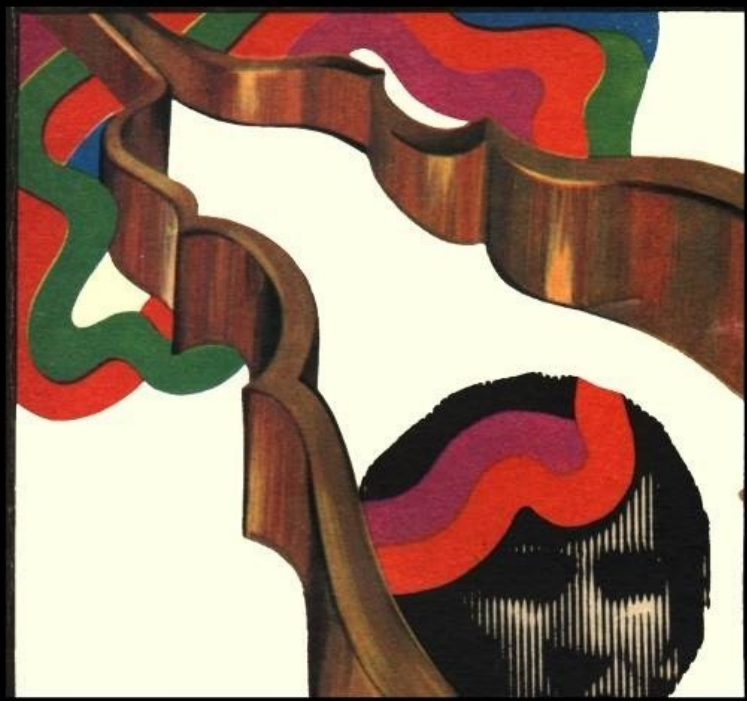

ARKADI și GHEORGHI WEINER

în vizită la minotaur

ARKADI ŞI GHEORGHI WEINER

În vizită la Minotaur

În româneşte de Alexandru Calaïs

Editura Univers
Bucureşti – 1976

Cuprins

Cartea întâi INTRAREA ÎN LABIRINT_____4
Capitolul 1 Zâmbetul reginei_____5
Capitolul 2 Geniul_____25
Capitolul 3 Apa acră a minciunii_____49
Capitoul 4 Un Minotaur propriu_____76
Capitolul 5 Un Cain pentru stâlpul infamiei_____101
Capitolul 6 Faza de calcinare_____130
Capitolul 7 Genial precum Rode şi tot atât de nefericit _____155
Capitolul 8 La bine omul poate fi adus şi cu forţa_174
Capitolul 9 Fumul amar al spaimei_____201
Capitolul 10 Detectivule, găseşte hoţul!..._____228
Capitolul 11 Intrarea în labirint_____253
Cartea a doua ADEVĂRUL ÎL AFLI GÂNDIND..._____287
Capitolul 1 Un Minotaur de paie_____288
Capitolul 2 Mişelia sporeşte dacă e însoţită de prostie _____328
Capitolul 3 „...Pogoară de viu în viul mormânt...”_357
Capitolul 4 Oamenii au memorie bună_____397
Capitolul 5 Bunica lui Truman_____427
Capitolul 6 Un alibi perfect_____480
Capitolul 7 Soarta omului stă în însăşi firea lui____496

Cartea întâi
INTRAREA ÎN LABIRINT

Capitolul 1
Zâmbetul reginei

Coda nu i-a reuşit nici ea. În locul unui pizzicato înalt, aproape ţipător, iscase un sunet greoi, obtuz, tern. Din adâncul sălii, unde licăreau palid câteva lampioane, se auziră râsete. Plutea, respirând greu, noaptea încinsă, veneţiană. Doamnele îşi agitau evantaiele, cavalerii le suflau de bună seamă la ureche vorbe galante, ele surâdeau, iar Antonio prindea mereu cu auzul zumzetul vocilor din sală şi din această pricină blestemata de vioară suna tot mai urât. În cele din urmă, cineva rosti foarte desluşit, ca şi când ar fi aruncat un bolovan în apă: „Şi ce iscusit cioplitor în lemn l-am ştiut!" În clipa aceea Antonio coborî dintr-o smucitură arcuşul de pe strune şi vioara ţipă cu o bucurie răutăcioasă, infamă, iar lumea din sală începu să aplaude alene, cu nepăsare, zicându-şi pesemne că, slavă Domnului, piesa muzicală s-a sfârşit...

Stradivari porni cu paşi ţepeni spre odaia lui şi, ajuns acolo, duse carafa cu apă la gură şi bău îndelung, până la ultima picătură. Apa era caldă, vâscoasă şi nu-i potoli setea. Antonio îşi trase peruca de pe cap, se şterse cu ea pe chipul încins, năduşit, şi stătu multă vreme fără niciun gând în minte, fără nicio tresărire a inimii, doar un gol imens, obositor, îl cuprindea ca o mare. Cineva bătu la uşă, dar el nu-i răspunse, căci masa festivă, organizată de contele Monzi, ar fi fost acum pentru el o tortură. Şi-apoi nici nu-i mai păsa dacă el, contele, nu i-ar mai fi acordat de aici încolo protecţia

sa: istoria vieţii îi era oricum încheiată.

Întunericul şi singurătatea făcură să-i mai scadă încordarea de până atunci şi Antonio încercă deodată un profund sentiment de milă pentru sine însuşi. Aprinse o lumânare de seu şi scoase din raniţă un cleştişor şi o daltă lungă şi subţire. Îşi luă vioara în mâini, iar aceasta – scurtă, umflată, cu gâtul proţăpit în sus, semănând cu un negustor genovez mulţumit de sine – îi provocă din nou un acces de ură. Propti vioara în tăblia mesei şi cu o mişcare scurtă şi precisă vârî lama de oţel a dălţii pe sub placa de rezonanţă. Vioara trosni prelung, iar trosnetul acesta – înspăimântat şi hârâit – îl scârbi de asemenea. Scoase căluşele din cuiburile lor, dădu jos strunele moi, neputincioase, şi ridică placa. Văzu puntea groasă, ca din topor, bara de rezistenţă aşezată prosteşte, aidoma unui ombilic strâmb, eclisele groase ca doagele unui butoi pentru păstrat scrumbii.

Cu amară nedumerire continuă Antonio să cerceteze sfărâmăturile de lemn, dându-şi seama prea bine că nu mai sunt bune de nimic. Doamne, arată-mi şi mă-nvaţă: oare cum ar trebui să fie? De pe o clopotniţă se auzi bătând miezul nopţii şi undeva, departe, în rada portului, bubui tunul bricului poştal, sosit din Neapole. Timpul se scurgea domol ca apa prin canalul din faţa casei, însă harul Domnului, întârzia să pogoare. Pe fereastra deschisă se abătu o adiere nocturnă, mirosind a umezeală şi a peşte. Antonio se ridică în picioare, strânse de pe masă rămăşiţele viorii sale nesuferite, apoi veni la fereastră şi aruncă în apa verzuie scândurelele amuţite. Pe urmă, fără să-şi scoată haina şi ghetele, se culcă în patul îngust şi, dându-şi seama că viaţa lui aici se încheie, îşi vârî capul în perna tare, umplută cu lână, şi plânse amar. Plânse astfel multă vreme, iar lacrimile îi topiră încetul cu încetul

amărăciunea, duseră cu ele ruşinea pe care o încercase în seara aceea. Perna umezită de lacrimi i se încălzise, adierea ce se abătea pe fereastră îi răvăşea molcom părul scurt din creştetul capului şi, pe nesimţite, Antonio adormi.

Când se trezi din somn, soarele se şi înălţase pe cer, iar orizontul nu se mai putea distinge, căci pânza sclipitoare a apei părea totuna cu bolta de un liliachiu gingaş, vântul gonea vălătucii foşnitori, dantelaţi ai norilor, şi numai dalta subţire de pe masă şi cleştişorul cel negru îi amintiră că aseară viaţa de fapt i se sfârşise. Îşi aminti de acest lucru şi izbucni în râs.

În ziua aceea Antonio Stradivari împlinea nouăsprezece ani.

. . . . . .

Regina zâmbea. Surâsul îi era blând, curăţel, de băbuţă, iar crăpăturile geamului spart, schiţându-i pe chip riduri mărunte, îi sporeau expresia de bunătate şi, parcă, de uşoară tristeţe. Portretul zăcea pe parchet şi, de pe locul unde mă aflam, părea că maiestatea-sa şi-a dat capul pe spate, cercetând cu luare-aminte soarele purpuriu al toamnei, spânzurat de cerceveaua ferestrei dinspre răsărit a salonului.

— Ora e nouă şi şaisprezece minute, rosti expertul Haleţki.

— Poftim? nu l-am înţeles eu.

— Ziceam că am ajuns aici în opt minute.

— Cum nu se poate mai bine, am zâmbit eu în colţul gurii. Dacă am mai fi întârziat două minute, chiar că nu ne-am fi ales cu nimic...

Expertul mă privi chiorâş, vru să mai spună ceva, dar pentru orice eventualitate tăcu din gură. Ne

oprisem cu toţii într-un vestibul larg, chiar în pragul uşii care da în salon şi priveam fără grabă haosul din încăperea devastată, căci dezordinea aceea era acum pentru noi sacră şi intangibilă, fiind de fapt o ordine iraţională pe care o crease ultima persoană abătută pe aici înaintea noastră. Hoţul.

— Ştiţi, Noe Markovici, eu cred că procentul de criminali depistaţi ar creşte mult dacă locul delictului ar putea fi conservat. Ce ziceţi?

— Nu te-am înţeles, replică prudent Haleţki, crezând pesemne că-i întind o cursă.

— Am vorbit foarte clar. Uite, acum vom termina cu cercetarea terenului, vom face fotografii, ne vom lua notiţe, după care aici va veni multă lume. De tot soiul. Şi astfel vor dispare pentru totdeauna o mulţime de urme şi de amănunte pe care de prima dată pur şi simplu nu le-am putut sesiza...

— Şi ce propui?

— Nu propun nimic. Nu fac decât să-mi exprim o părere fantezistă. Dacă am putea, isprăvindu-ne cercetările, să sigilăm acest apartament şi să venim aici mâine sau poimâine, cred că am observa multe lucruri noi...

— Straşnic exemplu de cercetare a urmelor calde, făcu iritat Haleţki. Ar fi mult mai bine să le observi de pe acum. În afară de asta, nu prea cred că proprietarul apartamentului ar fi dispus să aştepte acasă la dumneata până vei izbuti să descoperi urmele neobservate la primul contact.

Am izbucnit în râs:

— Aveţi dreptate. În vastul meu apartament ar fi cam greu de plasat pianele astea de concert. Căci, deşi nu sunt tare în acest domeniu, cred că omul are nevoie de amândouă.

În spatele meu se auzi clanţa uşii de intrare şi în încăpere îşi făcu apariţia inspectorul Lavrova, iar în urma ei Kaceanov, ducându-l de lesă pe Marcel. Uriaşul câine cu blana fumurie, presărată ici, colo, cu irizări roşcate, se aşeză liniştit pe pardoseala vestibulului şi-mi aruncă o privire veselă, mişcând caraghios din nasul lui negru, ca de pluş. Sunt gata, părea să ne spună Marcel, nu înţeleg ce mai aşteptaţi.

— Să pornim la treabă, nu-i aşa, Marcel? i-am spus, bătându-l uşor pe spate, şi câinele îşi miji ochii rotunzi, de culoarea chihlimbarului.

— Stanislav Pavlovici, acum n-ar trebui să-i vorbiţi, rosti cu un aer de nemulţumire Kaceanov. Când pleacă la treabă, câinele de urmărire trebuie să se concentreze asupra urmelor mai dihai decât asupra unui ficat prăjit.

Lavrova îşi scoase bricheta, trase din ţigară şi râse scurt:

— Şi cu ce folos? Ca în raport să fie scris: „...la staţia de taximetre, câinele a pierdut urma...”?

— Asta v-aş ruga să n-o mai spuneţi, tovarăşa locotenent! se supără de-a binelea Kaceanov. La muzeul miliţiei încă nu există nicio fotografie de-a dumneavoastră, pe câtă vreme cea a lui Marcel al meu a ajuns acolo încă de acum trei ani. Pe degeaba nu i-ar fi agăţat portretul în perete. Ba l-au pus şi în ramă...

— Stanislav Pavlovici, mulţumiţi-i, vă rog, din partea mea, lui Kaceanov, pentru compliment, râse Lavrova. Doar am văzut şi portretul dumneavoastră la muzeul miliţiei.

Căută din ochi o scrumieră, apoi se duse spre măsuţa pe care se afla o scoică mare, adusă din

mările tropicale. I-am luat-o înainte, despăturindu-i în faţă un ziar.

— Cu voia dumitale, scrumul îl vom scutura aici. După cum vezi, astăzi mă deosebesc de Marcel prin aceea că, înainte de a-mi începe investigaţiile, sunt obligat să păstrez neatinsă ordinea pe care am găsit-o la faţa locului.

Lavrova mă privi şi surâse ironic:

— Ca de obicei, aveţi dreptate. Deplâng soarta femeii care se va mărita cu dumneavoastră.

Am dat din cap:

— Şi eu. După cum vezi, nu-ţi rămâne decât să te sacrifici. Şi-acum, domnilor, după cum spuneau duelgiii, e timpul să începem. Kaceanov, dumneata intri primul. Ţii urma împreună cu Marcel, iar noi ne vom începe trista cronică.

Kaceanov desfăcu lesa, şopti ceva la urechea dulăului şi-i dădu drumul în salon. Eu am rămas în vestibul, cu umărul sprijinit de cerceveaua uşii.

Câinele pesemne luase urma. Deveni agitat, blana i se zburli la ceafă, nasul îi fremăta spasmodic – negru, umed, cu nările în vânt. Marcel traversă salonul, dispăru în dormitor, apoi reveni şi continuă să se mişte în cerc, uneori alungindu-l sau făcând opturi prin încăpere. În cele din urmă ieşi din nou în vestibul şi se opri în poziţie de pândă la uşa de intrare. În clipa aceea Kaceanov îi agăţă printr-o mişcare iute şi sigură carabina lesei de zgardă. Marcel începu să zgârie uşa cu ghearele, apoi, ca şi când ar fi fost fulgerat de-o durere, scoase un urlet scurt şi subţire: „A-u-u”. Kaceanov deschise uşa, se repezi în urma câinelui pe palier, şi cizmele îi tropotiră sacadat pe treptele scării.

— Poftiţi, vă rog, am făcut eu un gest larg cu mâna,

invitându-i pe ceilalţi să intre în salon, şi am adăugat, adresându-mă de data aceasta lui Haleţki, deşi Lavrova, ba chiar şi expertul îşi dădură prea bine seama că îi vorbeam numai ei: Tot gunoiul pe care o să-l facem aici – mucuri de ţigară, petece de hârtie, etc, etc – îl vom arunca numai pe ziarul din vestibul...

Tocmai pentru că ştiau cu toţii cui îi este adresată indicaţia, aceasta rămase fără răspuns, aşa cum se întâmplă cu observaţiile impersonale de genul: „s-a şi făcut ziuă”. Pe urmă m-am oprit lângă portretul care zăcea pe parchet. Nu ştiu de ce mă atrăgea mai mult decât celelalte obiecte. Era o fotografie de foarte bună calitate, încadrată într-o ramă scumpă, cu ornament sobru. Doar o frântură de geam mai acoperea fotografia, în jur se răspândiseră cioburi prelungi, strâmbe ca nişte iatagane, iar alături, pe parchet, se zăreau pete brune de sânge uscat. Picăturile de pe geamul portretului aveau o culoare mai deschisă. Una din ele picase chiar pe fotografie, alcătuind la sfârşitul inscripţiei, care se desluşea în colţul ei, un semn de exclamare cam nelalocul lui.

— Este regina Elisabeta a Belgiei, spuse Haleţki, aplecându-se şi el peste portret.

— Aşa scrie aici sau asta e părerea dumneavoastră? l-am întrebat, spre a mă verifica pe mine însumi.

— I-am mai văzut chipul, îmi răspunse. Păcat că nu ştiu franţuzeşte: aş fi curios să aflu cum sună dedicaţia.

— Cam aşa: „Priveşte copia şi nu uita originalul”, am surâs ironic.

Lavrova aruncă o privire peste umărul meu şi am auzit-o rostind:

— „Femeile şi monarhii se pleacă în faţa geniilor,

căci braţul lor este binecuvântat de Dumnezeu”.

— Chiar eşti convinsă de acest lucru? am întrebat-o.

— Nu eu. Regina Belgiei e convinsă, îmi răspunse Lavrova.

— M-da, păcat că nu sunt şi eu un geniu, am clătinat din cap.

— Ce nevoie aveţi să fiţi geniu? făcu Lavrova. Bunăvoinţa monarhilor nu vă interesează, iar de admiratoare ştiu că nu duceţi lipsă.

Am privit-o cu atenţie. Aveam impresia că tonul cu care îmi vorbise era mai mult iritat decât ironic.

Apoi din nou m-am aplecat peste portret. Regina zâmbea nepăsătoare, iar acum – privindu-i de aproape chipul – această nepăsare acumulată de-a lungul atâtor decenii de către necârmuitorul monarh-femeie n-au mai putut-o ascunde nici măcar ridurile – plesniturile geamului spart.

— Şi totuşi, îmi pare rău că nu sunt un geniu.

— Ascultă, negeniule, la ce te tot gândeşti? mi se adresă Haleţki.

— La nimic. Acum nu e bine să mă gândesc la ceva. Acum nu trebuie să fiu decât o maşină de memorat. Abia după ce îmi fixez totul în memorie, pot încerca să şi gândesc.

— Nu vă mai săturaţi odată s-o faceţi pe originalul? mă întrebă, iritată de-a binelea, Lavrova.

Am privit-o mirat şi am izbucnit în râs:

— N-o fac deloc pe originalul. Şi nici n-am născocit eu treaba asta. M-a învăţat aşa cu mulţi ani în urmă un comandant vestit: colonelul de miliţie Şarapov.

— Ce v-a învăţat? Să nu gândiţi?

— Nu. M-a învăţat să apelez în primul rând la memorie. Să memorez de la bun început şi cât se

poate de bine tot ce-a rămas la locul delictului, înainte ca urmele să dispară ori să ia o altă înfăţişare...

— De exemplu?

— Aici nu-i vorba de exemple, ci de un lucru foarte concret: avem la dispoziţia noastră câteva reguli precise şi stabilite odată pentru totdeauna. În primul rând să memorezi ora pe care o arată atât ceasul tău, cât şi cel găsit la faţa locului. Apoi să cercetezi uşa de intrare: în ce stare e, încuiată sau descuiată, unde i se află cheia. Acelaşi lucru în ceea ce priveşte ferestrele. De asemenea, să constaţi dacă lumina e aprinsă ori stinsă. Să cercetezi draperiile. Să constaţi prezenţa sau absenţa unor mirosuri: de gaze, fum de ţigară, praf de puşcă, parfum, benzină, usturoi, hârtie arsă şi aşa mai departe. Starea vremii este şi ea un amănunt preţios. În acelaşi timp, să nu te pripeşti cu concluziile: răspunsul la problemă se află totdeauna la sfârşitul ei, nicidecum la început. Şi-apoi, să nu te laşi atras în discuţie de către tot felul de gură-cască...

Lavrova mi se uită o vreme drept în ochi, apoi mă întrebă:

— Ultima din aceste porunci ale M.U.R.[1]-ului mi-a fost adresată mie?

Mi-am mutat din nou privirea la regina care continua să zâmbească, apoi mi-am întors capul spre Lavrova.

— Ia-o mai încet, Lena. După cum ştii, faţă de dumneata eu nu sunt mai mare numai în grad. Sunt şi mai bătrân. Şi am destulă experienţă. Cu toate astea, mai sunt încă lucruri pe care nu le cunosc. Şi-atunci când mă împinge cineva în ele cu botul ca pe un pisoi

[1] M.U.R. - *Moskovskii ugolovnîi rozîsk* (Secţia judiciară a miliţiei din Moscova).

nou-născut, nu mă supăr deloc, ci caut să învăţ. În orice caz n-o fac pe jignitul. Cred că este procedeul demn de un om cu scaun la cap.

— Având în vedere că n-aveţi numai gradul mai mare decât al meu, să zicem că m-aţi convins, înălţă din umeri Lavrova.

— Perfect, i-am răspuns, încercând să-mi stăpânesc enervarea. Să ştii că este cea mai bună metodă de convingere.

— Îmi dau seama, fu de acord Lavrova. Ce-i drept, însă, metoda asta parcă ar avea o altă denumire...

— N-are decât să aibă, am încheiat eu. Execută-mi, rogu-te, ordinul: cercetează locul delictului şi întocmeşte o schiţă de plan...

Lena o privi cu ură pe regina cea zâmbăreaţă, apoi intră în încăperea de alături. I-am strigat din urmă.

— Şi nu uita poruncile acelea...

Haleţki rosti alene:

— Dacă îmi este permis să fac o observaţie, ţi-aş atrage atenţia, Tihonov, că la rândul meu sunt un om mai în vârstă şi cu mai multă experienţă decât dumneata.

— Vă este permis. Ce vreţi să spuneţi cu asta?

— Vreau să spun că nu ai dreptate.

— De ce?

— Pentru că gravitatea dumitale tinerească te face să-ţi închipui în mod greşit că peste câţiva ani, când Lena va deveni un lucrător matur şi experimentat, îşi va aminti cu foarte multă căldură de primul ei dascăl în materie de criminalistică – severul, dar înţeleptul Stanislav Tihonov...

— Poate. Nu m-am prea gândit la asta.

— Să ştii că n-o să fie aşa. N-o să-şi aducă aminte cu căldură. O să-şi amintească de dumneata ca de un

ins sâcâitor şi pe deasupra înzestrat cu multă răutate.

— Noe Markovici, sunt eu un ins sâcâitor şi rău? Chiar aşa mă vedeţi dumneavoastră?

— Cred că nu te interesează cum am să-mi amintesc eu de dumneata. Deocamdată, fiind mai în vârstă şi cu mai multă experienţă, consider că peste stăvilarul inteligenţei dumitale se revarsă din când în când câte un val de ciudă şi de intoleranţă adolescentină. Încearcă să fii mai cumsecade: să ştii că o să-ţi prindă bine.

— S-ar putea, s-ar putea, i-am răspuns.

— Aşadar, ce părere îţi face portretul de colo?

— Cred că pe undeva, pe-aproape, trebuie să fi căzut şi cuiul care l-a susţinut.

— Sunt de aceeaşi părere, dădu din cap Haleţki. Hoţul n-a dat jos portretul, doar l-a atins. Cuiul a sărit din perete şi portretul a căzut.

Lucram de multă vreme împreună şi învăţasem să fim laconici. Aşa cum limbajul telegrafic omite prepoziţiile pentru economie de spaţiu, omiteam şi noi frânturi întregi de conversaţie, totuşi ne înţelegeam bine.

— Noe Markovici, n-aţi vrea să adunaţi cioburile? l-am întrebat.

— Să-ncerc...

Haleţki se apucă să-şi desfacă trusa, pe care, din cauza capacităţii sale uluitoare, inspectorii o denumiseră „Arca lui Noe”. Am dat din nou glas:

— Să luaţi în primul rând probele de sânge de pe parchet.

Haleţki mă privi peste lentilele ochelarilor:

— Cum să nu. Parcă am auzit şi eu că asta ar putea interesa pe un anchetator...

Am privit încă o dată portretul. Discul rece al

soarelui urcase mai sus, umbrele deveniseră mai accentuate şi plesniturile geamului păreau acum tot atâtea zbârcituri. Traversau ca nişte cicatrice oblice chipul zâmbitor din fotografie şi din această cauză chipul părea că s-a turtit, şi-a pierdut viaţa, a tăcut pentru totdeauna...

— Nu sta în picioare, aşază-te pe scaunul de acolo, i-am spus vecinei lui Poleakov.

Grozăvia întâmplării sau o părere greşită asupra funcţiei mele în cadrul miliţiei îi dăduseră acesteia o anume stare de nervozitate. Îşi trecea palmele tremurătoare peste părul cenuşiu, rar, nepieptănat, şi repeta întruna:

— Nu-i nimic, nu-i nimic, oi sta şi în picioare, nu-i cine ştie ce trudă, că nu-s de rang mare...

— Nu sunt nici eu de rang mare, în schimb truda îmi este, într-adevăr, destul de grea, i-am spus în cele din urmă. Aşa că te rog să stai jos, am de vorbit multe cu dumneata.

Abia atunci se lăsă pe marginea scaunului, trăgându-şi poalele capotului vechi, de bumbac. Mi-am dat seama că o cuprinsese un tremur mărunt, nervos. Nu-şi trăsese ciorapii şi i-am privit fără voie pulpele goale, umflate, pline de varice vineţii.

— Suferi de picioare? am întrebat-o.

— Nu, nu, n-am nimic, îmi răspunse speriată. Adică da, sufăr. Am tromboflebită, ajung oloagă...

— Să iei nişte cocarboxilază. E pentru boli de inimă, dar e bună şi pentru picioare. E un medicament nou. Are şi un efect calmant.

Mă privi cu ochii ei apoşi, speriaţi, apoi spuse:

— La cimitirul Golovinski mi-oi găsi medicamentul... Calmantul...

Am dat din mână:

— Calmantul ăsta ne e pregătit tuturora. Dar de ce eşti atât de tulburată?

Păru că priveşte prin mine spre fereastra din spatele meu, buzele i se mişcară, mute, apoi spuse aproape în şoaptă, cu un oftat adânc:

— Cum să nu fiu tulburată: cheile de la apartamentul ăsta sunt la mine în buzunar...

— Cum aşa?

— Nadejda Alexandrovna, soţia lui Lev Osipovici, mi le lasă totdeauna. Dumnealui e tare distrat: le uită când la slujbă, când la vila din afara oraşului, ca pe urmă să stea la uşă, să nu poată intra în casă. În afară de asta, o ajut pe Nadejda Alexandrovna la gospodărie...

— Le ai chiar la dumneata?

Scoase din buzunar trei chei prinse de un breloc în forma unei roţi de automobil.

— Le-ai ţinut numai la dumneata? Nu le-ai dat nimănui?

Femeia păli şi mai mult.

— Te întreb: cheile astea nu le-ai dat nimănui? Chiar pentru un timp mai scurt?

— Nu, nu le-am dat, îmi răspunse în sfârşit, iar pe obrazul ei poros porniră să se prelingă lacrimi grele, cenuşii.

Licări cu un şuier scurt magneziul: Haleţki începuse să fotografieze din diferite unghiuri încăperea. Femeia tresări şi lacrimile îi curseră cu o putere sporită. Din dormitor răsunau paşii Lavrovei, ţăcănitul limpede al tocurilor ei, fonfăia, umblând prin odaie, Haleţki, şi continua să plângă încet femeia cea bătrână şi ostenită. Am trecut în bucătărie, am turnat apă într-o cană de tablă şi, revenind în salon, i-am întins-o. Dădu din cap şi bău cu lăcomie, ca şi când cele pe

care le ştia ar fi ars-o pe dinăuntru. Dinţii îi clănţăniră de marginea cănii şi zgomotul îmi sună în cap, ca şi când mi-ar fi bătut cineva darabana drept în creştet.

N-am mai insistat cu întrebările. Nu ştiu din ce motiv, dar încă de-atunci am înţeles că în lămurirea cazului cu pricina nu mai avea rost să ne grăbim. Contrar teoriei la modă în ziua de astăzi, potrivit căreia intuiţia, presimţirea, aşa-zisul al şaselea simţ sunt dăunătoare din punct de vedere ştiinţific şi social detectivului modern, eu continui să cred în intuiţia anchetatorului, ba mai mult decât atât, sunt ferm convins că omul lipsit de intuiţie nu are ce căuta în miliţia judiciară. Faptul că această intuiţie ne înşală în mod periodic nu schimbă câtuşi de puţin lucrurile: avem şi noi rebuturile noastre. Astfel că şi atunci, chiar la începutul anchetei, intuiţia mi-a şoptit la ureche, că delictul acela avea să ne dea mult de furcă...

— Nu vrei să ne spui cine a mai pus mâna pe cheile astea? am întrebat-o într-un târziu.

Clătină din cap şi spuse cu o voce răguşită, privindu-mă cu ochi albi:

— Sunt un om cinstit! Muncesc de când mă ştiu, n-am pus mâna în viaţa mea pe bunul altuia... Uitaţi-vă la mâinile mele, la picioare... Şi n-am decât patruzeci şi şapte de ani!

— Nici nu mi-a trecut prin minte să te bănuiesc. Totuşi broasca uşii e neatinsă. A fost descuiată în mod obişnuit. Tocmai de aceea vreau să ştiu cine s-a mai folosit de cheile pe care le ai la dumneata...

— Nu ştiu. Eu le-am ţinut acasă.

— Bine. Dacă nu vrei să-mi spui, eu nu te silesc. Spune-mi, Evdokia Petrovna, dumneata locuieşti cu un etaj mai jos?

— Da.

— Cine mai stă împreună cu dumneata?

— Soţul meu. Băiatul mi-e plecat de două luni la armată, iar fata-i măritată, are casa ei.

— Cum ai descoperit furtul?

Din dormitorul de alături ieşi Lavrova.

— Lenocika, vrei să vii pentru o clipă?

Am notat la repezeală pe un petec de hârtie: „Telefon secţie mil., Serghei Semionovici Obolnikov: date despre el.” Lavrova dădu din cap şi reintră în cabinet.

— Aşadar, Evdokia Petrovna, cum ai aflat despre cele întâmplate?

— Am venit aici şi mi-am dat seama că uşa nu mai e încuiată.

— Ce te-a făcut să vii?

Femeia răsuci în mâini cordonul capotului.

— Păi... cum adică?... Să văd şi eu... dacă e totul în ordine...

— Te-au rugat cei de aici s-o faci?

— Nu... adică da, vreau să spun că mă roagă totdeauna să mai vin, să văd... Când pleacă din oraş...

— Te-au rugat şi de data asta?

— Da... nu-mi aduc aminte... cred că m-au rugat...

— Serghei Semionovici, soţul dumitale, cu ce se ocupă?

— Lucrează ca şofer.

— Unde-i acum?

— E internat la spital.

— Zău? Dar ce are?

Se înroşi brusc: culoarea cenuşie, de ciment, a obrajilor ei păli, cedând locul unor pete purpurii, nesănătoase, ca şi când cineva ar fi ciupit-o cu răutate.

— E alcoolic. L-au internat în clinica din strada Radiodifuziunii, rosti încet şi fiecare cuvânt păru să-i cadă din gură ca un bolovan.

— Când l-au internat?

— Ieri. A avut iar o criză.

Mi-am pus stiloul pe masă şi am încercat să-i surprind privirea, dar cu toate că mi se uita drept în faţă, părea că nu mă vede: ochii cenuşii, decoloraţi, îi evitau pe ai mei.

— O criză? am întrebat-o, vorbind rar, fără grabă. Boala asta presupune că a fost un acces de beţie, aşa-i? Când a început să bea?

— Vineri, adică alaltăieri, îmi răspunse.

Încetase să plângă, acum vorbea şi ea rar, cu oboseală şi indiferenţă.

Intră Lavrova şi-mi întinse o foiţă de hârtie, pe care, cu scrisul ei rotund, copilăresc, notase următoarele: „Referinţe absolut negative. E beţiv, îşi bate nevasta, iar mai demult şi pe copii. A fost arestat de două ori ptr. Huliganism. Prietenii dubioase. Actualm., şofer de taxi. În trecut, lăcătuş-calibror, cl. 5, la uz. «Znamia»”.

— Ia spune-mi, Evdokia Petrovna, n-au ajuns oare cheile astea pe mâna soţului dumitale? am întrebat-o.

Tresări ca sub o lovitură de bici, ochii orbi îi prinseră viaţă, pleoapele îi zvâcniră, genele îi tremurară mărunt.

— E la spital, nu v-am spus că-i la spital? murmură ea zăpăcită, încurcând cuvintele, iar din ochi i se prelinseră din nou – una după alta – boabe tulburi de lacrimi.

— Evdokia Petrovna, eu sunt convins că eşti un om cinstit. Du-te acum acasă şi gândeşte-te la cele ce te-am întrebat. Gândeşte-te şi la Serghei Semionovici.

Îmi dau seama prea bine: e soţul dumitale, sângele apă nu se face, însă totul are o limită. Gândeşte-te: merită oare dânsul chinul prin care treci? Mai târziu cobor şi eu la dumneata. Telefon mi se pare că n-ai?

— Nu, clătină ea din cap, cu aceeaşi indiferenţă.

— Foarte bine, asta înseamnă că n-o să te tulbure nimeni. Peste vreo două ore vin şi eu.

Porni spre uşă cu paşi sleiţi, de lunatec, mişcându-şi încet picioarele sluţite de umflăturile varicelor şi, odată ajunsă în prag, am auzit-o rostind în şoaptă:

— Dumnezeule, ce ruşine...

...Haleţki fotografia pe o peliculă specială amprentele găsite pe uşile şifonierului. Se răsuci spre mine:

— Ei, cum e?

— Greu de spus. În orice caz cheile i-au trecut prin mână. Cândva a lucrat şi ca lăcătuş...

— Crezi că are vreun amestec?

— Nu ştiu. Oricum ar fi, are un alibi perfect. Spitalul acela simpatic are un regim doamne-doamne: n-ai cum s-o ştergi de acolo, mai ales noaptea. Totuşi de omul ăsta va trebui să ne ocupăm într-un mod foarte serios. Am speranţe şi în ceea ce o priveşte pe nevastă-sa: sunt convins c-o să aibă câte ceva să-mi povestească. Chiar astăzi.

— Ştiu şi eu? Femeile de soiul ăsta dacă se închid în ele, poţi să fii sigur că nu mai scot o vorbă.

— Om trăi şi-om vedea, i-am răspuns şi am strigat-o pe Lavrova.

— Poftim? i-am auzit glasul din cabinet.

— Vrei să vii încoace? Procesul-verbal îl scriem aici.

M-am aşezat din nou la masă, resfirând pe tăblie formularele procesului-verbal de constatare.

— Dumneata ai să-mi dictezi, iar eu am să scriu, i-

am spus ajutoarei mele.

— În ordine, dădu ea din cap, ca şi când aşa se şi cădea să facem.

Haleţki, în genunchi, cu mănuşi subţiri de cauciuc pe mâini, se apucase să adune cu multă grijă cioburile de sticlă de pe parchet şi să le aşeze unul lângă celălalt, încercând să reconstituie geamul care se spărsese. Pe parchetul lustruit, porţiunile răzuite păreau tot atâtea răni proaspete.

— Datele iniţiale le-aţi completat? mă întrebă Lavrova.

— Le-am completat.

— Scrieţi, vă rog. Apartamentul este situat la etajul patru. Pe palier nu mai sunt intrări în alte apartamente. Uşa de intrare e căptuşită pe dinăuntru cu tablă albă. Încuietorile nu sunt deteriorate, pe tocul uşii, în dreptul încuietorii, se observă o adâncitură. Hoţul a pătruns probabil în apartament folosind o cheie potrivită.

— Aşa-a... Fraza asta n-o mai scriem.

— De ce? îşi înălţă privirea Lavrova.

— În procesul-verbal se trec numai datele concrete, i-am spus. Cât despre procedeul folosit de hoţ, asta e deocamdată poezie... Să continuăm.

— ...Pe parchetul din vestibul se află trei chibrite arse... Tot aici se găseşte un picup, lângă el, în stânga, o pereche de pantofi bărbăteşti noi, de culoare neagră... pe raftul inferior al vitrinei sunt aşezate în neorânduială medalii mari cu inscripţii în limbile engleză, franceză, germană şi japoneză. Sunt în număr de unsprezece, purtând toate numele lui Lev Osipovici Poleakov, artist al poporului din U.R.S.S. Ferestrele, canatele lor şi ramele, nu prezintă urme de violare. Ferăstruicile sunt închise cu cremoane,

tijele lor fiind trase până la capăt şi fixate în tubul exterior... În stânga, pe un postament, se află un aparat de radio, iar pe acesta, bustul lui Poleakov, operă a sculptorului Manizer...

— Ai uitat să aminteşti tava aceea pe rotile, am rostit cu ochii în procesul-verbal.

— Aceea se numeşte bar mobil.

— Cu atât mai bine, am zâmbit eu pe sub mustaţă.

— Încă n-am ajuns la el.

— O clipă. Noe Markovici, când ai să ajungi dumneata la barul mobil, te rog să-l cercetezi cu atenţie: poate găseşti şi acolo niscaiva amprente.

— ...În dormitor, şifonierul din perete este deschis, hainele din el sunt căzute pe jos, în dezordine. Tot pe parchet se află pantofi, genţi, o valiză flexibilă, din import, cu capacul superior secţionat... pe fotoliu e aşezat un sfeşnic cu trei braţe şi cu lumânări arse mai mult de jumătate... Pe parchet mai sunt opt file de hârtie arsă, resturile fiind mult deteriorate. Tot aici zac în neorânduială mai multe piese ale unor instrumente cu coarde... Pretutindeni sunt azvârlite haine, lenjerie, precum şi douăsprezece cutii pentru diverse bijuterii...

Lavrova aşează pe masă un disc galben, metalic.

— Este „Disco d’oro”, discul de aur înregistrat la Paris, în onoarea lui Poleakov. Cuprinde cele mai bune piese din repertoriul său...

— Foarte bine, am spus. Ce ziceţi, fumăm câte o ţigară? Ne odihnim un pic, isprăvim cu descrierea asta generală, pe urmă întocmim câte un proces-verbal pentru fiecare odaie în parte.

— Pentru ce să facem procese-verbale separate?

— E o măsură de precauţie, Lenocika. Dacă nu vom izbuti să rezolvăm cazul, măcar procesele-verbale să

le întocmim în aşa fel, încât şi peste zece ani un anchetator să-şi poată imagina ambianţa tot atât de limpede, cum o vedem noi în clipa de faţă.

— De unde atâta pesimism, Stanislav Pavlovici?

— Ăsta nu-i pesimism, Lenocika. E o măsură înţeleaptă.

— Bine, dar sentinţa dumneavoastră preferată zice că nu există crime perfecte.

— Sentinţa rămâne valabilă. Dacă nu vom descoperi noi adevărul, locul ni-l va lua altcineva – un om mai talentat sau mai sârguincios, ba poate chiar mai norocos.

— Dar dacă nu va izbuti nici el?

— Atunci probabil că ni se va tăia capul.

— Cum aşa? În faţa legii, toate victimele au acelaşi statut, indiferent de funcţia sau poziţia lor socială. Am impresia că asta am auzit-o tot de la dumneavoastră.

Am izbucnit în râs:

— Nici nu vreau să-mi neg cele spuse. Totuşi n-ar fi drept dacă am permite bandiţilor să-şi facă de cap prin apartamentele geniilor noastre muzicale.

— Am înţeles. Dar în apartamentul unui inginer oarecare? Le putem permite?

Am privit-o cu oarecare curiozitate, apoi i-am spus:

— Bine ar fi, Lenocika, să-mi împrumuţi şi mie din nepăsarea dumitale. Logica dumitale îndrăzneaţă cred că aici îşi are izvorul.

— O asemenea replică nu poate sluji drept argument serios într-o discuţie, rosti calm Lavrova.

— Ai dreptate. Dar ia spune-mi, nu ţi-a trecut niciodată prin minte că activitatea noastră seamănă întrucâtva cu jocul de şah?

— Ce vreţi să spuneţi?

— Vreau să spun că nu poţi juca şah dacă nu vezi

în faţa ta decât mutarea următoare. La jocul de şah învinge numai acela care izbuteşte să-şi alcătuiască în minte toată seria de mutări viitoare şi, prin logica lor de fier, să impună adversarului jocul care îi convine. În aşa fel, încât acesta să corespundă întregii strategii iniţiale.

— Dumneavoastră ce mutare v-aţi imaginat?

— Din nefericire, în partidele noastre adversarul joacă totdeauna cu piesele albe: el este cel care face prima mutare. Ba chiar izbuteşte, încălcând toate regulile, să facă mai multe mutări deodată.

— Mă rog, mutarea e2 – e4 a făcut-o. Ce legătură are ea cu cele ce discutam adineauri?

Am rămas dus pe gânduri, uitând parcă de Lavrova, pe urmă am întrebat-o:

— Nu-ţi dai seama de loc? Acum va veni aici Lev Osipovici Poleakov, profesor la conservatorul de muzică, laureat al tuturor premiilor existente, proprietarul acestui apartament. După cum ştii, este un violonist genial. Acum însă i se va mai spune şi „victima”. Ne va prezenta o declaraţie, iar aceasta va deveni pentru noi un act oficial: fila numărul doi din dosarul acestui caz. Şi tocmai atunci s-ar putea să aflăm că mai există un păgubaş... De lucrul ăsta mă tem cel mai mult...

— Despre care păgubaş vorbiţi?

Uşa din vestibul se trânti cu zgomot. M-am răsucit în călcâie. În pragul încăperii se oprise Poleakov.

Capitolul 2
Geniul

Soarele strălucea orbitor, şi întreaga Cremonă, apărându-se de razele lui toride prin lemnul sculptat al jaluzelelor, se cufundase într-o lenevoasă siestă. Arşiţa zilei pătrundea însă şi aici, în minuscula curte interioară, acoperită cu frunze de viţă: pardoseala ei de piatră frigea ca jăratecul. Doar mica fântână arteziană, împrăştiind în mijlocul curţii picuri mărunţi, scânteietori, părea să aducă răcoare, însă Antonio nu îndrăznea să spună că-i e sete. Vestitul meşter, somnoros, ghiftuit, şedea într-un jilţ de lemn în faţa lui, îmbrăcat într-un halat turcesc de mătase şi încins cu un brâu aurit, cu ciucuri. Se plângea de arsuri la stomac.

— Nu se cade să mănânci o pizza atât de picantă înainte de culcare, rosti cu tristeţe meşterul Niccolò.

— Desigur. Din această pricină are de suferit stomacul, fu de acord Antonio, care nu mâncase de dimineaţă nicio fărâmitură de pâine.

Niccolò rămase tăcut vreme îndelungată, astfel că Antonio nu-şi mai putea da seama: a aţipit meşterul ori e treaz? Tânărul se lăsa în răstimpuri când pe un picior, când pe altul, şi în curte nu se mai auzea decât plescăitul molcom al apei reci din bazin, precum şi scârţâitul ghetelor sale butucănoase, din piele de capră. Pe chelia trandafirie a meşterului răsăriseră boabe străvezii de sudoare.

— Ce-ţi doreşti, aşadar: bogăţie sau glorie? îl întrebă în cele din urmă Niccolò.

— Doresc să învăţ. Doresc să deprind măiestria

domniei-tale, isteţimea ochiului şi a urechii. Doresc să pătrund taina sunetelor.

— Crezi că este cu putinţă să cunoşti şi să supui sunetele? Să le scoţi după pofta inimii dintr-un instrument, ca pe un hârciog îmblânzit?

Antonio îşi trecu limba peste buzele ce i se uscaseră.

— N-am nicio îndoială. Însăşi domnia-ta ştie s-o facă.

Meşterul râse:

— Netotule! Vreme de o sută de ani toţi cei din neamul nostru – bunicul meu Andrea, unchiul Antonio, fiul meu Girolamo şi eu însumi – ne străduim întru aceasta. Pesemne însă că n-o poate face decât însuşi Dumnezeu, pedepsindu-l pe oricare ar îndrăzni să se apropie de această măiestrie, aşa cum l-a pedepsit pe Adam, izgonindu-l din rai pentru că a cunoscut adevărul. Dacă tu mă vei întrece în măiestrie, vei abate peste tine pedeapsa dumnezeiască. Asta nu te înfricoşează?

Antonio se gândi o clipă, apoi scutură din cap:

— Caută şi vei găsi, ne zice Scriptura. Chiar dacă aş şti că eşti însuşi diavolul care a luat chipul unui mare meşter, nici atunci n-aş da înapoi.

Meşterul păru înviorat:

— Aha! Carevasăzică, ai auzit şi tu zvonurile cum că meşterul Niccolò Amati[2] ar avea de a face cu

---

[2] Nicolò Amati (3 decembre 1596 - 12 aprilie 1684) lutier italian originar din Cremona. A fost fiul lui Girolamo Amati şi a fost cel mai eminent membru al familiei. A îmbunătăţit modelul implementat de înaintaşii săi şi a confecţionat instrumente care puteau să producă un ton mai puternic. Modelele sale erau neobişnuit de mici dar a realizat un model mai mare cunoscut azi sub numele de „*Grand Amati*" care a devenit una dintre cele mai râvnite viori. Dintre ucenicii săi cei mai cunoscuţi sunt *Antonio Stradivari* şi *Andrea Guarneri*, primul membru al familiei Guarneri de

necuratul? Şi nu te temi de focul gheenei?

— Nu se află iad mai înfricoşător decât focul dorinţelor neîmplinite şi al neştiinţei...

— Eşti ahtiat şi curajos şi asta-i bine. Totodată însă doreşti să-ţi împărtăşesc din înţelepciunea şi măiestria mea. Ce-mi poţi da în schimb?

— Oare măslinul pune o asemenea întrebare unui ram tânăr al său pe care încă nu s-au copt fructele?

— Tu nu eşti un ram din arborele vieţii mele, îşi încruntă Amati sprâncenele cărunte şi stufoase.

— Domnia-ta, meştere, eşti bogat şi slăvit. Slava şi bogăţia ţi-au hrănit din belşug arborele vieţii. Ramurile lui însă n-au rodit. De o sută de ani caută neamul lui Amati taina sunetelor...

— Fiul meu Girolamo îmi va continua munca. Însăşi mâna mea îmi este încă sigură, ca şi ochiul.

— Sunt încredinţat că Girolamo va spori slava neamului domniei-tale. Dar deocamdată el nu-i decât un copil. Şi o asemenea bogăţie nu se cade s-o ţii într-un singur loc. Mai înţelept ar fi s-o dăruieşti şi altora...

— Ai fost până acum cioplitor în lemn şi muzicant. Oare de ce trebuie să cred că n-ai să te răzgândeşti să fii şi meşter de viori?

— Cele despre care vorbeşti n-au fost decât trepte spre grădina măiestriei domniei-tale. Nu am altă dorinţă mai puternică şi mai sfântă decât să lucrez în atelierul domniei-tale.

— Ce ştii să faci?

— Ştiu să învăţ...

Astfel a fost primit Antonio Stradivari ca ucenic la Niccolò Amati: fără plată, doar pe mâncare şi învăţătură.

---

lutieri. Există multe controverse cu privire la ucenicia lui Antonio Stradivari. Deşi prima vioară cunoscută a lui Stradivari menţionează că a fost ucenicul lui Amati, această ipoteză este intens dezbătută.

. . . . . .

L-am recunoscut îndată pe Poleakov. Îl văzusem de sute de ori la televizor şi în jurnalele cinematografice, portretele i le întâlnisem prin ziare şi pe afişe, îl aşteptam să apară din clipă în clipă, prin urmare îl cunoşteam de mult. Noi însă eram pentru el nişte oameni necunoscuţi, nişte străini veniţi din afară, care, din cine ştie ce pricină, îşi făceau acum de lucru prin apartamentul lui, unde totul era dat peste cap, devastat, împrăştiat prin toată casa, până în dreptul uşii de intrare, în faţa căreia, semn că s-a întâmplat o nenorocire, sta de sentinelă un miliţian.

Toate acestea făcuseră ca pe chipul lui Poleakov să încremenească o expresie de uimire şi iritare, deşi în priviri i se mai distingea, stingându-se cu încetul, speranţa, gândul că totul n-a fost decât o glumă nesărată a cuiva, o glumă stupidă şi răutăcioasă, că de fapt nu se comisese niciun fel de furt şi nici nu i se telefonase de la miliţie la vila din afara oraşului să revină de urgenţă la Moscova, ori poate că i se telefonase într-adevăr, dar tocmai aceasta fusese gluma nesăbuită a cine ştie cărui netot, făcându-l să piardă dimineaţa aceea a zilei de duminică, smulsă în sfârşit torentului nebunesc al agitaţiei zilnice, al unei activităţi obositoare, al imposibilităţii de a medita în linişte şi singurătate, de a face o plimbare prin pădurea însorită, cuprinsă de îngheţ. Apoi i-am văzut limpede această speranţă topindu-se încet-încet, aidoma unei bucăţi de gheaţă pe asfaltul încins al verii. Expresia de uimire şi iritare îi pieri cu totul, iar chipul său – un chip obosit şi uscăţiv, cu bărbie grea, de boxer, şi cu ochi trişti, de apostol – fu potopit de

cea mai obişnuită şi omenească derută, şi un zâmbet strâmb şi jalnic, iscat fără voie îi taie oblic obrazul.

Rămaserăm astfel, tăcuţi, unul în faţa celuilalt, neştiind ce trebuie să spunem într-o asemenea situaţie, iar el continua să schiţeze zâmbetul acela insuportabil, care devenise pentru mine o adevărată tortură. Aceasta, pentru că numai noi amândoi cunoşteam amploarea reală a nenorocirii care se abătuse aici. Discutând până atunci cu Lavrova, încercasem să-mi îndepărtez un asemenea gând, acum însă, privindu-i zâmbetul jalnic, care îi strâmba chipul, am înţeles că lucrul acela s-a petrecut cu adevărat. Atât de înfricoşător şi târnp nu zâmbesc decât oamenii înştiinţaţi doar cu o clipă înainte că au pierdut o fiinţă dragă. Poleakov îşi umezi buzele ce i se uscaseră şi întrebă cu o voce răguşită:

— Vioara?! E în şifonier?

— ...Încercaţi să vă amintiţi ce v-a mai dispărut din apartament...

Se aşezase într-un fotoliu, înălţându-şi genunchii costelivi, care îi ieşeau în evidenţă prin stofa cenuşie a pantalonilor, şi îşi ţinea capul în palme, ceea ce îl făcea să pară împodobit cu două ramuri albe. Mai întâi nici nu-mi auzi întrebarea. Abia într-un târziu îşi înălţă capul şi spuse:

— Da-da, desigur... Cum ai spus?

— Trebuie să-mi enumeraţi toate obiectele care v-au dispărut din casă.

Poleakov înălţă din umeri:

— N-aş putea aşa, deodată... Mai târziu o să vină nevastă-mea şi o să-ţi spună cu mai multă precizie. Dar asta nu are niciun fel de importanţă. Fapt e că nu mi-am mai găsit vioara. Pricepi? *Mi-a dispărut*

vioara!... rosti cu voce gâtuită şi păru acum o pasăre istovită, cuprinsă de deznădejde.

N-am mai ştiut ce să-i spun şi am rostit într-o doară:

— Pesemne v-aţi obişnuit cu acest instrument?

Îşi înălţă capul, mă privi mirat şi după ochii lui mi-am dat seama că spusesem o enormitate.

— Să mă *obişnuiesc?* repetă apoi, iar vocea îi mai era încă mirată. Să mă obişnuiesc? Oare se poate spune că un om se obişnuieşte să aibă mâini, ochi sau urechi? Oare te obişnuieşti cu părinţii sau cu copiii tăi?

Încercând să scap din încurcătură, am mai făcut o gafă, zicând:

— Da, se vede că-i un instrument preţios...

Poleakov se ridică brusc, ca şi când ar fi fost împins de un resort, merse apoi grăbit prin odaie, scoase din sertarul biroului un plic şi îl desfăcu:

— Este certificatul viorii mele. Îmi permiţi, tinere, să-ţi pun o întrebare?

Am dat afirmativ din cap.

— Dumneata eşti anchetatorul de serviciu, sau te vei ocupa de cazul acesta până la sfârşit?

— Sunt inspector principal la miliţia judiciară din Moscova şi mă voi ocupa în continuare de furtul săvârşit în apartamentul dumneavoastră. Numele meu este Tihonov.

Poleakov păşi prin încăpere, cufundat în gânduri, apoi se răsuci brusc spre mine.

— Înainte de a-ţi începe cercetările, vreau să stăm de vorbă. Sunt convins că am să-ţi spun o mulţime de banalităţi, ca orice nespecialist. Vreau totuşi să-ţi cer un lucru şi anume, să faci tot posibilul spre a-mi găsi vioara. Mi-am şi dat seama că mi s-a furat o

importantă sumă de bani, mai multe obiecte preţioase, dar îţi jur pe viaţa mea că de mi s-ar cere întreaga avere în schimbul acestei viori, aş fi un om fericit...

Vorbea aproape incoerent, cuvintele îi urcau toate odată spre gâtlej şi, încercând să iasă afară, se ciocneau unele de altele, se înţepeneau acolo şi din această cauză vorbirea îi era gâtuită, aproape de neînţeles. Pe chip i se aşternuse o paloare albăstruie, aşa cum li se întâmplă unor oameni nervoşi, speriaţi sau cuprinşi brusc de tulburare, ceea ce făcea să-i iasă şi mai mult în evidenţă pata de-o culoare cafenie, nefirească, a unei bătături aflată sub obrazul stâng – pecetea sârguinţei şi a răbdării geniului, urma nenumăratelor ore de exerciţii la vioară.

Poleakov strânse certificatul la piept şi vorbi din nou:

— Îmi dau seama că nu izbutesc să spun ceea ce ar trebui, însă aş vrea să înţelegi foarte clar proporţiile nenorocirii care s-a abătut peste mine. Fapt e că vioara despre care vorbesc constituie singurul obiect din această casă, care nu-mi aparţine...

— Cum adică? întrebă Lavrova, intrând fără s-o observ în încăpere.

— Vioara mea constituie o avere naţională. A fi singurul ei proprietar este tot atât de imposibil ca şi a fi proprietarul celebrului „Ţar-tun”[3]. Vioara la care cânt... Poleakov se întrerupse şi buzele i se crispară – ... la care am cântat, aparţine întregului popor, este proprietatea statului.

Cu mâinile tremurătoare scoase din buzunar un tub de metal, îi deşurubă capacul, dădu la iveală de acolo

[3] Străveche piesă de artilerie, turnată în anul 1586 de către meşterul Ciohov şi păstrată în incinta Kremlinului.

o pastilă albă, o azvârli în gură şi după izul uşor de mentă mi-am dat seama că-i o pastilă de validol.

— Vioara asta, reluă el oftând din greu, numără două sute patruzeci şi opt de ani. În ultimii treizeci şi şase de ani am cântat eu la ea. Priveşte, te rog, îmi întinse el certificatul viorii.

N-avu însă răbdare să citesc ce scrie acolo şi vorbi din nou:

— Este un *Stradivarius* din perioada de înflorire a talentului acestui maestru. Una din cele mai reuşite şi mai de migală opere ale lui. Datează din anul 1722 şi poartă numele de „Santa Maria”. Pe placa de jos se află însemnul lui: anul respectiv, o cruce malteză şi numele: „Antonius Stradivarius”. Vioara e de un roşu-închis, cu voluta sculptată. Ştiu că are o valoare internaţională de asigurare, însă e o valoare formală, simbolică: de fapt, vioara este inestimabilă. Are un sunet de o frumuseţe unică, imposibil de reprodus...

Sleit de puteri Poleakov se lăsă în fotoliu şi din nou păru o enormă pasăre bolnavă.

Stătu o vreme dus pe gânduri, apoi reîncepu să vorbească, dar eu mi-am dat seama că vorbele nu-i mai reprezintă acum decât o copie ştearsă a gândurilor şi amintirilor care i se perindă prin minte:

— ...Când am luat-o pentru prima oară în mâini, am simţit cum mă cuprinde un sentiment de fericire, cu toate că nici nu-i atinsesem strunele. Era gingaşă ca un copil şi pătrunsă de mister ca o femeie. Cam la fel simţi când iubeşti pentru prima oară. Sau când îţi iei în braţe primul copil... Dar primul copil şi cea dintâi dragoste este o lume care ţi se deschide numai prin comunicarea sufletească ce urmează... Am trecut cu arcuşul pe strunele viorii... Am auzit-o cum plânge, cum ţipă, cum râde, cântă, vorbeşte... Mi-a deschis

într-adevăr un univers nou în faţa ochilor şi-atunci mi-am dat seama cât de dornic eram s-o întâlnesc. În clipa aceea însă inima nu mi-a rezistat unei asemenea întâlniri şi-am izbucnit în plâns. Cei din jurul meu au râs de mine, dar nimeni nu-şi putea da seama că, întâlnind-o, am avut acelaşi sentiment pe care îl încearcă un om care înoată pe valurile oceanului, întâlnind în calea lui o corabie. Întrevăzusem până atunci în notele muzicale universul cel nou, îi auzisem răsunetul în inima mea, dar în lipsa acelei viori nu puteam să vorbesc despre el oamenilor dornici să mă asculte... Am cântat apoi la ea ceasuri de-a rândul şi mi-a desfăşurat înainte mereu alte orizonturi... Nu m-am mai despărţit de ea niciodată, am cutreierat cu ea întreaga lume şi vedeam pretutindeni cum plângeau oamenii ascultându-i glasul fermecat. Era atotputernică şi totodată fragilă şi lipsită de apărare, ca un copil... În urmă cu treizeci şi şase de ani mi-a înmânat-o comisarul poporului şi de-atunci nu ne-am mai despărţit niciodată...

Într-adevăr, nu erau decât nişte frânturi de gânduri exprimate cu glas tare, pentru că aşa nu poţi să vorbeşti decât cu tine însuţi sau s-o faci ca să impresionezi pe cineva. Poleakov însă nu căuta câtuşi de puţin să ne impresioneze, ba pot să spun că în clipele acelea nici nu ne mai observa în preajma lui. Se lăsă o tăcere lungă, chinuitoare. Pe urmă, din vestibul intră în odaie Haleţki, ţinând în mâini încuietorile uşii scoase din lăcaşurile lor.

— La noapte va trebui să blocaţi uşa numai cu lănţişorul, i se adresă lui Poleakov. Încuietorile o să le luăm cu noi spre cercetare. Pentru o zi.

Poleakov dădu din cap. I-am spus pe un ton sec, ca

să-l trezesc din transă prin aerul meu oficial:

— Vom face tot ce ne stă în putinţă pentru a-l găsi pe făptaş. Dar trebuie să ne ajutaţi şi dumneavoastră...

Poleakov înălţă din umeri:

— Cu ce aş putea să vă ajut?

Şedea înaintea mea în fotoliu, strivit cu desăvârşire de cele petrecute, ieşindu-i în afară genunchii şi coatele ascuţite, costelive. Ochii îndureraţi îi păreau două lacuri întunecate, bărbia i se sprijinea pe unul din umeri – părea că pasărea aceea ciudată fusese desfăcută în bucăţi şi azvârlită cum se nimerise în cuibul de pluş al fotoliului. O clipă mi se păru că încerc pentru el chiar un sentiment de ostilitate şi întrucâtva de nedumerire: în faţa mea nu se mai afla un geniu, un mare maestru, ci doar un păgubaş, într-adevăr un simplu păgubaş ca atâţia alţii. Şi-atunci i-am spus cu severitate:

— Veniţi-vă în fire, Lev Osipovici! Nu trebuie să vă lăsaţi pradă disperării. Să ştiţi că fără ajutorul dumneavoastră nu vom putea găsi hoţul.

Poleakov mă privi cu tristeţe, iar eu m-am gândit că nu trebuie să mă uit în ochii lui, căci, aidoma unor bulboane tulburi, păreau să mă atragă în adâncul lor, îmi anihilau reflexele. Nu, nu erau ochii unui păgubaş necăjit de furtul care se comisese, ci ochii unui Demon suferind, ai unui fanatic blând, ochii unui geniu îndurerat. Sufleteşte era mai presus decât mine şi, în cazul când avea să preia iniţiativa pe plan afectiv, eu nu l-aş mai fi putut determina să mă ajute. De aceea, nelăsându-l să-mi răspundă, i-am vorbit din nou:

— După cum vă daţi seama, este vorba de un furt cu totul deosebit. În consecinţă, ajutorul pe care mi-l

puteţi acorda constă într-o judecată foarte limpede. Trebuie să vă daţi la o parte toate emoţiile şi să vă puneţi la încercare memoria, capacitatea de a gândi calm şi metodic. Numai în felul acesta vom putea porni pe drumul cel bun în căutarea viorii...

— Crezi că hoţul va putea fi găsit? mă întrebă Poleakov.

M-am aşezat în fotoliul dinaintea lui.

— Vreţi să discutăm bărbăteşte?

— Desigur.

— Atunci vă rog să mă ascultaţi cu atenţie. Cu toţii ştim că în lume nu există taine de nedezlegat. Orice mister ajunge mai devreme sau mai târziu să fie dezvăluit. Dar în momentul în care eu, de exemplu, sosesc la locul unui delict, mă cuprinde adeseori un adevărat sentiment de neputinţă. În jurul meu se adună păgubaşii, martorii, diferiţi gură-cască şi cu toţii aşteaptă ca eu să-mi arunc împrejur privirea de specialist şi, aidoma unui scamator, să scot din buzunar... hoţul. Or în momentul acela nici eu nu cunosc mai mult decât ei şi-mi vine tot atât de greu să-mi imaginez ceea ce nu se vede, cum le vine şi lor – tuturor celor care stau în jurul meu şi aşteaptă să se întâmple o minune. Minuni însă, ca şi taine, nu există, să ştii. De aceea, pornesc să judec calm şi metodic, să caut urme, să memorez tot ce mi se spune, să fac tot felul de comparaţii, aprecieri, şi astfel, încet-încet, adevărul începe să iasă la iveală. Mă-nţelegeţi, pentru a găsi adevărul nu este nevoie de minuni, ci numai de răbdare, calm şi multă sârguinţă. La fel îmi propun să caut şi vioara *Stradivarius*. De aceea doresc ca în primul rând să vă gândiţi bine şi să vă aduceţi aminte ce anume v-a mai dispărut din apartament.

— Ţi-am mai spus o dată că asta n-are niciun fel de

importanţă...

— Ba dimpotrivă, are foarte multă importanţă, l-am întrerupt. *Stradivarius* al dumneavoastră nu-l poţi duce în piaţă, în timp ce un ceas de aur hoţul îl poate vinde cu mult succes vreunui vânzător de mimoze, străin de oraş...

Poleakov făcu câţiva paşi prin încăpere. Divagaţiile mele nu că l-ar fi liniştit, totuşi parcă i-au abătut gândurile pe un alt făgaş.

— Mi s-au furat bani, rosti el dregându-şi mai întâi glasul, ca şi când s-ar fi pregătit să recite o poezie.

Şi, în general, acum, când se depărtase întrucâtva de gândul la dispariţia viorii şi începuse să-şi amintească ce lucruri i-au mai fost furate, păru cuprins de o stranie tulburare, ca şi când i-ar fi fost ruşine de cele ce i se întâmplaseră. Am observat demult acest fel de tulburare la cei cărora li se întâmplă să fie jefuiţi: necazului în sine pare să i se adauge o senzaţie de ruşine, izvorâtă din subconştient şi în fond absurdă, sentimentul că, jefuindu-i, hoţul şi-a bătut şi joc de ei, lăsându-i ca pe nişte proşti pradă curiozităţii celor din jur – curiozitate împletită cu o bucurie răutăcioasă ori, dimpotrivă, cu compasiune – în orice caz ei devenind subiect pentru tot soiul de comentarii.

Poleakov umbla de colo până colo prin odaie, enumerând obiectele furate, iar Lavrova scria procesul-verbal:

— Decoraţii... medalii de laureat... cheia de aur de la porţile oraşului Strasbourg... un aparat de radio cu tranzistori, colierul de onoare primit de la orchestra filarmonică din Tokio... un magnetofon „Philips”... două valize...

Pe urmă ne-am aşezat la masă şi am început să

completăm o foaie de hârtie pe care o liniasem în prealabil: lista persoanelor care aveau acces în casa lui Poleakov. La fiecare din numele pe care îl înscriam acolo, Poleakov sărea de pe scaun, îşi lipea mâinile uscăţive de piept şi mi se adresa cu indignare:

— Cum de-l poţi bănui pe omul ăsta?

— Ba eu nu-l bănuiesc deloc, îi răspundeam cu melancolie. Deocamdată, i-am notat numele. Încolo, om vedea ce-o mai fi...

— Să revenim acum la chestia cu sculerul acela, cu lăcătuşul, i-am spus lui Poleakov. Carevasăzică, vi s-a stricat încuietoarea de sus a uşii...

— Da. S-a întâmplat în urmă cu vreo două săptămâni. Dimineaţa, la micul dejun, i-am spus soţiei că ar trebui chemat un lăcătuş, pentru că încuietoarea împiedica uşa să se închidă cum trebuie. Tocmai atunci a venit un instalator de la J.E.K.[4] Voia să controleze robinetele de la baie şi de la bucătărie. Chiar eu i-am deschis uşa. Mai târziu, după ce a isprăvit cu robinetele, l-am întrebat dacă n-ar putea să-mi repare şi încuietoarea. A fost de acord să vadă despre ce-i vorba. Şi-a făcut acolo de lucru timp de vreun sfert de oră, a reparat broasca şi a plecat.

— Cheile i le-aţi dat sau nu?

— Sigur că i le-am dat. Doar trebuia să vadă cum funcţionează încuietoarea.

Poleakov păru iritat de judecata mea greoaie, dar eu nu m-am lăsat impresionat şi l-am întrebat din nou:

— I-aţi dat numai cheia de la broasca defectă sau şi alte chei?

[4] Oficiul de exploatare a spaţiului locativ.

— Ce rost avea să desfac legătura? I le-am dat pe toate... Mai ales că omul nici n-a ieşit din casă.

— A reparat încuietoarea în faţa dumneavoastră? N-aţi ieşit nicăieri între timp?

Poleakov înălţă revoltat din umeri:

— Nu mai ştiu! Sunt convins însă că n-am stat pe capul omului.

Rămase pe gânduri o clipă, apoi adăugă:

— Ba chiar îmi amintesc precis că n-am stat: tocmai atunci mi s-a telefonat de la şcoala copiilor bolnavi de tuberculoză, să susţin la ei un recital...

Mi-am făcut o însemnare în carnet, pe urmă l-am întrebat:

— Şi ce răspuns le-aţi dat? Celor de la şcoală?

Cred că Poleakov nu mai ştia ce să creadă despre mine: sunt un prost, sau un om cu totul lipsit de tact? Mi-a răspuns cu nemulţumire în glas:

— Le-am spus că am un program foarte încărcat. Totuşi le-am promis că am să-mi fac timp şi pentru ei: prea au stăruit s-o fac.

— În regulă, i-am spus.

Apoi i-am arătat un şperaclu scurt, brunat, pe care Haleţki îl găsise în adâncitura dintre pernă şi spătarul unuia dintre fotolii.

— Sunteţi convins că n-aţi avut aşa ceva în casă?

— Cum să-ţi spun?... Cred că n-am avut, făcu Poleakov.

Iar eu m-am gândit că nici nu-i de mirare: la ce să-i fi folosit unui violonist celebru o unealtă de spărgător? Şperaclul era bine lucrat, cu unul din capete turtit, cu celălalt prelung şi tăios, şi cu un mâner lat şi comod. Pe suprafaţa metalului se vedea limpede un însemn ştanţat, reprezentând două zigzaguri scurte. Pesemne hoţul îşi pusese şperaclul

pe fotoliu şi nu-l mai găsise la plecare.

— Lumânările din sfeşnic au fost aprinse de dumneavoastră?

Poleakov clătină din cap:

— Nu. Le păstram ca pe o amintire plăcută. Mi-au fost oferite... eh! dădu el din mână, necăjit.

Hoţul operase mai întâi la lumina unei singure lumânări, apoi, pentru a da foc filelor de hârtie, le aprinsese şi pe celelalte două, din care cauză acestea rămăseseră mai puţin consumate.

În încăpere pătrunse Lavrova cu o telegramă în mâini.

— Lev Osipovici, în cutia poştală se afla telegrama asta sosită pe numele dumneavoastră...

Poleakov rupse banda cu care era lipită telegrama, parcurse cu ochii textul, îl mai citi o dată, apoi îmi întinse formularul:

— Nişte prostii!... Nu înţeleg nimic... E de la un oarecare Taratuta...

În telegramă se aflau scrise următoarele: „Benzile de magnetofon cu recitalul dumneavoastră expediat colet. Taratuta”. Mai jos, o specificare: „În cazul absenţei destinatarului, telegrama va fi lăsată în cutia poştală”. Expedierea a avut loc ieri la ora 9.15, telegrama sosind la destinaţie la ora 17.45.

— Vreţi să spuneţi că nu-l cunoaşteţi pe acest Taratuta?

— Habar n-am. Numele ăsta îl aud pentru prima oară. Şi nici nu aştept vreo bandă de magnetofon. N-am mai făcut de multă vreme înregistrări.

— Spuneţi-mi, Lev Osipovici, în ce relaţii sunteţi cu familia Obolnikov – vecinii dumneavoastră?

— Cu familia Obolnikov? Cred că în relaţii bune. Nu ştiu. Trebuie s-o întrebăm pe soţia mea. Din câte ştiu,

Evdokia Petrovna o ajută la gospodărie. Da, precis că în relaţii bune: soţia mea îi lasă cheile apartamentului, ca eu să le pot lua oricând de acolo.

— În lipsa dumneavoastră, intră vreodată aici, în apartament?

— Pentru ce să intre? Probabil că nu. Cred că nu intră.

— Bine, să trecem la altceva. Spuneţi-mi, lăcătuşul care v-a reparat încuietoarea a venit din partea J.E.K.-ului de care aparţineţi?

— Da, am impresia că aşa mi-a spus. Eu însă i-am notat în caiet numărul de telefon. Pentru cazul când aş mai avea nevoie de dânsul. Mi-a plăcut cât de bine şi repede s-a descurcat cu treaba. Staţi să aduc caietul din vestibul.

Ieşi din odaie, iar peste câteva clipe l-am auzit exclamând cu mirare:

— Ia te uită: din caiet lipsesc câteva file!

M-am ridicat în picioare, dar Poleakov veni el însuşi spre mine, întinzându-mi caietul răvăşit. Am aruncat o privire spre foiţele arse şi călcate în picioare, pe care Haleţki le aduna cu grijă de pe jos: prin scrumul negru se întrezăreau limpede linii drepte, orizontale.

— Iată-le acolo, Lev Osipovici, i le-am arătat lui Poleakov. Filele din caietul dumneavoastră. Spuneţi-mi la care literă i-aţi notat numele?

— La litera „S”: nenea Paşa, sculerul, îmi răspunse violonistul; mi-am dat seama că toate aceste lucruri i se par mult prea încurcate.

Am răsfoit caietul: erau rupte mai multe file, începând cu litera „P” şi până la litera „U”. Haleţki se ridică în picioare, îşi îndreptă spatele înţepenit şi spuse pe neaşteptate:

— În slăbiciune sălăşluieşte puterea mea...

— Poftim? făcu nedumerit Poleakov.

— Parcă aşa se spune în Scriptură, zâmbi Haleţki. Nu ne rămâne decât să ne convingem şi noi de acest adevăr. Personal, va trebui să vă iau amprentele digitale...

— Pentru ce? întrebă cu mirare şi cu o oarecare spaimă Poleakov.

— Pentru că, în primul rând, voi fi unicul posesor al unui asemenea autograf de-al dumneavoastră, iar în al doilea rând, şi e lucrul cel mai important, voi putea în felul ăsta să vă deosebesc amprentele de alte urme pe care le-am găsit aici şi care s-ar putea să aparţină hoţului.

L-am urmărit cu privirea pe Haleţki şi i-am admirat grija şi iuţeala cu care proceda la imprimarea amprentelor, apăsând pe fişa dactiloscopică degetele lui Poleakov, degete care făceau să plângă şi să se bucure mii şi mii de oameni. Acum degetele acestea, unice în felul lor în întreaga lume, erau unse cu tuş negru, erau supuse şi lipsite de putere, ca şi când n-ar fi trezit ani de-a rândul la viaţă universuri întregi de sunete. Abia atunci, în clipele acelea, mi-am dat seama de aspectul cu adevărat monstruos şi absurd al celor întâmplate. Ce să mai zic – asta e viaţa de criminalist!

Comisarul îmi luă raportul dactilografiat şi începu să-l citească cu glas tare, ţinându-l la distanţă, aşa cum fac toţi oamenii miopi când îşi scot ochelarii:

„Câinele Marcel a luat urma la orele 9 şi 21 de minute, a ieşit din cabinet afară pe culoar, a cotit la stânga, a traversat întreg culoarul şi a ieşit pe palier. De aici, a coborât scara, a traversat curtea şi a ieşit prin gangul de la intrare în strada Sadovo-

Triumfalnaia. De aici a cotit la dreapta, a mers 40-50 de metri înspre piaţa Maiakovski şi a încetat urmărirea pe partea carosabilă a străzii...”

Lăsă raportul pe birou şi ne spuse:

— M-da, nu prea avem cu ce să ne lăudăm. Ştiţi, îmi aduc aminte că în urmă cu vreo douăzeci de ani miliţienii aveau o uniformă caraghioasă, cu săbii şi cu eghileţi. Mă tem ca nu cumva căţeluşii ăştia să devină şi ei un accesoriu inutil al uniformei noastre? Ce zici Kaceanov, n-am dreptate?

Kaceanov se înroşi de supărare şi spuse:

— Permiteţi să vă raportez, tovarăşe comisar, că Marcel al meu nu-i nicidecum un accesoriu. Are la activul lui doisprezece infractori reţinuţi. Cât despre săbii ori eghileţi, treaba asta nu-i de nasul lui...

Comandantul M.U.R.-ului râse:

— Nu te înfuria Kaceanov. Doar nu te acuz nici pe dumneata şi nici pe Marcel. Mai curând îi am în vedere pe lucrătorii noştri operativi: numai cu flerul lor de profesionişti nu vor izbuti să rezolve mare lucru. Aici e nevoie de metode ştiinţifice, de analiză...

Simţind că pericolul a trecut, Kaceanov hotărî să se reabiliteze până la capăt:

— Păi asta zic şi eu, tovarăşe comisar: câinele nu-i decât un animal, face şi el ce poate. Să dai vina pe el îi cel mai uşor lucru, că n-are grai să-ţi răspundă. Între timp, vă daţi seama şi dumneavoastră, câtă lume o fi trecut pe strada aceea – mai multă ca la o demonstraţie...

Pesemne că ar mai fi vorbit mult şi bine despre Marcel al lui, dar comisarul îl privi chiorâş şi Kaceanov tăcu din gură.

— ...Păreri, idei, planuri? rosti comisarul. Până în

prezent mi s-a telefonat de la ministerul nostru, de la Ministerul Culturii şi de la Colecţia instrumentelor muzicale. Cred că până diseară nivelul unor asemenea sesizări va creşte...

Îl înţelegeam prea bine: comisarul va avea de purtat de aci încolo destule discuţii. Abia mă pregătisem să spun ceva, când zbârnâi soneria telefonului şi comisarul ridică receptorul:

— Da, eu sunt. Bună ziua. Da, desigur. Tocmai discutam aici problema despre care mă întrebaţi. Am înţeles. Se controlează? Bine, voi dispune. Păi toate problemele de care ne ocupăm sunt de importanţă specială, înţeleg foarte bine, nu e cazul să-mi explicaţi, din când în când mă duc şi eu pe la concerte. Am înţeles. Diseară vă raportez...

Aşeză cu băgare de seamă receptorul în furcă, tăcu o vreme, apoi îşi ridică privirea spre mine:

— Te ascult, Tihonov. Să ştii că în mâinile tale oţelite se află acum soarta infarctului meu.

Surâse, însă ochii nu-i erau câtuşi de puţin veseli.

— Pe baza cercetării locului unde a fost comis furtul, precum şi a interogării victimei şi a vecinei sale de apartament, se poate deduce că faptele au decurs în felul următor. Delictul a fost comis între orele zero şi două noaptea, de către o singură persoană. Aceasta are acces în apartamentul lui Poleakov, se orientează bine în perimetrul locuinţei...

— Vreau mai multe detalii, rosti comandantul M.U.R.-ului, făcându-şi însemnări pe o foaie de hârtie.

— Din trei dulapuri existente în apartament a fost violat numai acela în care se afla vioara. Dacă nu este o coincidenţă, înseamnă că a făcut-o un om care cunoaşte bine apartamentul. Se prea poate însă ca hoţul să fi primit şi un plan al acestuia. Cred că

spargerea a fost comisă de un singur om...

— De ce?

— În faţa intrării în bloc, ca urmare a unor lucrări de reparaţii, a rămas o porţiune neasfaltată, în care s-a format o băltoacă de proporţii destul de mari. Practic, nu se poate intra în bloc fără a trece prin noroi. Cele şase urme lăsate de nişte tălpi murdare pe parchetul din apartament sunt uniforme: ele aparţin unui singur bărbat. De aici reiese că apartamentul a fost vizitat numai de el. În afară de asta, am telefonat la Hidrometeocentru, de unde am obţinut o informare oficială. De pe la miezul nopţii vremea la Moscova s-a răcit brusc, căci întreaga regiune a fost traversată rapid de frontul unui anticiclon. În timp de două ore temperatura a scăzut cu unsprezece grade.

— Şi? întrebă curios comisarul.

— Meteorologii afirmă categoric că la orele două noaptea toate băltoacele existente erau îngheţate. Deci se poate presupune că hoţul a pătruns în apartamentul lui Poleakov înainte de două noaptea...

— Într-adevăr, se poate, încuviinţă comisarul. Dar de ce după ora zero?

— Asta e o completare pe bază de logică. Judecând după picăturile de stearină şi după scrumul găsit, hoţul a aprins lumânările şi a ars filele de hârtie stând în cabinetul lui Poleakov. Ferestrele acestui cabinet dau în strada Sadovo-Triumfalnaia. Drept în faţa lor se află un stâlp al reţelei de iluminat, prevăzut cu două puternice becuri luminiscente. Am aflat de la Poleakov că seara ele iluminează cabinetul ca un adevărat proiector. Având însă în vedere lumânările, deducem că hoţul avea nevoie de lumină, deşi îi era teamă să aprindă lustra, ca să nu atragă atenţia cuiva. Neconcordanţa dintre cele spuse de Poleakov

şi comportarea hoţului se explică foarte simplu: după miezul nopţii luminile de pe partea stângă a străzii Sadovo-Triumfalnaia rămân aprinse la fiecare al doilea stâlp, cele de pe stâlpul din faţa ferestrelor lui Poleakov stingându-se.

— Se admite aceasta ca o ipoteză de lucru, rosti comisarul. Ce ai de spus dumneata, Noe Markovici?

— Realizările mele sunt modeste, spuse Haleţki şi îşi răsfoi filele cu însemnări, având aerul că se pregăteşte să prezinte un amplu referat. Din nebăgare de seamă infractorul a dat jos din perete portretul reginei Belgiei şi a vrut pesemne să-l prindă din zbor. Geamul portretului s-a spart şi el s-a tăiat destul de tare la mână: pe parchet s-au răspândit picături de sânge. Grupa sanguină a infractorului se întâlneşte destul de rar. Adunând cioburile, am reuşit să reconstitui parţial geamul şi să scot de pe el amprenta palmei. E drept, cu această unică amprentă nu vom izbuti să obţinem formula dactiloscopică necesară, totuşi o vom păstra ca pe o rezervă pentru eventualii candidaţi. Concomitent am găsit o serie întreagă de alte amprente digitale, dar încă nu putem spune cui aparţine fiecare. Ultimă problemă la care am să mă refer o constituie filele din caietul de telefoane al lui Poleakov. Pe una din ele a fost notat numărul de telefon al sculerului. Acestei chestiuni trebuie să-i dăm o atenţie deosebită: poate vom izbuti să aflăm lucruri importante. Cam asta am avut de raportat.

— N-am de pus nicio întrebare, spuse comisarul. Tihonov, ce ştii despre lăcătuşul ăsta, al J.E.K.-ului?

— Astăzi are zi liberă. Am şi fost acasă la el, dar n-am găsit-o decât pe maică-sa. O bătrână, de aproape nu mai poţi să te înţelegi cu ea. Mi-a spus că feciorul

său a plecat încă de aseară, împreună cu nevastă-sa, la o mătuşă, la ţară. Se va întoarce mâine dimineaţă...

— Adresa mătuşii de la ţară? făcu sec comisarul.

— E mătuşa soţiei lui, maică-sa n-o cunoaşte, iar soţia nu are nicio rudă la Moscova.

— Acestui aspect trebuie să-i acordaţi toată atenţia, spuse comisarul. Nu mai e nicio problemă?

— Ba da. Este acolo un vecin care nu-mi prea inspiră încredere. E alcoolic şi a fost internat la spital cu o zi înainte de a se fi comis furtul. A avut însă acces la cheile apartamentului, aşa că am de gând să mă ocup de el foarte serios. Totodată ar mai fi o cale de urmat: din apartament a fost furat un magnetofon „Philips”: dispunem de certificatul lui tehnic cu numărul HB-182-974. Recent, magnetofonul s-a defectat: a fost conectat la reţeaua de înaltă tensiune şi i s-a ars bobina de la motor. Hoţul nu va putea să cumpere un motor nou de la magazin: Poleakov spune că motoarele noastre nu i se potrivesc acestui tip de magnetofon. Singura soluţie ar fi rebobinarea la un atelier de specialitate...

— Am înţeles, spuse comisarul, mai făcându-şi o notiţă pe hârtia dinaintea lui, mâine vom lua legătură cu toate atelierele. Mai ai ceva de adăugat?

— Deocamdată, atât, i-am răspuns.

— Ce ipoteze de principiu v-aţi formulat, ne întrebă comisarul.

Ne-am privit unii pe alţii în tăcere.

— Nu v-aţi formulat nicio ipoteză, conchise el. Ori poate vi le-aţi formulat, dar din modestie preferaţi să nu le divulgaţi? Asta nu-i bine. Nu-i bine de loc.

Bătu supărat darabana în tăblia biroului.

— Toată treaba e făcută după şablon. Îţi face

impresia că s-a lucrat corect, cu grijă, ba chiar cu destulă judecată. Şi totuşi e vorba de şablon. Oare nu vă daţi seama că tot ce mi-aţi povestit prezintă o sumedenie de contradicţii. Poate că într-adevăr nu le observaţi sau poate că tăceţi din gură de teamă să nu comiteţi vreo eroare. Asta chiar că-i revoltător...

Se jucă un timp cu creionul, îl azvârli pe birou, apoi se ridică de pe scaun şi făcu câţiva paşi prin încăpere: mărunţel, cu tendinţă spre îngrăşare, îmbrăcat într-o uniformă nouă, frumoasă, care şedea însă cam anapoda pe trupul lui îndesat. În cele din urmă, se aşeză din nou, proptindu-şi cu fermitate bărbia în pumni.

— Toate discuţiile astea: „urme, fire, firicele”!.. Ptiu, ce amatorism scârbos! Ce aţi făcut cu judecarea problemei în ansamblul ei? Cum de n-aţi încercat să adoptaţi punctul de vedere al hoţului pus în situaţia de faţă? De ce a pătruns dumnealui în apartamentul lui Poleakov? De bună seamă, să fure. Dacă ar fi luat totul de acolo, inclusiv frigiderul, nu m-aş fi mirat câtuşi de puţin. Dar el a luat vioara! Câte viori erau în apartament?

— Trei. Un *Stradivarius*, un *Vuillaume* şi o vioară lucrată de un anonim italian.

— Unde se aflau ele?

— *Vuillaume* şi cea a anonimului într-un dulap cu cărţi, iar *Stradivarius* într-un alt dulap de perete, încuiat.

— Dulapul pentru cărţi era încuiat şi el?

— Nu.

— Şi-atunci cum se face că hoţul nu ia viorile care se află la vedere, ci sparge un dulap încuiat? De ce nu spui nimic, Tihonov? Asta e, că nu ai ce spune. Adevărul este că hoţul ştia foarte bine pe ce vioară

pune mâna! Ce concluzie putem trage de aici? Că el a pătruns în apartament tocmai cu acest scop, căci acela care se apucă să fure o vioară *Stradivarius* ştie perfect de bine că valoarea tuturor celorlalte obiecte furate nu se ridică nici la a mia parte din cea a unui asemenea instrument. Totuşi, cu riscul de a fi arestat, el încarcă două valize şi porneşte noaptea prin oraş, ştiind prea bine că în orice clipă îl poate opri miliţia, spre a-l întreba ce anume cară la ora aceea târzie. Oare nu constituie asta o flagrantă contradicţie? Ce zici, Tihonov, rămâi şi acum la concluzia că în apartament s-a introdus o singură persoană?

— Rămân, am răspuns eu cu încăpăţânare. Ipoteza mea nu exclude posibilitatea existenţei unui grup care a organizat furtul, dar în apartament cred totuşi că a fost un singur infractor.

Comisarul rămase pe gânduri, apoi mi se adresă cu un râs scurt:

— Îţi dau un termen de trei zile ca să-ţi verifici ipotezele şi-om mai vedea după aceea cine a avut dreptate. În ceea ce mă priveşte, sunt convins că furtul celorlalte obiecte nu constituie decât un mijloc de a camufla adevărul.

— E o „camuflare” prea deocheată! Ce sumă de bani, câte obiecte preţioase!

— Asta nu dovedeşte decât că hoţii ăştia se pricep la asemenea obiecte de preţ. În concluzie, te-aş ruga, Tihonov, să nu uiţi nicio clipă ce anume ai pornit să cauţi. Noi avem de lucrat douăzeci şi cinci de ani până la pensie, în timp ce vioara asta – câţi ani ziceai că a împlinit?

— Două sute patruzeci şi opt...

— Asta e, vezi?... Ea trebuie să mai slujească multă vreme oamenilor...

Capitolul 3
Apa acră a minciunii

Antonio tresări şi îşi înălţă capul: în pragul uşii se oprise meşterul Niccolò. Lumina gălbuie a lumânării abătea umbre peste chipul său buhăit, roşcovan. Amati părea calm, dar atitudinea lui vădea ameninţare.

— Lămureşte-mă, băiete, ce cauţi tu noaptea în atelier? Oare nu ştii că ucenicii n-au voie să intre aici decât o dată cu mine?

Antonio îl privea speriat drept în ochi, văzând cum îi licăresc în pupile fulgere scurte, reci. Adierea slabă a vântului flutura pe masă o filă de hârtie cu cifre şi însemnări, pe care zăcea, oprind-o să zboare, un compas de lemn.

— De ce nu-mi răspunzi? vorbi din nou Niccolò. Tăcerea ta îmi arată că eşti înspăimântat, iar spaima – că nu ai gânduri curate. Un om cinstit n-are de ce să se teamă...

— Omul se teme totdeauna de câte ceva, rosti cu glas scăzut Antonio. Şi în primul rând, de sine însuşi...

Niccolò Amati râse zgomotos:

— Carevasăzică, băiete, tu ţi-ai pus în gând să afli într-o singură noapte ceea ce neamul lui Amati caută de o sută de ani? Ia dă încoace hârtia!

Antonio îi întinse cu mâna tremurătoare foiţa, şi Niccolò, ţinând-o departe de ochi, îi aruncă o privire fugară, apoi o mototoli şi-i dădu foc la flăcăruia legănătoare a lumânării.

— Ai notat aici măsurile curburii plăcilor?

Fila de hârtie se făcu scrum în mâna butucănoasă a lui Amati.

— Acum spune-mi pe de rost reperele pentru curba plăcii de sus.

Antonio amuţise.

— Haide! strigă Amati.

— Trei-zero, trei-unu, trei-trei, începu Antonio să enumere în grabă cifrele. Şirul lor era lung. Trei-şaptesprezece, trei-douăzeci şi unu...

Amati deschise uşiţa dulăpiorului din preajma sa, turnă într-o cană de cositor nişte vin rubiniu de Palermo, îl bău din câteva înghiţituri, şi Antonio văzu picurându-i pe dantelăria cămăşii câţiva stropi mari, negri.

— Dacă nu mi-ar părea rău să irosesc lemnul, ţi-aş porunci să faci o vioară după aceste măsuri. Poate că ţi-ar da pe ea câţiva *baiocco*[5] vreun muzicant din cei ce umblă din oraş în oraş...

— De ce, meştere? Doar mi-a slujit drept model „Angela" dumitale!

Bătrânul Niccolò izbucni din nou în râs:

— Pentru că din cele patruzeci şi trei de repere ale măsurătorii pe unul l-ai greşit, iar în afară de mine nu şi-ar fi dat nimeni seama de asta. Vioara ta însă n-ar fi fost bună decât să cânţi la ea prin bâlciuri.

— Am greşit un reper? rosti uluit Antonio.

— Da, unul singur. Dar e de ajuns ca vioara să nu mai sune cum trebuie. Totuşi nu despre asta e vorba; ai fi putut să nu roşeşti, iar peste câţiva ani cred că ai să nimereşti cum se cuvine toate măsurile. Şi-atunci, într-adevăr, aidoma unei maimuţe toante, lipsite de judecată, ai să-mi copiezi vioara întocmai. Asta te va mulţumi?

— Voi fi încântat să fac ceva care să semene cu

[5] *Baiocco* – veche denominare a unei monede italiene folosită în evul mediu în centrul Italiei, în provincia Lazio.

vioara domniei-tale, făcu speriat Antonio.

— Prostule! Adă-mi nişte apă rece şi câteva portocale. Că de altceva nu eşti în stare.

Antonio îi aduse meşterului un ulcior de pământ cu apă rece şi un coşuleţ cu portocale. Niccolò mai turnă o dată vin în cană, adaugă apă şi începu să stoarcă fructele coapte, zemoase. Portocalele plesneau între degetele lui groase, puternice şi, în lumina pâlpâitoare a lumânării, părea că peste coaja lor aurie se înalţă mici şuviţe de aburi. Meşterul uitase de Antonio. Abia într-un târziu îşi înălţă fruntea şi îl privi cu ironie:

— Zici că ai fi încântat? Dar ia spune-mi: nu ţi-a trecut vreodată prin minte că alţi meşteri ar putea să pună mână de la mână şi să cumpere o vioară de-a mea – că doar e destul de scumpă, râse el fericit. S-o cumpere, s-o desfacă, s-o copieze şi în felul ăsta să înveţe a construi viori aidoma. Îm? Ce zici?

Antonio rămase tăcut.

— Măsurile unei viori poţi, într-adevăr, să le furi, spuse Niccolò. Să desfaci o vioară şi s-o măsori. Dar lacul cu care-i acoperită, cum să-l furi? Lacul pe care îl pregătim de-o sută de ani şi care de fiecare dată ne iese într-altfel? Cum ai putea să-l furi? Doar eu îl am uite aici, se bătu Amati cu degetul peste fruntea roşcovană, cu un început de chelie. Neavând lacul ăsta, vioara n-o să sune niciodată în aşa fel, încât după glasul ei oricine să poată spune: asta-i o Amati!... Sortul lemnului, vârsta lui, locul de unde se taie din trunchi, felul în care trebuie spălat, uscat, apoi acoperit cu lac – toate astea pot fi oare furate?

Meşterul mai trase o duşcă, apoi privi gânditor flacăra lumânării şi spuse fără grabă:

— Şi nu-i vorba numai de lac. Doar proştii îşi închipuie că averea casei Amati stă în secretul lacului. Vrei să ţi-l dezvălui? Secretul lacului cu care e acoperită „Angela”?

Antonio clătină din cap. Niccolò mai stoarse o portocală în cană, apoi îşi înălţă privirea.

— Norocul tău că n-ai vrut. Altminteri te-aş fi dat afară.

— Înţeleg, dădu din cap Antonio.

— Ba nu înţelegi nimic, spuse Niccolò. Nădăjduiesc însă că odată şi odată tot ai s-o faci. Eşti un băiat cu tragere de inimă şi mi-ar părea rău să te iroseşti de pomană. Să ştii că nu numai de secretul meu îmi pare rău...

— Dar de cine?

— De tine. Tu eşti un mic fanatic. Se găsesc tineri dintr-ăştia prin mănăstiri, numai că aceia trăiesc degeaba şi mor stăpâniţi de tristeţe şi dezamăgire. Se ţin de minciuni chiar înaintea sfintei împărtăşanii. Tu însă ai putea să mori fericit...

— Cum?

— Pentru asta trebuie să înveţi, să cauţi şi să munceşti. Eu ştiu pe de rost cele patruzeci şi trei de repere ale măsurătorilor, pentru că pe fiecare din ele l-am căutat ani şi ani de-a rândul. Dacă n-ai să găseşti propriile tale repere, înseamnă că de pomană mi-am bătut capul cu tine...

— Şi de murit am să mor în tristeţe şi dezamăgire... repetă în şoaptă Antonio.

— Da. Să ştii însă că până ce nu-ţi vei desăvârşi învăţătura nu te vor părăsi nicio clipă chinul neîncetat al căutării, amara nemulţumire faţă de ceea ce înfăptuieşti, ruşinea neputinţei tale. Adevărul, ca şi omul, se naşte în dureri, într-o supremă încordare a trecătorului nostru trup şi într-un neasemuit avânt al spiritului. Iar vioara e aidoma omului...

— Şi totuşi s-ar putea să nu ajung la ţintă, rosti tulburat Stradivari. Doar nu pot fi pe deplin încredinţat că voi învăţa odată şi odată să fac viori!

Niccolò Amati se aşează pe masa de tâmplărie,

scoţându-şi în afară pântecul buhăit. Îşi mişcă sprâncenele stufoase şi îl privi pe Antonio cu multă curiozitate.

— Viorile nu se fac. Se fac butoaiele şi băncile de lemn. Viorile, ca şi copiii, pâinea sau strugurii, se nasc şi se cresc. Nimeni nu seamănă grâu în ianuarie şi nu stoarce strugurii în mai. Omul trebuie să fie şi el destul de copt ca să poată naşte copii. Vioara ta viitoare trebuie mai întâi s-o zămisleşti în tine şi s-o porţi aşa multă vreme. Vor trece ani îndelungaţi fără ca tu să simţi vreo schimbare. Şi totuşi, fără ca măcar să-ţi dai seama, degetele îţi vor fi din ce în ce mai tari şi mai îndemânatece, privirea din ce în ce mai luminoasă şi mai dreaptă, ca o rază de soare, iar urechea din ce în ce mai sensibilă. Abia atunci închipuirea îţi va arăta într-o bună zi, ca într-o dulce şi trecătoare visare a tinereţii, ceea ce ai dorit să găseşti. Vioara aceea va fi pentru tine ca cea dintâi femeie din viaţa ta: aidoma unor şolduri pline îi vor undui eclisele, zvelt şi subţire i se va înălţa gâtul, voluta i se va pleca spre tine precum fruntea iubitei, iar efurile îi vor contura trupul ademenitor ca nişte cute misterioase. Şi-atunci îi vei auzi glasul – gingaş, suav, cântător – şi oricâte zile vei mai avea de trăit, nu vei mai încerca o altă clipă mai fericită, decât clipa aceea voluptoasă a deplinei posesiuni! Îţi vei spune atunci că în lume nu poate fi nimic mai sublim şi că starea aceea va dăinui veşnic. Geniu însă ajunge numai acela care s-a dăruit operei sale în întregime şi care, în culmea fericirii fiind, începe să simtă din nou fiorul rece al nemulţumirii de sine: asta înseamnă că e gata din nou pentru alte clipe de chin, în continuă căutare a perfecţiunii...

— Oare ai cunoscut pe cineva, meştere, care să fi atins perfecţiunea?

Amati zâmbi în colţul gurii şi se ridică în picioare:

— Perfecţiunea este o necontenită încântare.

Adică starea proprie numai sfinţilor şi celor lipsiţi de minte.

— Cu alte cuvinte, căutarea nu are niciun rost? întrebă cu deznădejde Stradivari.

— Da, dacă socotim lipsită de rost însăşi viaţa. Căci viaţa nu este decât un continuu avânt spre cunoaşterea perfecţiunii.

— S-o afli că să ajungi nebun?...

— Ori sfânt, spuse Niccolò, căscă şi îşi făcu semnul crucii peste gură. Să mergem la culcare. Eu nu mai sunt tânăr şi până în ceasul morţii nu mi-a mai rămas decât foarte puţin. Mâine doresc să mai fac încă un pas spre ceea ce se cheamă cunoaştere...

Meşterul nu-şi sfârşi fraza şi ieşi din odaie, trântind uşa.

. . . . . .

În preajma iernii care nu mai era departe, toamna trăsese adânc aer în piept, ca un înotător gata să se azvârle în apă. Gheaţa subţire cu care se acoperiseră băltoacele se sfărâma cu un sunet cristalin, iar frunzişul arborilor, uscat, gălbejit, pătruns de lumina molatecă, mioapă a soarelui, părea cu totul nenatural. Umbrele aşternute pe trotuare erau şi ele şterse, neclare, văzute parcă printr-un binoclu dereglat. Doar aerul era proaspăt, rece, albastru, strecurând în sângele trecătorilor tărie înviorătoare.

Plecând din cartierul Krasnîie Vorota, am mers la vale, pe strada Basmannaia. Frunzele arborilor păreau şi aici frânturi de malţ pietrificat, iar fumul din ţevile de eşapament ale automobilelor se răsucea în spirale mici, albastre, încremenea pentru o clipă, apoi pierea fără urmă... În vecinătatea bisericii Petru şi Pavel era un mic restaurant-cantină, timp aveam din

belşug, astfel că m-am hotărât să iau acolo o gustare. În salonul restaurantului – o încăpere mohorâtă cu tavanul boltit, odinioară trapeză de mănăstire – era lume multă, de aceea m-am aşezat la o masă ocupată de doi pensionari care degustau pe îndelete chifteluţe cu varză, sorbind în răstimpuri din pahare cu chefir. Unul din ei îi vorbea pe un ton răstit celuilalt:

— Mereu o fac pe deştepţii!... Scria aseară la gazetă că nişte înţelepţi dintr-ăştia au fiert apă în retortele lor, până ce au obţinut ceva care numai a apă nu seamănă: una cleioasă, care nu îngheaţă pe vreme de ger şi la gust e acră ca lămâia. Acu spune-mi şi mie: la ce-mi trebuie apă dintr-asta de nici s-o bei, nici să te speli cu ea? Prostie curată, banii poporului cheltuiţi de pomană...

Mi-am mâncat omleta, am ieşit în stradă şi am pornit spre cartierul Razguleai, gândindu-mă că tare aş fi vrut să văd şi eu apa aceea care nu îngheaţă, care e cleioasă şi la gust e acră ca lămâia...

Dincolo de ferestrele camerei de gardă se întrezărea frunzişul veşted al grădinii şi pluteau straturi uşoare, albăstrui, de ceaţă, învăluind gardul de scânduri, înalt şi prevăzut la capătul de sus cu trei rânduri de sârmă ghimpată. Un gard ca de închisoare. Liniştea acelei dimineţi proaspete şi curate de toamnă nu se potrivea deloc cu sârma aceea ghimpată şi nici cu siluetele palide ale oamenilor care se strecurau pe potecile din grădină, înfăşuraţi în halate cenuşii. La toate acestea se adăuga, sunând în răstimpuri, de după uşa cu geamuri, un răcnet înfiorător, răguşit, devenit când ţipăt subţire, pătrunzător, când din nou răcnet de fiară rănită. Răcnetul era întrerupt de câte un bocet subţire, hohotitor: „Tovarăşa doctor, draga

mea, scumpa mea, scapă-mă, rogu-te, n-am să mai fac niciodată... a-a-a!!!” Şi din nou se revărsa – neomenesc, sălbatic. În cele din urmă se făcu linişte...

Doctoriţa Konstantinova intră în camera de gardă şi mă privi lung câteva minute, ca şi când ar fi încercat să-şi amintească cine sunt eu şi de ce mă aflu acolo. Pe urmă scoase din buzunar un pachet de ţigări, îşi aprinse una şi mi-am dat seama cât de tare îi tremura mâna. Buzele subţiri i le strâmbase un rictus amar, îşi tot dădea la o parte de pe frunte o şuviţă a părului cânepiu, iar când trăgea din ţigară îi ieşeau în afară pometii frumos conturaţi.

— Ce ziceţi: vă place aşa ceva? mă întrebă, ca şi când am fi întrerupt o convorbire purtată până atunci.

Adăugă apoi, de data aceasta fără să mi se mai adreseze mie:

— Ticălosul, animal nenorocit... Câtă muncă am irosit cu el!...

Îl văzusem şi eu pe flăcăul acela. Fusese adus cu căruciorul în camera de gardă, chipul îi era pământiu, buhăit, şi tot ce mai părea viu pe chipul acela erau ochii: injectaţi, plini de lacrimi şi pătrunşi de o suferinţă neomenească. Clăbuci albi de spumă îi cădeau de pe buze ca unui cal istovit de goană şi convulsii puternice îi zguduiau trupul. Răcnea cu glas răguşit, adunându-şi parcă ultimele puteri. Uitând de mine, doctoriţa Konstantinova începuse să dea dispoziţii:

— Să fie pregătită echipa de reanimare... Cordiamină intramuscular şi pantopon... Antihistaminice... Neutralizatori... Spălătură stomacală cu hipermanganat... Pregătiţi transfuzia...

O oră şi jumătate am stat după aceea la camera de gardă, uitându-mă afară, la grădina cu frunzişul

veşted, împrejmuită cu trei rânduri de sârmă ghimpată şi la bolnavii în halate cenuşii strecurându-se pe alei. Era un spital ai cărui pacienţi nu provocau milă, unde suferinţa nu era adusă de nenorocire, ci de abjecţia celor transportaţi aici cu forţa. Un spital în care tratamentul se făcea tot pe această cale.

— ...Câtă muncă am irosit cu el! repetă Konstantinova. N-are decât douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani, dar e de pe acum alcoolic, a fost un copil degenerat, l-a lăsat şi nevasta... Şapte luni l-am tratat printr-o metodă complexă şi a plecat de aici perfect sănătos. Acum poftim: aţi văzut şi dumneavoastră în ce hal mi l-au adus...

— De ce a făcut convulsii? am întrebat-o.

Mă privi iritată:

— Dumneavoastră credeţi că eu le dau aici bomboane cu mentă? Pentru regenerarea organismului unui alcoolic se folosesc preparate chimice cu o acţiune foarte puternică. Ele constituie totodată şi o barieră de incompatibilitate pentru orice fel de alcool. Iar dumnealui a băut astăzi un pahar de votcă.

— Şi-acum ce-o să fie cu el?

— Nu ştiu. Poate să moară.

Îşi mai aprinse o ţigară, apoi spuse:

— Dumnezeule, ce necaz îţi fac oamenii ăştia! Spitalul nostru nu are acces pentru public, dar eu aş aduce aici lumea ca la panoramă. Poate ar avea efect măcar pentru unii. Căci aşa – trece lumea pe stradă, vede un spital ca toate spitalele şi nici nu-şi poate imagina câte chinuri sunt aici, câtă durere şi lacrimi. Al optulea cerc al Infernului!...

— Şi ce-i de făcut? am întrebat-o

— De ce mă întrebaţi pe mine? Eu nu sunt sociolog,

sunt medic. Deşi în munca noastră ajungi cu timpul să faci şi sociologie... Nu există vreo formă a răului care să nu se fi abătut şi prin spitalul nostru. O familie distrusă are cu noi o legătură directă; se nasc copii bolnavi – îi avem tot noi în evidenţă; traumatisme, accidente de muncă – oricând vă pot servi şi despre ele câte o informaţie. Cât despre cei care după o beţie ajung la dumneavoastră şi nu la noi, asta o ştiţi tot atât de bine.

Tăcu un timp, apoi spuse:

— Asta-i situaţia şi n-o puteţi rezolva nici dumneavoastră. Ziceaţi că vă interesează Obolnikov?

— Da, aş dori să-mi daţi despre el câteva amănunte.

Konstantinova scoase din dulap o mapă cu inscripţia „Fişă medicală”. Mi-am dat seama că e o mapă veche, roasă.

— Acum e internat la noi pentru a doua oară, spuse Konstantinova. Anul trecut a avut o recidivă fără complicaţii serioase, căci n-a băut prea mult... De data asta a venit din proprie iniţiativă, cu recomandarea medicului psihiatru de la policlinica raională. Ne-a spus că doreşte să se vindece radical.

— Pacienţii dumneavoastră vin deseori din proprie iniţiativă?

— Din păcate, nu ne prea bucură prin conştiinciozitate ca Obolnikov.

— Aş vrea să stau de vorbă cu el.

— Mă rog. Acum se plimbă prin grădină. Vreţi să-l invităm aici, ori staţi de vorbă în aer liber?

— Mai bine în aer liber. Asta ca să avem şanse egale, am zâmbit eu. Între pereţii ăştia Obolnikov se simte mai în voie decât mine.

Serghei Semionovici Obolnikov se plimba, într-

adevăr, pe alei, melancolic şi gânditor, precum Hamlet. Cu mâinile vârâte pe după şnurul halatului său călduros, de diftină, purtând o căciuliţă tricotată pe cap şi papuci de baschet în picioare, păşea fără grabă de-a lungul potecii acoperite cu cărămidă pisată, privea binevoitor vrăbiile care se luau la bătaie pentru nişte coji de pâine, ba chiar l-am auzit spunându-le cu un aer mustrător:

— Vai, ce păsări urâcioase sunteţi...

Auzindu-ne paşii se întoarse, îşi scoase mâinile de după şnurul halatului, se aşeză în poziţie de „drepţi”, ceea ce avu darul să mă mire, şi în cele din urmă ne spuse grav:

— Să trăiţi întru mulţi ani, Galina Vladimirovna. Să trăiţi şi dumneavoastră, tovarăşe.

Konstantinova surâse ironic şi spuse:

— Bună ziua, Obolnikov. Doar o parte din politeţea dumitale să ţi-o fi adresat familiei, şi-ai fi fost un om şi jumătate.

Obolnikov dădu din cap cu aceeaşi gravitate:

— Familiei nu degeaba i se zice cămin. Acolo şi răul şi binele se amestecă şi ard până la capăt, de nu le rămâne decât scrumul şi cenuşa. Căldura însă rămâne. Şi de-aceea mai există încă răutate între oameni, că nu-şi acordă unul altuia respectul ce li se cuvine. Politeţea ce să fie? Nişte cuvinte, acolo, nişte sunete, totuşi oamenilor le face plăcere...

— Puterea asta de judecată, Obolnikov, s-o fi avut în ceea ce priveşte băutura, făcu pe un ton visător Konstantinova. Votca, săraca, îţi strică toată filosofia.

— Votcă nu obişnuiesc, rosti cu mândrie Obolnikov. Până să nimeresc sub „autobuz”, mi-a plăcut vinul de Porto, şi râse cu glas subţire şi răguşit.

— Aşa îi zic pacienţii noştri medicamentului

„Antabus”, mi se adresa Konstantinova. Glumele pe care le faci, Obolnikov, poartă în ele lacrimile familiei dumitale. Lor nu le prea arde de glume...

Obolnikov îşi întinse spre dânsa braţele, ca şi când ar fi încercat s-o liniştească.

— Nu le purtaţi de grijă, Galina Vladimirovna. Astea-s probleme de-ale noastre, de familie, or viaţa-i lungă de trăit şi nu aduce numai bucurii. De-or fi gustat şi amarul de pe urma tătâne-su, păi asta doar întăreşte casa.

Ochii lui albaştri, apoşi, o priveau liniştiţi, cu bunătate şi blândeţe.

— Ce bucurii au putut să vadă, sărmanii, de la dumneata? îl întrebă Konstantinova.

Obolnikov înălţă cu amărăciune din umeri:

— Mă şi miră să aud asemenea întrebări din gura dumneavoastră, Galina Vladimirovna. Eu vă ştiu femeie inteligentă şi citită. Păi cine oare i-a hrănit atâţia ani, cine le-a cumpărat haine şi i-a dat la şcoală? Tata mare? Treizeci de ani să tot stai la volan, ăsta-i lucru de şagă?

Konstantinova îşi încrucişă braţele şi am văzut cum i se strânseră pumnii.

— Dar faptul că fata dumitale n-a vorbit până la vârsta de cinci ani şi că până astăzi se află în evidenţa dispensarului de neuropsihiatrie e lucru de şagă? Dar fiul dumitale, care la cincisprezece ani a fugit de acasă, încât a trebuit să fie căutat cu sprijinul miliţiei, cu el e lucru de şagă? Dar soţia dumitale – la ora asta un invalid – despre ea ce-ai avea de spus? Dar întâmplarea cu băiatul dumitale care a adus acasă banii adunaţi de colegi pentru a cumpăra un cadou profesoarei? Dumneata i-ai găsit, i-ai băut, şi din cauza asta băiatul n-a mai vrut să meargă la

şcoală. E lucru de şagă?

Obolnikov îşi trase căciuliţa până peste sprâncene, se uită la Konstantinova, dar deşi ochii îi rămăseseră apoşi ca şi până atunci, blândeţea şi bunătatea din ei dispăruseră. Apa lor era acum rece, vâscoasă şi acră de ură.

— Că doar n-oi fi vreun mare savant sau pedagog: i-am crescut şi i-am educat cum m-am priceput. Le-am dat totul, am muncit din răsputeri pentru ei. Dumneavoastră, Galina Vladimirovna, mi-aţi promis c-o să-mi prescrieţi nişte duşuri Charcot, deci vă rog să daţi această dispoziţie, căci altfel infirmierele nu vor să mi le facă. Or duşurile astea îmi sunt de mare folos. Fiind eu cu sănătatea slăbită, îmi înviorează toate vinele, sângele meu obosit mi-l trezesc din amorţire...

Konstantinova îl privi îndelung, apoi oftă şi spuse:

— Bine, am să le spun. Cât despre tovarăşul pe care îl vezi, doreşte să stea de vorbă cu dumneata. Este de la miliţia judiciară.

Obolnikov se întoarse spre mine fulgerător, ca şi când ar fi fost răsucit de un arc, şi mi se adresă din nou pe un ton de blândeţe şi bunătate:

— Voi sta cu multă plăcere de vorbă cu dumneavoastră, cetăţene comandant. Galina Vladimirovna dacă vorbeşte, o face fără supărare: dumneaei suferă pentru mine...

Konstantinova făcu o schimă ca şi când ar fi încercat-o durerea de dinţi, apoi, murmurând: „of, Obolnikov, Obolnikov...”, se duse spre clădirea spitalului.

Privind în urma ei, Obolnikov spuse cu tristeţe:

— Îi om bun Galina Vladimirovna şi-i medic priceput, însă-i tare iute la mânie. De se nimereşte

atunci să dea peste tine, îţi zice la iuţeală câte şi mai câte. Ca pe urmă tot dumneaei să-i pară rău...

— A spus vreun neadevăr despre dumneata?

Obolnikov îşi împinse spre ceafă căciuliţa tricotată şi îşi vârî din nou mâinile pe sub şnurul halatului.

— Oare ce-i adevărul? Adevărul nu-i o monedă: la prima vedere sclipeşte de-ţi ia ochii, când colo poate să fie un fals grosolan. Şi nici cu dinţii nu poţi să-l probezi. Eu ţin la familia mea, însă boala mă împinge, ca pe un câine de pripas, tot spre groapa de gunoi. Aşa că îmi vine greu şi mie, şi nici lor nu le e prea uşor. Acum însă n-a mai rămas mult de aşteptat...

— Cum adică? l-am întrebat.

— Foarte simplu: după ce isprăvesc aici cu tratamentul şi plec acasă, mai am de lucrat oleacă şi gata: ies la pensie. Şi-atunci, la această pensie a mea, câştigată prin ani de muncă, or să mai adauge câte ceva şi copiii. De bună seamă că or să adauge. Căci ei mă iubesc şi mă respectă. De ce, adicătelea, să nu mă iubească? Numai Galina Vladimirovna v-a vorbit despre mine ca despre un adevărat vampir. A spus-o aşa, fără să se gândească... Iar dacă Ania şi Ghena, copiii ăştia ai mei, s-or dovedi să fie nişte purcei lipsiţi de recunoştinţă, atunci am să le aduc aminte că există şi o lege cum că părinţii bătrâni şi neputincioşi trebuie ajutaţi de copii. Da, da, legile noastre îi apără pe bătrâni...

Deşi el, Obolnikov, sta drept, vârându-şi mâinile cu unghiile vinete pe după şnurul halatului, iar capul împodobit cu căciuliţa tricotată şi-l înălţase ca şi când ar fi încercat să mă cerceteze cu mai multă atenţie – oare îi dau dreptate sau nu? – eu l-am văzut deodată

ca pe o nasicorniţă[6] dintr-alea mari, pe care cineva ar fi întors-o pe spate, şi ea ar sta să-şi tot mişte întruna lăbuţele ameninţătoare, apărându-se de toţi oamenii haini, de toţi cei care încearcă s-o vorbească de rău şi să-i răpească drepturile asigurate de lege. Obrazul îi era lung şi osos, iar nasul lung şi ondulat îi ieşea arţăgos înainte, ca la peştele a cărui poză se poate vedea pe cutiile de conserve cu inscripţia „Păstrugă cu tomate”.

— Nu vă jenaţi, întrebaţi-mă de aveţi vreo nevoie, mi se adresă în cele din urmă. Că eu sunt gata oricând să ajut omul, bineînţeles dacă am putinţă s-o fac. Ehei, câţi nu s-au folosit de bunătatea mea sufletească!...

Oftă întristat şi istovit de nerecunoştinţa şi indiferenţa omenească. Eu am zâmbit ironic:

— Tocmai bunătatea asta a dumitale m-a şi adus aici. Spune-mi, te rog, ai avut prilejul să împrumuţi cuiva cheile de la apartamentul vecinului dumitale Poleakov? Aşa, din bunătate sufletească? Să se folosească de ele?

Obolnikov mă privi cu atenţie şi, fără nicio tresărire, ca şi când nu m-ar fi înţeles, sau ar fi fost pregătit dinainte pentru această întrebare. Doar nasul parcă i se lungi şi mai mult, iar în ochi îi apăru aceeaşi expresie cu care o privise mai adineauri pe Konstantinova.

— Oare cum ar trebui să vă înţeleg întrebarea, prea-stimate cetăţean? mă întrebă vorbind rar, iar eu mi-am dat seama că vocea răguşită îi căpătase acum inflexiuni metalice.

---

[6] Insectă coleopteră mare de culoare castanie, cu perişori roşcați pe picioare, al cărei mascul are la cap un corn curbat înapoi; *nascorniță* (*Oryctes nasicornis*).

Acum nu mai încerca să se apere cu lăbuţele. Acum se aşezase într-o poziţie de atac. Nasul subţire, prelung, i se albise în dreptul nărilor, şi o clipă am avut impresia că nici măcar nas nu mai este, ci un adevărat plisc: te împunge odată în vârful capului şi capul îţi plesneşte ca o coajă de ou...

— Cum te-am întrebat, aşa să mă şi înţelegi: ai împrumutat cuiva cheile de la apartamentul lui Poleakov? i-am pus din nou întrebarea pe un ton rece, şi, încă înainte de a-mi sfârşi fraza, mi-am dat seama, aidoma unui boxer care n-a avut timp să-şi reia poziţia iniţială, că Obolnikov s-a şi repezit să mă atace:

— Dumneavoastră credeţi că de mi-aţi vârât în nas o legitimaţie, aveţi dreptul la orice fărădelege? Ba să vă luaţi gândul de la aşa ceva! Veniţi aici, la spital, la un om bolnav, zilele căruia poate că sunt numărate şi începeţi să vă pretindeţi anumite drepturi, să mă supuneţi la interogatorii umilitoare?...

În clipa aceea mi-am dat seama limpede că Obolnikov este, într-un fel sau altul, amestecat în toată povestea asta. Există anumite legităţi ale discuţiei dintre anchetator şi omul supus interogatoriului, pe care Obolnikov le încălcase din prima clipă. Fără să-mi aştepte întrebările următoare, el îşi exprimase indignarea cu privire la faptul pe care noi încă nu-l discutasem şi pe care, deci, el nici nu-l cunoştea. Tocmai de aceea m-am liniştit brusc, m-am aşezat pe o bancă din preajmă şi i-am spus:

— În regulă. Te ascult mai departe...

Obolnikov îşi prinse obrazul în palme şi rosti într-o şoaptă dramatică:

— Dumneavoastră vă daţi seama ce-o să păţiţi la serviciu, când o să se afle ce aţi făcut aici unui om

bolnav?

M-am uitat la ceas:

— Te-aş ruga, Obolnikov, să mă asculţi cu atenţie. Acum este ora douăsprezece şi jumătate. La ora două trebuie să fiu la serviciu. Răgazul pentru comedia dumitale de doi bani a luat sfârşit. De aceea, să convenim de la bun început: ori ai să-mi vorbeşti ca un om serios, ori am să te iau cu mine şi-am să te închid la arestul preventiv. Duşuri Charcot[7] nu-ţi pot promite, cât despre terapia anti-alcoolică să ştii că-ţi va fi asigurată.

— Pe mi-ine? făcu Obolnikov. Pe mine, om bolnav?

M-am aşezat într-o poziţie mai comodă.

— Doar nu pe altcineva. Sigur că pe dumneata. După părerea mea personală, dumneata nu eşti decât o victimă a umanismului şi a toleranţei sporite de care dă dovadă societatea noastră. Subliniez încă o dată că este punctul meu personal de vedere, dar în locul acestui parc splendid eu te-aş fi scos la tăiat butuci, iar duşurile Charcot ţi le-aş fi înlocuit cu săpatul şanţurilor.

— Cum adică? mă întrebă, înspăimântat.

— Uite-aşa. Dumneata doreşti să te socotim un om nefericit, bolnav. Doreşti ca în virtutea normelor morale ale societăţii noastre lumea să te ajute, să irosească în acest scop eforturi, timp şi mijloace materiale. Dacă ai fi fost însă bolnav de sifilis, precis

[7] Jean-Martin Charcot (n. 29 noiembrie 1825 - d. 16 august 1893) a fost un neurolog francez şi profesor de anatomie patologică. Întreaga sa operă a produs un profund impact în disciplinele neurologiei şi psihologiei, pe atunci în plină „adolescenţă”. Deşi Charcot era un om de ştiinţă al secolului XIX, influenţa sa a dominat întreg secolul 20, în special prin munca faimoşilor săi elevi.

că n-ai fi trâmbiţat acest lucru, căci din punctul dumitale de vedere sifilisul e o boală ruşinoasă. Cât despre alcoolism, ăsta, chipurile, nu-i cine ştie ce. A tras omul la măsea, până ce a ajuns bun de dat la gunoi. Acum statul să aibă grijă de el. Din punctul meu de vedere însă, un sifilitic poate să-ţi provoace infinit mai multă milă decât dumneata, pentru că boala lui poate fi provocată şi de un accident. În ceea ce te priveşte pe dumneata, se schimbă situaţia. Însăşi existenţa dumitale otrăveşte de ani de zile viaţa celor ce ţi se află în preajmă: ai făcut să-ţi sufere şi familia, şi nici cei cu care lucrezi nu mai ştiu cum să scape de dumneata. Tocmai de aceea te rog ca în discuţia de faţă să-ţi laşi fasoanele la o parte, că de nu, va trebui să stăm de vorbă într-altfel...

Obolnikov clătină cu tristeţe din cap, astfel că nasul lui descrise o curbă complicată, ca o cheie de sol.

— Poftim de mai crede ce scriu ziarele: „avem o nouă miliţie”, rosti el. După cum se vede, numai uniforma o aveţi nouă, că năravurile v-au rămas tot cele vechi.

— Poate ai vrea să şterg cu noua mea uniformă locurile pe unde vomiţi dumneata la beţie, ba să-ţi mai aduc şi alte pahare de rachiu pe tavă? Eu nu sunt medic, şi nu pot să ştiu dacă eşti sănătos sau bolnav, îmi dau seama însă că pentru societatea noastră eşti pe drept cuvânt un fenomen morbid. Regulile de convieţuire socială însă au valoare şi pentru dumneata. Ele se cer respectate de toată lumea, iar clinica asta pentru alcoolici, nu reprezintă chiar centrul universului.

— Mă rog, n-aveţi decât să vă bateţi joc de un om bolnav, de vreme ce ziceţi că puterea v-a fost dată pentru aşa ceva, făcu el cu o amară smerenie. Eu

sunt un om mic, un om al muncii, şef n-am ajuns să fiu, aşa că oricine îmi poate face tot ce-i trece prin minte. Dacă obişnuiesc şi eu după orele de muncă şi după toată osteneala mea să mai trag câte un păhărel, văd că mă priviţi ca pe Neosisian, ucigaşul de copii...

— Nu te-am comparat deloc cu asasinul Ionesian. Te-am întrebat de ce ai luat de la soţia dumitale cheile de la uşa lui Poleakov?

— Dar dumneavoastră m-aţi văzut luându-le? mă întrebă punându-şi mâinile în şolduri şi plonjând – fie ce o fi! – în valurile unei iritări care trăda însă şi o anume înfricoşare. M-aţi văzut luând cheile lui Poleakov? Asta trebuie mai întâi s-o dovediţi...

— Am s-o dovedesc. Am vrut însă ca problema asta s-o discutăm omeneşte. În apartamentul lui Poleakov a fost comis un furt important. Dumneata ai ştiut lucrul ăsta.

— Nu, nu, nu, repetă el grăbit. N-am ştiut nimic... Nu cunosc nimic... Nici n-am fost acasă... Eram aici... aici, la spital... Nu cunosc nimic...

În clipa aceea mi-am dat seama că omul s-a speriat de-a binelea, tare de tot. Nu mai era vorba de acea emoţie şi încordare care îl stăpânise la începutul discuţiei noastre, ci de o spaimă cumplită care îl izbi în piept, urcând apoi, ca un val greu, ameninţător, spre beregată, şi colorându-i obrajii într-un cenuşiu de grafit. În clipa aceea n-am mai avut niciun dubiu că avusese într-adevăr de a face cu cheile de la apartamentul lui Poleakov.

— Ştiu că n-ai fost acasă. Tocmai din această cauză vreau să ştiu cui ai mai dat cheile.

Începu să vorbească grăbit, înecându-se, înghiţind sfârşitul frazelor:

— N-am văzut niciun fel de chei... Nu ştiu nimic... Îi spuneam şi nevesti-mii că n-are ce căuta acolo... Dânşii n-au decât să facă ce doresc... Că noi suntem oameni simpli... N-avem nevoie de nimic... Dânsul dă de trei ori din arcuş şi haţ! – o mie de ruble... Iar eu n-am nevoie... Dacă dispare ceva, sigur că pe mine o să mă tragă la răspundere... Eu n-am nevoie decât de-un păhărel şi-atât... şi-atât... Eu de simfoniile lor n-am nevoie... Şi cheile acelea nici măcar nu le-am văzut...

— Ascultă, Obolnikov, eu te rog să n-o faci pe prostul. Poleakov mi-a spus că săptămâna trecută soţia dumitale nu era acasă, şi într-o zi cheile i le-ai dat chiar dumneata.

— Dumnealui, Lev Osipovici, lucrează mult cu mintea şi-i tare distrat. A uitat pesemne că i le-a dat nevastă-mea şi nu eu. Când vine de la spectacol mai are încă ameţeală în creier, tocmai de aceea a uitat. Eu tocmai mă aşezasem la cină când i l-a dat: întreg inelul acela cu cheile...

— Oricât ar fi fost de distrat, nu cred că Lev Osipovici să te fi putut confunda cu Evdokia Petrovna. Să admitem însă şi acest lucru. Reiese totuşi că ai văzut cheile cu inelul de care sunt prinse?

— Şi dacă le-am văzut, ce-i? Ce-i dacă le-am văzut? De luat n-am avut de ce să le iau. Îmi trebuie mie pianele dumnealor?

— Dar de intrat, ai intrat vreodată în apartamentul lui Poleakov? l-am întrebat fără grabă.

— Numai de mine n-a dus lipsă Lev Osipovici. Şi nici cum să cânte la vioară n-a trebuit să-l învăţ.

Am stat o vreme tăcut, pe urmă i-am vorbit din nou:

— Nu mi-ai spus adevărul, Obolnikov. Eu ştiu că ai fost în apartamentul lui Poleakov. Astă-primăvară.

— Cred şi eu: pe un om care bea e foarte simplu să-l scoţi vinovat. De aceea văd că ştiţi despre mine mai multe decât ştiu eu însumi. Poate că am şi fost acolo, beat fiind, acum nici nu mai ştiu, iar dumneavoastră vă agăţaţi şi de aşa ceva.

— Beţia la dumneata, Obolnikov, e ca o nuia fermecată: te scoate curat din orice – nu ştiu nimic, nu-mi aduc aminte, nu pot, nu sunt vinovat. Dar eu îţi mai spun ceva: Nadejda Alexandrovna, soţia lui Poleakov, nici nu se atinge de băutură, prin urmare cu memoria stă foarte bine. Şi tocmai dânsa mi-a spus că astă-primăvară le-ai instalat nişte rafturi pentru cărţi. Ba îşi aduce aminte foarte bine că ai umblat cu dânsa prin tot apartamentul, ca să alegeţi un loc cât mai bun pentru acele rafturi. Nici acum nu-ţi aduci aminte?

— Poate că a fost şi aşa. Nu v-am spus că din pricina bolii mi-a slăbit memoria?

— Bine, să trecem deocamdată şi peste asta. Mai am să-ţi pun însă o altă întrebare: dacă ai fi avut cheile astea pe mână, ai fi putut să faci altele, la fel?

Obolnikov se trase înapoi, speriat, şi dădu din mâini:

— Cum să fac una ca asta? Nici nu m-aş pricepe. În viaţa mea n-am făcut aşa ceva.

— Bine, dar înainte de a lucra ca şofer pe taximetru, ai fost lăcătuş-calibror. Şi n-ai fi putut să faci un fleac ca ăsta? Chiar eu cred că aş fi în stare, doar să mă antrenez niţel...

— N-aveţi decât să vă antrenaţi! Eu n-am făcut niciodată aşa ceva şi nici n-am de gând s-o fac. Ce-mi trebuie?

În clipa aceea am scos din buzunar o cheie de la o broască automată, o cheie obişnuită, nichelată, care

se şi rosese pe alocuri, dând la iveală porţiuni roşcate, de culoarea aramei, o cheie ca atâtea altele, agăţată de-o panglică verzuie cu marginile zdrenţuite. I-am arătat-o lui Obolnikov:

— Cheia asta o recunoşti?

Se foi, trase aer pe nări, iar privirea îi roase cheia, ca o pilă.

— E o cheie ca toate cheile, spuse în cele din urmă. Toate sunt la fel.

— N-aş crede, am ripostat. Cheile diferă între ele. Uneori însă cu chei diferite poţi descuia aceleaşi încuietori. Aşadar, n-o recunoşti?

— Nu, dădu el din cap.

— M-da, stai prost de tot că memoria. Cheia asta am luat-o deunăzi de la fiica dumitale, Anna Sergheevna Medvedeva. Ea ne-a declarat că este cheia de la propriul dumitale apartament, pe care tot dumneata i-ai făcut-o după ce s-a măritat şi s-a mutat în apartamentul soţului.

— Ă-ă-ă... M-mmm, făcu Obolnikov.

I-am luat-o înainte:

— Nu încerca să-mi spui basme, cum că, fiind un tată bun şi cumsecade, ai dat numaidecât fuga la un atelier de lăcătuşerie şi ai comandat acolo o cheie nouă. Pricepi?

— Adică de ce să nu spun? făcu el pe un ton de om încolţit.

— Pentru că la interogatoriu Medvedeva a declarat următoarele: cheia brută a cumpărat-o în piaţa Palaşevski, a adus-o acasă, iar dumneata, luând instrumentele necesare, ai făcut-o pe asta în zece minute, după care ai luat de la fiica dumitale patruzeci de copeici şi două sticle goale, ai plecat de acasă şi nu te-ai mai întors decât într-o avansată

stare de ebrietate. Aşadar putem socoti că nu mai ţii minte nici faptul că eşti în stare să faci în zece minute o cheie nouă. Cu asta eşti de acord?

Obolnikov încuviinţă tăcut.

— În consecinţă, ce mi-ai mai putea spune despre cheile de la apartamentul lui Poleakov?

— Nimic. N-am fost pe acolo. N-am furat nimic.

— Să ştii că nici eu nu cred să fi furat ceva.

— Şi-atunci ce vreţi de la mine? urlă el. Sunteţi cu toţii împotriva mea: nevastă-mea, năpârcă afurisită, asmute miliţia pe urmele mele, fiică-mea, sânge din sângele meu, fir-ar ea blestemată să fie, mă face tâlhar!... De ce nu mă credeţi? Ce vreţi de la mine?

— Să-mi spui adevărul. La toate întrebările mele, nu mi-ai răspuns decât prin minciuni. Te împotriveşti unor fapte de necontestat. Cum vrei să te cred?

— Nu vă spun nimic. Ca să mă vârâţi la pârnaie, trebuie mai întâi să dovediţi că eu sunt hoţul. Şi-apoi n-aveţi decât să mă închideţi: fie că stau aici, cu sârmă ghimpată împrejur, fie că mă duceţi la tăiat pădure, mi-e totuna!

— Minţi şi de data asta. Ştii prea bine că la o închisoare cu regim special nu-ţi va oferi nimeni duşuri Charcot...

Şi-atunci Obolnikov începu să plângă. Nu ştiu dacă plângea cu adevărat sau juca teatru, însă lacrimile nu i-au fost decât o apă obişnuită: şerpuitoare şi tulbure. Picuri mari i se prelinseră de pe vârful nasului ascuţit şi prelung, ca de păstrugă.

Când am intrat în birou, am auzit-o pe Lavrova adresându-se unui ins cu părul zburlit, îmbrăcat cu un pieptar.

— Semnează aici, aici... şi aici...

Cu mâna stângă omul ţinea un chipiu soios de tanchist, lipindu-şi-l de piept cu gingăşie, dar şi cu fermitate, ca pe o chivără de husar. Cu mâna dreaptă apucase stiloul, purtându-l pe hârtie cu multă băgare de seamă, ba chiar cu oarecare teamă, ca şi când ar fi scrijelit cu el o grenadă veche, pe care ar fi dezgropat-o undeva, pe câmp.

— Stanislav Pavlovici, dânsul e Silkin, lăcătuşul de la J.E.K., îmi spuse Lavrova. Susţine că nu a fost niciodată în apartamentul lui Poleakov.

Silkin puse stiloul pe birou, îşi ridică privirea spre mine şi-mi spuse:

— Aşa este cum v-a spus dumneaei: nu am fost niciodată în apartamentul cincisprezece. Şi prin urmare nu am reparat nici încuietorile de acolo. Drept să vă spun, nici n-am nevoie să repar încuietori: lucrez acum şi ca fochist la blocul şapte, ba mai am o jumătate de normă şi la magazinul alimentar de acolo, din cartier. Mai am şi un necaz: mătuşa nevesti-mii vrea să-şi pună casa pe numele nostru, numai că eu de-aşa ceva n-am nevoie: ca s-o repar, m-ar costa mai mult decât să fac alta nouă. Terenul, e adevărat, face parale: aş putea să ţin acolo niscaiva capre...

— Cum de n-ai avut niciodată prilejul să treci pe la apartamentul cincisprezece? l-am întrebat.

— Păi nu lucrez acolo decât de vreo trei luni. Nici măcar nu-i cunosc pe cei care locuiesc în bloc. Vă rog să nu vă faceţi griji – întrebaţi-i chiar pe dumnealor şi-au să vă apună la fel: că nici nu m-au văzut vreodată la faţă...

Mi-am aruncat privirea spre Lavrova şi-am văzut-o clătinând din cap:

— Nici Poleakov, nici soţia dânsului nu l-au

recunoscut în fotografie. Afirmă categoric că nu este cel care i-a vizitat.

— Bine, tovarăşe Silkin. Dă-mi te rog bonul de intrare, să ţi-l semnez. Nu vreau să ţi se stingă focul la cazane. Poate afli la magazinul acela alimentar: nu s-ar găsi o jumătate de normă şi pentru mine? Până la fiecare chenzină îmi lipseşte tocmai această sumă...

Silkin mă întrebă pe un ton foarte serios:

— Cu meseria de lăcătuş... cum staţi?

— Din păcate, nu tocmai grozav, am început eu să râd. Aş încerca totuşi să fac faţă. Şi-apoi s-ar putea ca şi mătuşă-mea să-mi ofere căsuţa ei, cu teren cu tot. Singurul lucru prost e că mai sunt şi astăzi burlac...

— Însurătoarea nu-i o problemă, făcu el pe un ton protector. Şi eu am vrut să...

— Am vrut şi eu să te întreb, l-am întrerupt, dacă nu cumva notezi într-un registru comenzile primite şi dacă semnezi vreo condică de prezenţă?

Mă privi descumpănit:

— Avem şi registru şi condică. Da' de ce mă-ntrebaţi?

— Lăcătuşul care a venit la Poleakov să-i verifice robinetele, reparându-i totodată şi încuietorile, a făcut-o în ziua de şaisprezece octombrie. Dumneata la data aceea ce ai făcut? N-ai vrea să-ţi aduci aminte?

Fără veste, Silkin îşi puse nemaipomenitul lui chipiu pe cap, şi-l îndesă cu putere, şi, în clipa următoare, cozorocul plesnit porni să-i umble în sus şi în jos, antrenat de mişcarea cutelor de pe fruntea lăcătuşului.

— În ziua de şaisprezece? Hm!... în ziua de şaisprezece... de şaisprezece... Iertaţi-mă, nu ştiţi în ce zi a săptămânii a fost asta?

— Într-o marţi, îi spuse Lavrova.

— Într-o marţi? se miră Silkin ca şi când marţea aceea ar fi căzut la data de treizeci şi trei octombrie. Într-o marţi? La data de şaisprezece, într-o marţi?

— Exact, rosti cu multă răbdare Lavrova.

— Imediat, imediat, imediat am să vă spun ce am făcut în ziua aceea de marţi, îşi tortură memoria nevolnică lăcătuşul.

În cele din urmă, chipul i se lumină ca din pricina unei revelaţii:

— Mi-am adus aminte: marţi, şaisprezece octombrie! Cum de-am putut să uit!

— Ei, ce-ai făcut? îl întrebă Lavrova.

— N-am făcut nimic, îi spuse cu multă uşurare Silkin. Eram în concediu medical, încă nu-l terminasem. Tocmai atunci ne venise o scrisoare de la mătuşa nevesti-mii şi-mi pusesem în gând să plec sâmbătă la ţară, dar n-am izbutit. Schimbul meu a luat compensare de vineri şi a trebuit să îi lucrez în continuare. Chiar în ziua aceea venisem şi eu la lucru: în vinerea aceea...

Un timp şezurăm tăcuţi – Lavrova şi cu mine – pe urmă ea îmi spuse:

— Cred că va trebui să ne ducem la mătuşa asta, la ţară, să-i luăm şi ei o declaraţie. Dacă totul se va confirma, această pistă de cercetare va trebui s-o părăsim. Aici pare să nu se mai întrevadă nimic.

— Da, trebuie de mers până la capăt, ca să nu ne rămână probleme nerezolvate. Despre telegramă ai mai aflat ceva?

— Nimic deosebit. A fost expediată de la oficiul poştal 245, iar fata de la ghişeu declară că Taratuta e un om între două vârste, fără semnalmente

deosebite.

— Unde se găseşte oficiul?

— În strada Begovaia, în faţa unui magazin de textile, spuse Lavrova, apoi se uită la mine şi mă întrebă: De ce vă vine să râdeţi?

— Eh, aiureli de-ale mele. M-am gândit cât de specifice sunt asociaţiile de idei ale diferitelor categorii de oameni. Iată, în cazul de faţă, când e nevoie de un punct de orientare, o femeie zice: „În faţa magazinului de textile”. Un bărbat mai în vârstă ar spune: „lângă spitalul «Botkinskaia»”, un puşti: „aproape de Stadionul pionierilor”. Dar un om bântuit de patimi – cam ce-ar spune?

Lavrova râse:

— Pesemne că ar spune: „chiar în dreptul hipodromului”.

— Exact. Mă rog, asta e numai o paranteză. Spune-mi, ce ar trebui să facem cu biletul de troleibuz găsit în vestibulul lui Poleakov? Ne poate fi de folos cu ceva? Cum ar zice şeful nostru: „avem idei?”

Lavrova înălţă din umeri:

— Faţă de consideraţiile dumneavoastră, ale mele sunt atât de neînsemnate, încât nici nu merită să le zici idei. Sunt doar nişte gânduri de doi bani bucata...

— În luptele clasice, o asemenea figură se numeşte „dublu nelson”. Adversarul îţi întoarce mâinile la spate şi tot pe tine te strânge de gât.

— Chiar că ar fi în stare cineva să vă strângă de gât! Dumneavoastră aţi fi bun de ferăstrău circular. Cât despre biletul acela, am să încerc să aflu tot ce-o să-mi stea în putinţă...

— Perfect. Să ne gândim acum şi la cercul de cunoştinţe al lui Poleakov. Încă nu-mi este clar cum va trebui să abordăm mulţimea asta de oameni.

Lavrova spuse:

— Dacă o să ne ocupăm de fiecare din ei în parte, nu vom termina ancheta nici peste o sută de ani. De aceea, cred că ar trebui să-i împărţim pe grupe.

— Nu te-am înţeles.

— Vreau să spun că va trebui să ţinem seama de apartenenţa lor la un anumit grup. De exemplu, grupul de prieteni intimi, grupul de colegi de la conservator, grupul de studenţi şi aşa mai departe.

— E, într-adevăr, o idee. Ba chiar o idee grozavă.

Lavrova mă privi cu ochii uşor mijiţi:

— În sfârşit! Mi s-a recunoscut şi mie un merit!...

Capitoul 4
Un Minotaur propriu

— Pot să încep? întrebă Antonio.

— Încearcă, surâse în colţul gurii Amati.

Întrebarea lui Antonio vădeşte dorinţa de a fi ajutat, sprijinit. Dar meşterul Niccolò nu face decât să surâdă astfel, în colţul gurii. O anume viclenie i s-a cuibărit printre cutele adânci ale obrazului, iar ciuful cărunt i se înalţă batjocoritor în creştetul capului, aidoma unui cocoşat semn de întrebare.

Vâlvătăi albastre şerpuiesc pe sub vasul de bronz, bolboroseşte topindu-se masticul galben precum chihlimbarul, iar mireasma pătrunzătoare – aroma lemnului de fistic – de pe care el se scurge în picuri grei, vâscoşi şi amărui cum e sudoarea şi lacrimile – irită gâtlejul şi face ca de pe obrazul lui Antonio să se scurgă picuri, care cad şi ele în vas, amestecându-se cu răşina. În retorta de alături e gata să fiarbă sandaracul[8]: un fum cenuşiu, murdar se înalţă din gâtul vasului. Curge, curge întruna, rotindu-se în spirală, nisipul oceanic din clepsidră. În balonaşul de jos a şi crescut o moviliţă rotundă şi pare că timpul a pornit în sens invers, zvârlind în sus firul acela subţire, albinos, de nisip.

Antonio îşi trage mânuşile de piele cu câte un singur deget, prinde în grabă cu cleştele retorta încinsă şi începe s-o rotească – mai întâi în cercuri

[8] Rășină naturală extrasă dintr-o specie de tuia, folosită la prepararea lacurilor şi a vopselelor, a unor chituri pentru sticlă şi porțelan etc.

largi, apoi din ce în ce mai strânse, repede, tot mai repede, căci precipitatul s-a şi lăsat la fund, acum încă mai repede! Dă la o parte dintr-o smucitură capacul vasului şi din pântecul de bronz al acestuia îl izbeşte în nări mireasma curată, iute, a masticului. Plici! Pleosc! Sandaracul străbate în val cafeniu masticul, îi ornamentează în curbe moi adâncul gălbui, figuri stranii pornesc să dănţuiască într-însul, apoi răşina începe să capete culoare, devine din ce în ce mai vâscoasă, se potoleşte.

— Terebentină! Toarnă terebentină! urlă Amati. Haide, mai repede! Dumnezeule, ce idiot poţi să fii! Nu-l vezi că se răceşte, se face vâscos, se duce naibii! Încinge focul! Mai tare!

Antonio apasă din răsputeri pedala foalelor, flăcările vuiesc şi se smulg de pe tăciunii din vatră, aidoma unor panglici roşii, năbădăioase. Antonio desface cu degetele tremurătoare baierile pungii cu terebentină, şnurul s-a înnodat, nu se dezleagă, şi-atunci îi sfâşie furios pânza cu dinţii lui tineri şi răstoarnă în fiertura vrăjitorească cristale atât de străvezii, încât par albastre. În cap parcă i-ar vui glasul unui clopot de Paşti, glas tunător, fericit: totul merge bine! Bi-i-ine!

Cristalele se topesc, capătă luciri gălbui, dispar. Şi din nou bolboroseşte, fierbe în clocot răşina, cheaguri negre urcă din adânc, amestecându-se cu spumă, rotocoale de fum usturător se aştern peste bulbucii care se sparg. Antonio apucă o lopăţică de argint peruană, crestată, prevăzută cu furcă şi sită, adună spuma de pe fiertură, o azvârle pe pardoseala de lut şi îşi îndreaptă privirea spre clepsidră, în care din nou, fir cu fir, timpul se scurge, se prăvale, cade în prăpastia trecutului din care nu există întoarcere. Apoi priveşte peste umăr: meşterul Niccolò s-a aşezat în dreptul mesei, prinzându-se cu mâinile de piept, iar pe chipul lui se citeşte suferinţa.

— Pot să continui! îl întreabă Antonio şi rămâne el însuşi mirat de felul în care îi răsună acum glasul: frânt, şuierat, subţire.

Amati dă tăcut din cap şi-atunci Stradivari toarnă în retortă ulei de trandafir penderaclian, şapte uncii şi nicio picătură mai mult, apoi spirt distilat din trestie de zahăr şi în cele din urmă esenţa unui lemn roşu ce se cheamă safirus. Agită vasul de sticlă şi din nou îşi întoarce privirea spre maistru. Amati continuă să tacă.

— Doamne Dumnezeule şi tu sfântă atotiertătoare şi apărătoare fecioară Maria, binecuvântaţi-mă! exclamă Stradivari şi se închină în faţa crucifixului înnegrit, aflat pe unul din pereţii atelierului.

Apoi coboară retorta într-un creuzet, iar sticla se întunecă, pe urmă începe să capete o culoare vişinie. Antonio prinde retorta de gâtul îngust şi-i varsă cu băgare de seamă conţinutul în vasul de pe vatră. O peliculă aurie acoperă, aidoma unui amalgam miraculos, suprafaţa răşinei, încetul cu încetul se lasă la fund şi împrumută întregului conţinut al vasului un licăr legănător, spectral.

Antonio ridică dintr-o smucitură vasul greu, de treizeci de ocale – pereţii îi sunt groşi de-o palmă – aleargă ţinându-l de toarte spre colţul încăperii, îl coboară încet într-un ciubăr cu apă rece, amestecată cu infuzie de brad şi chipul îi dispare prin vălătucii de abur violeţi, pufoşi, ca de vată. Sfârâie apa din ciubăr, vasul se răceşte, aburul şi-a pierdut puterea, se prelinge pe fereastră afară, focul din vatră se stinge şi el, şi doar scântei albastre mai sar din când în când, fără zgomot, printre tăciunii din creuzet. E linişte. În atelier a pogorât o linişte adâncă.

Antonio ridică încet vasul din apă şi îl duce spre masa de lucru. Se izbesc plescăind de pardoseală picurii prelinşi de pe pântecul rotund, de bronz. Apoi vasul e aşezat pe masă şi lui Antonio i se pare că

simte în fiecare fibră a mâinilor sale istovite, zgâriate, arse de acizi, vibraţia pătrunzătoare a încordării care se stinge.

Tăcură îndelung amândoi, pe urmă bătrânul Niccolò spuse:

— Dumnezeu nu întârzie să-şi îndeplinească făgăduinţa... Dar mai întâi ne încearcă răbdarea...

Tăcu din nou. Abia într-un târziu Antonio îşi înălţă capul şi întrebă cu glas scăzut:

— Meştere, ăsta să fie lacul străvechi?

Niccolò continuă să tacă, iar Antonio crezu că meşterul nu ştie ce să-i răspundă.

— Câţi ani ai tu acum, băiete? îl întrebă în cele din urmă Amati.

— Douăzeci şi unu.

— Lacul ăsta am izbutit să-l fac pentru prima oară abia la patruzeci şi trei. Dar nu este lacul care trebuie. El nu poate decât să păstreze lemnul viorii oricât de multă vreme şi să-i împrumute totodată o frumuseţe neasemuită. Lacul adevărat însă îi dă un sunet pe care nu-l poate avea nici o altă vioară. Cestălalt nu poate s-o facă.

În atelier se lăsă din nou o linişte profundă şi glăsuirea lui Antonio păru o rostogolire de pietricele într-o apă limpede:

— Cum aşa, meştere?...

Ochii lui Amati se înecară cu totul printre cutele groase ale obrajilor.

— Mie îmi mai sunt cunoscute două adaosuri. Tu însă trebuie să le afli singur. Căutându-le, poate vei găsi şi altele, pe care eu nu le cunosc. Şi-atunci viorile tale vor fi mai bune decât cele pe care le fac eu...

— Dar...

— Niciun „dar”. Tu poţi deveni un geniu, dacă vei dori, firește. Eu n-am de gând să-ţi pun beţe în roate... Ţine minte însă că pe un geniu îl pândesc,

precum tâlharii de drumul mare, trei duşmani cumpliţi...

— Care să fie aceia? întrebă cu indiferenţă Antonio.

— Sunt lenea, bogăţia şi gloria. Ca nişte sirene îi aţin calea geniului şi de fiecare dată îi atacă cea mai de seamă virtute: sârguinţa.

— Dar dumneata, meştere, eşti şi bogat, ai cunoscut şi gloria! făcu înciudat Stradivari.

Amati se ridică în picioare, se şterse pe obraz cu batista lui de mătase, apoi surâse cu tristeţe:

— Sirenele astea sunt mai ademenitoare ca oricând atunci când omul e tânăr. Mie mi-au ieşit în cale prea târziu...

. . . . . .

„Cercetarea în această direcţie a cazului ar fi, după părerea mea, lipsită de sens, întrucât noi ca toţii – atât studenţii, cât şi aspiranţii lui L. O. Poleakov – îl iubim cu ardoare...”

Mi-am pus stiloul pe masă şi am privit-o pe Marina Kolesnikova cu multă atenţie. Am văzut-o că zâmbeşte în colţul gurii:

— Îmi dau seama, fireşte, că într-un proces-verbal asemenea cuvinte par întrucâtva ridicole. Dumneavoastră însă m-aţi avertizat că trebuie să vă spun numai adevărul. Or lucrul acesta e perfect adevărat: toţi îl iubim cu ardoare...

— Asta înseamnă că dumneavoastră excludeţi posibilitatea participării vreunui student la infracţiunea comisă? am întrebat-o cu prudenţă.

— În mod categoric...

Pe o foaie de hârtie Lavrova desenase un cerc mititel, în interiorul căruia scrisese „Poleakov”. Din

cercul acesta porneau, răsucindu-se ca nişte arcuri, patru linii în spirală: linia rudelor şi a prietenilor apropiaţi, linia colegilor şi studenţilor, linia persoanelor care odinioară îi fuseseră apropiate lui Poleakov, dar care, cu timpul, nu şi-au mai menţinut ori şi-au diminuat legăturile cu acesta şi, în sfârşit, linia acelora care veneau în contact cu familia violonistului pe un plan strict gospodăresc. Prima din aceste linii avea însemnate pe ea unsprezece puncte. A doua – şaizeci şi trei. A treia – deocamdată – treizeci şi două, însă cifra aceasta era mereu în creştere. Linia a patra avea însemnate şaptesprezece puncte. Astfel a luat naştere un fel de cometă cu patru cozi, o oglindă urâtă la vedere a comunicabilităţii omeneşti, unde fiecare punct reprezenta legătura cu câte o anumită persoană. Pe măsură ce dosarul judiciar era completat cu noi declaraţii, adeverinţe şi procese-verbale, punctele se umflau, aidoma unui aerostat, umplute fiind cu dragoste şi făţărnicie, cu adoraţie şi invidie, cu lacrimi hazlii şi triste, cu tot ce întreţese viaţa oamenilor, ca şi pe cea a geniilor, căci geniile devin monumente abia după moartea lor, iar în viaţă se bucură şi se necăjesc la fel ca şi noi, păcătoşii. Doar că proporţiile sunt altele...

Aspiranta Marina Kolesnikova din clasa profesorului Poleakov era înscrisă pe tabelul nostru la punctul douăzeci şi şapte de pe linia a doua. O faţă albă, frumoasă, cu mişcări lente, cu vorbire înceată, în schimb ochii îi erau căprui şi veseli, şi-mi luminase întreg cabinetul cu rotunjimile ei suave, cu părul ca floarea-soarelui, legat în grabă într-un mănunchi greu. Însăşi albeaţa pielii şi gingăşia degetelor ei prelungi şi puternice păreau că iradiază căldură. Era pe drept cuvânt o mângâiere sufletească în chip de fată. Avea

şi o vorbire aleasă, ceea ce te îndemna să laşi baltă în discuţia purtată cu ea problemele de serviciu şi să vorbeşti despre orice altceva, spre exemplu despre flori sau despre cataifuri. Nici nu ţi-o puteai închipui ca pe un om cu preocupări serioase în domeniul artei, dacă nu ţi-ar fi sărit în ochi bătătura cafeniu-roşcată de sub obrazul drept, care îi păta albeaţa delicată a gâtului.

— ...În mod categoric, repetă fata. Să ştiţi însă că această atitudine a noastră faţă de Lev Osipovici nu-i totuna cu adoraţia extatică a unor fetişcane melomane. Ea reprezintă rezultatul firesc al felului în care l-am cunoscut, aflându-ne timp de mai mulţi ani în preajma lui.

— Cum, adică?

— Vă amintiţi mitul lui Tezeu, cel care a pătruns în labirintul Minotaurului?

— Da. Am învăţat asta la şcoală, am surâs eu.

— Ei bine, dacă mitul acesta ar fi transpus într-o compoziţie muzicală, ea ar fi alcătuită din trei părţi – *allegro*, *moderato*, *presto* – reflectând astfel triplul înţeles al faptei eroice pe care a săvârşit-o Tezeu: a plecat în necunoscut, pătrunzând în Labirintul din care până atunci n-a mai ieşit nimeni, s-a luptat apoi cu monstrul al cărui nume era Minotaur şi l-a învins, în sfârşit, salvând prin această faptă viaţa şi frumuseţea celor care urmau să fie aduse drept jertfă Minotaurului. Or eu mi-l închipui adeseori pe slăbuţul nostru Lev Osipovici tocmai ca pe un Tezeu care pătrunde în Labirint...

Mi-am acoperit ochii cu palma, prefăcându-mă că mă frec pe frunte. Nu voiam să observe fata cu cât efort îmi stăpânesc râsul.

— Tezeu însă, dacă vă aduceţi aminte, dispunea de

un atribut demn de un adevărat detectiv: un fir de aţă. Firul pe care i l-a dat cucoana aceea...

— Ariadna... Da, unii consideră că acest fir în călătoria lui Poleakov spre necunoscut îl constituie celebra lui vioară. Personal, nu sunt de acord cu acest punct de vedere...

— Atunci cum apreciaţi întreitul sens al eroismului lui Lev Osipovici?

— Foarte limpede! exclamă Marina. În primul rând el a ştiut că valenţele sonore ale partiturilor pentru vioară nu au fost încă folosite pe deplin şi, în consecinţă, a izbutit să-şi croiască un drum nou în această direcţie. Pentru a realiza însă acest lucru, a trebuit să învingă Minotaurul, care totdeauna – într-o măsură mai mare sau mai mică – se află în fiecare din noi...

— Serios? am exclamat eu.

— Bineînţeles! Fiecare individ posedă câte un Minotaur propriu, mai mic sau mai mare, un Minotaur leneş, refractar, tradiţionalist, lacom şi avar. Ferească Dumnezeu să i te supui, căci este în stare să-şi devoreze propriul stăpân...

Mă distra grozav felul ei calm şi tacticos de a vorbi despre aceste lucruri, povestindu-mi parcă un basm numai de ea ştiut, şi dacă n-ar fi fost atât de solidă, calmă şi plină de demnitate, ideile ei mi s-ar fi părut mult prea preţioase, însă ea mi le relata în aşa fel, ca şi când le-am fi cunoscut amândoi de multă vreme, am fi fost de acord cu ele, ba chiar nici n-am fi putut să le vedem într-altfel, şi tocmai de aceea se considera îndreptăţită să-mi vorbească despre „acest debordant structuralism în domeniul artei” fără a-mi provoca un zâmbet ironic: avea într-adevăr dreptul s-o facă, deşi nici acum nu izbuteam să mă dumiresc

cum de izbuteşte – cu aspectul ei atât de domestic şi lenevos – să smulgă cu arcuşul de pe strune notele concertelor lui Brahms, asemănătoare, în foaia partiturii, cu inscripţiile în limba hindusă şi tot atât de neînţeles pentru mine ca şi textele în relief, scrise în sistemul Braille.

— Prin urmare îl iubiţi cu toţii pe Poleakov ca pe un Tezeu pătruns în labirintul Minotaurului? am întrebat-o, silindu-mă şi acum să nu zâmbesc.

— Nu, dădu ea, calmă, din cap. Noi îi purtăm o dragoste întrucâtva egoistă. Doar este dascălul nostru.

— Şi ce-i cu asta?

Mă privi drept în ochi şi surâse cu un aer de sinceritate:

— Judecând după această întrebare, consideraţi pesemne că titlul de profesor, de dascăl, reprezintă denumirea unei profesiuni. Or eu cred că este un dar, o vocaţie. Cei care asistă la concertele lui Poleakov, obişnuitul lui auditoriu, s-au convins demult că este un interpret genial. Specialiştii însă nu sunt convinşi nici astăzi unde s-a manifestat mai din plin măiestria lui Poleakov: în calitatea lui de interpret sau în cea de pedagog...

Dacă mi-ar fi spus toate astea cu o anume expresie, făcând pauze şi accentuând unele cuvinte, dacă ar fi vorbit măcar cât de cât mai afectat, fără îndoială că aş fi izbucnit în râs. Îmi vorbea însă rar, pe un ton leneş, chiar un pic monoton, ca despre nişte lucruri cunoscute de multă vreme. De aceea nu am râs, ci am crezut-o pe cuvânt.

— Ştiţi, există nişte idei preconcepute, un fel de dogme care se pretind adevăruri, deşi nu pot fi considerate deloc ca atare, continuă pe acelaşi ton

Marina. Se zice astfel că un talent trebuie să fie darnic. În ceea ce mă priveşte, cunosc multe talente. Unele din ele sunt mai darnice, altele mai puţin – nu le poţi judeca pe toate la fel. Aş zice chiar că există talente închistate în propria lor carapace. În ceea ce-l priveşte pe Poleakov, a vorbi despre dărnicia talentului său e de-a dreptul un nonsens, la fel cum mi se pare comparaţia cu dărnicia pământului. Pământul nu e decât însăşi natura, astfel că şi Poleakov nu e decât o părticică a acesteia, or se ştie că natura e înzestrată cu darul de a restitui omului bogăţiile pe care le acumulează. Fără s-o facă şi el, Poleakov cred că n-ar putea să trăiască...

— Chiar aşa? am ţinut să remarc. Ba eu cred că dacă s-ar ocupa de recitaluri, ar avea mai mult timp pentru repetiţii...

Am spus-o dinadins, căci eram curios s-o văd „aprinzându-se” şi mai mult. Ea însă mă privi gânditoare, apoi clătină din cap:

— Nu. Să ştiţi că a mai existat un violonist, îl chema Ikonnikov. Ce-i drept, n-am asistat la niciun recital de-al lui, însă specialiştii afirmă că era chiar mai talentat decât Poleakov. Cei doi au fost colegi de promoţie. Steaua lui însă s-a înălţat vertiginos, dar aproape tot atât de repede a şi apus. Şi iată că despre Ikonnikov se poate spune pe drept cuvânt că nu i-a plăcut să aibă elevi şi nici nu i-a avut vreodată.

— Cred totuşi că steaua lui n-a apus din cauza asta, am spus eu, gândindu-mă totodată că numele acestui violonist e nou pentru mine: în listele noastre nu fusese înscris.

— Desigur, îmi răspunse. Omul acesta, ca să folosesc o figură de stil, n-a rezistat unei glorii rapide şi orbitoare. Faţă de un profesor însă elevii sunt

aidoma unor copii: îi solicită un înalt simţ de răspundere.

— Dar ce s-a făcut cu Ikonnikov?

— Nu ştiu. Are o atitudine ostilă faţă de Lev Osipovici şi la toate încercările dânsului de a-l ajuta răspunde numai prin răutăţi. Poleakov evită să vorbească despre el...

Aşa, carevasăzică. Asta chiar că e o chestiune cu totul nouă. Ia să vedem mai departe...

— În ce constau răutăţile despre care aţi pomenit?

— În general sunt lucruri minore, totuşi destul de neplăcute. De exemplu, în mod ostentativ nu-l salută pe Poleakov. Îmi aduc aminte că în timp ce eram încă în anul doi sau trei, Poleakov a aflat că Ikonnikov şi-a părăsit familia, umblă haihui cine ştie pe unde şi s-a apucat de băutură. În cele din urmă, Poleakov a izbutit să dea de el şi i-a oferit o sumă de bani cu care Ikonnikov să-şi cumpere un apartament, pentru ca măcar să locuiască în condiţii civilizate. Ikonnikov însă l-a repezit într-un mod brutal, mai pe scurt, din perioada aceea, relaţiile lor s-au întrerupt cu totul.

— Nu ştiţi cu ce se ocupă astăzi Ikonnikov?

— Nu-mi amintesc prea bine. La un moment dat, Poleakov îmi spunea cu multă uimire şi indignare că Ikonnikov a devenit dresor de animale sau cam aşa ceva.

Am rămas mirat şi eu: auzeam pentru prima oară ca un muzician să ajungă dresor. De fapt, câte nu se întâmplă pe lume! Nu-i nimic, o vom verifica-o şi pe asta.

— E un lucru de neînţeles, am remarcat.

— Aşa este, dădu ea din cap. Ca în piesele lui Beckett...

I l-am iertat pe Beckett, căci prea putea să spună

orice. Într-adevăr, există oameni care îţi spun tot ce le trece prin minte, fără să-ţi provoace o reacţie de protest, deşi dacă ţi-ar spune acelaşi lucru altcineva, te-ar face să râzi, ori să te întristezi, ori să fii cuprins de ciudă. Ea însă putea s-o facă în voie... I-am semnat bonul de intrare şi atunci când trecu pe dinaintea mea, ocolindu-mi biroul, am avut o clipă impresia că pe acolo, prin apa verzuie, nemişcată, a liniştii, lunecă o fregată cu velele albe în vânt, ba chiar am auzit limpede foşnetul valurilor de lângă bordurile ei unduioase, înalte, iar în depărtare părea să răsune, stingându-se cu încetul, o voce potolită, calmă:

— Unii consideră că acest fir în călătoria spre necunoscut îl constituie vioara lui. Nu sunt de acord cu acest punct de vedere... El a trebuit să-l învingă pe Minotaur... Fiecare individ are un Minotaur al lui, mai mic sau mai mare... Este un dar, o vocaţie... Există talente închistate în propria lor carapace... Steaua lui s-a înălţat vertiginos, dar aproape tot atât de repede a şi apus... Are o atitudine ostilă faţă de Lev Osipovici... A devenit dresor de animale sau cam aşa ceva... Ca în piesele lui Beckett...

M-am ridicat de pe scaun şi am început să măsor cabinetul, murmurând încet: „Ca în piesele lui Beckett, ca în piesele lui Beckett, ca în...” Cum o fi însă în piesele lui Beckett? Asta chiar că nu mai ştiu. Ce nu ştiu, nu ştiu...

În ceea ce mă priveşte pe mine ca dascăl, sunt convins că e departe de Lavrova gândul să mă iubească cu ardoare. Fireşte că asta nu m-ar determina să-mi pun unghia în gât, totuşi ar fi destul de plăcut să ştii că cineva te iubeşte în calitatea ta de dascăl. De dascăl care ai coborât în labirintul Minotaurului, acesta găsindu-se chiar în tine – nici n-

ai nevoie să-l cauţi în insula Creta, unde, în locul înfricoşătoarei dihănii, îşi face de cap junta „coloneilor negri”: n-ai decât să arunci o ochire în labirintul propriului tău suflet şi să şopteşti: „Hei, Minotaurule, ia vino încoace, să vedem cum te porţi tu acolo, în cugetul meu?” De bună seamă, Minotaurul ar răspunde cam aşa: „Ce tot vorbeşti, bătrâne? Stai să crezi o muieruşcă albă şi proastă cum că m-aş afla chiar în tine şi nu m-aş gândi decât cum să te înghit cu totul? Doar eşti băiat deştept şi-ţi dai seama că Minotaurul nici n-a existat: toată lumea ştie că miturile nu sunt decât nişte poveşti pentru şcolarii de clasa întâi. În afară de asta, tu eşti un om cumsecade, ai un suflet sensibil şi tocmai de aceea ai crezut balivernele astea: cum că m-aş afla în tine. Ba nu mă aflu deloc...”

Of, Minotaurule, Minotaurule, minţi de stângi, ticălosule! Ba te afli, dihanie păroasă ce eşti, te târăşti, te ascunzi, luneci întruna prin adâncurile sufletului meu. N-ai decât s-o faci, naiba să te ia! Pesemne că nu pot deocamdată să scap de tine. Ehei, dacă aş fi o fată albă, o violonistă, o aspirantă! „Aş sta atunci să citesc în faptul serii piesele lui Beckett, încurcate şi lipsite de mesaj, ca să mă scoată din fire structuralismul lor debordant, iar sufletul nu mi-ar fi câtuşi de puţin un labirint întunecos, unde stai tu, monstrule, pitit în cine ştie ce fundătură, ci o adevărată grădină a raiului cu alei roşcate, geometrice, ca cele din parcul clinicii pentru alcoolici, tu n-ai mai avea unde să te ascunzi, iar eu te-aş scoate de urechi la lumina zilei şi te-aş azvârli în groapa de gunoi a biografiei mele. Ca să pot găsi însă vioara *Stradivarius*, ca să pot reda oamenilor bucuria, sublimul, sunt nevoit, monstrule, să peregrinez prin

văgăunile şi fundăturile altor suflete, unde totul e de neînţeles ca şi în piesele lui Beckett, din care nu cunosc niciuna, în timp ce tu, Minotaurule, abia aştepţi să mă înhaţi de beregată, să mă sfâşii în clipa în care aş aluneca şi aş fi gata să cad... Şi cât de lunecoase sunt fundăturile acelea şi văgăunile! Dar nu-i nimic, Minotaurule, n-ai decât să stai la pândă. Suntem amândoi propriii noştri ostateci şi-om vedea până la urmă cine din noi va învinge...”

M-am aşezat la birou şi am format un număr de telefon:

— Vă rog să-mi pregătiţi date informative despre cetăţeanul Ikonnikov, fost violonist, în vârstă de aproximativ şaizeci de ani. Prenumele nu i-l cunosc. Bine, mulţumesc. Vă sun mai târziu...

De-abia am pus în furcă receptorul, că telefonul se şi porni să zbârnâie. Era Haleţki. În urma expertizei, s-a constatat că în încuietoarea pe care o reparase sculerul venit la Poleakov fusese introdusă o bucată de metal: piesele încuietorii purtau zgârieturi proaspete.

— Ce zici de asta? mă-ntrebă Haleţki.

— Ce să zic? Că lăcătuşul acela era lăcătuş cum sunt eu cântăreţ de operă.

Haleţki râse:

— Crezi? Ba poate că e într-adevăr lăcătuş. Trebuie doar să stabilim cu ce se ocupă în timpul lui liber. În ceea ce mă priveşte, sunt convins că tot el a defectat încuietoarea, pentru ca a doua zi să vină la Poleakov ca din partea J.E.K.-ului.

— Sunt de aceeaşi părere. Ce se aude cu amprentele digitale?

— Secţia specială ne va comunica mâine concluzia ei cu privire la toate amprentele pe care le-am găsit

în apartament...

„...Amprentele digitale de pe paharul de cristal sunt identice cu amprentele degetului mare, arătător şi mijlociu de la mâna stângă a cetăţeanului S. S. Obolnikov, născ. 1914, dactoformula 47536/37424, domiciliat în or. Moscova; în trecut, judecat ptr. huliganism.”

— Bine, dar, după socotelile noastre, în noaptea aceea el nu s-a putut afla în apartamentul lui Poleakov, i-am spus cu un aer descurajat lui Haleţki. Doar are un alibi incontestabil.

— Ne aflăm în faţa unei dileme, zâmbi calm Haleţki. Ori trebuie să recunoaştem că faptele ne infirmă aceste socoteli, căci dactiloscopia nu greşeşte, ori...

— Ori ce? l-am întrebat, neavând nicio poftă de glume.

— Ori a fost acolo cu o zi înainte de a se comite furtul, înălţă din umeri Haleţki. Amprentele sunt foarte proaspete...

— Cum aşa? făcu Lavrova. De vreme ce i-a transmis hoţului cheile, el n-a mai avut ce căuta în apartament...

— Şi asta-i adevărat, fu de acord Haleţki. Dar dacă stăm să judecăm academic, atunci putem admite că el ar fi avut toată posibilitatea să aducă acolo hoţul cu o zi înainte: să se uite, să cerceteze unde se găsesc diferite obiecte, să cunoască topografia locului. Şi la război e nevoie de cercetaşi...

— Ba nu, m-am împotrivit eu. Din câte cunosc eu cu privire la psihologia infractorilor, cercetarea asta e o treabă mult prea complicată. Ajunşi amândoi într-un apartament din care lipsesc proprietarii, l-ar fi golit

frumuşel chiar atunci şi ar fi luat-o la sănătoasa...

— Lăsându-l pe Obolnikov cu cheile şi fără niciun alibi, să se descurce cu miliţia? mă întrebă cu un zâmbet sarcastic Haleţki.

— Mă rog, în cazul ăsta mi-aţi putea explica la ce a mai trebuit să vină lăcătuşul? îl întrebă Lavrova. Obolnikov avea la el toate cheile. Eu nu cred că unui beţiv cum este dânsul, i-a fost încredinţat vreun rol mai important decât cel de complice.

Haleţki îşi pipăi ochelarii şi spuse:

— Lenocika, dumneata îmi pui asemenea întrebări ca şi când eu aş fi asistat la înţelegerea dintre ei şi-apoi, neavând memorie bună, aş fi uitat totul... Eu nu fac decât să examinez împreună cu voi unele variante.

— Dacă ar fi cercetat apartamentul cu o zi înainte, ce sens ar fi avut expedierea telegramei? am gândit eu cu glas tare.

Haleţki se răsuci brusc spre mine:

— Crezi şi dumneata că telegrama n-a fost decât o „probă”?

— Nu ştiu, am înălţat eu din umeri. Însă nu-i pot găsi altă explicaţie. Poleakov nu poate cu niciun chip să-şi amintească de acest Taratuta.

— N-aţi vrea să mergem amândoi la spital să-l vizităm pe Obolnikov? mi se adresă Lavrova.

Obolnikov îşi lua gustarea de dimineaţă. Noi ne oprisem în uşa sălii de mese şi ne uitam la el, iar dânsul, fără să observe nimic în preajmă, continua să mănânce. Cu un fel de dureroasă limpezime mi-am dat seama pe neaşteptate cât de bine seamănă cu un şobolan care îşi înfulecă prada: îşi aplecase până deasupra mesei nasul cel lung şi osos şi la fiecare

înghiţitură părea că intră cu totul în farfurie; mărul lui Adam i se mişca în sus şi în jos, iar nasul îi umbla jur-împrejurul farfuriei, ca şi când ar fi controlat dacă nu cumva i-a şterpelit cineva mâncarea în timp ce stă să înghită bucata precedentă. Urechile i se mişcau întruna şi ele şi abia atunci am constatat cât de nepotrivite îi sunt ele capului prelung şi osos: erau mici, cărnoase, crescute cu puf roşcat.

Lavrova se întoarse spre mine:

— Răposatul doctor Cesare Lombroso i-ar fi acordat pe loc închisoare preventivă pe viaţă...

Am surâs în colţul gurii:

— Din fericire, justiţia noastră nu admite închisoare preventivă, iar ideile doctorului Cesare Lombroso sunt respinse şi ele.

— Referitor la Obolnikov, nu cred că-i o prea mare fericire!

— Ba nu, am clătinat eu din cap. Să ştii că asemenea teorii nu-mi inspiră niciun fel de încredere. Pot să-ţi spun şi un secret: băieţii de la secţia tehnico-ştiinţifică mi-au demonstrat cândva cât ai clipi din ochi că eu însumi reprezint tipul clasic al spărgătorului cu înclinaţii spre sadism.

Obolnikov îşi isprăvi gustarea, şterse farfuria cu o coajă de pâine şi, mestecând-o în grabă, i se adresă îngrijitoarei:

— La masă nu uita să-mi aduci ciorbă de carne, că iar ai să-mi dai peşte. Or eu trebuie acum să-mi întăresc organismul. Slavă Domnului, văd că am căpătat din nou poftă de mâncare.

Se întoarse apoi spre uşă şi dădu cu ochii de noi.

Îşi netezi halatul cenuşiu, îşi potrivi mai bine şnurul de la brâu şi porni grăbit înspre noi, întinzându-şi spre mine braţele ca şi când şi-ar fi văzut fiul iubit, care a

căpătat permisie de la armată şi s-a repezit, călătorind cu avioane, vapoare şi trenuri, să-şi viziteze tăicuţul bolnav.

Atitudinea lui neaşteptată mă făcu să-i întind şi eu mâna, astfel că, privită de altcineva, scena cu pricina i s-ar fi părut pe drept cuvânt mişcătoare. Doar sărutările au lipsit. Mi-am tras mâna din palma lui jilavă şi fierbinte şi m-am gândit cu mirare: oare cum de-a putut să-şi bată ani de zile întreaga familie cu palmele astea slăbuţe? Între timp, el i-a dat înainte cu gura:

— Slavă Domnului, am văzut în sfârşit şi o figură cunoscută. Că altcineva nu vine să mă vadă aici, la spital, or fieştecare om are şi el nevoie de societate, să mai stea de vorbă cu persoane cunoscute despre tot soiul de lucruri care-l frământă. Să-şi încălzească şi el cu câte o veste plăcută sufletul mâncat de necazuri şi amărăciuni. Cât despre nevastă-mea cea mult iubită şi fiică-mea, ticăloasa, care încearcă să-şi înfunde părintele, nici ele nu se arată pe aici, să-mi aducă vreun pachet cu de-ale gurii, ceva bun şi gustos, că aici se ştie: mâncarea-i ca la spital, şi-apoi nici îngrijitoarele, nici surorile, ba chiar nici medicii de gardă nu se dau în lături să mai ciupească şi ei câte ceva din cazanul bolnavilor, să şterpelească din mâncarea lor, deşi se ştie că omul bolnav are nevoie de hrană bună, de supraalimentaţie. Ştiu că nu-i de ramura dumneavoastră, tovarăşe inspector, să controlaţi cum se fură aici din mâncarea bolnavilor, că altminteri aţi fi descoperit multe lucruri curioase... Şi nici n-aveţi timp: aveţi de furcă acum cu vioristul ăla de-a fost jefuit. Or aici sunt oameni liniştiţi, îndureraţi, mai pot să şi rabde sărmanii, că sunt învăţaţi cu răbdarea şi nu le trebuie cine ştie ce. Doar

ăia care-s mai bogaţi, ăia sunt şi lacomi. Vioristul, eu zic că pentru boarfele lui o fi făcut gălăgie nemaipomenită. Asemenea oameni pentru bani şi pentru avere sunt în stare de orice. Pentru două copeici îs în măsură să te strângă de gât. Dar doamna care-i cu dumneavoastră, să-mi fie iertată întrebarea, vă este cumva soţie?

Lavrova îl privea mută de uimire. Cred că, într-adevăr, îşi pierduse graiul. Eu însă mă obişnuisem întrucâtva cu fasoanele lui. I-am privit fărâma galbenă de omletă, lipită de colţul gurii, ochii apoşi, pătrunşi de ură, nasul ca de tablă, care îi sălta întruna, şi i-am spus cu glas potolit:

— Da, îmi este soţie. Data trecută, Serghei Semionovici, mi-ai inspirat atâta compasiune, încât m-am decis să te vizitez de aci încolo, împreună cu dânsa. Ba chiar am promisiunea ei că de-i va plăcea de dumneata, te va lua de aici, să te înfieze. Să-ţi redea, ca să zic aşa, căldura de care ai fost lipsit pe nemeritate, a căminului.

Şi îndată am auzit hohotul de râs satisfăcut, răcnetul de bucurie al Minotaurului din mine. Nu mi-a păsat însă, întrucât, faţă de Minotaurul lui Obolnikov, al meu nu era decât un căţel. Pe Obolnikov monstrul lui îl hăpăise în întregime. Şi-am simţit atunci cum mă cuprinde o furie seacă, arzătoare.

— Ce zici, Lena? Ţi-ar place să ai un asemenea fiu adoptiv? Îl iei cu tine sau îl mai laşi aici?

Mai stăteam şi acum în uşa sălii de mese, iar pe lângă noi se tot strecurau fără zgomot, încălţaţi cu papuci moi, bolnavii tăcuţi, în halate cenuşii, asemănători unor şoareci mari, lipsiţi de gheare. Lavrova spuse:

— Cred că trebuie să-l luăm. Poftim cu noi la

cancelarie...

Obolnikov păru că se trezeşte brusc la realitate. Vorbi într-o şoaptă grăbită, icnind şi înghiţind cuvintele:

— Nu trebuie... nu trebuie să mă luaţi de aici... eu n-am făcut nimic... eu n-am furat... nu trebuie... nu trebuie să mă închideţi... eu n-am luat nimic... n-am nevoie de nimic...

Şi deodată urlă cu glas subţire, pătrunzător, mărturisindu-şi astfel spaima cumplită:

— Nu puneţi mâna pe mine! Eu nu sunt hoţ!... N-am făcut nimic! Nu vreau să fiu închis!...

Căzu în genunchi, iar de la un capăt şi de la celălalt al coridorului se şi repeziseră spre noi bolnavii şi infirmierele. Obolnikov continua să ţipe, târându-se în genunchi către sala de mese:

— Fie-vă milă de mine!... Nu vreau să mă închideţi!... N-am ce căuta la închisoare...

Eu am rămas înmărmurit, dar am auzit îndată glasul Lavrovei. Calm, potolit, sună însă în aşa fel, ca şi când ar fi tăiat cu cuţitul toată zarva şi zgomotul de pe coridor:

— Sus! Ridică-te în picioare, n-auzi?!

Şi toată lumea din jur încremeni ca în scena mută din „*Revizorul*” lui Gogol.

Lavrova se apropie de Obolnikov şi-i spuse cu glas scăzut:

— Dacă n-ai să încetezi numaidecât, să ştii că te arestez cu adevărat. Ridică-te!

Minotaurul lui Obolnikov părea acum un câine bătut şi murdar. Tremurând şi suspinând întruna, Obolnikov repeta:

— Vă jur că n-am furat nimic! Vă jur...

Uşa cea grea de fier se trânti în urma noastră. Pornirăm de-a lungul străzii Radiodifuziunii, spre cartierul Razguleai. Toamna uitase că-i pe sfârşite, căci ziua era blând-însorită, calmă şi călduroasă. Lavrova înţepă cu vârful umbrelei sale prelungi, elegante, o frunză căzută pe jos şi-mi spuse:

— Curând vor începe ploile...

— Aşa zic şi eu.

— Nu-mi place toamna...

— Ba eu mă împac cu ea.

— Avem în general gusturi diferite.

— Asta nu-i grav, am remarcat. Întrucât contradicţiile noastre nu sunt antagoniste, izbutim să cuprindem amândoi o bună parte din evantaiul lumii în care trăim.

Lavrova avu un surâs melancolic:

— Am impresia că formăm o clasică pereche de detectivi: cel mai tânăr şi mai înflăcărat zice „să-l arestăm”, iar cel mai în vârstă, om mai judecat şi cu mai multă experienţă, zice „e prea devreme”.

— Este o analogie strict formală. Căci un detectiv mai vârstnic se orientează totdeauna după considerente din sfera celui mai înalt umanism: n-ai voie să trimiţi la închisoare un om înainte de a-i dovedi sută la sută vinovăţia.

— Dar dumneavoastră după ce vă orientaţi?

— După un raţionalism sec şi egoist. Pe individul ăsta l-aş băga numaidecât la arest, însă din momentul în care pe coordonatele cazului respectiv ar apărea un ins arestat, pe lângă bătaia de cap cu investigaţiile, atât superiorii mei, cât şi procuratura ar începe şi ei să scoată sufletul din mine: perioada în care ai dreptul să ţii un om arestat trece foarte repede...

— Dar dacă nu-l arestaţi?

— Chiar dacă nu-l arestez, el singur s-a condamnat la un regim de izolare. De fugit din spitalul ăsta nu poate să fugă, şi-apoi nici nu are unde să se ducă. Aşa că nu-i rămâne decât să înghită antabus în continuare şi să se pârguiască pentru cele ce vor urma...

Făcurăm colţul şi-atunci mi-am adus aminte cât de bine i-a venit de hac Lavrova lui Obolnikov.

— Să ştii, Lena, că l-ai potolit admirabil pe dulăul nostru. Bravo! Până şi eu am rămas descumpănit.

Nu-mi răspunse şi o vreme ne continuarăm drumul tăcuţi. Apoi păru că-şi aminteşte de cele ce-i spusesem şi rosti încet:

— Îi cunosc eu pe ticăloşii ăştia. Am avut destulă vreme pentru aşa ceva. Mama doar m-a crescut de una singură.

Dintr-o cabină de telefon i-am sunat pe cei din Petrovka[9]. Ofiţerul de serviciu îmi spuse că pe numele meu le-a fost trimisă o notă informativă.

— Vrei să mi-o citeşti chiar acum? l-am rugat.

— „Pavel Petrovici Ikonnikov, născut la Harkov în anul 1911, domiciliat în stradela Vspolnîi, citi cu glas monoton ofiţerul de serviciu, lucrează în calitate de laborant-herpetolog la serpentariul Institutului de toxicologie...”

Am închis telefonul şi-am întrebat-o pe Lavrova?

— Spune-mi, ştii ce este un herpetolog?

— Am impresia că-i unul care se ocupă de şerpi... Dacă nu mă înşel, herpetologia este disciplina care studiază şerpii.

[9] Stradă pe care se află sediul Miliţiei judiciare din Moscova.

— Şerpii? am întrebat-o cu îndoială în glas. Dar ce înseamnă serpentariu?

— Un fel de crescătorie de şerpi. Mai bine zis un terrariu în care se ţin şerpi.

— Hm! am făcut eu mirat. Prima dată aud despre aşa ceva.

Lavrova spuse:

— Din nefericire, în lume mai există o sumedenie de lucruri despre care încă nu v-a fost dat să auziţi.

— Nu-i nicio nefericire. Un prieten de-al meu obişnuia să citească în fiecare seară câteva pagini dintr-o enciclopedie. Şi nu uita nimic, ticălosul. Să ai însă de a face cu el era îngrozitor: ştia totul de-ţi făcea greaţă, închipuie-ţi acum că aş citi şi eu seara din enciclopedie, iar a doua zi m-aş apuca să-ţi povestesc!...

— Aveţi şi aşa destule să-mi spuneţi. Prin urmare, vă duceţi la serpentariu?

— Da. Se află în parcul Sokolniki, pe aleea Şestoi Lucevoi.

— Foarte bine. Atunci mă duc şi eu la depoul de troleibuze: să aflu cum e cu biletul acela.

— Dacă n-ai purta minijupă, ci rochie lungă, până la pământ, i-am spus, te-aş invita să vii cu mine.

— Nu vă înţeleg, mă privi bănuitoare Lavrova.

— Umbrelă văd că ai, aşa că ne-am integra perfect priveliştii de toamnă, ca în tablourile lui Levitan.

Lavrova râse:

— Văd că nu sunteţi prea departe de prietenul dumneavoastră, enciclopedistul...

Nu ştiu cum s-a întâmplat, însă de ani de zile nu mi-a mai fost dat să vin în parcul Sokolniki. Odinioară îmi plăcea foarte mult să mă abat pe aici, astfel că,

împreună cu alţi băieţi, vizitam adeseori orăşelul copiilor aflat în incinta parcului. Cel mai mult ne atrăgea un „Messerschmidt 109”, doborât de-ai noştri şi expus aici. Pentru călueşei şi caruseluri cu avioane-jucării, bineînţeles că nu aveam bani de-ajuns, pe câtă vreme în preajma „Messerschmidt-ului” ne puteam juca în voie, făcându-ne plăcere şi faptul că, deşi stricat, era totuşi un avion adevărat. Pesemne că cei care îl aduseseră în parc uitaseră de el, căci începutul eu începutul noi, copiii, l-am lipsit de atâtea piese, încât a ajuns să arate ca un avion în care a nimerit un proiectil de dimensiuni considerabile. Situaţia asta nu ne supăra cu nimic, căci aspectul deplorabil al avionului nu ne împiedica să ne simţim în cabina lui aidoma lui Cikalov, Kojedub sau Maresiev. Pe urmă avionul fu luat de acolo – pesemne a fost trimis la topit – iar noi, după câteva zile de întristare, ne-am schimbat la rândul nostru locul de distracţie, ducându-ne să facem baie la Olenie Prudî. Pe vremea aceea parcul Sokolniki arăta ca o adevărată pădure. Nu existau aici nici alei asfaltate, nici pavilioane în stil modern pentru expoziţii, nici cuburile de cristal ale barurilor şi restaurantelor. Dar în faţă de tot, la intrare, se înălţa o ciudată clădire de lemn, semănând cu un templu păgân: era cinematograful în care – cu succes variabil, dar cu o tenacitate foarte constantă – încercam să pătrundem „pe blat”, adică fără să cumpărăm bilete. Aici am văzut filmele „*Submarinul T-9*”, „*Birjarul aerului*”, „*Cei trei muşchetari*”, „*Alexandr Matrosov*” şi „*Robin Hood*”. De asemenea, îmi amintesc ziua în care am văzut tot aici „*Comoara din insulă*” şi când Billy Bonce a spus că-i un om fără pretenţii şi nu-i trebuie decât carne de pasăre, ouă şi rom, noi – copiii flămânzi ai

perioadei de război – am izbucnit în hohote de râs, crezând că asta-i o glumă de neobrăzat. Cinematograful acela a fost o părticică din însăşi copilăria mea, un geam fermecat prin care priveam spre marele univers dimprejurul meu. Mai târziu, după mai mulţi ani, când am ajuns student, cinematograful acela a luat într-o noapte foc, iar mie mi-a părut tare rău după această clădire diformă, dar care îmi fusese atât de dragă. În locul ei fu amenajat un lac foarte frumos, cu fântâni ţâşnitoare şi lumini colorate, mai ales că şi amplasarea lui fusese bine gândită: chiar în faţa intrării. Cu toate astea, mie continua să-mi pară rău după fostul cinematograf şi mă gândeam că lacul acela ar fi putut să fie amenajat şi în altă parte. În felul acesta însuşi parcul Sokolniki a ajuns să-mi pară străin şi, cu timpul, am încetat cu totul să mă mai duc pe acolo.

Acum parcul mă înconjura tăcut, frumos şi pustiu: numai toamna pornise a-i cutreiera aleile. Plutea printre arbori o lumină gălbuie, lipsită de vlagă, ramurile lor nu mai făceau umbră, frunzele veştede călcate în picioare se fărâmiţau foşnind, iar arborii erau golaşi şi negri ca în vechile linogravuri. În această zi de lucru liniştea era aici atât de profundă, încât părea că muzica, pe care adierea vântului o smulgea din depărtatele pâlnii ale difuzoarelor, o aşază în transparenţa văzduhului ca într-o ramă. Păşeam încet peste iarba cafenie, lipsită acum de viaţă, şi mă gândeam că atunci când copiii mei – dacă îi voi avea cândva – vor împlini treizeci de ani, parcul Sokolniki le va înfăţişa de bună seamă aceleaşi gazoane tunse şi dichisite ca şi cele existente astăzi în parcul Alexandrovski, şi dacă mă voi apuca vreodată să le povestesc că aici s-a aflat pădurea

Sherwood a copilăriei mele, mă vor privi ca pe un bătrân fără minte. Totul se schimbă nespus de repede. După cum ar spune Marina Kolesnikova, „debordează structuralismul”. Mi-am adus aminte de ea, pentru că, în timp ce traversam parcul acela frumos, care se pregătise pentru somnul de iarnă, Minotaurul meu se pleoştise cu totul, gata să-şi dea duhul, atât de bine îmi făcuse revederea cu propria mea copilărie. Nu mă încercau niciun fel de gânduri sau simţăminte rele şi aş fi vrut ca toată lumea să-şi poată revedea într-o zi copilăria, căci s-ar elibera atunci de toate lucrurile urâte, care se agaţă de noi – cu voia sau fără voia noastră – în zilele peregrinărilor pe care le întreprindem prin galeriile şi fundăturile vieţii.

Zărind însă pe o clădire cu etaj, clădită din cărămidă, dintr-un desiş al parcului, firma „Institutul de toxicologie. Laboratorul”, Minotaurul meu se învioră şi-mi şopti la ureche: hai, du-te şi-l întreabă pe Ikonnikov de ce nu-l poate suferi pe Poleakov; pesemne că-i un om rău Ikonnikov ăsta, aşa că trebuie să-i pui şi întrebări mai viclene, să-l prinzi cu ocaua mică...

Am deschis uşa căptuşită cu muşama neagră şi am pătruns în interiorul laboratorului. Mi-am dat seama că mă aflu într-un fel de vestibul în care mai dădeau două uşi laterale. Am ciocănit în tăblia celei din dreapta şi am auzit o voce surdă şi niţel răguşită:

— Intră!

La masa aflată în mijlocul încăperii cu pereţii văruiţi şedea un ins roşcovan, cu un barbişon ascuţit şi ţinea de cap o viperă. Din gura năpârcii ieşeau colţi albi şi lungi, de pe care picurau într-o eprubetă stropi mari, galben-portocaliu. Omul îşi înălţă capul palid,

străbătut de cute adânci şi-mi spune:

— Rămâneţi lângă uşă. Nu vă speriaţi.

Nu ştiu ce anume mă făcu să fiu convins chiar atunci că omul acesta trebuie să fie Ikonnikov, iar în clipa următoare Minotaurul din mine nu mai avu astâmpăr, porni să se agite, să tresalte, ca şi când ar fi ştiut că de cel pe care-l întâlnisem aici, n-aveam să mă mai despart cu una, cu două...

Capitolul 5
Un Cain pentru stâlpul infamiei

Agentul numără banii şi îi turnă într-o pungă din piele de căprioară.

— Signor Consolini m-a rugat să vă spun că este oricând fericit să lucreze pentru domnia-voastră, signor Amati. Noi ne străduim ca toate cutiile noastre să merite a păstra în ele nepreţuitele viori ale domniei-voastre.

Agentul se înclină adânc, iar pe meşterul Niccolò îl podidi un râs sunând a viclenie:

— Cred şi eu! Împreună cu viorile mele, pezevenchiul ăsta de Consolini face să ajungă la palatele domnitorilor şi numele său. Sunt convins că n-a uitat să-şi pună marca pe cutie...

— Aveţi o minte pătrunzătoare, maestre! Fireşte că pe signor Consolini nu-l interesează câştigul pe care îl capătă de pe urma comenzilor domniei-voastre. El nu doreşte decât ca modestul său nume să se afle undeva pe aproape de strălucita glorie a lui Amati, nume predestinat să dăinuiască prin secole.

Înaintând cu spatele spre uşă, agentul, copleşit de emoţie, îşi duse mâinile la piept.

— De aceea i s-au scumpit cutiile cu doi florini bucata? întrebă Niccolò.

— A trecut un an întreg şi signor Consolini speră ca în acest răstimp viorile domniei-voastre să se fi scumpit cu câte o mie de florini fiecare, răspunse cu îndrăzneală agentul.

— Ieşi afară! răcni Niccolò, iar agentul păru că

trece ca un abur prin uşă.

Amati râse şi spuse:

— E un prost signor Consolini al tău. Vioara asta a ajuns să coste acum cinci mii de ducaţi. Asta e, vezi! Ce zici, Antonio, mai ieftin n-o dăm nici în ruptul capului, nu-i aşa?

— Asta nu mă priveşte, răspunse cu răceală Antonio. Oricum ar fi, pe mine tot nu mă plătiţi cu nimic. Nu muncesc aici decât pentru masă şi învăţătură...

Amati traversă cu paşi săltăreţi încăperea, iar pântecele îl preceda, precum valul oceanic vuietul hulei. Bătrânul ridică apoi capacul cutiei negre de piele – o cutie grea, masivă, impozantă. În mijlocul căptuşelii cenuşii din catifea reiată se distingea un tainic adăpost: viitorul lăcaş al viorii. Aici, printre valvele luxoase ale acestei scoici purtătoare de mărgăritare, avea să fie aşezată perla creaţiei lui Amati, minunea datorată mâinilor şi urechii lui, întruchiparea amintirilor sale privitoare la toate lucrurile bune şi rele pe care i-a fost dat să le vadă şi să le audă de-a lungul întregii sale vieţi. Antonio privea cutia goală şi se gândea că acest lăcaş încă pustiu – aşteptare dinaintea înfăptuirii unei taine sacre, tulburătoare datorită necunoscutului ce va să vie şi emoţionantă prin tâlcul predestinării – e aidoma unui pat nupţial.

Bucuraţi-vă, aşadar, cutii ale meşterului Consolini! Vouă vă sunt încredinţate preafrumoasele mirese din casa lui Amati! Din ziua în care abia au fost zămislite, ele, încântătoarele fiice ale meşterului Niccolò, au şi fost logodite cu cei mai de vază miri din Europa. Mirii voştri, o, voi, fiice ale lui Amati, sunt mâinile unor duci şi bancheri, ale unor cardinali şi conţi! Şi nimeni nu vă întreabă, fermecătoare, micuţe odrasle ale lui Amati, dacă mirii aceştia vă sunt sau nu pe plac, căci ei v-au

cumpărat pe florini şi piaştri, pe ducaţi şi ţechini sunători. Zăngănitul acestora este preţul vieţii voastre chinuite – ani şi ani de-a rândul – alături de nişte soţi nesuferiţi – graşi, necioplţi, răi şi nesimţitori – şi astfel glasul vostru va răguşi de pe urma strigătelor de durere în ceasurile când, pătrunse de obidă, veţi fi obiectul desfătării lor, a soţilor voştri. De altfel îşi vor da seama şi ei că nu vă păstrează decât pentru braţele amanţilor, căci numai pentru o scurtă vreme vă va putea cuprinde în braţe câte un talent abătut pe la casa lor: de cumpărat fericirea voastră talentul n-o va putea cumpăra, căci pentru bucuria de a fi stăpân pe glasul vostru cel fermecat, el ar trebui să plătească peşin cu veninosul sunet al ducaţilor, or talentele sunt totdeauna sărace. Şi-atunci, înţelegând vremelnicia fericirii voastre şi a amanţilor voştri, întristate de nimicnicia vieţii de până atunci, precum şi de pâcla cenuşie a mângâierilor stângace pe care vi le vor dărui din nou, mâine, soţii voştri, voi, mici odrasle ale lui Amati, contopindu-vă în extaz cu talentul, cântaţi în aşa fel, încât despre părintele şi creatorul vostru se spune că-i un adevărat vrăjitor. Astfel deveniţi şi mai cuceritoare. Cântaţi, aşadar, viori ale lui Amati! Cântaţi cu glasuri încă mai înalte, mai calde şi mai puternice. Astăzi e ultima zi pe care o mai petreceţi acasă. Mâine sora voastră mai mică va fi urcată în patul de catifea al cutiei lucrate de meşterul Consolini, diligenţele poştale şi trăsurile curierilor speciali o vor purta în goana cailor spre castelul mohorât, cu ziduri umede, al Principelui elector de Prusia, unde îi va fi dat să îndure fără a cârti, ani de-a rândul, mângâierile crunte ale nevârstnicului moştenitor, până ce se va abate pe acolo după ani îndelungaţi – între timp moştenitorul va ajunge monarh şi, sfârşindu-şi domnia, va muri de bătrâneţe, ea rămânând însă tot atât de tânără şi

frumoasă – până ce va veni la castel după ani şi ani acel om plin de har la care au visat creatorul vostru împreună cu neîndemânatecul său ucenic, va sosi deci la castel talentul acela şi, cu mâna lui delicată, dar puternică, va trezi din nou la viaţă sufletul ei nemuritor: sufletul fiicei lui Amati!...

Stradivari se smulse din visare, dându-şi seamă că ţine vioara în mâini şi o mângâie ca pe un copil. Vioara, o mică şi tăcută violină, aurie şi bombată ca sânul unei fete de la ţară, răspândea o lumină caldă şi gingaşă. Amati şedea pe scaunul său din lemn sculptat, sorbea dintr-o ploscă vin alb de Toscana şi-l privea cu multă curiozitate pe Antonio.

— Meştere, iartă-mi îndrăzneala, dar eşti îndeajuns de bogat! rosti cu voce gâtuită Stradivari. De ce îţi vinzi viorile acestor netoţi? Să fi rămas aici, acasă la dumneata, oare n-ai spus de atâtea ori că pe an ce trece preţul le este tot mai mare?

Amati îşi desfăcu brâul spaniol care îi încingea pântecul, oftă uşurat, apoi îşi urcă picioarele pe un scăunel.

— Fiicele oricăruia dintre noi se cade să se mărite, rosti el. Tot astfel, opera unui creator trebuie să fie dată oamenilor, altminteri el va pieri ca maestru. Dacă nimeni nu mi-ar cumpăra viorile, să ştii că le-aş împărţi fără să cer nimic în schimb.

— Bine, dar cei la care ajung ele nu sunt în stare să le deosebească de lăutele la care se cântă prin bâlciuri. Plătesc bani grei doar pentru numele dumitale şi pentru cutiile lui Consolini.

— Îţi dau şi aici dreptate, băiatul meu. Totuşi mai există un ce pe care încă nu-l poţi înţelege. La vârsta ta, cântăreşti totul cu măsura zilei de astăzi, iar viaţa pe care o trăieşti ţi se pare că nu va avea sfârşit. Cuvintele: *„Omul se naşte din ţărână şi se întoarce în ţărână, aidoma fiind unui ciob de lut, firului de iarbă ce se usucă, florilor ce se veştejesc,*

***umbrelor trecătoare...*”** **nu sunt pentru tine decât nişte simple cuvinte. Pentru mine ele înseamnă însă ziua de mâine. Tocmai de aceea eu mă gândesc ce umbră voi lăsa în urma mea după ce voi pleca din viaţă. Şi-atunci când vei ajunge şi tu la anii mei, vei înţelege la rândul tău că umbra vieţii pe care o trăim este însuşi rodul mâinilor noastre. Este iarba care nu se mai usucă şi floarea care nu se veştejeşte. Sunt viorile mele care vor trăi prin veacuri, aducând oamenilor fericirea. Încă nici nu s-au născut acei compozitori şi muzicieni care vor preţui după merit vioara pe care în clipa asta o strângi la piept. Gloria şi operele lor muzicale vor fi rodul viitorului. Vor trece veacuri după veacuri, şi nici nu putem bănui ce sunete dumnezeieşti vor izbuti să slobozească geniile din aceste lăcaşuri ale muzicii. Viorile vor trăi şi după moartea geniilor, căci fără istov este rotirea vieţilor omeneşti, precum răsăritul şi apusul soarelui, precum fluxul şi refluxul oceanului, şi veşnică este setea de frumos a oamenilor. Aşadar, nici mie şi nici ţie nu ne este dat să cunoaştem cine va cânta în viitor – şi pentru ce fel de oameni – la această micuţă violină, căci lung e şirul veacurilor, băiatul meu...**

. . . . . .

— Grecii din antichitate spuneau că soarta omului depinde de însăşi firea lui, rosti calm Ikonnikov. Grecii ăştia nu erau proşti deloc...

— Trebuie să înţeleg că firea dumneavoastră vă nemulţumeşte? l-am întrebat eu.

Mă privi mirat şi mă-ntrebă la rândul lui:

— Ce te face s-o crezi?

Am înălţat din umeri. Ikonnikov scoase dintr-un dulăpior cu pereţii de sticlă o cutie metalică şi începu

s-o umple cu tutunul scos şi el din mai multe pachete. Turnă mai întâi un pachet de „Căpitan”, adăugă un pumn de „Lână de aur”, câteva frunze fărâmiţate de mahorcă verzuie, aflată până atunci într-un borcan mititel şi, în sfârşit, niţel tutun olandez „Amfora”, pe care îl luă cu grijă dintr-o pungă de nailon, împodobită cu peceţi şi ornamente frumoase. Aşeză apoi la locul lor pachetele, puse un capac peste cutia de tablă şi începu s-o agite cu mişcări lente, uniforme, aidoma unui barman care îşi agită shakerul cu cocteil special. După aceea luă o foiţă subţire, dreptunghiulară, răsturnă pe ea cocteilul de tutun şi răsuci la iuţeală o ţigară lungă şi uimitor de dreaptă. Apoi o aprinse. În tot acest răstimp am stat să-i privesc degetele. Erau lungi, subţiri şi pesemne foarte puternice. Falangele de la capătul lor erau late şi turtite, de aceea părea că-şi ţine ţigara cu capetele lătăreţe ale unui cleşte-patent.

Fumul de tutun pluti prin încăpere aidoma unui nor albastru, străveziu, iar Ikonnikov spuse:

— Din câte îmi dau seama, eşti cam de două ori mai tânăr decât mine...

— Cam aşa, am dat eu din cap, deşi ştiam că sunt mai tânăr decât el exact cu douăzeci şi opt de ani.

— Asta mă face să cred – cu tot respectul pe care îl port profesiunii dumitale – că în anii pe care îi mai ai de trăit n-ai să te înalţi niciodată atât de sus cum m-am înălţat eu, dar nici n-ai să cazi mai jos decât mine, reluă el, apoi se grăbi să adauge: Vorbesc desigur despre ceea ce se cheamă activitate creatoare. De aceea nici n-ai putea să judeci cât de bună sau rea a fost soarta cu mine.

Am crezut că ar fi mai potrivit să tac din gură, iar el, cu ochii într-un colţ al încăperii, unde un şarpe

uriaş se tot zvârcolea în cuşcă, îmi spuse din nou:

— Din punct de vedere biologic, omului îi este sortit să învingă vicisitudinile vieţii. Este o condiţie naturală şi obligatorie a însăşi existenţei sale. Acest lucru îi face însă pe oameni să considere că şi pe plan moral zălogul fericirii lor constă în numărul izbânzilor repurtate la serviciu, în societate sau acasă.

— Dar ce înseamnă să fii fericit? l-am întrebat.

— Să te cunoşti pe tine însuţi. Dar asta o poţi face numai atunci când eşti pe deplin liniştit, iar liniştea n-o capeţi decât trecând prin dureri şi necazuri. De aceea, aflând liniştea, nu-ţi mai pare rău de ceea ce n-ai făcut şi nici nu te mai tulbură gândul la ce o să ţi se întâmple de aci încolo. Nu mai faci decât să-ţi trăieşti ziua de astăzi, iar sentimentul, de pildă, al acestei toamne, al acestui cer veşted, al văzduhului, al frunzelor de aur, al întregii lumi – atât de frumoase şi totodată atât de înfricoşătoare – din jurul nostru, este însăşi fericirea.

— Concepţia dumneavoastră despre lume e o concepţie idealistă, i-am spus pe un ton didactic.

— N-ai decât s-o categoriseşti cum îţi este pe plac, surâse el în colţul gurii. Eu aşa văd lucrurile...

— Fericirea constă, oare, şi în şerpii ăştia din preajma dumneavoastră? l-am întrebat cu un aer maliţios.

— De ce să facă şerpii o excepţie? Sunt şi ei o minunată creaţie a naturii. Sunt nişte fiinţe graţioase, curajoase şi folositoare. Omul îi calomniază pentru că se teme de ei.

— Credeţi? am rostit eu cu voce nesigură.

— Bineînţeles. Până şi cuvântul „năpârcă” se foloseşte ca o invectivă, făcu el supărat. Auzi dumneata: năpârcă!...

— Păi dacă muşcă, păcătoasa! am ripostat eu.

Mă privi cu un aer de compătimire:

— Atunci, hai să desfiinţăm automobilele. Doar îi calcă pe oameni, păcătoasele, mă îngână el.

— Nu-i totuna.

— Ba da, cum să nu, spuse cu fermitate. Dacă am raporta numărul celor muşcaţi de şerpi la numărul celor vindecaţi cu ajutorul veninului lor, am vedea că este mult mai mic decât numărul persoanelor accidentate de automobile. Uită-te şi dumneata...

Ikonnikov trase perdeaua care acoperea unul din pereţi şi, în clipa următoare, am avut în faţă o viziune de coşmar. Abia atunci am înţeles de unde venea foşnetul şi sâsâitul pe care îl tot auzisem în încăpere: de-a lungul întregului perete se înălţau, suprapuse, o sumedenie de cuşti cu şerpi de toate felurile.

— Priveşte ce superbi sunt, spuse Ikonnikov. Iată, cea de acolo e o cobră imperială...

Cobra îşi înălţase capul turtit, cu dungi negre la ceafă, şi ne privea cu un aer somnolent şi totodată feroce.

— Cel de dincoace e şarpele sudamerican „fer-de-lance”.

Acesta semăna cu centurile bărbăteşti împletite din fâşii subţiri de piele, la modă în urmă cu vreo cincisprezece ani, doar că din gură îi ţâşnea mereu, ca să dispară în clipa următoare, o limbă subţire, bifurcată, menită parcă să pipăie drumul dinaintea sa.

— Muşcătura lui are asupra omului efectul unui foc de pistol în tâmplă, continuă Ikonnikov. Asta de aici e o cobră egipteană. Eu îi zic „Niusea”, căci suntem prieteni vechi...

— Cum, adică?

— S-a întâmplat într-o zi să mă muşte...

— Şi?

— După cum vezi, am scăpat cu viaţă. Cea de colo e o „mamba” verde, o fiinţă extrem de folositoare. Celălalt e „şarpele-tigru” din Australia. Nu izbutesc deloc să-l îmblânzesc. Dacă te muşcă unul dintr-ăştia, chiar că nu mai e nimic de făcut. Iar ăsta de dincoace e slăbiciunea mea: se numeşte „crait albastru”[10]...

În cuşca aceea zăcea un trunchi lung de vreun metru şi jumătate, cenuşiu, cu o abia vizibilă nuanţă albăstruie. Părea o putredă tulpină de arin. Dând de un asemenea trunchi în pădure fără doar şi poate îl călcai cu piciorul. Gândul avu darul să mă înfioare...

— Cele de colo sunt „ghiurzele” şi „efe”, originare din Asia Centrală. Cestălalt e o „aspidă”...

Nu mai văzusem nimic mai dezgustător decât aspida pe care mi-o arătase. Avea o piele netedă, de-o culoare trandafiriu-albicioasă, cu dungi brune şi aurii, şi îşi vălătucise trupul aidoma unei tulumbe de pompieri, înălţându-şi deasupra acelui ghem urât la vedere capul triunghiular, albăstrui, cu nişte ochi roşii, fioroşi, sclipind ca nişte semnale de primejdie: neîndurători, calmi, glaciali. Cu toată sila pe care mi-o inspira, nu izbuteam să-mi mut ochii în altă parte, iar şarpele mă privea şi el fix, şi părea că mă cheamă: haide, vino...

Am scuturat din cap ca să risipesc vraja care mă cuprinse şi, zărind într-o altă cuşcă o broască mare şi câţiva arici, m-am simţit atât de înveselit, ca şi când, după o îndelungată călătorie prin deşertul Saharei, aş fi întâlnit un om în carne şi oase.

— Văd că jivinele mele nu-ţi prea sunt pe plac,

[10] Krait - şarpe (*Bungarus caeruleus* din familia *Elapidae.*) extrem de veninos (veninul poate provoca moartea în 2-3 ore), originar din India, Sri Lanka, Pakistan.

observă, cu un surâs ironic, Ikonnikov.

— Cam ce ar putea să-mi placă la ele? l-am întrebat morocănos.

Ikonnikov râse:

— Of, lume, lume, ce plină eşti de prejudecăţi! Dar faptul că veninul acestor şerpi contribuie la tratamentul unor boli ca malaria, variola, lepra, artritele, lumbago, radiculita, epilepsia, reumatismul – nu-ţi spune nimic?

— După dumneavoastră, ar fi de dorit ca tratându-mi gripa cu sulfadimizin să fiu înamorat de formaldehida care intră în componenţa lui, nu-i aşa?

Ikonnikov înălţă din umeri.

— Problema nu se pune chiar în felul ăsta. Vreau să spun că atitudinea oamenilor faţă de şerpi le ilustrează foarte bine obiceiul de a da vina pe altcineva pentru propria lor frică, ignoranţă şi lipsă de îndrăzneală...

— Să ştiţi că oamenii nu sunt chiar atât de răi. Aşa că n-ar trebui să generalizaţi. Deşi sunt mai tânăr decât dumneavoastră, mi-a fost dat să văd destui oameni răi. Şi totuşi...

— Ce „şi totuşi...”? Vrei să spui că ţi-ai făcut despre ei o părere mai bună decât mine? Dumneata eşti omul legii, de aceea eşti chiar dator să fii imparţial. Deşi această calitate a legii nu-i decât o vorbă goală...

— Cum adică?

— Se pretinde că legea ar reprezenta supremul adevăr. După părerea mea însă, un asemenea adevăr suprem, valabil pentru toţi oamenii, nu există. Fiecare individ are propriile lui interese, propriul lui adevăr...

— Legile noastre reprezintă supremul adevăr al întregii noastre societăţi şi sunt menite să apere interesele comune ale majorităţii oamenilor.

— Eh! Majoritate, minoritate... Astea sunt categorii ale aritmeticii, nicidecum ale moralei...

— În cazul acesta, aritmetica îmbracă inevitabil veşmântul moralei...

— Dar ce este morala? Am vorbit adineauri despre supremul adevăr. El însă nu poate varia ca o prognoză meteorologică. Fiecare societate îşi creează o morală proprie, care, ajunsă la conştiinţa fiecărui individ în parte, mai suferă o altă serie de deformări. Aşa a fost, aşa va fi şi în viitor.

— De ce sunteţi atât de pesimist?

— Pentru că ştiu prea bine că societatea are nevoie de ticăloşi. Dacă ei n-ar exista, n-ar mai apărea nici diferenţa de potenţial în sfera moralei şi, prin urmare, nici curentul moralei sociale. Aşadar nivelul ei nu trebuie calculat de la piscurile virtuţii, ci, dimpotrivă, de la abisul ticăloşiei! Este la fel cum se procedează cu temperatura de zero absolut: minus 273 de grade...

L-am întrerupt:

— Zero absolut îl reprezintă nou-născutul, neînzestrat nici cu vicii şi nici cu virtuţi. Societatea şi morala sunt cele care maturizează această iniţială alcătuire psiho-biologică...

— De acord! Dacă adoptăm însă acest sistem de calcul, trebuie să admitem şi faptul că omul parcurge apoi o linie descendentă, devine un consumator prin excelenţă şi este în întregime dependent de voinţa şi morala societăţii. Pe de altă parte, societatea îl înzestrează şi cu anumite necesităţi, astfel că fostul nou-născut îşi creează cu timpul propriul său adevăr şi intră într-un conflict permanent cu societatea...

— De ce să fie vorba de un conflict? l-am întrebat cu ciudă.

— Pentru că însăşi natura l-a înzestrat pe om cu necesitatea de a învinge. N-ai decât să citeşti la Darwin despre selecţia naturală. Şi iată că nişte oameni înţelepţi – popii – care timp de două mii de ani au propagat, cu ajutorul rugurilor şi al eşafodului, legea lor supremă, au decretat omenirii existenţa ticăloşiei şi chiar au izbutit să găsească în acest scop pe cel dintâi ţap ispăşitor…

— Cine a fost acela? l-am întrebat.

— Cain.

…Ikonnikov îşi răsuci o altă ţigară, şi-o aprinse, iar eu îi priveam îndelung chipul palid, brăzdat de cute, barbişonul cel roşcat, pupilele dilatate şi mă gândeam că aşa au arătat pesemne ereticii pe care nimeni nu-i putea abate de la principiile lor.

— Se poate spune că în istoria scrisă Cain a fost cea dintâi victimă a unor represiuni lipsite de temei. Dacă ai citi cu mai multă atenţie Vechiul Testament, ţi-ai da seama limpede că el, Cain, nu şi-a ucis fratele. Cain era un plugar harnic şi mândru, un cinstit truditor al pământului. Dar iată că pâinile udate cu sudoarea frunţii sale, pe care le aducea drept ofrandă lui Dumnezeu, nu i-au plăcut Atotţiitorului. Fripturile negustorului Abel au fost mai pe gustul lui. Şi, cu un dispreţ propriu tuturor tiranilor, i-a lăsat pe cei doi fraţi să-şi dea seama chiar ei de acest lucru, ceea ce, desigur, l-a făcut pe Cain să se simtă jignit, ba chiar să-şi mărturisească lui Dumnezeu supărarea. Iar atunci când Abel a fost înjunghiat – pesemne de nomazii care, la rândul lor, îi priveau cu jind cirezile – a apărut fireşte un „*casus belli*”. A sosit astfel clipa când oamenii au trebuit să priceapă că nimeni nu are voie să se supere pe Dumnezeu, chiar în cazul când acesta nu are dreptate. A fost stabilit şi gradul iniţial

al ticăloşiei: fratricidul care, de fapt, nici nu avusese loc. Astfel a apărut cazul lui Cain, acesta suferind o pedeapsă dublă, căci Dumnezeu, având nevoie de-o sperietoare care să-i înfricoşeze multă vreme pe oameni, a dispus ca celui ce îl va ucide pe Cain să-i fie iertate toate păcatele. În felul acesta, sărmanul, nu şi-a găsit tihna nici după moarte... Tocmai de aceea zic şi eu: pentru orice om cu judecată limpede semnul lui Cain nu e un semn ruşinos, ci, dimpotrivă, un avertisment: atenţie, cineva are nevoie de un Cain, pentru a-l pune la stâlpul infamiei...

Acesta a fost momentul când în desfăşurarea discuţiei noastre a apărut o disonanţă. Nu se făcea desigur ca el să-mi respingă cu o lovitură atât de directă întrebarea pe care venisem să i-o pun. Pesemne că pricepu şi el, îndată, acest lucru, astfel că încercarăm amândoi aceeaşi senzaţie. Atâta timp, cât mă atrăsese după el, în tunelul tenebros, şerpuitor al logicii sale, încolăcit în bucle stranii, înfricoşătoare, aidoma aspidei culcate în colţul cuştii sale, l-am mânat aproape fără să vreau, căci acolo – adânc de tot, la capătul acelei văgăuni ciudate şi strâmte – aş fi aflat poate cheia care mi-ar fi permis să-i înţeleg personalitatea, cauzele conflictului cu Poleakov, ba chiar rolul pe care l-ar fi putut juca în furtul viorii *Stradivarius*. În tot acest răstimp, tonul şi direcţia discuţiei noastre le stabilise el, căci eu eram cel care încercam să-i pătrund în suflet, să-i pândesc Minotaurul. Acum însă, aidoma unui topograf minier neatent, comisese o greşeală şi galeria l-a scos pe neaşteptate la suprafaţă. Stratul subţire de pământ s-a prăbuşit şi ne-am aflat amândoi într-o lumină sclipitoare, orbindu-ne prin nerezolvarea întrebării care ne stătea în faţă. Astfel că dreptul la replica

următoare îmi aparţinu mie.

— Să ştiţi că v-am înţeles perfect, i-am spus. Eu însă n-am nevoie de un Cain ca să-l pun la stâlpul infamiei. Nu vreau decât să găsesc hoţul care a furat vioara...

Ikonnikov slobozi un râs scurt:

— Iată-ne, în sfârşit, ajunşi la miezul problemei. Mie îmi place ca totul să fie foarte clar. Dacă e interogatoriu, interogatoriu să fie, cât despre lămuririle preliminare, astea nu sunt de mine. Aşadar, ce anume vă interesează?

M-am uitat la el şi deodată am simţit o poftă teribilă să-mi răsucesc şi eu o ţigară lungă ca a lui, umplută cu un cocteil de tutun, de la care începuse acum să se lase în straturi, până deasupra duşumelei, un fum albăstrui şi aromat.

— Să ştiţi că nu sunt atât de mărginit, încât să vă ţin prelegeri despre datoria de cetăţean de care trebuie să daţi dovadă...

— Ar fi ridicol s-o faci, surâse el în colţul gurii.

— ...totuşi aş dori să-mi răspundeţi în mod neoficial la câteva întrebări. Sunteţi de acord?

— Încearcă.

— De ce îl urâţi pe Poleakov?

Punându-i această întrebare, eram convins că va refuza să-mi răspundă.

— Nu-l urăsc deloc, îmi răspunse foarte calm Ikonnikov. Asta-i o bârfă din cele mai obişnuite. Oamenii mărunţi încearcă să-şi umple golul propriei lor existenţe prin tot felul de cancanuri despre viaţa celebrităţilor.

— Totuşi bârfa la care vă referiţi a căpătat o confirmare. Sub forma depoziţiilor prezentate de mai mulţi martori.

— Depoziţiile lor nu fac doi bani. Cei de la care le-aţi obţinut nici nu-şi pot închipui că există perioade, despărţite, ca şi galaxiile, prin barierele timpului, şi care se numesc Ieri, Astăzi, Mâine. Ceea ce va fi Mâine încă nici nu există şi prin urmare nu merită comentarii, iar ceea ce a fost Ieri şi-a sfârşit existenţa. Într-adevăr, Ieri, când această perioadă încă mai exista, n-am mai izbutit să ţin la Lev ca până atunci. Astăzi nu mai este aceeaşi situaţie. Pentru mine Lev nici nu mai există, iar treburile lui – bucuriile sau necazurile – nu mă interesează nici ele câtuşi de puţin...

— De ce n-aţi mai ţinut la dânsul?

— De ce? căzu pe gânduri Ikonnikov. Ar fi greu de explicat. Invidie? N-aş crede, căci altcândva eram mai înzestrat decât dânsul. Chiar că nu ştiu ce să-ţi spun. Motivul cel mai plauzibil ar fi că Poleakov a avut totuşi calităţile care mie mi-au lipsit pentru a putea ajunge eu şi nu el un violonist genial. Mă-nţelegi?

— Drept să vă spun, nu prea.

— În cazul ăsta, după cum spunea un bătrân profesor de-al meu, am să-ţi ex-pli-ic. Asta s-a întâmplat în urmă cu vreo patruzeci de ani, când amândoi eram încă foarte tineri. Sosise – imaginează-ţi! – ziua debutului nostru la Moscova. În perioada aceea eu nu prea eram în formă. Cât despre Poleakov, acesta avea de prezentat un concert foarte greu de Pugnani[11] şi a făcut-o cu deosebită măiestrie. A avut un succes deplin. Dar iată că în noaptea aceea, întorcându-mă la hotel, bine dispus după petrecerea la care am participat, aud deodată din camera lui o melodie cadenţată: o dată şi încă o dată,

[11] Giulio Gaetano Gerolamo Pugnani (27.11.1731 – 15.07.1798) – violonist şi compozitor italian.

repetându-se fără încetare. Am tras cu urechea şi mi-am dat seama că, făcând o greşeală în timpul concertului – la un moment dat luase prea jos câteva note – acum, după triumful de care se bucurase, sta singur în camera aceea de hotel, poate chiar fără să fi cinat, şi exersează întruna, pentru a evita să mai facă în viitor aceeaşi eroare. Eroarea pe care poate n-a sesizat-o nimeni! O dată şi încă o dată, mereu de la capăt, mereu de la capăt... Îmi amintesc că în clipele acelea eroarea atât de neînsemnată din cadenţa lui Pugnani mi-a sunat în urechi ca un clopot al destinului. Ca să fiu sincer, însă, n-am mai stat să-l ascult: vuietul aplauzelor care mă copleşiseră fusese mult prea puternic. Aşadar, Poleakov pornise încă de pe atunci să ia înălţime. Aşa tăcut, timid şi bun la suflet cum era. Fleacuri, îmi ziceam eu: toată lumea ştie că eu sunt mai talentat decât dânsul. Până ce într-o bună zi mi-am dat seama limpede că Poleakov mi-o luase atât de mult înainte, încât nu-l mai puteam ajunge. Oare nu fusese în stare, abia plecat dinaintea publicului care îl ovaţiona, să repete la nesfârşit, într-o cameră de hotel, un fragment din concertul uitat de toţi al lui Pugnani?... În felul acesta, Poleakov mi-a hotărât şi mie destinul...

— Totuşi asta nu reiese din cele ce mi-aţi povestit, am fost eu de părere.

— Cum să nu reiasă? făcu el, iritat. Numai un detectiv poate sta pe locul al doilea, al patrulea, al optsprezecelea: oricare i-ar fi capacitatea, aduce şi el un folos. În timp ce un violonist, doar dacă nu e din cei care cântă în pauze, pe la cinematografe, trebuie să fie totdeauna primul, adică cel mai bun. A sta chiar pe locul al doilea, nu mai are niciun sens. Nu mai interesezi pe nimeni şi nici n-are rost să te complaci

într-o atare situaţie...

— Da, am dat eu din cap, asta în cazul când soarta omului i-o decide propria lui fire.

— Bineînţeles. Fiecare om are o soartă şi un adevăr propriu.

— Totuşi adevărul lui Poleakov, adevărul pe care şi l-a făurit cu arcuşul prin camere de hotel, interpretând la nesfârşit cadenţele lui Pugnani, doar nu se opune în niciun fel adevărului dumneavoastră! În cel mai rău caz aceste adevăruri ar fi putut să coexiste!

— Crezi că nu se opune! îşi miji ochii Ikonnikov, risipind cu mâna fumul ţigării. Atunci te-aş ruga să-mi spui ce anume îl determină pe el, geniu recunoscut de întreaga lume, înconjurat de respectul şi admiraţia tuturor, să-mi caute şi acum prietenia? Prietenia mea, a unui om capricios şi absurd, pe care multă lume îl consideră pur şi simplu nebun?

Câteva clipe am rămas tăcut, încercând să găsesc cuvinte mai potrivite, dar el, fără să-mi aştepte răspunsul, vorbi din nou:

— Ai tăcut? Atunci să-ţi mai spun ceva: Grişa Belaş mi-a spus deunăzi că Lev are de gând să mă viziteze din nou. Ca să discutăm despre relaţiile noastre chipurile necorespunzătoare. Dar ce relaţii ar mai putea exista între noi? Aşa: nimicuri, amintiri...

— Oare nu puteţi admite că Poleakov nu-i decât un om bun, cumsecade, pe care îl face să sufere gândul că până şi serpentariul ăsta al dumneavoastră nu-i decât o tichie de bufon, pe care v-aţi pus-o în mod benevol, doar ca să faceţi în necaz altora?

Ikonnikov râse încet, aproape în şoaptă:

— Cum-se-ca-de? Ha-ha-ha! Ba să ştii că-i un om care suferă cumplit. Îşi dă seama că a ocupat pe

nedrept locul altuia, şi amintirea celui pe care l-a prădat îl torturează fără încetare. Acum, când nu i s-a furat decât o vioară, poate că va înţelege şi mai bine cam ce a trebuit să simtă omul pe care l-a lipsit de scopul însuşi al vieţii!

Un timp tăcurăm amândoi, iar eu m-am gândit că nimic nu i-ar mai putea clinti convingerea greşită că răspunderea pentru falimentul său moral o poartă oricine altcineva în afară de el însuşi.

Ikonnikov îşi zvârli mucul de ţigară în scrumieră, apoi se ridică de pe scaun şi se duse spre cuşca în care se afla aspida trandafirie. Şarpele îşi întoarse încet capul triunghiular, aţintindu-şi asupra lui privirea ochilor roşii, licăritori. Ikonnikov deschise o uşiţă din peretele de plastic al cuştii şi reptila începu să-şi mişte trupul prelung şi neted, să şi-l unduiască aidoma unei jerbe de apă, doar că aceasta nu mai recădea la pământ, ci creştea mereu, se înălţa de la podea, până ce capul ei ascuţit, dezgustător la vedere, cu cercuri albe în jurul ochilor, se strecură afară. În aceeaşi clipă – totul se petrecu fulgerător de repede – Ikonnikov prinse şarpele cu o mână sigură şi puternică de gât şi îl trase afară din cuşcă.

Făcu doi paşi spre masă, şi am zărit de foarte aproape – doar cât să întind mâna – gura deschisă a reptilei, cu cei doi colţi albi, lungi, purtători de venin. Trupul lung de trei metri al aspidei şerpui pe duşumea, se făcu inele, se zbătu foşnind pe plăcile de mozaic, răsucindu-se în jurul picioarelor lui Ikonnikov. Acesta părea a fi acum un pompier a cărui tulumbă ar fi turbat fără veste.

— N-ai văzut niciodată cum atacă şerpii? păru că aud de departe glasul lui Ikonnikov.

Prin minte îmi fulgeră gândul la pistolul acum inutil:

până ce ajungeam să pun mâna pe el, şarpele avea să se înfigă în mine ca o suliţă.

Deodată degetele cu care Ikonnikov ţinea reptila de gât îşi slăbiră strânsoarea, am văzut-o limpede, puteam jura că şi le desfăcuse, astfel că în momentul următor capul aspidei zbură prin aer, ca şi când cel care o ţinuse până atunci ar fi repezit spre mine o lamă de sabie. Trupul lucios al şarpelui rămase în aer într-o poziţie perfect orizontală, iar capul cu ochii de rubin încremeni la o jumătate de metru de mine.

Ikonnikov îmi aruncă o privire pătrunsă de curiozitate – pesemne că îngălbenisem de-a binelea – şi râse:

— Nu te teme. E bine dresat...

Luă de pe masă o eprubetă acoperită la gură cu o foiţă de nailon, o apropie de gura aspidei şi îndată şarpele zvâcni, lovi, se auzi un trosnet mic – colţii îi străpunseră foiţa străvezie – şi am văzut îndată cum ţâşnesc din ei doi stropi subţiri de lichid gălbui...

Drept să spun, nu-mi mai amintesc prea bine cum a vârât apoi Ikonnikov la locul ei, în cuşcă, aspida cea trandafirie, cum s-a spălat după aceea – îndelung – pe mâini, pentru a reveni apoi la masă, calm, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Aţi făcut-o înadins, ca să mă speriaţi? l-am întrebat cu o voce răguşită, simţind cum mi se scurg pe tâmple picuri de sudoare.

— De ce să te sperii? făcu aproape cu veselie în glas Ikonnikov. Cu toate că aspida mea nu ţi-a plăcut, să ştii că ţi-am făcut rost de-o bună porţie de venin...

— Credeţi că am nevoie de aşa ceva?

— Vezi, activitatea dumneavoastră, a detectivilor şi a geniilor, vă solicită foarte mult sistemul nervos, şi inima vi se uzează repede. Dacă o să ţi se întâmple

aşa ceva, cred că o să-ţi doreşti o inimă nouă. Transplanturile sunt acum la modă. Fără acest venin însă, organismul dumitale va respinge foarte curând inima transplantată. El, veninul, o să ţi-l calmeze, o să ţi-l pună cu botul pe labe, aşa că vei începe în tihnă o viaţă nouă, încă mai frumoasă ca cea dintâi...

— V-aţi făcut rost şi dumneavoastră de-o porţie?

— Eu n-am nevoie de aşa ceva. Am o inimă sănătoasă, calmă. În afară de asta, viaţa pe care am trăit-o mi-e de ajuns. Numai geniile îi sunt necesare omenirii. De-acum şi în vecii vecilor...

M-am ridicat în picioare şi i-am spus:

— Toate astea sunt minciuni: şi viaţa dumneavoastră, şi filosofia, până şi serpentariul ăsta, pentru că aţi vrut să înlocuiţi prin el trăirile intense, spaimele, bucuriile şi patimile care îl bântuie pe un artist adevărat. Cred că vă e frică de toţi şerpii ăştia ca şi mie, şi nu vă slujiţi de ei decât spre a vă recăpăta stima faţă de propria dumneavoastră persoană. Şi cu asta am terminat. Dacă o să mai am nevoie de dumneavoastră, o să vă invit la mine. La revedere.

Am ieşit în stradă, am tras în piept aerul curat şi rece al toamnei şi m-am gândit că cele două ore care au trecut au fost ca un vis urât, ca o fantasmă creată într-o noapte de coşmar. Doar o singură senzaţie mi se păstrase cu totul limpede: că omul acesta a vrut să mă sperie? Oare de ce a trebuit s-o facă?...

Traversam cu pas domol parcul şi încercam să pun măcar o ordine sumară în noianul de impresii care mă copleşiseră, să trag nişte concluzii, să ajung la o hotărâre. Nu izbuteam să ajung, însă, la niciun rezultat: lui Ikonnikov nu i se potrivea niciuna din

categoriile în care pot fi împărţite îndeobşte fiinţele omeneşti. Aerul lui intelectual, fanfaronada, sentimentul de om profund jignit, isteţimea şi totodată limitele şi răutatea, dorinţa de a găsi pacea şi fericirea la un serpentariu, lupta pentru un aşa-zis adevăr, şi acela de dimensiuni microscopice, figura lui Cain, concertul lui Pugnani, aspida zburând din mâna lui ca o lamă de sabie – toate acestea mi se învălmăşiseră în minte aidoma unor imagini de caleidoscop, săltând, învârtindu-se, nelăsându-mă să-mi adun gândurile...

Apoi îmi răsări în minte un nume pe jumătate acoperit de molozul gândurilor pe care mi le sfârtecase explozia ce a urmat calmului de până atunci al lui Ikonnikov. Grişa Belaş... Grişa Belaş... Parcă mai auzisem numele ăsta, deşi nu-mi aminteam cu ce prilej se întâmplase. Am intrat într-o cabină de telefon şi am sunat-o pe Lavrova. Nu-mi răspunse nimeni şi eram gata să pun jos receptorul, când, deodată, am auzit un pocnet al membranei şi, imediat după aceea, glasul Lenei, care părea că gâfâie:

— La telefon inspectorul Lavrova.

— Bună seara. Sunt eu...

Îşi trase răsuflarea, apoi spuse:

— Eram pe sală şi până să ajung la telefon...

— ...recordul mondial la sprint n-a mai putut să fie stabilit?

— Nu-i nimic, dacă mă mai sunaţi o dată, am să-l realizez, mă asigură ea. De unde telefonaţi?

— Dintr-un parc. Mă plimb de unul singur într-un parc peste care coboară amurgul. E tare frumos...

Lavrova tăcu, apoi mă întrebă:

— Dispoziţia asta v-a creat-o dresorul de şerpi?

— Într-o anumită măsură. Spune-mi, Lena, ai auzit

de numele unui oarecare Grigori Belaş?

— Cum să nu? Am şi stat de vorbă cu dânsul. Este acordor de piane. În graficul nostru e trecut la rubrica a patra. Face parte, ca să zic aşa, din sfera serviciilor... Ştiu că aţi citit procesul-verbal al depoziţiei lui.

În clipa aceea, mi-am amintit perfect. Grigori Petrovici Belaş, acordor de piane, îl frecventează la intervale regulate pe Poleakov, se bucură de referinţe foarte bune, în seara când s-a comis furtul se afla în deplasare, alibiul a fost verificat, cu rezultat pozitiv.

— Mă interesează şi impresia dumitale personală, i-am spus.

Lena tăcu o clipă, ca şi când ar fi stat să-şi aducă aminte, iar eu mi-am şi închipuit-o cum înalţă din umeri şi cât îi e de incomod s-o facă, ţinând receptorul lipit de ureche cu umărul, căci mâinile îi sunt ocupate: precis că se străduieşte să scoată o nouă ţigară din pachet, iar bricheta nu vrea deloc să i se aprindă. În cele din urmă oftă, ori poate trase din ţigară, şi spuse:

— Mi-a făcut o impresie plăcută. E un om inteligent, cu spirit de observaţie, pare sincer şi are o ţinută demnă, încolo, cum se scrie de obicei la rubrica de semnalmente: „Statura – înaltă, fizic – uscăţiv, faţa – smeadă, atrăgătoare, ochii – căprui...” Ba poate că nu sunt căprui. Asta am spus-o aşa, ca exemplu...

— Dar n-ai putea, aşa, ca exemplu, să-i telefonezi, şi să-l mai inviţi o dată la noi?

— Cum să nu. Dar de ce? Vă interesează?

— El nu. Mă interesează Ikonnikov.

— Ei?! făcu uimită interlocutoarea mea.

Această ciudată exclamaţie indica de fiecare dată că Lavrova este în culmea mirării.

— E o chestie serioasă?

— Da, dacă mă refer la mine şi la Ikonnikov, am zâmbit eu pe sub mustaţă. A vrut ori să mă sperie ori să mă muşte...

— Să vă muşte? se miră Lavrova. Asta în ce sens?

— În sens figurat, desigur. Vasăzică, în legătură cu Belaş ne-am înţeles. Să vină mâine, în jurul orei zece.

— Am înţeles.

— Dar dumneata ce-ai făcut. Ce se aude cu biletul acela?

Lavrova tăcu din nou, apoi spuse cu o voce nu tocmai sigură:

— Cred că va trebui să facem o percheziţie la domiciliul lui Obolnikov. Se pare că biletul i-a aparţinut lui...

— Aşa consideră cei de la depoul de troleibuze?

Lavrova se înfurie:

— Nu! Aşa consider eu!

— N-ai vrea să mă pui şi pe mine la curent?

— Mă rog... Numai că în timp ce eu am să vă pun la curent, procurorul zonal o să plece acasă. Iar pentru percheziţie avem nevoie de aprobarea lui...

— Eşti sigură că avem nevoie? am întrebat-o cu prudenţă.

— Absolut sigură, îmi răspunse cu fermitate.

— Drept să-ţi spun, nu prea văd ce am putea găsi acolo, am încercat eu să lungesc vorba.

— Puteţi fi sigur că nu mă aştept nici eu să găsesc vioara sub canapeaua lui Obolnikov...

— Dar la ce te aştepţi?

— Nu ştiu, spuse ea cu năduf. Dar un rezultat negativ este şi el un rezultat.

— Poate că ai dreptate. Bine, dă-i drumul. Peste un ceas ne vedem la staţia „Maiakovski”...

Sprijinindu-mă cu spatele de zid, stăteam la intrarea în metrou şi o aşteptam pe Lena. Pe dinaintea mea se perindau o mulţime de oameni şi fiecare din ei pesemne că purta în spate tot atâtea griji ca şi mine. Lumi, universuri întregi se scurgeau într-un torent continuu pe dinaintea mea. Doamne, cât de încăpător poate fi sufletul omenesc! Universuri sublime sau întristătoare, fericite sau austere, ajunse la un înalt grad de civilizaţie sau aproape lipsite de viaţă, treceau în grupuri compacte: la orele de vârf, prin uşile staţiei de metrou „Maiakovski” se revarsă o întreagă Cale Lactee. Oamenii pe care îi vedeam mi se păreau a fi nişte imense şi misterioase sisteme planetare. A cunoaşte toate ungherele naturii lor mi se părea cu neputinţă chiar cu ajutorul rachetelor fotonice care nu cunosc trecerea timpului, supuse fiind numai coordonatelor spaţiale. Se roteşte ţăcănind turnicheta de la intrare, uşile zboară când înainte, când înapoi, lumea urcă, lumea coboară. Oameni cu sufletul blând al lui Mozart, cei cu inima obidită a lui Salieri, oameni osteniţi de trudă, leneşi plini de vigoare, câte o femeie frumoasă la o mulţime de pocitanii, hoţi curajoşi, detectivi prudenţi. Cum adică prudenţi? De fapt nu-i vorba decât de un detectiv speriat. Într-adevăr, tipul acela a izbutit să mă înfricoşeze. Mult s-a mai înviorat astăzi Minotaurul din mine! Spaima de care am fost cuprins i-a dăruit pe drept cuvânt un plus de vigoare. Scorul îi este acum favorabil şi tocmai de aceea tace din gură, sătul, mulţumit de ruşinea şi amărăciunea mea...

— Cumpără-i flori iubitei matale...

În faţa mea se oprise o ţigancă. Cu o mână îşi ţinea copilul, cu cealaltă un imens mănunchi de

crizanteme. Florile erau nişte violete târzii şi răspândeau o mireasmă tristă, de pământ umezit.

— Cât costă? am întrebat-o cu prudenţă.

— Doar o rublă buchetul, îmi spuse alene, ca şi când mi-ar fi făcut o favoare.

— Înainte de reforma monetară costa tot o rublă buchetul...

— N-ai decât să cumperi cu rubla de-atunci florile de-atunci, îmi spuse râzând.

I-am întins rubla, totuşi sufletul meu de miliţian nu s-a putut stăpâni, astfel că m-am surprins mormăind:

— Mai bine te-ai duce la muncă...

— Ia întreab-o pe iubita matale la care îi cumperi flori: ar fi mai bine să mă duc la muncă?

— Cea căreia îi cumpăr flori sunt convins că ar spune ca mine, am zâmbit eu în colţul gurii şi în clipa aceea mi-am adus aminte că, de fapt, cu „iubita” în cauză trebuia să ne ducem chiar acum să facem o percheziţie. Îndată, iureşul lumilor din jurul meu făcu un viraj brusc. Fir-ar a naibii, chiar că-i o tâmpenie: să te duci la o percheziţie cu flori în braţe! Ţiganca se agăţase acum de un nene gras cât o butie, iar eu mi-am rotit privirea împrejur, în căutarea unei cutii de gunoi, să arunc florile pe care abia i le cumpărasem „iubitei”. Chiar atunci am zărit pe una din coloanele Sălii de concerte, „P. I. Ceaikovski” un afiş pe care sta scris: „Lev Poleakov. Recital de vioară. În program, piese de Vivaldi, Paganini, Boccherini, Saint-Saëns...” Numele lui Gaetano Pugnani lipsea. Pesemne că îţi rămân multă vreme în memorie erorile pe care, după ce ţi se stinge în urechi ropotul de aplauze şi ovaţii, încerci să le înlături noaptea, ceasuri de-a rândul, într-o pustie cameră de hotel...

Şi poate de aceea e atât de greu să întrezăreşti

legătura dintre cauză şi efect în interdependenţa dintre oamenii-universuri, deşi nu este exclus că tocmai acest lucru a făcut ca de-a curmezişul afişului să se afle acum, trandafirie ca aspida din serpentariul lui Ikonnikov, o bandă de hârtie pe care sta scris cu litere mari şi negre: „SE CONTRAMANDEAZĂ”... Biletele puteau fi restituite la casă, deşi rămâneau valabile, întrucât data unui viitor recital urma să fie „comunicată ulterior”.

Va trebui să aveţi răbdare, tovarăşi spectatori. Violoniştii geniali sunt şi ei oameni: în ziua recitalului se pot îmbolnăvi, în familia lor poate interveni câte o „situaţie neprevăzută”. Ori pot constata că li s-a furat vioara...

— Aşteptaţi şi pe altcineva?

Lavrova îşi ţinea mâinile în buzunarele fulgarinului şi mă privea încruntată.

— Numai pe dumneata, Lenocika...

— Dar astea ce sunt? arătă spre mănunchiul de flori.

— Astea? Sunt flori, i-am răspuns. Pentru dumneata.

Dădu din cap cu un aer indiferent – chipurile, îmi mulţumea – ca şi când până atunci i-aş fi oferit în fiecare zi câte un asemenea mănunchi – mai ales în zilele când ne duceam, ca acum, să facem percheziţie. Pesemne că expresia chipului îmi trădă aceste gânduri, căci Lavrova izbucni în râs:

— Sunteţi sentimental ca toţi oamenii răutăcioşi. Aţi vrea cumva să vă sar de gât?

— Chiar eşti convinsă că sunt răutăcios?

— Nu ştiu. Aşa mi se pare.

— Poate că adevărul e cu totul altul? Poate că nu port decât masca unui asemenea om, iar în realitate

am un suflet delicat şi sensibil. Ba chiar tandru. Şi poate că am şapte copii înfiaţi.

— Numai că nu-i aveţi! înălţă ea din umeri.

— Şi asta-i adevărat, am căzut eu de acord. Spune-mi, cum e cu Obolnikov?

Mă privi cu părere de rău: pesemne că ar fi dorit să continuăm mai multă vreme discuţia privitoare la defectele mele. Poate că nici eu n-aş fi avut nimic împotrivă dacă n-ar fi trebuit totuşi să întreprindem percheziţia aceea. Mai ales că mi se făcuse şi somn: mă simţeam tare obosit.

— Seria şi numărul biletului erau intacte, spuse Lavrova. Cei de la Direcţia transportului public mi-au spus că această serie au purtat-o biletele folosite la depoul 1 de troleibuze...

— Asta o ştiu...

— Atunci vă rog să nu mă întrerupeţi, făcu, supărată. La secţia de mişcare de la depoul unu am aflat că seria SE-42... a fost eliberată vehiculelor de pe linia 20. Numerele 423... ale biletelor au revenit troleibuzului 14-76. La capetele de linie şoferii tuturor troleibuzelor notează într-un carnet numerele biletelor existente în casă. Biletul găsit de noi are numărul 4237592. În ziua de 16 octombrie, şoferul Ksenofontov a notat la staţia „Serebreannîi bor”, la ora 22.48, numărul 4237528, aflat pe biletul respectiv. După alte 64 de numere a venit rândul biletului nostru. După părerea lui Ksenofontov, acest bilet putea fi luat între staţiile „Frigorifere” şi „Ipodrom”. Or, garajul de taximetre unde lucrează Obolnikov se află exact între aceste staţii.

— Interesant, am remarcat eu. Totuşi la 16 octombrie el se şi afla...

— ...internat la spital, îmi sfârşi vorba Lavrova. N-

am uitat-o nici eu. Şi totuşi cred că nu putem neglija aceste informaţii.

— Sigur că nu putem. Pentru nasturele ăsta va trebui să găsim însă şi un costum potrivit. Altfel să ştii că n-avem unde să-ţi agăţăm informaţiile.

— Şi-atunci nu mai facem nici percheziţia?

Am stat pe gânduri câteva clipe, după aceea i-am spus:

— Nu ştiu. Cred că ar fi mai bine să stăm mai întâi de vorbă cu nevastă-sa.

— În ce sens?

— În sensul că la ora asta Obolnikov stă liniştit la spital, împreună cu alţii ca el, iar percheziţia o vom avea de făcut la nevastă-sa. Pe el asta o să-l doară în cot, asemenea indivizi nu cunosc ruşinea, pe când nevesti-sii îi va crăpa obrazul de ruşine, căci va trebui să apelăm la vecinii ei ca să ne fie martori la percheziţie. Mai ales că el şi aşa îi sapă mormântul...

Lavrova înălţă din umeri:

— Asta-i o vulcanică explozie de sentimentalism. Doar v-am mai spus că...

— Îhî, am dat eu din cap. Sunt om rău şi tocmai de aceea... Dar cu asta nu mai e nimic de făcut. După cum mi-a spus astăzi Ikonnikov: fiecare om îşi are propriul său adevăr.

Intrarăm în vestibulul clădirii.

— Ar trebui să aruncăm florile, am fost eu de părere.

— De ce să le aruncăm?

Lavrova se înălţă în vârful picioarelor şi depuse mănunchiul pe cutia cofretului electric, unde se afla zugrăvit un craniu.

— Când vom pleca de aici, le vom lua cu noi. Până atunci să le păzească tigva asta...

— Parcă n-am săvârşit cine ştie ce păcate ca să fiu atât de crunt pedepsită, spuse cu un aer ostenit Evdokia Petrovna Obolnikova.

Mâinile ei butucănoase, trudite, îi zăceau lipsite de vlagă pe tăblia mesei.

— Să ştiţi, Evdokia Petrovna, că nici noi nu vă punem întrebări numai pentru că n-am avea altceva de făcut, spuse Lavrova. Soţul dumneavoastră s-a introdus totuşi într-un apartament străin...

— Nu mă priveşte ce-a făcut, rosti femeia. Să piară din ochii mei, ticălosul. Şi-a bătut joc de toţi şi de toate...

Odaia în care ne aflam era ciudat de pustie, ca şi când nici n-ar fi fost locuită. Evdokia Petrovna îşi ridică ochii la mine şi pesemne că-mi surprinse privirea.

— Vă miră că odaia parcă-i o baracă pustie? Ce să-i faci, asta-i situaţia. Într-o zi, chiar când să-l ia la armată, Ghena, fecioru-meu, şi-a cumpărat o scurtă de piele. I-a părut tare bine, că doar e tânăr, vrea să fie şi el bine îmbrăcat. Şi ce credeţi, nici nu ştiu cum a făcut blestematul ăsta de bărbatu-meu, că a pus mâna pe scurtă, a vândut-o cine ştie cui şi banii i-a băut. Şi-atunci toate câte se mai găseau prin casă le-am dus să le adăpostesc la fiică-mea...

— Dar lucrurile soţului dumneavoastră unde sunt? o întrebă Lavrova.

— Păi ce lucruri să mai aibă? se miră Obolnikova. Nu mai are decât ce-i pe el şi-atât. De curând mi-a luat fiică-mea ea un frigider dintr-ăla care se dă în rate şi când am plecat după aceea să stau la ea câteva zile – se îmbolnăvise nepotu-meu – dumnealui mi-a scos şi frigiderul din casă. Atât de tare s-a

îmbătat atunci, că a fost cât pe ce să moară. Din păcate, „cât pe ce” ăsta n-are nicio valoare... Spuneţi şi dumneavoastră: oare nu-i ruşine ca nevasta unui om bătrân, cu nepoţi, să fie nevoită a-i ridica salariul de la întreprindere?

— Cum ajungeţi acolo? o întrebă Lavrova. Vreau să spun: cu ce mijloace de transport?

— Cu troleibuzul douăzeci, că doar n-oi lua taxi pentru asta. Vai şi amar de sufletul meu! Oare de ce o fi trebuit să îndur atâtea? Până şi un ucigaş osândit la ocnă iese odată şi odată la lumină. Numai pedeapsa mea e pe viaţă...

Capitolul 6
Faza de calcinare

Canonicul Piezello îşi trecu palma peste cvintă, apoi mângâie cu arcuşul coarda de bas, făcând ca un sunet prelung şi grav să plutească multă vreme, aidoma unei raze de soare, prin liniştea şi penumbra atelierului.

— Încredinţează căile tale Domnului, crede în el şi Domnul ţi le va desăvârşi... rosti canonicul, iar slovele scripturii răsunară prin linişte ca o ascunsă ameninţare.

În colţul lui, Antonio se mişcă neîndemânatec. Amati îi aruncă discipolului său o privire pe sub sprâncene, apoi făcu câţiva paşi prin odaie şi se opri, cătând gânditor pe fereastră, spre jăratecul care se stingea al amurgului târziu, de vară. Mătăniile de chiparos sunau stins între degetele uscăţive ale călugărului, iar profilul lui colţuros, cu tonsura teşită, se distingea limpede pe fondul alb al peretelui. Nevolnică şi lipsită de apărare, parcă de tot goală, zăcea pe masă vioara, iar atunci când o atingea mâna aspră a călugărului, Antonio simţea o durere pătrunzătoare, ca şi când canonicul s-ar fi atins de trupul iubitei lui. Cât despre meşterul Niccolò, acesta se cufundase în muţenie.

— Doar ai spus tu însuţi, Amati, că o vioară este aidoma omului... vorbi canonicul cu o voce scăzută, blândă. Iar dacă eşti cu sufletul curat şi însuşi Domnul Dumnezeu îţi călăuzeşte paşii, atunci sfânta abluţiune în cristelniţă îi va face glasul încă mai limpede şi mai puternic, căci îi va insufla harul divin.

Şi-atunci de ce să te împotriveşti?

Amati străbătu din nou, cu pas încet, atelierul şi Antonio îşi dădu seama cât de bătrân îi este meşterul. Niccolò îşi târî anevoie picioarele groase, umflate, apoi se lăsă greoi pe scaunul lui din lemn sculptat, luă vioara de pe masă, şi-o lipi de obraz, ca şi când ar fi stat să-i asculte răsuflarea gingaşă, somnolentă. Deodată îşi trecu degetele peste strunele ei şi vioara se trezi brusc, iar acest pizzicato scurt, întâmplător, îi smulse din piept un hohot de râs şi altul de plâns, răsunând în ele bucuria, dar şi tristeţea despărţirii care avea să vină curând; ecoul tremurător al înfricoşării sale mai stărui multă vreme în odaia de sus.

— Truda mea e o trudă cinstită, rosti cu glas ostenit Amati. Şi pentru a vedea dacă îi este plăcută Domnului, nu se cade să stricăm vioara...

— Nu te-am înţeles, fiul meu, spuse repezit canonicul Piezello. Oare un lucru bun şi cinstit se poate strica prin cufundarea lui în apă sfinţită?

Amati îşi aţinti asupra călugărului ochii mici, adânciţi în orbite şi lui Stradivari i se păru că dascălul său surâde ironic.

— Deşi sfinţită, e totuşi apă, spuse Amati.

— Cum? îşi mişcă buzele Piezello.

— Lemnul viorii, zic, se va înmuia. Se va prăpădi bunătate de instrument...

Călugărul se aplecă peste masă, strângându-şi mâinile cu atâta putere la piept, încât i se albiră încheieturile.

— Poate că te înspăimântă altceva? Te temi poate ca nu cumva sfânta împărtăşanie să izgonească glasurile diavoleşti din vioara asta, a ta? Ca nu cumva să piară glasul satanei? Asta te înspăimântă? Te temi de pedeapsa lui Belzebuth? Dar de judecata lui Dumnezeu nu te temi?

Amati aşează vioară pe masă, se ridică de pe

scaun, creştetul lui pleşuv se acoperi cu pete roşii, întunecate, şi Stradivari se temu că dascălul său să nu facă un atac de apoplexie. Ori să-l ucidă pe călugăr.

— Bezna ignoranţei ţi-a întunecat mintea, sfinţite părinte, făcu cu glas răguşit Amati. La viorile mele se cântă în capela papei şi la catedrala sfântului Petru!

Vru să mai spună ceva, dar în clipa următoare o durere ascuţită îi săgetă prin inimă, îi ţiui prin tâmple, îi plescăi ritmic în dreptul gâtlejului. Călugărul spuse cu glas scăzut, dar în aşa fel, încât păru că vorbele i se lipesc de pereţii atelierului:

— Preasfinţia sa episcopul de Mantua îţi porunceşte să te înfăţişezi la sfânta împărtăşanie. Până atunci, nimeni nu are voie să se atingă de viorile tale...

— Vioara asta a fost comandată pentru infantele Spaniei, dădu glas Antonio.

Călugărul, fără, măcar, a-şi întoarce capul spre Stradivari, spuse:

— Şi ţi se va da pentru ea unsprezece mii de piaştri...

Amati îi întinse canonicului vioara:

— Ia-o, părinte! Nu-mi trebuie pentru ea niciun *baiocco*! Înmânează episcopului darul acesta al meu, să se încredinţeze el însuşi că vioara nu are păcate mai multe decât un lemn oarecare, cât despre un suflet curat...

Nu-şi mai sfârşi fraza, căci durerea îl împiedica să vorbească. Se aşeză din nou şi îşi sprijini capul în pumni. De nu şi-ar da seama blestematul de popă cât de tare îl doare inima. Piezello îşi lipi de sutana murdară lemnul lucios al viorii, înălţă din umeri şi rosti gânditor:

— Bănuiesc că preasfinţia sa va încuviinţa ca vioara să fie doar stropită cu aghiazmă. Ritualul

abluţiunii va fi îndeplinit şi în acest fel...

— Bine! Bine! Stropiţi-o! Muiaţi-o în apă! Faceţi ce vreţi cu ea, numai să mă lăsaţi în pace! ţipă Amati cu glasul înecat de durere.

— Trufia ţi-a copleşit inima, fiul meu, rosti călugărul.

— Pleacă, sfinţite părinte, murmură cu buzele vinete Amati. Ţi-am dat şi aşa tot ce-am avut mai scump. Mai mult decât atât nu mai am...

Când umbrele serii se îngroşară, Antonio aprinse o lumânare, aduse de sus, din sufragerie, o sticlă cu chianti de Toscana, un calup de brânză de oaie şi nişte pâine albă. Rândui totul pe masa de lucru şi spuse:

— Ia şi mănâncă, meştere. Totdeauna când sunt tulburat mi se face foame...

Amati surâse în colţul gurii:

— Minţi. Ţie mereu ţi-e foame. Chiar dacă nu eşti tulburat, ci, dimpotrivă, vesel...

Bătrânul muie în vin un codru de pâine, îl mestecă fără nicio poftă, apoi spuse:

— Frica este încercarea cea mai cruntă, cea mai nesuferită din câte ne trimite Dumnezeu. Un om înfricoşat e pe jumătate cadavru.

— De ce le-ai dat, meştere, vioara asta fără seamăn?

Amati îşi trecu palma peste ceafa încinsă, cu pielea adunată în cute groase. Capul îi vâjâia, pătruns de o durere surdă, neostoită.

— Ţine minte ce-ţi spun, băiatule: când omul e fugărit de un câine, trebuie să-i arunce un os...

— Bine, dar ei nu pot să-ţi facă nimic! Viorile dumitale au fost binecuvântate de însuşi papa!

— Aşa este. Ba chiar aş fi putut să capăt de la papă şi o scrisoare de împuternicire.

— Şi-atunci?

— Timpul nu-mi îngăduie să lupt împotriva lor. În

tinereţe ai timp din belşug să lupţi, să faci dragoste, să munceşti. Mie însă nu mi-a mai rămas timp decât pentru muncă şi chiar acesta se împuţinează văzând cu ochii. Urechile nu-mi mai desluşesc decât două feluri de sunete: glasul viorilor mele şi vuietul roţilor timpului. Cândva, peste ani şi ani, vei auzi şi tu, căci eşti muritor ca şi mine, vuietul acestor roţi nevăzute care mişcă întreg universul, şi cu fiecare răsucire a lor zilele ţi se vor împuţina şi-atunci va trebui să-ţi dai ţie însuţi socoteala: ai făcut, oare, tot ce ţi-a stat în putinţă, eşti mulţumit de viaţa pe care ai trăit-o?

— Dumneata ai făcut? întrebă Stradivari.

Amati râse:

— Zilele încă nu mi s-au sfârşit, de aceea n-am făcut chiar totul. Şi tocmai din această cauză nu-mi pot îngădui să pierd timpul pentru a lupta împotriva episcopului de Mantua. De murit, aş vrea să mor chiar aici, la masa mea de lucru, să mă sting uşor, într-o clipă, fără înjositoare chinuri trupeşti şi-atunci sufletul mi s-ar duce îndată în paradis, căci eu n-am avut timp să păcătuiesc, eu n-am făcut în viaţă altceva decât să muncesc...

— Păcatul e plăcut sufletului, spuse Antonio. Şi pocăindu-se, omului i se iartă păcatele, în timp ce amintirea lor dulce îţi rămâne în minte pentru totdeauna. Oare nu regreţi nimic din trecutul dumitale?

— Nu ştiu, rosti Amati privind gânditor flăcăruia jucăuşă a lumânării. Se zice că pentru a fi fericit omul trebuie să cunoască sărăcia, dragostea şi războiul. Sărăcia n-am cunoscut-o niciodată: neamul Amati era prosper şi în trecutul acela îndepărtat când am apărut eu pe lume. Marea dragoste – cea care îţi poate lumina întreaga viaţă – m-a ocolit şi ea. Şi nici de război nu m-am războit niciodată, cu nimeni. Timp de şaizeci de ani n-am făcut altceva decât să construiesc viori. Şi totuşi sunt fericit.

Munca m-a călăuzit prin toate ipostazele fericirii omeneşti.

— Cum adică? îl întrebă, neîncrezător, Antonio.

— Când am venit în atelierul bunicului meu eram tot atât de sărac ca şi vagabonzii de pe cheiurile tarranteze, cu alte cuvinte nu cunoşteam nimic. În timp ce bunicul mi se părea că ştie totul şi tocmai de aceea neştiinţa mea ieşea încă mai mult la iveală. Au trebuit să treacă ani îndelungaţi ca să pot căpăta avuţia cunoştinţelor mele de astăzi. Tocmai această avuţie îmi luminează acum bătrâneţea, îmi dă acea pace şi încredere pe care nu ţi-o pot da averile băneşti. Nu mă despart de ea niciodată...

— Dar dragostea?

— Când am construit prima mea vioară, glasul i-a fost ascuţit şi vulgar, precum ţipetele prostituatelor genoveze de prin Passo di Gatto. Mă încânta şi totodată mă pătrundea de scârbă. Mă atrăgea aidoma unui magnet, pentru ca o clipă mai târziu s-o arunc înciudat cât colo. Se înfruntau în ea pofta mea aprinsă şi visul pur al copilăriei, care nu pot trăi laolaltă. Stăteam să ascult îndelung glasul păsărilor şi cântecele copiilor, şuierul valurilor şi răpăitul picurilor de ploaie, plânsul molcom al femeilor şi scâncetul îndurerat al ghepardului pe care îl aduseseră la bâlciul din Padova nişte circari ambulanţi. Seara, la dans, priveam fetele şi flăcăii care jucau furtunoasele *saltarelle*, cadenţatele *lombarde*, ca şi *forlanele* pătrunse de tandreţe şi voluptate, şi încercam să surprind ritmurile vibraţiilor pe care trebuia să le adăpostesc pentru totdeauna în lemnul viorilor. Pesemne că am izbutit s-o fac, pentru că încetul cu încetul viorile mele au căpătat un glas mai catifelat şi mai profund, s-a făcut simţită în ele adevărata voluptate şi o neprefăcută emoţie şi cei dintâi care şi-au dat seama de acest lucru au fost desigur popii, căci

ascultând glasul viorilor mele oamenii izbucneau în plâns, iar lacrimile acestea erau lacrimi de bucurie şi de tristeţe: viorile mărturiseau astfel marea mea dragoste. Le iubeam ca un părinte şi totodată ca un soţ, ca un amant. În ele răsună amărăciunea celui respins şi bucuria posesorului, măreţia şi frumuseţea brazilor alpini din lemnul cărora erau construite, ţipătul ghepardului captiv şi zbuciumul *forlanei*, vuietul apei la pragurile Trebbiei, precum şi întreaga mea recunoştinţă faţă de universul care mi-a dăruit fericirea de a mă naşte şi de a crea în atelierul meu mici, sonore şi vii universuri în lemn, capabile să cuprindă în ele toate acestea...

— Te gândeai la asta, meştere, când îţi construiai viorile? întrebă Antonio.

— Da, mă gândeam totdeauna. Nu mă apucam niciodată de lucru dacă mă simţeam fără chef în ziua aceea, pentru ca nici măcar o crestătură să n-o fac la voia întâmplării, să nu fie bine gândită şi simţită. Tocmai acesta a fost războiul pe care l-am purtat toată viaţa: înţelesesem de mult că un sunet frumos nu-l poţi obţine prin farmece, abluţiuni şi alte asemenea bazaconii. De ani şi ani mi-am dat seama că totul în lumea asta se supune unor anumite legi, şi, prin urmare, glasul sublim al unei viori nu este decât consecinţa unei legi înţelese. Legile sunetelor sunt multe la număr, o bună parte din ele încă nu le cunoaştem, dar asta nu înseamnă că ele n-ar exista. De aceea, încet, încet, folosindu-ne întreaga răbdare, memorie şi înţelepciune, ne străduim să aflăm adevărul, chiar dacă de explicat încă nu-l putem explica. Orbecăim astfel în căutarea lui, a adevărului, şi, aidoma unor fiinţe lipsite de vedere, încercăm să-i aflăm relieful gingaş, iar auzindu-i glasul, spunem la un moment dat: e un glas frumos! Abia după mulţi ani va veni cineva care să poată arăta de ce este aşa şi nu altfel. Cineva însă trebuie

să fie un înaintemergător şi să facă primul ceea ce până la dânsul n-a mai făcut nimeni. Dacă izbuteşte, înseamnă că războiul pe care l-a purtat întru cunoaşterea propriului său suflet şi a fericirii a fost câştigat...

. . . . . .

Grigori Belaş se prezentă la ora zece fix.

Citind procesul-verbal al primului său interogatoriu, nu-i reţinusem data naşterii, astfel că acum am rămas surprins: nu părea să aibă decât cu puţin peste treizeci de ani, ceea ce însemna că era aproape de aceeaşi vârstă cu mine. Până atunci mi-l închipuisem ca pe un omuleţ în vârstă, iute în mişcări, îmbrăcat cu un paltonaş jigărit: nu ştiu de ce, dar cam aşa aveam impresia că trebuie să arate un acordor de piane.

Mă salută, apoi mă întrebă bine dispus:

— Urmează interogatoriul de gradul doi cu constrângere simplă?

— Ba nu. Un interogatoriu simplu cu gradul doi de constrângere.

— Ca la şcoală: cu ridicare la pătrat?

— Exact, am dat eu din cap. Cu ridicare la pătrat.

— Mă iei tare de tot! exclamă el zâmbind. Data trecută o tânără de aici m-a strâns tot aşa cu uşa, încât mi-am spus că până ce nu veţi găsi vioara nu mai văd nici eu lumina zilei. Totuşi fata s-a milostivit: mi-a dat drumul...

Râse zgomotos: un râs sincer, molipsitor, care mă făcu să zâmbesc şi eu fără voie, imaginându-mi tonul sec, oficial, cu care i s-o fi adresat Lavrova.

— Să ştii însă că şi-a făcut despre dumneata o impresie foarte frumoasă, i-am spus într-un târziu.

— Haida de! exclamă el privindu-mă neîncrezător.

Serios? Dacă aş fi ştiut, îi ceream fără doar şi poate numărul de telefon. Cred că-i o senzaţie cu totul neobişnuită să-i fixezi o întâlnire unei asemenea fete, s-o cuprinzi apoi de mijloc şi să dai acolo... de un pistol! O senzaţie nemaipomenită...

Am înălţat din umeri:

— Nu ştiu. N-am încercat. Adică la fete înarmate cu pistoale...

Poate că ar fi vrut să continuăm discuţia pe această temă. Eu însă l-am întrebat:

— Aşadar, în momentul când se comitea furtul dumneata te aflai într-o deplasare?

— Să-mi sară ochii dacă te mint, îmi răspunse pe acelaşi ton vesel, apoi redeveni serios şi adăugă: Ştiu că nu m-ai invitat aici ca să mă ţin de glume. Având acces la casa lui Poleakov, bănuiala pluteşte şi asupra mea. De aceea sunt gata să răspund cu un maximum de precizie la tot ce te poate interesa...

— Foarte bine. În cazul acesta te-aş ruga să-mi vorbeşti mai amănunţit despre deplasarea pe care ai făcut-o.

— Mă rog, înălţă el abia vizibil din umeri ca un om invitat să relateze pentru a doua oară unul şi acelaşi lucru. După cum îţi este cunoscut, lucrez la Filarmonică. Sunt acordor de instrumente muzicale. Dacă ai cules informaţii despre mine, ai şi aflat desigur că în ţară nu mai sunt decât trei specialişti cu aceeaşi calificare: Isopatov, Gurevici şi Kosîrev. Gurevici însă e foarte bătrân şi aproape că nu mai lucrează. Eu şi ceilalţi doi acordori avem în grija noastră instrumentele muzicale de care se folosesc cei mai cunoscuţi muzicieni din ţara noastră. Trebuie să adaug că nu ne ocupăm decât de instrumentele care au fost repartizate iniţial fiecăruia dintre noi.

— De ce?

Pe buzele acordorului flutură un zâmbet fugar. Îl înveselise pesemne ignoranţa de care dădeam dovadă.

— Pentru că fiecare instrument are timbrul său propriu, iar pianistul de geniu, interpretul de înaltă clasă, e obişnuit numai şi numai cu acest timbru. El cunoaşte pe dinafară sonoritatea instrumentului şi acesta i se supune ca o fiinţă. Dacă eu voi greşi acordând instrumentul şi sunetele lui vor fi numai cu puţin mai înalte sau mai coborâte ca de obicei, pianistul îşi va putea rata recitalul. Ceea ce nimeni din sală nu va fi în stare să observe, să audă, pe interpretul de geniu îl va tăia la ureche aidoma unui ferăstrău.

— Am înţeles. Mai departe.

— În ziua de 14 octombrie, cred că era într-o joi, am plecat la Leningrad, unde am rămas până luni, inclusiv, revenind la Moscova în ziua de marţi. Raportul privind deplasarea, notele de plată, precum şi biletele de călătorie le-am predat la contabilitate. Le poţi verifica.

— Le-am şi verificat, am dat eu din cap. Totul corespunde întocmai. Cu cine te-ai întâlnit la Leningrad?

— În ordine cronologică?

— Da, ar fi mai bine.

Belaş se scărpină la ceafă.

— Atunci să nu mă grăbeşti. Dă-mi voie să-mi amintesc totul, pe rând.

— Nu mă grăbesc. Aminteşte-ţi.

— Carevasăzică de la gară, am plecat la hotel: îmi fusese reţinută o cameră la „Evropeiskaia”. De acolo, m-am dus pe jos la Filarmonică: e peste drum de

hotel. Pe la ora patru mi-am terminat treaba şi am plecat cu autobuzul în strada Moika, la Evgheni Konstantinovici Preobrajenski. Dânsul are un „Steinway” de-a dreptul fermecat şi foarte sensibil. Ai fost la vreun recital de-al lui Preobrajenski?

— Nu. Nu l-am auzit decât la radio.

— Mă rog, n-are importanţă. La Preobrajenski am rămas până seara târziu, deşi crezusem că-mi voi isprăvi treaba mult mai devreme. Grupul alto nu făcea acordul cum trebuie. În ziua aceea cam asta a fost totul. Ba nu, avusesem tot atunci de gând să-mi vizitez nişte prieteni, familia Medvedev, dar se făcuse târziu şi am plecat la hotel. L-am sunat de acolo pe Lioşa Medvedev, m-am înţeles cu el să ne vedem a doua zi, pe urmă m-am culcat. În ziua următoare am lucrat la Conservator, după aceea m-am dus la familia Medvedev, de unde am revenit abia pe la ora trei, ameţit în lege. Duminică am luat masa târziu, mai fiind încă mahmur, pe urmă am plecat la Filarmonică unde am lucrat un timp; tot acolo am cunoscut o fată cu care am şi cinat la restaurantul „Moskva”...

— Coordonatele fetei le ai?

Belaş mă privi derutat:

— Coordonatele fetei? Cum să nu? Dar de ce mă întrebi? S-a întâmplat ceva?

— Nimic deosebit. Vreau doar să mi le notez şi eu.

Belaş scoase un carneţel din buzunar, îl răsfoi, apoi citi notiţa însemnată pe una din pagini:

— „Valia Morozova, Leningrad, strada Gromov, numărul şapte, apartamentul cincizeci şi şase”.

Mi-am notat totul. Belaş închise carnetul şi clătină nedumerit din cap.

— Ca să nu mai lungesc vorba, îţi spun că luni m-am ocupat de instrumentele de la Teatrul mic de

operă, seara, la cină, am mâncat mreană, peştele meu preferat, iar la miezul nopţii am spus: „Arrivederci, Piter!” Asta-i tot. Acum poate că vom trece la jocul „întrebări şi răspunsuri”?...

— Întocmai. Deci, te întreb: îl cunoşti pe Ikonnikov?

Belaş zâmbi:

— Îţi răspund: există oare vreun muzician care să nu-l cunoască?

— Vă cunoaşteţi de mult?

— S-ar putea să fie cinci ani...

— Sunteţi prieteni?

— Cum să-ţi spun? Prea apropiaţi n-aş putea să afirm că suntem, totuşi relaţiile dintre noi sunt bune.

— Ce anume vă apropie?

— Cea de-a doua lege a dialecticii: unitatea şi lupta contrariilor.

— Mai precis.

— Mai precis? Legăturile noastre sunt mai vechi şi nu ţi-aş putea spune totul în câteva cuvinte. În principiu însă treburile stau cam aşa: eu îl socotesc un geniu care nu mai e în toate minţile lui, iar el pe mine un tip cu intelectul prea puţin dezvoltat, însă nelipsit de talent. Nu încercăm, prin urmare, decât să ne reeducăm unul pe celălalt.

— Pe lângă asta, dumneata reprezinţi canalul de legătură dintre dânsul şi Poleakov?

— Dacă vrei, e valabil şi acest aspect. Dacă n-aş fi fost eu, tâmpitul ăsta de bătrân i-ar fi dat demult cu făcăleţul în cap lui Poleakov. Aşa însă, încerc mereu să-i bag minţile în cap...

— Pe ce se bazează conflictul dintre ei?

— Eh! E o poveste veche, de când lumea. Invidia unui trântor talentat faţă de un talent cu putere de muncă şi care în felul acesta a ajuns la izbândă. De

fapt, conflictul este unilateral. Poleakov, om bun la suflet, doreşte fără încetare să-l salveze pe Ikonnikov şi să-l redea artei, deşi ideea este tot atât de realistă ca şi posibilitatea de a vedea pe această fereastră oraşul Nahicevan. Dacă am socoti numai banii pe care mi i-a dat Poleakov pentru Ikonnikov...

— Ikonnikov i-a primit?

— Vai de mine! Dacă ar fi ştiut că sunt banii lui Poleakov, s-ar fi repezit chiar atunci să dea o reprezentaţie, aruncându-i, de pildă, în foc, la Casa compozitorilor. De preferat, în condiţiile unei cât mai mari afluenţe de public...

— Ikonnikov afirmă că Poleakov se simte vinovat faţă de dânsul, că ideea îl torturează şi că asta îl face să...

— Nu-l mai asculta pe netotul acela, mă întrerupse Belaş. Nu spune decât prostii. Le-am auzit de o mie de ori, ca şi asigurările lui cum că lumea va mai vorbi despre dânsul. Şi cum va mai vorbi! Poleakov nu este decât un om foarte bun şi foarte timid. E drept, tot el este acela care confirmă versiunea lipsită de sens cum că altcândva Ikonnikov a fost mult mai talentat decât dânsul. E o prostie, de-a dreptul o prostie! Un maestru de nivelul lui Poleakov se naşte o dată la o sută de ani. Cât despre amicul meu Ikonnikov, om fără îndoială înzestrat şi el, are un mare aplomb, calitate care lui Poleakov îi lipseşte cu desăvârşire. Tocmai de aceea, înainte ca Poleakov să se fi format ca muzician, Ikonnikov reuşea pur şi simplu să-l eclipseze. Numai timpul a avut darul să clarifice toată această situaţie.

— În general, ce atitudine ai adoptat faţă de Ikonnikov?

— Naiba ştie! Fiecare întâlnire a noastră ia sfârşit

printr-o ceartă serioasă. După aceea însă ne împăcăm din nou. Desigur, nu este un om lipsit de calităţi, deşi are o mulţime de trăsături pe drept cuvânt dezgustătoare...

— De exemplu?...

— Cum să-ţi spun? Dacă s-ar înfiinţa, de pildă, o societare menită să apere memoria lui Herostrat[12], lui i s-ar cuveni de drept postul de preşedinte...

Prin minte îmi fulgeră o idee monstruoasă şi n-am izbutit să-mi reţin întrebarea:

— Îl stăpâneşte dorinţa de a distruge?

Belaş mă privi cu luare-aminte, apoi clătină din cap:

— Nu, să ştii că nu m-ai înţeles. El nu-i dă dreptate lui Herostrat. Consideră pur şi simplu că Herostrat nu a săvârşit fapta pentru care a fost acuzat. Cum ar fi, de exemplu, ca templul lui Artemis să fi luat foc de la un muc de ţigară, iar vina să-i fi fost atribuită lui Herostrat. De curând, Ikonnikov mi-a mai relatat o teorie de-a lui, privitoare la acuzaţia neîntemeiată adusă lui Cain...

— I-am aflat-o şi eu.

— Atunci îţi este clar şi felul lui de a gândi. Să ştii însă că-mi inspiră multă compasiune. Este un om foarte capabil, dar pierdut pentru societate.

— N-aş zice asta. Doar şi-a găsit o ocupaţie la serpentariul acela!

— B-r-r-r!

Belaş avu un gest de repulsie.

— Prietenul meu nu s-a dezminţit nici de data asta:

---

[12] Herostrat - (sec. 4 î. Hr.), locuitor din Efes. În dorinţa de a deveni celebru, a incendiat, în 356 î. Hr., Templul zeiţei Artemis din acest oraş, considerat una dintre cele „şapte minuni” ale lumii.

dintre toate ocupaţiile posibile şi-a găsit-o pe cea mai scârboasă. Desigur, veninul de şarpe şi toate experienţele acelea constituie o treabă folositoare. Cred însă că nu te poţi ocupa de aşa ceva, decât dacă eşti animat de o mare dragoste pentru oameni. Altfel, devine un fel de perversiune...

Tăcurăm amândoi câteva clipe, după aceea l-am întrebat:

— Ce zici: ar fi putut Ikonnikov să participe la furtul viorii *Stradivarius*?

Belaş rosti pe un ton ferm:

— Sunt convins că nu. E un tip scârbos, dar să fure vioara – asta n-o pot crede.

— Văd că nu-l agreezi deloc pe amicul dumitale, am remarcat eu.

— Nici nu-i de mirare, înălţă din umeri Belaş. E un tip prea puţin simpatic. Să-l stimezi, să-l dispreţuieşti, să te interesezi de ceea ce întreprinde – mă rog, n-ai decât s-o faci. Dar ca să-ţi fie drag, asta nu mai e o treabă pentru cei cu nervii slabi. Cât priveşte furtul viorii, aş putea garanta că nu-i opera lui. Deşi îmi închipui că nu ţineţi seama de garanţii.

— Nu, nu ţinem seama, am confirmat eu. În orice caz când e vorba de aşa ceva.

— Păcat. Să ştii că şi în cazul când garanţia mea s-ar dovedi să nu fie valabilă, tot aş avea o explicaţie: că e vorba de un act huliganic pe bază de scleroză senilă. Cu alte cuvinte: nici mie, dar nici ţie...

— Câte nu se întâmplă în viaţă, am rostit eu evaziv. Dă-mi, Grigori Petrovici, bonul dumitale de intrare, să ţi-l semnez...

— Carevasăzică, tot îmi dai drumul, râse el şi scoase bonul din buzunar.

— Păi ce-mi rămâne să fac? am dat eu din umeri.

Apoi am scos ştampila din sertar şi am suflat peste ea.

— M-da, păcat, era un *Stradivarius* frumos, rosti Belaş. Aş zice chiar – excepţional...

— De ce spui „era”, mi-am ridicat eu privirea.

Belaş dădu din umeri:

— Cel ce fură asemenea obiecte o face în aşa fel ca să nu fie prins...

Am apăsat ştampila pe pătrăţelul de hârtie, m-am iscălit mai jos, i-am întins bonul şi i-am spus:

— Cel ce fură o rublă dintr-o poşetă o face şi el în aşa fel ca să nu fie prins...

Am meditat îndelung asupra celor relatate de Belaş. Era desigur în afară de orice bănuială, dar ceva din felul lui de a fi mă pusese pe gânduri. Aveam impresia că omul mai ştia ceva, pe care n-a vrut să-mi mărturisească, deşi nici eu nu ştiam cam ce fel de întrebări ar fi trebuit să-i pun, pentru că din răspunsurile lui – folosind sistemul binar: da-nu – să pot trage concluziile necesare. Mi se părea astfel că ar fi trebuit să cunoască mult mai multe lucruri despre Ikonnikov. Oricum ar fi, în relaţiile dintre oameni există anumite legităţi, altfel doi inşi atât de diferiţi n-ar fi putut să rămână prieteni ani şi ani de zile. Firile celor doi – Ikonnikov şi Belaş – erau pe drept cuvânt diametral opuse.

Sună telefonul. Receptorul îmi rosti la ureche cu vocea domoală a lui Haleţki:

— Tihonov? Bună ziua, sunt eu.

— Bună ziua, Noe Markovici, i-am răspuns cu căldură. Aveţi vreo veste bună?

— Încă nu ştiu cum s-o calific. Vino la laboratorul grafologic să vezi şi dumneata...

— Am ce să văd?

— În orice caz, ai să asişti la o experienţă interesantă.

— Vin îndată. Vă rog să-mi asiguraţi primirea...

Haleţki râse:

— Am impresia, Tihonov, că în fiecare dimineaţă, când somnul e mai dulce, trebuie să-ţi apară în faţă o mereu aceeaşi viziune...

— Şi anume?

— O dimineaţă însorită, sunet de fanfare, fâlfâit de steaguri. Dumneata, cu o „Ceaika” vişinie, decapotabilă, te apropii de poarta imobilului din strada Petrovka, 38. Toţi lucrătorii sunt adunaţi în careu. Dumneata cobori din maşină, iar şeful direcţiei, desigur în uniformă de gală, îţi prezintă raportul: „Tovarăşe comisar general de miliţie...”

— Asemenea grade nici nu există, am remarcat eu.

— Mai demult au existat, ţin bine minte.

— Atunci să aşteptăm, până ce s-or reînfiinţa special pentru mine, am râs eu şi am aşezat receptorul în furcă.

Pe biroul grafologului-expert Aşukin erau rânduite resturile arse ale foilor de caiet pe care le găsisem în apartamentul lui Poleakov. Haleţki le pregătise pentru expertiză, iar acum specialiştii noştri aveau să depună toate eforturile pentru a obţine o informaţie din nimic, într-adevăr, aceste foiţe puteau fi considerate fără exagerare un nimic: nu erau decât nişte petece de hârtie arse, murdare, cu însemnări absolut indescifrabile. De aceea termenul de „documente pentru expertiză” cu care le înzestrase Haleţki mi se păru întrucâtva ridicol...

— Documentele sunt liniate transversal, ceea ce complică problema, rosti îngrijorat Haleţki.

N-am reacţionat în niciun fel, însă eram convins că

a vorbi acum despre complicaţii nu are niciun sens, întrucât însăşi problema nu stă în picioare: până acum nimeni n-a obţinut ceva din nimic.

Folosind pense cu burete la capete, experţii ridicau cu multă îndemânare şi precizie fiecare din fragmentele carbonizate şi le aşezau unele lângă altele pe placa micro-proiectorului OI-18. Mai văzusem o dată un asemenea aparat în funcţiune: reprezenta o complicată combinaţie dintr-un microscop binocular şi un proiector care emite un fascicol foarte subţire de lumină.

— O urmă de grafit produsă prin apăsare... urma e deteriorată... o altă urmă... aici hârtia e distrusă... urmează o însemnare făcută cu o soluţie de anilină... o serie de urme longitudinale... adânci, apăsate... urme lăsate de un pix cu pastă... textul e neclar... Aşukin îşi aţintise privirea în aparat, iar ocularele microscopului îl făceau să arate a marţian cu ochi lungi, tubulari. Haleţki sta alături, pătruns de nerăbdare: ar fi vrut să arunce şi el o privire asupra foiţelor, dar aici primul cuvânt îi revenea lui Aşukin. În ceea ce mă priveşte, şedeam călare pe un scaun şi aşteptam liniştit, căci, oricum, la treburi dintr-astea nu mă pricepeam deloc. Şi nici n-aveam prea mare încredere în toată această operaţie.

Aşukin îşi luă ochii de la microscop şi întrebă:

— Există la noi un muzician pe nume Salerno?

— Există, rosti în grabă Haleţki. Pianistul Salerno. Cred că-l cheamă Vasili.

— Înseamnă că fila asta din caiet cuprinde numele care încep cu litera „S”, rosti cu glas sigur Aşukin. Priviţi, vă rog...

Haleţki trecu în locul lui la microscop. Privi lung prin ocularele aparatului; partea de sus a chipului său

mi se păru acoperită de o mască greoaie, ciudată, şi nu-i vedeam decât buzele mişcându-se încet, fără ca prin ele să răzbată vreun sunet. O rază albă, subţire, alerga cu o iuţeală nemaipomenită peste fila arsă, apoi se oprea pentru o clipă, înainta încet, ca şi când ar fi pipăit-o, şi din nou îşi începea dansul peste petecul carbonizat, negru-cafeniu.

— Vreau să mă uit şi eu, m-am auzit spunând.

Haleţki, fără a-şi lua ochii de la ocularele aparatului, mă scoase însă cu fermitate afară din joc:

— Chiar dacă ai să te uiţi, să ştii că n-ai să poţi înţelege nimic. Şi-acum se poate nota că numele următor este Sitkoveţki...

Se părea că Haleţki este acum în măsură să mă facă de râs cu tot scepticismul meu la un loc. După câteva clipe se ridică de pe scaun şi-i spuse lui Aşukin:

— Sunt de părere că documentele să fie calcinate.

Aşukin dădu din cap în semn că este de acord, iar eu am izbucnit cât mă ţinea gura:

— Ce înseamnă asta? Abia am dat de un text şi dumneavoastră depuneţi armele?

Cu toţii mă priviră nedumeriţi, apoi izbucniră într-un râs cu hohote. Ştergându-se la ochi şi mai râzând încă, Haleţki rosti:

— Ţi-am spus, Tihonov, că ai s-o păţeşti într-o zi cu diletantismul dumitale.

Apoi, săturându-se de râs, adăugă:

— În momentul de faţă, documentele sunt arse pe margini şi aproape în întregime carbonizate. Pentru a fi cercetate la macroreproducător, este necesar ca ele să fie trecute în faza următoare: cea de calcinare...

Aşukin fixă foiţa carbonizată pe o placă de ceramică, o introduse într-un cuptor din material

refractar şi suci comutatorul. Apoi, împreună cu Haleţki se aşezară pe scaun şi îşi aprinseră câte o ţigară, ca nişte dulgheri care se aşază în timpul pauzei să mai stea de vorbă. De fapt nu se auzi decât glasul lui Haleţki. Căci din câte îl cunosc pe Aşukin, acesta nu se pricepe deloc să stea la palavre, în orice caz nu-i place s-o facă. Nu stă decât să asculte, calitate mult preţuită de Haleţki. Vorbiră despre faptul că în toamna asta vremea a rămas călduroasă, totuşi ciuperci nu se prea găsesc, că dăunătorii din livezi se tem cel mai mult de trifinil-fosfat, că în curând va veni iarna, căci, oricum, căldura asta e înşelătoare, şi că ar fi bine ca nepoţica să urmeze şcoala de patinaj artistic, numai că nu are cine s-o ducă la stadion, iar s-o laşi să se ducă singură e cam primejdios, căci circulaţia maşinilor e din ce în ce mai intensă şi ce-o să mai fie când va intra în funcţiune uzina de automobile din oraşul Togliatti... Trecură apoi la situaţia din Vietnam, întrebându-se: îşi vor scoate oare americanii trupele de acolo sau convorbirile de la Paris nu constituie decât una din fentele lor obişnuite?

Cât despre mine, şedeam pe scaun şi mă gândeam: va renaşte oare adevărul din cenuşă şi se poate oare obţine ceva din nimic? Pesemne că niciodată nu trebuie să negi ceva ce nu se vede, căci iată, doar cu câteva zile în urmă, „*Izvestia*” relata despre un meşter care a construit un lacăt atât de mic, încât poate să încapă în circumferinţa unui fir de păr. Lacătul nu-l poţi vedea, totuşi el există.

— Gata! rosti Aşukin şi scoase placa din cuptor.

Foiţa se făcuse de un cenuşiu-deschis şi pe suprafaţa ei apăruseră nişte semne de neînţeles. În odaie pluti un miros de hârtie arsă. Aşukin aşeză

pentru câteva minute placa de ceramică într-o cameră de răcire.

— Cea de acolo este instalaţia universală Maslov pentru macroreproducere, îmi arătă Haleţki un aparat asemănător cu cel de raze Roentgen, doar că ecranul acestuia era aşezat în poziţie orizontală.

Aparatul fu pus la priză. Pe foaia calcinată căzu o rază de lumină. Lumina venea chiar din centrul obiectivului, era foarte puternică şi în acelaşi timp nu făcea umbre. Cei doi schimbară mai multe filtre, răsuciră o serie de manivele, iar lumina se făcu albastru-verzuie, apoi de un roşu-sângeriu, pe urmă din nou albă. Pe ecranul cu vid imaginea prindea tot mai mult contrast, iar Haleţki, privind în ocular, dădea dispoziţii:

— Lumina din dreapta mai tare, mai tare, încă cinci diviziuni, încă puţin... semnul face umbră puternică... lumina din stânga încă două diviziuni... ceva mai puţin... a-ta-ta!...

Când Haleţki voia să spună „gata”, „ai nimerit-o” făcea „a-ta-ta”. Am înţeles astfel că-i „a-ta-ta” şi acum: cenuşa a început să ne servească informaţii.

— Priveşte prin vizor, îmi spuse Haleţki.

Mi-am lipit ochii de marginea cauciucată a vizorului binocular, încălzită încă de obrazul lui Haleţki, şi în primele câteva clipe n-am văzut nimic. Pe urmă privirea mi se obişnui cu aspectul ireal al acelei lumini orbitoare care nu lăsa umbre şi pe foaia cenuşie, ca de aluminiu vechi, apărură în faţa mea din nimic urme adânci, luminoase, de grafit, alcătuind cuvintele: „SCULERUL: NENEA P... VEL, TEL. 157... 2”.

Cifra „2” se afla chiar la marginea câmpului cenuşiu care părea s-o fi ocolit numai şi numai ca ea să nu dispară. Dincolo de această cifră foaia era ruptă

şi nu se mai zărea decât licărul pustiu, mat, al plăcii de susţinere.

— Numărului de telefon îi lipsesc trei cifre, i-am spus lui Haleţki. Asta înseamnă cam o mie de abonaţi. Este cu neputinţă să-i verificăm pe toţi...

— E tot ce am putut să facem, rosti Haleţki. Urma a fost ştearsă cu totul...

Şi-atunci am înţeles că „nimic” înseamnă ceva care dispare, într-adevăr, cu desăvârşire. Dacă mai rămâne însă o urmă cât de mică, adâncă de numai un micron, atunci te poţi căţăra mai departe...

Poleakov era acasă. Se îmbolnăvise de gripă şi făcuse febră. Nasul i se înroşise, pleoapele îi erau umflate şi din când în când strănuta, ferindu-se, ca o pisică: „p-s-s-t!” Se fâstâcea de fiecare dată, îşi întorcea capul ca să se şteargă la nas cu batista şi-mi spunea cu un aer vinovat: „Ah, cât e de neplăcut”, ca şi când uneori ţi-ar face plăcere să ţi se fure o vioară *Stradivarius* ori să ai gripă. L-am întrebat despre Ikonnikov şi îndată se întristă şi mai mult.

— E un om nefericit, pentru care viaţa n-a avut niciun pic de milă, oftă din greu Poleakov. Cel mai uşor ar fi să spui că este chiar el de vină. Dar nu-i adevărat...

— Cum adică?

— Împrejurările n-au fost chiar atât de limpezi, cum ar putea să pară. Trebuie să ţinem seama şi de personalitatea unui om cum este Ikonnikov...

Aerul din odaie era cald şi uscat, mirosea pătrunzător a boromentol şi, poate, a validol. Pe masă se afla deschisă o cutie pentru vioară, în care lucea stins lemnul cafeniu al instrumentului. Fără voie, am privit într-acolo. Poleakov se ridică de pe canapea, se

înfăşură mai bine în halatul care atârna pe el ca pe un umeraş, apoi se duse la masă şi scoase vioara din cutie.

— E un *Vuillaume*, îmi spuse. Un instrument foarte bun...

Îşi trecu arcuşul peste tendoanele încordate ale strunelor şi în aceeaşi clipă prin aerul fierbinte, stătut, al încăperii, păru să treacă şuierând un vârtej subţire. Poleakov îşi coborâse pleoapele, aplecându-şi capul peste vioară, ca şi când ar fi ascultat cu luare-aminte sunetele numai de el ştiute ale respiraţiei micului piept de lemn, cu cele două despicături prelungi, răsucite bizar, care purtau denumirea de efuri. Nu ştiu ce cânta Poleakov, cred că era vorba de un rondo-capriccioso, însă ceea ce auzeam era într-adevăr magnific şi îmi aduc aminte că m-am gândit atunci la bizarele căi ale întâmplării, datorită cărora se amână un concert la care ar fi dorit să asiste sute de cunoscători ai talentului acestui mare violonist, şi totuşi nu-l ascult acum decât eu, un detectiv care nu se pricepe câtuşi de puţin la muzică...

Privindu-i silueta uscăţivă, înveşmântată în halatul cu poalele până la pământ, chipul galben, cu pleoapele coborâte, mi-am închipuit uimitor de limpede cum trebuia să arate tânăr, în urmă cu aproape patruzeci de ani, când eu încă nici nu mă născusem. Îl vedeam cântând de unul singur, într-o cameră de hotel, noaptea, după un recital ovaţionat, în cadrul căruia făcuse o greşeală neobservată de nimeni în cea de-a doua parte a compoziţiei lui Gaetano Pugnani. Şi când în spatele uşii sta nemişcat Ikonnikov şi-l asculta fără să audă clopotele propriului său destin...

Brusc, Poleakov încetă să cânte şi aşeză vioara în

cutie.

— Vuillaume a fost un meşter foarte talentat, spuse. Şi toată viaţa lui a visat să facă o vioară mai bună decât cele ale lui Stradivari. În unele cazuri aproape că a atins nivelul cremonezului, dar de întrecut, n-a izbutit niciodată să-l întreacă...

Aş fi vrut tare mult să-i pun în momentul acela o întrebare, dar n-am îndrăznit să-l întrerup şi-atunci Poleakov spuse el însuşi:

— Există oameni care izbutesc să-şi dezvăluie dintr-o dată darul cu care au fost înzestraţi. Şi-atunci auditoriul, criticii, toţi cei din jurul lor le acordă titlul de geniu, întrucât nivelul dovedit de acele talente îl privesc ca un fel de garanţie. Cu alte cuvinte, omul are viitorul în faţă. Pavel şi-a dezvăluit talentul tocmai în felul acesta şi, dacă ar fi lucrat mult, ar mai fi realizat o vreme acumulări cantitative. Dar el în primul rând n-a lucrat astfel şi-n al doilea rând a fost cel dintâi care şi-a dat seama că talentul lui nu va mai prezenta de-aci încolo salturi calitative. Pavel a arătat din capul locului tot ce era în stare să facă.

— Bine, dar e un om cu voinţă, am remarcat eu.

— Cine? Pavel? făcu mirat Poleakov. O jumătate din viaţă şi-a irosit-o ca să arate altfel de cum îi este firea. E un om slab şi blând. Restul nu e decât fandoseală, nişte măşti bizare pe care şi le pune...

Mi-am luat inima în dinţi şi l-am întrebat:

— Spuneţi-mi, vă rog: excludeţi cu desăvârşire participarea lui la furtul viorii?

Poleakov mă privi lung, cu nedumerire, ca şi când aş fi vorbit într-o limbă necunoscută, apoi spuse rar, lungind vorbele:

— Îţi dai seama ce spui, tinere?! Pavel Ikonnikov să fi participat la furt? Îţi dai seama ce spui?

Şi deodată mi se adresă pe un ton foarte oficial:

— Să ştii că protestez energic până şi împotriva unor presupuneri de acest soi!

Dintr-un talent viguros şi cuceritor se transformase brusc într-un om naiv, lipsit de apărare, depărtat de noroiul şi ticăloşia vieţii, credul şi lipsit de artificii, ca un copil.

— Lev Osipovici, să ştiţi că în munca noastră presupunerile poartă denumirea de ipoteze şi e de datoria mea să le verific pe toate.

— Bine, dar nu cu asemenea metode! făcu el, revoltat.

— Dar cum? l-am întrebat cu iritare în glas. Există un om pe care lumea îl vede într-o lumină proastă şi care, la rândul lui, vă este extrem de ostil dumneavoastră. Trebuie oare sau nu să verific ce atitudine are faţă de furtul viorii?

— De ce vorbeşti de ostilitate, rosti pe un ton plângăreţ Poleakov. El nu-i decât un pic supărat pe mine şi, în felul lui, are dreptate: puteam să-i acord mai multă atenţie...

— Ăsta nu-i decât un amănunt al relaţiilor dumneavoastră de altădată. Pe mine însă mă interesează cum se prezintă lucrurile astăzi. Şi nu-mi pot îngădui să-l ocolesc pe Ikonnikov!

— Înţeleg, făcu Poleakov pe un ton de scuză. Totuşi situaţia asta e de-a dreptul absurdă, te rog să mă scuzi...

— Mă rog, să nu mai discutăm despre Ikonnikov, i-am răspuns. Să ştiţi că am izbutit să descifrăm patru cifre din numărul telefonului pe care vi l-a lăsat sculerul acela: lăcătuşul. N-aţi putea încerca să vi le amintiţi pe celelalte?

— Nu prea izbutesc să memorez cifrele, îmi spuse,

încurcat.

— Şi-atunci ce faceţi dacă vă aflaţi în oraş şi nu aveţi la îndemână o carte de telefoane? Poate aveţi o agendă de buzunar?

— Nu, n-am aşa ceva. Numerele de telefon de care am nevoie le memorez... păru că se ruşinează şi, zâmbind stingherit, îşi sfârşi vorba:...după note.

— Cum?

Păru că se ruşinează şi mai mult:

— După note. Adică de înseamnă unu, re – doi, mi – trei, fa – patru şi aşa mai departe... Aşa îmi vine mult mai uşor să le ţin minte.

Am tăcut o clipă, apoi l-am întrebat:

— Vasăzică, în locul unei combinaţii de cifre, în minte vi se fixează o frază muzicală?

Poleakov dădu din cap:

— Întocmai. Dar ia spune-mi: care sunt cifrele pe care le-aţi găsit? Poate că îmi vor sugera ceva. Doar le-am notat chiar eu în caiet.

— Primele trei cifre sunt 157, iar ultima 2. Trei cifre din mijloc n-am izbutit să le reconstituim.

Poleakov începu să mormăie pe nas, apoi spuse gânditor:

— Do-sol-si... re. Do-sol-si... re. Îmi amintesc că era o îmbinare îngrozitoare de sunete. Pur şi simplu te tăia la ureche. Do-sol-si... re.

Se ridică în picioare, se duse la pian şi se apucă să alcătuiască mai multe fraze muzicale, începutul cărora era mereu acelaşi pentru ca de fiecare dată să-i urmeze un soi de improvizaţie, aidoma improvizaţiilor unui muzicant începător ce încearcă să dibuie o anumită melodie. O melodie scurtă, fără har, dar care acum îmi era mai necesară decât toate simfoniile din lume.

— Da, sunt convins că este do-sol-si-si-fa-la-re, spuse Poleakov. Nu cred că greşesc. Este într-adevăr do-sol-si-si-fa-la-re!

— Traduceţi-mi, l-am rugat. Mi-e teamă să nu greşesc.

— 157-74-62.

Capitolul 7
Genial precum Rode şi tot atât de nefericit

Antonio Stradivari împlinise o mie de zile – aproape trei ani – de când venise ca ucenic în atelierul lui Niccolò Amati. Era primăvară, fluviul Trebbia, adăpat de zăpezile albastre ale Alpilor lombarzi, îşi revărsa în şuier şi foşnet apele plumburii pe lângă orăşelul potopit de lumina soarelui, livezile de piersici erau învăluite în aburul liliachiu al florilor şi pe Antonio nu-l mai părăsea senzaţia că triumful acesta al naturii nu e decât un decor pentru propria lui fericire. Într-adevăr, Antonio era fericit.

Cu câteva zile în urmă, Achillino Parelli, contrabandist, speculant şi hoţ, adusese în sfârşit de la Spezzia, unde învârtea afaceri cu turcii din Trebizonda, care îşi abăteau pe acolo galerele, o amforă de lut plină cu un fel de lapte vâscos, de culoare gălbuie. Era sucul otrăvitor al plantei *euphorbia marshalliana* care creşte în munţii înalţi ce despart Europa de Asia, adică mult căutatul alior de Caucaz.

Sucul *euphorbiei* i se lipea de mâini, uscându-se îndată în chip de pojghiţe murdare, negre: de trei ori îl distilase Antonio, diluându-l, purificându-l, lăsând să se ostoiască în retorte extractul străveziu. Era ultimul adaos care venea să întregească secretul faimosului lac al meşterului Niccolò Amati. Antonio îşi dăduse seama demult că, pentru a-l obţine, este necesar sucul veninos al aliorului, însă zecile de soiuri ale acestei plante pe care le încercase până

atunci, deşi îi dăruiau viorii efectul sonor trebuincios, făceau totuşi să dispară culoarea şi frumuseţea lacului. Dar iată că, din *euphorbia marshalliana* obţinuse atât sunetul, cât şi culoarea dorită a lacului: palid-gălbuie, cu un licăr uşor, aidoma străvechiului aur levantin...

Niccolò Amati îşi cufunda mâna în lacul fierbinte, întindea între degete pojghiţa lui elastică, îl mirosea, apoi se apucă să-l aştearnă cu o pensulă pe scândurele din lemn de păr, le plimbă cu mişcări repezi peste flăcăruia pâlpâitoare din vatră şi, în cele din urmă, freca scândurica de poala hainei sale: lemnul poleit cu lac răspândea un licăr viu şi fiecare fibră a lui se întrevedea limpede prin pojghiţa străvezie.

Antonio, urmărindu-i cu luare-aminte mişcările, izbucni în râs, veni în fugă la dânsul şi îl prinse de umeri:

— Meştere, n-are rost să te îndoieşti! Este cu adevărat lacul folosit de neamul Amati!

Bătrânul îi dădu jos cu băgare de seamă braţele de pe umerii săi, azvârli scândurica în foc, îşi întinse ostenit mădularele, apoi spuse:

— E timpul să prânzim. Spune-le celor de dincolo să ne aducă de mâncare aici, în atelier...

Mestecară cu poftă carnea de vită gătită cu prune, brânza, macaroanele, stropindu-le cu un vin din recolta anului trecut, iar Antonio, ameţit de masa copioasă, de vinul tare şi de fericire, încercă să-i explice bătrânului cum i-a dat prin gând că pentru lacul Amati e de trebuinţă tocmai această *euphorbia marshalliana*.

Niccolò Amati îşi înălţă capul greoi, cercetă cu privirea chipul radios al lui Antonio, apoi rosti cu tristeţe:

— Oamenii nu s-ar fi apucat niciodată de munca câmpului dacă ar fi recoltat tot atâtea boabe câte le-

au avut la însămânţat...

Antonio îl privi cu mirare.

— O recoltă bogată răsplăteşte munca omului. Trebuie să ştii că nici eu, Niccolò Amati, nici tatăl meu, nici unchiul, nici moşul meu Andrea nu am folosit niciodată *euphorbia marshalliana* pentru a ne pregăti lacul despre care vorbeşti...

Chipul lui Antonio se acoperi de paloare, iar Niccolò rosti cu o voce tristă şi solemnă:

— Ziua de astăzi este cea mai fericită zi din viaţa mea. Şi totodată ziua cea mai tristă, căci este semnul propriului meu sfârşit. Să ştii că ceea ce ai făcut tu nu este câtuşi de puţin lacul lui Amati...

Antonio sări cu atâta repeziciune în picioare, încât laviţa din lemn sculptat pe care şezuse se răsturnă şi căzu pe duşumea. Amati îşi sfârşi vorba pe acelaşi ton egal:

— Este lacul lui Stradivari. Şi lacul acesta... este mai bun decât faimosul lac al lui Amati...

Antonio rosti, gâtuit:

— Meştere...

Amati îl întrerupse:

— Să nu-mi mai spui aşa, fiul meu. Tu nu-mi mai eşti ucenic. Acum eşti şi tu meşter, iar eu mă simt fericit că peste sute de ani oamenii îşi vor aduce aminte de mine fie şi pentru faptul că am izbutit să te învăţ o seamă de lucruri. Dar tu vei ajunge să faci mai mult decât am făcut eu.

— Mai mult decât atât nu se poate, spuse din toată inima Antonio. Mai mult decât atât înseamnă nemurire...

Amati râse:

— Oare nu ţi-a povestit nimeni cum a fost cu nemurirea bunicului meu?

Stradivari clătină din cap.

— Se ştie că toate viorile noastre sunt făcute din lemn de păr. Poate din cauză că bunicul meu

Andrea, copil fiind, a avut de pătimit de pe urma unor copaci de acest soi. Asta s-a întâmplat acum o sută de ani. Vecinul familiei sale era meşter de viori şi bunicul petrecea zile întregi în atelierul acestuia, urmărindu-l cum munceşte. Într-o zi vecinului i-a trebuit un lemn de păr pentru placa de sus a viorii pe care o construia, şi-atunci bunicul, ştiind că tatăl său e plecat din oraş, a dat poruncă să fie tăiaţi toţi perii din livadă. Străbunicul meu era pesemne un om aspru, căci întorcându-se acasă l-a mâniat atât de cumplit fapta băiatului, încât, nici una, nici două, l-a vârât la închisoare.

Gurile rele ziceau mai târziu că, din pricina spaimei, băiatului i s-ar fi tulburat minţile. Ieşind din închisoare, el nu s-a mai întors acasă, ci a ajuns ucenic în atelierul vecinului şi de atunci toată viaţa lui a construit viori. Când a făcut prima sa *viola da gamba* n-avea decât şaptesprezece ani. Chiar atunci la atelierul de viori s-a abătut un muzicant smintit, pe nume Maurizzio – un bătrân zdrenţăros şi murdar, cu o barbă stufoasă, nepieptănată. Avea obiceiul să umble pe străzile Cremonei şi să cânte pe rând în dreptul tuturor caselor, fără să ia un *baiocco* drept plată. Nimeni nu ştia ce mănâncă şi unde îşi petrece nopţile. Lumea zicea că este un vrăjitor, pentru că ştia să cânte la toate instrumentele, cânta minunat, şi totuşi trăia ca un vagabond, neavând nici casă, nici masă. Şi iată că acest Maurizzio, auzind cum sună *viola da gamba* construită de moşul meu, i-a propus să facă un schimb: bunicul să-i dea vioara, iar el să-i dezvăluie taina vieţii. Bunicul a consimţit, căci fiecare tânăr ajuns la şaptesprezece ani e dornic să afle o asemenea taină. Şi-atunci Maurizzio i-a spus moşului meu că acesta trebuie să mai facă trei sute nouăzeci şi nouă de viori. Cea de-a patru suta îi va aduce nemurirea.

Din ziua aceea bunicul Andrea păru că a ajuns

stăpânit de un demon. Muncea zi şi noapte, ca un condamnat la galere. Uneori zăcea în atelier câte trei zile şi trei nopţi de-a rândul. Mâinile îi erau arse de acizi şi diluanţi, pline de răni şi de bătături, iar la trei degete i se rupseseră unghiile şi n-au mai crescut deloc.

Până la sfârşitul vieţii sale a făcut aproape cinci sute de instrumente, iar în ceasul cel de pe urmă, eu, având pe atunci nouă ani, l-am întrebat după plecarea duhovnicului:

— Spuneţi-mi, signor, nu-i aşa că Maurizzio, vrăjitorul acela nebun şi scârbos, v-a minţit?

Bunicul era tare bătrân, anii aproape că-i stafidiseră chipul galben ca pergamentul. Numai ochii şi mâinile păreau să mai aibă viaţă. A râs şi mi-a răspuns cam aşa:

— Niccolò, băiatule, când ai să te faci mare, ai să înţelegi că Maurizzio n-a fost nici vrăjitor şi nici nebun. El a fost un muzicant înţelept şi bun. La numai şaptesprezece ani, cât aveam eu pe-atunci, el nu m-ar fi putut îndemna să muncesc cum am muncit, decât promiţându-mi în schimb nemurirea. Maurizzio ştia prea bine în ce sălăşluieşte adevărata nemurire a omului. De aceea mor acum păstrându-i adâncă recunoştinţă şi nădăjduind că şi-a îndeplinit măcar în parte promisiunea...

Bătrânul meşter Niccolò Amati şi meşterul cel tânăr, Antonio Stradivari, rămaseră multă vreme tăcuţi, cufundaţi în gânduri, apoi dascălul îi spuse ucenicului său:

— Să ştii că numai natura creează uşor şi simplu frumosul. Frumosul creat de mâna omului se naşte în chinuri, sudoare de sânge, nemulţumire de sine, durere trupească şi sufletească. Dacă vei avea putere să treci prin toate acestea, să ştii că la fel cum i-a promis Maurizzio bunicului meu, îţi promit şi eu ţie nemurirea, întru cunoaşterea adevărului. Şi să

ţii minte toată viaţa că prin durere se dobândeşte adevărul...

. . . . . .

Telefonul 157-74-62 era instalat într-o locuinţă comună, de trei camere, aflată în strada Belomorskaia. Până la ora de închidere a J.E.K.-ului nu mai rămăseseră decât vreo douăzeci de minute şi tehnicianul de aici se vedea că este foarte grăbit. Mă întrebase pentru a treia oară cu o mirare care nu izbutea să mascheze aluzia: „N-o să vedeţi astăzi meciul de hochei la televizor?” Într-adevăr, transmiterea meciului Ţ.S.K.A. – „Spartac” începuse de câteva minute, iar eu tot mai cercetăm cartea de imobil; fără a izbuti să iau o hotărâre. Apartamentul care mă interesa era locuit de şase persoane: A. S. Ignatiev, mecanic-ajustor la un laborator de instalaţii şi utilaje automate, N. P. Ignatieva, economistă-planificatoare la Direcţia serviciilor comunale, P. K. Babaiţev, inspector de sector la circumscripţia 28 de miliţie, G. I. Babaiţeva, secretară-dactilografă la trustul „Stroidormehanizaţia”, R. N. Filonova, plasatoare la Sala mare a Conservatorului din Moscova. Telefonul era comun, astfel că a stabili care dintre locatari avea legătură – fie şi cea mai indirectă – cu furtul viorii constituia o problemă foarte greu de rezolvat. Pe Babaiţev l-am scos numaidecât din cauză. Desigur, şi printre miliţieni se pot întâlni oameni necinstiţi, ba câte o dată chiar criminali, însă un asemenea fapt este atât de ieşit din comun, încât n-am considerat necesar să-l includ în calculele mele şi aşa destul de complicate. Iar dacă e să vorbesc pe

şleau, atunci trebuie să recunosc că felul în care înţeleg eu onoarea de breaslă exclude pur şi simplu o asemenea posibilitate. De aceea, atenţia principală am acordat-o lui Alexei Sergheevici Ignatiev şi Raisei Nikonovna Filonova.

Uşa mi-o deschise o femeie tânără, îmbrăcată cu un capot de stambă. Pe chipul ei plin, trandafiriu, sclipeau broboane străvezii de sudoare. Ţinea în braţe un băieţel înfăşurat într-un cearşaf pluşat. Pesemne că abia isprăvise să-i facă baie.

— Uşa! Închideţi uşa mai repede! îmi strigă, apărând copilul cu braţele de curent.

— Bună ziua! Sunteţi Nina Petrovna Ignatieva? am întrebat-o.

— Da, spuse femeia. Dar dumneavoastră cine sunteţi?

Mi-am adus aminte de afişul pe care îl văzusem în vestibulul clădirii şi m-am recomandat cu multă siguranţă:

— Sunt agitatorul din cartierul dumneavoastră. Mă numesc Stanislav Pavlovici.

Băieţelul îşi scoase mâna de sub cearşaf şi, arătând cu degetul spre mine, rosti grav:

— Nenea...

Nina Ignatieva îi vârî mâna la loc sub cearşaf:

— E nenea, nenea. Nenea agitatorul.

— Nenea... ata... toru... repetă copilul.

— Intraţi, vă rog, îmi spuse Nina. Doar să culc copilul şi după aceea stăm de vorbă.

— Ştiţi ceva, i-am spus. Până ce îl culcaţi pe dumnealui, eu am să discut cu Babaiţev: după alfabet.

— Bine, consimţi tânăra. Mă duc să-l chem. Se uită cu soţul meu la meciul de hochei.

Ignatieva deschise uşa odăii şi strigă:

— Piotr! Ia-ţi bagajele şi vino încoace: te caută tovarăşul agitator.

Glasul îi fu acoperit de urletul prelung care ţâşni din televizor: pesemne tocmai atunci fusese înscris un gol. Apoi se auzi drăcuind o voce de bărbat şi pe sală ieşi în fugă un flăcăiaş cârn, cu părul cânepiu.

Babaiţev avea nişte buze uşor umflate şi scoase în afară, ca şi când ar fi ţinut în gură o bomboană ori s-ar fi pregătit să sărute pe cineva. De vorbit, vorbea repede, azvârlind ca dintr-un automat pumni de cuvinte, aidoma unor monede mici şi strălucitoare, şi lăsând să i se întrevadă dinţii mari, albi, ca de iepure.

— ...Trebuie să fie o greşeală, tovarăşe inspector principal, căută cu multă ardoare să mă convingă Babaiţev. Sunt de trei ani vecin cu Lioşa Ignatiev. Ăsta-i un apartament comun, pereţii sunt subţiri şi n-avem niciun fel de secrete: ştim totul unul despre altul...

— Dar pe prietenii lui îi cunoşti? l-am întrebat.

— Nu mă are prieten decât pe mine. Să vedeţi cum s-a-ntâmplat: camerele astea trei au fost repartizate iniţial la trei persoane necăsătorite. Una a ocupat-o Filonova, alta – Nina şi cea de-a treia – eu. Pe urmă eu m-am însurat, iar după un timp Nina s-a măritat şi ea cu Alexei şi i-a făcut mutaţia aici. Alexei e un băiat liniştit, şi chiar dacă ar fi fost altfel, Nina l-ar fi potolit cât ai clipi din ochi. De aceea nici nu-l lasă să-şi facă prea mulţi prieteni. Mai ales că nici el nu-i un tip prea sociabil: e cam tăcut, ba chiar timid.

— La locul lui de muncă are de făcut şi lucrări de lăcătuşerie?

— Cum să nu? Doar e maistru de instalaţii şi utilaje. Numai că asta n-are niciun fel de importanţă. Parcă e

prea complicat să ajustezi o cheie. Cred că şi eu aş putea s-o fac, dacă ar fi nevoie...

— Dar Filonova? Despre ea ce-ai putea să-mi spui?

Babaiţev plescăi din buze: păru mirat ori poate îşi exprima astfel nedumerirea:

— Ce pot să spun? În primul rând, că-i o băbuţă cultă şi citită. Duce o viaţă aşezată, e o femeie politicoasă, se limitează la ceea ce câştigă...

— Câţi ani are băbuţa asta?

— Mulţi, clătină din cap Babaiţev. Cred că atinge cincizeci...

Deodată râse:

— Să mori de râs; nu alta! Are şi ea un cavaler... Vine aici cam o dată pe lună şi cu ocazia asta s-o vedeţi ce pregătiri ştie să facă! Se coafează, găteşte, pune pe masă tot soiul de bunătăţi...

— Zău? Dar dumnealui cine e?

Babaiţev îmi aruncă o privire mirată, apoi înălţă din umeri:

— Să nu vă gândiţi la cine ştie ce! Ăsta nu numai că nu-i lăcătuş, dar cred că nici măcar o pilă n-a văzut-o decât prin vitrine. E un tip cu pretenţii...

— Câţi ani să aibă?

— Cine? îşi arătă dinţii de iepure Babaiţev.

— Doar nu eu! Tipul ăsta! Câţi ani crezi că are?

— Vreo şaizeci şi ceva, rosti nesigur Babaiţev. Nu m-am uitat prea bine la el... Ştiu că-i cam adus din umeri şi poartă cioc.

— E unul palid şi cu părul roşu? Niţel cărunt, cu ochi mari, albaştri? Cu nas mare şi drept? Cam aşa arată?

— Cam aşa, făcu prudent Babaiţev. Dumneavoastră căutaţi unul cu semnalmentele astea?

— În orice caz, pe unul care îi seamănă, i-am răspuns evaziv.

Tocmai atunci se auzi trântindu-se uşa din vestibul. Tăcurăm amândoi şi, prin liniştea care se lăsase, am auzit zgomotul unor paşi rari, de om ostenit. Parchetul scârţâi încet, ritmic. Un clinchet de chei, ţăcănitul unei broaşte care se descuie, un scârţâit de uşă, apoi din nou linişte.

— A venit Filonova, îmi spuse Babaiţev în şoaptă, ca şi când ea ar fi putut să ne audă din odaia în care intrase.

Mai rămaserăm câteva clipe tăcuţi, pe urmă i-am spus lui Babaiţev:

— Bagă de seamă: pentru vecinii dumitale eu îmi păstrez mai departe calitatea de agitator. Deocamdată nu e cazul să dăm prilej pentru discuţii inutile. În afară de asta, nu vreau ca tipul ăsta, roşcatul, să afle că m-am abătut pe aici. M-ai înţeles.

— Fireşte. Vreţi să staţi de vorbă şi cu Filonova?

— Da. Dar mai întâi am să discut cu Ignatiev: agitatorii, spre deosebire de detectivi, acordă atenţie tuturor...

Poate că părerea mea despre vârsta oamenilor era diferită de cea a lui Babaiţev, ori poate că faţă de soţia lui cu aspect de fetişcană Filonova arăta într-adevăr a băbuţă, în orice caz am dat ochii cu o femeie între două vârste, încă destul de atrăgătoare. Nu mai era, desigur, foarte tânără, însă datorită faptului că nu încerca s-o ascundă, folosind acele jalnice metode la care recurg de obicei femeile ajunse la o vârstă tomnatică, nu putea fi în niciun caz considerată o bătrână. Aveam în faţă o femeie plăcută, cu un chip blând şi rotund, cu obrajii

păstrându-i amândoi o culoare egală, de piersică coaptă. După cinci minute de conversaţie pe teme generale, mi-am şi dat seama că nutreşte o bunăvoinţă uriaşă, aş zice globală, faţă de tot şi de toate, şi că posedă în acelaşi timp, un debit verbal uimitor de bogat, de-a dreptul vulcanic. Acesta se revărsa ca un fluviu larg, nesecat, amintind totodată felul de a cânta al unui cioban de stepă: ce-i văd ochii, aceea cântă. Raisa Nikonovna Filonova îmi vorbea, într-adevăr, despre tot ce nimerea în raza ei vizuală şi, de fiecare dată, cu aceeaşi bunătate, blândeţe şi căldură. Întrucât în timpul întregii noastre convorbiri eu aproape că nu mi-am luat ochii de la un portret aflat pe peretele dinaintea mea, Filonova îmi surprinse în cele din urmă privirea şi-mi spuse pe un ton solemn şi pătruns de emoţie:

— Este portretul unui mare muzician...

— Serios? am remarcat eu în şoaptă.

A fost cu totul suficient pentru ca ea să abordeze de îndată această nouă temă:

— Este Pavel Petrovici Ikonnikov. A avut o soartă asemănătoare cu cea a marelui Rode[13].

— Cum, adică?

— Este tot atât de genial, dar tot atât de nesigur pe sine şi nefericit că şi Rode...

Am clătinat din cap cu compasiune. Raisa Nikonovna luase avânt. Subiectul discuţiei îi era pesemne deosebit de familiar şi aducător de emoţie, astfel că reacţia mea n-a preocupat-o câtuşi de puţin.

— Pierre Rode îşi depăşea cu mult rivalii ca să le ia în seamă uneltirile, dar tocmai acest lucru i-a grăbit pieirea. Ziarele şi recenzenţii începuseră să-i

[13] Pierre Rode (16.02.1774 – 25.11.1830) – compozitor şi violonist francez.

defăimeze măiestria, afirmând că arta lui a devenit rece şi plină de prudenţă, că a început să simplifice cu bună ştiinţă fragmentele mai dificile ale partiturilor pe care le interpreta. În cele din urmă n-a mai putut îndura toate acestea şi, astfel, i-a fost dat să soarbă până la fund cupa amară a defăimării şi a invidiei.

— L-aţi cunoscut personal pe Ikonnikov? am întrerupt-o la un moment dat.

— Îmi este singurul om apropiat, rosti cu simplitate, ca şi când ar fi vorbit despre un lucru mult prea bine ştiut. Eu nu trăiesc decât ca să-i pot fi măcar întrucâtva de folos...

Am apreciat această situaţie ca fiind o urmare logică a celor pe care le aflasem până atunci. Într-adevăr, Ikonnikov, astăzi un om decăzut, înrăit, izolat de lume şi cuprins de patima beţiei, nu putea să nu-şi găsească o asemenea femeie, a cărei principală funcţie vitală o constituia compasiunea şi caritatea. Aflându-se la două poluri opuse, cei doi iscau astfel tensiunea necesară vieţii amândurora.

— Fireşte, dacă soarta lui Pavel Petrovici n-ar fi fost atât de tragică, drumurile noastre nu s-ar fi încrucişat niciodată, continuă Filonova. Îmi dau seama perfect de bine că nu-i pot înlocui lumea pe care a pierdut-o. Tot ce i-a mai rămas din viaţa de atunci este dragostea şi respectul pe care i-l port...

— Îl cunoaşteţi demult pe Pavel Petrovici?

Femeia surâse cu melancolie:

— Aş putea să spun – dintotdeauna. Părinţii mei erau nişte muzicieni modeşti, dar devotaţi cu trup şi suflet artei. Odată, când abia împlinisem treisprezece ani, m-au luat eu ei la un recital al lui Pavel Petrovici. A fost ca într-un basm, iar Pavel Petrovici mi s-a părut a fi un adevărat vrăjitor. Îmi amintesc de asemenea

cum a venit el cu avionul, împreună cu Lev Osipovici Poleakov de la Paris, premiaţi amândoi la un concurs muzical. Erau tineri, frumoşi, fericiţi, aureolaţi de glorie şi de marele lor talent. Personal însă l-am cunoscut cu mult după terminarea războiului...

Filonova tăcu, iar eu m-am temut că o să schimbe firul convorbirii noastre, de aceea am rostit în grabă:

— Foarte interesant!...

— Da, e interesant, fu ea de acord. Părinţii mi-au murit în timpul blocadei, iar eu, după ce am fost evacuată din Leningrad, eram foarte slăbită şi de aceea mi s-a propus să prestez temporar o muncă mai uşoară la sala de concerte a conservatorului. După aceea însă m-am obişnuit cu acea sărbătoare continuă a muzicii şi am rămas acolo pentru toată viaţa. Acum lucrez tot la conservator.

— Spuneţi-mi, Raisa Nikonovna, de ce a încetat să concerteze Ikonnikov?

— Vă spusesem adineauri că a urmat într-o nouă variantă soarta lui Rode. Lumea nu are o atitudine obiectivă faţă de genii, le cere să rămână astfel în permanenţă, ori sunt şi ei oameni, pot avea şi ei câte o nereuşită. Lumea însă le cere să fie mai presus decât alţii şi ceea ce i se iartă unui interpret mediocru, nu i se iartă niciodată unui mare talent...

— Pavel Petrovici a avut o astfel de nereuşită?

— Da, asta i s-a întâmplat în timpul războiului. A trebuit atunci să plece împreună cu Poleakov la Leningrad, să dea un concert în oraşul asediat. Era, într-adevăr, o acţiune de o importanţă deosebită: concertul a doi celebri muzicieni organizat în ciuda bombardamentelor, a foametei, a trupelor nemţeşti aflate în imediata apropiere. Şi Poleakov a plecat...

— Dar Pavel Petrovici?

Filonova rămase pe gânduri, ca şi când ar fi încercat pentru a mia oară să rezolve o problemă demult rezolvată, a cărei soluţie se află la sfârşitul manualului, o poţi găsi oricând acolo, totuşi mai păstrează în mecanismul ei interior ceva neclar, de neînţeles, ba chiar aducător de nelinişte.

— Cu o zi înainte, Pavel Petrovici s-a îmbolnăvit şi n-a mai putut să plece. La concert s-a prezentat numai Poleakov. În ziua aceea se lăsase un ger cumplit, în sala neîncălzită a Filarmonicii lumea şedea îmbrăcată cu paltoane şi cu căciuli pe cap, dar Poleakov a apărut pe scenă numai în frac, cu plastronul cămăşii alb ca zăpada. După fiecare piesă interpretată, pleca în culise să-şi încălzească măcar un pic mâinile îngheţate bocnă, iar deasupra capului îi pluteau continuu aburii respiraţiei. Eu aşteptam cu înfrigurare să se întâmple o minune şi pe scenă să apară Pavel Petrovici. Nu ştiam că se îmbolnăvise...

— Şi după aceea? am întrebat-o, cuprins de curiozitate.

— Din cauză că n-a putut să plece la Leningrad, a devenit foarte nervos şi, poate acest lucru, poate altceva, l-a făcut să nu-şi mai ducă la bun sfârşit nici concertul următor. A suferit mult şi s-a pregătit îndelung pentru alt recital, care l-a şi doborât. În timp ce interpreta un concert de Haydn, viorii sale i-a pierit sonoritatea. Asta se întâmplă o dată la o sută de ani, totuşi se întâmplă. Spectacolul a trebuit să fie întrerupt. Pavel Petrovici a fost cuprins de disperare şi cu cât repeta mai mult, pregătindu-se pentru alte concerte, cu atât mai necruţător îl cuprindea tracul. Ajunsese să pregătească două programe de mare amploare, dar n-a mai prezentat niciunul din ele şi, la un moment dat, a declarat spre mirarea tuturor că nu

va mai concerta niciodată. De atunci nu l-a mai văzut nimeni pe scenă... Să ştiţi totuşi că este un om foarte dârz şi foarte curajos, sfârşi Filonova prin această încheiere atât de neaşteptată, încât mi se păru o clipă că încearcă astfel, într-un mod poate mult prea categoric, să se convingă pe ea însăşi de adevărul celor spuse.

Am socotit nepotrivit, ba chiar riscant să-i mai pun vreo întrebare, de aceea n-am mai stat de vorbă cu ea decât vreo câteva clipe, după care mi-am luat rămas bun... Dincolo, în pragul scării, i-am spus în şoaptă lui Babaiţev:

— Cum îl vezi pe omul cu barbă, sună-mă neîntârziat...

Era o noapte calmă, rece, şi vântul se potolise cu totul. Urmând şoseaua Leningradskoe, am ajuns la Gara fluvială, m-am îndreptat spre staţia metroului şi abia atunci mi-am adus aminte că în ziua aceea nu mâncasem nimic, deşi ziua începuse tare de mult, încă din ceasul când îl invitasem pe Belaş la interogatoriu. Am stat doar o clipă pe gânduri, apoi mi-am întors paşii spre clădirea slab luminată a gării. Se înălţa acolo, la malul apei, ca o navă împietrită, cu un singur catarg, luminile strecurate prin ferestre aşterneau pete gălbui pe asfalt, treptele de granit de la intrare păreau zbaturi încremenite pe vecie.

În salonul restaurantului era lume multă şi plutea un zgomot înăbuşit, monoton. Şeful de sală – o blondă îndesată, purtând un smoching de culoarea nisipului, cu revere de atlaz nu tocmai curate – mă aşeză la o masă dintr-un colţ al salonului şi, aproape în aceeaşi clipă, orchestra de jazz izbucni cu un zgomot aidoma celui pe care l-ar face un butoi de metal rostogolit de

pe o înălţime. După câteva măsuri, orchestra tăcu, iar bateristul le azvârli celor din salon un strigăt promiţător şi plin de bravură:

— Solista ansamblului... Galina Jaworowska-a-a!

Apăru, surâzând timid, o femeie între două vârste şi începu să cânte cu o voce minusculă un cântec de tristeţe:

Curând vine toamna, e luna lui august,
Şi ploaia întunecă frunzele moi...

Doi bărbaţi bine ameţiţi se duseră să danseze tango.

M-da, cam aşa stau lucrurile: toamna e pe sfârşite, mâine-poimâine ne pomenim cu iarna. Îmi frecam palmele îngheţate, simţindu-mă de pe acum rebegit de frig. Am băut un păhărel mare de votcă şi am simţit cum mi se încălzeşte pieptul, stomacul, căldura urcându-mi apoi spre umeri, şerpuind cu blândeţe de-a lungul braţelor, strecurându-mi în cap o ceaţă umedă, legănătoare. De undeva, de departe, acoperită de vuietul jazzului, îmi ajungea la urechi o voce:

...Am aflat abia astăzi că-ţi plac...

Naiba să mă ia, în ce hal s-a încurcat totul! Sculerul-spărgător lasă la Poleakov telefonul Filonovei, Obolnikov a intrat şi el în apartamentul jefuit, dar neagă cu încăpăţânare acest lucru, iar cu o zi înainte de a se comite furtul se internează la spital. Apoi Ikonnikov cu teoriile lui herostratice şi cu aspida care îi ţâşneşte din mâini ca un vârf de sabie, telegrama acelui Taratuta necunoscut de nimeni...

Zgomotul înălţa valuri ondulate, lunecoase, gândurile îmi lunecau şi ele pe spinările lor netede, se răspândeau prin unghere, se înţepeneau în fundăturile incertitudinii, se adunau din nou într-un ghem prăpădit, pentru ca din nou să dispară în agitaţia şi vuietul din salon.

Pe debarcader nu era nimeni. Nu se auzea decât duduitul motoarelor venind dinspre unica motonavă ancorată la chei, o motonavă albă, pustie de lume, venită pesemne în ultima ei cursă pe fluviul care sta să îngheţe. Snopul îngust de lumină al unui proiector luneca peste apa netedă, încremenită ca o suprafaţă de bazalt, şi mi se păru atunci că aud cum o încătuşează pe nesimţite o subţire pojghiţă de gheaţă. Plutea în jur o mireasmă iute de ierburi putrezite, de lemn umed, frunze veştede şi omăt proaspăt, acea aromă tulburătoare a iernii care se apropie. Am simţit în clipa aceea o vie dorinţă de a lăsa totul baltă, de a mă urca pe un vapor ca acesta, pustiu, plecând cu el în ultima lui cursă de-a lungul fluviului. La Uglici sau la Dmitrov vaporul va sosi într-o dimineaţă sură, ceţoasă, peste apă vor pluti trâmbe de aburi, iar siluetele arborilor desfrunziţi de pe maluri vor fi aidoma celor din vechile gravuri: negre, sumbre, cu margini estompate. Ulicioare tăcute, trotuare albe, dincolo de fereastră firele oblice ale ploii de toamnă. Clădirile hotelurilor sunt vechi, primitoare, sobele, încălzite cu lemne, sfârâie şi trosnesc, zvârlind pe grătare tăciuni încinşi, învăluiţi în fum subţire, albăstrui. Liniştea este aici aproape materială: îi simţi atingerea catifelată ca pe o lăbuţă de pisică. Şi în camera singuratecă, pustie, a hotelului va răsuna continuu – reluat mereu, fără încetare, spulberându-mi liniştea şi odihna – concertul de

Gaetano Pugnani, unduios şi liric, melodios şi inspirat, stăruitor ca un clopot al destinului, concertul pe care nu l-am auzit niciodată, dar care mi-a pătruns în viaţă ca un simbol al datoriei ce trebuie împlinită, a pătruns samavolnic, ferm, implacabil...

De la telefonul public aflat în vestibul l-am sunat pe ofiţerul de serviciu de la M.U.R. Pentru a afla dacă n-a survenit vreo noutate. De serviciu era Kabanov de la circumscripţia a doua, un flăcău flegmatic şi lenevos, cu calităţi de detectiv ieşite din comun. Se specializase în cercetarea crimelor de omor, fapt pentru care comisarul nostru îl poreclise în glumă „*Inspectorul Cadavru*".

— Să ştii, Stas, că te-a căutat de trei ori la telefon o femeie, îmi spuse cu glas tărăgănat Kabanov. Şi-a lăsat numărul să-i poţi telefona, ba chiar ne-a rugat s-o suni neîntârziat.

— Şi-a spus numele?

— Stai o clipă să mă uit. Am aici notat totul, îl auzeam în receptor răsuflând din greu – netulburat, egal, metodic, la fel cum îşi organiza cercetările. Uite că l-am găsit. E vorba de doctoriţa Konstantinova. Ne-a spus că o cunoşti.

— Da, da, o ştiu. Altceva n-ai să-mi spui?

— Deocamdată ne-a ferit Domnul de noutăţi. Către miezul nopţii s-ar putea să apară...

— Bine, bătrâne, ţine-o tot aşa. Îţi doresc servici uşor. Salutare.

— Cu bine, îmi răspunse alene Kabanov şi lăsă receptorul.

M-am uitat la ceas: se făcuse ora zece şi cinci minute. De sunat o mai puteam suna. Curios lucru: de ce i-o fi trebuit să stea de vorbă cu mine? Am format numărul. Un timp n-a ridicat nimeni receptorul, apoi

veni o fetiţă şi-mi spuse cu glas subţirel:

„Mama nu-i acasă. E de gardă la spital...” Am format numărul clinicii şi, în clipa următoare, am auzit vocea doctoriţei Konstantinova.

— Bună seara, aici e Tihonov. Abia acum am aflat că m-aţi căutat la telefon.

— Da, voiam să vă vorbesc în legătură cu Obolnikov. Nu ştiu ce planuri v-aţi făcut dumneavoastră, însă eu am de gând să-i rezolv chiar mâine cazul. Într-un fel sau altul...

— Cum adică? am întrebat-o mirat.

— Mâine ori îi vom face ieşirea, ori vom începe aplicarea unui tratament forţat...

— Dar ce s-a întâmplat?

— Astăzi, o infirmieră l-a găsit întâmplător cu o sticluţă de acid clorhidric...

— De acid clorhidric? am întrebat-o din nou, nepricepând nimic.

— Da. Alcoolicii cu experienţă care ajung la noi beau uneori o asemenea soluţie slabă, ca să anuleze acţiunea celorlalte preparate.

— Staţi niţel, păi în felul ăsta tratamentul pe care îl fac nu mai are niciun efect, tot nu izbuteam eu să dau de rostul celor auzite.

— Cred şi eu! spuse răstit Konstantinova. Ce este aici de neînţeles? Eficacitatea tratamentului nostru se bazează tocmai pe apariţia unei incompatibilităţi biologice a organismului faţă de alcool. Dumnealor însă nu doresc să se lipsească de această distracţie...

— Bine, dar Obolnikov s-a prezentat el însuşi la clinică, spre a urma tratamentul!

— Nu ştiu, spuse cu glas obosit Konstantinova, nu ştiu de ce a făcut-o. Poate că a urmărit vreun alt scop.

— Cum s-a comportat în ultima vreme?

— Foarte rău. Ne-a tot amenințat, a pretins să-i facem ieșirea, ne-a cerut să-i dăm hainele și să-l lăsăm să plece. Desigur că l-am refuzat.

— V-a cerut să-i dați hainele? am repetat eu, gândindu-mă la șifonierul gol din odaia lui. Spuneți-mi, dacă aș veni la dumneavoastră, mi le-ați putea arăta.

— Acum sora-gospodină lipsește, iar cheile de la garderobă le are la ea. Veniți mâine dimineață: până la ora zece mai sunt și eu aici.

— Bine. La revedere.

În sfârșit, ziua cea grea se terminase.

Capitolul 8
La bine omul poate fi adus şi cu forţa

Meşterul Stradivari a mai lucrat trei sute de zile la bătrânul Niccolò Amati. Pe acesta îl chinuiau picioarele: i se umflaseră într-un chip înfiorător, arătând ca nişte stâlpi diformi, de vată. Îi venea greu să mai lucreze la masă şi dăduse comanda să i se facă un scăunel înalt, asemănător cu cele folosite pentru copiii care nu ajung la tăblia mesei. Ceas de ceas, în afara primelor zile ale Paştelui şi Crăciunului, continua să coboare greoi scara care ducea spre atelier şi, ajuns acolo, să taie cu ferăstrăul, să dea la rindea, să traforeze şi să lipească lemnul pentru viori, viole şi violoncele.

În ajunul unei vineri a Patimilor, don Sebastiano, vraciul, îi lăsase sânge, meşterul Niccolò se simţise prea slăbit ca să poată lucra, totuşi coborâse şi în ziua aceea în atelier, iar acum, cocoţat pe scaunul lui, urmărea cu privirea mişcările lui Antonio, care întindea corzile unei viori abia terminate. Privirea îi era mohorâtă, supărată, căci întreaga poveste a acestei viori i se părea prostească, nedemnă de un meşter care se respectă. Stradivari irosise pentru ea mai multe luni de zile, or în lume nu poate exista o scamatorie, pentru realizarea căreia un meşter să aibă dreptul a pierde atâta timp. Căci vioara aceea nu era, într-adevăr, decât o scamatorie, o toană, capriciul unui talent.

— Asemenea mofturi le-am mai cunoscut la un elev de-al meu, spuse cu un aer nemulţumit Amati. A încercat să facă o vioară dintr-un lemn de arţar

ondulat, n-a izbutit, ca să se apuce după aceea să construiască un violoncel din lemn de pin alpin. Nici sunetul acestuia nu-l puteai asculta, căci te tăia la urechi ca scârţiitul unei roţi de fântână...

Uimit, Antonio fu cât pe ce să scape vioară din mâini.

— Meştere, ai mai avut elevi? O aflu pentru prima oară!

O umbră de îmbujorare coloră slab obrajii palizi, buhăiţi ai lui Amati: bătrânul îşi dădu seama că-l luase gura pe dinainte. Ochii pătrunzători, încruntaţi, lăcrămară tulbure, bătrâneşte, a neputinţă.

— Nu-mi place să-mi aduc aminte de el, căci de fiecare dată inima mi se umple de amărăciune.

— S-a dovedit a fi un om rău?

— Nu. Mai curând m-am dovedit eu a fi un prost.

Meşterul privea pe fereastra deschisă, spre cerul foarte albastru, pe care, peste câmpia Lombardiei, lunecau către Alpii de la miazănoapte turme albe de nouri. Azaleele din grădină răspândeau o mireasmă pătrunzătoare, iar o pasăre solitară ciripea continuu, speriată: ciri-itt! Era o atmosferă întru totul nepotrivită cu starea de boală, de bătrâneţe şi neputinţă, mai ales că însuşi Stradivari îşi simţea, bătându-i în trupul uscăţiv şi osos, mii de pulsaţii repezi, zglobii, puternice...

— Se chema Andrea Guarneri[14], rosti meşterul Niccolò, nedându-şi osteneala să azvârle măcar o

[14] Andrea Guarneri (c. 1626 - 7 decembrie 1698) a fost un ucenic în atelierul lui Niccolò Amati din 1641 până în 1646 şi a revenit pentru a produce viori pentru Amati din 1650 până în 1654. Primele sale instrumente sunt în general bazate pe modelul „*Grand Amati*" dar mereu a încercat să atingă nivelul de sofisticare al instrumentelor Amati. Andrea Guarneri a produs câteva viole deosebite, pe una din ele interpretând *William Primrose*.

punte peste pauza încărcată de linişte, de mireasma florilor, de umbra deceniilor pierite pentru totdeauna. Când a venit la mine, avea vârsta pe care o ai tu acum. Sunt prea bătrân pentru a fi ipocrit, de aceea pot să-ţi spun adevărul: era mai talentat decât tine. De la grădinarul cu experienţă poţi afla multe lucruri despre un boboc încă neînflorit. Aşa eram şi eu, aşa că mi-am dat seama îndeajuns de repede că peste câţiva ani elevul meu avea să fie tot atât de iscusit ca şi mine. Se afla în pragul nemuririi. Şi totuşi oamenilor le va rămâne opera ta şi nu a lui.

— De ce? întrebă, cu un aer jignit, Antonio.

Amati îl privi pe sub sprâncene şi buzele îi schiţară o umbră de zâmbet:

— Nu te supăra, fiule. Doar un prost se înfurie când îi spui adevărul. Omul trebuie să ştie totdeauna cât preţuieşte. Andrea Guarneri şi-a distrus viaţa tocmai pentru că nu şi-a cunoscut deplina valoare. Îşi dădea seama că e un om talentat, dar nu ştia sau nici nu voia să ştie că în acelaşi timp este leneş, uşuratic şi lipsit de voinţă.

— Adică nu-i plăcea să lucreze? întrebă Stradivari.

— Cum să-ţi spun?... Într-un timp foarte scurt a descoperit o formulă matematică pentru construirea celor două plăci ale viorii mult mai bună decât cea pe care o găsisem eu. Izbutea de asemenea să găsească soluţii de-a dreptul miraculoase pentru realizarea efurilor şi a punţii. Şi totuşi n-a fost în stare să descopere secretul lacului. Mă-nţelegi, acolo unde era nevoie de sârg şi de perseverenţă, Guarneri nu era bun de nimic. El se deosebea de tine prin aceea că scopul vieţii tale stă în născocirea necontenită a unor noi tipuri de viori...

— Iar a lui? întrebă cu încordare Antonio.

— Pentru Guarneri treaba asta nu era decât una din numeroasele distracţii pe care i le putea oferi viaţa. Construia, spre exemplu, o vioară

nemaipomenită, însă chiar de a doua zi dispărea pentru o săptămână, ca să petreacă în compania unor vagabonzi şi fete de stradă. Se îmbăta laolaltă cu ei, se lua la bătaie, iar într-o zi a ajuns până acolo, încât a aruncat în aer bariera de la hotarul ducatului de Verona, lucru pentru care a făcut şi puşcărie. Andrea ştia să călărească mai bine decât un cuirasier şi să mânuiască spada aidoma unui muşchetar care a tras la măsea. Îi plăcea jocul de cărţi şi era prieten cu toţi pungaşii din Livorno. Avea însuşiri de escroc ca un genovez, era vesel ca un napolitan şi rău, asemenea unuia venit de pe coclaurile Siciliei. Să jure strâmb pe Biblie îi venea mai uşor decât să-şi sufle nasul. În cele din urmă l-am dat afară, dar nici atunci nu s-a potolit: mi-a furat o vioară pe care abia o făcusem, a scris pe placa de jos: „*...şi Andrea Guarneri*", apoi a vândut-o unui negustor bogat din Pavia.

— Ai fost îndreptăţit să-l alungi! exclamă cu ciudă Antonio. Nu era decât un hoţ!

— Da, făcu, dus pe gânduri, Amati. Mă supărasem atunci foarte tare. Şi totuşi a fost vina mea că n-am izbutit să fac din el un meşter vestit. Pe atunci însă nu-mi dădeam seama că la bine omul poate fi adus şi cu forţa.

— Ba nu, cred că binele nu poate fi impus, spuse Stradivari.

— Cu forţa poţi însă învinge răul, se încruntă Amati. Să ştii că răul i se cuibărise în suflet aidoma unui demon. Şi demonul acesta, al leneviei, orgoliului şi lăcomiei, s-a dovedit a fi mai puternic decât Guarneri... Iar eu n-am fost în stare să-i dau o mână de ajutor... De atunci rătăceşte printre oameni o umbră cu chip de om, susţinând că este Andrea Guarneri. E o minciună sfruntată: aş putea să jur că pe meşterul Guarneri l-a devorat pe dinăuntru demonul acela mic şi rău, zămislit de propria lui

inimă lacomă şi pătrunsă de spiritul deşertăciunii...

Stradivari nu-l mai asculta pe dascălul său. Cufundat în meditaţie, pornise să măsoare cu paşi mari atelierul. Murmură, dus pe gânduri:

— Vasăzică, îşi îndreptase căutările tot într-acolo?...

Amati cercetă cu privirea vioara cea nouă, apoi spuse:

— Rezonanţa lemnului de brad se deosebeşte mult de cea a lemnului de arţar...

Şi clătină din cap, cu neîncredere.

— Păi tocmai despre asta e vorba! exclamă Stradivari. Lemnul de brad este mult mai sensibil decât cel de arţar. De aceea am şi calculat că iuţeala cu care o să vibreze placa de jos, făcută din lemn de arţar, va fi cu un sfert mai scăzută decât cea a plăcii de sus, pe care am tăiat-o dintr-un ciot de brad. Fiecare placă va avea un sunet cu totul şi cu totul aparte, iar diferenţa dintre rezonanţele lor va fi egală cu un ton. Asta va face ca sunetele să se contopească între ele, spre a alcătui o armonie nouă, nemaiauzită...

— În ce poziţie se vor afla plăcile ca să dea o asemenea rezonanţă? întrebă tot atât de neîncrezător Amati.

— Tocmai asta mi-a dat cel mai mult de lucru! exclamă cu un zâmbet fericit Antonio. Am stat să le potrivesc vreme de opt săptămâni încheiate!...

Niccolò rămase multă vreme tăcut, apoi înălţă din umeri şi spuse:

— Fiule, văd că în meseria noastră ai ajuns să te pricepi mai bine decât mine. Eu ştiu doar atât, că în viaţa de toate zilele înfruntarea dintre două firi neînduplecate, deosebite între ele, le face de cele mai multe ori să răbufnească, sfărâmând totul în jurul lor. Poate că în lumea sunetelor ea va duce la armonie...

Vestitul meşter Niccolò Amati era bătrân, bolnav şi ostenit de viaţă. Nu izbutea să-şi dea seama că discipolul său, Antonio Stradivari, deschisese o eră nouă în istoria muzicii...

. . . . . .

În strada Radiodifuziunii am ajuns la orele nouă. Chipul doctoriţei Konstantinova era palid şi obosit, sub ochi i se aşternuseră cearcăne vineţii, pomeţii cu pieliţa lor străvezie păreau mai proeminenţi, iar buzele i se veştejiseră şi ele.

— ...De ce vă interesează hainele lui Obolnikov? mă întrebă.

— Pentru că acasă nu mai are nicio haină...

— Am înţeles, dădu din cap Konstantinova. Poftim lista cu toate lucrurile pe care i le-am pus la păstrare.

Am parcurs în grabă foiţa acoperită cu rânduri strâmbe, aşternute cu cerneală violetă. Un sacou de culoare cafenie, una pereche pantaloni de bumbac, una cămaşă din material sintetic, un maieu albastru, una pereche pantofi bej, una legătură cu chei, un buletin identitate, numerar 67 copeici.

Cheile, cheile trebuia să le verific!

Vestiarul se afla la etaj, alături de sala de mese, pe coridorul unde Obolnikov îmi făcuse mie şi Lavrovei scena aceea de pomină. N-aş fi vrut să dau acum ochii cu el, însă, în virtutea principiului că un sandviş trebuie să-ţi cadă neapărat cu untul în jos, am zărit şi eu, încă de pe scară, botul lui surâzător, de peşte. Mă salută fugitiv, fără să-mi acorde prea multă atenţie şi i se adresă doctoriţei:

— Vă fac preaplecat o rugăminte. Cunoscându-vă bunătatea, cred că nu mi-o veţi respinge...

— Te ascult, spuse ea rece.

— Vă rugasem deunăzi să-mi faceţi ieşirea doar aşa din prostie şi din slăbiciune sufletească de o clipă, întrucât tratamentul de aici şi toate suferinţele de care am avut parte m-au zguduit atât trupeşte, cât şi sufleteşte. Mi-am adunat însă gândurile şi mi-am dat seama că de mă supuneţi aici la unele restricţii şi interdicţii, n-o faceţi decât spre binele meu şi al sănătăţii mele. De aceea m-am răzgândit şi vă cer acum să nu-mi mai faceţi ieşirea, ci să-mi continuaţi tratamentul cu aceeaşi osârdie şi tragere de inimă...

Impertinenţa lui, pătrunsă de duhul blândeţii, avu darul să mă ameţească. Konstantinova îşi vârî mâna în buzunar, căutându-se de ţigări, îşi aminti pesemne că în incinta clinicii fumatul e interzis, căci doar îşi frecă palmele ca şi când ar fi trecut-o un fior de frig, apoi rosti, mijindu-şi ochii:

— Prin urmare nu mai vrei să ţi se aducă hainele şi să ţi se facă ieşirea?

— Nu, nu mai trebuie, nu mai trebuie, dădu el din cap, cu aceeaşi blândeţe şi veselie. Mai rabd eu, mă mai chinuiesc, căci numai aşa pot să-mi refac sănătatea.

Konstantinova îmi aruncă o privire întrebătoare. Abia atunci am prins grai şi i-am spus lui Obolnikov:

— Te rog să nu te duci prea departe. S-ar putea să mai am nevoie de dumneata.

— Minunat şi foarte bine, consimţi el cu bucurie, dar aş fi putut să jur că în ochii lui decoloraţi sclipi o bucurie răutăcioasă, deşi nu-mi puteam da seama ce anume îl făcuse să se bucure.

Sora-gospodină deschise uşa vestiarului. Era o încăpere mică, plină de dulăpioare cu pereţi din placaj, la fel cum sunt şi cele de la vestiarele unor

fabrici sau terenuri de sport. Pe dulăpiorul care purta scris cu negru numărul „63” era lipit un dreptunghi de hârtie: „S.S. Obolnikov”. Sora-gospodină vârî cheia în lacătul prins de două belciuge.

Chiar în clipa aceea, se petrecu una din întâmplările despre care se spune de obicei că dirijează reguli demult stabilite. Nici astăzi nu-mi dau seama dacă lui Obolnikov i-au cedat atunci nervii, ori a fost victima propriei sale viclenii obtuze, primitive, ştiu doar că în clipa în care sora vârî cheia în lacăt, din spatele nostru i se auzi pe neaşteptate vocea tăioasă, scârţâitoare:

— Asta ce-o mai fi însemnând? Cine v-a dat voie să-mi controlaţi prin haine?

Surpriza o făcu pe sora-gospodină să tresară cu putere şi chiar atunci lacătul, împreună cu unul din belciuge, căzu din uşa dulăpiorului. Rămase atârnat de un singur belciug, în timp ce belciugul celălalt, agăţat de braţul lacătului, se mai legănă câteva clipe, cu un clinchet uşor.

— De ce îmi umblaţi în şifonier? V-a permis cineva să comiteţi asemenea fărădelegi? ţipa tot mai tare Obolnikov.

Pe pardoseala cenuşie, din plăcuţe de ceramică, căzuse un şurub subţirel. De uşa dulapului belciugul ar fi trebuit să fie prins cu trei şuruburi. Pesemne că şi cel de jos, singurul care mai rămăsese, fusese prins acolo mai mult de formă. Mi-am dat seama că Obolnikov mi-o luase înainte. În ceea ce mă priveşte, consimţisem aseară s-o aştept pe sora-gospodină. El însă n-a stat câtuşi de puţin s-o aştepte. Bravo, Serghei Sergheevici, ai jucat tare!

— Acum vă daţi seama de ce s-a răzgândit dumnealui să-şi facă ieşirea? m-am adresat doctoriţei.

Konstantinova însă nu se dumirise pe deplin despre ce era vorba şi mă privea derutată.

— Ce-i asta, oameni buni? urla Obolnikov. Oare nu mai este dreptate pe pământ?

— Încetează, Obolnikov, i-am spus furios. Poftim ordinul semnat de procuror pentru efectuarea unei percheziţii la domiciliul dumitale. Se include aici şi percheziţia corporală.

Obolnikov tăcu, mă privi îndelung cu ochii lui apoşi, nemişcaţi, şi doar vârful nasului îi tresărea când şi când. Pe urmă, omul mă întrebă pe un ton foarte calm:

— Oare ce-ai fi vrut să găseşti, preastimate, asupra mea?

— Îţi propun să-mi predai de bună voie dublurile cheilor de la apartamentul lui Poleakov.

Oftă adânc, iar eu mi-am dat seama că-i un oftat de uşurare. Ce să-i faci, trebuia să mă împac şi eu cu nereuşitele. De data aceasta, victoria îi aparţinea lui Obolnikov: fusese mai expeditiv decât mine.

— N-am aşa ceva. Mă acuzaţi pe nedrept. Iar dacă nu aveţi încredere într-un om simplu, muncitor, care nu-i şef şi n-are nici merite deosebite, poftiţi de căutaţi, de vreme ce v-aţi luat dreptul să comiteţi fărădelegi...

Toate obiectele enumerate în listă se aflau la locul lor, în dulăpior. Nu lipseau decât cheile. Nu numai cheile de la apartamentul lui Poleakov, ci întreaga legătură cu chei, predată spre păstrare, la internarea lui Obolnikov în clinică.

— Unde îţi sunt cheile? l-am întrebat.

Dădu cu întristare din umeri:

— După cum ştiţi, cetăţene miliţian, eu v-am raportat încă de data trecută că n-ar strica să vă

ocupaţi şi de personalul ăstui spital. Dumnealor o încep cu haleala gratuită din porţiile bolnavilor, iar de isprăvit – hehei! – cine ştie unde isprăvesc. Numai că alde dumneavoastră n-aveţi vreme să luaţi apărarea unui om simplu...

Mi-am dat seama că sorei-gospodine, o femeie ştearsă, liniştită, îi veni în clipele următoare tot sângele în obraz. Konstantinova îşi muşca şi ea buzele, clătină din cap şi rosti, gânditoare:

— Ticăloşi ca dumneata, Obolnikov, chiar că sunt greu de găsit...

— De vreme ce m-aţi găsit vinovat pentru toate celea, sigur că-mi puteţi spune cum vă vine pe limbă. Numai că judiciara n-o fi ea instituţia a mai de seamă. Şi nici puşcăria voastră de spital, dărâma-s-ar el să se dărâme. De-ar fi să-mi tocesc o sută de încălţări, şi tot am să ajung la adevăr!

Mi-am scos briceagul din buzunar, m-am apropiat de uşa vestiarului, am vârât cu băgare de seamă lama de oţel în broască încuietorii şi am răsucit-o uşor. Încuietoarea veche, slăbită, scârţâi, mi se împotrivi câteva clipe, apoi ţăcăni ascultătoare şi se deschise. Am râs:

— Uite, ăsta ţie-a adevărul, Obolnikov...

— Poftim? ciuli el urechile.

— Până ce eu am stat să mă moşmondesc, dumneata ai forţat azi noapte încuietoarea, ai desfăcut belciugul, ai pătruns în dulap şi ai sustras cheile.

— Păi noi nu le dăm pe mână cuţite, interveni Konstantinova.

— Credeţi că are vreo importanţă? am privit-o eu pe sub sprâncene. Dumnealui e lăcătuş calificat! Poate găsi oricând un fier pe care să-l folosească. Iar

în ceea ce priveşte şuruburile, nu le-a pus la loc numai pentru că era foarte grăbit...

— Asta mai trebuie s-o dovediţi! ţipă Obolnikov.

Am zâmbit în colţul gurii:

— La ce bun să-mi dovedesc propria mea prostie şi lipsă de operativitate? Dumitale, să ştii că ţi-am adunat alte dovezi.

I-am privit urechile stacojii, buzele vinete, nasul prelung, care îi tot tresălta mereu, şi am simţit cum mă gâtuie din nou o aprigă antipatie pentru acest individ.

— Scoate-ţi halatul şi pune-ţi hainele, i-am spus.

Se înfăşură şi mai strâns în poalele halatului, ca şi când ar fi încercat să se apere, şi mă întrebă cu voce răguşită:

— De ce? De ce să mă îmbrac?

— Ca să te iau cu mine.

— Pentru ce? Unde să mă duceţi? întrebă din nou, repezit.

— La închisoare.

Konstantinova făcu, speriată, un pas înapoi, iar chipul sorei-gospodine începu să pălească, până ce din roşeaţa de mai adineauri nu-i mai rămaseră decât vreo câteva pete stacojii pe gât şi pe sub bărbie. Obolnikov se lăsă încet, moale, pe un scaun, rămase nemişcat, şi numai mărul lui Adam, enorm şi osos, îi sălta ritmic – ca şi când ar fi înghiţit o minge de ping-pong – în sus şi în jos. În încăperea vestiarului se lăsă o linişte încordată, întreruptă doar de răsuflarea zgomotoasă a lui Obolnikov. Trecură astfel câteva clipe foarte lungi, căci povara acelei tăceri provocate de spaimă îmi fu mie însumi greu de suportat. Îndată, ca să-mi întăresc hotărârea pe care o luasem, am repetat:

— Îmbracă-te. Te duc la comandament şi îţi întocmesc acolo formele pentru arestare...

Obolnikov se ridică de pe scaun, se duse la dulăpior, îşi luă de acolo hainele, apoi îşi scoase halatul şi, pe măsură ce-l vedeam îmbrăcându-se, mişcările îi deveneau tot mai repezi, până ce ajunseră aproape dezordonate, ca într-o criză de isterie. În acelaşi timp, îl auzeam bolborosind:

— Îndată... îndată... n-am să vă reţin... încă o clipă şi am isprăvit...

„...Având în vedere cele de mai sus şi luând totodată în consideraţie:

— că pentru verificarea datelor culese cu prilejul anchetei penale este necesară o anumită perioadă de timp;

— că, aflându-se în libertate, S.S. Obolnikov poate interveni activ, spre a împiedica stabilirea adevărului, – după cum o demonstrează, de exemplu, furtul pe care l-a săvârşit la vestiarul clinicii de dezalcoolizare.

DECIDE:

Drept măsură restrictivă împotriva numitului S.S. Obolnikov, în conformitate cu articolul 90 din Codul Penal al R.S.F.S.R., şi până la înaintarea către numit, într-un termen de 10 zile, a datelor de acuzare, acesta să fie a r e s t a t...”

Comisarul isprăvi de citit, îşi scoase stiloul, apoi îl aşeză pe birou şi mă întrebă:

— De ce numai pentru zece zile? De ce nu vrei să-l ţii arestat până la proces?

— În primul rând, pentru că nu ne este încă limpede rolul pe care l-a jucat în toată afacerea asta.

În al doilea rând, pentru că ar trebui să-i prezentăm toate datele de acuzare şi, în felul acesta, ar şti precis ce anume cunoaştem şi unde mai avem nevoie de date suplimentare.

Comisarul spuse:

— La ce părere ai ajuns în momentul de faţă?

— Cred că Obolnikov i-a înlesnit „sculerului" accesul în apartamentul lui Poleakov, dar n-a participat direct la comiterea furtului. Cât despre chei, cel mai probabil lucru e că le-a oferit hoţilor ca să se folosească de ele.

Comisarul, fără a se uita la mine, aţinti o privire meditativ-distrată spre fereastră, apoi, stând tot aşa, mă întrebă.

— Crezi cu adevărat în varianta asta?

Câteva clipe am rămas tăcut, apoi, oftând din greu, i-am răspuns:

— Nu, nu cred aproape deloc...

— De ce?

— Faptul că Obolnikov a pătruns în apartamentul lui Poleakov este aproape neîndoielnic. Dar dacă ar fi trebuit să acţioneze laolaltă cu hoţii, pentru ce a mai fost nevoie de vizita sculerului? Doar Obolnikov avea cheile asupra lui.

— Excluzi orice coincidenţă?

— Absolut. Dacă vă aduceţi aminte, Poleakov ne-a declarat că în timp ce sculerul se apucase de lucru în apartament, pe dânsul l-a sunat cineva din partea unei şcoli, rugându-l să organizeze acolo un recital?

— Da, îmi aduc aminte, dădu din cap comisarul.

— I s-a spus că este vorba de o şcoală pentru copii suferinzi. Întâmplarea asta i-a atras atenţia tovarăşei Lavrova...

— Apropo: ce părere ai despre ea? Se descurcă?...

— E o fată deşteaptă. Şi aşa cum vă spuneam, a stat o zi întreagă să telefoneze pe la toate şcolile speciale din Moscova...

— Ca să afle că Poleakov n-a fost invitat la niciuna din ele? făcu pe un ton mai mult afirmativ, decât de întrebare, comisarul.

— Exact. Un complice a încercat, de bună seamă, să abată atenţia celor din casă, pentru ca sculerul să poată lua în voie tiparul cheilor. Din acest punct de vedere, rolul lui Obolnikov îmi este cu totul de neînţeles...

— Dar al lui Ikonnikov? mă întrebă comisarul. Despre el ce ai de zis?

— Nu ştiu, am clătinat eu din cap. Sigur că-i un om antipatic...

Comisarul râse:

— Straşnic argument! Ce zici: dacă l-ai întreba pe Obolnikov, ţi-ar spune că-i eşti simpatic?

— Păi tocmai de aceea tac din gură. Totuşi varianta „hoţul viorii este Ikonnikov” o exclude pe cea care presupune participarea lui Obolnikov...

Comisarul îmi aruncă o privire peste rama ochelarilor:

— În asemenea situaţii complicate, să ştii că eu nu m-aş lipsi de cuvintele: „am impresia” sau „este posibil”...

— Se poate şi aşa. Ideea ar fi expusă într-un mod mai diplomatic. Totuşi convingerea că între Ikonnikov şi Obolnikov n-a existat nicio legătură îmi este foarte fermă.

— În orice caz ea nu se observă la prima vedere, remarcă pe un ton sarcastic comisarul. Dar ia spune-mi: când l-a vizitat Ikonnikov ultima oară pe Poleakov? De treaba asta. Te-ai interesat?

— Cum să nu? Ultima lor întrevedere a avut loc în urmă cu vreo doisprezece ani...

Răspunzându-i la întrebare, mi-am şi dat seama că cel dinaintea mea cunoaşte ceva, un lucru de mare importanţă, pe care nu mi-l spune într-adins, ca să mă „întărâte” şi mai rău. Comisarul se lăsă pe spătarul fotoliului, se uită lung la mine, apoi trase sertarul şi scoase de acolo un plic expediat prin poştă.

— Poftim, citeşte, şi îmi întinse plicul pe care sta scris cu pastă: „Şefului miliţiei judiciare. Strada Petrovka, 38”. Pe o foaie de caiet „dictando” se zăreau rânduri aşternute cu îngrijire:

„Vă rog să-mi citiţi cu atenţie scrisoarea şi să meditaţi asupra ei cu toată seriozitatea. În cazul când faptele pe care vi le relatez nu intră în competenţa dumneavoastră, vă rog să înaintaţi scrisoarea forurilor corespunzătoare. Vă aduc la cunoştinţă că în noaptea în care a fost comis furtul din apartamentul lui L.O. Poleakov, mă aflam cu totul întâmplător în preajma acelui imobil şi sunt convinsă că l-am văzut pe P.P. Ikonnikov ieşind pe poartă, cu un pachet la subţioară. De atunci mă aflu într-o situaţie din cele mai penibile. Fapt e că Poleakov, Ikonnikov şi cu mine ne cunoaştem îndeaproape de multă vreme, şi, în cazul când Ikonnikov n-ar avea nicio legătură cu furtul, declaraţia referitoare la cele de mai sus m-ar pune într-o situaţie îngrozitoare. Ţin însă şi la Poleakov suficient de mult ca să nu rămân pe o poziţie neutră. Poate că mi-aş fi impus totuşi să nu vă scriu, dacă nu l-aş fi auzit aseară pe Ikonnikov, care era beat, vorbind vrute şi nevrute şi spunându-mi printre altele că aşteaptă o scrisoare. Aceasta,

chipurile, va rezolva totul. Cele auzite mi-au întărit convingerea că este vorba de soarta viorii *Stradivarius*. Tocmai de aceea m-am decis să vă scriu, rugându-vă să verificaţi datele pe care vi le comunic. În cazul când veţi dispune de dovezi incontestabile în acest sens, declar că voi depune şi eu mărturia necesară. Ca urmare a motivelor pe care vi le-am expus, nu pot să semnez scrisoarea de faţă, deşi ştiu că este un procedeu nedemn. Vă rog totuşi să nu mă judecaţi prea aspru, căci nu este uşor să-i spui unui om, pe care îl cunoşti de atâţia ani, că este un hoţ, fără să fii convinsă de justeţea acestei monstruoase acuzaţii”.

Am împăturit fila de hârtie, am vârât-o în plic şi i l-am întins comisarului. Acesta surâse pe sub mustaţă:

— De ce mi-l dai înapoi? Înregistrează-l, pune-l la dosar şi continuă-ţi investigaţiile...

— Vasăzică, e totuşi vorba de Ikonnikov? am dat eu glas gândului. Dar dacă nu-i decât o provocare?

— S-ar putea să fie. Deşi după tonul ei, declaraţia pare verosimilă.

— Cazul ăsta o să-mi întoarcă creierul pe dos, am rostit eu.

— Nu-i nimic, se grăbi să mă liniştească comisarul, ţi-l vom pune la loc. Cine crezi că ar fi putut să ne trimită scrisoarea?

Am clătinat din cap în semn că nu presupun nimic.

— Ai vreo altă idee? mă întrebă comisarul.

— Am. Trebuie să obţinem aprobarea procurorului pentru a deschide şi citi toată corespondenţa adresată lui Ikonnikov...

— E o idee genială. Prin ingeniozitatea şi isteţimea de care dă dovadă. Dar să admitem că o vom face. La

ce rezultate vom ajunge?

— În cazul când declaraţia nu constituie o provocare, vom putea pune mâna pe scrisoarea de care a pomenit Ikonnikov. Dacă nu-i decât o calomnie, Ikonnikov nu va avea nimic de pierdut.

— Just. Dar e o metodă imorală. Nu se poate accepta, mi-o tăie comisarul.

— De ce?

— Pentru că nouă, celor de aici, ne-a fost sortit să ne bălăcim în rahat. Ca să nu ne murdărim, n-avem în faţă decât o singură soluţie: înaltele noastre obligaţii să le rezolvăm numai prin metode curate.

— Am impresia că nu ţin să deschid nişte scrisori amoroase de-ale vecinilor, am replicat cu ciudă.

— Asta ar mai lipsi, înălţă din umeri comisarul. Să ştii un lucru, Tihonov: în cazul când ai fi avut la îndemână dovezi zdrobitoare privind vinovăţia lui Ikonnikov, ţi-aş fi aprobat şi operaţia de care mi-ai pomenit. Ţi-aş fi aprobat-o în scopul demascării făptaşului şi a restituirii obiectelor furate. Dumneata însă vrei să foloseşti o metodă operativă excepţională doar cu scopul de a verifica: o fi hoţ Ikonnikov sau e doar o impresie a noastră. Asemenea experienţe ştii unde l-ar putea duce pe un anchetator?...

Şi comisarul scoase un fluierat foarte expresiv, după care mă privi din nou: oare ce aş mai avea să-i spun? N-am mai avut să-i spun nimic. Ce îi mai puteam spune? Se vede că îmi intui gândurile, căci după câteva clipe de tăcere, rosti fără grabă:

— Îmi dau seama că eşti nemulţumit de mine. Să ştii însă că asta-i situaţia: trebuie să te împaci cu decizia pe care am luat-o. Când ai să te aşezi după un anumit timp pe scaunul pe care şed eu acum, atunci ai să poţi lua şi dumneata decizii în conformitate cu

legea şi cu dreapta dumitale judecată.

Nu i-am spus nimic nici de data aceasta, doar am înălţat din umeri: ce puteam să-i spun, dacă întreaga discuţie căpătase acest ton neserios? Comisarul îşi netezi părul cu palma şi îmi vorbi din nou, arătându-şi dinţii de aur, iar eu am simţit că în clipele acelea nu-mi este câtuşi de puţin simpatic:

— Detectivul model, Tihonov, trebuie să aibă totdeauna un chip de nepătruns. Or pe fruntea dumitale, întocmai ca pe acoperişul „*Izvestiei*", textul rulează acum cu litere luminoase de un metru. Vrei să ţi-l citesc? Că doar nu poţi să-ţi vezi propria frunte, ca să ştii ce scrie acolo...

— Pentru un text scris, nicidecum rostit, ştiu că n-am să fac carceră. Aşa că puteţi citi în voie...

— Îţi mulţumesc, Tihonov. De scris, scrie acolo cam aşa: îi vine foarte uşor şefului să-şi demonstreze virtuţile, atâta timp cât castanele din foc i le scot subalternii. Dar ia să fi alergat dumnealui pentru ancheta asta cât am alergat eu, să vezi cam cum ar fi început să cânte. „Cazul nerezolvat" apasă pe umerii mei, iar nu pe ai comisarului. Precum şi multe alte idei cu un conţinut analog... Ce zici, Tihonov, am citit corect?

— Asta s-o judecaţi dumneavoastră, i-am răspuns cu prudenţă. Eu doar nu pot să văd ce-mi stă scris pe frunte.

— Atunci e în regulă, dacă trebuie s-o judec eu, se învioră comisarul. Eu nu vreau însă decât să-ţi amintesc că în ultimele zile nu ţi-am tulburat deloc pacea sufletească prin întrebări lipsite de tact: „Ce ai mai realizat, Tihonov, în problema viorii furate?" Asta pentru că dumneata lucrezi la secţia judiciară numai de opt ani de zile, iar eu mi-am tocit aici douăzeci de

perechi de cizme şi ştiu că cel mai prost lucru în activitatea noastră e să-l tot înghionteşti pe lucrătorul în cauză. Mai sunt însă şi alţi şefi de instituţii preocupaţi de soarta viorii, nişte persoane civile, care treaba asta n-o cunosc. Necunoscând-o, îmi telefonează de zece ori pe zi şi mă tot întreabă: când ne daţi vioara înapoi?

— Aici nu facem economie planificată, am încercat să ripostez.

— Ei însă nu ştiu acest lucru şi nici nu vor să-l ştie. Şi asta pe bună dreptate. Oare te-ai gândit vreodată că pe lângă depistarea criminalilor noi mai îndeplinim o sarcină foarte importantă pentru societate?...

— Ce fel de sarcină?

— Orice om doarme liniştit, ştiind că miliţia îi stă de pază. Or în cazul când noi nu izbutim de două săptămâni să găsim o vioară furată, lumea din jur începe să se întrebe: dar dacă la noapte hoţii îmi vor părădui şi mie apartamentul?

— Tocmai de aceea ar trebui să deschidem şi să citim scrisorile lui Ikonnikov. Ca să nu apuce lumea să se sperie...

— Ba nu, amice! Curiozitatea să ne-o satisfacem prin metode care să nu lezeze demnitatea oamenilor. Să convenim că fiecare om e cinstit, până în clipa când putem să-i dovedim contrariul.

Am clătinat din cap:

— Într-adevăr, e foarte frumos să gândim aşa. Numai că în activitatea noastră e o treabă cam dificilă.

— Uşor nu e decât să bei ceai cu fursecuri, ripostă comisarul. Şi e greu în general să lucrezi la secţia judiciară. Căci adevărul îl afli gândind, nicidecum folosind viclenia...

Din cabinetul comisarului am ieşit indispus, furios şi, cu toate că ziua încă nu trecuse de amiază, încercam un sentiment de oboseală, muşchii îmi erau sleiţi, ca şi când n-aş fi dormit îndeajuns. Întărită fiindu-mi şi mai mult presupunerea că în furtul viorii sunt implicate două persoane – Ikonnikov şi Obolnikov – nu izbuteam totuşi să pricep ce anume ar fi putut să-i apropie pe aceşti oameni atât de diferiţi unul de celălalt.

La uşa biroului meu sta în aşteptare soţia lui Obolnikov: n-am recunoscut-o decât după ce-mi dădu bună-ziua. Obrazul i se umflase şi mai mult, ochii îi erau înfundaţi mai adânc în orbite, părea acum bolnavă de-a binelea.

— Mi s-a telefonat să vin la dumneavoastră... mi se adresă femeia.

— Da, ştiu, poftim în birou, i-am făcut eu loc să intre pe uşă. Scoate-ţi haina, aşază-te aici, la masa asta...

Mâinile schilodite, cu pielea plesnită, cu rosături şi cu unghii scorojite, îi zăceau fără vlagă în poala hainei, iar de privit mă privea cu sfială, gata să primească fără a protesta o nouă lovitură. De ce i-o fi fost dat să îndure atâta suferinţă?

— Evdokia Petrovna, azi dimineaţă l-am arestat pe soţul dumitale.

Dădu din cap, ca şi când s-ar fi aşteptat la aceasta, ca şi când ar fi fost gata s-o afle încă de data trecută, dar iată că oamenii au amânat să i-o comunice până astăzi, fie şi aşa, doar întreaga ei viaţă chinuită o pregătise demult pentru această clipă ruşinoasă.

— Suntem de părere că este implicat în furtul comis la familia Poleakov.

Clătină din cap, iar pe obraz îi lunecă şi i se pierdu printre zbârcituri o lacrimă cenuşie.

— Nu eşti de acord? Ai vreo altă presupunere?

Clătină iar din cap cu aceeaşi indiferenţă. De sub broboadă îi lunecară câteva şuviţe cărunte.

— Îţi este cunoscut faptul că în ajunul furtului soţul dumitale a vizitat apartamentul lui Lev Osipovici?

Obolnikova încuviinţă:

— Da, cunosc.

Pe chipul ei veşted, lipsit de culoare, am întrezărit o oboseală milenară. Părea că s-ar fi aşternut peste el colbul suferinţei îndurate de toţi oamenii nefericiţi, măcinaţi de roţile timpului.

— Când a fost asta? La ce dată a pătruns acolo?

Îşi aţinti asupra mea privirea ochilor ei străvezii, adânci ca două genuni, iar eu am încercat senzaţia că mă prăvălesc într-o fântână.

— Cu o zi înaintea furtului, rosti femeia.

— Cum ai aflat?

— L-am văzut chiar eu, îmi răspunse cu aceeaşi voce lipsită de expresie. M-am trezit noaptea – el nicăieri. Parcă m-ar fi împuns ceva drept în inimă. M-am sculat din pat, mi-am pus paltonul peste cămaşă şi am ieşit pe palier. Când colo, îl văd ieşind din apartamentul lui Lev Osipovici...

— Ţinea ceva în mâini?

— Nu, nimic.

— S-a folosit de cheile dumitale?

— Nu, clătină iar din cap. Cred că n-a furat nimic de acolo. O fi făcut nişte chei şi le-o fi dat altcuiva...

— Ce i-ai spus, când l-ai văzut la uşa lui Poleakov?

— Ce-aş fi putut să-i spun? Pentru el vorbele mele nu mai au demult niciun preţ.

— Bine, dar trebuia într-un fel să-şi explice

comportarea.

— Mi-a spus că nici n-a intrat în apartament. Cică i s-ar fi părut că umblă cineva pe scară şi-atunci a ieşit să vadă cine e. Aşa mi-a spus.

— Şi dumneata l-ai crezut?

— Nu. M-a minţit ca de obicei. Îşi făcuse el alte chei.

— Şi-atunci de ce ai tăcut? De ce nu mi-ai spus-o atunci, la început?

Stătu amuţită multă vreme, pe urmă îşi ridică privirea şi-mi spuse rar, cu o voce răguşită:

— Să te ferească Dumnezeu, tinere, să ai de răspuns vreodată la asemenea întrebări...

Începu să plângă şi cu cât mai multe lacrimi îi şiroiau din ochi, cu atât îi sporea şi plânsul, până când hohote spasmodice, dar aproape tăcute, începură să-i zguduie tot trupul istovit şi bolnav, iar aceste suspine, aidoma şuvoaielor care spală un stăvilar de pământ, veniră să-i surpe acum întreaga încordare şi spaimă, pe care le îndurase în decursul celor două lungi săptămâni de aşteptare. Printre lacrimi îi scăpară crâmpeie de fraze:

— Ai şi dumneata o mamă... înţelege-mă... nu vreau să se afle asta în unitatea lui Ghenadi... el e viaţa mea... să nu le scrieţi celor de la unitate...

I-am întins un pahar cu apă:

— Cum de te-ai putut gândi că am să le scriu? Aşa ceva nici nu mi-a trecut prin minte!

Bău cu înghiţituri mari şi dinţii îi clănţăniră de marginile paharului, iar picăturile, căzând peste parchetul gălbui, iscară pe el pete mari, întunecate...

Anna Alexandrovna Iablonskaia, profesoară de canto la şcoala „Gnesinski”, se grăbea să intre la oră,

astfel că n-am avut la dispoziţie decât vreo câteva minute. De vorbit vorbea repede, alcătuind fraze distincte, rotunde, ţintuind aceste informaţii în mintea mea, aşa cum un nituitor priceput ar ţintui un şir de nituri într-o tablă de oţel.

— ...Fostul meu soţ, Pavel Petrovici Ikonnikov, este un om înzestrat cu aptitudini multilaterale şi cu har bogat. Încă în timpul căsătoriei noastre mă gândeam că este o fericire să-şi fi închinat viaţa unui ţel nobil. Căci dacă o personalitate ca a lui ar fi fost bântuită de patimi rele, ar fi devenit cu timpul o veritabilă calamitate...

— Aş vrea să ştiu dacă Pavel Petrovici e un om mercantil, am întrebat-o.

— Un asemenea sentiment îi este cu desăvârşire străin. Banii nu l-au interesat niciodată. Până şi gloria, ca, de altfel, întreaga lui situaţie, şi-a irosit-o ca un petrecăreţ lipsit de judecată...

— Cum de a putut să facă aşa ceva? Doar e o fire tare?

— Dimpotrivă. Este un om foarte slab, lipsit de carcasa interioară...

— Cum, cum? n-am înţeles-o eu.

— Îmi vine greu să vă explic. El şi-a format propria personalitate ca un constructor lipsit de aptitudinile trebuincioase. Mă-nţelegeţi?

— Nu prea, i-am răspuns cu prudenţă.

Scutură înciudată din cap, supărând-o pesemne lipsa mea de agerime. N-avea decât să se supere. Din fericire, nu cunoştea faptul că, în cazul unui asemenea dialog, virtutea principală a unui detectiv n-o constituie agerimea, ci numai atenţia şi răbdarea. Când interlocutorul se porneşte să vorbească, nu este cazul să-l derutezi prin tot soiul de supoziţii şi

presupuneri.

— Sunt de părere că pentru edificarea unei personalităţi umane, ca şi pentru înălţarea unei clădiri, este nevoie de o anumită cantitate de materiale, care să fie folosite cât mai raţional. Asta, ca să zic aşa, într-o variantă optimă. Ikonnikov însă a înălţat o faţadă luxoasă, un vestibul cu coloane, un portic cu sculpturi, dar în momentul acela materialele i s-au terminat. De aceea, în spatele unei faţade atât de impozante, locuinţa propriu-zisă n-a mai putut fi construită, iar el a fost nevoit să-şi facă culcuş în vestibulul de marmoră. V-aţi gândit vreodată cum ar putea să locuiască cineva într-un vestibul?

— Poate nici n-a ştiut un timp că este vorba de un vestibul? Poate a crezut că-i o locuinţă adevărată?

Femeia zâmbi cu tristeţe:

— Ba a ştiut. Cum să nu ştie? Nici pe mine nu m-a putut ierta, aflând că o ştiu şi eu...

— Bine, dar situaţia n-a fost chiar aşa de la început?

Înălţă din umeri:

— Într-adevăr, n-a fost aşa. Totuşi soarta i-a fost pecetluită.

— Ce vă face s-o credeţi?

— Ce mă face s-o cred? repetă femeia. Am meditat la asta multă vreme, dar n-am înţeles-o decât cu mult mai târziu. Fapt e că Ikonnikov purta în el sâmburele propriei sale ratări. Şi cu cât făcea mai multe eforturi să se realizeze, cu atât mai adânc îşi înfigea sâmburele acela rădăcinile. Până când l-a cuprins cu totul...

Tăceam. Femeia continuă, gânditoare:

— Nu ştiu dacă avea cu adevărat calităţile necesare unui violonist de geniu, cred însă că le avea.

În orice caz se considera un geniu pe deplin realizat. Tocmai acest lucru l-a dus la ratare, căci întreaga lui concepţie despre viaţă putea fi rezumată printr-o singură deviză: „unui geniu totul îi este permis”. Într-adevăr, geniului îi este permis orice, dar numai în domeniul în care este geniu. În rest nu-i este permis nimic. Dar absolut nimic! Cu alte cuvinte totul îi este interzis!

— N-aş zice că geniile pe care le cunoaştem ar fi nişte asceţi, am rostit, sceptic.

— Nu-i vorba să fii un ascet. Însă geniul este în primul rând un om ca toţi ceilalţi, înzestrat fiind cu o singură aptitudine ieşită din comun. În rest, prin calităţile lui fizice şi morale, prin timpul de care dispune, este egal cu toţi ceilalţi oameni. Aşadar, pentru ca geniul lui să evolueze, să capete strălucirea necesară, el trebuie să renunţe la foarte multe lucruri, accesibile celorlalţi. Altfel, nu va avea nici răgazul, nici puterile necesare...

— Dar Poleakov? am întrebat-o.

— Poleakov? avu ea un surâs scurt. În afara orelor rezervate concertelor, Leovuşka mai exersează şi astăzi câte şase ore pe zi. Şi o face el, care de treizeci de ani se bucură de o faimă universală. Şi-a interzis el singur o mulţime de drepturi, impunându-şi tot el nenumărate obligaţii...

— Cum vă explicaţi ostilitatea lui Ikonnikov faţă de Poleakov?

— N-o pot explica în două cuvinte. Cauza principală cred că o constituie însăşi prăbuşirea concepţiei lui despre viaţă.

— Ce legătură a avut cu asta Poleakov?

— Legătura a constat în ciocnirea a două concepţii diametral opuse. Poleakov îşi îndeplineşte şi astăzi

îndatoririle pentru a sluji muzica şi pe oameni, în timp ce Ikonnikov nu-şi urmărea decât interesele, aşa fel ca muzica şi oamenii să-l slujească pe el. Şi pentru că nu te poţi lua la harţă cu viaţa, el s-a rezumat în această problemă la o hărţuială cu o persoană în carne şi oase.

— Au avut şi confruntări directe?

— După câte ştiu, n-au avut. Relaţiile dintre ei, însă, s-au întrerupt demult, încă din timpul războiului.

— Care a fost cauza?

Femeia rămase pe gânduri şi am avut impresia că nu doreşte deloc să-şi amintească despre acest lucru. Totuşi înălţă din umeri şi spuse:

— Aş fi vrut să evit această discuţie, mai ales că de atunci au trecut atâţia ani. Am să-ţi relatez totuşi întâmplarea, şi aceasta cu un singur scop: să-ţi dai seama chiar dumneata că Ikonnikov nu are nicio legătură cu furtul viorii. E un om slab şi fricos. Am înţeles limpede acest lucru în ziua când i s-a propus să dea un recital împreună cu Poleakov în Leningradul asediat. Îmi amintesc că în ziua aceea a fost de-a dreptul cuprins de groază. A făcut o adevărată criză de nervi. Cu mine se obişnuise cum s-ar fi obişnuit cu un obiect casnic, de aceea prezenţa mea nu l-a jenat câtuşi de puţin. L-a cuprins o asemenea panică, încât noaptea a plâns cu hohote...

— Din ce cauză? am întrebat-o cu sinceră uimire.

Femeia mă privi cu condescendenţă:

— Dumneata nu aveai pe vremea aceea decât vreo cinci anişori, aşa că îţi vine greu să-ţi imaginezi ce reprezenta oraşul Leningrad în iarna anului nouă sute patruzeci şi trei.

— Şi ce v-a spus Ikonnikov?

— Mie? După ce i s-a telefonat, a lăsat receptorul în

furcă şi mi-a spus: „Până aici mi-a fost: vor să mă bage în mormânt!...”

— Chiar a refuzat să plece?

— Ba nu, a fost de acord. Dar toată noaptea a umblat agitat prin casă, şi a ţipat: „Eu nu ştiu să înot!... Fiecare a zecea maşină de pe lac[15] se prăvăleşte sub gheaţă!” Asta îmi striga, cuprins de adevărate crize de nervi, în clipele când încercam să-l liniştesc. Spre dimineaţă i s-a ridicat temperatura...

— Şi Poleakov?

— A plecat de unul singur.

— Au avut vreo discuţie înainte să plece?

Iablonskaia râse, dar ochii îi pluteau în lacrimi.

— Leovuşka are un suflet de copil. Înainte de a pleca, a alergat prin toată Moscova să-i facă rost lui Pavel de nişte sulfidin. A găsit în cele din urmă, plătind pentru el o sumă fantastică. Pe atunci medicamentul ăsta nu-l găseai nicăieri...

Se întoarse cu spatele, îşi deschise poşeta şi, găsind acolo o batistă, şi-o trecu peste ochi cu o mişcare uşoară, aproape de neobservat.

— Împreună cu Leovuşka a plecat şi un alt prieten de-al nostru Mark Solomonovici Pritzker, administratorul filarmonicii. Mai târziu, el mi-a povestit că, ajungând la Drumul de gheaţă[16], Leova a oprit maşina şi a cerut o anvelopă de rezervă...

— O cameră?...

— Mă rog, nu ştiu precis cum se numeşte. Aceea

[15] Lacul Ladoga. În timpul încercuirii Leningradului de către trupele hitleriste, singura legătură cu oraşul asediat se făcea cu ajutorul automobilelor şi autocamioanelor care treceau peste lacul înghețat, bombardat şi acesta de inamic.

[16] Drumul peste lacul Ladoga.

care se aşază pe roată. Pe urmă a scos două corzi de vioară, a legat de cameră cutia cu vioara *Stradivarius* şi a urcat toată chestia aceea în autocamionul care venea în urma lor. „Cine ştie ce se poate întâmpla pe un asemenea drum, i-a spus lui Pritzker. Acum, însă, nu mai am grijă pentru soarta viorii: de bună seamă o vor putea pescui din apă...”

Nu şi-a mai ascuns boabele mari de lacrimi care continuau să i se rostogolească pe obraji. A încercat doar să schiţeze un surâs, însă acesta i-a fost nevolnic, pătruns de sfială, ca şi când ea n-ar mai fi avut şaizeci de ani, ci din nou douăzeci.

— Vezi ce feste ne poate juca amintirea? îmi spuse. Eram convinsă că totul s-a stins de mult, că a pierit fără urmă...

Tăcu, pe urmă adăugă:

— Hotărârea cea mai de seamă omul n-o poate lua decât o singură dată în viaţă. Şi adeseori se întâmplă să greşim, pentru că atunci n-avem înaintea noastră decât două soluţii: să spunem fie „da”, fie „nu” Un al treilea răspuns nu există...

Abia în clipa aceea mi-am dat seama că în spatele acestor cuvinte se ascunde încă un aspect al relaţiilor dintre aceşti oameni, un domeniu în care eu nu mai aveam acces, căci de data aceasta femeia nu se mai referea numai la Ikonnikov, ci şi la ea însăşi, Poleakov aflându-se undeva între ei. Hotărârea însă fusese luată demult, şi nu mai putea fi schimbată, căci soţul nu ţi-l alegi după geniul de care dă dovadă, iar concordanţa dintre talentul unui om şi caracterul lui constituie aceeaşi iluzie ca şi o cale ferată pe care o vezi unindu-şi şinele la capătul zării...

Capitolul 9
Fumul amar al spaimei

Într-una din zilele de primăvară ale anului 1667, pe porţile oraşului Cremona intră o caleaşcă luxoasă, trasă de patru telegari albi şi trupeşi. Pe portiera lăcuită a caleştii sclipeau monograme şi însemne heraldice. Aparţineau lordului Cunning, sosit în oraş pentru a prelua de la meşterul Amati comanda pe care i-o făcuse acestuia însuşi Carol al II-lea. Violoncelul, viola şi două viori – micul ansamblu – erau gata împachetate. Lordul Cunning, fără să ascundă că se consideră doar executantul unui capriciu absurd, aşează în şir lung pe masă fişicuri de galbeni sclipitori, îi înmânã lui Amati o scrisoare de mulţumire din partea regelui, refuză să ia parte la masa sărbătorească, pregătită în cinstea lui, şi plecă în goana telegarilor spre Genova, unde îl aştepta fregata „Empire" cu patruzeci de tunuri la bord: regele nu voia ca instrumentele de-o asemenea valoare să fie expuse unei călătorii primejdioase pe drumurile Europei bântuite de războaie, dezbinări şi răzmeriţe.

Amati şi Stradivari rămaseră în dreptul ferestrei, privind cum se lasă pe drum colbul stârnit de roţile înalte ale caleştii. Halebardierii de la barieră îşi ridicară alene armele, scândurile punţii de lemn duduiră înăbuşit, apoi trăsura luxoasă pieri din vedere.

Amati spuse:

— Fiule, cred că e timpul să te găteşti şi tu de drum...

— Mă goneşti, meştere? îl întrebă, mirat Antonio.

Amati râse cu tristeţe şi clătină din cap:

— Cât timp ai fost lipsit de vedere, ţi-am slujit eu de călăuză. Acum ochii ţi s-au deschis, iar spatele meu nu te mai lasă să vezi soarele...

Stradivari vru să spună ceva, dar Amati îl opri printr-un gest scurt:

— Nu mă întrerupe, fiule, şi nu mă contrazice. Aceşti galbeni – făcu el un semn spre fişicurile de pe masă – îţi vor îngădui să-ţi cumperi o casă şi să-ţi înjghebezi un atelier. Trebuie să-ţi găseşti o tovarăşă de viaţă care să-ţi fie credincioasă şi să-ţi aducă pe lume copiii buni. Geniul n-are prea mult timp la îndemână şi nu poate rătăci prin lume în căutarea dragostei. O zămisleşte el însuşi, spre a o dărui apoi oamenilor.

— Ştii prea bine, meştere că nu mi se cuvine niciun fel de plată, făcu încurcat Stradivari. M-ai plătit îndeajuns prin cunoştinţele pe care mi le-ai împărtăşit.

Amati înălţă din umeri:

— Meşterii nu se pot plăti cu bani unii pe alţii. Banii sunt un nimic faţă de ceea ce îşi dăruiesc unul celuilalt. Tu ai înflorit ca un ram tânăr pe trunchiul ce se veştejeşte al vieţii mele şi nu suntem niciunul în măsură să judecăm care dintre noi este mai îndatorat faţă de celălalt...

Stradivari se lăsă într-un genunchi şi îi sărută lui Amati mâna grea şi colţuroasă ca un bolovan din colbul drumului.

— Îţi mulţumesc, meştere, pentru tot...

— Taci, spuse cu năduf Niccolò. Nu mă îndemna să rostesc cuvinte care ne împodobesc conştiinţa, dar care, rostindu-le cu glas tare, ne fac să ne ruşinăm...

Prânziră tăcuţi, într-o atmosferă solemnă, şi cu toate că Stradivari, plecând de sub acoperişul lui Amati, n-avea de gând să părăsească Cremona,

amândoi se simţiră întristaţi, ca în preajma unei despărţiri îndelungate, poate pentru totdeauna. Când fu adus desertul însoţit de plăcuta licoare mănăstirească a călugărilor benedictini, Amati spuse:

— Toată viaţa m-am temut de bătrâneţe, pentru că e un fel de despărţire continuă, care ţine decenii întregi. Aproape în fiece zi îţi iei rămas bun de la cineva. Mi s-au stins din viaţă părinţii, mi-au murit prietenii, copiii mi s-au căsătorit şi au plecat de acasă, nu mai e în viaţă nici câinele, iar în livadă a trebuit să dobor o seamă de meri uscaţi, care, odinioară, când i-am sădit, nu erau decât nişte puieţi subţiri. Să petreci şaptezeci de ani încheiaţi într-un singur loc, e foarte mult. De trecut, însă, timpul a trecut iute ca o clipită!

— Dar viorile? îi întrebă Antonio.

Amati îi aruncă o privire pe sub pleoapele grele, umflate:

— Viorile? Viorile rămân. Zilele trecute am fost cuprins de spaimă – am încercat să-mi amintesc chipul mamei şi n-am izbutit. Pricepi? Am uitat chipul mamei mele! Atât de multă vreme s-a scurs de la moartea ei. Viorile însă mi le amintesc pe toate. Pe fiecare dintre ele. După timbrul lor, după înfăţişare, iar mâinile îmi păstrează şi astăzi căldura lemnului din care au fost zămislite. Îmi amintesc de ele ca un părinte şi le iubesc cu duioşie şi cu durere, aşa cum îşi iubeşte un soţ bătrân frumoasa lui soţie, ştiind prea bine că ea va trăi mai mult, că atunci când el va fi praf şi pulbere, ea îşi va oferi altcuiva căldura inimii. Totuşi, simţământul acesta nu-l face să se întristeze, ci, dimpotrivă, îi trezeşte în suflet speranţa că şi după moartea lui ea va rămâne frumoasă şi va fi din nou fericită... Să ştii că sunt şi eu foarte bătrân...

. . . . . .

Intrând a doua zi dimineaţa în birou, mi-am dat seama că Lavrova a şi început interogatoriul lui Obolnikov. Dus fiind în camera de arest preventiv, i se luaseră şireturile de la pantofi şi centura, astfel că acum, trăgându-şi necontenit pantalonii şi târşindu-şi pantofii, avea o înfăţişare şi mai jalnică.

— Vasăzică, nu eşti de acord cu declaraţia soţiei dumitale – cum că te-ar fi văzut ieşind din apartamentul familiei Poleakov? îl întrebă Lavrova.

— Nu sunt de acord, cetăţeană comandant. Aşa ceva nu s-a întâmplat.

— Prin urmare, ea nu te-a putut vedea nici pe palierul de lângă uşa acelui apartament?

— Bineînţeles că n-a putut să mă vadă, ţipă Obolnikov. Eu, cetăţeană comandant, n-am obiceiul să mă furişez noaptea pe la uşile altora.

Mi-a venit să râd, auzind felul caraghios în care i se adresa Obolnikov. Lavrova pesemne că-şi dădu seama şi ea de acest lucru, căci spuse încruntându-se:

— Te-am rugat până acum de trei ori să nu mi te mai adresezi în felul ăsta. Foloseşte-mi numele de familie sau funcţia şi lasă în pace formula asta absurdă: „cetăţeană comandant”...

Obolnikov oftă, apoi recurgând la tonul lui didactic, de care părea că nu se mai poate despărţi nici acum, când îşi ţinea pantalonii să nu-i cadă, spuse:

— Oricum m-aş adresa, tot comandant îmi sunteţi. Aflându-mă aici, vinovat fără vină, până şi un câine îmi poate fi comandant. Cu atât mai mult dumneavoastră, cetăţeană inspectoare...

M-am aşezat la masa mea de lucru, ascultându-le

în continuare convorbirea. Eram curios să ştiu: va adopta oare Obolnikov un ton linguşitor sau, dimpotrivă, un ton obraznic. La un al treilea fel de a fi desigur că nu mă puteam aştepta.

— Acum, la bătrâneţe, şi-a bătut joc soarta de mine, începu să filosofeze Obolnikov. Mi-am crescut copiii, am avut grijă de familie, iar soarta m-a răsplătit cu chinuri şi cu durere...

— Ia te uită la noul rege Lear! rosti cu ironie în glas Lavrova. Spune-mi, la ce i-ar folosi soţiei dumitale să te calomnieze?

Obolnikov stătu o clipă să se gândească, apoi îşi înălţă arătătorul subţire, pătruns parcă şi el de răutate:

— Doar n-oi tăcea din gură. Sigur că am să vă spun. Şi dumneavoastră am să vă spun şi la cei mari am să ajung cu adevărul meu, dacă aici nu veţi binevoi să mă ascultaţi...

— Ba te vom asculta, făcu Lavrova. Spune...

— Mă ascultaţi într-adevăr, dar cu mare neplăcere şi neîncredere în cuvântul unui om obidit! Pe câtă vreme ar trebui să căutaţi din răsputeri adevărul, să luptaţi pentru el necontenit şi fără a ţine seama: o avea omul cu pricina niscaiva grade sau titluri înalte, sau numai bătături în palme şi lacrimi în ochi. Oare dânsul nu v-a învăţat aşa ceva?

Şi arătă spre portretul mare al lui Dzerjinski, agăţat în peretele de lângă biroul meu.

De uimire, am rămas cu gura căscată. Lavrova însă făcu răstit:

— Dumneata să nu ne înveţi pentru ce să luptăm! Auzi, pedagogule? Mie să-mi răspunzi la întrebări! Ca să vezi unde era victima, căutătorul de adevăr în stacanele cu rachiu!...

Obolnikov o băgă pe mânecă şi îndată, aidoma unui cărăbuş, îşi ridică lăbuţele:

— Păi eu... Am spus eu ceva? Eu vă răspund la orişice întrebare...

— Te-am întrebat clar: ce te face să nu fii de acord cu declaraţia soţiei dumitale?

— Păi cum să fiu de acord? spuse repede Obolnikov. Nevastă-mea îi un om rău, vrea să mă bage în puşcărie.

— Uite acum totul e limpede. Dânsa e un om rău, iar dumneata cel mai cumsecade. De aceea vrea să te bage în puşcărie?

— Sigur că da, încuviinţă Obolnikov şi, după înviorarea care îl cuprinse, mi-am dat seama că-i venise în minte o nouă idee. Să ştiţi că are interes să scape de mine. Pe bază de imoralitate...

— Cum, cum? făcu, mirată, Lavrova.

— Are un drăguţ. Ibovnic, carevasăzică...

— Cine? nu-l înţelese Lavrova.

— Nevastă-mea, preaiubita! Că doar despre ea e vorba! Pe mine, adică, la zdup, iar pe dumnealui în casă, în patul meu care nici nu s-a răcit ca lumea...

Făcu o pauză şi ne privi cu o licărire de curiozitate în ochi. Încerca pesemne să aprecieze rezultatul acestui atac prin surprindere.

Noi însă ramaserăm tăcuţi. Eu mai avusesem prilejul să întâlnesc asemenea specimene, iar pe Lavrova cazuri de acest fel o tulburau profund. Pe chip i se putu citi îndată o expresie de chin şi de silă, pe care o capeţi nimerind cu mâna peste un şobolan.

— Asta-i o... asta-i o... începu ea să se bâlbâie, şi-atunci mi-am spus că este cazul să intervin.

— O clipă, tovarăşă inspectoare, am întrerupt-o. Ştii, Obolnikov, aşa cum stăm acum şi te priveam, m-

am gândit că în unele cazuri nu e bine că legile şi morala noastră exclud cu desăvârşire pedeapsa corporală. Dumneata, de exemplu, ar trebui să fii bătut la fundul gol. Nu oricum, ci chiar aşa: la fundul gol. Cu nuiele muiate în sare. Numai frica de o asemenea pedeapsă te-ar putea opri, măcar pentru un timp, să mai faci ticăloşii...

Obolnikov sări în picioare, îşi smuci gulerul cămăşii – e drept, cu suficientă băgare de seamă ca să nu-i rupă nasturele, căci în camera de arest nu era chiar din cale-afară de cald – şi strigă cu voce tragică:

— Poftim! Daţi în mine! Oi avea eu grijă să-mi ajungă plângerea la oameni care ştiu să facă dreptate! N-o să vă fie deloc moale când s-o afla că m-aţi ameninţat cu bătaia! Cu mine o păţiţi!...

— Stai jos, Obolnikov, i-am spus încet. Îţi iroseşti în mod neeconomic forţele. Păstrează-ţi-le pentru reclamaţiile pe care vrei să le faci. Dar nu uita să scrii acolo adevărul adevărat: că mi-ar face multă plăcere să te bat la fundul gol cu propriile mele mâini. Şi că n-aş înceta să te bat până ce n-ai răcni că te căieşti cu adevărat. Un om zău că n-are voie să ajungă un ticălos atât de mârşav ca dumneata.

— Şi pentru insulte aduse persoanei mele veţi răspunde, urlă din nou Obolnikov cu un glas strident, cu o furie neputincioasă.

Zbârnâi soneria telefonului. Am ridicat receptorul: era ofiţerul de serviciu. Obolnikov continua să mai spună ceva, să gesticuleze, dar eu nu mai auzeam nimic, ca şi când m-ar fi asurzit o salvă de artilerie.

Într-un atelier pentru repararea aparatelor de radio de lângă halta Nemcinova, fusese găsit magnetofonul furat din apartamentul lui Poleakov.

Pe uşa cu geamuri a atelierului atârna o placardă cu inscripţia: „ÎNCHIS PENTRU INVENTAR”. Intrând înăuntru l-am zărit pe inspectorul Sevastianov de la miliţia economică stând călare pe un scaun şi conversând fără grabă cu responsabilul.

Acesta, un tânăr vesel şi iute în mişcări, surâdea nepăsător. Sevastianov părea şi el bine dispus. Doar gustarea şi sticluţa cu băutură mai lipseau, atât de prietenească şi plină de căldură le era convorbirea, atât de calm şi de natural li se desfăşura, dovedind umor şi deplină seninătate. Sticluţa însă lipsea. În locul ei, se afla pe masă un magnetofon portativ. Cât despre responsabilul magazinului, trebuie să mărturisesc că avusese un mare ghinion să nimerească în braţele primitoare ale lui Sevastianov. Cu vreo trei ani în urmă, anchetând împreună cu el cazul privitor la asasinarea preşedintelui unei cooperative, amestecat până peste cap în nişte afaceri necurate, mi-am dat seama limpede că cel care intră pe mâna lui Sevastianov nu mai are şanse de scăpare: cu aceeaşi blândeţe de om cumsecade, cu aceleaşi glume şi anecdote îi înghesuise în aşa hal pe escrocii aceia, încât, până la urmă, au fost nevoiţi să mărturisească totul.

Zărindu-mă, Sevastianov spuse:

— A-a, iată-l şi pe şeful nostru.

I-am salutat pe cei doi şi m-am aşezat în fotoliul de lângă tejghea.

— V-am invitat aici, tovarăşe comandant, ca să vă întreb cum ar trebui să procedez. Nu-i un caz important, totuşi am zis că-i mai bine să-l cunoaşteţi şi dumneavoastră...

Nu-i sunt câtuşi de puţin comandant... Sevastianov lucrează în cadrul unei alte direcţii, şi-apoi avem

amândoi acelaşi grad: cel de căpitan. De vreme ce adoptase însă această versiune, trebuia bineînţeles să-i ţin isonul.

— Am descoperit aici, la tovarăşul Komov, responsabilul atelierului, o încălcare a legislaţiei în vigoare. Vreau să spun că n-a eliberat chitanţa şi devizul necesar pentru repararea unui magnetofon...

— De ce faceţi atâta caz pentru un fleac de nimic, tovarăşe inspector? îl întrerupse Komov. Cum să fie asta o încălcare a legislaţiei? A trecut pe la mine un prieten şi m-a rugat să-i pun la magnetofon o altă siguranţă. Ce trebuia să fac: să-i iau omului opt copeici? Dacă ţineţi cu tot dinadinsul, poftim: le dau eu din buzunarul meu şi-i fac şi toate formele!

Sevastianov rosti pe un ton didactic:

— Prietenia are rostul ei, iar banii rostul lor. Mai ales când sunt banii statului. Unul vine cu opt copeici, altul cu opt ruble, iar un al treilea poate să...

— Ce poate să facă un alt treilea? se răsti Komov. Doar în afara acestui „Philips" n-aţi mai descoperit nimic. Atunci de ce să generalizaţi? Noi vorbim acum despre cele opt copeici. Deşi, drept să vă spun, mi-e şi ruşine să amintesc despre o sumă ca asta...

— Ce om ruşinos şi cu inima largă eşti dumneata, Komov. Nici nu te poţi compara cu noi, nişte calici, nişte cărpănoşi, râse Sevastianov. Cum ar putea însă un nepriceput ca mine să ştie precis: e vorba, într-adevăr de opt copeici sau, poate, de opt ruble?...

Komov îi aruncă o privire piezişă:

— N-aveţi decât să verificaţi...

— Păi nu ţi-am spus că nu mă pricep la aşa ceva? înălţă Sevastianov din umeri.

— Atunci nu acuzaţi lumea de pomană, spuse cu gravitate Komov.

Sevastianov îl privi cu ochii mijiţi şi mi-am dat seama că-l distrează de-a binelea aerele pe care încerca să şi le dea flăcăul. Apoi îmi spuse:

— Stanislav Pavlovici, dumneavoastră sunt convins că vă pricepeţi la aparatele astea. N-aţi vrea să vă uitaţi: e vorba într-adevăr numai de-o siguranţă arsă?

Privirea lui Komov mi se înfipse în obraz ca o suliţă. Simţeam, parcă, apăsarea ochilor lui întrebători, tulburaţi, pătrunşi de spaimă. Şi tot atunci, în clipa aceea scurtă, l-am zărit pe Sevastianov făcându-mi cu ochiul. Am luat de pe masă magnetofonul micuţ, alb, închis într-o carcasă de material plastic. Pe placa din spate purta o etichetă cu însemnele firmei şi cu seria: HB-182-974. Era, fără îndoială, magnetofonul lui Poleakov. Primul obiect din cele furate, care îmi cădea în mână.

Am sucit magnetofonul în mâini, apoi l-am pus pe tejghea şi l-am împins spre Komov:

— Deschide-i capacul, să ne uităm...

Toată frumuseţea constă în faptul că a mă uita într-un magnetofon ori într-un sincrofazotron pentru mine era absolut acelaşi lucru. În treburile astea sunt, cum se spune, tămâie. Şi totuşi Sevastianov o fi avut el ceva în vedere, propunându-mi să-mi arunc ochii peste împletirea aceea de sârmuliţe, condensatori şi rezistenţe. În clipa în care capacul îi sări împins de resorturi, mi-am şi amintit. Mi-am amintit foarte clar! Doar eu însumi am stat să întocmesc datele orientative, necesare identificării obiectelor care i se furaseră lui Poleakov.

Aruncându-mi o privire peste măruntaiele magnetofonului, am pus mâna pe el şi m-am adresat lui Komov:

— Susţii prin urmare că nu i s-a ars decât o

siguranţă?

Dădu, nervos, din umeri:

— Nu ştiu. Omul mi-a vorbit doar de-o siguranţă. Nici n-am apucat să mă uit prea bine.

— Aş putea să pariez că acestui magnetofon i s-a ars tot motorul! am rostit eu pe un ton sfidător. Şi că dumneata ţi-ai luat obligaţia să-l rebobinezi...

— Nu mi-am luat obligaţia să rebobinez nimic, rosti pe un ton lipsit de vlagă Komov. Până şi sclipătul dintelui său de aur păru să pălească. Amicul meu m-a rugat doar să mă uit ce are. Am amânat-o pentru diseară...

— Vasăzică, diseară amicul va reveni? l-am întrebat.

— Poate diseară, poate mâine dimineaţă. Nu-i o treabă urgentă.

— Cum îl cheamă pe amicul dumitale? dădu glas Sevastianov, care, până atunci, se mulţumise să tacă. Unde locuieşte? Cu ce se ocupă? Am dori să-l cunoaştem, cum s-ar spune, toate datele de pe buletin...

— Nu ştiu, făcu, fără să se controleze, Komov.

— Asta-i bună! se miră Sevastianov. Nu ştii cum îl cheamă pe amicul dumitale?

— Ba nu, asta o ştiu. Îl cheamă Kolea. Atâta ştiu şi nimic mai mult.

— Urâtă treabă! spuse cu multă expresivitate Sevastianov. Ţi-a făcut un serviciu prost amicul Kolea...

— Mă rog! explodă Komov. M-aţi prins cu mâţa în sac! N-aveţi decât să vă bucuraţi! Mare lucru am făcut: o să dea statul faliment pentru o treabă ca asta. Vă rog să întocmiţi procesul-verbal şi s-o terminăm...

— Stai, stai. Ia-o încet că n-avem unde să ne grăbim, rosti alene Sevastianov. De pornit, vasăzică, am pornit-o de la opt copeici. Acum suma a crescut. Te pomeneşti că om afla şi alte lucruri, încă mai interesante. Mai întâi să auzim amănunte despre amicul dumitale. Adică, de unde îl cunoşti, cum şi cu ce prilej v-aţi cunoscut, cum arată la faţă şi aşa mai departe...

— Glumiţi, tovarăşe inspector? La ce vă trebuie toate astea? se oţărî responsabilul, iar dintele-i de aur aruncă scântei.

— Să ştii că-i într-adevăr un om glumeţ, am dat eu glas. A venit aici de la Moscova numai pentru aşa ceva. Haide, prezintă-ne toate amănuntele despre amicul dumitale!

— Serios?

Furia îl înecă pe Komov.

— Atunci chiar că nu vă mai spun nimic! N-are decât miliţia economică să mă amendeze pentru lipsă de chitanţă ori să mă scoată din funcţia de responsabil. Mai mult de-atât n-are ce să-mi facă. Şi de dumneavoastră să ştiţi că nu mă tem...

— Vasăzică, nu te temi de miliţia economică? am rostit cu o voce gâtuită. Dar de miliţia judiciară te temi? După cum poate că ştii, tăinuirea de obiecte furate nu se pedepseşte cu amendă...

I-am întins legitimaţia mea pătrată, roşie:

— Ce zici: pentru miliţia judiciară nu ţi-ai putea aminti câte ceva despre amicul dumitale? Care te-a rugat să-i repari un magnetofon furat?

Komov se lăsă pe scaun, mutându-şi privirea uluită când la mine, când la Sevastianov. Acesta clătină cu mâhnire din cap şi spuse:

— Ai văzut unde te pot aduce rublele şi copeicile?

Termenul de onorare a comenzilor pe care le primeşti e de două săptămâni, nu-i aşa? Amicului care nu ţi-a cerut chitanţă, i-ai promis pesemne c-o să-i faci magul până mâine dimineaţă?...

— Ei, ce zici, Komov. Eşti de acord să-ţi aduci aminte? l-am întrebat şi eu. Adineauri erai gata să plăteşti pentru el întreaga reparaţie. Oare chiar n-ai să ne spui nimic altceva?

Responsabilul înghiţi în sec. Cred că i se uscase gâtlejul.

— Îţi propun, Komov, să ne prezinţi în mod oficial o declaraţie despre modul în care ai ajuns în posesia acestui magnetofon, am continuat eu. Te previn că va fi un interogatoriu consemnat într-un proces-verbal şi că mărturia falsă este pedepsită de lege. Dacă vei începe iar să ne minţi, vei suferi tot dumneata consecinţele.

Komov păru că abia acum revine la realitate:

— Păi eu... Dacă aş fi ştiut... Măcar să-mi fi trecut prin minte... Am vrut să fac şi eu un ciubuc de vreo cinci ruble, asta aşa e... Pe urmă mi-am dat seama că m-aţi prins cu ocaua mică... Zic: s-a dus ciubucul... Dar să fi ştiut că-i furat! Asta vă jur că nici nu mi-a trecut prin minte...

— Acum ai aflat, îi spuse pe un ton împăciuitor Sevastianov. Cum s-ar zice: ai conştiinţa curată – pe-aici ţi-e drumul...

Komov pesemne că se mai linişti, căci îl privi chiorâş şi mormăi:

— Luaţi-mă mai încet, că doar n-am ajuns în colonie să citesc asemenea îndemnuri. Şi nici n-am de gând să ajung...

— Asta-i foarte bine! rosti cu convingere Sevastianov. Prin urmare cum a fost treaba?...

— Ieri mi-au adus maşinăria asta doi puşti. Să tot aibă vreo şapteşpe ani fiecare. Lăţoşi. Dintr-ăia care îi imită pe cântăreţii „Beatles”. M-am uitat la mag şi le zic: trebuie să-i schimbăm bobina. O trimitem la fabrică, şi peste vreo două săptămâni e gata. Pesemne că le ardea buza să danseze dansurile lor aiurite, că nu m-au lăsat în pace: n-aş putea să le-o repar mai degrabă? Şi-atunci m-am gândit... cum să-i zic... să rămân adică după orele de serviciu şi să le rebobinez morişca. Ne-am tocmit la cinci ruble, iar mâine trebuie să vină să-şi ia magul în primire. De unde să bănuiesc că l-au şterpelit?

— Cam la ce oră trebuie să vină? îl întrebă Sevastianov.

— Mâine, în cursul dimineţii.

Am schimbat o privire cu colegul meu şi i-am citit în ochi întrebarea pe care mi-o pusesem şi eu: ce era de făcut cu Komov? De lăsat în atelier nu-l puteam lăsa.

— Of, Komov, Komov, oftă din greu Sevastianov.

— Ce mai vreţi de la mine? făcu el posomorât.

— Dar dacă ne duci şi acum cu vorba? Îm? îi aruncă Sevastianov o privire, mijindu-şi ochiul verzui, cu irizări mărunte, cafenii.

— Acum la ce bun să mai mint? rosti iritat celălalt.

— Nu aşa se pune problema, am intervenit eu. Niciodată nu-i frumos să minţi. Într-un fel, nici nu-i folositor. Şi totuşi omul mai minte. Se mai întâmplă...

— Astea sunt, cum s-ar zice, reminiscenţe urâte din conştiinţa noastră, observă Sevastianov. Oare n-am dat şi eu mai adineauri de-o asemenea reminiscenţă?

— Păi eu n-am ştiut, bolborosi Komov.

— Ce n-ai ştiut? îl întrebă, cu mult calm, Sevastianov. Că nu trebuie să minţi? Asta învaţă până

şi pruncii de la creşă?

Komov tăcu. Fără ca el să observe, Sevastianov îmi aruncă o privire fugară şi se bătu cu degetul în piept. Îţi mulţumesc, Sevastianov, ţi-oi face şi eu cândva un serviciu.

— Acasă cu cine mai stai? l-am întrebat pe responsabil.

— Nu stau cu nimeni. De ce?

— E o simplă întrebare. Să ştii că astăzi tovarăşul Sevastianov va lucra aici ca ajutor de responsabil, până la ora închiderii.

Komov înălţă din umeri:

— N-are decât. Să lucreze şi până la sfârşitul anului.

— Până atunci ar fi prea mult. După ora de închidere însă am să te rog să nu părăseşti atelierul.

— Cum aşa? se miră Komov.

— Uite aşa. Va trebui să înnoptezi aici. Iar ca să nu te plictiseşti, o să-ţi ţină de urât tot tovarăşul Sevastianov. Şi-or să mai vină şi alţi doi tovarăşi de-ai noştri. E clar?

— Clar, rosti cu jumătate gură Komov. Asta cum se cheamă? Arestarea subsemnatului?

— Nu. Asta se cheamă capcană, spuse cu glas scăzut Sevastianov.

Am deschis uşa şi l-am auzit pe Obolnikov zicându-i Lavrovei:

— Cred şi eu: cine are de gând să crească porci, nu mai aude în jur decât grohăit...

Lavrova îi spuse, calmă:

— Ai dreptate: fiecare cu ale lui. Dumneata, de exemplu, ai căutat în apartamentul lui Poleakov o pasăre măiastră...

Obolnikov avu un gest de renunţare:

— Ce să mai zic: acum chiar că nu mai pot să vă dovedesc adevărul...

Privindu-l gânditoare, Lavrova spuse:

— Ştii Obolnikov, poate că... îşi roti arătătorul în dreptul tâmplei, poate că într-adevăr eşti cam plecat de acasă? Dacă vrei să susţii o asemenea variantă, să ştii de pe acum că ai să capeţi pedeapsa maximă. Încerci să negi nişte lucruri evidente pentru toată lumea...

Obolnikov îşi îndreptă spre mine o privire de animal hăituit şi spuse:

— Pot să beau nişte apă?

— Te rog.

Ţinându-se cu o mână de pantaloni, îşi turnă cu cealaltă puţină apă într-un pahar, şi bău cu sete. Mărul lui Adam îi săltă din nou, ca un bolovan, de-a lungul gâtlejului. Nici acum însă nu-şi părăsi atitudinea afectată: până şi paharul îl ridică într-un fel aparte. Îl susţinu doar cu trei degete – cu cel mare, cu arătătorul şi cu cel mijlociu. Inelarul îl lăsă mai depărtat, iar cel mic îi stătu cu totul în lături, ca o nuieluşă uscată. Privindu-i în clipa aceea degetele răşchirate, am simţit că în minte începe să mi se zbată, încercând să se smulgă de acolo, dar neizbutind să capete o formă concretă, poate un gând, o idee, poate doar o vagă impresie – nu izbuteam să-mi dau seama ce anume. Impulsul îmi tresăltă câteva clipe în minte, dar, negăsind o cale de ieşire, păli, apoi se stinse cu totul. Şi de amintit nu mi l-am mai amintit decât mult mai târziu...

Obolnikov fu scos din birou. Lavrova îmi spuse:

— Mâine o să mărturisească totul.

Am zâmbit:

— De unde atâta optimism?

— Ăsta-i un om de nimic. N-a stat decât o zi la arest, dar de azi dimineaţă a şi început să mă sâcâie: cam cum ar reacţiona instanţa dacă ar afla că de intrat dumnealui a intrat în apartament, dar că n-a furat nimic de acolo? În fine, să-l lăsăm deocamdată în pace. Spuneţi-mi, ce-aţi făcut cu magnetofonul?

— Până acum nimic. Am organizat în atelier o capcană.

Tăcurăm o vreme, apoi Lavrova îmi spuse:

— Ştiţi ce mă nelinişteşte în toată treaba asta?

— Nu. Ce anume?

— Faptul că până la ora actuală nu ne-am formulat nici măcar o ipoteză aproximativă despre felul în care au decurs lucrurile. Întâlnim în calea noastră o mulţime de fapte concrete, obiecte şi oameni, le pipăim ca nişte orbeţi şi încercăm din răsputeri să ne închipuim: au vreo legătură cu furtul, ori nu sunt decât nişte elemente întâmplătoare?

— Dar despre Ikonnikov n-ai nimic de spus?

— Ce pot să spun? rosti apăsat Lavrova. Că dispunem, într-adevăr, de-o scrisoare? Dar dacă încearcă cineva să ne mistifice?

— Pe lângă scrisoare, am aflat şi numărul de telefon al Filonovei, mai cunoaştem şi faptul că de ani de zile Ikonnikov dovedeşte o ostilitate profundă faţă de Poleakov şi mai există, în fine...

Eram gata să-i amintesc de aspida care ţâşnise spre mine din mâinile lui Ikonnikov, de spaima cumplită pe care o încercasem în clipa aceea. Dar am renunţat. Nimic din toate acestea nu putea constitui o probă concretă. Nu erau decât nişte impresii de-ale mele şi atât.

— Ce mai există? mă întrebă Lavrova.

— Nimic deosebit. O simplă impresie... Să ştii însă că în cazul când scrisoarea nu este o mistificare, înseamnă că totul se datoreşte maniei de distrugere a lui Ikonnikov. Dacă, dimpotrivă, e un fals, atunci putem fi siguri că am stat de vorbă cu hoţul. Am stat frumuşel de vorbă şi l-am lăsat să plece acasă...

— Nu vă înţeleg.

— Conţinutul scrisorii este edificator: autorul ei a şi aflat că l-am prins pe Ikonnikov în obiectivul nostru. Scrisoarea nu conţine nicio indicaţie privitoare la personalitatea lui, însă e alcătuită în aşa fel, de parcă autorul ar şti că deţinem despre el date foarte concludente. Cum de cunoaşte anonimul acest lucru? Căci dacă nu l-ar fi cunoscut, ar fi amintit măcar în treacăt cam ce fel de om este Ikonnikov şi în ce relaţii se află cu Poleakov...

— Dar de ce aveţi impresia că aţi şi stat de vorbă cu hoţul?

— Nu afirm asta, decât pentru cazul când scrisoarea ar reprezenta un fals. Nu ne poate mistifica decât hoţul însuşi, or dacă el e cel care ne-a trimis scrisoarea, atunci reiese clar că e pe deplin edificat asupra cercetărilor pe care le-am întreprins.

— Scrisoarea a fost concepută de-o femeie, remarcă Lavrova.

— Just, dar numai în cazul când cele relatate acolo ar reprezenta adevărul, am zâmbit eu. Altminteri, trebuie de ştiut, în primul rând, că femeile comit şi ele furturi, iar în al doilea rând, că autorul epistolei nu ne-a trimis şi fotografia lui, ceea ce duce la concluzia că ar putea fi şi un bărbat.

— Personal, ce părere aveţi: trebuie să credem ceea ce ne-a scris el sau nu trebuie?

Am rămas pe gânduri, apoi am ridicat din umeri:

— Nu ştiu. Să mă omori şi nu ştiu. S-ar putea să nu fie o minciună. Azi noapte am stat şi m-am tot gândit la afacerea asta şi deodată mi-a venit în cap o idee amuzantă...

Lavrova avu în ochi o sclipire ironică.

— N-ai decât să râzi, i-am spus. Dacă presupunerea mea se va adeveri, să ştii că vă fac pe toţi de ruşine. Mi-am dat seama unde ar putea Ikonnikov să ţină vioara, dacă, bineînţeles, a luat-o el.

— S-auzim, mă întărâtă Lavrova.

— O ţine sub cuşca aspidei. Ori sub cea a craitului albastru...

Lavrova scoase un fluierat:

— Aveţi o imaginaţie bogată, tovarăşe inspector principal.

Apoi râse cu veselie:

— Este o ipoteză superbă, numai că are un mic neajuns...

— Ce neajuns? am întrebat-o, curios.

— Conţine prea mulţi „dacă”...

Când mă şi pregătisem să ies pe uşă, Lavrova îmi strigă din urmă:

— V-a căutat un reporter de la „*Vecerneaia Moskva*”. N-am ştiut dacă o să veniţi astăzi şi i-am comunicat numărul dumneavoastră de telefon. De acasă.

— Bine, mulţumesc. La revedere.

Liftul, bineînţeles, nu funcţiona. Am urcat încet scara, numărându-i treptele. Până la locuinţa mea de la etajul al treilea aveau să fie şaizeci şi două. În drum spre casă îmi cumpărasem o sticlă de lapte şi o franzelă. Aveam să le înfulec în grabă şi să mă culc fără nicio întârziere, ca să realizez până la ora

deşteptării zece ore de somn şi să recuperez astfel restanţele din ultima vreme. Încuietoarea uşii nu funcţiona cum trebuie şi am stat un timp să răsucesc cheia în broască. Încuietoarea se defectase de vreun an de zile, însă nu găseam timpul necesar pentru a chema un lăcătuş, iar vecinii mei se mulţumeau şi cu ea stricată.

Am intrat în apartament. Vecinii pesemne că plecaseră mai demult de la bucătărie, căci culoarul era pustiu. Uşa locuinţei mele sta întredeschisă. Lucrurilor mele nu le duc grijă: actele mi le ţin la birou, în rest hoţii n-ar prea avea ce să-mi fure. În dreptul ferestrei luminate de licărul slab al felinarelor de afară, se reliefa limpede, ca într-un teatru de umbre, silueta unui om.

În clipa aceea nici n-am apucat să mă sperii: pesemne că tărâmul reflexelor mi se află mai la suprafaţă decât cel al gândirii, căci îndată am şi făcut un pas lateral din dreptul uşii, mi-am smuls pistolul de la subţioară, iar cu mâna stângă am pipăit în grabă peretele, în căutarea întrerupătorului. De apăsat însă n-am mai avut timp să-l apăs. În clipa următoare, la urechi îmi ajunse susurul unui râs potolit.

Mi-am şters cu palma năduşeala care îmi şi aburise fruntea, apoi am rostit pe un ton pe care îl voiam cât mai vesel şi nepăsător:

— De ce staţi pe întuneric? Dacă tot aţi intrat fără să-mi cereţi voie, măcar să fi aprins lumina...

— Nu-i nimic. La ce bun să-ţi fac pagubă, îmi răspunse bezna. Mai ales că de întuneric nu mă mai tem demult.

Am apăsat butonul întrerupătorului, încăperea fu năpădită de lumină şi spaima mea de adineauri mi se păru acum cu totul ridicolă.

— Să ştiţi că m-aţi speriat de-a binelea, am rostit din nou. M-aţi speriat pentru a doua oară. Văd că vă cam face plăcere s-o faceţi.

Ikonnikov, care şezuse pe pervazul ferestrei, sări jos, pe duşumea, îşi vârî mâinile în buzunare şi mă privi cu atenţie.

— Ba deloc. Nu-mi face nicio plăcere să te sperii şi nici n-am nevoie de aşa ceva.

— Nu credeţi că-i o treabă cam riscantă să mă băgaţi în sperieţi?

— Cum adică? se miră el.

— S-ar putea să dovedesc într-o zi că aţi luat vioara lui Poleakov...

Ikonnikov surâse cu răutate, dezgolindu-şi dinţii lungi, îngălbeniţi de nicotină.

— N-o să dovedeşti nimic, îmi spuse.

— Om vedea, am rostit eu. Cum de aţi ajuns aici? De unde mi-aţi aflat adresa?

Îşi luă o atitudine bătăioasă, înălţându-şi barbişonul roşcat, ascuţit la vârf:

— A fost desigur o treabă mai dificilă decât să-i împuiezi capul toantei de Filonova. Să ştii că de-aş lucra la miliţia judiciară, aş fi un detectiv mai bun decât dumneata...

Am râs cu foarte multă sinceritate:

— De treaba asta nu mă îndoiesc! Ar fi de dorit, totuşi, să-mi răspundeţi la întrebare.

Ikonnikov se aşează din nou pe pervaz, îşi scoase din buzunar o pungă cu tutun, îşi răsuci cu îndemânare o ţigară lungă, şi-o aprinse, apoi rosti fără grabă:

— Vreau mai întâi să-ţi atrag atenţia că nu sunt obligat să-ţi răspund la această întrebare. Totuşi, văd că te interesează şi-am să-ţi îndeplinesc dorinţa. În

primul rând mi-am dat seama imediat ce fel de agitator a fost acela care o vizitat-o pe Filonova. Aflând, prin urmare, că te ţii după mine, m-am decis să-ţi fac jocul chiar pe terenul dumitale. Căci atunci când ai fost la mine, nu te-ai prea simţit în apele dumitale.

Şi râse din nou cu glas răguşit.

— Aveţi dreptate. M-aţi speriat zdravăn cu aspida aceea a dumneavoastră, am confirmat cu mult calm.

— A fost doar o glumă, rosti Ikonnikov pe un ton condescendent. Prin urmare, am vrut să stăm de vorbă, însă cei de la biroul de informaţii din oraş n-au putut să-mi dea adresa dumitale. Mi-au spus că fişa respectivă le-a fost luată. Atunci ţi-am telefonat la serviciu, iar o fată foarte amabilă, auzindu-mă că sunt reporter la „*Vecerneaia Moskva*”, mi-a comunicat pe loc telefonul dumitale de acasă. După aceea a fost un fleac să-ţi aflu şi adresa. Uşa locuinţei ţi-am găsit-o deschisă. În legătură cu toate astea, ţi-aş da un sfat: de aci încolo ar fi mai bine să te recomanzi drept reporter: foarte multă lume le poartă gazetarilor un respect deosebit, aproape absurd.

Îi ascultam vorbele şi mă gândeam cât de limpede se conturează în momentul de faţă răspunsul la întrebarea pe care de atâţia ani şi-o pun juriştii: are sau nu are dreptul un reprezentant al legii să folosească în exercitarea funcţiei sale minciuna? Poate sau nu poate fi folosit, în numele celor mai umane scopuri, un cât de neînsemnat neadevăr? De ce adică n-ar avea dreptul un anchetator să folosească în numele cinstei sale profesionale câte o minciună de proporţii minuscule, orientată împotriva necinstei de proporţii uriaşe a criminalului? Într-adevăr: de ce?

Răspunsul, roşcovan, plin de satisfacţie, se afla acum chiar în faţa mea şi îşi dezvelea într-un rânjet obraznic dinţii îngălbeniţi. Demascându-mi ideea nesăbuită de a-mi împrumuta identitatea unui agitator, îşi egalase pe plan moral procedeele cu metodele mele, îşi crease astfel o impresie deformată cu privire la eficienţa şi justeţea acestor procedee, încetase să se mai considere un om urmărit, şi devenise astfel un partener cu drepturi egale, ba chiar unul care se simte îndreptăţit să întindă ei însuşi capcane urmăritorului său. Nu-i nimic, de aici încolo avea să-mi fie limpede cu desăvârşire că adevărul nu-ţi este permis să-l întinezi cu nimic. Situaţia era stupidă. Într-adevăr, cât se poate de stupidă. Şi ruşinoasă... Ikonnikov însă nu-mi spusese adevărul: ceea ce îl adusese la mine nu putea fi în niciun caz o simplă dorinţă de a se revanşa. Fără îndoială că-l preocupa cu totul altceva.

Mi-am dat jos pelerina de ploaie, mi-am agăţat-o tacticos în cuier, am scos din buzunarele ei franzela şi laptele, le-am pus pe masă, mi-am netezit părul în faţa oglinzii, apoi, rugându-l pe celălalt să mă ierte pentru câteva clipe, am ridicat receptorul telefonului şi am format un număr.

— Aici ofiţerul de serviciu pe capitală, am auzit îndată glasul plin de vioiciune al lui Zarodov.

— Bună-ziua, tovarăşe locotenent-colonel, i-am spus. Raportează inspectorul Tihonov. Vă rog să notaţi în darea dumneavoastră de seamă următoarele...

— Tu eşti, Stas? mă întrebă, nedumerit, Zarodov.

— Da-da. Vă rog să notaţi. Astăzi, la orele 19.20, revenind la domiciliul meu, l-am găsit aici pe cetăţeanul Ikonnikov, care figurează ca martor în

cazul privitor la furtul unor obiecte din apartamentul familiei Poleakov. În momentul de faţă, cetăţeanul Ikonnikov se mai află la mine. Întrucât faptul că un lucrător operativ se întâlneşte la domiciliul său cu o persoană care figurează în cazul sus-amintit ar putea căpăta o interpretare nedorită din punct de vedere etic, rog conducerea Direcţiei să examineze oportunitatea menţinerii mele în desfăşurarea acestei anchete. Punct. Raportul îl voi înainta mâine...

Zarodov întrebă:

— Stas, tu vorbeşti serios?

— Absolut.

— Vrei să-ţi trimit pe cineva dintr-ai noştri?

— În niciun caz. Vă salut.

Şi am aşezat receptorul în furcă.

În timp ce vorbeam la telefon, Ikonnikov mă urmări cu o privire atentă şi calmă, păstrând o atitudine netulburată, ca şi când n-aş fi vorbit despre dânsul. Doar colţul gurii i se zbătea uşor, când şi când.

— Spune-mi, nu te temi că te pot ucide? mă întrebă deodată.

— Nu, asta n-aţi mai izbuti s-o faceţi, am râs eu. Mă credeţi chiar atât de tont?

— Nu te cred tont. Numai că ne deosebim foarte mult unul de celălalt.

— Aici aveţi dreptate, am încuviinţat eu. Aş zice chiar că n-avem nimic comun.

— Nu-i aşa, zâmbi el pe sub mustaţă. Toţi oamenii au între ei ceva comun şi se văd legaţi într-un fel unul de celălalt. Nu sunt decât împărţiţi în mai multe categorii, care diferă între ele atât prin natura sarcinilor pe care le au de îndeplinit, cât şi prin aspectul legăturilor reciproce. Cum ar fi de pildă un meci de box şi concertul unei orchestre simfonice.

— S-ar putea să aveţi dreptate, am rostit cu indiferenţă. Vreţi un pahar cu lapte?

— Vreau, se învioră Ikonnikov. Nu ştiu de ce, dar mereu mi-e foame...

Am scos din bufet două pahare, am turnat în ele laptele şi am frânt franzela în două.

— Poftim.

— Mulţumesc. Vezi că în lume nu-i nimic nou: astăzi am frânt amândoi pâinea, iar mâine...

Ikonnikov oftă din greu.

— Nu văd aici niciun sens simbolic. Nu sunt decât obosit şi mi-e lene să mă scol ca să iau cuţitul.

— Tocmai asta ziceam şi eu. Istoria nu s-a călăuzit după simboluri, ci, dimpotrivă, în diversitatea istoriei au fost căutate tot felul de precedente.

Am isprăvit de mestecat bucata de pâine şi i-am răspuns:

— Pentru aprecierea precedentelor istorice există bunul simţ...

— Aş! dădu el din mână. Bunul simţ nu se ghidează niciodată după raţiune, pentru că în el înţelepciunea acumulată de omenire s-a amestecat iremediabil cu prejudecăţile la modă şi cu superstiţiile ieftine...

— Ca să vă ofer un exemplu contrariu, vă pot aminti că datele de care dispun mi-ar fi permis de mult să vă arestez. N-am făcut-o tocmai pentru că m-am călăuzit după bunul simţ.

— Să mă arestezi, ar fi fost o samavolnicie. Însăşi etimologia acestui cuvânt presupune folosirea voinţei şi nu a raţiunii. Iar voinţa lipsită de raţiune n-a dus niciodată la aflarea adevărului. Mai ales că şi aşa ai comis destule greşeli...

Mi-am băut tot laptele din pahar, pe urmă m-am lăsat pe spătarul scaunului şi l-am privit lung pe cel

dinaintea mea. Chipul i se acoperise de o paloare nenaturală, era pătruns acum de ură şi de o inexplicabilă suferinţă. Printre firele bărbii roşcate i se încurcaseră fărâmituri de pâine, ceea ce nu-l făcea să semene câtuşi de puţin cu un predicator, ci mult mai degrabă cu un beţivan.

— Ce să-i faci, am spus eu, greşelile au şi ele câte o dată un rol pozitiv.

— Permite-mi să-ţi spun că nu înţeleg.

— După cum ştiţi, eu nu urmăresc decât descoperirea adevărului. Imaginea lui o întrezăresc pornind de la bunul simţ, iar de conturat mi-o conturez mai bine, eliminându-mi, una după alta, greşelile.

— Dar e un drum ocolit şi prea lung.

Am înălţat din umeri:

— Este singurul de care dispun.

Ikonnikov bătu gânditor darabana în masă, apoi rosti pe un ton distrat:

— M-da, poate că ai dreptate. Nimeni nu poate oferi altuia mai mult decât posedă el însuşi.

Apoi, fără niciun preambul, continuă pe un alt ton:

— Ştii, simt că viaţa m-a obosit peste măsură...

Nu i-am răspuns nimic. Îşi sprijini barba în pumni şi mă privi cu multă curiozitate drept în ochi, ca şi când atunci m-ar fi văzut pentru întâia oară:

— Oare nu-ţi trece prin minte că mi-ai devenit un duşman de moarte?

— Nu, nu-mi trece, i-am răspuns cu prudenţă.

— Cum de nu pricepi că atentezi la singurul bun care mi-a mai rămas: un nume nepătat? Şi că de nu mi-l voi apăra cu străşnicie, voi ajunge desigur la un crah total?

M-am aplecat peste masă şi i-am spus răspicat:

— Vă purtaţi atâta grijă, încât aţi cam întrecut măsura. Vă pot asigura că miliţia judiciară a Moscovei nu şi-a propus câtuşi de puţin scopul de a vă compromite. Eu nu caut decât vioara *Stradivarius* şi în cazul când dumneavoastră nu aveţi nicio legătură cu furtul ei, numele vă va rămâne nepătat şi neamenințat de nimic.

O vreme tăcu, rostogolind cu repeziciune pe masă cocoloaşe de pâine, apoi oftă din nou:

— De fapt, lucrul ăsta nu are nicio importanţă. Nu ştiu de ce, dar prostia şi meschinăria omenească m-au obosit din cale afară...

Am clătinat din cap:

— Nemulţumirea faţă de alţii vă este compensată din plin prin mulţumirea faţă de propria dumneavoastră persoană.

Îşi trecu palma peste faţă şi rosti, deloc supărat, ba chiar pe un ton blând, condescendent:

— Eşti încă un copil. N-ai simţit încă accesele lui „*taedium vitae*”.

— Nu ştiu, i-am răspuns. Ce înseamnă asta?

— Silă faţă de viaţă. Boala asta n-are leac...

E de-a dreptul ciudat cât de multă grijă au faţă de ei oamenii cruzi şi răi, cu câtă blândeţe şi atenţie îşi ascultă pulsul propriului lor suflet. Poate pentru că celor laşi le place, la rândul lor, să-i sperie pe alţii?

Ikonnikov se frecă pe obraji cu degetele sale turtite, apoi spuse:

— Ah, cât de mult aş dori să-mi iau viaţa de la capăt! Cu toate că şi acest lucru ar fi inutil...

— De ce? Totul s-ar putea întâmpla într-alt fel...

— Ba nu, dădu el înciudat din cap. Mi se pare adeseori că am mai trăit o dată şi că tot ce mi se întâmplă acum mi s-a mai întâmplat şi altcândva, că

nu s-au schimbat decât decorurile, iar subiectul şi toate conflictele sunt la fel ca şi altădată...

Tăcu, pe urmă spuse încet, dus pe gânduri:

— Am citit în cărţile vechi că nicicând omul nu trăieşte mai fericit ca în pântecul mamei sale, pentru că vede atunci roadele vieţii omului de la un capăt la celălalt al lumii şi îi sunt pe înţeles toată înţelepciunea şi toată deşertăciunea lumească. Dar în clipa în care se iveşte pe lume şi doreşte să-şi vestească prin ţipăt marea cunoaştere, îngerul îl loveşte peste buze. Şi îl face să uite totul...

Ikonnikov se ridică de pe scaun şi abia în clipa aceea mi-am dat seama că tot timpul şezuse îmbrăcat cu paltonul: un palton din stofă neagră cu un guler ros, de catifea.

— Toată recunoştinţa mea pentru cina oferită, îmi spuse. Ca şi pentru această convorbire. Poţi fi convins că nu uit niciodată binele care mi se face, şi cu atât mai mult răul.

Recunoştinţa îi era în mod vizibil amestecată cu ameninţare, şi din această pricină avea un gust amar, ca fumul pe care îl stârneşte praful de puşcă.

— Mai gândeşte-te la cele ce ţi-am spus. Să nu sari cumva peste cal, mai adăugă din pragul uşii.

— V-am mai spus şi eu: încercaţi zadarnic să mă speriaţi, i-am răspuns cu ciudă. Nu-i decât o impresie de-a dumneavoastră că mă puteţi înfricoşa. Şi v-aş ruga să nu mai veniţi aici. Dacă va fi nevoie, ştiu prea bine unde vă pot găsi.

— Mă rog, cum crezi. Dumneata doar mai ai de trăit...

Capitolul 10
Detectivule, găseşte hoţul!...

— Antonio Stradivari, fiul lui Alessandro, consimţi s-o iei de soţie pe Francesca Feraboschi, fiică a lui Vincenzo?

— Da.

— Francesca Feraboschi, fiică a lui Vincenzo, consimţi să-l iei de soţ pe Antonio Stradivari, fiu al lui Alessandro?

— Da.

— În numele lui Dumnezeu cel atotputernic, vă declar soţ şi soţie. Amin.

De la biserica sfântului Dominic, toată lumea porni spre casa cea nouă a tânărului soţ. De fapt, casa nu era nouă decât pentru Antonio, căci de împlinit, împlinise cel puţin o sută de ani, schimbându-şi între timp peste o duzină de proprietari. „*Casa del pescatore*" avea însă şi o mare calitate: nu costase prea scump. Or pentru Antonio aceasta reprezenta însuşirea cea mai de preţ a unei case proprii. Francescăi îi spuse:

— Nu-i aşa că n-avem nevoie de-o odaie anume unde să luăm masa? Putem prânzi foarte bine şi în atelier. Cât despre bucătărie, o putem rândui în curte: va fi chiar mai plăcut să găteşti afară, la aer curat...

Şi ocupă întreaga clădire pentru atelierul său, amenajând dormitorul la mezanin, într-o odăiţă minusculă. Francesca cea sfioasă, care încuviinţa dinainte orice hotărâre a lui Antonio, îşi luă totuşi inima în dinţi şi îl întrebă:

— Dar când vom avea copii, ce vom face? Nu ne-a mai rămas loc nici să aşezăm un leagăn.

Şi tăcu, înfricoşată: oare nu şi-a supărat bărbatul?

Antonio însă nu-şi schimbă buna dispoziţie:

— Doresc să ocup întreaga casă pentru atelierul meu, pentru că atunci când mă vei dărui cu urmaşi să avem în locul acestei colibe un palat.

— Se poate întâmpla şi aşa ceva? îi întrebă cu sfială Francesca.

— Se poate, se poate, căută s-o asigure soţul. Numai să nu ne trimită Dumnezeu vreo pedeapsă nemeritată, căci celelalte le vom avea negreşit şi vom trăi fericiţi o sută de ani...

— Şi vom muri amândoi în aceeaşi zi? îl întrebă ea şi glasul îi mărturisi speranţa că aşa se va întâmpla.

— Bineînţeles, îi răspunse distrat Stradivari şi începu să robotească prin atelier.

În zorii celei dintâi zile de după nuntă, pe Francesca o trezi un vâjâit subţire, care se repeta la intervale scurte. Somnoroasă, întinse mâna: perna de alături era pustie şi rece. Coborî din pat şi merse la uşă: jos, în atelier, tânărul ei soţ tăia cu ferăstrăul scândurele subţiri şi drepte dintr-un uriaş butuc de arţar. Antonio purta pantaloni albi de pânză, un şorţ din piele albă şi o scufie, albă şi ea, tot din pânză. Chipul îi vădea blândeţe şi multă luare-aminte. În clipa aceea Francesca îşi dădu seama cu o limpezime neobişnuită că pe ea Antonio n-o privise niciodată aşa cum privea acum scândurelele acelea drepte, lipsite de viaţă. Îi veni să izbucnească într-un plâns cu hohote, să-i strige cuvinte care să-l jignească, dar îndată o cuprinse teama că nu cumva Antonio să se supere. Închise fără zgomot uşa, coborî în curte, se spălă pe ochi şi pregăti masa de dimineaţă, iar când îi aduse şi-i aşeză pe masa de lucru gustarea, Stradivari rosti gânditor:

— Îţi mulţumesc... Într-adevăr, n-am nicio îndoială

că butucul trebuie despicat tangenţial şi nu radial...

De lucrat, lucra din zorii zilei şi până la apusul soarelui, iar în dreptul pereţilor se înşirau acum mereu alte viori, care păreau poleite cu aur, violoncele care licăreau molcom, şi viole învăluite într-un abur de lumină. Numărul instrumentelor creştea necontenit, pentru că niciunul din ele nu părăsise încă atelierul în care fuseseră zămislite. Nu le cumpăra nimeni. Oamenii bogaţi nu-i făceau nicio comandă, iar ca să le vândă ca pe nişte mandoline de bâlci nu se îndura, căci până şi materialul din care erau făcute îl costa mai mult. Cu banii primiţi de la Amati îşi cumpărase casa, precum şi o mare cantitate de lemn preţios. Acum nu mai avea nici bani, dar nici clienţi. Ar fi consimţit să lucreze un timp şi fără a-i fi plătită munca, doar să-şi poată recupera costul materialelor, însă şi aceste sume pesemne că păreau prea mari, căci nu găsise pe nimeni care să-i ofere pentru o vioară măcar două livre.

Către seară, când mâinile începeau să-i tremure de oboseală, iar încordarea îi împăienjenea ochii, pornea să se preumble agale prin atelier – opt paşi încolo, alţi opt înapoi – să ia din perete câte un instrument, să-l mângâie, să-l cerceteze încă şi încă o dată, să-şi treacă degetele peste firele încordate ale strunelor şi să mormăie nedumerit, căci niciunul nu se deosebea câtuşi de puţin de instrumentele lui Niccolò Amati. Şi-atunci de ce oare bătrânului meşter i se făceau comenzi cu multe luni înainte – amatorii fiind prea mulţi la număr – în timp ce dincoace, în atelierul meu, s-a adunat un întreg depozit? Oare glasul viorilor mele e prea slab? Oare nu cântă ele duios şi limpede? Oare spirala sculptată nu încântă ochiul prin frumuseţea şi graţia ei? Oare nu vezi respirând fiecare fibră de lemn ce se întrevede prin pojghiţa aurie a lacului? Şi-atunci ce-i

mai poate lipsi unui meşter, ca să poată ajunge la izbândă? Poate un pic de noroc? Poate o anumită şansă? Sau izbânda i se mărgineşte numai şi numai la talentul cu care l-a înzestrat natura? Oare un om talentat trebuie, într-adevăr, să fie totdeauna lipsit de izbândă?

Stradivari nu-şi putea răspunde la aceste întrebări şi se ducea să se culce devreme, căci şi a doua zi trebuia să se scoale la revărsatul zorilor.

Curând, i se născu primul fecior: Paolo. Peste un an, cel de-al doilea: Giuseppe. Stradivari însă nu-i mai promitea soţiei sale palate luxoase, căci până şi Quadrelli, băcanul, le spusese de curând că nu le va mai da pe datorie decât până la Crăciun, iar apoi va veni cu judecătorul să ia în contul ei toate viorile: bine ar fi să scoată şi trei ducaţi pentru lemnăria asta netrebuincioasă. De aceea nici copiii nu i-au adus lui Antonio bucuria la care se aşteptase, căci ce poate fi mai rău pentru nişte copii decât să aibă un tată nepriceput şi lipsit de har. Timpul se scurse astfel, fără să aducă vreo schimbare, doar că pe timp de iarnă, în locul scufiei de pânză, Stradivari îşi punea una de lână şi, mereu, cu aceeaşi stăruinţă, mânuia din zori şi până seară, rindeaua şi ferăstrăul, îşi pregătea tot soiul de cleiuri, vopsele şi lacuri. Numai din când în când izbutea să vândă câte o vioară vreunui străin abătut prin partea locului, îndepărtând astfel sfârşitul care îl ameninţa. Anii treceau, Antonio se gârbovise, iar primele fire cărunte îi poleiseră ca o brumă părul aspru, de multă vreme netuns. Începu să îmbătrânească pe nesimţite şi Francesca cea tăcută, iar Antonio, dându-şi seama de această schimbare, gândea cu deznădejde că femeia lui nu împlinise nici treizeci de ani... De altfel toţi ai casei erau la fel de tăcuţi şi niciodată sătui pe deplin, copleşiţi de sărăcie şi disperare. Un singur lucru care izbutea să le bucure

ochiul erau mereu alte şi alte instrumente care veneau să se înşire pe pereţii atelierului. Purtau în alcătuirea lor atâta cântec, veselie şi frumuseţe, încât cu greu ai fi izbutit să crezi că le făcuse un meşter ajuns la deznădejde, la picioarele căruia scânceau nişte copii înfometaţi...

Şi totuşi, norocul, reuşita, şansa aceea în care Antonio sperase de-atâta vreme îşi făcu într-o zi apariţia. Îi bătu la uşă sub înfăţişarea rotofeie a unui franţuz zâmbăreţ, care se lingea într-una pe buzele lui groase, şi care se chema Duvernois.

Privirea pătrunzătoare a franţuzului cântări la iuţeală mizeria care domnea în „*Casa del pescatore*", apoi noul venit îi spuse lui Antonio:

— Doresc să-ţi cumpăr de probă câteva instrumente. Mi te-a recomandat Amati.

Cu mâinile sale pricepute şi cu privirea de cunoscător alese la iuţeală trei viori, un violoncel şi o violă, oferindu-şi totodată şi preţul: câte două livre pentru fiecare din aceste instrumente.

— Bine, dar lui Amati i le-aţi plăti cu câte o mie de livre! exclamă, cu mânie şi durere în glas, Stradivari.

— Două livre înseamnă patru ducaţi de aur, rosti surâzând Duvernois. E o sumă colosală. E drept, o mie de livre înseamnă şi mai mult. Pe Amati, însă, îl cunoaşte o lume întreagă. Iar dumneata cine eşti? Nimeni. Eşti ca un fir de abur. Pfu! şi gata: ai pierit cu desăvârşire.

— Dumneavoastră sunteţi însă un cunoscător şi nu puteţi să nu vă daţi seama că instrumentele mele sunt tot atât de bune. Ascultaţi-le cum sună, priviţi-le construcţia, rosti cu un glas scăzut, rugător, Stradivari. Sunt oare mai prejos decât celelalte?

— Ba gândesc că viola asta e chiar mai izbutită, spuse Duvernois şi se linse pe buze. Mai ales dacă pe placa dinăuntru ar fi scris: Amati. Fii un Amati şi-atunci instrumentele dumitale se vor vinde cu un

preţ şi mai mare.

— Eu sunt Stradivari şi nu doresc câtuşi de puţin să fiu un Amati, mormăi cu glas obosit Antonio.

— Nici n-ai izbuti să fii, râse franţuzul. Nimeni n-ar avea nevoie de un al doilea Amati. N-ai în faţă decât o soluţie: să fii mai presus decât el. Altminteri vei rămâne pentru toată viaţa un nimeni. Vasăzică, ne-am înţeles: câte două livre fiecare. Până ai să ajungi să-l întreci pe Amati, să ştii că-i un preţ foarte bun...

. . . . . .

Cei doi „beatles” care aduseseră magnetofonul furat la atelierul pentru reparaţii au fost arestaţi la orele zece şi cincisprezece minute. Flăcăii, care purtau plete şi nişte pantaloni evazaţi, împodobiţi cu tot soiul de catarame şi lănţişoare, năvăliră în atelier, răcnind în unison încă din pragul uşii:

— E gata?

Nu ştiu cât de priceput ca meşter şi ca responsabil de atelier era Komov, dar ca actor se dovedi să fie cât se poate de slab. Nervii nu-l ajutară deloc. În loc să-i invite pe cei doi în odăiţa de alături, începu să bâiguie:

— Carevasăzică... asta... cum îi spune... dispozitivul acela... Mă întreb unde aş putea găsi şi eu un magnetofon ca ăsta?...

— Cum, cum? făcu unul din flăcăi.

Mi-am dat seama că suntem la un pas de eşec. Sevastianov, obosit şi prost dispus, o înţelese înaintea mea, căci se şi precipită în încăperea de dincolo şi li se adresă celor doi:

— Salutare, fraţilor!...

— Salutare, îi răspunseră ei, apoi se întoarseră din nou spre Komov: Ai reparat magul sau nu?

— L-am reparat eu, spuse Sevastianov. Dumnealui nu s-a priceput.

Flăcăii ciuliră urechile:

— Asta nu ne priveşte, spuse cel care părea mai mare. Noi cu dânsul ne-am înţeles, ba i-am dat şi banii. Vă priveşte cum îi împărţiţi, că noi mai mult de atât nu vă dăm. Aş fi putut să rebobinez şi eu motorul, numai că n-am avut sârmă potrivită.

Sevastianov râse:

— Ţi-am cerut eu vreun ban? Nu vreau decât să-ţi arăt marfa.

Chipurile flăcăilor se luminară:

— Dacă numai despre asta e vorba, atunci e-n regulă...

— Treceţi dincolo. Aici nu e cazul să vi-l aduc, rosti Sevastianov şi le făcu loc să intre pe uşa acoperită cu o draperie pluşată.

Komov cu ochii holbaţi rămase în dreptul tejghelei. Sevastianov îi făcu semn spre uşa de intrare şi celălalt, păşind ca un lunatec, se duse într-acolo, trase zăvorul şi agăţă în dreptul geamului cartonaşul eu inscripţia „ÎNCHIS”.

Flăcăii intrară în odăiţa de lângă magazin, dar în locul magnetofonului mă găsiră pe mine. Îşi întoarseră miraţi privirile, dar Sevastianov li se oprise la spate, tăindu-le calea de retragere.

— Mâinile sus, am rostit eu încet. Haide, haide, mişcaţi-vă!

Băieţii, cu chipuri încremenite, îşi ridicară încet mâinile, părându-li-se pesemne că visează. Sevastianov le pipăi pe rând buzunarele şi cutele de la pantaloni: nu aveau nici cuţite, nici boxuri.

— Vă puteţi lăsa mâinile în jos, le spuse. Aşezaţi-vă aici, lângă masă...

Nelăsându-i să răsufle, am scos magnetofonul la iveală.

— E al vostru?

Fără să scoată o vorbă, dădură din cap, ca nişte automate.

— Al cui este, totuşi? Al tău? Sau al tău? i-am întrebat pe fiecare.

— E al nostru, comun, răspunse cel mai mare, apoi, ca şi când s-ar fi temut că nu-l voi înţelege, adăugă: E şi al meu, şi al lui...

— De unde l-aţi luat?

— L-am c-cumpărat, îmi răspunse, bâlbâindu-se de emoţie.

Cu pletele sale lungi, castanii, nu aducea câtuşi de puţin a hoţ. Mai degrabă, a şcolăriţă mai răsărită.

— Unde l-aţi cumpărat?

— În tren...

— Când?

— Alaltăieri...

„N O T Ă

...Minorii Alexandr Bulavin şi Konstantin Diakov au mărturisit în declaraţia făcută iniţial, iar după aceea la interogatoriul ce li s-a luat în prezenţa profesoarei K.N. Sutîrina, la sediul Miliţiei judiciare din Moscova, că au cumpărat magnetofonul de la un bărbat necunoscut, în trenul care face legătura cu unele suburbii ale capitalei.

Portretul vorbit al sus-numitului se anexează.

În cursul cercetării întreprinse la domiciliul lor, atât Bulavin, cât şi Diakov, au fost caracterizaţi pozitiv. Niciunul din ei nu a fost niciodată

arestat, judecat şi nici n-a întreprins vreo acţiune compromiţătoare. Bulavin şi Diakov lucrează ca ucenici lăcătuşi la autobaza 12 a Glavmosavtotrans-ului, urmând totodată cursuri serale în clasa a 9-a la Şcoala muncitorească Nr. 119, şi având o situaţie bună la învăţătură. La locul de muncă au fost caracterizaţi ca fiind băieţi cinstiţi, silitori, asimilând rapid cunoştinţele legate de meseria lor, şi ducând o activitate susţinută pe tărâm obştesc. Sunt şi membri ai unei drujine[17] populare...”

După descrierea făcută de cei doi băieţi, bărbatul care le vânduse magnetofonul părea să semene mult cu sculerul care „reparase”, cu puţin timp înaintea comiterii furtului, încuietoarea de la uşa lui Poleakov. Am intrat în birou, unde încă de dimineaţă, Lavrova reîncepuse să-l interogheze pe Obolnikov.

Cele două zile petrecute la arestul preventiv avuseseră asupra lui un efect deprimant. Se ştergea mereu la nas cu mâneca hainei şi rostea pe un ton plângăreţ:

— Sunt vinovat, n-aveţi decât să mă pedepsiţi. Oi fi, mă rog, un om prost şi neştiutor, căci boala asta mi-a întunecat demult creierul. La închisoare însă n-aveţi de ce să mă ţineţi...

— Dar unde să te ţinem: la casă de odihnă? îl întrebă Lavrova. Chiar dacă te-am crede pe cuvânt, o infracţiune tot ai comis. Povesteşte-i şi inspectorului Tihonov ce ispravă ai făcut, să vedem ce-o să-ţi spună...

Obolnikov se răsuci spre mine, gata să mă

[17] Echipă de tineri care ajută miliţia în prevenirea şi depistarea actelor de huliganism.

copleşească din nou cu o avalanşă de smiorcăieli. Dar tocmai atunci sună telefonul.

— Aici, Tihonov.

— Să trăiţi! Vă salută Babaiţev...

— Noroc! Ia spune, de ce nu mi-ai comunicat nimic despre roşcatul nostru?

Babaiţev începu să vorbească grăbit, cuvintele îi loviră, aidoma unor monede mărunte, membrana receptorului.

— V-am sunat ieri de zece ori, dar nu v-am putut prinde. Să ştiţi că alaltăieri către seară roşcatul a vizitat-o pe Filonova, iar astăzi, când am coborât la cutia pentru scrisori, ca să-mi iau ziarul, am văzut un plic sosit pe adresa Filonovei. Avea dedesubt o notiţă: „pentru P.P. Ikonnikov”...

— I-au mai sosit şi până acum asemenea plicuri?

— Eu nu le-am mai văzut, spuse Babaiţev. De obicei ridic toate scrisorile de la cutie, dar un plic ca ăsta n-am mai văzut. Plicul mi-a mai atras atenţia şi prin altceva: adresa parcă ar fi fost scrisă de un copil sau de un analfabet: cu litere de tipar...

Pesemne că asta era depeşa despre care ne scrisese autorul anonimei. Fără îndoială că ea trebuia să fie. Şi poate tocmai în plicul ăsta să se găsească cheia întregii afaceri!... Oare cum am putea afla ce stă scris în depeşă?

— Alo, mă ascultaţi? îmi ajunse la ureche vocea depărtată a lui Babaiţev.

— Da, te ascult. Ce ai făcut cu scrisoarea?

— N-am făcut nimic. Filonova încă n-a venit de la serviciu. Eu am astăzi zi liberă. Deocamdată scrisoarea e la mine. Vreţi să vi-o aduc dumneavoastră?

Mi-am amintit de cuvintele comisarului şi am surâs

în colţul gurii.

— Nu, nu e cazul. S-o primească destinatara.

— Poftim? nu pricepu Babaiţev.

— Dă-i-o Filonovei şi-atât. Îţi mulţumesc că m-ai anunţat...

Priveam chipul, îngust, alungit, al lui Obolnikov, care îşi tot căsca şi îşi închidea ca un peşte, fără să scoată un sunet, deschizătura strâmbă a gurii. Pe sub pielea flască a obrajilor îi umblau nişte noduri mărunte, iar ochii – două orificii minuscule – mă aţinteau precum ţevile unei arme de vânătoare, iar eu nu izbuteam să pricep deloc: oare omul ăsta, pe care îl am în faţă, apoi ceilalţi – sculerul, autorul depeşei, Ikonnikov – să alcătuiască într-adevăr un şir de persoane având legătură între ele sau nu e decât o înşiruire de nume, cu totul întâmplătoare?

— Spune, Obolnikov...

— Ce să vă spun? Doar nu mai puteţi afla de la mine nimic nou. Că nici până acum nu v-am spus minciuni. N-am vrut decât să vă relatez unele fapte adevărate privitoare la viaţa şi la comportarea mea. Să nu rămâneţi cumva cu impresia cum că Obolnikov ar încerca să trăiască aidoma unui trântor. Ori, mă rog, să se folosească de bunul altuia...

Înşira toate inepţiile astea cu o voce monotonă, plângăreaţă, înecându-se întruna, sâsâind cu limba şi înghiţind sfârşitul cuvintelor.

— Destul. Opreşte-te, Obolnikov, l-am întrerupt eu. Să ştii: ori ai să vorbeşti omeneşte, ori te trimit înapoi, la arest. Aiurelile dumitale mi-au ajuns uite până aici, şi mi-am dus tăişul palmei la gât.

Obolnikov clipi de câteva ori, apoi începu să vorbească cu o voce normală:

— Să ştiţi că m-am decis să-mi prezint în mod sincer depoziţia. Am toată încrederea în corectitudinea şi conştiinţa dumneavoastră. Depoziţia asta o să fie pentru mine una din principalele circumstanţe atenuante. În sensul stării în care mă aflu cu boala...

— Să ţi-o auzim, am rostit eu cu o voce indiferentă.

Pesemne că nepăsarea mea avu darul să-l cam dezumfle, căci spuse îndată, pe un ton grăbit:

— Să ştiţi că am pătruns într-adevăr în apartamentul vioristului...

— Asta o ştim. Altceva...

— N-am furat însă nimic de acolo...

— Dar ce ai făcut: o excursie de agrement?

— Cam aşa ceva, dădu din cap Obolnikov. În seara aceea eram cu organismul suferind.

— Adică erai beat? am precizat eu.

— Cam aşa. Mă pilisem zdravăn şi mă culcasem să trag un pui de somn. M-am trezit pe la miezul nopţii. Simţeam că-mi crapă capul, dar ca să mă dreg n-avem unde mă duce: la ora aceea magazinele sunt închise, iar ca să mă duc la un restaurant, mie, om sărman, nu-mi dă mâna să mă duc...

— La unu noaptea se închid şi restaurantele, am observat, întrerupându-l.

— Păi asta ziceam şi eu, rosti foarte calm Obolnikov. Carevasăzică m-am văzut într-o situaţie din cele mai proaste. Ziceam că nici nu mai ajung până dimineaţa. Când am simţit că mă sfârşesc, m-am hotărât să cobor la vioristul nostru, să beau de la el pe datorie. A doua zi aveam să-i cumpăr băutura şi să i-o pun la loc. Şi chiar dacă n-aş fi făcut-o, lumea tot nu s-ar fi prăpădit, că omul avea în frigider o duzină întreagă de sticle. Stăteau şi aşa de pomană:

oare un om normal poate lăsa o sticlă fără s-o bea până la fund? Ele însă nu erau decât începute şi lăsate aşa, irosindu-se bunătate de băutură. Vioristul ăsta primeşte musafiri în fiece zi şi tot nu-i pot da de capăt!

— Ţ-ţ-ţ! am făcut eu. Cred că nu-şi dă seama pe cine ar trebui să invite...

Obolnikov mă privi chiorâş, apoi, pentru orice eventualitate, scoase un chicotit.

— Tocmai de aceea, m-am gândit şi eu că n-o să rămână în pierdere, spuse în cele din urmă. Nu voiam să trag decât o duşcă, două. Băutura lui poate că m-a salvat de la moarte...

Tăcu, pesemne amintindu-şi cu voluptate întâmplarea, şi chiar atunci, în momentul acela, i-am văzut limpede, ca pe un ecran de cinematograf, cele trei degete cu care ţinuse paharul: degetul inelar mai depărtat, iar cel mic stându-i cu totul în lături, ca o nuia uscată. La fel cum sunase şi concluzia expertizei: „...amprentele de pe cupa de cristal coincid cu amprentele pe care le lasă degetul mare, arătător şi mijlociu de la mâna stângă...”

— Şi? am rostit eu pe un ton rece.

— Am urcat, carevasăzică, şi am tras pe gât nişte vin de Porto, străin...

— Cum de ţi-ai dat seama în ce sticlă se află vinul de Porto?

— Păi am gustat din toate, spuse Obolnikov, mirându-l în mod vădit nepriceperea mea.

— Ai băut direct din sticlă?

— Se poate?! făcu el, jignit. Am turnat câte puţin în pahar, apoi mi l-am umplut cu totul. Este acolo o măsuţă pe roate, mi-am luat de pe ea un pahar şi-am turnat în el...

— Pe urmă?

— Am mai băut unul şi-am plecat acasă.

— Iar pe scară te-ai întâlnit cu soţia dumitale?...

— M-am întâlnit, aşa este, dădu el din cap.

— Şi-atunci cum rămâne cu ibovnicul dumneaei, despre care ne-ai povestit? îl întrebă Lavrova, care, până atunci, stătuse tăcută.

Obolnikov se răsuci spre ea, zâmbind cu blândeţe:

— Câte nu se pot întâmpla într-o căsnicie? Lăsaţi că ne împăcăm noi. O să mă ierte. Nu-i o femeie rea. Iar la supărare omul poate trânti vorbe şi mai scârnave...

— La supărare ai fi putut să ne povesteşti totul. Cum de te-ai hotărât aşa târziu? l-am întrebat eu.

— Înainte de a afla povestea cu furtul, mi-am zis că m-o fi reclamat vioristul la miliţie. M-am gândit atunci: ia să tac din gură, că n-are nicio dovadă împotriva mea: poate că a băut chiar el şi dă vina pe mine.

Obolnikov vorbea acum cu o obrăznicie blândă, pătrunsă de sinceritate, ca şi când un al şaselea simţ, un simţ de fiară hăituită, i-ar fi suflat la ureche că de aci încolo va trebui să-i susţinem şi noi această versiune, care era aproape sigur cea adevărată, iar el ştia precis că de vreme ce ne-a spus adevărul, chiar noi aveam să ne străduim a înlătura acuzaţia privitoare la furt care plutea asupra lui, cât despre faptul că era o atitudine josnică, aşa ceva desigur că nici nu-i trecea prin minte, sau chiar dacă i-o fi trecut, şi-o fi spus îndată că e ridicol să-i fie ruşine: noi doar pentru asta suntem plătiţi: să căutăm adevărul.

— M-da, prin urmare încă nu aflasem pe-atunci că vioristul a fost jefuit şi că o să facă pentru asta atâta scandal. Aflând mai târziu povestea cu furtul, m-am speriat de-a binelea: dovedeşte dacă poţi că n-ai

niciun amestec, că nu i-ai umflat tu boarfele. Ziceam că miliţia o să mă ia la întrebări o zi, două, pe urmă o să mă lase în pace. Când colo ia te uită ce v-a trăsnit prin minte: să mă băgaţi la răcoare. Pentru ce? Pentru un pahar de Porto? Păi când oi ieşi de aici, îi iau o sticlă întreagă: n-are decât să şi-o bage pe gât. Auzi dumneata: pentru un pahar de vin să bagi omul în puşcărie!

Juca acum un rol nou: acela de a se simţi în mod sincer victima lăcomiei de care dădea dovadă un muzician plin de bani şi în bufetul căruia zăceau de pomană sticle cu băutură desfundate şi nebăute, precum şi a samavolniciei noastre, a anchetatorilor.

— Cum vine asta? rostea cu glas tragic. Ca pe timpuri: să fii vârât la puşcărie pentru un codru de pâine? Sau pentru un pahar de vin?

— N-o lua razna, Obolnikov. Spune-mi, pe ce dată s-au întâmplat toate astea?

— Joi, pe data de paisprezece. Adică în noaptea de joi spre vineri.

— Vineri însă te-ai prezentat la clinică. De ce?

— Păi m-am trezit prea târziu şi nu m-am mai putut duce la lucru. Vineri dimineaţa trebuia să mă duc la întreprindere, dar cum să te duci când ţi-e capul cât un butoi? Ce mai încolo şi încoace: mă simţeam rău de tot. Şi-apoi la policlinică avem nişte tipi care nu ţi-ar da învoire nici de-ai naibii. Carevasăzică, aş fi avut o absenţă nemotivată. Ăia de la serviciu m-ar fi dat afară cât ai clipi din ochi. Şi-atunci mi-am adus aminte că am o foaie de internare la clinica de dezalcoolizare. Mi-o dăduse doctora cu vreo lună de zile în urmă. Şi-apoi dacă vii tu singur la spitalul acela, ţi se dă ajutor medical sută la sută, iar dacă te bagă acolo forţat, nu-ţi dă nicio copeică. M-am dus,

deci, să mă internez de bunăvoie. Să-mi întăresc organismul...

— Fără a uita să iei cu dumneata sticluţa cu acid clorhidric. Asta pentru orice eventualitate, nu-i aşa? i-am spus eu cu compătimire.

— Aici doctora m-a încondeiat pe degeaba. Eu îi zic totdeauna adevărul în faţă, îi vâr, cum s-ar spune, pumnul în gură, şi nu-i place deloc. Caută întruna să scape de mine...

Lavrova zâmbi ironic:

— Mai întâi i-ai vârât tovarăşei Konstantinova pumnul în gură la spital, pe urmă ai făcut-o la primele interogatorii şi văd că o faci şi acum. Mă mir că mai rezistă femeia...

Obolnikov se limită să înalţe din umeri: cu alte cuvinte, la ce bun să-mi mai răcesc gura?

— Acum o să-mi daţi drumul să plec? întrebă într-un târziu.

— Nu, n-o să-ţi dăm, i-am răspuns.

— De ce, mă rog, întrebă supărat.

— Chiar dacă tot ce ne-ai povestit se va adeveri, l-am lămurit eu, vei rămâne aici până ce vom rezolva problema tratamentului dumitale forţat. Povestea cu acidul clorhidric n-o să-ţi mai meargă, voi avea personal grijă ca organismul să-ţi fie întărit cum trebuie. De-aci încolo n-ai să mai bei, asta ţi-o garantez...

— Ba am să beau, ţipă el cu glas ascuţit. În ciuda voastră a tuturor! Am să beau!

— Ba deloc! am râs eu cu multă satisfacţie. N-ai să mai bei deloc! Ţii foarte mult la pielea dumitale şi ştii prea bine că după tratamentul de acolo, o singură înghiţitură de alcool va fi de ajuns ca să te doboare. Medicamentele acelea sunt făcute pentru oamenii

care doresc într-adevăr să se vindece. Sunt bune însă şi pentru „artişti” ca dumneata. Să vă ţină în frâu măcar de frica morţii!...

— Credeţi că ne-a mărturisit adevărul? mă întrebă Lavrova.

— E greu de spus. S-ar putea să fie şi aşa.

— Am şi eu impresia asta. Totuşi...

Lavrova se opri, nehotărâtă.

— Ce anume? am întrebat-o.

— Mi-e teamă că vrem noi înşine să-i găsim o portiţă de scăpare.

— Cum aşa?

— Vreau să spun că în momentul de faţă suntem ca nişte copii care au demontat din curiozitate un ceas deşteptător. După aceea l-au montat la loc, însă le-au rămas nişte piese de prisos. Iar deşteptătorul nu mai vrea să meargă...

— Obolnikov ar fi piesa aceea? am întrebat-o cu o voce lipsită de expresie.

— În orice caz, nu intră în angrenajul care ar face deşteptătorul să meargă din nou. Cel puţin în angrenajul pe care ni-l închipuim noi...

— Nu ştiu, am clătinat eu din cap. Băieţii care au cumpărat magnetofonul ne-au lăsat portretul vorbit al celui care l-a vândut. Un portret foarte amănunţit. L-am alcătuit chiar eu la fotorobot.

— E Ikonnikov? mă întrebă în grabă Lavrova.

— Nu. Mai curând e scuterul. Adineauri însă m-a sunat Babaiţev, ca să-mi spună că Filonova a primit o scrisoare pe numele lui Ikonnikov...

— Şi ce aveţi de gând să faceţi?

— Deocamdată stau în aşteptare. Astăzi Filonova o să-i dea scrisoarea. Şi Ikonnikov va trebui să

întreprindă ceva...

— De ce trebuie să aşteptaţi treaba asta? mă întrebă Lavrova, pe un ton de provocare.

— Pentru că altceva nu-mi mai rămâne de făcut. După cum spun şahiştii, nu pot să mă desfăşor. Comisarul nu mi-a permis să deschid scrisoarea...

— Drept să vă spun, ideea asta nu mi-a surâs nici mie.

Am zâmbit cu ciudă:

— Mie, în schimb, îmi face o nespusă plăcere să citesc scrisorile altora. Mai ales pe cele intime, cu amănunte picante.

Lavrova se îmbujoră la faţă:

— Nu trebuie să vă supăraţi. N-am vrut să vă jignesc. Pur şi simplu m-am exprimat greşit...

— Mi-am dat seama. Tocmai de aceea aş vrea să stabilim împreună nişte măsuri operative care să-ţi fie pe plac...

Sună telefonul. Am ridicat receptorul şi am auzit vocea comisarului:

— Tihonov? Vino, te rog, la mine în birou.

— Am înţeles.

— Să iei cu dumneata şi şperaclul găsit la locul infracţiunii.

— Bine, i-am răspuns eu, deşi nu puteam să înţeleg la ce i-o fi trebuind şperaclul cu pricina.

Îşi înălţă capul, mă privi pe deasupra ochelarilor şi schiţă un gest spre scaunul de lângă birou: mă invită să iau loc. Continuă apoi să citească dosarul pe care îl avea în faţă, pesemne un dosar penal. Cred că-l citea mai demult, căci am zărit printre pagini fâşii subţiri de hârtie cu mai multe însemnări pe ele. Am stat astfel o vreme, urmărindu-l cum îşi mişcă buzele groase. Aş fi

vrut să-şi ude şi degetul cu scuipat, înainte de a întoarce paginile, dar comisarul nu voia s-o facă, limitându-se să citească foarte atent filele vechiului dosar, să-şi încreţească, caraghios, nasul şi să se scarpine la tâmplă cu vârful creionului. Din când în când, îmi arunca pe deasupra ochelarilor câte o privire piezişă, ca şi când ar fi aflat despre mine un lucru pe care eu n-aş fi vrut să-l ştie, totuşi el l-a aflat, iar acum mă priveşte nemulţumit, gândindu-se cum ar putea să-mi tragă o săpuneală mai zdravănă. A mai citit o vreme dosarul, pe urmă l-a închis şi, dându-şi jos ochelarii, i-a aşezat pe birou.

— Să ştii că ţi-am văzut raportul, îmi spuse ca şi când n-ar fi dat la o parte mapa groasă a dosarului penal, ci foiţa cu raportul privitor la vizita pe care mi-o făcuse Ikonnikov. Ce crezi, de ce o fi venit la dumneata?

Şi prin această întrebare îmi spulberă dintr-o dată toate îndoielile.

— Cred că a fost din partea lui o recunoaştere ofensivă.

Comisarul schiţă un zâmbet:

— Pentru aşa ceva îţi trebuie mult curaj. Într-o asemenea operaţie, nouă din zece ostaşi îşi pierd viaţa.

— De data aceasta cred că a fost un curaj al disperării. Omul n-a mai putut suporta să nu ştie şi el ce avem de gând să întreprindem.

— Dumneata ziceai că-i un tip deştept. Cum de nu şi-a putut da seama că n-o să afle nimic nou? ripostă comisarul.

— Noutăţile nici nu l-au interesat. Voia doar să ştie dacă ne aflăm pe un drum bun.

— Orice informaţie este prin ea însăşi o noutate.

— De acord cu dumneavoastră. Vreau să vă spun totodată că scrisoarea pe care aţi primit-o pare să nu fie un fals.

I-am relatat pe larg convorbirea cu Babaiţev. Apoi l-am întrebat:

— Punctul de vedere v-a rămas neschimbat?

— Neschimbat. Poate o fi într-adevăr depeşa despre care am aflat din scrisoarea anonimă. Dar dacă nu-i decât o invitaţie pe care i-o face un prieten? Atunci ce ne-ar rămâne să facem? Să-i cerem scuze? Mai ales că, într-un fel, ai mai făcut-o şi nu se cuvine să sărim peste cal...

— Altă soluţie să ştiţi că nu văd, am dat eu din umeri. Dacă Obolnikov iese din competiţie, iar împotriva lui Ikonnikov nu avem dovezi concrete, atunci...

— Atunci, ce?

— Atunci nu ne rămâne decât misteriosul sculer. După portretul robot însă l-am putea căuta ani de zile. Iar viorii putem să-i punem cruce.

Comisarul îşi netezi părul albicios, îşi puse din nou ochelarii şi mă privi peste lentile.

— Ştii, copiii au un joc: „Detectivule, găseşte hoţul!” Scriu pe nişte bileţele: „împăratul”, „detectivul”, „călăul”, „hoţul”, le aruncă în sus, şi cei care le prind trebuie să procedeze în consecinţă. Cea mai uşoară sarcină o are împăratul. Detectivul însă trebuie să-l găsească pe hoţ. Dacă greşeşte şi arată spre altcineva, călăul îl ia pe el la întrebări. Ai auzit de jocul ăsta?

— Am auzit. Numai că acolo rolurile se împart la întâmplare. Cum s-o nimeri...

— Tocmai asta vreau să spun şi eu. Dumneata nu lucrezi aici din întâmplare. Asta înseamnă că nu se

cade să-ţi cauţi subterfugii.

— Nu-mi caut niciun subterfugiu, am ripostat, încercând să rămân calm. Am revăzut însă toate combinaţiile posibile şi nu pot să-mi mai imaginez nimic nou...

— Chiar toate combinaţiile? spuse comisarul. Să ştii că nici Keldîş cu maşinile lui electronice n-ar putea s-o facă...

— Cu atât mai mult. Eu nu sunt Keldîş şi nu mânuiesc maşini electronice. N-am decât un creier şi nici acela prea grozav, mi-am sfârşit vorba şi l-am văzut pe comisar că se uită zâmbind la şperaclul pe care îl mai ţineam în mâini.

Ştiu că am încercat atunci un oribil sentiment de neputinţă, de ciudă faţă de încetineala lenevoasă, inerţia şi slăbiciunea creierului omenesc. Mă uitam în ochii comisarului – mici, incolori, verde-albaştri, cu gene rare, albicioase, mărginindu-i pleoapele grele, buhăite, nişte ochi inteligenţi, vădind în acelaşi timp veselie şi încăpăţânare – şi-mi dădeam seama că şperaclul pe care îl ţineam strâns trebuie să fie cheia întregii afaceri. Cu toate acestea, nu izbuteam să-i găsesc o fisură cât de mică, în care să pot vârî capătul lui subţiat, capătul dăltii aceleia înguste, de oţel, cu semnul ştanţat reprezentând două zigzaguri scurte...

Comisarul continua să tacă, iar eu nu înţelegeam de ce o face: poate voia să-mi sublinieze astfel, ca printr-o linie groasă, neagră, incapacitatea de a găsi vreo idee, ori poate că stă doar aşa, dus pe gânduri, încercând să-şi reînvie cine ştie ce amintire. În cele din urmă îmi spuse:

— Vezi dosarul ăsta? şi-mi arătă mapa de pe birou. A fost întocmit în urmă cu doisprezece ani. Ştiu că mi-

a dat zdravăn de furcă. Dar nu despre asta e vorba. Zilele trecute mi-am adus aminte că am găsit atunci asupra unui spărgător, pe nume Kalaganin, un şperaclu de foarte bună calitate. Îl lucrase, pesemne încă înainte de război, un meşter de înaltă clasă, – astăzi, slavă Domnului, nu mai avem dintr-ăştia. Spărgătorul acela era şi el un maestru, astăzi s-a cam isprăvit şi cu ei. Li se zicea „hoţi de lux”. Ştiu că şperaclul lui mi-a stârnit curiozitatea: tare mult aş fi vrut să-l cunosc şi eu pe meşterul care îl făcuse. Numai că hoţul a tăcut din gură, n-a vrut să ni-l dea pe mână, aşa că nu l-am mai găsit. Şi uite că adineauri am primit de la arhivă dosarul ăsta, pe care l-am întocmit atunci. Iar celor de la muzeul nostru le-am cerut şi şperaclul...

Comisarul trase de sertar, scoase de acolo un alt şperaclu şi mi-l întinse:

— Compară-le între ele. Ce zici, seamănă?

Cele două şperacluri aveau aceeaşi mărime, formă şi culoare, aceleaşi zigzaguri scurte, ştanţate pe partea lor subţiată, cu alte cuvinte, erau absolut identice.

— Seamănă foarte bine. Cred că le-a făcut acelaşi meşter. Dar cu spărgătorul acela ce s-a mai întâmplat?

Comisarul îşi trosni degetele:

— M-am interesat şi despre asta. Nu mai este în oraş. A fost închis din nou...

Îşi aşeză mâinile mici, cu degetele scurte şi groase, peste mapa vechiului dosar penal şi spuse gânditor:

— Atunci, în cursul anchetei, am fost cât pe ce să aflu ceea ce doream: la un moment dat Kalaganin consimţise să ni-l pună în braţe pe fabricantul de instrumente. S-a jurat însă că nu-i cunoaşte nici

numele şi nici domiciliul. Ne-a spus că ne va duce acolo unde ştie că lucrează, adică pe undeva, în apropiere de Moscova. Ne-a spus-o însă noaptea târziu, şi-atunci l-am trimis în celulă, să mai tragă un pui de somn. Până dimineaţa însă omul s-a răzgândit: ne-a purtat cu el până la Serpuhov, am umblat pe-acolo vreo două ceasuri printre chioşcurile din piaţa gării, ca să ne spună în cele din urmă că pesemne a confundat locul, că a uitat, chipurile, unde anume se întâlniseră. Mi-am dat seama că ne-a minţit...

— Nici n-aţi fi putut să nu vă daţi seama, am remarcat eu, cu o oarecare ironie.

Comisarul mă privi, pe sub sprâncene:

— Dumneata însă nici acum nu prea îţi dai seama despre ce vreau să-ţi vorbesc. Să ştii că n-am înţeles atunci cu totul altceva. Gândindu-mă că în ziua precedentă Kalaganin mi-a cerut cu multă insistenţă să-l ducem şi pe dânsul la locul pe care ni-l indicase, am ajuns ulterior, după eşecul suferit, la următoarea concluzie: sosind împreună cu noi în piaţa gării, Kalaganin i-o fi făcut semn respectivului că e însoţit de miliţie. Asta, ca una din variante. Altă variantă ar fi fost că ne-a cerut să-l ducem acolo cu gândul de a încerca să evadeze... Oricare ar fi fost adevărul, în legătură cu fabricantul acela de şperacluri Kalaganin nu ne-a mai mărturisit nimic. Abia acum sunt îndemnat să cred că în noaptea aceea pur şi simplu s-a răzgândit să ni-l indice şi nu ne-a purtat cu el decât aşa, de florile mărului...

Bănuind pesemne că nici acum nu pricepusem unde vrea să ajungă, comisarul rosti trăgând parcă o concluzie:

— Trebuie să cercetezi încă o dată, cu atenţie, toată arhiva. Ca să dai dumneata de cel care a

fabricat şperaclul lui Kalaganin...

Ieşind din biroul şefului, m-am gândit că pesemne sunt tare obosit. O toropeală ca aceasta nu mă cuprinde decât atunci când nu mai ştiu deloc ce-i de făcut. Pesemne că există în jurul meu lucruri, a căror esenţă misterioasă nu sunt în stare s-o întrezăresc numai pentru că mi-o doresc foarte mult. Se întâmplă cu mine că în istorisirea aceea a lui Poleakov despre meşterul Vuillaume care şi-a dorit toată viaţa să facă o vioară mai bună decât viorile lui Stradivari... Cu toate că nu voiam decât binele oamenilor, nu izbuteam să ajung la niciun rezultat. Pesemne că binele trebuie să fie cu adevărat uriaş, căci un bine pricăjit şi nevolnic nu generează decât răul. Sunt pesemne şi eu încă prea nevolnic, de vreme ce dorinţa mea de a face bine nu izbuteşte decât să-mi trezească în inimă un mohorât şi rău sentiment de ciudă...

Timp de două zile am stat să citesc tot felul de dosare vechi, să alcătuiesc extrase şi să solicit referinţe, simţind necontenit o oboseală grea, vâscoasă, care se abătea peste mine ca o negură. Nimeni nu venea să mă tulbure, telefoanele tăceau şi ele, pe Lavrova parcă o înghiţise pământul, comisarul încetase să mă mai cheme la el în birou, procuratura nu mai îmi cerea nici ea informaţii – o linişte nenaturală, ca de vată, plutea peste tot, lumea întreagă părea că-şi ţine răsuflarea, aşteptând parcă o explozie, dar eu nu observam nimic, şedeam ore în şir în biroul meu pustiu şi rece, frunzăream vestigiile îngălbenite ale unor drame demult apuse, aproape lipsite de suflul vieţii, şi mi se părea că totul în jurul meu se cufundase într-un fel de anabioză. Gândeam

astfel, deşi ştiam prea bine că timpul nu stă în loc, că el nu cunoaşte linii de rezervă şi nici staţii terminus, ci curge continuu, linear, şi doar pe mine mă lasă în acel Ieri care a şi trecut, în acel conglomerat de minute sau de secunde, când cineva a îndrăznit să atenteze la fermecata cutie născătoare de armonii. Ştiam prea bine că am rămas cu totul singur în acea frântură a timpului, aşa cum rămâne un călător neatent pe un pustiu peron de gară, cu ochii la trenul care a plecat, o ştiam tocmai pentru că ceilalţi oameni, pe care îi privea direct furtul ce se comisese, nu izbuteau deloc să stea potoliţi în aşteptarea clipei când aveam să dau în sfârşit de capătul ghemului aceluia încâlcit, alcătuit din fapte şi destine omeneşti...

Detectivule, găseşte hoţul!... Detectivule, găseşte hoţul!...

A doua zi către seară, m-am hotărât să stau de vorbă cu Ikonnikov. Scrisoarea despre care aflasem, ar fi trebuit să-i parvină încă din ziua trecută, de aceea am tot stat şi-am aşteptat să-mi telefoneze.

Nu ştiu de ce am făcut-o, era pe drept cuvânt o prostie, totuşi am stat numai în birou, citind dosarele acelea vechi şi am aşteptat să ţârâie telefonul. Într-adevăr, ar fi avut timp suficient să ia o hotărâre şi să-mi telefoneze. N-a făcut-o însă, şi-atunci m-am decis să-i telefonez eu. I-am format numărul de la serviciu, am stat să ascult îndelung ţârâitul de la celălalt capăt al firului, desenând totodată pe-o hârtie drăcuşori cu corniţe negre, însă dincolo nu veni nimeni să ridice receptorul şi abia într-un târziu, când mă şi hotărâsem să închid telefonul, am auzit o voce slabă şi parcă speriată, de femeie.

— Vreau să vorbesc cu Pavel Petrovici.

— Cine întreabă?

— N-are importanţă. Un prieten.
— Pavel Petrovici nu mai este...
— A plecat acasă?
— Nu. A murit...

Ti-ti-ti... Salieri a murit înaintea lui Mozart? Ti-ti-ti... Minotaurul a sfâşiat un om. Ti-ti-ti... Lumea n-are nevoie de Cain. Ti-ti-ti... Vasăzică, e adevărat că soarta omului stă în propriul lui caracter! Ti-ti-ti... Dumneata nu cunoşti boala care se cheamă „*taedium vitae*”. Ti-ti-ti... El aşteaptă o depeşă şi-atunci cică totul va fi în ordine. Ti-ti-ti...

Semnalele sfârşitului de convorbire se zbăteau în receptor, bubuiau, făceau tumbe, vâjâiau, ţipau, mă loveau în cap aidoma unor ciocane grele, ascuţite, gata să mi-l facă ţăndări.

Detectivule, găseşte hoţul!...

Capitolul 11
Intrarea în labirint

Senatorul Picenardi, un bătrân cu plete cărunte şi cu înfăţişare maiestoasă, părea în ziua aceea pătruns de tulburare. De fapt, încă de dimineaţă începuse să-l chinuie foamea, de aceea se simţea mai nefericit ca oricând. În cele din urmă, pierzându-şi cu desăvârşire răbdarea, se răsti la prostănacul acela de meseriaş care sta neliniştit în faţa lui.

— Pricepe o dată, naiba să te ia: casa mi-o vând datorită unor împrejurări nefericite. Dar numai casa! Mobilierul pe care l-au adunat aici înaintaşii mei şi care îmi trezeşte amintiri despre un trecut minunat îmi este drag şi nu am de gând să-l vând. N-am s-o fac niciodată! Chiar dacă te-aş vedea înghiţit de focul gheenei. Ţi-e de ajuns că vei locui în palatul strămoşesc al seniorilor Picenardi!...

Celălalt nu stătu să-l contrazică. Îl privi calm pe bătrânul care făcea spume la gură, apoi dădu din cap şi repetă cu o aceeaşi încăpăţânare de catâr:

— Bine. Atunci nu vă cumpăr nici casa...

Simţind că-l părăsesc puterile, senatorul se lăsă în fotoliu, întrebă însă cu o vădită curiozitate:

— La ce ţi-o fi trebuind un mobilier vechi?

— Cândva i-am promis soţiei mele că o să locuiască într-un palat. Fără mobilierul acesta, casa dumneavoastră nu e palat.

Chipul prelung, slăbit, al lui Picenardi fu strâmbat de un rânjet veninos:

— Ce zile am ajuns să trăiesc! Cu câţiva ani în urmă ardeai de dorinţă să-mi vinzi măcar o vioară.

Astăzi ai venit să-mi cumperi casa. Nu te temi, Stradivari, că Domnul cel atotputernic va reaşeza totul aşa cum a fost cândva?

— Nu. Dumneavoastră aţi trăit din ceea ce v-au lăsat strămoşii, iar eu câştig ca să am ce lăsa urmaşilor.

— Strămoşii mei au câştigat şi ei ca să-mi lase mie. Şi ce s-a ales din toate astea?

— Strămoşii dumneavoastră nu v-au lăsat decât banii şi numele. Eu le voi lăsa urmaşilor şi ceea ce am învăţat.

— Asta contează prea puţin, spuse răstit bătrânul. Şi în general totul în lume a ajuns să conteze prea puţin, de vreme ce unul ca dumneata capătă îndrăzneala să-şi asemuiască numele de plebeu cu acela al falnicului neam Picenardi.

Pentru prima oară de la începutul convorbirii Stradivari schiţă un surâs:

— Cine ştie, signor Picenardi, ce ne făgăduieşte viitorul? Noi nu-l putem cunoaşte. S-ar putea prea bine ca numele dumneavoastră să ajungă cunoscut viitorimii numai pentru că eu am fost acela care v-am cumpărat palatul şi am şezut în aceste jilţuri. Ce ziceţi, nu s-ar putea întâmpla?

Furia îl amuţi cu totul pe bătrân. Abia într-un târziu izbuti să gâfâie.

— Nu-ţi mai vând nimic... Ieşi afară, ticălosule...

Şi totuşi signor Picenardi îşi vându casa şi întreg mobilierul meşterului de viori Antonio Stradivari. Nimeni nu-i dăduse un preţ mai bun – şapte mii de lire imperiale – decât cel pe care i-l oferise Stradivari pentru casa aceasta cu două caturi, cu câte trei ferestre la fiecare etaj. Cu subsol şi cu mezanină. Pe acoperişul clădirii Stradivari amenajă uscătoria – „seccadora" – unde, agăţate cu laţuri din pergament, aveau să se zvânte noile lui viori.

Viorile acestea aveau culoarea aurului întunecat,

care, la lumină, trecea într-un cafeniu gingaş. Sculptura volutei le era mai simplă, forma efurilor mai sobră, însă alcătuirea şi întreaga înfăţişare a instrumentelor mai păstrau şi acum pe cele ale viorilor marelui meşter Amati. Tocmai de aceea peste Antonio plouau comenzile pentru aceste instrumente, cunoscute sub denumirea de viori „amatis". Dimensiunile lor creşteau necontenit, şi sunetul le devenea mereu mai profund, mai puternic şi mai duios. Iar în ziua în care Antonio găsi varianta acordului de quartă, realizat prin potrivirea plăţilor cu un semiton mai sus, el îşi dădu seama că de aci încolo trebuie să caute un alt principiu de construcţie: celui de până atunci îi găsise toate variantele posibile.

Viaţa îşi urma cursul potolit, măsurat, şi lui Stradivari i se părea că tocmai aceasta e fericirea, că ea avea să dăinuiască veşnic...

Oamenilor nu le este dat să-şi cunoască sorocul vieţii. Niccolò Amati fusese convins că va muri curând, dar zilele au tot trecut, el a mai trăit încă şaptesprezece ani şi a izbutit să creeze nemuritorul ansamblu de la Trianon – care număra două violoncele, şase viole şi optsprezece viori – destinat orchestrei de la curtea Franţei.

În ziua de douăsprezece aprilie 1681, s-a culcat să se odihnească după masă şi nu s-a mai sculat.

Printre cei care veniseră să ia parte la procesiunea funerară, urmară sicriul lui Amati şi doi oameni care nu se cunoşteau deloc între ei: un bătrân zdrenţăros şi ameţit de băutură, pe nume Andrea Guarneri, şi un senior care purta o pelerină de catifea împodobită cu un lanţ de aur şi o pafta de smaralde, acesta din urmă fiind meşterul Antonio Stradivari. Undele străvezii ale întristării se sfărâmau în mii de stropi, izbindu-se de monolitul sufletului lui Stradivari, căci în urma lui păşeau

acum cei patru fii ai săi, patru continuatori ai meseriei şi visurilor sale. Patru băieţi – Paolo, Giuseppe, Francesco şi Omobono – purtând berete purpurii de marochin, caftane albastre cu manşete şi gulere albe de dantelă îşi urmau tatăl, în mâini cu galbene lumânări de ceară.

Dar unde e del-Gesù? Geniul săvârşit din viaţă îţi aşteptase până în ultima clipă sosirea, del-Gesù!

A, da! Giuseppe Guarneri[18] încă nici nu se născuse...

. . . . . .

Brigada de reanimare a muncit timp de patru ore încheiate. Maşina gălbuie, cu cruci roşii pe caroserie, străbătea în goană străzile Moscovei, farul de deasupra parbrizului pulsa în ţipătul luminii lui portocalii, iar sirena suna prevestitor încă de departe: Ca-az gra-a-av! Faceţi dr-u-um! În interiorul maşinii – o sală de operaţii în miniatură – medicii continuau să-i facă lui Ikonnikov transfuzii, să-i injecteze dopinguri şi antitoxine. Din ghiulelele de sticlă ale tuburilor pentru perfuzii se scurgea limfă proaspătă, iar o scânteie electrică lovi inima, îndemnând cocoloşul acela moale de muşchi neînsufleţiţi să se contracte din nou.

Ikonnikov însă nu mai revenea la viaţă. Ea îl părăsise pentru totdeauna, căci din colţii craitului albastru îi ţâşnise în trup o picătură de venin care ar fi putut să vindece o sută de oameni, dar care pentru o

[18] *Giuseppe Giovanni Battista Guarneri* (25 noiembrie 1666 - 1739 sau 1740), fiul cel mic al lui Andrea, s-a alăturat afacerii tatălui său în Cremona pe care a moştenit-o în 1698. Este inclus în rândul celor mai buni lutieri deşi a fost într-o permanentă competiţie cu Stradivari. Din jurul anului 1715 a fost ajutat de fiii săi şi probabil de Carlo Bergonzi.

singură, vlăguită inimă omenească avusese un efect mult prea puternic.

Medicul-şef îmi spuse:

— E un accident nefericit... Pesemne că şarpele i-a scăpat din mâini şi l-a muşcat de încheietură...

— În cât timp aţi sosit acolo? l-am întrebat.

— Cam într-o jumătate de oră. Când s-a întâmplat accidentul, rămăsese în laborator de unul singur. Era pauza de prânz. Dacă am fi aflat imediat, l-am fi putut salva. A fost un accident stupid...

Am ieşit în stradă. Frigul uscat, pătrunzător, al toamnei, încătuşase pe deplin oraşul. Băltoacele îngheţaseră, iar vântul ţiuia strident prin ulicioare. Felinarele şi farurile automobilelor licăreau stins. Trecătorii, cu obrazul înfundat în gulerele paltoanelor, grăbeau spre casă. Un troleibuz cu geamuri aburite lunecă vâjâind pe dinaintea mea, ca un dirijabil. În vitrina unui magazin cu articole radio funcţiona un televizor în culori: se transmitea spectacolul oferit de ansamblul „Beriozka”. Pe ecran, fete tinere, absolut identice între ele, se mişcau într-un mod absolut identic, aplecându-se, tropăind uşor, învârtindu-se, apoi înaintau lin, tot atât de identic, iar faptul că asta se petrecea fără niciun zgomot, dincolo de geamul gros, aburit, al vitrinei, le dădea un aer nenatural, ca şi când ar fi fost vorba de-o uriaşă jucărie cu resort: douăzeci de fete îmbrăcate în sarafane şi diademe multicolore dansează dincolo de un geam îngheţat, în timp ce la o sută de metri distanţă de ele zace un om mort, pe care viaţa l-a părăsit pentru totdeauna dintr-un motiv care altor o sută de oameni le-ar fi adus vindecarea.

Poate că accesele bolii „*taedium vitae*” se sfârşesc totdeauna prin asemenea accidente?... Ori poate că

urmările ei nu poartă nicidecum numele de „întâmplare”? Poate că accidentul n-a fost întâmplător? Doar nu din cauză că s-a întâlnit cu mine a căpătat Ikonnikov dezgustul acesta pentru viaţă? De ce a murit? Tot convorbirea noastră să-i fi fost pricina? Doar eu nu i-am dorit moartea. N-am venit la el decât să aflu adevărul. Oare adevărul poate provoca moartea cuiva? Şi oare să fie el necesar dacă aduce cu sine moartea? Dar dacă adevărul nu va triumfa, atunci minotaurii nu vor mai sta ascunşi prin labirinturi. Ei vor putea ieşi liniştiţi la suprafaţă şi-i vor sfâşia pe oameni de vii. Asasinilor li se va spune atunci „Înălţimea voastră”, în inima viorilor *Stradivarius* se vor vârî pietricele, ca ele să slujească drept jucării pentru puii de minotaur, iar lui Poleakov i se vor tăia urechile, ca el să nu mai poată auzi, şi să nu mai îndrăznească a arăta altora frumuseţile lumii. Dacă adevărul va pieri, atunci simbolul credinţei va fi crima şi violenţa. Nu, nu, nu, adevărul nu poate să ducă la moarte! Nimeni nu are nevoie de un asemenea adevăr!

Doar ca măsură de pedeapsă, moartea ar putea fi considerată drept adevăr. Eu însă nu cunosc adevărul care să-l fi putut pedepsi pe Ikonnikov, şi-apoi adevărul nu pedepseşte pe ascuns, printr-o muşcătură de şarpe. Poate că el, Ikonnikov, s-o fi pedepsit singur? Dar pentru ce? Pentru ce?

Nu mai pot! Îmi plesneşte capul! Poate că întreaga vină n-o port decât eu? Poate că n-am căutat cum se cuvine adevărul? Poate că l-am căutat cu răutate şi cu cruzime? Poate că Minotaurul meu este cel care l-a sfâşiat pe Ikonnikov? Ce să fac? Ce să întreprind de aci înainte? Să mă retrag?

Ikonnikov a spus: doar unui detectiv poate să nu-i

pese dacă e primul sau al optsprezecelea...

Belaş a spus: un *Stradivarius* îl furi în aşa fel ca să nu fii prins...

Aspiranta Kolesnikova: el a trebuit să-l învingă pe Minotaur...

Filonova: ceea ce i se iartă unui om obişnuit, nu i se iartă unui geniu...

Poleakov: unii oameni sunt în stare să descopere foarte curând harul cu care au fost înzestraţi...

Doctoriţa Konstantinova: parcă ar fi cel de-al optulea cerc al infernului!...

Obolnikov: adevărul nu-i o monedă: chiar dacă nu pare falsă, tot nu poţi s-o încerci cu măseaua...

Lavrova: ai încercat să-i vâri pumnul în gură... mă mir că mai rezistă femeia...

Soţia lui Ikonnikov: hotărârea cea mai de seamă omul n-o ia decât o singură dată în viaţă...

Haleţki: fii mai blând, asta n-o să-ţi strice...

Comisarul: pentru a afla adevărul, trebuie să-ţi foloseşti inteligenţa, iar nu viclenia...

Ikonnikov: soarta omului stă în propria lui fire.

Să mă retrag? Dar ce voi realiza prin asta? Oare procedând astfel voi contribui cu ceva la găsirea soluţiei dorite? Şi-apoi ce anume mă nemulţumeşte: soarta mea ori propria mea fire?

Cu aceste gânduri colcăindu-mi în minte, continuam să străbat Moscova cuprinsă de umbrele amurgului şi de frigul pătrunzător al toamnei, poleită de luminile reci ale firmelor de neon. Sute de întrebări îmi sfâşiau creierul cu furcile lor încinse, se agitau furioase, aidoma creditorilor la uşa zăvorâtă a unui falit, îmi cereau cu insistenţă răspunsuri pe care nu puteam să le dau, şi nimeni nu-mi putea veni în ajutor

în seara aceea de toamnă, când continuam să străbat uliţele pustii, înconjurându-mă cârdul de minotauri flămânzi, cu colţii rânjiţi, iar eu auzindu-i cum scrijelesc asfaltul străzii şi simţindu-le în spate răsuflarea puturoasă. Mergeau la pas cu mine într-un cerc strâns, ca o haită de lupi polari şi nu aşteptau decât să le spun: până aici mi-a fost, v-aţi dovedit mai tari decât mine. În clipa aceea aveau să strângă şi mai mult cercul, iar Minotaurul meu avea să-şi câştige în sfârşit libertatea dorită şi să-mi zbiere la ureche, lingându-se pe bot cu limba lui aburindă, năclăită de sânge: tu l-ai ucis pe Ikonnikov: va trebui să răspunzi pentru asta!...

Uşa biroului meu era întredeschisă: în odaie se afla Lavrova. Aşteptându-mă, răsfoia revista „*Inostrannaia literatura*”. Mi-am scos, tăcut, paltonul, l-am agăţat în cuier şi m-am aşezat la masa mea de lucru. Lavrova închise revista şi o puse deoparte.

— Trebuie să-mi cumpăr o căciulă, am rostit eu. Afară e frig.

— Da, e frig, replică Lavrova. Dacă vreţi, luaţi-o pe a mea. Eu mai am încă una, şi dădu din cap spre scufiţa ei de lână, împletită în ochiuri mari, ca o tichie de Buratino.

— Îţi mulţumesc. Ar fi cam nepotrivit să port o căciulă de damă.

— Aşi! înălţă ea din umeri. Parcă e potrivit să porţi căciulă cu clape? Gândiţi-vă numai: cincizeci de milioane de oameni poartă căciuli de aceeaşi croială!

— De, ştiu şi eu, m-am auzit spunând, apoi o tăcere prelungă şi pustie se lăţi prin încăpere, ca o pată de cerneală.

În cele din urmă, i-am spus din nou:

— Lena, comunică-i te rog comisarului că Ikonnikov a murit fără a-şi mai fi recăpătat cunoştinţa. Mie îmi vine greu să stau acum de vorbă cu comisarul...

Lena spuse:

— Comisarul a şi aflat. Mi-a telefonat şi mi-a spus să vă duceţi acasă şi să vă culcaţi.

— Să mă culc? n-am înţeles-o eu.

— Exact, dădu ea din cap. După câte îmi dau seama, comisarul consideră somnul drept un medicament universal împotriva tuturor neplăcerilor.

— Da, da, mi-am adus şi eu aminte.

— Oare se anunţă vreo neplăcere.

— S-ar putea, am dat eu din umeri. Dacă ancheta specială va ajunge la concluzia că moartea lui Ikonnikov nu s-a produs în urma unui accident, ci prin sinucidere, atunci, fără doar şi poate că va continua altcineva şi nu eu cercetările...

— Cum aşa? spuse pe un ton revoltat Lavrova.

Am încercat să schiţez un zâmbet, însă judecând după chipul Lenei, fu un zâmbet jalnic, lipsit de siguranţă.

— În asemenea cazuri, mama mea obişnuieşte să spună: nu poţi să le povesteşti totul tuturor. În orice caz, însă, opinia publică trebuie să fie ferm convinsă că cercetarea respectă întocmai litera legii. Or, în situaţia de faţă, unul din martorii mei sfârşeşte prin a se sinucide...

— Nu pot să înţeleg aşa ceva, repetă cu încăpăţânare Lavrova. Dacă la verificare se va dovedi că aţi procedat absolut legal...

— Ce poate fi aici de neînţeles, am întrerupt-o. Pentru cercetarea cauzelor care au dus la moartea lui Ikonnikov a fost deschisă o anchetă penală pe care o va efectua procuratura împreună cu Inspecţia

specială. Dar chiar dacă aceste foruri vor stabili că între acţiunile mele şi moartea lui Ikonnikov nu este o legătură de la cauză la efect, totuşi, din considerente de ordin etic, este mai bine ca de acest caz să se ocupe în continuare un alt lucrător. Răuvoitorilor nu le poţi închide gura şi desigur se vor găsi destui ticăloşi care să şuşotească pe la colţuri: Ai văzut? Ăştia îşi fac de cap. Au băgat omul în mormânt! Trebuie să avem în vedere şi aşa ceva...

Lavrova se ridică şi îşi puse mâinile în şolduri: pesemne că voia să mă ia la rost zdravăn de tot, însă tocmai atunci ţârâi soneria telefonului. Am ridicat receptorul.

— Stas, tu eşti? Aici e Zarodov, ofiţerul de serviciu.

Vocea îi era nesigură, pătrunsă parcă de compasiune. De bună seamă au şi aflat cu toţii...

— Te ascult. Ce vrei? i-am spus cu o voită grosolănie.

Să-i ia naiba pe toţi! Parcă îi şi vedeam oftând, compătimindu-mă, dându-mi sfaturi: „În locul tău, eu aş face aşa şi aşa...” Cred şi eu că-i uşor să dai sfaturi. E ca şi când ai bea bere după o baie bună...

— Ce eşti aşa furios? se miră Zarodov. Vezi că poşta ţi-a adus o scrisoare şi m-am gândit să te sun: ştiu că stai aici până seara târziu...

— N-am s-o mai fac, am spus eu.

— Ce anume? nu mă înţelese Zarodov.

— N-am să mai stau aici până seara târziu.

— Procedează cum crezi că-i mai bine, spuse cu diplomaţie Zarodov. Ia zi-mi: ce fac cu scrisoarea? Ţi-o trimit acum sau o iei mâine dimineaţă?

— Fii amabil şi trimite-mi-o printr-un curier.

Lavrova aşteptă să las în furcă receptorul, apoi mă întrebă:

— Ancheta nu poate să ajungă decât la o singură concluzie: că aţi acţionat corect. Nu-i aşa?

— Nu-i un lucru obligatoriu, am clătinat eu din cap.

— Cum adică?

— În cel mai bun caz se va ajunge la concluzia că vina mea în ceea ce priveşte moartea lui Ikonnikov nu poate fi dovedită. Or între o vină nedovedită şi o nevinovăţie dovedită e o mare diferenţă...

— Nu pot totuşi să înţeleg de ce trebuie neapărat să vă dovediţi nevinovăţia.

— Nu înţelegi? Ia închipuie-ţi că Ikonnikov lasă un bilet prin care mă face vinovat de moartea lui. Lucrul ăsta e pe deplin posibil, căci ultima noastră convorbire nu s-a soldat cu un rezultat din cele mai bune. Asta s-a întâmplat numai cu trei zile în urmă...

— Nu-i decât o simplă impresie de-a dumneavoastră. Neconfirmată de nimeni şi de nimic. Nu cred că puteţi fi lipsit de încrederea celorlalţi pe baza unor simple impresii...

— Nutresc şi eu această speranţă. Totuşi nu cred c-o să mă lase să-mi continui ancheta. Ea a căpătat acum un iz dubios...

Cineva bătu la uşă, apoi în odaie intră un plutonier din echipa de serviciu, îmi întinse un plic, ne salută şi se retrase. Pe plicul lipsit de adresa expeditorului stătea scris: „Tovarăşului inspector Tihonov, M.U.R., strada Petrovka 38”.

Lavrova mă întrebă:

— Putem pleca?

— Da. Îmbracă-te că viu şi eu, i-am răspuns, apoi am rupt plicul.

Conţinea o foaie de hârtie şi un alt plic, închis. Am parcurs la repezeală biletul, dar de emoţie n-am priceput nimic. Mâinile începură să-mi tremure,

literele îmi săltară pe dinaintea ochilor, iar sensul scrisorii mi se păru tulbure, neclar, ca o imagine privită printr-un obiectiv nepus la punct. De undeva, de departe, răsună ca prin vată glasul Lavrovei:

— Ce s-a întâmplat?!

— Nimic, nimic...

Mi-am frecat cu palmele obrazul dintr-o dată îngheţat, încercând să-mi potolesc vuietul asurzitor din tâmple, să mi-l astâmpăr, să-l fac să înceteze.

Scrisoarea o primisem de la un mort.

„Într-o situaţie analogă, Cervantes scria: «Nu renunţ la adevăr, chiar dacă nu mai sunt în stare să-l apăr». Nu mai sunt în stare nici eu să apăr adevărul, nici să mă apăr pe mine însumi şi nici măcar nu mai vreau s-o fac. Când vei primi această scrisoare, vei şti deja că boala «*taedium vitae*» este o boală incurabilă.

Să nu-ţi închipui însă că plec din viaţă datorită dumitale. Nu am nicio legătură cu furtul viorii *Stradivarius*. Pur şi simplu mi-am trăit viaţa într-un mod stupid, superficial, mi-am irosit zilele cu totul prosteşte. Oamenii din jurul meu însă şi-au făcut despre mine o părere greşită: unii m-au crezut mai bun, alţii mai rău decât sunt în realitate. Nu mi-a înţeles exact firea decât un singur om pe care nu-l cunosc, dar care, în afacerea viorii furate, m-a folosit drept paravan. Nu-l cunosc, însă pot afirma că este un om deosebit de inteligent şi, în acelaşi timp, un om rău, căci altminteri n-ar fi putut calcula totul cu atâta precizie. Un singur lucru n-a izbutit să prevadă: expedierea acestei scrisori. De altfel, nici boala «*taedium vitae*». Sunt un om bătrân,

slab şi – de ce s-o ascund – lipsit de curaj. Boala de care am amintit a avansat prea mult şi astfel îmi este mai uşor să mor, decât să suport o anchetă judiciară.

Te rog să transmiţi salutul meu lui Leovuşka, să-i ceri din partea mea iertare pentru toate prostiile mele şi să-i spui că mor considerându-l o personalitate eminentă, un geniu muzical care nu poate fi asemuit în istoria muzicii decât cu unul ca Pierre Gavinier.

Şi încă ceva: roagă-l pe Leovuşka – dacă vei dori, bineînţeles – să-ţi cânte Concertul nr. 2 de Pugnani. Va fi pentru mine un recviem, iar pentru dumneata un clopot al soartei. Nu vei putea să nu-l auzi, căci să ştii că te-am minţit spunându-ţi că un detectiv poate sta şi pe locul al optsprezecelea. Omul trebuie să tindă totdeauna a fi primul, altminteri n-are sens să trăiască. Eu nu voi mai putea fi primul din niciun punct de vedere. Adio.

Pavel Ikonnikov.
29 octombrie, ora 9 şi 15 minute.”

Scrisoarea fusese scrisă cu numai douăsprezece ore în urmă, dimineaţa, când Ikonnikov se pregătea să plece la lucru, la întâlnirea lui cu craitul albastru. Plicul dinăuntrul scrisorii era cel pe care cu două zile în urmă îl ţinuse în mână Babaiţev: „Tovarăşei Filonova pentru P.P. Ikonnikov”. L-am desfăcut şi am dat la iveală un bilet al cărui conţinut era din cele mai laconice: „*P.P! Totul este în ordine. Flaşneta e la loc sigur. Stau potolit, aştept indicaţii*”.

Textul acesta era scris cu nişte litere prelungi,

drepte şi totuşi neregulate, semn că au fost aşternute cu mâna stângă. Asta era tot ce-mi adusese poşta de seară.

Scrisoarea mă năucise. În penumbra minţii mele păreau să se agite nişte siluete neclare, să răsune frânturi de cuvinte, să răsară nişte imagini uitate de mult, totul se amestecase, se prăbuşise, pierise în beznă...

Am plutit multă vreme în vidul acela lipsit de gânduri şi de idei. Tăcerea din jurul meu se umpluse de-o lumină mohorâtă, gălbuie, era pătrunsă de amărăciune, ruşine, ciudă, miros de cerneală uscată şi ceară roşie arsă, carbonizată. Zăngănea istovitor geamul oberlihtului, plutea ca o părere mireasma parfumului preferat al Lavrovei, în faţa mea zăceau pe tăblia mesei două file de hârtie, iar eu nu mai izbuteam să-mi iau ochii de la ele, păreau că mă hipnotizează, că-mi înfundă ochii adânc în orbite şi-mi încătuşează ceafă cu o durere surdă, continuă.

Nu mai ştiu cât timp am stat aşa, fără să pot face o mişcare. Ştiu doar că în clipa când am deschis gura să vorbesc, vocea mi-am auzit-o spartă, zăngănind aidoma geamului prost fixat al oberlihtului.

— În competiţie cu noi se află un bandit de-o excepţională forţă şi dârzenie. Încă nu mi-a fost dat să cunosc unul ca ăsta. Pricepi?

— Vă cred, spuse Lavrova.

— Trebuie să pun mâna pe el chiar eu. Altfel... Mă rog, cred că-ţi dai seama ce vreau să spun. E o chestiune de onoare...

Lavrova dădu din cap, fără să spună nimic.

— Nu am decât foarte puţin timp la dispoziţie. Chiar mâine pot fi chemat la Inspecţia specială. Trebuie să reuşesc înainte de a fi emisă decizia cu

privire la înlocuirea mea.

— Ce avem de făcut? mă întrebă scurt.

Am privit-o gânditor şi deodată am simţit o dorinţă pătrunzătoare de a-i spune câteva cuvinte pornite de la inimă, de a-i mărturisi cât îi sunt de recunoscător. N-am izbutit să formulez nimic potrivit. Nici locul în care ne aflam nu mă ajută s-o fac şi nici timp nu-mi mai rămăsese pentru o asemenea mărturisire. De aceea i-am spus doar atât:

— Te rog să telefonezi acasă la dumneata şi să spui că va trebui să mai întârzii...

— Aveţi vreo idee? mă întrebă cu o voce potolită, fermă, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic deosebit, ca şi când n-am fi purtat convorbirea de mai adineauri.

— Da. Cred că am găsit cheia anchetei viitoare. Dacă nu-i vorba de-o coincidenţă, s-ar putea să izbutesc. Chiar până mâine... Dumneata va trebui să pleci acum la Poşta centrală...

Lavrova reveni în birou pe la miezul nopţii. Ideea urmăririi o şi înfierbântase, chipul nu-i mai trăda oboseala zilei aceleia agitate, părea înviorată şi bine dispusă.

— Ce-ai făcut? am întrebat-o, nerăbdător.

— Totul e aşa cum ne-am gândit. Nu se constată nicio abatere de la itinerariu...

— Să-l deranjăm pe şeful nostru?

— Bineînţeles! spuse. Oare şeful nu prestează şi el muncă nenormată?

— Dacă nu vom ajunge la niciun rezultat, să ştii că pe lângă săpuneala din partea conducerii, am să ajung şi de râsul lumii...

— Ce să-i faci! înălţă ea din umeri. Doar se ştie că activitatea noastră presupune şi riscul...

— Zici să-i telefonez? am mai avut eu o clipă de ezitare.

— Telefonaţi-i! îmi tăie Lavrova retragerea.

Am format şapte cifre: numărul telefonului aflat la domiciliul comisarului; când îmi ajunse la ureche cel dintâi ţârâit, m-am simţit ca un puşti care, doar cu câteva clipe înainte, a spart un geam; locatarii încă n-au coborât în curte, dar toată lumea a şi văzut că el e cel cu isprava, că de fugit nu are unde să fugă şi curând urmează să fie urecheat cu străşnicie. Telefonul mai ţârâi o dată, apoi încă o dată...

— Probabil că nu-i acasă, am presupus eu.

Lavrova clătină din cap şi-mi spuse cu mult calm:

— Mai aşteptaţi. Omul doarme. Judecând după burticica pe care o are, cred că obişnuieşte să cineze târziu şi să se culce numaidecât.

— Oboseşte mult, am spus eu, ca şi când pântecul rotofei al comisarului ar fi avut nevoie să-i iau apărarea.

— Vă e teamă, mă întrebă ea cu compasiune.

— Nu mi-e teamă, totuşi...

Ţârâitul se întrerupse la jumătate, iar eu n-am mai apucat decât să gândesc că cei de la telefoane interzic să ridici receptorul, în timp ce telefonul sună.

— Alo, am auzit îndată vocea comisarului.

— Alo. Aici e Tihonov. Vă rog să mă scuzaţi. Cred că v-am sculat din somn?

— Ar fi trebuit să-mi pui întrebarea asta mai târziu, pe la ora patru. Ar fi fost mai nimerit...

Vocea îi era răguşită, neclară, de om care abia s-a trezit, şi fără să mai păstreze obişnuita notă de ironie. Parcă îl şi vedeam cum stă în dreptul telefonului, desculţ, în pijama şi dârdâie de frig. Părul alb i s-a zburlit, iar pe obraz i s-au întipărit dungi roşii de la

faţa de pernă...

— Cât e ceasul? mă întrebă îndată. E o beznă afară, ca în burta unui negru.

— Unu şi cinci minute...

— Drace! spuse cu ciudă. Acum iar trebuie să-mi iau somniferul. Dar dumneata ce ai de nu te astâmperi?

— Vreau să rezolv o treabă.

— Până dimineaţă nu ţi-o puteai amâna? Telefonezi de acasă?

— Nu. Mai sunt la birou. E şi Lavrova cu mine.

Comisarul pufni, vesel:

— Of, Tihonov, să fi avut eu anii dumitale, aş fi ştiut prea bine unde să-mi petrec noaptea cu o fată drăguţă... Ia spune-mi, de ce m-ai trezit?

— Unele considerente mă fac să cred că pot pune mâna pe infractor...

— Nu mi le puteai comunica dimineaţă?

— Dimineaţă pot să fiu îndepărtat de la cercetarea cazului.

— Dacă nu te-ai săturat cu o oală de ciorbă, n-ai să te mai saturi nici cu o lingură în plus. Şi-apoi, te rog să nu mă tragi de limbă; ştii prea bine că treaba asta n-o hotărăsc numai eu.

— Nu vă trag de limbă. Vreau doar să pun mâna chiar eu pe ticălosul acela.

— Asta îţi va face cinste, spuse comisarul. Stai să-mi iau o ţigară...

De dincolo se auzi pocnetul receptorului lăsat pe tăblia mescioarei, apoi se făcu linişte. Lavrova mă întrebă:

— E furtună mare?

— Ba nu, e în limite acceptabile. Omul vrea să se trezească de-a binelea.

La celălalt capăt al firului se auzi un foşnet, apoi un zgomot sec: comisarul luase din nou receptorul.

— Ascultă, îmi spuse. Doar te rugasem să te duci acasă, la culcare. De ce nu-mi execuţi ordinul?

— Decizia oficială privitoare la înlocuirea mea încă n-a fost emisă, iar timpul destinat muncii operative mi-l pot planifica aşa cum doresc.

— Prostii. Un bun detectiv trebuie să gândească mult, iar ca să fie în stare s-o facă, trebuie să doarmă bine. Nu-şi pierd nopţile decât tot soiul de alchimişti sau oamenii proşti.

— Spuneţi-mi, vă rog: cum staţi cu nervii?

— Cu nervii? repetă el. Cum să stau? Bine. Altminteri m-aţi fi făcut demult să mă internez la un spital de psihiatrie. Dar despre ce-i vorba?

— Vă aduceţi aminte ce mi-aţi povestit în legătură cu infractorul acela, cu Kalaganin?

— Da. Ce-i cu el?

— Cu ce mijloc de locomoţie l-aţi dus atunci până la Şerpuhov? Cu maşina?

— Nu. Cu trenul electric.

— De ce?

— Ascultă, Tihonov, dumneata vrei să-mi expui considerentele dumitale, ori să-mi iei un interogatoriu?

— Să vă expun considerentele. Numai că am o nelămurire. Aşadar, ce v-a determinat să-l duceţi cu trenul?

— Nu mai ştiu. Cred că n-am avut o maşină disponibilă. Pe atunci nu eram încă şef al M.U.R.-ului şi alergam aşa cum alergi dumneata astăzi. Nu prea dispuneam de maşini.

— Aţi luat trenul de la gara Kurski? l-am întrebat cu o voce gâtuită.

— De la gara Kurski? încercă el să-şi amintească. Ba nu, stai niţel... Aşa e, l-am luat de la gara Bielorusski... Doar este cu totul altă linie!

Comisarul rămase câteva clipe tăcut, plescăi din buze, trăgând din ţigara care sta pesemne să se stingă, apoi am auzit un ţăcănit de brichetă.

— Acum îmi aduc aminte foarte bine, rosti cu tărie comisarul. L-am dus cu trenul electric, pentru că ne-a spus că a fost acolo o singură dată şi nu se poate orienta decât dacă repetă întocmai întreg itinerariul. Ne-a mai spus că a plecat atunci la Şerpuhov de la gara Bielorusski...

— Totuşi Şerpuhov se află pe linia ferată Kurski, am continuat eu să-l „incit” pe comisar.

— Într-adevăr. Pornind însă de la gara Bielorusski, traseul străbate oraşul pe la „Stankolit”, apoi de-a lungul liniei ferate circulare „Komsomolskaia”, până la gara Kurski, iar de aici pe itinerariul propriu-zis. Dacă vrei, cobori la Şerpuhov, dacă nu, mergi până la Gagrî...

— Vreţi să ştiţi cu adevărat de ce a preferat Kalaganin gara Bielorusski?

— Mă rog, spune, deşteaptă umbre ale trecutului..

— Spre deosebire de mine, Kalaganin ştia mai demult că cele două gări, Bielorusski şi Kurski, sunt unite între ele prin linia ferată care traversează oraşul. Ba chiar a călătorit adeseori pe această linie. Printre materialele existente în dosar, se află şi un interogatoriu al martorei Klavdia Stepanşina, amanta lui Kalaganin, pe care acesta o vizita adesea. Cu mult timp înaintea evenimentelor respective Stepanşinei i s-a interzis să mai locuiască la Moscova şi atunci şi-a fixat domiciliul la halta Kozino, adică la kilometrul o sută trei pe calea ferată Kurski. Kalaganin nu

călătorea însă de la gara Kurski spre gara Bielorusski, ci în sens invers. Mă-nţelegeţi? Pleca de la Stepanşina, ajungea la gara Bielorusski, iar de acolo pornea mai departe...

— De ce?

— Pentru că tocmai în această direcţie trebuia să se fi aflat domiciliul aceluia care îi fabrica instrumentele. După toate probabilităţile, trebuie să fie vorba de staţia Goliţîno.

— Argumente? făcu laconic comisarul.

— Am recitit cu foarte multă atenţie dosarul pe care l-aţi întocmit şi mi-am dat seama că a existat într-adevăr un moment în care Kalaganin era gata să mărturisească totul.

— Îţi mulţumesc pentru aprecierea modestelor mele merite!

Comisarul zâmbi ironic acolo, departe, unde se afla, însă mie mi se păru că-i disting şi de aici sclipătul stins al danturii de aur.

— N-aveţi pentru ce, i-am răspuns cu obrăznicie. Dacă i-aţi fi cerut să vă ducă chiar în noaptea aceea la individul cu instrumentele, cred că în cele din urmă vi l-ar fi indicat. Pesemne că a stat în cumpănă toată noaptea, ba poate chiar şi în ultima clipă, când aţi ajuns cu el la gară. Abia acolo cred că şi-a schimbat gândul ori s-o fi speriat de ceva, mă rog, asta n-o mai putem afla. Important pentru noi rămâne faptul că n-a mai vrut să-l trădeze pe individ. Şi-atunci, urmând logica propriei sale spaime, a luat o hotărâre cu totul contrarie. Aflându-vă în momentul acela la gară, ea n-a putut fi decât una singură: să vă ducă într-o direcţie opusă...

— S-ar fi putut să fie şi aşa, trase un căscat comisarul. Totuşi astea nu sunt decât nişte

presupuneri. Dispui cumva şi de date concrete?

— Ştiţi, în asemenea cazuri Senia Kamburg, anchetatorul de la secţia a treia, obişnuieşte să spună cam aşa: „Matale vrei date? Zic zău că le am!”

Comisarul râse:

— Numai că atunci când Senia Kamburg declară că are date, poţi să te bazezi pe ele, ca pe articolele din Codul Penal. Mai ales că tot el obişnuieşte la ora asta să doarmă...

— N-are decât! Aici, în faţa mea, e o schemă. Dacă doriţi, pot să v-o explic acum. Dacă nu, lăsăm până dimineaţă.

Comisarul tăcu, pesemne ca să se aşeze mai comod, apoi îmi spuse.

— Hai s-o discutăm acum. Cu nevricalele dumitale, te pomeneşti că ai să mă scoli din nou...

— Am înţeles. După cum ştiţi, în apartamentul lui Poleakov am găsit un bilet de troleibuz de pe linia 20. Biletul a fost emis în noaptea când s-a comis infracţiunea, şi anume, între staţiile Begovaia şi piaţa Maiakovski. Asta-i una la mână.

— E, într-adevăr, o treabă impresionantă, spuse comisarul.

— Totodată, în cutia de scrisori a familiei Poleakov a fost găsită o telegramă, trimisă de la oficiul poştal din strada Begovaia, cu alte cuvinte chiar din faţa hipodromului. Spuneţi-mi: am putea considera că între toate acestea şi cele amintite anterior există o legătură?

— Să presupunem, făcu, prudent, comisarul.

— Scrisoarea anonimă prin care s-a încercat să ni se abată atenţia asupra lui Ikonnikov a fost expediată din Kunţevo. Lavrova a stabilit asta foarte precis, după ştampila poştei.

— Ea singură a stabilit?

— Nu. A discutat şi cu cei de la Poşta centrală. Cât despre scrisoarea trimisă lui Ikonnikov, aceea pe care am vrut eu s-o desfac, a fost cartată la oficiul poştal 45, al cărui sediu se află chiar în clădirea gării Bielorusski.

— Asta de unde o mai ştii? rosti bănuitor comisarul.

— Mi-a trimis-o Ikonnikov, împreună cu o altă scrisoare adresată mie şi care mi-a parvenit după moartea lui. Mi-a scris că cineva a vrut să-l folosească drept paravan...

— De ce nu mi-ai spus-o până acum, cap sec ce eşti? Eu îmi bat capul, caut argumente, ca să te pot apăra mâine la şedinţă, iar dumneata taci ca mutul! Ce ai, băiete, te-ai scrântit de-a binelea? Ia ceva, să-ţi treacă!

— S-ar putea, am înălţat eu din umeri. Dar mai este şi altceva.

— Haide, zi odată! Parcă ai merge după un dric!...

— Flăcăii care au cumpărat magnetofonul s-au dat jos din tren la staţia Odinţovo...

— Şi ce-i cu asta? Până la Goliţîno mai sunt destule staţii!

— Tocmai că nu sunt. Adică sunt într-adevăr, numai că trenul acela nu circulă decât la orele de „vârf” şi are mers de accelerat.

— Ai verificat treaba asta? Eşti sigur?

— Absolut sigur. Pleacă din gara Bielorusski la ora 19.12 şi opreşte la staţiile următoare: Moscova-3, Begovaia, Kunţevo, Nemcinovka, Odinţovo, după care nu mai urmează decât Goliţîno. În felul acesta, traseul se potriveşte foarte bine cu observaţiile noastre anterioare: gara Bielorusski, apoi Begovaia, cu staţia aceea de troleibuz, pe urmă Kunţevo, Odinţovo, unde

băieţii au coborât, iar cel care le-a vândut magnetofonul a plecat mai departe, şi, în fine, staţia Goliţîno.

— Foarte bine. Dar ia spune-mi: odată ajuns la Goliţîno, ce ai de gând să faci?

— Goliţîno nu mai e Moscova, cu cele opt milioane de locuitori, inclusiv suburbiile. Pe urmă avem şi acolo un cârlig...

— Ce fel de cârlig?

— În dosarele pe care le-am scos de la arhivă, cetăţeanul ăsta, care face instrumente pentru spărgători, e amintit de două ori. Cei câţiva acuzaţi au declarat că ştiu cum arată la faţă şi chiar că îi cunosc porecla. I se zice „Ceasornicarul”. Numele adevărat şi domiciliul nu le era cunoscut, însă unul dintre acuzaţi presupunea că porecla ar proveni chiar de la meseria individului.

Comisarul tăcu multă vreme. L-am auzit aprinzându-şi o altă ţigară, aceasta pesemne că nu lua foc şi el pufăi îndelung, cu zgomot. În cele din urmă spuse:

— Stas, îţi dai seama că nici în cazul când îl vei găsi, nu realizezi nimic deosebit? N-o să fie decât un început bun şi-atât. S-ar putea să nici nu fie un hoţ, ci doar un complice, care fabrică instrumente. Din câte cunosc, asemenea indivizi nu se prea încumetă să fure. Sunt oameni potoliţi, au o meserie bănoasă...

— Da, îmi dau seama. Însă cel căruia îi voi preda cazul nu va mai avea de luptat cu fantomele, ci cu un ticălos în carne şi oase. Asta va simplifica mult cercetările...

— Ai dreptate, ai dreptate. În cazul ăsta ce să-ţi urez: noroc?

— Ştiţi prea bine că pentru urarea asta nu se

mulţumeşte. Fiindu-vă subaltern, mă puneţi într-o situaţie penibilă...

Comisarul râse:

— Dacă e vorbă de o treabă ca asta, poţi să nu te sfieşti... Îţi doresc succes.

— Vă mulţumesc. Somn uşor.

— Aici n-ai mai ghicit-o. Hai, dă-i drumul...

Şi lăsă receptorul.

— Afară ninge, spuse Lavrova.

Se oprise în dreptul ferestrei, îşi lipise obrazul de geamul aburit şi îşi ferea ochii cu palmele, ca să n-o supere lumina din odaie. Am apăsat butonul întrerupătorului, lumina se stinse şi totul în jur se coloră în albastru, deveni misterios, fantomatic, aspectul de cancelarie al încăperii pieri ca prin farmec, căci pe fereastră pătrunse, ca un fum, irizarea tainică a zăpezii, poleind întunericul cald cu tuşeuri prelungi, licăritoare.

M-am ridicat de la masă, m-am apropiat şi eu de fereastră şi mi-am dat seama că toată Petrovka a şi dispărut sub povara albă a omătului. Zăpada era pretutindeni: acoperise crengile arborilor din parc, streşinile caselor, se aşternuse netedă pe trotuare, şi numai prin mijlocul străzii automobilele – rare la ora aceea – lăsaseră urme lungi, negre, care păreau pe albeaţa zăpezii tot atâtea linii de portativ muzical. Felinarele încă mai erau aprinse şi lumina lor presăra pe omăt puzderie de scântei violete.

Din cutia aparatului de radio răsună un fâşâit slab, ca şi când ar fi respirat adânc însuşi eterul, apoi prin încăpere plutiră bătăile lente, distincte, ale metronomului. Stăteam alături de Lavrova în dreptul ferestrei, priveam zăpada de afară, iar metronomul

legăna tăcerea, precum leagănă hula o corabie în largul unei mări albastre. Glasul îi era toropitor, îndemnând la somn. Am simţit atunci că cele câteva minute petrecute în odaia cu umbre, la fereastra de unde se zărea strada pustie, înzăpezită, când fiecare secundă era întărită de bătăile metronomului, m-au apropiat de cea pe care o aveam lângă mine, mai mult decât un an întreg de activitate comună.

Din aparatul de radio se auzi un mic zgomot, apoi o voce de femeie, răsunătoare şi veselă, dar totodată solemn-oficială – ca şi când afară n-ar fi fost pe sfârşite noaptea aceea interminabilă, cu umbrele ei fumuriu-violete, ci un splendid răsărit de aprilie – spuse:

— Bună dimineaţa, dragi tovarăşi! Este ora şase: ora Moscovei. Astăzi e vineri. Suntem în 30 octombrie 1970...

Lavrova plecă de la fereastră, aprinse lumina, şi, îndată, toate himerele născute de clipa aceea a dimineţii, toate nălucile străzii înfăşurate în vălul primei ninsori, a aşteptării, a unei tăceri legănătoare – pieriră fără urmă.

— Să ne gătim de drum, spuse Lavrova.

— Da, e timpul. De fapt, eu sunt gata.

Lavrova deschise seiful din colţ şi îşi scoase de acolo pistoletul. Trase de închizător, trimise un glonte pe ţeavă, puse piedica, apoi aşează arma în poşeta ei frumoasă, de lac. Nu ştiu de ce, însă treaba asta mi se păru nemaipomenit de caraghioasă. Am izbucnit într-un râs cu hohote, de nu mă mai puteam opri, râdeam din ce în ce mai tare, iar Lavrova mă privea nedumerită, neştiind ce ar fi putut să mă înveselească, eu însă nu eram vesel deloc, totuşi nu mă mai puteam opri...

— E o tâmpenie! E o tâmpenie! răcneam, înecându-mă cu propriul meu ţipăt. E o tâmpenie îngrozitoare ca o femeie să poarte pistol! Femeile trebuie să poarte pudră în poşeta lor, nicidecum pistoale! Nimeni nu trebuie să poarte pistoale...

Pe caldarâmul străzii, o maşină de curăţat zăpadă îşi purta plugul, cu un duduit răsunător. De la staţia de alături porni, vâjâind din greu, un autobuz şi geamurile îi licăriră galben prin semiîntuneric. Gata! A început o nouă zi.

Afară nu era frig şi trotuarul devenise lunecos. Ningea acum cu fulgi mari şi uşori, ca de spumă. Fulgii mi se încurcau printre firele de păr, mi se scurgeau pe obraz în pârâiaşe minuscule, miroseau a cetină, a mandarine, a ploaie. La intrare se şi oprise „Volga” noastră de serviciu. I-am spus şoferului „Spre Goliţîno”, apoi m-am lăsat pe spătarul banchetei şi, în aceeaşi clipă, am adormit.

Către orele zece isprăvisem de verificat toate atelierele mai mari şi mai mici de reparaţii sau de servire, care executau lucrări de lăcătuşerie. De omul cu semnalmentele sculerului sau ale celui care vânduse magnetofonul – nici pomeneală.

— Nu mai aveam de verificat decât complexul pentru prestări de servicii casnice, spuse Lavrova. Dacă nu-l vom găsi nici acolo, înseamnă că ofensiva noastră trebuie să înceteze...

Am înălţat din umeri:

— În schimb, vom recurge la un asediu de lungă durată. Sectorişti şi lucrătorii operativi de aici, din Goliţîno, vor cerceta fiecare casă, pe fiecare locuitor. Până la urmă, tot trebuie să-l găsească.

— Numai cu condiţia ca individul să-şi aibă domiciliul la Goliţîno, remarcă Lavrova. Poate că nu vine aici decât la lucru, iar de locuit locuieşte, de exemplu, la Mojaisk.

— Avem douăzeci şi şase de salariaţi, dintre care numai cinci bărbaţi, ne spuse directorul complexului. Astea sunt fişele lor personale: poftiţi şi vă uitaţi.

În timp ce stăteam să citesc cu atenţie fiecare fişă, cercetându-le şi fotografiile, în birou intră o femeie, contabila complexului, şi îl rugă pe director să semneze statul de salarii. Directorul aşternu pe foaia cu linii orizontale o semnătură complicată, îi aplică apoi o ştampilă şi îi spuse contabilei să plece la bancă înainte ca afară să se întunece.

— Acum se înserează devreme, cine ştie ce se mai poate întâmpla, ne spuse.

Femeia plecă. Lavrova, care şedea la birou, i se adresă directorului:

— Câţi salariaţi ziceaţi că aveţi la complex?

— Douăzeci şi şase. De ce mă întrebaţi?

— Am observat adineauri că pe statul de salarii figurează douăzeci şi opt de nume. L-aţi semnat chiar după cel de-al douăzeci şi optulea.

Am ciulit urechile. Directorul râse:

— A-a, despre asta e vorba? Păi, ultimii doi nu sunt salariaţi. Lucrează în calitate de colaboratori. Rastvorova e o pedichiuristă care deserveşte Casa de creaţie. Şi mai e Melnik, moşneagul nostru.

Lavrova întrebă cu indiferenţă.

— Şi cu ce se ocupă moşneagul?

— Face de toate. E de doi ani la pensie, ne ascute instrumentele de frizerie şi are grijă de utilaje. Nu mai poate fi salariat că-şi pierde pensia. Aşa cum lucrează

la noi, mai scoate şi el un ban şi ne convine şi nouă...

Cu aceeaşi indiferenţă, Lavrova îl întrebă din nou:

— Ceasuri se pricepe să repare?

— Cum să nu? Parcă numai ceasuri? E ca şi Kulibin[19]: se pricepe la toate.

— Unde locuieşte Kulibin ăsta, al dumneavoastră? l-am întrebat eu.

— Aproape. De aici, a treia stradă. Ogorodnaia, numărul şase. Are acolo o căscioară...

Căscioara cu pricina putea sluji foarte bine drept model pentru o ilustrată de Anul Nou. Toată era acoperită de zăpadă, doar cu potecile spre poartă îngrijit măturate, cu pomii purtând căciuli, albe, pufoase, şi cu o trâmbă de fum ieşind pe coşul înalt, de cărămidă roşie.

De fapt nici nu era o căscioară, ci ditamai căsoaia. Construită din bârne groase de lemn, cu acoperiş de ţiglă, cu mansardă şi cu mai multe atenanse zărindu-se în spatele livezii bine întreţinute, acoperită şi ea de zăpadă. Se mai vedeau şi nişte straturi vălurite, pesemne cu căpşuni. O locuinţă trainică, clădită de un om harnic şi priceput.

Deschiserăm portiţa de intrare şi, în aceeaşi clipă, se repezi spre noi un dulău voinic, lăţos, trăgând după el un lanţ ruginit, lung de vreo cinci metri. Lătrând furios cu un glas spart, răguşit de frig, dulăul ne tăie drumul spre uşa de intrare.

Lavrova îşi desfăcu poşeta.

— Ce faci! am exclamat eu.

Se întoarse mirată spre mine, apoi scoase din poşetă o bomboană de ciocolată, îi desfăcu poleiala şi

[19] Inventator rus (1735-1818).

i-o azvârli dulăului. Câinele se potoli pe dată, ca la comandă, mirosi bomboana şi începu să dea din coada-i stufoasă. Hăpăi bomboana, apoi se duse alene spre cuşcă. La una din ferestrele casei se ivi o figură.

— Să mergem, îmi spuse Lavrova.

Uşa căptuşită cu muşama, având pe margini mai multe şiruri drepte, sclipitoare, de ţinte ornamentale se deschise. O femeie în vârstă, îngrijit îmbrăcată, cu un palton aruncat pe umeri, ne întâmpină cu o întrebare:

— Vreţi să închiriaţi o cameră pentru la anul?

— Până la începerea sezonului mai e timp, i-am răspuns. De ce să ne grăbim?

— De aşa ceva oamenii prevăzători se îngrijesc din timp, spuse femeia. E şi mai avantajos şi mai sigur. Încearcă de găseşte o cameră în luna mai!

— Aveţi dreptate, am aprobat-o. Noi însă am venit să discutăm o treabă cu Stepan Andreevici. E acasă?

— Păi unde să fie? Poftiţi înăuntru. E în odaia de dincolo, meştereşte ceva...

Melnik era aşezat la o masă de lemn, plină de tot felul de unelte, piese disparate şi sârme. Îşi ridică spre noi privirea şi în clipa aceea mi-am dat seama că, în sfârşit, ne-a fost dat să ne întâlnim faţă în faţă.

Un cap masiv, pleşuv, nasul unindu-se fără nicio adâncitură cu fruntea, maxilare puternice de om dârz, încăpăţânat. Şi o privire atentă, calmă, pătrunzătoare.

— Bună ziua, Stepan Andreevici! l-am salutat pe bătrânul de lângă masă, mirându-mă că nu sunt câtuşi de puţin tulburat.

Iată-l, stând în faţa mea, lângă un morman de piese vechi. Minotaurul! Un bătrânel curat, îngrijit, un sculer iscusit, un Minotaur modest, lipsit de fasoane,

cel care a furat vioara *Stradivarius* şi l-a băgat în mormânt pe Pavel Ikonnikov. Ieri, pe vremea asta, Ikonnikov încă mai trăia... Poleakov mai este şi astăzi bolnav... Data concertului care urma să aibă loc va fi comunicată ulterior... Plâng cu lacrimi sure ochii enormi ai Evdokiei Obolnikova... Harul, vocaţia, o îndelungată revelaţie... Cineva are nevoie de un Cain pentru a-l ţintui la stâlpul infamiei... Clopotele soartei... E un om liniştit, scoate şi el un ban...

Detectivul l-a găsit pe hoţ!

Toate acestea n-au durat decât o clipă, căci în momentul următor, isprăvind să mă cerceteze cu privirea, bătrânul îmi spuse calm şi apăsat.

— Bună să fie, dacă ziceţi dumneavoastră. Ce vânt vă aduce pe la noi?

— Aş dori să comand şi eu o unealtă, am rostit cu un glas care părea să nu mi se mai supună. M-a sfătuit lumea să mă adresez dumitale. Ce zici, ai putea?

— Depinde de unealtă, îmi răspunse cu o voce egală, însă aş fi putut pune rămăşag, că una din sprâncenele stufoase îi tresări uşor. Ar trebui să-mi dau seama cam ce vă trebuie...

— Asta se poate, i-am răspuns îndată, simţind cum năvăleşte în mine un nestăvilit sentiment de satisfacţie. Ar trebui să arate cam aşa...

Şi i-am întins şperaclul – fierul acela subţiat la un capăt, cu două zigzaguri scurte la celălalt. Bătrânul dinaintea mea îl privi tăcut, concentrat, fără să facă o mişcare.

— Ei, ce zici, ai putea s-o faci! Batem palma?

Îşi luă cu greu ochii de la şperaclu, ne privi lung, mai întâi pe mine, apoi pe Lavrova, care se oprise în spatele meu, şi, în cele din urmă, spuse accentuând

cuvintele:

— Carevasăzică, sunteţi de la judiciară?

— Chiar de acolo, am confirmat eu cu veselie în glas. Ce părere ai, Stepan Andreevici, am avea despre ce vorbi?...

Rânji scurt şi maxilarele i se strânseră. Apoi îmi răspunse:

— Cu un om cumsecade, poţi sta de vorbă despre câte şi mai multe...

— Spre exemplu, despre spargerea comisă într-un apartament din piaţa Maiakovski?

— Dacă vei şti să te porţi cum trebuie, vom sta de vorbă şi despre aşa ceva, rosti lungindu-şi vorbele, iar în ochi i se zbătu, ca o pasăre captivă, o mereu aceeaşi întrebare: cum să scap?

— Asta o ştiu, i-am răspuns cu voce gâtuită. Dacă n-aş fi ştiut, n-aş mai fi ajuns acum la dumneata. Pricepi?

— Pricep, replică el cu acelaşi calm. Te-am priceput eu de când ai intrat pe uşă. N-ar fi trebuit să-mi dai de urmă, dar pesemne că aşa s-au rânduit lucrurile.

În aceeaşi clipă un ţipăt ascuţit de femeie străpunse liniştea din odaie, ne tulbură tihna convorbirii, se zbătu prin coifuri, făcu parcă să vibreze geamurile şi micile piese de metal de pe masă, apoi se stinse, se moleşi, preschimbându-se într-un bocet abia auzit:

— Stepan, Stepan, ce-ai făcut? Ce e cu oamenii ăştia?...

Melnik îşi întoarse spre nevastă-sa capul masiv, pe chip nu-i mai tresări niciun muşchi, doar ochii i se îngustară, apoi spuse cu ciudă:

— Taci, femeie! A venit şi peste noi năpasta...

Pe urmă, mi se adresă din nou:

— De mine îi făcută unealta. Să ştiţi însă că-n casa mea n-a mai călcat picior de miliţian, nevastă-mea nu ştie nimic. Vă spun totul. Aţi putea să nu-mi mai faceţi percheziţie?

— Nu, i-am răspuns. Nu putem. Ţi-e teamă să nu te faci de râs? Trebuia să te gândeşti la asta mai demult.

Mă privi lung, apoi înălţă din umeri şi spuse, nepăsător.

— Aveţi dreptate, acum mi-e totuna. Ruşinea iese singură la suprafaţă. Faceţi ce ştiţi...

Timpul trecu în goană, în jurul nostru apăreau mereu alte chipuri, se auzea continuu, ca într-o baie comunală, un zumzet de glasuri, prin casă umblau miliţieni, într-un colţ se aşezaseră, sfioşi, martorii, în curte intrase o maşină înzestrată cu o staţie de radio, de acolo venea mereu un locotenent tinerel cu tot felul de telefonograme şi comunicări, prin odăi răsunau ciocănituri în perete, trosnet de scânduri smulse din duşumea, umbla, cu o figură de lunatic, un specialist, mişcându-şi încet înaintea sa căutătorul de mine, pe masa curăţită de piesele care se îngrămădiseră acolo până mai adineauri sclipea aurul şi purpura medaliilor şi decoraţiilor furate din casa lui Poleakov, îşi răspândea licărul auriu cheia de la porţile Strasbourgului, şerpuia ca o ghirlandă de flori tropicale lanţul de dirijor al orchestrei filarmonice din Tokio, descria o spirală de platină cheia de sol, darul simbolic al societăţii de muzicologie din Sydney, lucea stins jetonul onorific de învingător al concursului Ysaye. Lumea se agita, fiecare era preocupat de câte ceva, numai eu şi Melnik şedeam nemişcaţi, unul în faţa celuilalt, schimbând din când în când câte o frază.

— O să restitui totul şi-atunci o să-mi scadă pedeapsa, îmi spuse bătrânul, ori poate vorbi doar aşa, ca să-şi facă curaj, iar eu n-am vrut să-l contrazic. Asta mi-e prima infracţiune, cetăţeanul n-o să fie păgubit cu nimic, doar miliţiei i-am dat de lucru...

Percheziţia se apropia de sfârşit.

M-am aplecat peste masă şi l-am întrebat pe Melnik cu o voce gâtuită:

— Unde-i vioara?

Se dădu înapoi, ca şi când ar fi vrut să mă vadă mai limpede, şi-mi spuse mirat:

— Care vioară?

— Vioara aceea! i-am spus. Care se afla în şifonier, într-o cutie neagră. Ce-ai făcut cu ea?

Melnik clătină din cap:

— Nu ştiu. N-am luat nicio vioară. La ce-mi trebuie? Erau şi-aşa lucruri destule. De vioară n-am nevoie, că doar nu-s măscărici.

Ramaserăm o vreme tăcuţi, apoi i-am spus din nou:

— Ascultă, Melnik, înainte de a-mi da răspunsul, gândeşte-te bine de tot...

— Eu mă gândesc totdeauna, înainte de a spune ceva.

— Furtul l-ai comis de unul singur?

De data aceasta, se gândi, într-adevăr, câteva clipe, totuşi răspunsul nu fu cel scontat de mine.

— De unul singur. Că nu mi-a trebuit companie.

Tăcurăm din nou, îndelung, şi deodată m-am gândit că toată această agitaţie, toată frământarea nervoasă a celor din jurul meu, se aseamănă foarte mult cu cea din ziua în care, îndată după comiterea spargerii, venisem să cercetăm locuinţa lui Poleakov.

— M-da, istoria se repetă, am rostit pe neaşteptate

cu glas tare.

— Mă rog? nu mă înţelese Melnik.

— Nimic. Dumneata, Melnik, mă induci în eroare. N-ai fi putut să comiţi furtul de unul singur.

— La ce bun să vă induc în eroare, mormăi bătrânul. Doar e vorba de-o spargere şi nu de un câştig la loterie, ca să-ţi iei asupra ta toate drepturile...

— Şi totuşi e aşa cum îţi spun. Felul în care a fost organizată operaţiunea să ştii că te depăşeşte. Unde-i vioara?

Clătină iar din cap:

— N-am luat nicio vioară...

— Bine. Treaba dumitale...

De aci încolo, în casa lui nu mai aveam ce face. Totul avea să se desfăşoare într-o ordine stabilită de-a lungul anilor: Melnik avea să fie dus în stare de arest la M.U.R., obiectele găsite la domiciliul lui – inventariate, strânse şi împachetate, spre a fi restituite proprietarului lor, bunurile lui Melnik – sigilate, procurorul avea să primească spre rezolvare rezultatul anchetei operative, după care ne aşteptau săptămâni şi luni de căutare a complicilor. Şi nici nu mă mai puteam duce la Poleakov spre a-l ruga să-mi cânte concertul de Pugnani, căci clopotele soartei le-am şi auzit. Găsisem Minotaurul în puturosul lui labirint. Dar nu-l învinsesem: vioara mai era şi acum de negăsit.

Am chemat-o pe Lavrova şi i-am dictat comunicarea specială, adresată celor rămaşi la Moscova.

„La data de 30 octombrie a.c., a fost arestat cetăţeanul Stepan Andreevici Melnik, născut în

anul 1908, cu domiciliul în localitatea Goliţîno, reg. Moscova, str. Cgorodnaia nr. 6... Melnik a recunoscut că a comis furtul din apart. tov. L. O. Poleakov, artist al poporului din U.R.S.S., şi a restituit obiectele însuşite. Melnik neagă însă participarea la infracţiune a altor persoane şi refuză să restituie vioara *Stradivarius*, obiect de inestimabilă valoare materială şi culturală. Propun continuarea investigaţiilor.

Căpitan S. Tihonov,
insp. Princ. al M.U.R.-ului,
ora 18 şi 28 minute.”

Am ieşit în stradă. Ningea ca şi până acum, numai că se şi lăsase întunericul. Fulgii îmi răcoreau plăcut obrazul încins. Dinspre gară se auzi răcnetul de bas al unei locomotive electrice şi de pe cablu ţâşniră scântei lungi, albastre. În aer plutea o mireasmă de frunze putrede şi de mimoze. Părea că încerc să-mi amintesc un lucru foarte important nu numai pentru mine, dar şi pentru Poleakov, şi pentru Ikonnikov, cel care nu mai era în viaţă, şi pentru comisarul nostru, şi pentru Lena Lavrova, ajunsă acum la capătul puterilor, însă gândul mi se părea atât de imens şi diform, încât nici nu-mi încăpea în creier. Mai ales că alte gânduri, mici, încărcate de ciudă, nu-l lăsau nici ele să capete formă, să prindă puteri, trăgeau de el ca nişte şobolani, destrămându-l chiar înainte de a se zămisli. Şi totuşi era un gând de-o mare însemnătate, dar nu izbuteam deloc să-mi dau seama ce anume reprezintă, îmi sunau în cap doar nişte cuvinte pe care le auzisem cândva, sau le citisem, ori poate că le cunoscusem în vis:

„...Nicicând omul nu trăieşte mai fericit ca în pântecul mamei sale, pentru că vede atunci roadele vieţii omului de la un capăt la celălalt al lumii şi îi sunt pe înţeles toată înţelepciunea şi toată deşertăciunea lumească. Dar în clipa în care se iveşte pe lume şi doreşte să-şi vestească prin ţipăt marea cunoaştere, îngerul îl loveşte peste buze. Şi îl face să uite totul...”

Cartea a doua
ADEVĂRUL ÎL AFLI GÂNDIND...

Capitolul 1
Un Minotaur de paie

Omului nu-i este dat să-şi cunoască viitorul. Tocmai de aceea greşelile pe care le va avea de săvârşit în viitor, sunt strâns legate de însuşi trecutul său. Ceea ce abia ieri n-a fost decât un proiect, astăzi devine faptă, pe care mâine omul poate că o va aprecia drept greşeală. Mâine însă fapta săvârşită va aparţine trecutului, prin urmare aprecierea greşelii va deveni şi o măsură pentru aprecierea trecutului. Asta face ca greşelile să fie ireversibile. Trecutul nu mai revine, ducând cu el greul tribut al pierderilor pe care le-am suferit cândva. Greşeala săvârşită e greu de reparat şi, de cele mai multe ori, o plătim foarte scump. Plata constă în faptul că trebuie să luăm totul de la capăt. Dar nimeni nu e scutit de săvârşirea unor alte greşeli...

La toate acestea medita cu amărăciune Antonio Stradivari, ascultând istorisirea lui Luigi Piccioni. Chiar în ziua aceea Luigi se întorsese de la Livorno, unde îl întâlnise, rătăcind prin port, pe Paolo, fiul cel mai mare al lui Antonio, care, în urmă cu o săptămână, fugise de acasă. Paolo Stradivari îi spusese lui Piccioni că se angajase ca marinar pe o corabie care pleca în Brazilia. Tatălui său nu-i trimisese salutări, în schimb se lăudase că se va întoarce din Brazilia plin de bani: doar de acolo toată lumea revine cu buzunarele doldora...

Aşadar, unde i-a fost greşeala? Îi dăduse oare lui Paolo o proastă creştere? Ori poate că fiul său are

dreptul de a alege el însuşi între meseria tatălui său, pe care s-o continue, şi între viaţa de aventurier, care să-l poarte peste mări şi ţări? Într-adevăr, nimeni din casa lui Stradivari nu-şi putuse închipui vreodată că Paolo ar putea face şi altceva decât să construiască viori. Când băiatul împlinise doisprezece ani, tatăl său îi pusese în mână un compas de lemn şi o rindea pe măsura lui, iar de atunci, ceas de ceas, în afara zilelor întâi de Paşti şi de Crăciun, stătuseră, umăr la umăr, în dreptul mesei de lucru. Pe urmă li se alăturase şi Giuseppe. După aceea masa a trebuit să fie lungită, ca să i se facă loc lui Francesco. Şi doar cu o lună în urmă şi-a ocupat locul în atelier Omobono, împlinind şi el vârsta de zece ani.

Prin urmare, în casa lui a crescut un trădător. Dacă Paolo i-ar fi spus că nu vrea să-şi bată capul cu viorile, că nu-l interesează câtuşi de puţin secretele lacurilor, că puţin îi pasă de felul în care trebuie să traforeze efurile ca să obţină un sunet cât mai melodios, şi aceasta pentru că doreşte să se facă dogar, pietrar, zugrav, olar sau agricultor, Antonio s-ar fi împăcat cu această idee, deşi, bineînţeles, lovitura l-ar fi durut. Dar ca să dai la o parte tot ceea ce tatăl tău a izbutit să găsească după atâta trudă şi ţi-a împărtăşit-o şi ţie, numai pentru ispita iluzorie a unui câştig uşor, a unor bani străini, de care poţi face rost fără niciun efort, ei bine, lucrul acesta Antonio nu putea nici să-l înţeleagă, nici să se împace cu el, nici să-l ierte.

De aceea şedea şi acum nemişcat, cuprins de durere şi gândea că, pesemne, de aci încolo îi era sortit să treacă printr-o perioadă de grele încercări. Până nu demult fusese fericit aşa cum rar i se poate întâmpla unui om, căci ajunsese să aibă tot ce şi-ar fi putut dori cineva. Era sănătos, puternic, făcuse patru feciori, iar numele ajunsese să-i fie vestit în

toată Europa.

Băieţii îi creşteau şi ei vânjoşi, deştepţi şi cu mâini iscusite. Adeseori, şezând la prânz în capul mesei, Antonio gândea, cu inima tresărind de bucurie, că gloria casei Amati atinsese culmea prin cea de-a treia generaţie a meşterilor, încununată fiind de arta lui Niccolò Amati – nepotul. Dacă propria lui soartă avea să fie la fel cu cea a lui Andrea Amati, însemna că numele de Stradivari avea pe drept cuvânt să dăinuiască prin secole. Surprinzându-şi gândul, se închină grăbit, dornic să înlăture aceste vedenii atât de plăcute, dar totodată aducătoare de teamă.

Şi iată că prima lovitură a destinului se abătuse...

Stradivari se ridică de pe scaun şi merse cu paşi grei de-a lungul atelierului. Cei trei băieţi priveau cu nedumerire şi spaimă la tatăl lor care părea că îmbătrânise într-o singură zi. Bârfitorul de Piccioni îşi umpluse tacticos luleaua cu tutun, iar acum se uita şi el, cu multă curiozitate, la Antonio: oare ce avea să mai zică înfumuratul ăsta?

Stradivari se opri în mijlocul atelierului, cu mâinile încrucişate la piept, legănându-se uşor în tălpi. Apoi rosti domol, cu un glas care îi răguşise fără veste:

— Antonio Amati, mezinul lui Andrea şi unchiul lui Niccolò, al celui care mi-a fost mie dascăl, s-a spânzurat în atelierul lui la vârsta de douăzeci şi trei de ani. Totuşi asta n-a dărâmat din temelii casa lui Amati. Îmi închipui că nici casa lui Stradivari nu va pieri datorită rătăcirii unuia dintre fiii săi...

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, băiatul are să ţi se întoarcă, rosti pe un ton împăciuitor Piccioni.

— Ba nu, aici n-o să se mai întoarcă, rosti cu glas ferm Stradivari. Du-te, Giuseppe, la canonicul nostru şi roagă-l să slujească un parastas pentru fiul meu Paolo, cel adormit întru Domnul...

— Ce spui, signor Antoni! exclamă Piccioni.

— Ceea ce ai auzit, Piccioni. Antonio Stradivari nu poate avea un fiu vagabond şi hoţ.

— De ce îţi închipui c-o să ajungă hoţ?

— Pentru că oamenii nu se îmbogăţesc uşor decât pe calea hoţiei şi a înşelăciunii.. Aşadar, cu asta am terminat. Iartă-ne, vecine, dar am irosit şi aşa cam prea multă vreme, trebuie să ne apucăm de lucru. Giuseppe, după ce te întorci de la popă, să începi a şlefui plăcile pentru viola de colo. Tu, Francesco, apucă-te şi taie efurile, ca să fie cam cu două fire de păr mai largi. Omobono, să ştii de la mine, băiete, că lama rindelei trebuie să meargă de-a lungul fibrelor de lemn, căci numai atunci scândura va rămâne netedă... Haideţi, copii, timpul nu ne aşteaptă...

. . . . . .

„...La încheierea anchetei oficiale, întreprinse de către Inspectoratul de cadre al Direcţiei afacerilor interne, s-a stabilit că moartea cetăţeanului P. P. Ikonnikov este rezultatul sinuciderii, fapt pe care îl dovedesc atât împrejurările obiective, cât şi textul scrisorii lăsate de sinucigaş, asupra autenticităţii căreia nu există dubii.

După părerea Inspectoratului, factorul determinant în provocarea puternicei tulburări sufleteşti, care l-a dus pe P. P. Ikonnikov la sinucidere, l-a constituit conştiinţa faptului că, fără voia lui, a devenit un element de provocare din partea unor criminali necunoscuţi, provocare menită să deruteze organele de anchetă şi să le îndrepte pe o pistă greşită.

...În ceea ce-l priveşte pe căpitanul de miliţie S. P. Tihonov, inspector principal la secţia

judiciară, Inspectoratul consideră comportarea sa în cadrul desfăşurării investigaţiilor ca fiind în deplină concordanţă cu normele eticii şi neafectând în niciun fel onoarea şi demnitatea sa de ofiţer.

Având în vedere cele expuse mai sus, ţinând seama totodată de reputaţia excelentă a tov. S. P. Tihonov, precum şi de lipsa vreunei legături dintre acţiunile sale şi sinuciderea cetăţeanului P. P. Ikonnikov; luând, de asemenea, în consideraţie interesele serviciului, Inspectoratul consideră că ar fi nejustificată înlocuirea căpitanului de miliţie S. P. Tihonov, inspector principal la secţia judiciară, în cadrul investigaţiilor privitoare la infracţiunea comisă...

Şeful Inspectoratului de cadre,
colonel Matiuşin...”

Melnik intră în birou, se uită chiorâş în dreapta şi în stânga, păşi greoi spre masa mea de lucru şi, fără să-mi aştepte invitaţia, se aşeză pe scaun. Îşi trase de pe cap căciula de blană cu clape, îşi trecu palma peste chelia noduroasă, şi, în loc de „bună-ziua”, îmi spuse:

— V-am scutit frizerul de-o muncă în plus.

— Dacă m-ai scuti şi pe mine de aşa ceva, ar fi şi mai bine, i-am spus eu.

Îşi descheie scurta neagră, îmblănită, şi râse:

— Păi nu te-am scutit? Doar am luat asupra mea totul. Dacă nici aşa nu eşti mulţumit, ce să-ţi fac? N-ai decât să cauţi ziua de ieri...

— Spune-mi, Stepan Andreevici, te-ai mai gândit la ceea ce te-am rugat?

— Nu ţi-am mai spus că mă gândesc bine înainte

de a spune ceva? Ce-am avut de spus, ţi-am spus.

— Zău? Foarte bine.

M-am ridicat de la masă, am făcut câţiva paşi prin birou, apoi l-am întrebat:

— Spune-mi, eşti de acord cu acuzaţia care ţi s-a adus?

— În parte, zâmbi ironic. Am făcut totul de unul singur, n-am avut alte ajutoare.

— Vasăzică, şi vioara ai luat-o de unul singur?

— Ce tot ai cu vioară aia? Nu mi-a trebuit mie aşa ceva. Am găsit acolo boarfe, să încarci un vagon cu ele. La ce să mă mai încurc şi cu o vioară? În afara magnetofonului, aţi găsit totul. Magnetofonul am să-l plătesc. Doar nu sunt ciung, de muncă nu mă sperii. Bani am să fac şi la puşcărie.

— Vioara însă lipseşte?

— O ţii una şi bună, făcu înciudat Melnik. Mă rog, dacă altminteri nu se poate, scrie că am luat-o eu... La magazinul de pe Neglinnaia găseşti câte vrei. Zece ruble bucata!

— Zece ruble, ai spus? am repetat eu. Mă rog... În cazul ăsta, povesteşte-mi încă o dată cum s-au petrecut lucrurile.

— Ce să mai povestesc? Am ochit mai demult casa ăluia, i-am tot dat târcoale, am aşteptat până într-o seară, când era toată lumea plecată, am intrat şi i-am luat boarfele.

— Chiar aşa să scriem în procesul-verbal?

— Cred şi eu. Daţi-i drumul.

— Să scriem că ai luat şi vioara?

— N-aveţi decât.

I-am notat relatarea în procesul-verbal şi i-am întins formularul:

— Dacă răspunsurile dumitale au fost consemnate

corect, te rog să semnezi.

Melnik scoase din buzunar nişte ochelari vechi, cu lentile rotunde şi cu ramă de sârmă, şi-i puse tacticos la ochi, citi cu atenţie, mişcându-şi buzele, procesul-verbal, apoi, cu mâna lui grea, ţeapănă, îşi aşternu semnătura, îmi întinse formularul şi-mi spuse cu un aer preocupat:

— Vreau să-ţi pun o întrebare...

— Te ascult.

— Când mi-aţi făcut percheziţie acasă, de-aţi căutat boarfele acelea, aţi dat totul peste cap: mi-aţi desfăcut duşumelele, mi-aţi găurit pereţii, mi-aţi sfâşiat până şi tapetul. Acum stau şi mă întreb: cine o să-mi plătească despăgubirile? Miliţia? Ori ăl de sus, Dumnezeu prea-sfântul?

M-am lăsat pe spătarul scaunului şi l-am privit lung:

— Cu Dumnezeu nu ştiu cum ai să te înţelegi, Melnik, cât despre miliţie, ştiu sigur că n-o să-ţi plătească nimic.

Melnik îşi scoase ochelarii şi făcu un gest de nedumerire:

— Asta-i bună! Şi-atunci cine o să-mi plătească pagubele?

Fără s-o ştie, îmi sugerase el însuşi metoda pe care trebuia s-o aplic neîntârziat. Am înălţat din umeri şi i-am spus:

— Nu ştiu. Poate Sfatul comunal o să aloce nişte fonduri. Ba ar putea să trimită şi niscaiva muncitori...

Melnik mă privi bănuitor şi rosti cu neîncredere:

— Sfatul comunal? Dacă-i vorba de ăştia, pot să aştept mult şi bine. Şi nici muierea mea n-ar putea să-i îndrumeze de una singură pe nepricopsiţii care ar veni să-mi repare stricăciunile...

Am aşezat procesul-verbal al interogatoriului într-o

mapă, apoi am tras sertarul şi am vârât mapa înăuntru.

— Eu aş zice, Stepan Andreevici, că n-are rost să-ţi faci asemenea griji. Cred că te vom absolvi de ele.

— Cum vine asta?

— Foarte simplu. Nu reprezint, desigur, instanţa penală, totuşi cred că averea dumitale, inclusiv casa, vor fi confiscate. E o casă frumoasă, cu grădină de jur-împrejur. Va putea fi o tabără pentru copii – clasa întâi!

— Ce vrei să spui cu asta? făcu Melnik cu o voce brusc răguşită şi, pentru prima oară de când îl cunoscusem, i-am zărit în ochi licărul stins al spaimei. De ce, adică, să mi se confişte averea? Articolul în care intru nu prevede aşa ceva...

— Ba da, am rostit cu fermitate. Să ştii că nu-ţi cunoşti nici măcar articolul. Să-ţi dau câteva lămuriri...

— Mă rog, mă rog, lămureşte-mă. Oi mai învăţa şi de la alţii, dacă n-am apucat să învăţ de unul singur, spuse Melnik cu o vădită ostilitate.

— În regulă. Trebuie să ştii mai întâi că un om care îşi pune în gând să comită o infracţiune, comite în felul acesta o primă greşeală. Adică este ferm convins că nu va fi descoperit. Altminteri nici nu s-ar apuca de aşa ceva. Am sau nu dreptate?

— Mă rog, să zicem... Şi ce-i cu asta?

— După aceea, când totuşi izbutim să punem mâna pe unul ca dumneata, acesta comite în primele zile de arest o a doua greşeală: îşi închipuie că totul s-a petrecut din întâmplare sau dintr-o simplă neatenţie de care a dat dovadă. Prin urmare, nu e cazul să divulge nimic. Noi însă nu vă arestăm din întâmplare. Noi vă căutăm într-un mod sistematic şi tocmai de

aceea ne cădeţi în plasă. Eşti de acord cu asta?

Melnik încuviinţă din cap.

— Bun! Îmi pare bine că începem să ne înţelegem...

— De început am început, să vedem cum om termina-o, avu el un surâs strâmb.

— O s-o terminăm tot atât de bine, l-am asigurat eu. De asta să nu te îndoieşti. Dumneata ai ajuns aici pentru prima oară, în timp ce mie mi-a fost dat să văd în biroul ăsta, persoane mult mai drăcoase. Persoane care, ajungând la stadiul în care te găseşti dumneata acum, comiteau de regulă o a treia greşeală. Aceeaşi greşeală pe care o comiţi şi dumneata, chiar în momentul de faţă.

— Ce fel de greşeală o mai fi şi aia?

— Greşeala de a mă socoti pe mine mai prost decât dumneata. Lucru care este absolut inexact. Asta ţi-o poate confirma oricine. Singurul dumitale avantaj este acela că ştii cu cine şi în ce fel ai jefuit casa lui Poleakov, în timp ce eu încă n-o ştiu. N-o ştiu acum, în clipa asta. De aflat însă, am s-o aflu cu siguranţă. Şi-atunci prostul nu vei mai fi decât dumneata. Iar în casa dumitale, se vor zbengui copiii veniţi vara la odihnă. Vezi? Cam aşa o să fie. Şi-abia atunci ai să pricepi şi mai limpede care dintre noi doi e prostul...

— Totuşi n-am înţeles de ce vreţi să-mi confiscaţi casa, spuse Melnik.

— Nu-i nimic. Vreau ca încetul cu încetul să înţelegi întreaga problemă. Tocmai ca să nu mă mai crezi prost.

— Te-o fi supărând treaba asta, nu-i aşa? rânji Melnik cu ură.

— Da’ de unde! am exclamat eu. Numai că asta ne face să nu ne putem înţelege dintr-o dată. Acum te

rog să mă asculţi cu atenţie. Am să-ţi relatez cam ce gândeşti dumneata însuţi despre situaţia care s-a creat în momentul de faţă. Sau, cel puţin, cam ce ar trebui să gândeşti.

— Sunt curios s-o aflu şi eu, spuse Melnik şi îşi încrucişă la piept braţele enorme.

— Dumneata gândeşti cam aşa: de prins ăştia m-au prins într-adevăr cu mâţa în sac: nu mai am cum să dau înapoi. O dovedesc, în primul rând, obiectele găsite în casa mea. Totodată, voi fi recunoscut de către Poleakov, precum şi de flăcăii cărora le-am vândut magnetofonul. Aşa că de tras ponoasele, am să le trag în orice caz. Asta ar fi una la mână. Apoi îţi mai rămâne de rezolvat şi o altă problemă: să-ţi trădezi complicii, ori să iei asupra dumitale întreaga vină? De fapt, nici nu mai e o problemă: sigur că trebuie să iei totul asupra dumitale. Şi iată care îţi sunt argumentele: în primul rând, un infractor care operează de unul singur primeşte o condamnare mai redusă. În al doilea rând, complicii dumitale sunt cu siguranţă recidivişti, astfel că ar primi o condamnare serioasă, în timp ce dumneata ai operat, cum am mai spus, pentru prima oară, deci vei beneficia de circumstanţe atenuante. În sfârşit, toate obiectele pe care le-ai furat au fost găsite. Asta va face ca partea civilă să nu-ţi pretindă decât o sumă minimă. Ţinând seama de toate aceste fapte, tribunalul nu te va condamna decât la cel mult doi ani. Dumneata ai o etate respectabilă, vei lucra în colonie cu multă sârguinţă, aşa că nu va trece mult timp şi te vei putea ocupa din nou de cultivarea căpşunilor. Ce zici, ţi-am expus corect ideile?

— Ca un avocat! scutură din cap Melnik. Te-aş lua la tribunal, să mă aperi...

— Asta nu pot s-o fac. În schimb am să încerc să-i dau avocatului dumitale cât mai mult de lucru...

— Cred şi eu, oftă din greu Melnik.

— M-da. Prin urmare, cam aşa s-ar prezenta situaţia, dacă n-ar fi la mijloc vioara...

— Vioara? mă privi el, nedumerit.

— Exact. Vioara despre care crezi că poate fi cumpărată cu zece ruble în strada Neglinnaia.

— Ce legătură are cu mine? îşi strânse el maxilarele.

— O mare legătură. Datorită ei faci parte acum din categoria criminalilor deosebit de periculoşi, care atentează la avutul statului.

Melnik, greoi ca un urs, se ridică dintr-o smucitură de pe scaunul pe care şezuse, se aplecă peste masă şi-mi spuse cu un glas şuierător:

— Cu mine, tinerelule, să nu faci glume! Şi să nu crezi că mă poţi înfricoşa! Mai eşti încă cu caş la gură!...

Am început să râd. Poate dacă m-aş fi supărat, ori mi-aş fi plecat ochii, sau aş fi ţipat la el – poate că atunci nu m-ar fi crezut. Eu însă n-am făcut altceva decât să râd.

— Ehei, Stepan Andreevici, tocmai aici e buba, că nu glumesc câtuşi de puţin! Dumneata ai crezut tot timpul că vei intra în prevederile articolului 144 – furt din avutul particular, pedeapsa maximă: cinci ani. Vioara, însă, despre care îţi vorbesc, face parte din averea statului şi numai suma ei de asigurare se ridică la 300 de mii ruble aur. Furtul este calificat, prin urmare, ca fiind unul de proporţii deosebite. Intră în prevederile unui cu totul alt articol, iar condamnarea poate să meargă chiar mai departe de confiscarea averii...

Melnik se aşează pe scaun, de fapt nici nu se aşează, ci se lăsă greoi, sprijinindu-se de spătar. Încercă să spună ceva, dar gura i se căsca fără a scoate vreun sunet, buzele îi tresăreau, livide, o albeaţă de gips îi decoloră chipul. Am stat aşa multă vreme, iar tăcerea din jur n-a mai fost întreruptă decât de răsuflarea şuierătoare a celui dinaintea mea. În cele din urmă, Melnik şopti anevoie:

— Pricep totul. Vreţi să mă înfundaţi nevinovat...

— Lasă-te de prostii, am dat eu din umeri. Vrei s-o luăm iar de la capăt? Să ştii însă un singur lucru: de aci încolo, îmi vei fi cel mai bun ajutor în căutarea viorii...

— Cum aşa? De ce, adică, să-ţi fiu ajutor?

— Asta mi-o spune cea mai elementară logică. Din convorbirea noastră a rezultat că, într-adevăr, dumneata n-ai cunoscut deloc adevărata valoare a viorii furate. Să ştii însă că cel care a făcut-o, nu putea fi îndemnat decât de unul din următoarele trei motive: întâi – să distrugă vioară, doi – s-o ascundă undeva, trei – s-o vândă peste graniţă. S-o vinzi la noi în ţară, e cu neputinţă: asemenea viori fac parte dintr-un anumit nomenclator, şi fiecare din ele este cunoscută aşa cum sunt cunoscuţi, de exemplu, oamenii celebri. Tocmai de aceea, ori ai să ne declari cine te-a implicat în furtul ei, ori...

Melnik se ridică şi strigă cu o voce întretăiată:

— Nu m-a implicat nimeni. Am lucrat de unul singur! Vioara nu am luat-o!

— Haide, stai pe scaun. Şi de scene tragice să ştii că n-am nevoie. Până şi un copil şi-ar da seama că aici a operat o bandă, iar dumneata vii să-mi împuiezi capul cu minciuni. Şi mai vrei ca tot eu să-ţi uşurez pedeapsa. La aşa ceva să nu te aştepţi. Ori ai să-mi

relatezi exact totul, ori o să te socotim organizator al spargerii.

Melnik rămase tăcut, apoi rosti încruntându-se:

— Trebuie să mă gândesc...

— Asta se poate, i-am spus, ştiind precis că nu va mai putea găsi nicio portiţă de scăpare. Dar să nu tărăgănezi lucrurile. Doar e şi în interesul dumitale să-ţi prindem mai repede complicii.

— N-am avut niciun fel de complici, făcu Melnik o ultimă încercare.

— Asta să n-o mai spui niciodată. Nu mai vreau să te prind mereu cu minciuna. Eşti om bătrân, chiar mi-e ruşine s-o fac.

Melnik surâse strâmb:

— E munca dumitale de-aşa natură: să-ţi fie ruşine pentru oameni. Ca şi a unui popă...

Comisarul se războia cu cineva la telefon:

— Într-adevăr, să ştii că preţuiesc mult câinii noştri de urmărire... Cum să nu... Totuşi nu sunt preşedinte al Sfatului capitalei... Află că pentru afectarea terenului necesar a fost înaintată la Comitetul executiv o solicitare de către tovarăşii... Ai dreptate, ar fi un demers demn de atenţie... Să ştii, însă, Kuzneţov, că am aici o listă cu treizeci şi şase de ofiţeri care ne solicită locuinţe. Aşa că influenţa mea am s-o folosesc mai întâi în această direcţie... Căţeluşii mai pot aştepta... În ordine, să trăieşti...

Aşează apoi receptorul în furcă şi mă întrebă:

— Câţi ziceai că puteau să fie?

— Cel puţin doi.

Comisarul se scărpină la obraz cu capătul neascuţit al creionului pe care îl mai ţinea în mână, apoi spuse gânditor, ca şi când ar fi stat să-şi trezească o

amintire:

— Parcă îmi aduc aminte de cineva care era gata să jure că spargerea a fost comisă de-o singură persoană.

Am schiţat un zâmbet silit:

— Ce să-i faci: ideile îmi vin cu întârziere. Dau dovadă, cum zice Lavrova, de-aşa numitul „*l'ésprit de l'éscalier*".

— Ce înseamnă asta? mă privi curios cel de după birou.

— În franţuzeşte înseamnă „gândul de pe scară", adică ideea care îţi vine după ce l-ai părăsit pe interlocutor.

— Aşa? Da, e drept, de aici vine şi cuvântul escaladare, dădu din cap comisarul. Dar ia spune-mi, Lavrova numai o zice, sau e şi convinsă de acest lucru?

— E greu de spus. S-ar putea să fie convinsă.

— Asta nu-i bine. Un subaltern trebuie să-şi respecte şeful: greutăţile serviciului i se vor părea mai uşoare.

— Aveţi dreptate, am surâs eu înveselit. Am observat asta din proprie experienţă.

Comisarul spuse:

— Şi, mă rog, la ce concluzie ai ajuns cu ideile dumitale care se ţin de escaladări?

— La concluzia că Melnik n-ar fi putut în niciun caz să organizeze de unul singur o asemenea operaţiune. Mai curând a servit drept unealtă...

— Asta în ceea ce priveşte organizarea infracţiunii. Dar dacă ne gândim la realizarea ei practică? Câte persoane crezi că au participat la comiterea furtului? N-ar fi putut Melnik să fure totul şi de unul singur?

— Nu cred să fi pătruns numai el în apartament. În

primul rând, din cele trei viori aflate acolo infractorul a ales-o numaidecât pe cea mai preţioasă. În al doilea rând, urma de picior găsită nu a fost lăsată de Melnik. E vorba de un pantof elegant, numărul patruzeci...

Comisarul bătu darabana cu degetele lui groase şi scurte, îşi netezi părul albicios, cu şuviţe drepte, apoi mă privi, mijindu-şi cu şiretenie ochiul verzui:

— Nu exclud deloc presupunerea că Melnik nici nu s-a atins de vioară.

— Cum aşa?

— Nu ştiu, înălţă din umeri comisarul. Presupun doar că cei care aveau nevoie de vioară i-au lăsat, ca oricărui mercenar, oraşul cucerit ca să-l poată prăda în voie.

Ţârâi din nou soneria telefonului. Comisarul ridică receptorul:

— Alo. Poftim? Da, e la mine în birou. Dar despre ce e vorba? Cum să nu? Asemenea solicitări sunt oricând binevenite. Să fie adus direct aici.

Comisarul lăsă receptorul şi, punctând aerul cu arătătorul, rosti apăsat:

— Melnik, arestatul nostru, cere să fie adus la interogatoriu. Numai că nu doreşte să stea de vorbă cu dumneata, ci cu ăl mai mare general din cadrul M.U.R.-ului. Ce zici, să-i îndeplinim dorinţa?

— Bineînţeles!

Comisarul îşi puse ochelarii şi mă privi, înveselit:

— Ai văzut, Tihonov, ce bine e să fii general?

— Cred şi eu...

— Aia e! Dumneata te-ai dat peste cap să pui mâna pe gângania asta scârboasă, iar triumful îmi va aparţine mie.

Am înălţat din umeri:

— Asta mai rămâne de văzut...

— Ce mai rămâne de văzut?

— Cam ce-o să vă spună...

Melnik se opri în mijlocul vastului birou, cu cojocul descheiat la piept, cu capul înălţat a încordare, cu mâinile la spate – chiar ca o căpetenie a streliţilor[20] înainte de execuţie. Îşi mişcă supărat sprâncenele stufoase, mă privi în treacăt, îşi mută ochii spre epoleţii argintii ai comisarului, se uită din nou la mine, pe urmă spuse nemulţumit:

— Dumnealui ce caută aici? Doar am spus că n-am de vorbit decât cu şeful?

Comisarul ieşi de după masa lui de lucru, păşi mărunţel spre Melnik şi se opri, parcă încremenit de spaimă:

— Nu cumva te-am supărat, Stepan Andreevici? Eşti nemulţumit că i-am permis inspectorului Tihonov să asiste la interogatoriu? Chiar ai vrea să-l dăm afară? Că doar convorbirea cu dumneata îmi este mult mai de preţ!

— Ce-am avut de spus, am spus! i-o tăie Melnik.

Comisarul se întoarse spre mine:

— Ai auzit, Tihonov, o vorbă înţeleaptă? Nici nu ştiu cum să procedez. Melnik n-o să vrea să mai stea de vorbă cu mine. Ce rău îmi pare! De-o asemenea fericire s-ar putea să nu mai am parte în viaţă, iar dimineaţa vii să-mi încurci socotelile. Spune-mi, unde îl ţii acum? La arestul preventiv?

Am dat din cap. Comisarul înălţă, necăjit, din umeri, reveni la masa lui, apoi, oftând din greu, îmi spuse:

— Carevasăzică, aşa: întâi şi întâi mi-l transferi la

[20] Membri ai unor corpuri de armată speciale (sec. XIV-XVI).

închisoare. Vreau să spun la secţia de izolare pentru cei anchetaţi. În al doilea rând, îmi pregăteşti materialele necesare pentru acuzarea suplimentară privitoare la furtul deosebit de grav din avutul statului. Ce prevede pentru asta articolul nouăzeci şi trei, că nu-mi amintesc prea bine?

— De la opt ani la pedeapsa capitală...

— Sunt nişte limite pe deplin rezonabile, aprobă comisarul. În al treilea rând, te rog să-mi aduci de la arhivă dosarele lui Kalaganin, Fomka Şobolanul, Finoghei, Siavka-Sidorenko, mă rog, ale tuturor de pe lista noastră, care au folosit uneltele fabricate de dumnealui. Să ştii, Stepan Andreevici, îl încredinţă cu multă blândeţe comisarul, că şi acesta va fi un cap de acuzare împotriva dumitale. Complicitate directă în pregătirea unei serii de infracţiuni penale. Şi-acum, ca să zic aşa, nu-mi permit să te mai reţin. Escorta te aşteaptă afară...

Melnik nu se aşteptase câtuşi de puţin la o asemenea întorsătură a faptelor. Păru deodată că se cocoşează, devine mai mic de statură, îşi pierde elanul. Se întoarse încet şi porni spre uşă, mişcându-şi anevoie picioarele înţepenite. Ajuns în prag, se opri, îşi întoarse privirea spre comisar şi rosti întristat:

— Am crezut c-o să putem vorbi ca de la om la om...

Deodată comisarul porni cu paşi uşori, neauziţi, de pisică, traversând cabinetul şi tot atunci păru că-i dispare ca prin farmec burta rotofeie, că i se estompează cu totul epoleţii, vipuşca, baretele decoraţiilor, întreaga lui ţinută de general. Zburând acum prin cutia dreptunghiulară a încăperii, părea o piatră dură, zvârlită dintr-o praştie. Era din nou acel tânăr lucrător operativ, vestit prin îndrăzneala şi

uimitorul său curaj, care, în urmă cu un sfert de veac, avusese curajul să se introducă în sânul sinistrei bande „*Pisica neagră*”, izbutind astfel să pună mâna pe toţi bandiţii, până la unul. Această miraculoasă transformare se petrecu într-o clipită, ca şi când comisarul şi-ar fi lepădat ca pe o haină chipul bălai, întreaga înfăţişare plină de distincţie, iar de acolo, din haina aceea de gală, ar fi ţâşnit un bărbat uscăţiv, vânos, negru la faţă de furie.

— De ce, adică, ar fi trebuit să vorbim ca de la om la om? întrebă cu glas scăzut comisarul şi la auzul acestor cuvinte, rostite aproape în şoaptă, Melnik tresări cu putere.

Cele petrecute atât de rapid avură darul să mă sperie şi pe mine. Comisarul se opri chiar în faţa lui Melnik şi totuşi nu se observa parcă deloc faptul că celălalt e mai înalt aproape cu un cap decât dânsul. Comisarul îl privi drept în bărbie, fără să-şi înalţe ochii, din care cauză Melnik se aplecă fără să vrea, se lăsă tot mai jos, încovoindu-şi spinarea, încercând din răsputeri să întâlnească din nou privirea comisarului.

— Ce ai crezut dumneata? continuă acesta, cu glasul tot atât de scăzut, lipsit de expresie. Că va fi de ajuns să te învoieşti, ca eu să-ţi întind masă mare, să stăm amândoi ca nişte buni amici, pentru a discuta despre viaţa dumitale pe care eu, chipurile, ţi-am nenorocit-o? Aşa ai crezut? Ei, iacătă că n-ai ghicit! Dumneata nu eşti decât un hoţ, un vechi infractor, mie şi lui Tihonov şi întregului nostru popor ne stai în gât! Ai furat vioara pe care un geniu a creat-o cu sudoarea frunţii! Vioara la care a cântat un alt geniu, dăruind oamenilor noştri fericirea! Iar dumneata, după ce ai furat-o însuşi poporului, te-ai gândit să-mi acorzi, vezi Doamne, o convorbire ca de la om la om?

Ai crezut că eu, general sovietic, am să mă reped să-ţi strâng labele spurcate, să mă umilesc în faţa dumitale, să-ţi cânt în strună: fă bine, Melnik, dragule, şi povesteşte-mi, în numele prieteniei iscate între noi, cum ai făcut să pui mâna pe vioară? Poţi s-o aştepţi mult şi bine!! O faci acum pe omul cumsecade! Dar de ce, mă rog, n-ai venit să stăm de vorbă ca de la om la om, înainte să te fi găsit? Abia după ce Tihonov te-a scos de coadă din ungherul dumitale ca pe un motan stricător, abia acum te-ai gândit să stăm de vorbă? Datorită unora ca tine să ştii că am făcut un infarct, că mai port şi astăzi trei gloanţe în mine şi că nici seara nu pot adormi fără să iau un somnifer! Prin urmare, să nu te aştepţi la niciun fel de îngăduinţă de la mine – doar asta ţi-o pot promite ca de la om la om. De aceea, ori îmi spui tot adevărul – dar absolut tot! – ori vom socoti discuţia noastră încheiată. Că de probe dispunem chiar mai mult decât am avea nevoie!

Comisarul se răsuci în călcâie, merse fără grabă spre fotoliul său şi, în timp ce se aşeza în el, izbuti fără veste să-şi îmbrace din nou haina obişnuitei sale înfăţişări calme şi binevoitoare.

— Să ştii, Tihonov, că amândoi suntem nişte oameni lipsiţi de inimă, îi sclipi îndată dantura de aur. Nu izbutim să ne purtăm delicat cu un tânăr, care a greşit pentru prima oară în viaţă.

Am început să râd:

— Aveţi dreptate. Melnik este într-adevăr un flăcăuaş sfios şi visător. Ei, Melnik, la ce concluzie ai ajuns?

Bătrânul îşi dădu jos scurta de pe umeri, o împături tacticos, o lăsă pe duşumea, în dreptul uşii, apoi veni la masă, se aşeză hotărât pe scaun, îşi trecu palma

peste chelie şi spuse:

— Păi ce-mi rămâne de făcut? N-am încotro, trebuie să vorbesc. Mai ales că vă văd tare iute la mânie, cetăţene comandant: una, două, vă şi sare ţandăra. De ce să vă mai supăr: se vede îndată că nu vă jucaţi cu vorbele.

— Asta trebuia s-o vezi de la început. Pentru propriul dumitale folos, spuse comisarul şi, apăsând butonul de lângă el, rosti în microfon: Să vină stenografa...

— De unde să încep? întrebă Melnik.

— Chiar de la început. De când ai fost copil.

— Ehei, povestea o să-mi fie cam lungă. Doar sunt mai bătrân decât dumneavoastră amândoi la un loc.

— Nu căuta să ne înduioşezi, spuse comisarul. Şi-apoi nu eşti mai bătrân ca mine decât cu vreo cinci ani.

— Am dus o viaţă grea, de aceea zic că-i mai lungă, scuturâ Melnik din cap. Să te ascunzi îi totdeauna mai greu, decât să alergi după cineva.

— Ai dreptate, încuviinţă comisarul. Dar cine te-a pus să te ascunzi? Lumea zice că te pricepi, ca şi Kulibin, să faci de toate. N-aveai decât să munceşti după pofta inimii.

— Pe degeaba? îl privi cu ură Melnik. Dacă viaţa mi s-ar fi rânduit într-altfel, poate că astăzi aş fi fost milionar, proprietar de fabrică. Nicidecum n-aş fi stat să-mi înghit amarul la puşcărie, cot la cot cu pungaşii...

— Şi, mă rog, de ce nu ţi s-a rânduit viaţa?

— Pentru că nu m-aţi lăsat să trăiesc omeneşte. Dacă omul e dornic de muncă, oare nu trebuie să-şi primească răsplata materială? De pildă, eu muncesc cu pricepere şi cu spor, iar alături de mine e un

trântor. Pentru muncă obştească, pentru vorbărie, iacătă-l cu diplomă, de care, ca orice pierde-vară, se bucură. Mie însă la ce-mi trebuie diplomă? Eu vreau să-mi iasă un câştig, când colo mi se dă acordul progresiv, nişte gologani pe gât, şi hai cu mine la panoul de onoare. Cică-s muncitor fruntaş. Or mie onoarea voastră îmi trebuie ca şi ziua de ieri. Eu am nevoie de bănuţul meu, că atunci nu m-aş lăcomi niciodată la banul altuia. Şi-apoi nici n-am făcut aşa ceva până la treaba asta, din urmă. De făcut scule pentru ăi de pun mâna, asta da, le-am făcut. Numai că pentru aşa ceva ei mă plăteau cu bani peşin, iar la ce le foloseau, asta nu mă mai interesa câtuşi de puţin.

— Frumoasă filosofie! murmură comisarul.

— De ce să fie urâtă? Vasăzică, de mă duc şi cumpăr un topor la prăvălie ca să vin acasă şi să-i sparg cu el capul lui nevastă-mea, înseamnă că-i vinovat şi ăl de mi l-a vândut? Eu am făcut o unealtă, mi-am dat pentru asta toată osteneala, şi nu mă priveşte cum este ea folosită: ca şperaclu sau mai ştiu eu cum, într-alt fel.

Comisarul râse încet şi întrebă:

— Dar ce te făcea să ştanţezi zigzagurile acelea pe şperacluri? Era un lucru care te putea înfunda mai uşor. De ce le făceai?

Melnik înălţă din umeri:

— Fără niciun motiv. Era un semn al meu... Să se ştie...

Comisarul clătină din cap:

— Nu-i adevărat că ai făcut-o fără motiv. Că le ştanţai ca pe un semn al dumitale, asta da. Dar o făceai pentru ca hoţii să ştie o socoteală. Deşi îţi dădeai seama că rişti, erai lacom. Hoţii dădeau pe

şperaclurile dumitale un preţ mai mare. Vedeau în asta un fel al lor de a face lux şi-apoi zigzagurile erau şi un fel de garanţie: ştiau cu toţii că eşti un meşter bun. De fapt asta nu mai are importanţă: întrebarea ţi-am pus-o numai pentru că a venit vorba de şperaclu. Prin urmare venitul pe care ţi-l realizai prin muncă cinstită nu ţi-a fost de ajuns, te-ai înhăitat cu cei puşi pe furat. Aşa-i?

— Cam aşa, fu de acord Melnik.

— Să ştii însă că mă şi aflu în posesia datelor, privind întreaga dumitale activitate. Din ele nu rezultă câtuşi de puţin că ai dus-o greu cu banii statului. Ba dimpotrivă, banii îţi prisoseau: doar nu ai copii.

— Ce legătură au copiii? se miră Melnik. Eu zic că şi unuia care nu-i are îi trebuie bănuţul lui.

— Pentru ce-i trebuie? îl întrebă cu o anume naivitate comisarul.

Melnik se plecă peste birou şi rosti aproape gâfâind de lăcomie şi invidie:

— Dumneavoastră cred că nu aveţi alţi vecini decât pe ăi de la celelalte etaje. Casa cred că vă este boierească, aşa cum i se cuvine unui general. Mai aveţi şi o maşinuţă neagră, lăcuită, care vă aşteaptă dimineaţa, la scară, cu şoferul la volan, gata încălzită, ca nu cumva, Doamne fereşte, să răciţi pe drum. Apoi şi-o vilişoară cu etaj, în afara oraşului, una din cărămidă, cu grădină de jur-împrejur, pe un hectar întreg. Nu-i aşa că le aveţi pe toate? Dar eu de ce să n-am? Doar la noi toţi oamenii sunt egali. Ori poate că mie nu-mi permite mutra să ajung la egalitate? Atunci spuneţi-mi-o, rogu-vă, şi-oi mai aştepta. Să mi se aducă, adicătelea, toate astea pe tavă...

Comisarul bătu gânditor darabana în masă, iar mie îmi veni să râd, căci Melnik chiar că nimerise pe

alături: comisarul abia cu trei ani în urmă se mutase dintr-un apartament comun într-o garsonieră dublă, din principii de ordin sportiv venea la serviciu pe jos, iar vilă în afara oraşului nu avea, întrucât ura din răsputeri căratul coşurilor, ţânţarii, straturile cu căpşuni, precum şi necesitatea de a pierde zilnic câte două ceasuri cu drumul. Din aceleaşi motive nu putea suferi pescuitul şi nici vânătoarea.

Comisarul însă spuse:

— Da, le am pe toate. Am şi un apartament bun şi nici de vilă nu mă pot plânge. Mă folosesc şi de maşină, cu şoferul ei cu tot, aşa cum mi se cuvine după funcţia pe care o am. Şi ce-i cu asta? Ce rezultă de aici?

— Rezultă că toate astea vi le-a dat statul pentru ochii dumneavoastră frumoşi, iar eu, ca să capăt măcar cât de cât din aşa ceva, trebuie să-mi pun la bătaie mâinile astea, care-s pline de bătături. Şi uite că dumneavoastră mă socotiţi pe mine pungaş, iar eu pe dumneavoastră şi mai rău, şi asta numai pentru că vreau şi eu să trăiesc omeneşte...

Comisarul râse şi întrebă, curios:

— Ia spune-mi, Melnik, ce a fost tăticul dumitale? Cu ce s-a ocupat?

— Nu vă temeţi, n-a fost nici fabricant, nici moşier şi n-a exploatat pe nimeni. A fost om muncitor.

— Mai precis n-ai putea să-mi spui? Unde a muncit? A fost argat? Şi-a trudit cocoaşa la uzina lui Nobel?

— Argat n-a fost, dar a avut şi el parte în viaţă de lacrimi şi de necazuri. A fost meseriaş.

Comisarul trase de sertar şi scoase de acolo câteva hârtii.

— Sunt nişte informaţii sosite chiar din oraşul dumitale de baştină. Citindu-le, mi-am dat seama că

tatăl dumitale a fost, într-adevăr, un meseriaş. Arhivele după cum ştii au o memorie foarte bună. Oamenii mor, dar acolo totul rămâne aşternut negru pe alb...

Chipul lui Melnik se înăspri, iar ochii îşi pierdură sclipătul întârâtat, rău, de până atunci. Comisarul îşi puse ochelarii şi ridică una din filele pe care le scosese din sertar:

„— ...Andrei Nikandrovici Melnik, născut în anul 1882 la Samara, mic-burghez, cetăţean de onoare al oraşului, decorat cu medalia de aur a Uniunii industriaşilor ruşi, proprietar al unei case proprii de piatră şi a două clădiri cu apartamente de închiriat. Are un atelier mecanic cu forjă şi un magazin de fierărie, deţine dreptul de arendă pentru executarea de montaje şi reparaţii ale trăsurilor automobile produse de compania americană «Ford». În august 1916 a primit din partea ministrului de război o comandă pentru fabricarea de automobile blindate, dar n-a izbutit să organizeze producţia acestora decât în anul 1918, livrând blindate armatelor atamanului Krasnov şi ale generalului Denikin. A participat la complotul contrarevoluţionar de la Samara şi a fost executat conform sentinţei Tribunalului militar revoluţionar...”

Comisarul lăsă hârtia pe masă şi spuse:

— După cum vezi, a fost cu adevărat un meseriaş tăticul dumitale.

— Credeţi că trebuie să răspund eu pentru isprăvile lui taică-meu? Aveam doar opt ani când a murit.

— De ce să răspunzi dumneata! Ţi-am amintit toate

astea doar în legătură cu cele ce mi-ai spus despre marea mea avuţie şi situaţia dumitale de orfan. Tatăl meu a murit şi el. Numai că moartea l-a găsit luptând pe lângă Voloceaevka. Nu era meseriaş. Era ţăran de pe la Kondopoga. Aşa că rămânând amândoi orfani, de capul nostru, perspectivele de viitor ne-au fost egale. Dumneata însă erai deştept şi ai vrut să-ţi înjghebezi o gospodărie, iar eu eram prost şi voiam să scap de mizerie întreg pământul. Dumneata te-ai apucat să cositoreşti oale în piaţă, iar mie chiaburul Spiridonov mi-a băgat cu o rangă în cap conştiinţa de clasă. Pe urmă dumneata ai început să vinzi pe sub mână obiecte furate, iar eu m-am angajat la uzina Putilov. Dumneata îţi faci acasă atelier, iar eu mă înscriu la facultatea muncitorească. La radio începe să răsune: „La luptă, fii ai Patriei”, eu ajung la Elnia, iar dumneata, cu ulcerul dumitale închipuit, eşti mobilizat pe loc, ca lăcătuş la o fabrică de pâine. Ce te uiţi aşa la mine? Să ştii că ţi-am citit biografia cu multă atenţie...

— Se şi vede! spuse Melnik.

— Bineînţeles, rosti, netulburat, comisarul. Carevasăzică, eu trec ca cercetaş de batalion peste linia frontului, iar dumneata, cu o pâine sub haină, prin ghereta portarului. După aceea eu mă întorc de pe front şi intru la S.L.B. – secţia de luptă împotriva banditismului – iar dumneata te apuci de vechile năravuri. Eu fac descinderi pe la speluncile hoţilor, iar dumneata le fabrici scule marcate cu zigzaguri. Şi iată că în cele din urmă ne aflăm amândoi în biroul ăsta. Numai că eu sunt şef, iar dumneata mi-ai venit ca inculpat. Vezi cum s-au descurcat ele, toate? Şi te mai temeai că nu vom izbuti să discutăm ca de la om la om! Aşa că ia-o acum de la început şi lămureşte-ne

cum ai intrat în toată afacerea asta.

Melnik şezu îndelung, cu capul lui masiv, noduros, proptit în palme, şi chiar după spatele pe care i-l vedeam mi-am dat seama cum se înfruntă, cum clocotesc în el ura, oboseala, mânia, ciuda, neputinţa, părerea de rău pentru ceea ce nu se mai poate întoarce, precum şi o nemaipomenită părere de rău pentru cele realizate de-a lungul întregii vieţi şi care acum se scurgeau fără urmă, precum apa din căuşul palmei.

— În fine, am discutat până acum tot soiul de fleacuri. Să vorbim şi despre ceea ce ne interesează, rosti la un moment dat.

— Să vorbim, fu de acord comisarul.

— Pe domnişoara o rog să scrie, îi făcu Melnik un semn stenografei. Dumneavoastră puteţi să ţineţi minte şi aşa, sau, mă rog, cum vreţi. Carevasăzică, în urmă cu vreo cinci ani, mă pomenesc la mine acasă cu un individ. Tuns la modă, cu maşina numărul zero, se vedea imediat de la ce staţiune a picat. Am priceput că nu-i un borfaş de rând, căci mi-a transmis salutări de la mai mulţi clienţi de-ai mei, şi că nici n-a venit doar aşa, în plimbare, ci are cu mine o treabă serioasă.

— Ţi-a propus ceva? l-am întrebat eu.

Melnik clătină din cap.

— Nu. Doar mi-a transmis salutările alea şi mi-a spus c-o să mai vină, să mai stăm de vorbă. M-a mai întrebat cum o mai duc, cât câştig. Ce câştiguri mai pot avea, dacă pe hoţii ăi mai mari, care îmi foloseau sculele, i-aţi băgat pe toţi la răcoare. N-au mai rămas decât nişte găinari, aşa că de-ale mele m-am lăsat nu de voie, ci de nevoie, că nu mai făceam nicio vânzare. Şi mi-a mai dat omul de care vă spusei două sute de

ruble...

— Pentru ce? l-am întrebat eu.

— Pentru nimic. Aşa, sub formă de ajutor: cică ne-ar aştepta în viitor nişte afaceri pe cinste şi ăsta ar fi un fel de avans. Am înţeles atunci că mi-a venit în casă un grangur mare, că altul n-ar fi scos din buzunar două sutare doar aşa, că am stat de vorbă...

— Vasăzică, ţi-ai dat seama că omul este un infractor şi că are de gând să comită o faptă pedepsită de lege? i-am pus eu o întrebare directă.

— Te cred, că nu l-am socotit inspector financiar. Dumneata, de exemplu, doar n-o să-mi dai două foi din salariu, numai aşa, că m-ai cunoscut! Mă rog, omul a plecat şi timp de aproape un an n-a mai dat niciun semn de viaţă. Iar când a venit din nou, aproape că nu l-am mai cunoscut: era înţolit de ziceai că-i turist străin. Am stat, zice, să-mi aranjez situaţia, să-mi clarific nişte treburi. Din ziua aceea m-a vizitat întruna. Aducea cu el votcă, tot felul de gustări, îmi povestea anecdote, mă întreba de una, de alta, numai despre afacerea aceea nu sufla o vorbă. Sigur că nu-l iscodeam nici eu: calul doar nu-l îndeamnă el pe surugiu. Aşa a ţinut până într-o zi, când l-am văzut că vine încruntat, fără să mai aducă votcă, şi-mi zice: hai să discutăm o treabă:

— Când a fost asta? întrebă comisarul.

— Pe la începutul lui octombrie.

— N-ai izbutit până atunci să afli câte ceva despre el: cine e, cum îl cheamă, unde stă, cu ce se ocupă?

Aveam impresia că în momentele acelea Melnik spunea adevărul, şi, înainte de a se fi răzgândit să mai vorbească, voiam să obţin de la el cât mai multe informaţii.

— N-am aflat nimic şi nimic nu ştiu nici în ziua de

astăzi. De chemat, mi-a spus că-l cheamă Iakov Krest[21], dar de i-o fi numele adevărat sau doar o poreclă, cine s-o ştie? Căci noi, ăştia, ne avem ca şi spionii din filme: dacă punem prea multe întrebări, odată ne trezim cu limba tăiată. Şi în general, cu cât ştim mai puţine lucruri, cu atât e mai bine.

— Dar despre el, ca om, ce ne-ai putea spune? întrebă comisarul. O fi hoţ de talie mare? Sau e un simplu bişniţar? Are ceva cultură sau n-are?

— Ştiu şi eu? înălţă Melnik din umeri. E un om cam greu de înţeles. La viaţa mea am văzut destui potlogari, dar pe ăsta nici că l-am putut ghici. Parcă ar fi uns cu săpun: numai niţel dacă îl strângi mai tare, ţuşti! şi ţi-a scăpat. Şi-i un om crud, rău. Să-i taie cuiva beregata cred că i-ar veni mai uşor decât dumitale să-ţi sufli nasul.

— Hm, hm, făcu comisarul. Şi despre ce, mă rog, aţi discutat în ziua aceea?

— Krest mi-a spus: să ştii, zice, că te socotesc un om cu cap şi de aceea nu mă tem să-ţi vorbesc deschis. Mai ales, zice, că nu lucrez pentru mine. Există un om, o pasăre rară. Să nu mă întrebi cine e, că de m-ai pune la zid şi tot nu-i ciripesc numele. E de o deşteptăciune cum nu mai găseşti altul. Şi iacătă că omul ăsta, patronul nostru, carevasăzică, ne cere să-i facem o treabă foarte uşoară, dar pentru care ne va plăti cu bani grei. Ce fel de treabă? îl întreb pe Krest. Zice: păi să forţăm uşa unui apartament. Să ştii de la mine, îi zic eu, că până acum n-am luat parte niciodată la hoţii dintr-astea şi nici n-am de gând s-o fac. Krest se pune pe râs: scoate-ţi, zice, din cap, asemenea idei. Treaba asta nu-i o hoţie. Patronul

[21] Cruce.

învârteşte nişte afaceri la care noi nici nu putem visa. Dumneata va trebui doar să faci o cheie potrivită şi să-i descui apartamentul. Va intra acolo numai el singur: dumneata nu vei avea dreptul nici să treci pe-aproape. Patronul va cerceta nişte hârtii care se află acolo, pe un birou, şi va pleca, încuind şi uşa. Ne va da gologanii şi cu asta, basta.

— Şi te-ai învoit? l-am întrebat eu.

— Nu dintr-o dată. Am stat mult pe gânduri şi cu cât stam, cu atât mi se deschidea pofta. Că pentru mine chiar că era o treabă uşoară. Mai era la mijloc şi o sumă frumuşică, iar eu tocmai mă gândeam să-mi schimb tabla de pe casă şi-un ban în plus nu mi-ar fi stricat deloc.

— Bine. Mai departe, spuse comisarul.

— Mai departe ce să fie: am căzut de acord. Krest însă, nici una nici două, se pune iar pe râs: gândeşte-te, zice, nenicule: cine se mai apucă la noi să spargă uşile, noaptea? Lucrarea trebuie s-o faci de aşa fineţe, ca să nu poată afla nimeni pe unde au pătruns oaspeţii nepoftiţi. Şi-atunci, zic, ce-i de făcut? Zice: patronul a prevăzut şi a asigurat totul. Dumneata vii într-o noapte, intri în blocul acela, urci la etajul cinci şi vâri o pană de fier în broasca uşii. A doua zi îţi iei o geantă cu scule te faci că eşti instalator, trimis de administraţia blocului şi suni la aceeaşi uşă: chipurile să verifici robinetele. Când ăia or sta să deschidă uşa, şi-or da seama că broasca nu mai merge cum trebuie. Pentru grangurii ăştia instalatorii sunt acelaşi lucru cu sculerii, garantat că te-or ruga să le repari şi broasca. Atunci scoţi frumuşel pana de fier, îi rogi să-ţi dea cheile ca să vezi dacă broasca funcţionează bine şi le iei tiparul pe o bucată de ceară. Între timp, eu am să-l ţin pe stăpânul casei de vorbă la telefon. Asta ca să

nu te împiedice să lucrezi. După ce isprăveşti treaba, stăpânul casei o să-ţi dea desigur o rublă, două, bacşiş. Dumneata îi mulţumeşti şi-i spui că dacă or mai avea nevoie de ceva să te cheme direct la telefon. Şi-i dai numărul. Să ştiţi că m-a mirat tare mult chestia asta, cu telefonul. Ce ne mai trebuie? îi zic eu lui Krest. Asta, zice, nu te mai priveşte şi să nu te-apuci cumva să faci vreo treabă de capul dumitale. Nu trebuie decât să înveţi numărul pe dinafară şi să i-l spui gazdei. Apoi mi-a mai spus: atâta timp cât ai să mă asculţi şi-ai să faci totul precum te învăţ eu, să ştii că n-ai să păţeşti nimic. Numai să nu faci nimic de la dumneata putere.

— Ce număr de telefon ţi-a dat? l-am întrebat eu.

— 157-74-62, spuse Melnik şi clătină cu amărăciune din cap. Am să ţin minte numărul ăsta cât oi trăi. Mare prostie am făcut atunci. M-a dus de râpă propria mea lăcomie...

— Când te-ai învoit să forţezi uşa? îl întrebă comisarul.

— Nu. Când n-am ţinut seama de povaţa lui Krest. Toată viaţa am socotit că-s mai deştept decât alţii şi uite că m-am prostit pe mine însumi.

— Dacă l-ai fi ascultat pe Krest, crezi că nu te-am fi găsit?

Melnik mă privi pe sub sprâncene şi surâse strâmb.

— Poate că m-aţi fi găsit. Numai că nu v-aş fi fost de niciun folos. Am fi stat de vorbă şi mi-aţi fi dat drumul. Dovezi n-aţi fi avut.

— S-ar putea, i-am spus. Asta nimeni nu poate s-o ştie. Zi-i mai departe.

— Păi ce s-a întâmplat mai departe, o ştiţi şi dumneavoastră. Am făcut cheile, dar simţeam că parcă mă împinge satana: mai fă-ţi şi ţie un rând, ce

te costă! De vreme ce ăştia caută cu atâta râvnă să pătrundă în apartament, înseamnă că şi cheile i-or fi de preţ. Până la urmă am mai făcut un rând, deşi, în momentul acela, zău că nu ştiam la ce mi-or fi trebuind. Către seară vine Krest la mine, îi dau cheile, şi îl văd că îşi tot râde în barbă. Oare ai mai auzit, Stepan Andreevici, zice, să dea careva atâta bănet numai pentru nişte chei? Va trebui, zice, să te şi duci acolo, împreună cu Patronul şi să-i descui chiar dumneata uşa. Păi, zic, n-aveţi cheile? Ba da, zice Krest, dar dacă uşa nu se va deschide dintr-o dată, dumneata ai s-o poţi ajusta pe loc, pe câtă vreme Patronul n-o să stea să-şi piardă timpul cu aşa ceva. El va intra în apartament numai pentru două, trei minute, se va uita la hârtiile acelea şi va ieşi afară. Dumneata n-ai nevoie să intri în urma lui. Doar vei descuia uşa, şi îl vei aştepta afară. Să ştii însă că totul trebuie făcut de prima dată: nu e cazul să te duci pe acolo de mai multe ori. Patronul va şti precis când e momentul ca lucrurile să meargă strună şi fără niciun fel de complicaţii.

— Patronul nu şi-a exprimat dorinţa să te cunoască? l-am întrebat din nou.

— Krest îmi spusese că n-am să dau ochii cu el decât o singură dată: în momentul în care am să-i descui uşa. Şi mi-a mai spus nu numai să nu-i pun, Doamne fereşte, vreo întrebare, dar nici măcar să nu-i vorbesc. Dacă va avea nevoie de ceva, îmi va vorbi el singur.

Comisarul zâmbi în colţul gurii:

— Vezi Tihonov, ce corifeu ne umblă pe sub ferestre; iar noi dormim liniştiţi şi nici nu ne pasă.

Melnik spuse:

— Patronul ăsta nu-i din tagma hoţilor – v-o spun

precis. Slavă Domnului, am văzut destui la viaţa mea. Ăsta-i un om ca toţi oamenii, doar că învârteşte nişte afaceri atât de grase, că până şi unul cum e Krest îi umblă pe dinainte în patru labe. Toate astea desigur că le-am priceput mai târziu. Atunci, sâmbătă, pe data de 15, am avut cu Krest o întâlnire în oraş, iar el mi-a spus că treaba e plănuită chiar pentru seara aceea. Ba mi-a mai dat şi un bileţel: să trimit chiar atunci o telegramă. Pentru ce naiba, zic, mai e nevoie şi de telegramă? Râde şi-mi spune: ai îmbătrânit, Melnik, ai făcut şi chelie, dar minte nici că ţi-a prisosit. Dacă, venind acolo veţi vedea telegrama jos, la cutie, veţi şti precis că nu-i nimeni acasă şi că puteţi urca în voie. După aceea ne-am luat rămas bun, că aveam să ne vedem mai târziu, eu am plecat acasă, mi-am rânduit toate şi ştiu că eram tulburat: doar nu mai făcusem niciodată aşa ceva. Am cinat frumos cu baba mea, şi pe la miezul nopţii am plecat din nou la Moscova. În piaţa Maiakovski l-am întâlnit pe Krest. Era vesel şi vorbea cu răutate în glas: „Ţi-am pregătit, zice, un automobil personal” şi-mi arată un GAZ mititel, din alea cu prelată. Pe urmă, hop că vine şi un taxi, din el coboară un om, iar Krest îmi zice: „A sosit Patronul.” Dă fuga la el, începe să se gudure, îi şopteşte ceva la ureche. Omul, nimic: sta ca de piatră. Pe urmă se suceşte în călcâie şi intră pe poarta unui bloc. Krest îmi face semn: ţine-te după el. Patronul ajunge în vestibul, deschide uşa liftului, pe urmă stă o clipă pe gânduri şi-mi spune: „Ia dumneata liftul, că eu am să urc pe scară.” Ce să vă mai spun: până să urce, i-am şi descuiat toate încuietorile. Intră omul în apartament pe întuneric, pe urmă îl aud că-mi spune din vestibul: „Dumneata coboară pe trepte şi aşteaptă-mă afară, în stradă”.

Îndată am şi coborât, bucuros că mai scap de un risc. N-au trecut nici două minute, când îl văd că şi iese pe poartă, fără să aibă ceva în mâini. Am ajuns amândoi la maşină, iar Krest s-a şi repezit la el: cum a fost? Patronul doar a dat din cap, chipurile, că-i totul în ordine. Atunci Krest mi-a întins gologanii şi mi-a spus: ia-o din loc mai repede. Mâine vin să te văd. S-au urcat amândoi în maşină şi au plecat înspre Samoteoka.

— Iar dumneata? întrebă comisarul.

— Eu am plecat către strada Gorki, oarecum necăjit. Mă gândeam: stă apartamentul acela deschis, ţipenie de om pe scară, iar înăuntru sunt pesemne o groază de boarfe şi de bănet. Pe lângă asta, m-a pătruns şi o bănuială: de vreme ce ăia mi-au umplut buzunarele pentru te miri ce, înseamnă că o fi totuşi ceva la mijloc. Şi nici telefonul pe care îl lăsasem vioristului nu-mi dădea pace: mi-era frică să nu-mi fi întins Krest vreo cursă, deşi nu-mi puteam da seama care o fi aceea. Îmi sunau şi cheile în buzunar: parcă m-ar fi lovit în inimă. Şi-atunci am făcut cale întoarsă...

— Nemaipomenit! am exclamat eu.

— Da, rosti cu fermitate Melnik. Am priceput că m-au înşelat, blestemaţii. Nici n-am intrat bine în cabinet, că am şi văzut şifonierul cu uşa forţată şi mi-am adus aminte: Krest îmi ceruse şi un şperaclu. Găsiseră pesemne bani, bijuterii de tot soiul, şi-o întinseseră. Nu-i nimica, zic, n-oi fi nici eu cu capul între urechi. Am dat acolo de nişte valize şi le-am umplut cu ce mi-a căzut în mână, că erau numai obiecte de valoare: orice aş fi luat şi tot îmi era de folos. Pe urmă am smuls foile din caietul pentru telefoane, le-am dat foc am călcat scrumul în picioare

şi-am plecat. Uite aşa s-au petrecut lucrurile. Ce-am avut de spus, v-am spus. Acum n-aveţi decât să mă judecaţi...

Comisarul îşi aprinse o ţigară, ţăcăni de câteva ori cu închizătoarea brichetei, privi gânditor flăcăruia albastră care ţâşni în sus, apoi spuse pe un ton lipsit de veselie:

— M-da, e o poveste interesantă. Acum Tihonov poţi să-i pui întrebări. Ţi-a venit şi dumitale rândul...

— Cum arăta omul acela, Patronul? l-am întrebat pe Melnik.

Acesta îşi încreţi fruntea:

— Cum arăta? Cam ca toată lumea: n-avea în el nimic deosebit. Un pic mai scund decât dumneatale, nici slab, nici gras. Cu o şapcă adusă pe frunte şi cu gulerul hainei ridicat. Purta şi nişte ochelari foarte mari: nu erau chiar negri, mai mult fumurii.

— Dacă l-ai mai vedea, l-ai recunoaşte?

— Ştiu şi eu? înălţă Melnik din umeri. Nu l-am văzut decât prea puţin timp şi mai mult pe întuneric.

— Dar pe Krest? Pe ăsta ai putea să mi-l descrii?

— De bună seamă. Dar cu ce folos? Uite, parcă îi şi văd chipul, însă dumitale nu ţi-l pot băga în creier!

— De asta să n-ai grijă! i-am spus. Avem noi un aparat special şi dacă ţi-l aminteşti după cum îmi spui, ai să ni-l poţi desena cu aparatul ăsta, ca la fotograf.

— De unde ştii că aş fi în stare să desenez?

— N-ai să desenezi chiar dumneata. Aparatul are s-o facă singur. Câţi ani să aibă Krest?

— În jur de cincizeci. Însă se ţine bine.

— Dar Patronul?

— N-aş putea spune, că nu l-am văzut prea bine. Judecând după ţinuta pe care o avea, cred că nu-i un

om în etate.

— Krest a venit la dumneata a doua zi, aşa cum ţi-a promis?

— N-a venit. Ba chiar am crezut că nici n-o să mai vină. Drept să spun, chiar eram bucuros să nu-i mai văd mutra vicleană. Îmi părea însă şi rău că pierdusem un client gras. Numai că peste o săptămână a apărut din nou.

— Şi ce ţi-a spus?

— Mi-a spus cum că totul e în ordine. Că Patronul, adică, e mulţumit. În felul ăsta mi-am dat seama că nu ştie nimic despre vizita pe care o făcusem şi eu în casa aceea. Mă rog, am băut o votcă, am mai stat de vorbă. Pe urmă Krest s-a apucat şi a scris nu ştiu cui două scrisori. Una a luat-o cu el, iar pe cealaltă mi-a dat-o mie şi mi-a spus: fii atent, Stepan Andreevici, nu uita s-o pui la cutie peste trei zile. Dar exact peste trei zile! Zic: ce scrisoare o mai fi şi asta? A râs şi mi-a spus: e o scrisoare foarte importantă, să nu cumva să uiţi ce te-am rugat. Printr-însa Patronul va face ca în locul nostru să ajungă în strada Petrovka altcineva. N-am prea înţeles, desigur, despre ce e vorba, însă Krest mi-a vorbit şi mai departe cam tot aşa, în doi peri: să asculţi, zice, de Patron, că-i un om de-o deşteptăciune rară, nu face nimic fără socoteală. Păi, zic, dacă totul s-a aranjat în folosul nostru, la ce bun să mai trimitem epistoliile astea? Şi-atunci Krest m-a lămurit. Zice: când se comite o infracţiune de mai mari proporţii şi nu se găseşte niciun fel de urmă, miliţienii turbează, nu alta. Dacă n-au de ce să se agaţe, te poţi aştepta de la ei la toate relele. De aceea trebuie să-i ajutăm. Să găsească adică nişte urme, ba chiar şi un om potrivit, asupra căruia să cadă bănuiala şi de care să se ocupe cât le-o pofti

inima. Căci timpul trece, iar fiecare clipă ne foloseşte nouă şi nu lor. Când or ajunge la capăt şi n-or găsi nimic, înapoi n-or să mai dea, altminteri şefii lor le-ar freca ridichea de să-i usture. Şi-n felul ăsta toate oalele s-or sparge în capul ăluia care va primi scrisoarea de faţă. Doar are şi miliţia socotelile ei: planul îi va fi îndeplinit, cazul – bifat, dosarul se va închide...

Melnik tăcu. Stenografa încetă şi ea să-i mai noteze vorbele, comisarul continua să-şi răsucească bricheta pe tăblia mesei, iar eu încercam din răsputeri să mă concentrez, să găsesc o ieşire cât de mică din toată această situaţie. Zadarnic însă: intrarea în labirint se dovedise a fi o intrare falsă, dincolo de uşa zugrăvită se înălţa un zid ameninţător, iar Minotaurul nu era nici el autentic: în locul celui adevărat, indivizii ne vârâseră în ochi o dublură chelboasă şi posomorâtă. Un Minotaur de paie...

— „...Doar un singur om pe care nu-l cunosc, dar care, în afacerea viorii furate, m-a folosit drept paravan...” am rostit cu glas scăzut.

— Ce tot mormăi acolo? îşi înălţă privirea comisarul.

— Sunt cuvintele lui Ikonnikov din ultima lui scrisoare. În toată povestea asta există cineva care ştie precis tot ce întreprindem şi care îşi planifică în mod corespunzător acţiunile. Este cel căruia i se spune Patronul.

— S-ar putea să fie aşa, înălţă din umeri comisarul. S-ar putea să fie şi altminteri...

— Credeţi că ar mai putea fi şi altcineva, care să tragă sforile?

Comisarul râse:

— S-ar zice că Patronul împreună cu Krest se şi află aici, în anticameră, şi nu ne mai rămâne decât s-o căutăm pe cea de-a treia persoană misterioasă care, după cum spui, ar putea să tragă sforile. De fapt nici pe ăştia doi încă nu-i cunoaştem. Mă rog, pentru Krest, o să alcătuim un fotorobot. Dar pentru Patron ce-o să facem? Nu dispunem nici măcar de semnalmentele lui cât de cât mai precise...

— Poate că ar trebui să ne adresăm cartotecii centrale? Să ne trimită fişele celor porecliţi „Krest”?

Comisarul dădu din mână a pagubă:

— O să ne trimită cel puţin două sute de fişe. Ştii ce înseamnă „Krest” în argoul lumii interlope?

Am mormăit ceva, în doi peri:

— „Krest” înseamnă „hoţ”. Cu verificarea celor care poartă o asemenea poreclă putem să ne ocupăm mult şi bine.

— Şi-atunci ce-i de făcut? Doar nu dispunem de nicio ipoteză!

Comisarul mă privi peste ochelari:

— Ascultă, Tihonov, nu cumva ţi-ai pierdut cumpătul? Ţ-ţ-ţ! făcu el cu compătimire.

— Oricine şi-ar pierde cumpătul nu numai eu! Simt că mă apucă ameţeala!

— Vai-vai-vai! Eşti cam slab de înger, Tihonov. Şi asta numai din cauză că-ţi porţi prea mult de grijă...

— Mă rog... Ce ziceţi că ar trebui să facem?

— Ar trebui, amice, să gândim. Din datele de care dispunem reiese clar că avem de a face cu un grup alcătuit din trei persoane. Aceste persoane sunt: Melnik, Krest şi Patronul. Cunoaştem şi distribuţia rolurilor în grupul de criminali: Patronul reprezintă centrul de concepţie, Krest – partea administrativă, Melnik – execuţia tehnică. Asta în etapa pregătirii şi

comiterii infracţiunii. Grupuri dintr-astea nu sunt pentru noi o noutate. În etapa următoare însă au început să se petreacă lucruri mai puţin obişnuite...

Am înţeles încotro bate comisarul şi mi-am amintit de celebra lui „sită”: chiar acum va începe să cearnă metodic oamenii şi faptele intrate în câmpul nostru de investigaţii.

— Deci ne dăm seama că cineva încearcă să orienteze ancheta pe un drum greşit. Până în prezent a izbutit s-o facă?

— Într-o anumită măsură.

— Tocmai asta îmi spun şi eu. Infractorii n-au procedat orbeşte, ceea ce desigur ar fi fost o prostie şi ar fi putut să atragă atenţia asupra lor. Ei au acţionat într-un mod bine gândit, precis, ba chiar aş zice că au urmărit îndeaproape desfăşurarea anchetei, dezinformându-ne cu multă eficienţă. Ce rezultă de aici?

— Că erau bine informaţi în ce direcţie se poartă investigaţiile şi ce se întâmplă în diferitele lor etape.

— Cum le proveneau informaţiile? întrebă repede comisarul.

— Nu văd decât două căi: fie că a existat o cale de informare de care noi n-am ştiut, fie că infractorul a trecut pe la noi în cursul anchetei fără să ne fi sesizat. La interogatoriu şi-ar fi putut da seama de întreaga situaţie.

Comisarul îşi aprinse o ţigară, împrăştie fumul cu mâna, tăcu un timp, apoi mă întrebă:

— Ce cale ţi se pare mai potrivită pentru continuarea deducţiilor?

— O prefer din toate punctele de vedere pe cea de-a doua.

— Ia-o mai calm. Cu mai puţin patos... Să ştii că o

prefer şi eu. Calea aceasta ne arată însă că trebuie să studiem cu foarte multă atenţie însuşi obiectivul atacului pe care l-au întreprins. De ce crezi că şi-au pornit ofensiva generală asupra lui Ikonnikov şi nu asupra altcuiva?

— Cred că se înţelege de la sine. Ikonnikov se afla ani de-a rândul în conflict cu Poleakov şi avea reputaţia unui om ciudat, ba chiar cu o doză de ţicneală. Comportarea lui din ultimii ani era pur şi simplu de neînţeles, iar un lucru de neînţeles dă naştere la bănuieli. Asta se înţelege de la sine.

— Uite că eu n-o înţeleg, spuse comisarul şi înălţă din umeri, ca şi când s-ar fi scuzat pentru mărginirea de care dădea dovadă. Eu n-o înţeleg deloc. În orice caz, fiind în locul Patronului, n-aş fi considerat toate astea drept o bază solidă pentru declanşarea atacului.

— De ce?

— D-aia! Judecând după faptele lui, putem spune că hoţul este un om foarte inteligent şi cu multă experienţă. Ca atare, el şi-ar fi dat seama imediat că de-ar fi avut Ikonnikov o comportare şi mai ciudată, de vreme ce n-a furat el vioara, noi ne-am fi zbătut cât ne-am fi zbătut, dar, în cele din urmă tot i-am fi prezentat, cum s-ar spune, scuzele de rigoare.

— Cred că de altceva nici n-au nevoie: scopul lor nu este decât să câştige timpul în care noi ne-am afla pe un drum greşit.

— Ba deloc! scutură din cap comisarul. Părerea mea e că alegerea lor s-a oprit asupra lui Ikonnikov dintr-un cu totul alt motiv.

— Ce fel de motiv?

— Ce fel de motiv? repetă comisarul.

Îşi scoase ochelarii, îi răsuci între degete, îi aruncă

pe masă, apoi spuse dintr-o răsuflare:

— Motivul a fost următorul: Pavel Ikonnikov, asasinat ulterior de către criminali, a constituit pentru ei tocmai acea sursă de informaţii de care vorbeam înainte.

— Cum adică? n-am priceput eu.

— Ei l-au ales pe Ikonnikov, pentru că unul din hoţi pesemne că i-a fost o persoană apropiată.

Comisarul se ridică de pe scaun, făcu vreo câţiva paşi prin încăpere, apoi continuă gânditor:

— După fiecare discuţie purtată cu dumneata, Ikonnikov se întâlnea cu persoana aceea şi-i povestea amănunţit tot ceea ce îşi dădea seama că te interesează.

— Asta înseamnă că persoana în cauză trebuie să-l fi cunoscut foarte bine şi pe Poleakov, am spus eu. Numai aşa se poate realiza întreg circuitul.

— Exact, încuviinţă comisarul. De aici reiese că trebuie să luăm totul de la capăt şi, după listele pe care le-ai întocmit, să-i căutăm pe cei care i-au cunoscut bine atât pe Poleakov, cât şi pe Ikonnikov.

Am început să-mi reamintesc în grabă numele zecilor de oameni interogaţi în cursul anchetei: cei mai mulţi dintre aceştia îi cunoşteau pe amândoi.

— Infractorul le este o persoană foarte apropiată, reluă comisarul. Le cunoaşte bine biografiile şi caracterul. Numai aşa a izbutit să prevadă toate urmările „mizei” puse pe Ikonnikov.

— Încep acţiunea chiar de mâine dimineaţă, i-am spus ridicându-mă de pe scaun.

— N-ai să poţi face faţă de unul singur, fu de părere comisarul.

— De ce?

— Fiindcă informaţiile pe care le vei culege, vor

avea lacune foarte mari. Cred că ar trebui să-ţi găseşti un ajutor chiar din rândul martorilor de până acum. O persoană care te va ajuta să te orientezi în toată mulţimea asta de oameni. Altminteri ai să te moşmondeşti prea mult...

Comisarul îşi consultă agenda şi apăsă pe un buton. Intră ofiţerul de serviciu.

— Mâine la ora unsprezece am o şedinţă la minister. Te rog să-mi pregăteşti darea de seamă pe anul trecut, privind criminalitatea minorilor. Pentru ora cincisprezece te rog să-l convoci aici pe şeful investigaţiilor din raionul Kirovski. La ora şaisprezece îl aştept pe colonelul Arapov cu materialele privitoare la asasinatul din Degunin. La ora şaptesprezece vom audia grupul lui Bekin...

— La ora şaptesprezece şi treizeci ştiu că trebuie să participaţi la şedinţa drujinelor populare de la cinematograful „Enisei”, spuse ofiţerul de serviciu.

— Ai dreptate. Atunci grupul lui Bekin să vină poimâine. Pentru ora nouăsprezece treizeci te rog să-l inviţi pe Kolesov. Aş vrea să-mi aducă şi concluziile baliştilor. Deocamdată, atât...

Ofiţerul de serviciu părăsi încăperea, iar eu m-am uitat la ceas: era ora trei după miezul nopţii. Comisarul îşi întinse mădularele obosite, apoi suci butonul aparatului de radio. Din difuzor izbucni o melodie săltăreaţă, iar un glas vesel propuse ascultătorilor să asculte emisiunea de dimineaţă „Punct şi de la capăt” a postului de radio „Maiak”.

Comisarul râse:

— Cred că o difuzează noaptea special pentru mine. Când o voi asculta, împreună cu toată lumea, la ora şapte dimineaţa, va însemna că în oraş totul este în ordine. Şi-acum să ne ducem la culcare.

Capitolul 2
Mişelia sporeşte dacă e însoţită de prostie

În anul 1691, Antonio Stradivari suferi o nouă şi cruntă lovitură: Giuseppe, cel mai talentat, mai liniştit şi mai sârguincios dintre feciorii săi, se îmbolnăvi de holeră.

Spre seară, vestea ajunsese să facă ocolul întregii Cremone şi la miezul nopţii casa lui fu împresurată de o mare mulţime, înarmată cu făclii şi cu bolovani. Lumea stăruia să-l ducă pe Giuseppe la baraca de la mănăstire, iar casa cu toate viorile diavoleşti dintr-însa, cu toate fierturile magice pe care le prepara noaptea Stradivari, otrăvind împrejurimile prin mirosul lor înveninat, să fie arsă din temelii, pentru ca boala să nu se răspândească în întreg oraşul.

Clădirea părea că amuţise, toate ferestrele aveau jaluzelele trase, nicăieri nu licărea nicio lumină, toate acestea îi înfricoşau şi mai tare pe cei adunaţi şi-i făceau să urle cu şi mai multă putere. Pe urmă zăvorul uşii pocni înfundat şi pe treptele din faţa casei ieşi Stradivari. Cu o mână ţinea o lumânare aprinsă, cu cealaltă – o archebuză încărcată.

Mulţimea amuţi, Stradivari tăcea şi el, şi peste cei adunaţi se lăsă o linişte încinsă, întreruptă doar de sfârâitul făcliilor unse cu smoală. Tăcerea pluti îndelung, până ce un ţipăt pătrunzător zbură ca o petardă peste capetele mulţimii.

— La moarte cu vrăjitorul! Altminteri, vom pieri cu toţii!

Mulţimea se abătu ca un val spre treptele scării, prin întuneric vâjâi un bolovan şi din obrazul

meşterului ţâşniră câţiva stropi de sânge. Şi-i şterse calm cu mâneca albă a cămăşii şi pânza se înnegri îndată, ca şi când nişte colţi lacomi ar fi smuls din ea o fâşie.

— Pe el! Daţi foc casei!

Stradivari ridică archebuza.

— Primul care va urca scara, va muri, rosti încet, iar glasul lui scăzut păru să acopere urletele mulţimii.

Cei din faţă se opriră în loc, cei din urmă continuau să înainteze. În spatele lui Stradivari se ivi Francesco, înarmat cu o muschetă.

— Boala fiului meu n-o să vă primejduiască viaţa, spuse din nou meşterul. Din casa asta nu va ieşi nimeni până ce Giuseppe al meu nu se va însănătoşi pe deplin. Sau până ce nu vom muri cu toţii. Atunci n-aveţi decât să veniţi şi să faceţi cu ea tot ce poftiţi. Deocamdată însă, eu sunt stăpân aici şi cel care îmi va trece pragul fără voia mea, va muri...

Fiul băcanului Quadrelli, ameţit de băutură, cu hainele în dezordine, strigă:

— Nu luaţi seama la vrăjitor!

Şi urcă în fugă treptele scării.

Stradivari înălţă archebuza şi, fără să ochească, apăsă pe trăgaci. Prin întunericul din jur, lumea văzu flacăra gălbuie de la gura ţevii, înainte de a-i ajunge la urechi zgomotul sec al împuşcăturii. Quadrelli se prinse cu mâinile de piept, pe chip îi împietri o expresie de mirare, apoi se lăsă moale pe treptele scării, lunecă în jos şi, pe fiecare treaptă, capul i se lovi de scânduri, cu un zgomot sec, iar aceste bufnituri păreau tot atâtea jaloane venite să despartă mulţimea amuţită, de Stradivari şi de fiul său, rămaşi nemişcaţi în pragul scării.

Antonio lăsă în jos arma şi spuse:

— Pe voi nu boala vă înspăimântă, ci propria voastră frică. Pentru a scăpa de ea, v-aţi hotărât să omorâţi un om bolnav, lipsit de apărare şi să nimiciţi

ceea ce eu am căutat o viaţă întreagă. Plecaţi de aici, altminteri o s-o plătiţi scump...

Se răsuci în călcâie şi intră în casă. În urma lui uşa se trânti cu zgomot, se auzi, pocnind, zăvorul, apoi totul reintră în tăcere. Mulţimea îşi reveni din încremenire şi oamenii fugiră, ţipând, cât mai departe de casa blestemată...

Antonio intră în odaia unde se zvârcolea în neştire Giuseppe şi le spuse soţiei şi celorlalţi fii ai săi:

— În odaia asta să nu mai intraţi. Am s-o fac numai eu. Tu, mamă, roagă-te lui Dumnezeu. Noi nu i-am încălcat niciodată poruncile. Eu toată viaţa mea am muncit, aşa încât n-am avut timp să păcătuiesc. Roagă-te, deci. Poate Dumnezeu îţi va auzi glasul. Iar voi, fiilor, reluaţi-vă de mâine lucrul în atelier. Boala şi slăbiciunea îi cuprind mai degrabă pe cei care stau fără să facă vreo treabă. Proorocul Isaiia grăieşte: nu te teme, căci sunt alături de tine...

În noaptea aceea rămase până dimineaţă în atelier, preparând pesemne o fiertură numai de el ştiută, căci prin toată casa se răspândi miros iute de clor şi de oţet. Dimineaţa le porunci celor ai casei să-şi spele cu fiertura aceea mâinile şi să şteargă cu ea toate obiectele din casă, toate uşile şi ferestrele. Pe fiul cel bolnav îl hrăni şi îl îngriji numai el, dându-i să bea ierburi de leac şi alte fierturi tot de el pregătite.

În cea de-a patruzecea zi, Giuseppe, numai pielea şi osul pe el, coborî cu paşi tremurători, nesiguri, în atelier şi rosti cu o voce răguşită:

— Tată, a venit vremea să-mi ţin legământul. Dumnezeu m-a lăsat în viaţă spre a-i sluji lui. Dă-mi, rogu-te, binecuvântarea, căci voi pleca la mănăstire...

Antonio Stradivari îi căzu la picioare, îl imploră, plângând cu hohote, să nu se pripească, să se gândească mai bine la ceea ce se hotărâse să facă.

O lună mai târziu, Giuseppe Stradivari, încă slăbit de boală, îşi puse pe trupul gol o sutană aspră, din păr de cămilă şi, luând de acasă numai un codru de pâine, plecă pe jos, cu capul descoperit, spre Parma. Curând se auzi că a fost primit în cinul călugăresc.

Vestitul meşter îşi mai pierduse un fiu.

În anii din urmă, Antonio căpătase mania de a face tot soiul de calcule, fie ele cât de absurde. Ore întregi şedea aplecat peste tăbliţa de ardezie, înşirând coloane lungi de cifre. Calcula dobânda ce i se cuvenea pentru capitalul depus la bancă, sumele cu care aveau să-i fie onorate comenzile făcute de clienţi, curbele menite să alcătuiască cele mai potrivite forme ale viorilor, precum şi cheltuielile pentru hrana zilnică. În anul acela, care îi adusese atâtea necazuri, împlinise patruzeci şi şapte de ani şi, chiar în ajunul zilei sale de naştere, calculase că a stat în picioare la masa lui de lucru exact zece mii de zile şi a construit peste patru sute de instrumente. Începuse să-l muncească gândul că e necesar să-şi rânduiască toate treburile într-o ordine desăvârşită, căci omul nu-şi cunoaşte ziua şi ceasul. Calculă întruna, zile în şir, cu o încăpăţânare de maniac. Astfel, socotind într-o zi cam cât îl va costa lemnul pentru construcţii navale, adus din Turcia, din care voia să facă alte viori – scândurile acelea stăteau la uscat decenii întregi – Stradivari se apucă să calculeze cantitatea de lemn necesară pentru construirea unei singure viori. Încercă apoi să afle volumul unei cutii de chibrituri, dându-şi seama că e şi acesta un calcul din cele mai lungi şi mai subjugătoare. Totul consta în faptul că volumul propriu-zis rămâne neclintit precum catedrala sfântului Marcu, în timp ce generatoarele lui pot fi mereu altele. Volumul unei viori nu se poate micşora, căci atunci ea va căpăta un timbru răguşit, ca o bolboroseală de neînţeles. Mărit fiind, vioara va

scoate sunete stridente, iar notele profunde îi vor fi slabe şi palide.

Stradivari stătu să calculeze până în zorii zilei, iar apoi, chiar în dimineaţa aceea, începu construcţia unei viori noi. Cei doi fii ai săi – Francesco şi Omobono – priviră uimiţi la această arătare. Vioara era cu o palmă mai lungă decât celelalte şi turtită ca o scrumbie. Curbura plăcilor abia dacă se întrezărea, iar căluşul foarte înalt întindea strunele ca o cocoaşă.

Stradivari nu mai lucrase nicicând cu atâta iuţeală. Aşteptă cu nerăbdare să se usuce lacul cu care poleise instrumentul.

Sosi în sfârşit şi ziua când dădu jos de la uscat noua vioară. O sprijini de umăr şi începu să cânte. În dimineaţa aceea Antonio a cântat la instrumentul pe care mult mai târziu specialiştii aveau să-l denumească „vioară clasică". Glasul îi era deosebit de puternic – nimeni nu mai auzise vreodată ca o vioară să poată cânta cu o voce atât de răsunătoare şi limpede, nimeni nu şi-a putut închipui că va auzi într-însa chemarea voinicească a trompetelor şi susurul blând al unui fluier, că în ea poate răsuna adânca deznădejde a unui tată şi un plâns molcom de mamă, că vocea ei poate reda gunguritul unui copil, foşnetul ierburilor, cântecele păsărilor, plescăitul vinului şi zbuciumul răsunător al luptei, clinchetul de săbii şi fluturarea uşoară a steagurilor.

Stradivari cânta la noua lui vioară şi lacrimile îi şiroiau pe obrajii acoperiţi cu cărunte fire de păr. Gândea că n-a mai plâns astfel decât în urmă cu treizeci de ani, când a crezut că viaţa i se sfârşeşte, deşi ea i se afla abia la început, pentru ca el să izbutească a deprinde învăţătura lui Amati, să facă apoi patru feciori, să piardă pe doi dintre ei, iar acum, când puterea îi e într-adevăr pe sfârşite, să poată crea şi o asemenea minune dumnezeiască.

Nici acum însă, în aceste clipe dureros de fericite, Antonio Stradivari nu ştia că ajunsese abia la jumătatea vieţii sale lungi şi grele, şi că lucrurile cele mai frumoase şi mai de seamă încă le va mai avea de înfăptuit...

. . . . . .

Belaş îşi aprinse o ţigară şi mă întrebă:

— Totuşi n-am prea înţeles. Dumneata îmi propui să-ţi devin ajutor voluntar. Parcă aşa se cheamă o asemenea persoană?

— Asta nici nu mă interesează, i-am răspuns. Eu n-am nevoie decât să mă pot orienta în tot haosul ăsta de oameni şi de raporturi care există între ei.

Belaş înălţă, nedumerit, din umeri:

— Şi de ce mi te-ai adresat tocmai mie?

— Din mai multe motive. În primul rând, dumneata eşti un om inteligent, un intelectual. De asemenea, eşti la curent cu relaţiile care au existat între Poleakov şi Ikonnikov şi-i cunoşti de bună seamă şi pe mulţi dintre prietenii lor. De aceea m-ai putea ajuta mult mai bine decât alţii să aflu adevărul...

Belaş dădu din cap.

— Hm! Lupta asta pentru aflarea adevărului e ca jocul cu frânghia: cine e mai puternic, câştigă.

— Asta, în ce sens?

— În oricare. Să presupunem că vom izbuti să dăm de adevăr. Lui Ikonnikov asta n-o să-i mai folosească.

— Mai rămâne însă Poleakov. Mai suntem şi noi, sunt şi ceilalţi...

— Aş! Eu îl cunosc bine pe Poleakov şi sunt convins că n-are nevoie de un adevăr plătit atât de scump.

— Am impresia că nu-ţi este limpede diferenţa dintre noţiunile „cauză” şi „efect”. Vreau să zic că

Ikonnikov n-a murit din cauza acestui furt...

— Dar de ce a murit? sări în sus Belaş.

— În primul rând, nu excludem posibilitatea unui accident... am început eu pe un ton calm.

Deşi aveam încredere în Belaş – interogarea martorilor şi verificarea probelor materiale au demonstrat într-un mod categoric că în ziua comiterii furtului el se afla la Leningrad – totuşi nu voiam, decât dacă ar fi fost cu totul necesar, să-i ofer informaţii prea amănunţite. Un om ca acesta ar fi putut, numai de dragul unui subiect de conversaţie mai interesant, să le difuzeze foarte curând tocmai în cercul oamenilor printre care, după părerea mea, ar fi putut să se afle şi făptaşul.

Belaş mă întrerupse pe un ton ferm:

— Te rog să nu-mi spui poveşti. Doar m-ai invitat aici ca să discutăm foarte deschis. Să ştii că nu vom putea găsi o ieşire din situaţia creată, decât dacă vom privi faptele în adevărata lor lumină...

— Dar ce te face să crezi că Ikonnikov a sfârşit neapărat prin sinucidere? l-am întrebat cu prudenţă.

— Faptul că aprecierea unor dovezi mă duce cu gândul la modul în care apar superstiţiile. Întâmplările cărora în condiţiile obişnuite nu le acordăm nicio importanţă, capătă într-o ambianţă tragică un sens de-a dreptul ameninţător.

— De exemplu?

— N-aş putea să ţi-o explic chiar acum. Presimţirile doar nu pot reprezenta argumente valabile pentru un anchetator.

— Ai avut vreo presimţire în acest sens?

— Am avut. După discuţia pe care am purtat-o mai demult cu dumneata, mi-am dat seama că încerc o senzaţie foarte neplăcută. Nu ştiu cum să-ţi explic,

dar am început să mă tem pentru soarta lui Ikonnikov.

— Şi te-ai dus la el ca să-i spui acest lucru? l-am întrebat cu o voce tărăgănată.

Belaş oftă din greu.

— Din păcate, n-am făcut-o. Doar ştii şi dumneata: oricare dintre noi crede că are în faţă timp berechet şi deci nu este cazul să-şi lase nişte treburi importante ca să se ocupe de-o presimţire şi încă de una atât de vagă. Oricând apare şi justificarea: las-că am să discut mâine. Sau poimâine. În cel mai rău caz peste o săptămână. Că n-o fi foc. Într-adevăr, focul nu se arată. Dar omul cu care ai vrut să stai de vorbă, câteodată poate să... făcu un gest de neputinţă şi oftă din nou.

— Bine, dar la mijloc nu era o problemă lipsită cu totul de importanţă. Dumneata ştiai prea bine de ce ne interesează Ikonnikov.

— Da, o ştiam. Şi totuşi, în ciuda presimţirilor mele sumbre, nu mi-aş fi putut imagina niciodată un deznodământ atât de tragic.

— Dar ce fel de deznodământ ţi-ai fi putut imagina?

— Ce să mai vorbim despre asta. Mi-ar fi cu neputinţă să-ţi explic. Ar fi trebuit să-l cunoşti mai bine pe Ikonnikov...

— În ce sens?

— Mă gândesc la caracterul lui. Să ştii că modul lui de a gândi şi a simţi se găsea totdeauna la o asemenea tensiune, încât aveai uneori impresia că în clipa următoare omul ăsta va izbucni în plâns. N-a făcut-o niciodată, şi tocmai asta m-a determinat, cu timpul, să nu mai am în el încrederea pe care o avusesem până atunci. Aşa că nici în vis nu l-aş fi crezut în stare de un asemenea gest. Şi totuşi a fost...

Belaş tăcu, strivi cu ciudă mucul de ţigară în scrumieră, apoi se ridică de pe scaun şi se plimbă o vreme prin birou, dus pe gânduri. Nu l-am tulburat. Aş fi vrut tare mult să-l aud că acceptă să mă ajute. La un moment dat, mă întrebă:

— Spune-mi, în ce ar consta de fapt ajutorul meu?

— Va trebui să-ţi aminteşti toate persoanele care au avut legături mai strânse cu Poleakov şi, în acelaşi timp, cu Ikonnikov. Şi nu numai persoanele pe care le-ai cunoscut, ci şi pe acelea despre care n-ai auzit decât în treacăt...

— Asta zic şi eu treabă!...

Nu i-am răspuns. Belaş tăcu şi el. Rămase pe gânduri multă vreme, apoi îmi spuse:

— De ce nu-i ceri aceste relaţii lui Poleakov?

Am surâs uşor:

— Am să i le cer şi lui, însă pe lângă o simplă listă de persoane, am nevoie şi de o caracterizare a acestora. Ca să zic aşa, am nevoie de portretul lor social-psihologic. Din acest punct de vedere, acord toată întâietatea experienţei, intuiţiei şi obiectivităţii de care ştiu că poţi să dai dovadă.

— Înţeleg, dădu din cap Belaş. Bine, am să încerc. Nu prea îmi place să mă vâr în relaţiile altora, dar am s-o fac de dragul lui Ikonnikov.

— De ce tocmai de dragul lui?

— Pentru că înainte de a muri, cred că a bănuit cine ar fi putut să fure vioara. Totuşi nu mi-a spus nimic. N-a avut dreptate s-o facă. Părerile noastre însă n-au coincis nicicând, şi tocmai de aceea consider că acum e de datoria mea să intru în joc. Căci o mişelie sporeşte totdeauna dacă e însoţită de prostie.

Am dat din cap:

— De acord cu dumneata.

— Atunci te-aş ruga să scrii, îmi spuse. Primul de pe listă: Grigori Petrovici Belaş...

Mi-am ridicat privirea.

Belaş spuse cu glas ferm:

— Da-da. Eu îi cunosc demult atât pe Poleakov, cât şi pe Ikonnikov. De aceea depoziţia mea anterioară necesită şi ea o verificare. Apoi adăugă cu un râs scurt: E nevoie şi de portretul meu social-psihologic...

Am dat din umeri şi i-am notat numele.

— Scrie mai departe: violonistul Kazarinov, dirijorul Stanilovski, compozitorul Şevkunenko, avocatul Rudman, pictorul Lebedovski, Simonenko, şoferul lui Poleakov, violoncelistul... frizerul...

— În total, sunt douăzeci şi patru, spuse Lavrova.

Într-adevăr, erau douăzeci şi patru. Douăzeci şi patru de oameni au fost aleşi pentru o verificare minuţioasă, căci în ultimele luni fiecare din ei ar fi putut să se întâlnească atât cu Poleakov, cât şi cu Ikonnikov. Lavrova insistase ca pe listă să mai figureze Raisa Nikonovna Filonova şi aspiranta Kolesnikova, dar eu m-am împotrivit:

— Într-adevăr, Filonova i-a fost lui Ikonnikov o persoană foarte apropiată, însă cu Poleakov aproape că n-a avut de a face, iar Kolesnikova, dimpotrivă, aproape că nici nu-l cunoştea pe Ikonnikov.

— Aşa ne-a declarat ea, spuse Lavrova. Şi totuşi de la ea am aflat despre existenţa lui Ikonnikov.

— Asta o ştiu şi eu. Consider însă că-i o chestiune întâmplătoare. Căci în cazul când Kolesnikova ar fi fost implicată măcar cât de cât în problema care ne interesează, nici n-ar fi adus vorba de Ikonnikov. Sau ar fi găsit un alt mod de a ne informa despre

persoana lui.

— Poate că aveţi dreptate, spuse Lavrova. Dar dacă aţi hotărât că cercetarea noastră să nu aibă nicio fisură, atunci ar trebui s-o includem aici şi pe Iablonskaia, fosta soţie a lui Ikonnikov. În orice caz, eu aşa aş face.

— Ar fi prea de tot!

— Ba deloc, spuse Lavrova. De vreme ce ne-am propus să efectuăm o verificare minuţioasă a tuturor celor care ar fi putut să aibă vreo legătură cu povestea asta, – într-adevăr a tuturor, fără nicio excepţie – atunci propunerea mea nu e deloc nejustificată. Uitaţi-vă şi dumneavoastră pe listă...

N-am vrut să mă mai uit pe listă, căci numai gândul la ea îmi făcea rău. Lista aceea ar fi fost potrivită mai curând pentru un prezidiu de onoare, şi nu pentru nişte persoane implicate într-o afacere penală. Şi totuşi cei care figurau pe această listă au avut legături într-un fel sau altul, mai demult sau mai recent, atât cu Poleakov, cât şi cu Ikonnikov...

— Am o fată. Brunetă. Anul trei. Aşa să fie ea fericită, dacă tot ce ţi-am spus eu nu-i adevărat.

Solomon Andreevici Katz mă privi ţintă şi repetă cu convingere:

— Aşa să-mi trăiască mie nepoţii, dacă nu este adevărul adevărat! Paşa Ikonnikov venea aici, la mine, înaintea fiecărui concert mai deosebit şi-mi spunea: „Tu, Solomoncik, îmi porţi noroc...” Să nu mă mişc de aici dacă te mint măcar atâta...

Katz îşi ascuţi briciul, trecându-l cu mişcări lente şi precise peste cureaua de ascuţit, apoi mă prinse cu tot atâta precizie de bărbie şi, îndată, lama de oţel îmi lunecă, şuierând uşor, pe obrazul săpunit. La ora

aceea a după-amiezei, eram singurul client venit la mica frizerie a Casei compozitorilor.

— Dacă n-ar fi încetat să mai vină pe la mine, poate că totul ar fi mers superb şi în ziua de astăzi, îşi continuă istorisirea Solomon Katz.

Pesemne că surâzând mi-a tresărit pielea obrazului, căci observă aceasta şi-mi spuse pe un ton mustrător:

— Degeaba râzi, tinere. Pentru un om care e totdeauna legat de un rizic, frizerul contează foarte mult. Altcândva frizerii au fost cei care au dictat moda şi gusturile sute de ani la rând. Ai auzit vreodată de Eugenia Montijo?

— N-am auzit.

— Vezi? Ce ţi-am spus eu? se bucură Katz şi barbişonul cărunt îi tremură de plăcere. Asta a fost soţia lui Napoleon. Dar nu a lui Napoleon pe care îl ştii dumneata, ci a unui nepot al lui, de fiu sau de frate, parcă poţi să ştii câte rubedenii o fi avut. Ei bine, acest nepot a fost şi el rege în Franţa. Şi nevasta aceea a lui, ce zici că era blondă!...

— Şi ce-i cu asta?

— Dânsul întreabă „şi ce-i cu asta?” Bine, dar asta a fost aşa o tragedie pentru toate franţuzoaicele! Că erau toate brunete. Înţelegi dumneata: o naţie întreagă de femei, şi niciuna care să semene la regină.

— Da. O situaţie îngrozitoare.

— Zic zău că da! Şi-acum ce crezi: toată problema a rezolvat-o un singur frizer. I-a venit în minte că poţi să-ţi decolorezi părul cu apă oxigenată. Şi imediat toată Franţa s-a potolit: femeile şi-au decolorat părul şi nimeni n-a mai zis nimic. Câte frământări pentru aşa un fleac de procedeu care costă astăzi 97 de

copeici...

— Cred că pe atunci costa mai mult.

— Ha! Auziţi ce spune dumnealui! Bine, dar contează ideea! Sau ia de exemplu perucile...

N-am avut timp să iau perucile, căci tocmai atunci uşa cu geamuri se deschise şi în încăpere intră un nou client. Nu-l vedeam la faţă, întrucât Katz, lăsându-şi briciul pe măsuţă, îmi dăduse capul pe spate, astfel că stam acum să urmăresc o muscă ajunsă aici în toiul iernii cine ştie prin ce miracol, şi care se plimba fără grabă pe tavanul sculptat. N-am auzit decât o voce, uşor răguşită, care spuse:

— Te salut, Solomoncik!

— O-o, he-he-he! Pe cine îmi văd ochii? M'sieur Dzasohov! Lume nouă!..

— Carevasăzică, nu m-ai uitat? se miră vocea.

— Aşa să nu-mi aduc eu aminte de dumneata, cum te-am putut uita! exclamă pe un ton vesel frizerul.

— Baţi şaua Solomoncik, că ţi-am rămas dator cu o sută de ruble? spuse omul din spatele meu.

Katz făcu o piruetă graţioasă cu briciul peste obrazul meu. O piruetă atât de graţioasă, ca şi când nu l-ar fi bărbierit, ci ar fi desenat pe el cheia sol. Abia după aceea spuse cu un râs scurt:

— Să ştii că asta nu-i o datorie obişnuită. Asta pot să spun că-i o datorie fermecată. Când mi-ai cerut pentru două zile suta aceea, ea se numea o mie. După reforma monetară s-a făcut o sută. Încă oleacă şi-o să fie deja o singură rublă, adică exact tariful pentru serviciile mele. Deci o să putem spune că te-am servit şi eu o dată pe gratis...

— O, înţeleptule Solomon! Doar ştii prea bine că principiile mele nu-mi permit să accept de la cineva un serviciu gratuit. Află deci că ţi-am adus datoria...

Katz rămase atât de uimit, încât îmi scăpă bărbia din mână. M-am uitat în oglindă, zărindu-l şi eu pe acela căruia bătrânul Katz îi spusese atât de simplu şi totuşi cu atât de mult bun gust: „m'sieur Dzasohov".

— Aţi mai auzit aşa ceva, oameni buni? exclamă Katz. Parcă aş fi găsit banii ăştia pe stradă! He! Ştiţi când se bucură un om sărman? Când pierde ceva şi pe urmă găseşte!...

Dzasohov izbucni în râs:

— Solomoncik, n-o mai face pe nevoiaşul. Sunt convins că ai strâns la ciorap o sumă frumuşică: să-i faci băiatului nunta, să aibă fata pentru noua ei locuinţă, iar amândoi să-şi cumpere de-ale gospodăriei...

— Înseamnă că dumneata nu-mi cunoşti zicala preferată, spuse cu blândeţe Katz.

— Care din ele?

— Aceea care spune că a număra banii altuia este ocupaţia cea mai plăcută a oamenilor proşti şi a trândavilor.

Dzasohov râse din nou:

— Am noroc, Solomoncik, că nu sunt decât trândav. Prost parcă n-aş fi, asta o ştii şi dumneata.

Katz spuse scurt:

— Bănuiesc...

Dzasohov îl luă de umeri şi spuse râzând:

— Solomoncik, dragă, eu n-am învăţat la heder ca dumneata şi n-am de unde să-ţi cunosc zicalele. Nu sunt decât un fost cneaz osetin!

— Ştii ce spunea tatăl meu, nimeri-i-ar sufletul în rai? Tatăl meu spunea că orice caucazian care are două oi e deja un cneaz! Apropo, dumneata n-ai de gând să-ţi pui capul la punct? Eu zic că de doi ani încoace nu te-a tuns decât vreun Figaro dintr-ăia de

la munte, o dată cu oile...

Dzasohov se privi în oglindă. Îl vedeam şi eu, tot prin oglindă. Într-adevăr, un frizer chiar că ar fi avut de lucru cu el. În viaţa mea cred că nu mai văzusem un om mai păros. De pe tâmple, părul îi cobora pe frunte, îi ajungea, negru ca pana corbului, până pe sub ochi, îi răsărea, sârmos, din obraji, dându-şi la iveală cârlionţii până şi de sub gulerul descheiat al cămăşii. Din frizura lui ai fi putut realiza o nemaipomenită perucă de damă. Şi în general chipul îi părea întru totul asemănător cu poza din manualele de şcoală, intitulată „Evtihiev, omul păros”.

Dzasohov îmi aruncă o privire fugară, apoi se întoarse spre Katz:

— Mai ai mult de lucru?

— Încă o jumătate de oră. Ştii bine că aici, la mine, calitatea e garantată.

Dzasohov rămase câteva clipe în cumpănă, apoi dădu din mână.

— Las’ că trec mâine. Astăzi îmi aranjez părul la domiciliu.

— Faci cum crezi că-i mai bine. Dar astăzi ai cuvântul meu că te-aş fi servit gratis, ba chiar după tariful de categoria întâia.

— Care să fie cauza? îşi miji Dzasohov ochii pierduţi prin jungla sârmoasă a părului.

Katz îmi săpuni a doua oară obrazul, mi-l înveli cu un prosop încins, mi-l mai săpuni o dată, apoi spuse:

— În orăşelul nostru trăia un sacagiu bătrân, care nici măcar nu ştia carte. Ei bine, omul ăsta a reuşit să strângă spre bătrâneţe o sută de ruble. Auzind cândva că oamenii bogaţi pun banii la păstrare pentru dobândă, s-a dus la rabin şi i-a spus: „Rabi, păstrează-mi te rog suta asta de ruble, iar ca

dobândă am să-ţi car pe gratis apă proaspătă...” De aceea zic şi eu: am să te tund gratis, ca să fie şi asta o dobândă...

Dzasohov surâse, îl îmbrăţişă pe Katz şi îl sărută în creştetul capului, alb ca zăpada.

— Să ştii, Solomoncik: eu nu sunt atât de înţelept ca dumneata, totuşi am izbutit să-mi dau seama în viaţă de două lucruri: cel mai mult discută despre dragoste oamenii care n-au noroc în aşa ceva, şi cel mai mult vorbesc despre bani oamenii care nu sunt deloc lacomi. Gata, am plecat, te vizitez mâine...

Katz se apucă să-mi aplice o nouă compresă, iar în clipa în care căldura ajunse de nesuferit, gata să mă înăbuşe, îmi smulse prosopul de pe obraz, începu să mi-l rotească din ce în ce mai iute prin faţa ochilor, şi, îndată, unde răcoroase de aer îmi mângâiară fruntea, obrajii şi bărbia. În cele din urmă, bătrânul luă nişte cremă şi se apucă să-mi maseze obrajii cu mişcări energice, circulare, ceea ce fu iarăşi deosebit de plăcut, întrucât ajunsesem până atunci să pierd cu totul şirul masajelor şi compreselor de tot felul, nemaiauzind decât murmurul vocii lui Katz deasupra capului meu, lucru care avea, ce-i drept, şi el, un efect nespus de odihnitor.

— Astăzi toată lumea se rade cu maşini electrice. Se întrevede şi în asta ritmul vieţii noastre. Repede... Repede... Ce să te mai duci la frizerie... În afară de asta, maşina electrică face şi un masaj al pielii... Şi-apoi, lumea a început să mănânce mai bine... Oamenii au acum pielea netedă, iar graşii sunt de trei ori mai mulţi... Şi-atunci te întreb eu: chiar e aşa o pacoste să te razi cu maşina electrică? Ba deloc! În schimb, dacă te uiţi la pieliţa din jurul ochilor, ai să vezi că până şi tinerii fac acolo o mulţime de riduri...

Lumea gândeşte mai mult, se încruntă, are emoţii... Oamenii sunt nervoşi şi fac cute pe frunte... În oglinda asta să ştii că poţi vedea multe lucruri... Trăim în secolul vitezei, în secolul nervilor... Tot din cauza asta sunt şi mai mulţi chelboşi... Parcă altă dată puteai să vezi atâţia chelboşi?...

I-am răspuns cu glas tărăgănat.

— Numai amicul dumitale n-o să sufere de aşa ceva.

— Da, aici ai dreptate. Oamenii se deosebesc foarte mult între ei. Dar dacă ai să-ţi închipui că dumnealui a trăit pe roze, eu am să-ţi spun că te înşeli...

— Nu-mi închipui deloc, m-am grăbit să-l asigur.

— Spune-mi, ai văzut filmul „Cartierul Vîborg”?

— Da. Ce-i cu el?

— Dacă l-ai văzut, cred că-ţi aduci aminte de ăla care o făcea pe „regele biliardului din Petersburg” şi de felul cum a pierdut partida în faţa lui Cirkov. Ei bine, ambele roluri le-a jucat Dzasohov.

— Cum-cum-cum?

— Aşa cum îţi spun. Adică actorii din film au avut fiecare un rol. Partida aceea însă trebuia jucată şi ea, nu-i aşa?

— Zic zău că-i aşa...

— Păi vezi! Şi de jucat a jucat-o Dzasohov, căci un biliargiu mai bun decât el nici că poţi să mai găseşti. Şi bagă de seamă că pe atunci n-avea decât douăzeci de ani. Ba chiar optsprezece. Ţine minte de la mine că de s-ar organiza campionate mondiale de biliard, aşa cum sunt cele de fotbal, Dzasohov ar fi o persoană marcantă. Zic zău că-i adevărat...

Katz continuă să-mi istorisească tot felul de întâmplări, învăluindu-mă în torentul vorbelor lui şi

ale undelor nelipsitei colonii de frizerie „V poliot”, iar eu şedeam şi mă gândeam la Dzasohov, pe care Katz mă rugase să-l ţin minte, deşi l-aş fi ţinut minte şi aşa, fără să mai fi fost rugat, căci chiar în dimineaţa aceea îmi trecuse prin mâini propria lui fotografie, împreună cu o fişă personală, pe care sta scris: „Nikolai Gheorghievici Kisleaev, născut în anul 1920, instructor pentru educaţie prin muncă la complexul industrial al Societăţii surzilor”...

Dzasohov mă privi lung şi-mi dădeam seama că încearcă din răsputeri să-şi amintească unde mă mai văzuse. Eu tăceam din gură, iar lui desigur că-i venea greu să-şi dea seama că eu sunt omul acela, plin de săpun pe faţă, pe care, cu o zi înainte, îl zărise fugar în oglinda frizeriei lui Solomon Katz.

— Nu v-am înţeles întrebarea, spuse în cele din urmă.

— Doresc să ştiu, Nikolai Gheorghievici, cu ce fel de instructaj te ocupi la complexul acela?

— Eu, personal?

— Da. Dumneata, personal.

— Instruiesc acolo două grupe de ucenici. Sunt mai ales surdomuţi, invalizi din naştere, fără perspectiva de a-şi mai recăpăta auzul şi vorbirea. Ei fac lucrări de legătorie şi de cartonaje. Uitaţi-vă, asta ar fi o mostră a producţiei noastre.

Şi-mi întinse un pliant lung, în culori, intitulat „Povestea găinuşei Reaba”.

Era o cărticică frumoasă şi desenele îi erau foarte bune. Pesemne că le executase tot un surdomut, căci atitudinile şi înfăţişarea personajelor fuseseră redate cu o neobişnuită precizie şi expresivitate. Găinuşa Reaba părea să aibă, pe drept cuvânt, un chip

omenesc – există asemenea femei cu obrazul îngust şi prelung, cu un năsuc ascuţit şi nişte ochi mari şi foarte trişti, înconjuraţi de pieliţa străvezie a pleoapelor. Găinuşa îi privea cu ochii aceia atât de trişti pe moş şi pe babă, şi se vedea cât de colo că nici ea nu se aşteptase să facă un ou de aur, iar acum, când şoricelul îl spărsese, dându-l cu coada jos de pe masă, o întristase de-a binelea întreaga poveste a oului aceluia miraculos, datorită căruia avuseseră loc atâtea necazuri. Şi că promisiunea pe care o făcuse, de a oua un altul, la fel, nu se datora decât dorinţei sale de a-i linişti pe bătrâni, căci ea însăşi înţelegea prea bine că miracolele nu se pot repeta.

— Cine a făcut desenele? l-am întrebat pe Dzasohov.

— Eu, îmi răspunse laconic.

— Nu le faci şi pentru altcineva?

— Nu.

— De ce?

— Pentru că abia am aflat eu însumi că mă pricep să desenez pentru copii.

— Lucrezi demult la complex?

Dzasohov se frecă pe obrajii lui sârmoşi şi răspunsul îi sună destul de imprecis:

— Cam demult...

Ştiam că nu se angajase la surdomuţi decât de paisprezece luni. Aproape imediat după ce îşi isprăvise condamnarea de trei ani pentru o escrocherie.

— Cam demult, carevasăzică?...

— Da, spuse scurt Dzasohov.

Doar cu multă greutate ai fi putut recunoaşte într-însul pe omul cel vesel care venise cu o zi înainte să-i

restituie bătrânului Katz o veche datorie. Poate că pricina tuturor necazurilor sale consta într-adevăr în faptul că lumea nu organizează campionate de biliard şi că, datorită părerii nesăbuite a nu ştiu cui, acest joc atât de frumos duce un fel de existenţă semilegală. În orice caz, Dzasohov nu arăta nicidecum a persoană marcantă. Nu era decât un omuleţ potolit, păros, care ştia să deseneze în paginile unor pliante de carton găinuşe triste cu priviri înţelepte. Şi am simţit atunci că-mi piere tot cheful de a-mi duce combinaţia până la capăt, adică de a-l „demasca" dintr-o singură lovitură. De aceea l-am întrebat simplu:

— Spune-mi, Dzasohov, de ce ţi-ai schimbat numele?

Tresări şi se lăsă mai adânc în fotoliu, ca şi când l-aş fi izbit cu muchia palmei peste grumaz. Rămase tăcut câteva clipe, apoi răspunse cu un fel de nepăsare:

— Pentru că aşa-mi place.

— Cum adică: aşa-ţi place? Aici nu-i vorba de nişte pantofi: nu-ţi mai plac ăia vechi, îi arunci şi-ţi cumperi alţii. Numele nu e permis să ţi-l schimbi.

— De ce?

— D-aia! Dacă ai fi cerut să te cheme Rembrandt în loc de Dzasohov, poţi fi sigur că nu te-aş fi întrebat nimic. Dar de vreme ce-ţi iei cu de la sine putere numele de Kisleaev, înseamnă că la mijloc e o treabă necurată.

— N-am făcut-o de la mine putere. Mi-am schimbat numele în mod oficial, prin organele de stare civilă!

— Cu ce ocazie? l-am întrebat mirat.

— Cu ocazia căsătoriei mele. Vreau să spun că m-am însurat, şi cu acel prilej am cerut să port numele soţiei. Am avut dreptul s-o fac? Sau n-am avut?

Am clătinat din cap şi i-am spus:

— Te rog să mă scuzi pentru întrebările mele lipsite de tact, totuşi...

Înălţă din umeri:

— Nu-i nimic, daţi-i drumul. Aşa e munca asta, a dumneavoastră. Însuşi faptul că m-aţi invitat aici poate fi socotit drept o lipsă de tact...

— De ce eşti atât de categoric?

— Pentru că dumneavoastră vreţi de fapt să aflaţi dacă nu cumva sunt implicat şi eu în furtul viorii lui Poleakov. Pentru un om cinstit această intenţie a dumneavoastră are prin ea însăşi o doză de ceea ce adineauri aţi numit lipsă de tact.

I-am aruncat o privire, iar el mi-o prinse în aceeaşi clipă, aidoma unui jucător cu experienţă, care izbuteşte să blocheze fulgerător mingea trimisă de adversar.

— Da, da, am priceput, îmi spuse. Aţi vrut să-mi spuneţi că un ins care abia a ieşit din puşcărie nu are dreptul moral de a se numi un om cinstit. Nu-i aşa?

Nu i-am răspuns nimic, iar el rosti pe un ton de concluzie:

— Vedeţi? Tocmai de aceea am hotărât să port de aci încolo numele soţiei mele. Omul cunoscut sub numele urât de Kisleaev[22] are pe plan moral mult mai multe drepturi decât omul cu numele de Dzasohov. Desigur, în faţa celor care nu ştiu că-i vorba de una şi aceeaşi persoană. Spuneţi-mi, ce vă mai interesează?

Mă interesa foarte mult de ce a restituit tocmai acum datoria pe care nu izbutise s-o restituie ani de zile, dar parcă nu-mi venea să-i mai pun şi această întrebare.

---

[22] *Kislîi* - acru.

— Îi cunoşti demult pe Ikonnikov şi pe Poleakov?

— Demult. Încă dinainte de război. Lucram atunci la sala de biliard din Parcul de cultură, iar ei veneau să joace cu mine câte-o partidă.

Am remarcat că-mi spusese „lucram”. Deşi se poate să fi fost într-adevăr o muncă, ba chiar nu tocmai uşoară, de vreme ce lumea venea acolo numai ca să joace cu dânsul.

— Le plăcea jocul de biliard?

— Lev Osipovici joacă foarte bine. Are un ochi excepţional. O mână nervoasă şi foarte sensibilă. Niciodată însă n-a avut îndeajuns suflu sau, cum să-i zic, patimă. Adică nu se încingea ca un jucător adevărat. Jucând cu el, Ikonnikov izbutea totdeauna să câştige partidele. Ce-i drept, aveam uneori impresia că Poleakov se cam lăsa bătut.

— Aţi menţinut această cunoştinţă de-a lungul anilor?

— Pe Lev Osipovici nu l-am mai văzut de foarte multă vreme. Cu Ikonnikov m-am întâlnit până în ultimul timp.

— Mai precis?

— Păi mai precis nici nu se poate. Ultima oară l-am văzut doar cu trei zile înainte de a auzi că a murit.

— Ai discutat cu el despre spargerea din apartamentul lui Poleakov?

— Nu, n-am discutat.

— Curios, am remarcat eu. Era un subiect demn de luat în seamă. Pe Ikonnikov l-a preocupat foarte mult.

— Cred şi eu, surâse Dzasohov în colţul gurii. Să-ţi atârne mereu sabia deasupra capului...

— Cum adică, am făcut-o eu pe naivul. Ce legătură avea cu asta Ikonnikov?

Dzasohov înălţă din umeri, apoi spuse nesigur:

— Nu ştiu cât e de adevărat, însă am auzit că ar fi fost într-un fel bănuit şi dânsul...

— De unde ai aflat aşa ceva? l-am întrebat repede.

— Am auzit... Lumea e mică.

— Şi totuşi? Cine ţi-a spus-o?

— Saşka Sodomski. Ştiu că umblă cu vorbe, însă aşa ceva n-ar fi putut să născocească. Mai ales că s-a certat chiar în faţa mea cu Ikonnikov.

— Din ce cauză?

— Nu ştiu. Eram într-o zi la Ikonnikov, când a venit şi el, vesel nevoie mare. Văzându-l că intră, Ikonnikov s-a îngălbenit la faţă şi i-a spus cu o voce metalică să se ducă la dracu, uitându-i în prealabil adresa.

— Saşka ce-a spus?

— Nimic. Pe ăsta îl poţi scuipa şi între ochi... A plecat, spunând că mai târziu tot lui Ikonnikov o să-i pară rău şi o să-l cheme înapoi.

— Dar despre chestia cu Ikonnikov când ţi-a spus: înainte de întâmplarea asta sau după aceea?

— Înainte, cu câteva zile.

— Cu ce prilej?

— Cu niciun prilej: ne-am întâlnit pe stradă. Ne-am oprit, am stat de vorbă, l-am întrebat ce se mai aude. Atunci mi-a spus şi despre Ikonnikov.

— N-ai putea să-ţi aminteşti mai precis ce anume ţi-a spus?

Dzasohov clătină din cap.

— Nu mai ţin minte. Să ştiţi că nu-mi plec urechea la balivernele lui Sodomski.

— Cam ce fel de om e Sodomski ăsta?

— Cum să vă spun... făcu un gest vag Dzasohov. Trăieşte şi el sub soare. Un om ca toţi oamenii. Difuzează bilete de teatru.

— Observ că vorbeşti despre el fără prea mare

stimă, am spus eu şi l-am văzut că zâmbeşte.

— Toată lumea vorbeşte aşa despre Saşka. Cât despre mine, am pentru asta şi mai multe motive.

— De ce?

— Pentru că va trebui acum să port până la moarte numele atât de elegant de Kisleaev. Iar la treaba asta şi-a pus şi el umărul.

— Cum adică?

— În urmă cu câţiva ani rămăsesem fără lucru şi n-aveam niciun ban. M-am dus într-o zi la Saşka să împrumut vreo câteva ruble. Bani, ce-i drept, nu mi-a dat, însă mi-a spus: cu ceea ce ştii tu să faci, e o prostie să ceri de pomană. Ce anume ar trebui să fac? îl întreb. Zice: nişte scamatorii. Scoate din buzunar o monedă de cincizeci de copeici, o pune pe-o hârtie şi trage împrejur o linie cu creionul. După aceea dă jos de pe un raft colecţia unei reviste vechi, pe nume „*Niva*”, şi-mi arată o poză. Zice: ai putea să desenezi în cercul pe care l-am făcut portretul ţarului Nicolae? N-am ce face şi i-l desenez. Saşka începe să râdă şi-mi zice: gravează efigia asta pe metal şi-ai să câştigi mai multe parale decât cu aiureala ta de biliard. Mai pe scurt, am făcut o matriţă...

Dzasohov tăcu. Avea mâini foarte frumoase, deşi cam prea mari pentru trupul lui mărunţel. Nişte mâini puternice, cu degete prelungi, cu liniile bine conturate ale muşchilor şi tendoanelor. Nu erau câtuşi de puţin agitate. Şi le sprijinise, liniştit, de masă şi nu-i vădeau deloc emoţia care îl stăpânea. Doar din când în când îşi trecea palma peste frizura imposibilă, apoi din nou îşi aşeza pe masă mâinile acelea care se pricepeau să facă nemaipomenite partide la biliard, să deseneze găinuşe cu fizionomii triste şi să confecţioneze matriţe pentru galbeni falşi cu efigia ţarului.

— După aceea ce s-a mai întâmplat? l-am întrebat eu, deşi o ştiam prea bine, citisem chiar în dimineaţa aceea nota care mă interesa, dar care nu amintea nimic despre Sodomski.

— Păi să vedeţi. Saşka n-a mai vrut să ia parte la afacerea aceea, cel puţin aşa mi-a spus mie. Într-o zi m-a vizitat un cetăţean, mi-a luat matriţele, iar după câtva timp mi-a adus galbenii gata turnaţi. Mi-a dat şi adresa la care trebuia să-i duc, zicându-mi că totul, chipurile, e aranjat: n-am decât să ofer monedele şi să primesc suma cuvenită...

Cei la care se dusese Dzasohov – nişte speculanţi şi escroci – erau urmăriţi de miliţia economică şi, printr-o coincidenţă, la ora când Dzasohov ajungea acolo, în apartamentul acestora se făcea percheziţie. Dzasohov fu reţinut, iar asupra lui se găsiră falsele monede de aur. Ancheta stabili ulterior că între escrocii aceia şi Dzasohov n-a existat nicio legătură, iar el refuza să divulge numele complicilor. Fu condamnat la trei ani de colonie cu regim obişnuit.

— De ce n-ai amintit de Sodomski în cursul anchetei?

— De ce? Pentru că nu eram un copilaş pe care să-l fi dus pe drumul pierzaniei demonul de Sodomski. Când i-am acceptat propunerea, ştiam prea bine la ce mă puteam aştepta. Numai că m-am păcălit...

— După câte îmi dau seama, însă, organizatorul infracţiunii era Sodomski. Iar de tras consecinţele le-ai tras numai dumneata...

— Poate că nu el a fost organizatorul. Poate că a acceptat doar să i se plătească o anumită sumă în chip de comision. Şi-apoi cred că nu m-aţi înţeles: să ştiţi că sentinţa tribunalului n-am primit-o câtuşi de puţin cu bucurie şi cu căinţă.

— Să te bucuri chiar că nu era cazul. Cât despre căinţă, n-ar fi stricat să te încerce oleacă. Poate că pedeapsa ţi-ar fi fost mai mică.

— Mi-au dat şi aşa o pedeapsă prea mare. Doar din cauza aşa-zisei mele infracţiuni n-a avut nimeni de suferit.

Am început să râd:

— Ai avut ghinion să nimereşti peste o percheziţie...

Dzasohov dădu din mână a pagubă:

— Ba eu voiam să spun altceva. Un om cinstit nu s-ar apuca să cumpere monede de aur, chiar dacă ar şti precis că nu sunt false. Prin urmare, nici în cazul când infracţiunea mi-ar fi reuşit, n-ar fi fost nicio nenorocire: vezi doamne, s-au păcălit nişte escroci între ei!

Am zâmbit şi am dat din umeri:

— Şeful meu zice că fiecare trebuie să-şi vadă de treburile lui. Pedepsirea unor escroci cade în sarcina noastră. Pe dumneata asta nu te privea câtuşi de puţin: puteai să te ocupi în continuare de treburile dumitale. Doar nu putem admite ca infractorii să-şi facă dreptate după cum îi taie capul.

— Nici n-am spus aşa ceva, clătină din cap Dzasohov.

— Şi totuşi mai e ceva care mă lasă nedumerit, i-am spus.

— Ce anume, îşi ridică el, liniştit, privirea.

— Vreau să ştiu ce te-a făcut să-mi povesteşti totul abia acum, fără s-o fi mărturisit la ancheta care a avut loc?

Dzasohov scoase din buzunar un pachet de „Kazbek”, luă o ţigară, suflă în muştiucul de carton, bătu cu vârful ţigării în palmă, apăsă muştiucul în

două locuri, aprinse ţigara, scutură chibritul, să-l stingă, şi îl aruncă în scrumieră. Trase un fum, apoi îl trimise în sus, spre tavan. Toate acestea le făcu fără grabă, atent, cu mult calm şi tocmai calmul acesta avu darul să-mi displacă: vădea o încăpăţânare lăuntrică, un fel de imobilitate a sentimentelor, asemănătoare cu liniştea nenaturală a unui petec de apă acoperit de ulei, în clipele când în jur se zbuciumă valurile, iar stropii sar cât colo. Dzasohov mai trase de câteva ori din ţigară, apoi spuse:

— Am făcut-o acum, pentru că subiectul cu pricina a fost demult epuizat. Dumneavoastră doar n-o să daţi fuga să redeschideţi dosarul, pentru că aţi depistat probe suplimentare. Şi-apoi nici eu n-aş confirma cele ce vă spun acum.

— De ce?

— Pentru că am lichidat definitiv cu viaţa de atunci, cu toţi oamenii şi cu toate faptele – bune şi rele – de care am fost cândva legat. Nu mi-au mai rămas din viaţa aceea decât doi oameni la care am continuat să ţin. Ikonnikov şi bătrânul acela, niţel caraghios: frizerul Solomon Katz. Ikonnikov însă a murit...

— În viaţa cea nouă ai găsit ceva mai bun?

— Totul. Abia la vârsta de patruzeci şi şase de ani am aflat că mă pricep să fac desene care, nu ştiu de ce, dar sunt pe placul copiilor. De aceea mă grăbesc să recâştig măcar o parte din ceea ce n-am făcut altcândva şi ceea ce ar fi trebuit să fac toată viaţa. Nu ştiu dacă m-aţi înţeles?

— Te-am înţeles perfect, am dat eu din cap, apoi, luându-mi în sfârşit inima în dinţi, i-am spus: Aş dori să ştiu următorul lucru: de mai mulţi ani de zile trebuia să-i restitui lui Katz, frizerul, o datorie. N-ai făcut-o decât aseară. Cum se explică acest lucru?

Mă privi nedumerit, mă cercetă apoi cu mai multă atenţie şi, în cele din urmă, izbucni în râs:

— Dumneavoastră eraţi acela cu săpunul pe faţă? Mă tot străduiam să-mi amintesc unde v-am mai văzut ochii...

— Da, eu am fost.

— Datoria am restituit-o din drepturile de autor pe care le-am primit pentru cărticica asta, şi făcu un gest spre pliantul cu găinuşa Reaba, care zăcea pe un colţ al biroului.

— Foarte bine. O ultimă întrebare: ce legătură putea să existe între Ikonnikov şi Sodomski?

— Pe vremuri, Sodomski era impresarul permanent al lui Ikonnikov, spuse Dzasohov. Îi organiza toate recitalurile. Până la urmă a ieşit cu scandal şi Ikonnikov l-a dat afară...

— Mai târziu s-au împăcat, nu-i aşa?

— Da, s-au împăcat. Paşa Ikonnikov nu mai era cel din trecut.

— Scandalul de ce a avut loc? l-am mai întrebat, gândind că după ce voi ieşi la pensie şi întrebările mele îşi vor pierde rostul profesional, cu siguranţă că voi deveni un model de cucoană care umblă cu bârfeli de la un vecin la altul. Asta datorită experienţei în a culege tot felul de informaţii din viaţa personală a oamenilor.

— Nu ştiu decât aşa, în linii mari... spuse Dzasohov şi se frecă înfrigurat pe obrajii lui sârmoşi.

— N-am nevoie să-mi povesteşti cu de-amănuntul.

— Păi să vedeţi: într-o zi Ikonnikov l-a trimis pe Sodomski să ia cu împrumut o vioară de la fondul de repetiţii. Pentru unul din elevii săi...

— Stai niţel. Ikonnikov a avut elevi?

— Cum să nu? făcu Dzasohov. Sigur că a avut.

— Eşti convins?

— Bineînţeles. Pe câţiva dintre ei i-am şi cunoscut.

— Bine. Te rog să mă scuzi că te-am întrerupt. Să continuăm. În primul rând, ce înseamnă fondul de repetiţii?

— Ce să însemne? Există la Filarmonică un fel de depozit, dat în grija unui pensionar. În depozit se află tot felul de instrumente muzicale, pe care moşul le dă cu împrumut acelor interpreţi, ale căror instrumente se defectează, sau mai ştiu eu ce li se întâmplă. Instrumentele din depozit sunt nişte vechituri. Vine Sodomski acolo, umblă prin ele, şi, având un ochi foarte ager, găseşte o vioară veche, roasă, fără nicio strună pe ea, ba pe deasupra şi murdară de var. Ia omul vioara şi dă fuga la meşterul Batişcev care se ocupă tocmai de repararea viorilor. Ăsta când o vede sare în sus de bucurie: pasămite vioara aceea data de pe la începutul secolului al optsprezecelea, constructorul fiind, după toate probabilităţile, italianul Bergonzi[23] sau, în cel mai rău caz Vincenzo Panormo[24]. Pe scurt, din ziua aceea vioara despre care vă spun n-a mai fost văzută. Chiar a doua zi Sodomski vine la miliţie şi declară că, mergând cu un troleibuz, a aţipit, şi-atunci cineva i-a furat vioara pe care o avea cu el. Cei de la miliţie îl întrebă: era o vioară scumpă? Zice: da de unde!, o vechitură din fondul de repetiţii. Totuşi vă rog s-o căutaţi: oricum, e un bun al statului. Miliţia, desigur, n-a găsit nimic, pentru că nici n-avea ce să găsească, iar Sodomski a tăcut mâlc, a luat de la fond o altă vioară şi i-a dus-o

[23] Carlo Bergonzi (21.12.1683 – 09.02.1747) – lutier italian care a lucrat cu Hieronymus Amati, Joseph Guarneri, şi a fost considerat cel mai bun elev al lui Antonio Stradivari.

[24] Vincenzo Trusiano Panormo (1734–1813) – lutier italian.

lui Ikonnikov. Peste un an de zile, Sodomski vine iar la fond, arată adeverinţa eliberată de miliţie şi consimte, întristat, să achite costul viorii furate. De costat, l-a costat, desigur, o nimica toată, iar toată treaba asta n-ar fi aflat-o nimeni nici în ziua de astăzi, dacă nu s-ar fi întâmplat ca meşterul Batişcev să facă parte la un moment dat din comisia de inventariere a filarmonicii. Batişcev şi-a dat seama despre ce e vorba şi a susţinut sus şi tare că în urmă cu un an Sodomski i-a adus o vioară care părea să fie un Bergonzi sau un Vincenzo Panormo. L-au chemat imediat pe Sodomski, dar el a râs şi le-a spus: cred că-i doar o impresie a preastimatului nostru meşter. Bineînţeles, l-au dat afară. De-atunci s-a apucat să difuzeze bilete.

I-am semnat lui Dzasohov permisul de intrare pe care se afla notat numele de Kisleaev, el s-a ridicat de pe scaun, mititel, uscăţiv, cu nemaipomenita lui claie de păr pe cap, iar eu m-am gândit că seamănă mult de tot cu o pensulă de bărbierit pusă în picioare.

— Dacă pliantul vă place, puteţi să vi-l opriţi, îmi spuse, arătând spre găinuşa Reaba cea cu privirea biblică: tristă şi înţeleaptă. Mai am destule acasă.

— Îţi mulţumesc.

— Pentru nimic, dădu el din umeri. La revedere...

Capitolul 3
„...Pogoară de viu în viul mormânt...”

Sunaţi, clopote, sunaţi! Dangătul vostru să trezească din amorţire oraşul acesta adormit, să răsune pe străzile lui ca un glas al fericirii! Înalţă-se vâlvătaia făcliilor, petardele să-şi zvârle focul spre înălţimi!

Trosnesc doagele butoaielor de stejar, curge gârlă purpuriul vinaţ. Poate chianti e pe sfârşite? Spuneţi şi vi se va mai aduce. Astăzi toată lumea trebuie să se simtă în voie.

Căci astăzi, în cea din urmă zi a veacului care e pe sfârşite, meşterul Antonio Stradivari, rămas văduv la vârsta de cincizeci şi cinci de ani, şi-o aduce în casă pe noua lui soţie. O cheamă Maria Zambelli şi abia a împlinit vârstă de şaptesprezece ani. N-au decât să râdă oamenii proşti şi invidioşi, zicând că meşterul e bătrân, că şi-a ales frumoasa soţie spre bucuria altora. În faţa oamenilor mari însuşi timpul ajunge nevolnic, căci ei trăiesc în prezent aidoma unor călători osteniţi, ajunşi în odaia din spate a unei trattorii: partea cea mai de seamă a vieţii le e viitorul. Şi dacă meşterul a cunoscut dragostea la o vârstă înaintată, înseamnă că abia de aici îi începe tinereţea, înseamnă că înţelepciunea lui, încălzită la flacăra duioşiei, va da roade şi mai bogate. Aşa gândea Antonio Stradivari.

Şi tot atunci, bătrânul Andrea Guarneri, care îşi trăia, sleit de puteri, ultimele zile într-un bordei dărăpănat, îi spuse nepotului său Giuseppe:

— Stradivari e un mare meşter. Dar adevărata lui

măreţie încă va să vină.

— De ce crezi, signor, că va fi aşa precum spui? îl întrebă Giuseppe, un băieţel mic de statură chiar pentru vârsta lui, cu pieptul scobit şi cu capul mare.

— Pentru că omul acesta e un mare talent, spuse bătrânul, tuşind şi scuipând întruna. Pentru că îşi iubeşte meseria mai mult decât orice altceva. Pentru că e înţelept şi lacom ca însuşi Satana. Pentru că o viaţă întreagă a avut noroc. Norocul i-a scos în cale şi pe fetiţa asta.

— Nu te înţeleg, făcu Giuseppe. Tata spune că ştiinţa pe care meşterul Stradivari a căpătat-o de la Amati e o ştiinţă diavolească.

Andrea tuşi îndelung, apoi râse:

— Tatăl tău mi-e fiu şi nimeni nu poate şti mai bine cât e de prost şi de laş. Să nu-l crezi ce spune. O viaţă întreagă s-a temut de toate: de Dumnezeu, de oameni, de greutăţi, de mine, iar acum, deşi te stâlceşte în bătaie, începe câte niţel să se teamă şi de tine. Dacă vrei să ajungi şi tu un meşter adevărat, trebuie să pleci de acasă.

— Cum am să-mi duc zilele? Doar n-am decât doisprezece ani? spuse Giuseppe şi ochii i se umplură de lacrimi. Ştii prea bine că ameţesc şi mă înjunghie în piept chiar atunci când urc în fugă o scară.

— Crede-mă, băiete, că nimicnicia înconjurată de pace şi de belşug nu te face mai fericit. Îţi vei putea înfrânge lipsa de putere doar încercând să te depăşeşti pe tine însuţi.

— Oare omul e în stare să facă aşa ceva? îl întrebă cu spaimă Giuseppe.

— Este, dădu ostenit din cap Andrea. Eu, de pildă, am dus o viaţă lipsită de înţelepciune şi cumpătare, de aceea n-are niciun rost să-mi pară rău după ea. Un singur lucru am ajuns totuşi să-l ştiu foarte bine: ceea ce izbuteşte omul să facă în viaţă, adică opera

mâinilor şi a inimii lui, poate să-l facă puternic, atotştiutor şi fără frică de moarte.

— Mâinile îmi sunt nevolnice, iar inima mi-e mută. Ce-aş putea să fac pentru oameni?

— În schimb, ai o ureche fină, mintea ţi-e ageră şi iscoditoare, iar sufletul ţi-e plin de bunătate. Şi dacă vei ţine minte că pentru a învăţa nu există ziua de mâine, ci numai cea de astăzi, peste zece ani vei ajunge un mare meşter şi vei cunoaşte şi tu bucuria lucrului împlinit.

Giuseppe îşi întinse spre bunicul său braţele subţiri, uscăţive:

— Dumneata însă nu te mai scoli din pat, căci ochii îţi sunt lipsiţi de vedere, iar tata nu vrea să mă înveţe. Gândul lui e să mă trimită la şcoala aceea de călugări. Şi-atunci cum pot eu să învăţ ca să ajung la ceasul împlinirilor?

Andrea râse cu glas răguşit, şuierător:

— Tatăl tău nu te-ar putea învăţa nimic. E un meşter prost. Ţine minte ce-ţi spun: dacă îmi vei urma povaţa, va veni un timp când până şi el, tatăl tău, va încerca să te imite, iar ultimii ani din viaţă îi va trăi în lumina gloriei tale.

— Cine îmi va deschide calea spre adevăr şi împlinire? întrebă cu amărăciune Giuseppe. Doar nu Stradivari.

— Nu, băiete, meşterul ăsta vestit n-o să te ia ucenic. N-o va face pentru că eşti prea neştiutor şi nevolnic.

— Dar dacă am să mai învăţ între timp? întrebă cu speranţă în glas Giuseppe.

Andrea clătină din cap:

— Nu te va lua nici atât. Tu, Giuseppe, n-ai avut noroc, căci toţi copiii lui Stradivari sunt lipsiţi de talent...

— Şi ce-i cu asta? făcu nedumerit băiatul.

— Ai fi putut să-i ajungi ucenic, numai în cazul

când măcar unul din fiii lui i-ar fi moştenit talentul. Atunci lui Stradivari nu i-ar fi fost teamă să te înveţe, căci numai după mai mulţi ani de zile, luându-te la întrecere cu fiul lui, s-ar fi văzut cine dintre voi e mai bun. El însă a şi aflat că nu le va putea lăsa copiilor săi decât însemnările pe care le-a făcut de-a lungul anilor, precum şi câteva secrete ale măiestriei sale: ci singuri n-ar mai putea descoperi nimic nou. Iar să-i dăruiască micului Guarneri întreaga lui ştiinţă nu l-ar lăsa inima.

— Oare o comoară poate, într-adevăr, să ajungă în mâinile oricui şi-o doreşte? îşi miji ochii a îndoială Giuseppe.

Andrea îşi coborî pleoapele grele, cafenii, iar chipul îi căpătă o expresie de amărăciune şi tristeţe. Glasul abia i se mai auzi:

— Cunoaşterea, băiete, nu-i o comoară şi nici şansa pe care ţi-o poate oferi un duel, ci însuşi lăcaşul în care îţi sălăşluieşte spiritul. Iar de înălţat acest lăcaş nu-l poţi înălţa decât printr-o muncă îndârjită...

Bătrânul aţipi, dar băiatul îi puse mâna pe umăr şi îl întrebă, stăruitor:

— Spune-mi: este oare Stradivari un meşter mai bun decât dumneata?

Andrea Guarneri nu deschise ochii şi numai uşoara zvâcnire a pleoapelor dovedea că nu doarme. Pe urmă îşi dezlipi buzele palide:

— Da, Giuseppe. Stradivari e un meşter mai bun decât mine

— Bine, dar după ce bei câte o sticlă de chianti, începi să strigi în gura mare că nu-i decât un escroc, şi că numai dumneata ai har de la Dumnezeu.

— Nu sunt eu cel care ţipă, spuse Andrea. Ţipă vinul şi prostia din capul meu. Tu trebuie să trăieşti mult şi viaţa nu-ţi va fi deloc uşoară. De aceea să nu uiţi niciodată că oamenii înzestraţi cu talent nu sunt

în stare să şi-l cântărească prin ceea ce ar putea el să dea. Ei îl judecă numai prin ceea ce a dat până atunci. Şi acum lasă-mă: sunt ostenit şi vreau să dorm.

— Dar nu mi-ai spus ce să fac! Ce să întreprind!

— Asta n-o ştiu nici eu. Îţi dau doar o povaţă pornită din inimă: mâine, în zorii zilei, pleacă spre Mantua o diligenţă. Roagă-te de surugiu sau ia-o pe jos, dar la Mantua să ajungi cu orice preţ. Caută-l acolo pe meşterul Gisalberti şi du-i rugămintea mea cea de pe urmă: să facă din tine un om adevărat. Peste cinci ani întoarce-te la Cremona şi roagă-te de Stradivari. Mai ştii: poate s-o îndura de tine. Nimeni nu ştie ce-i pregăteşte ziua de mâine.

. . . . . .

Relatându-i Lavrovei amănuntele celor aflate de mine şi dându-i sarcina de a-l interoga pe Sodomski, am hotărât s-o asist şi eu, pentru a urmări reacţiile acestuia: confruntarea directă te face să scapi uneori anumite nuanţe din comportarea celui interogat.

Alexandr Eremeevici Sodomski veni, aşa cum îl şi invitasem, exact la ora 15. Obrăjorii de un trandafiriu aprins îi sclipiră în uşă ca nişte semnale luminoase. Îşi scoase căciula de blană, turtită în părţi, şi-o aşeză pe braţul stâng, îndoit din cot, ca pe un tricorn napoleonian, şi rosti pe un ton oficial.

— Numele meu e Sodomski. Vă doresc toate cele bune.

Lavrova râse cu o oarecare ironie şi îl întrebă:

— Ne salutaţi de venire sau de plecare?

— Ce vreţi să spuneţi cu asta? o întrebă, nedumerit, Sodomski.

— Nimic deosebit, răspunse, netulburată, Lavrova.

Ştiam doar că formula asta a salutului se foloseşte la plecare.

— Zău? se miră Sodomski. Ca să vedeţi! Înseamnă că am păţit-o cam la fel cu un prieten de-al meu. În fiecare dimineaţă îi spunea sectoristului cu care era vecin: „Bună-seara”. Într-o zi, vecinul l-a întrebat de ce îi tot zice în felul ăsta. Amicul meu i-a răspuns cu multă sinceritate că atunci când întâlneşte un miliţian vede negru în faţa ochilor.

— Prin urmare, văzându-ne pe noi vi s-a întâmplat la fel?

— Doamne fereşte! exclamă cu înverşunare Sodomski. În această falnică instituţie, omul cu conştiinţa curată rămâne pe deplin liniştit.

— Adeseori liniştea asta nu se datoreşte decât faptului că omul respectiv şi-a cam uitat trecutul, observă cu mult calm Lavrova.

— Perfect adevărat, rosti cu fermitate Sodomski. Câţi dintr-ăştia n-am întâlnit şi eu!...

Individul acesta obraznic, cu felul lui dulceag şi sâcâitor de a fi, îmi displăcu din prima clipă. Există un asemenea tip de oameni: durdulii, impertinenţi, cu pielea albă, părul roşu ca focul, obrajii trandafirii şi vocea insinuantă. Natura parcă i-ar fi creat special ca să joace roluri de ticăloşi pe la teatrele de provincie.

Între timp, Sodomski îşi scoase paltonul, ne cercetă dezaprobator cuierul – un cui bătut în perete – apoi întrebă, politicos:

— Iertaţi-mă, nu cumva, aveţi la dispoziţie un umeraş?

— Nu avem, i-o tăie Lavrova. Cel care vine într-o instituţie, trebuie să-şi lase paltonul la garderobă.

— Perfect adevărat, aprobă şi de data aceasta Sodomski. Venind însă într-o instituţie din care nu ştii

în ce direcţie ai să pleci, e mai bine să-ţi ai paltonul la îndemână. Ha-ha, să ştiţi că-i o glumă.

— Faceţi nişte glume savuroase, clătină din cap Lavrova. Să ştiţi însă că nici în acele locuri misterioase, spre care se îndreaptă uneori vizitatorii noştri, nu li se oferă umeraşe. Ha-ha, să ştiţi că asta nu-i o glumă.

— Acolo, treaba asta nu mai contează. Căci aşa cum se spune: existenţa determină conştiinţa, rosti Sodomski şi îşi scuturǎ cu un bobârnac o scamă inexistentă de pe reverul sacoului bine călcat. Apropo, dacă se poate, aş vrea să vă întreb ceva...

— Se poate, făcu sec Lavrova.

— Nu ştiţi cumva: la New-York există femei ofiţeri de poliţie?

— Există. De ce mă întrebaţi?

— Păcat. Credeam că-i o cucerire de-a societăţii noastre. Uite, stau şi mă gândesc: o femeie, fiinţă subţire, delicată, să se ocupe de urmărirea pungaşilor!...

— Foarte bine. Aţi stat, v-aţi gândit şi cu asta basta. Vă rog să-mi spuneţi numele dumneavoastră, locul şi data naşterii, ocupaţia...

— Vai-vai-vai, sunteţi atât de tânără şi-aveţi o memorie atât de slabă, râse Sodomski. Doar n-au trecut nici zece minute de când mi-am declinat numele...

Râdea cu glas subţire, cu un fel de chiţăit vesel, aproape înecându-se de bucurie. Mi-am dat seama că se hotărâse s-o scoată cu orice preţ din fire pe Lavrova: unui escroc inteligent îi este mult mai la îndemână să discute cu un anchetator enervat. Ar fi fost însă prea devreme să intervin în discuţie: voiam ca Lavrova să schimbe ea însăşi tonul convorbirii. Ea

însă îi trimise vizitatorului nostru un surâs senin şi îi spuse cu multă blândeţe:

— Ascultă, stimabile, eu cred că n-ar fi trebuit să te bucuri de libertate încă din urmă cu vreo opt ani. Aşa că te rog să fii mai potolit. Şi să-mi răspunzi precis la toate întrebările...

— Desigur, desigur. N-am făcut decât o glumă, se retrase deîndată Sodomski spre tranşeele sale.

— Glume dintr-astea să le faci cucoanelor dumitale! i-o tăie Lavrova. Mie te rog să-mi răspunzi la întrebări.

Sodomski îşi lipi de revere mâinile durdulii cu degete boante:

— Vai de mine! Sigur că vă răspund. Mă numesc Alexandr Eremeevici Sodomski, sunt născut în anul 1926, am studii superioare neterminate şi lucrez la Ministerul Culturii...

Lavrova îşi ridică ochii de pe formularul interogatoriului şi se apucă să-l studieze cu atenţie pe cel dinaintea ei. O făcu timp de vreun minut şi mai bine, până ce Sodomski începu să se foiască pe scaun:

— Ce s-a întâmplat? întrebă în cele din urmă.

— Spune-mi, nu cumva eşti dumneata şeful serviciului de protecţie a monumentelor culturii? întrebă cu multă seriozitate Lavrova.

— Nu. Eu duc o activitate organizatorică.

— Mai precis? insistă Lavrova.

Sodomski mişcă încurcat din umeri, apoi mormăi nedesluşit:

— Sunt distribuitor principal la Casieria centrală pentru difuzarea biletelor de concert şi de teatru. Apropo, n-aţi vrea să vă duceţi mâine la teatrul din Taganka? E o piesă a lui Dean Reed. Ca să faci rost de

un bilet trebuie să te înscrii pe listă cu o lună înainte. Ăsta-i un autor foarte talentat: mai demult era un fluieră-vânt, o făcea pe cântăreţul, iar acum i-a venit în minte să scrie o piesă de teatru şi, imaginaţi-vă, are un succes nemaipomenit...

Mi-am pus repede ziarul în faţă, iar Lavrova nu se putu abţine şi izbucni într-un râs cu hohote. Pentru orice eventualitate, Sodomski chicoti şi el, apoi întrebă nedumerit:

— De ce râdeţi?

— Ascultă, Sodomski, dumneata eşti totuşi un om care a frecventat o facultate. Cum poţi să fii atât de ignorant? John Reed – mă auzi, John Reed, nicidecum Dean Reed – a scris în urmă cu cincizeci de ani o carte şi, curând după aceea, a murit. Abia mai târziu, cartea i-a fost dramatizată. Aşa că în niciun caz n-ar fi putut s-o facă pe cântăreţul.

Sodomski oftă uşurat:

— A murit? Credeam că v-am supărat din nou cu ceva.

— În fine... Spune-mi: lucrezi demult ca distribuitor de bilete? Şi cu ce prilej ai ocupat acest post?

— Vai de mine! Lucrez aici de-atâţia ani, încât mi-am şi uitat data de angajare. Iar de ocupat postul, l-am ocupat în mod obişnuit: am venit la serviciul de cadre şi-am fost primit.

— Unde ai lucrat până atunci?

— Am fost impresar de concerte la Filarmonică.

— De ce ţi-ai schimbat locul de muncă?

— Sănătatea, starea proastă a sănătăţii mele, ăsta a fost motivul. La vremea ei, nici armată n-am făcut, pentru că am o deformaţie a pieptului.

Spre a fi mai convingător, Sodomski se bătu cu palma peste pieptul durduliu.

— Am o constituţie de intelectual.

— De intelectual în prima generaţie, observă Lavrova. Spune-mi cu ce solişti ai lucrat dumneata?

— Au lucrat cu mine mai mulţi dintre ei. Chiar aşa puteţi să şi notaţi: o serie întreagă de cunoscuţi muzicieni sovietici.

Lavrova zâmbi în colţul gurii şi îl întrebă:

— Ikonnikov a lucrat cu dumneata?

— Cum să nu? Pe vremuri a fost şi el un violonist destul de bun, însă n-a prea dat rezultate. Avea o fire care lăsa de dorit...

— De ce n-ai mai lucrat cu el?

— N-am reuşit să ne împăcăm. Doar v-am spus că avea un caracter nesuferit, şi-apoi, ca toate geniile şi persoanele cu veleităţi de conducători, care n-au fost în stare să se realizeze, suferea de mania persecuţiei.

— Te rog să ne relatezi şi întâmplarea cu vioara care a dispărut din fondul de repetiţii.

Sodomski îşi dădu peste cap ochii palid-albaştri, aproape albi, încercând din răsputeri să simuleze efortul de aducere-aminte.

— Cu care vioară? întrebă, trăgând vizibil de timp.

— Cu cea care datează din prima jumătate a secolului al optsprezecelea, autorul ei prezumtiv fiind Bergonzi sau Vincenzo Panormo. Luată de dumneata pe numele lui Ikonnikov. Şi, chipurile, furată din troleibuz.

— A-a! Despre asta era vorba! Vasăzică, aţi auzit şi dumneavoastră tâmpenia? Dacă autorul ei a fost Bergonzi, atunci să ştiţi că şi eu sunt John Reed.

— Avem la îndemână declaraţia în acest sens a meşterului de viori Batişcev.

— Permiteţi-mi să vă dau şi eu în scris că am văzut alaltăieri la gâtul soţiei lui Batişcev diamantul „Orlov”.

Atunci veţi mai avea la îndemână încă o declaraţie.

— Aşa ceva s-ar numi denunţ calomnios, spuse Lavrova. Şi cu ancheta pe care o întreprindem nu are nicio legătură.

Hm, păcat! Aici Lavrova dăduse greş. Şi pentru asta Sodomski de bună seamă nu va întârzia s-o pedepsească, într-adevăr, râse încet şi spuse cu mult respect:

— Îmi permit să vă atrag atenţia că v-aţi cam pripit. Deocamdată, stând pe acest scăunel, atât meşterul Batişcev cât şi distribuitorul de bilete Sodomski au, din punct de vedere juridic, absolut aceleaşi drepturi: amândoi sunt nişte cetăţeni demni, nefiind compromişi prin nimic. Şi nu cetăţeni oarecare, ci cetăţeni sovietici, având adică toate garanţiile cu privire la securitatea, onoarea şi demnitatea lor. Asta atât timp, cât dumneavoastră nu veţi putea dovedi că sunt, dimpotrivă, un cetăţean rău. Or aşa ceva o să izbutiţi atunci când mi-oi vedea şi eu ceafa.

— Dar despre galbenii aceea falşi ce-ai avea de spus: nici ei n-au darul să te compromită? întrebă Lavrova şi aceasta îi constitui o retragere strategică, regruparea din mers a forţelor.

— Deloc, răspunse ferm Sodomski. Cunosc într-adevăr că prostul acela de Dzasohov mă vorbeşte de rău. Gura însă nu i-o pot astupa. Un prost rămâne un prost. Mai ales când e vorba şi de un escroc, prins cândva cu ocaua mică. Să ştiţi că nu m-ar mira deloc dacă aş afla că tot el a furat şi vioara lui Poleakov.

— De ce?

— Pentru că un escroc deştept se deosebeşte de unul prost prin aceea că nu fură ceea ce se poate fura uşor, ci un obiect care se poate fura fără să comporte

riscuri. Or vioara asta *Stradivarius* va fi căutată de miliţie şi peste o sută de ani. În cele din urmă tot va fi găsită.

— Cred şi eu. Doar nu-i o vioară care să zacă murdară, neştiută de nimeni, în depozitul unui fond de repetiţii, surâse ironic Lavrova.

— Mă rog, dacă vă convine mai mult, se poate aduce şi un asemenea exemplu, spuse cu o obrăznicie făţişă Sodomski.

— Spune-mi, ce-ai făcut în noaptea când s-a comis furtul viorii?

— Permiteţi să vă întreb: când anume s-a comis acest furt?

— În noaptea de cincisprezece spre şaisprezece octombrie.

— În noaptea aceea am dormit acasă la mine.

— Poate să confirme cineva acest lucru?

Sodomski râse:

— Lucrul ăsta nu trebuie să-l confirme nimeni. Dacă eu vă spun că am dormit acasă, înseamnă că aşa este. Dacă vă îndoiţi de acest lucru, trebuie să-mi dovediţi dumneavoastră că în noaptea respectivă n-am dormit acasă, ci am făcut cu totul altceva.

— Ai perfectă dreptate, fu de acord Lavrova.

— În afară de asta, e doar o impresie a dumneavoastră că aş fi un om rău. Ce-i drept, nu sunt un înger, însă nici nu cred că mi-aţi putea arăta pe cineva care să aibă această calitate. Toţi oamenii au păcate. Fiecare din ei are câte o pagină dubioasă în biografia sa. Până şi în viaţa dumneavoastră cred că există lucruri despre care n-o să vă apucaţi să strigaţi pe la răscruci.

— Nu e cazul să strigi nimic pe la răscruci, observă Lavrova. Asta ar contraveni ordinii publice.

— Dacă oamenii ar striga pe la răscruci spre a-şi mărturisi păcatele, ordinea publică n-ar avea decât de câştigat, spuse cu veselie în glas Sodomski. Oamenii însă vorbesc cu mai multă plăcere despre păcatele pe care le-au săvârşit alţii. Apropo, numele meu nu v-a atras atenţia?

— Are vreo importanţă?

— Nu. Voiam doar să vă amintesc că Dumnezeu a revărsat foc şi pucioasă asupra oraşelor Sodoma şi Gomora pentru că acolo nu se mai aflau pe vremea aceea nici măcar zece oameni virtuoşi. Să ştiţi că n-aş putea garanta soarta nici unui alt oraş din lume în cazul când lui Dumnezeu i-ar veni în minte să repete această absurdă verificare.

Lavrova clătină din cap:

— Am impresia că pesimismul dumitale este o expresie fidelă a felului în care te-ai obişnuit să-i vezi pe oameni.

— Ce să fac? Doar nu eu i-am făcut să fie aşa cum sunt. Şi în general, dacă aş fi anchetator, i-aş scutura în primul rând pe oamenii care par să nu aibă niciun păcat. Asta pentru că oameni lipsiţi de păcate nu există şi cu cât are cineva un chip mai angelic, cu atât mai îngrozitoare îi sunt păcatele pe care le ascunde.

— M-da, urâtă părere ai despre oameni... rosti, întrucâtva derutată, Lavrova. Din fericire, câinele care latră nu muşcă.

— Tot ce se poate, spuse calm Sodomski. Spuneţi-mi: în cursul acestei anchete, de pildă, ce fel de oameni aţi întâlnit mai des: oameni buni sau oameni răi.

— Oameni răi, spuse Lavrova.

— Păi vedeţi! Ce v-am spus eu? se bucură Sodomski.

— Prostii! i-o tăie Lavrova. Dacă n-aş fi căutat vioara *Stradivarius*, ci un manuscris pierdut şi, în afară de asta, n-aş fi fost Lavrova, inspector în miliţia judiciară a Moscovei, ci Irakli Luarsabovici Andronnikov, profesor în ştiinţe filologice, atunci aş fi întâlnit cu siguranţă o mulţime de oameni minunaţi: deştepţi, buni şi cinstiţi. Eu însă caut un obiect furat – mă-nţelegi: furat! – şi din această pricină, în loc să stau de vorbă cu un om plăcut şi inteligent, trebuie să-ţi ascult principiile astea dubioase.

— Vasăzică, nu mă consideraţi un om plăcut? o întrebă Sodomski.

— Scuză-mă, te rog, pentru sinceritatea cu care îţi răspund, dar să ştii că, într-adevăr, n-am să-mi amintesc despre dumneata cu prea multă plăcere.

Sodomski râse cu satisfacţie:

— Ce să fac: dragoste cu sila nu se poate. Credeţi însă că a fi om plăcut e mare lucru? Cel mai plăcut dintre oamenii pe care îi cunosc este Grişka Belaş. E şi un băiat bun. Sunt însă convins că a făcut şi el niscaiva porcării în viaţă.

— Ce te face s-o crezi? îl întrebă, încruntată, Lavrova.

— Nu ştiu. E o impresie. Şi-apoi nu cred că a umblat pe lângă Ikonnikov doar aşa, de florile mărului. Am impresia că au învârtit cândva nişte afaceri...

Nu, cuvintele acestea nu puteau fi considerate drept un argument întâmplător. O asemenea frază constituia o adevărată declaraţie. Mi-am dat seama că este cazul să intervin. Pe neaşteptate Sodomski se întoarse el însuşi spre mine şi mă întrebă:

— Dacă nu mă-nşel, sunteţi inspectorul Tihonov?

— Nu te-nşeli, Sodomski, am dat eu din cap. Sunt,

într-adevăr, inspectorul Tihonov.

Apoi am adăugat pe un ton politicos:

— O asemenea popularitate printre distribuitorii de bilete mă flatează. Totuşi nu-mi amintesc să ne fi făcut cineva cunoştinţă.

Dintele de aur al lui Sodomski sclipi, triumfător:

— După cum vă închipuiţi şi dumneavoastră, într-un cerc de oameni cu preocupări asemănătoare se poartă astăzi multe discuţii despre omul care îi scutură de-a rândul pe cei ce fac parte din lumea muzicală. Ca să afle cât mai multe amănunte despre furtul viorii *Stradivarius*. Prin urmare, chiar dacă aş fi fost un om mai plăcut şi mai puţin inteligent, tot mi-aş fi dat seama că bărbatul care în timpul interogatoriului de faţă e prezent în birou, se uită în ziar şi-mi ascultă fiecare cuvânt, nu poate fi altcineva decât inspectorul Tihonov. Ce ziceţi, v-am plăcut?

— Da, mi-ai plăcut, am încuviinţat eu. Cât despre faptul că nu i-ai plăcut inspectoarei Lavrova, asta nu trebuie să te necăjească. Gusturile, după cum ştii, nu se discută. În ceea ce priveşte ziarul, aici e doar o impresie a dumitale: să ştii că l-am citit într-adevăr, ba chiar cu multă atenţie.

— Serios? zâmbi neîncrezător Sodomski.

— Serios. Am citit, de exemplu, un articol care îţi poate ilustra foarte bine concepţiile. Să ştii că şi pe acestea le-am ascultat cu tot atâta atenţie. Poftim, citeşte şi dumneata, i-am întins ziarul.

— O fi rubrica: „Din sala tribunalului”? rosti el, vizibil satisfăcut de propria perspicacitate.

— Ba nu, l-am dezamăgit. Dimpotrivă, e un articol de la rubrica „Date interesante”. Savanţii – ne arată autorul – au stabilit că toate animalele răpitoare văd culorile numai ca pe nişte nuanţe de gri şi de negru.

Astfel, de pildă, ochii dumitale albaştri, obrajii trandafirii şi zulufii aurii, întreaga paletă de culori a sufletului dumitale atât de larg, ele ar vedea-o neagră şi cenuşie. Cam la fel cum îi vezi dumneata pe toţi oamenii printre care trăieşti.

Sodomski îmi luă ziarul şi parcurse tăcut şi în grabă întreg articolul. Citindu-l, îşi netezi gânditor, cu degetele lui boante, zulufii roşcaţi, dând pe neaşteptate la iveală o chelie, trandafirie şi ea, până atunci camuflată cu multă grijă. Pe urmă lăsă ziarul pe masă şi-mi spuse:

— Numai că n-aţi citit articolul până la capăt... Mai departe se spune că păsările văd lumea în culori şi mai vii decât oamenii. Spre exemplu o pasăre foarte serioasă şi inteligentă, cum este cocoşul...

Îndată mi-am adus aminte de găinuşa Reaba cu ochii ei omeneşti, melancolici. Da, pesemne că totul depinde de punctul nostru de vedere. De aceea, am trecut la întrebarea următoare:

— Spune-mi, eşti convins că vioara care ţi s-a furat în troleibuz nu are niciun fel de valoare istorică?

— Absolut.

— Şi afirmi în continuare că nu i-ai arătat-o meşterului Batişcev?

— Bineînţeles. Omul m-a confundat cu altcineva.

— Hai să cercetăm împreună două variante. Prima: totul corespunde declaraţiei dumitale. A doua: aflând de la Batişcev că-i o vioară Bergonzi, te duci la miliţie şi declari acolo că ţi s-a furat o vioară veche, bună de aruncat la gunoi. Între timp o restaurezi pe cale neoficială şi o vinzi printr-o terţă persoană. Pun rămăşag că cel care a cumpărat-o habar n-avea că este vorba de un Bergonzi, altminteri n-ar fi vrut să se lege la cap. Omul a cumpărat-o doar ca pe un obiect

antic, foarte bun şi de mare preţ.

— Îmi permit să vă spun că numele autorului reprezintă o jumătate din preţul unor asemenea viori, observă Sodomski. Dacă e vorba de un Bergonzi, preţul creşte chiar cu sută la sută. Dacă e un Panormo, numai cu cincizeci. Iar dacă autorul e anonim, vioara costă o nimica toată.

— Ai dreptate, dar numai în cazul când n-ar fi vorba de-o vioară furată. Deşi Vincenzo Panormo nu e un *Stradivarius* şi nici măcar un Bergonzi, totuşi nici asemenea instrumente nu le găseşti pe stradă. Şi apoi, chiar dumneata ne-ai declarat mai adineauri că trebuie să furi nu ceea ce e uşor de furat, ci un obiect pentru care nu rişti să fii prins. Tocmai de aceea ai căutat şi dumneata să ştergi toate urmele care te-ar fi putut divulga...

— Vorbiţi în aşa fel, ca şi când m-aţi fi prins în flagrant delict, spuse Sodomski.

— Ba deloc! am ripostat eu. Dar mai adineauri ai consimţit să cercetezi împreună cu mine ipoteza, potrivit căreia vioara dispărută ar fi un Bergonzi. Şi-apoi, îmi dau seama că eşti un om foarte deschis...

— Nu zău? rosti cu neîncredere Sodomski.

— Sigur că da. Dumneata propovăduieşti într-un mod foarte deschis cinismul. Tocmai de aceea toate supoziţiile mele, atâta timp cât nu le pot sprijini prin dovezi concrete, sunt pentru dumneata egale cu zero. Este?

— Este, confirmă Sodomski.

— Până şi cu acest lucru te declari foarte deschis de acord şi ştii de ce? Pentru că îţi închipui că după atâţia ani nimeni n-o să-şi mai bată capul s-o caute. Trebuie totuşi să recunoşti că ştergând, după cum am mai spus, urmele revelatoare, vioara ca atare n-ai

distrus-o. Iar actualul ei proprietar nu ştie nici în ziua de astăzi că, în primul rând, e un Bergonzi, iar în al doilea rând că e un obiect furat. Aşa încât vioara încă ar mai putea fi găsită. Ba chiar mă gândesc că nici n-ar fi o treabă prea complicată. Mai greu ne-ar veni să-ţi demonstrăm participarea la furt, dar şi aceasta e un lucru pe deplin posibil.

Sodomski rămase tăcut, iar eu mi-am dat seama că obrăjorii îi mai pierduseră din culoare. I se întăriseră, deveniseră mai întunecaţi, ba chiar căpătaseră o nuanţă de bronz învechit.

— Să ştiţi că nu prea înţeleg ce doriţi, rosti în cele din urmă. Încercaţi să mă intimidaţi, ori să treziţi în mine glasul conştiinţei?

— Să încerci a trezi în dumneata glasul conştiinţei, e ca şi când ai încerca să găseşti pulsul pe o proteză. Iar de intimidat nu e cazul s-o facem: venind încoace, cred că nici aşa nu erai din cale afară de bine dispus.

— Prin urmare, ce-aveţi de gând? Să căutaţi vioara Bergonzi? întrebă el cu efort şi se chinui să-mi zâmbească.

Aha! Asta-i o declaraţie de armistiţiu. Îndată vor începe parlamentările.

— De ce n-am face-o? spuse Lavrova. Ba chiar îţi putem spune şi în ce fel o vom căuta.

— Vorbe de clacă! spuse cu ciudă Sodomski.

— Ba deloc! râse Lavrova. Vrei să-ţi spun la ce te gândeşti în momentul de faţă? Te întrebi: oare n-ar fi mai bine să te duci la actualul proprietar al viorii şi s-o răscumperi?

— Cred că nu i-o mai dă, i-am ţinut şi eu isonul. De atâţia ani omul s-a obişnuit cu ea, este şi o vioară foarte bună, aşa că nu cred să i-o mai dea.

Sodomski se lăsă pe spătarul scaunului, ne cercetă

o vreme cu privirea, gânditor, apoi spuse:

— Dacă-i atât de simplu să găseşti o vioară, cum de n-aţi izbutit de-o lună întreagă s-o găsiţi pe cea a lui Poleakov?

Şi râse uşurat, cu deplină sinceritate.

— A, nu! am clătinat eu din cap. Să vinzi pentru vreo trei mii de ruble o vioară Panormo e, într-adevăr, un lucru pe deplin posibil. Să te scapi însă în acelaşi fel de-o vioară *Stradivarius*, pe care o caută miliţia din toată ţara, asta ar fi ca şi când ai sparge în bucăţi diamantul „Orlov”, de care ai pomenit adineauri, ca să-l vinzi geamgiilor.

— Zău? Atunci nu vă rămâne decât s-o căutaţi în continuare. În ceea ce mă priveşte, vă spun încă o dată că n-am văzut în viaţa mea nici vioara Bergonzi, nici vioara Vincenzo Panormo şi, în general, n-am încălcat niciodată legile! Dimpotrivă, am fost gata totdeauna să vin în ajutorul miliţiei!

— Cred că miliţia n-a avut niciodată nevoie de ajutorul dumitale, am ripostat. Dar despre Ikonnikov şi Belaş ce-ai vrut să ne spui mai adineauri?

— N-am vrut să spun nimic! Şi nu ştiu nimic! N-am spus decât că Belaş e un om cu voinţă tare. Nu oricine ar fi putut să iasă din noroi aşa cum a făcut-o el...

— Cum adică? l-am întrebat.

— Un om care la vârsta de şaptesprezece ani ajunge laureat al unui concurs muzical, ar fi putut să obţină de la viaţă totul. El însă...

Sodomski tăcu şi dădu din mână a pagubă.

— Cine? Ikonnikov? întrebă Lavrova.

— Ce are a face Ikonnikov? făcu iritat Sodomski. Eu vă vorbesc despre Belaş.

— Belaş a fost laureat? spuse încet, ca prin vis,

Lavrova.

— Sigur că da. N-aţi ştiut? se miră Sodomski. Şi mai ziceţi că vreţi să găsiţi vioara *Stradivarius*!

— O s-o găsim! aproape că strigă Lavrova. Şi pe Bergonzi o s-o găsim! Acum dă-mi permisul, să ţi-l semnez...

Ajuns la uşă, Sodomski îşi puse căciuliţa şi ne spuse:

— Vă doresc toate cele bune!

În stropii albaştri ai ochilor săi, căzuţi, ca nişte frânturi de gheaţă, pe plita încinsă a mutrei lui roşcovane, clocotea de zor o bucurie răutăcioasă.

În dimineaţa aceea, Belaş avusese de lucru la Bolşoi Teatr, de aceea mi-a propus să ne întâlnim undeva, în centru. Mi-a spus:

— De exemplu, pe la ora două, la restaurantul „Ararat”. O să facem şi economie de timp: mâncăm şi stăm de vorbă...

Am întârziat cu câteva minute, astfel că, intrând în restaurant, l-am şi zărit instalat la o masă dintr-un colţ retras al salonului. Era elegant ca totdeauna, dar la faţă nu arăta prea bine: în ochi îi plutea o expresie de suferinţă, tulbure şi vâscoasă ca o tină. Văzându-mă, se ridică de pe scaun, începu să-mi facă semne cu amândouă mâinile şi mi se păru atunci că e, într-adevăr, bucuros să mă revadă.

— Cred că o să ne întâlnim de-aci înainte până om închide ochii. O să discutăm despre Ikonnikov şi Poleakov, o să formulăm ipoteze privitoare la furtul viorii şi, în general, vieţile noastre o să se desfăşoare în paralel, îmi spuse, zâmbind.

— Tot ce se poate, i-am răspuns. Spune-mi, ce comandăm?

— Să ne gândim...

La masa noastră veni ospătara, o femeie solidă, trecută de prima tinereţe şi domoală în mişcări, pe care o cunoşteam încă din anii studenţiei, căci restaurantul „Ararat” se bucura printre noi de multă popularitate: se serveau aici mâncăruri ieftine şi gustoase.

— Bună ziua, ne spuse chelneriţa. Astăzi avem păstrăvi.

— Splendid, se bucură Belaş. Daţi-ne două porţii, cu sos alb.

— Eu aş vrea şi nişte caşcaval „ceanah” cu puţină basturma, i-am cerut, la rândul meu. Pe urmă o cafea cu frişcă.

— Acelaşi lucru şi pentru mine. Mai aduceţi şi nişte ceaburecuri. Apoi mă întrebă: Luăm şi o sticlă cu vin?

Am înălţat cu indiferenţă din umeri.

— Un vin „Garni”, îi spuse Belaş ospătarei. Aceasta, cu o demnitate proprie tuturor femeilor orientale, ne făcu o plecăciune şi se depărtă de la masă.

— A mai intervenit vreo noutate? mi se adresă Belaş.

— Da. Aş dori, Grigori Petrovici, să stăm niţel de vorbă despre un oarecare Sodomski şi despre relaţiile lui cu dumneata.

— Cu mine? se miră Belaş. În viaţa mea n-am avut relaţii cu escrocul ăsta.

— M-ai înţeles greşit. Ieri dimineaţă, stând de vorbă cu Sodomski, ne-a povestit unele lucruri despre dumneata. Printre altele, ne-a spus că odinioară lumea te-a cunoscut ca violonist.

— Ce netrebnic! rosti cu ciudă Belaş şi i-am văzut lunecând pe chip o fugară expresie de durere. Altceva nu v-a mai spus?

— Nu. Doar atât.

— Mă rog. Restul am să ţi-l povestesc eu.

Chelneriţa ne aduse vinul, o sticlă de apă minerală şi nişte pâini turtite, armeneşti. Belaş turnă vinul în pahare, îmi oferi sticla cu apă minerală şi-mi spuse:

— Mai întâi să bem câte un pahar. În cinstea întrevederii noastre. Noroc!

Şi-l bău pe al lui până la fund, frânse o coajă de pâine şi începu s-o mestece fără grabă.

Mi-am băut şi eu vinul.

— Situaţia se prezintă cam aşa... începu Belaş. Spovedania trebuie să mi-o încep prin a-ţi mărturisi că am săvârşit cu bună ştiinţă o abatere de la îndatoririle pe care mi le-am asumat. Îţi aminteşti pesemne de ziua când am alcătuit amândoi lista persoanelor despre care ştiam că îi cunosc atât pe Ikonnikov, cât şi pe Poleakov. În ziua aceea, ştiind prea bine că Sodomski îi cunoştea îndeaproape atât pe unul, cât şi pe celălalt, am încercat o vie dorinţă de a nu-ţi pomeni numele lui, întrucât individul ăsta e un ticălos fără pereche. Şi de povestit despre gloriosul meu trecut de violonist, n-ar fi putut s-o facă decât numai el. Aşa m-am gândit atunci, dar mai târziu m-am hotărât să-ţi comunic şi numele lui, pentru că între noi să nu mai existe nimic neclar. Mi-e foarte greu să-ţi vorbesc despre toată această poveste, totuşi n-am încotro...

— Dacă ai să-mi dai cuvântul de onoare că ea nu are nicio legătură cu cele ce ne interesează, am să te scutesc bucuros de această sarcină, i-am spus eu.

— Ba nu. E cazul să lămurim toate lucrurile, pentru ca mai târziu să nu ne mai întoarcem la ele. De fapt, atunci când m-ai întrebat ce anume mă leagă de Ikonnikov, răspunsul meu n-a fost tocmai exact. Pe

lângă prietenia care ne lega, el îmi fusese şi dascăl.

— În ce sens? l-am întrebat.

— Într-un sens direct. Mi-a fost profesor de vioară.

Chelneriţa ne rândui pe masă gustările. Belaş o aşteptă să plece, apoi îmi spuse:

— Când priveşti un meci înregistrat la telerecording şi îi cunoşti rezultatul, adică îţi dai seama prea bine că-i un meci pierdut şi că nu se mai poate schimba nimic, de fiecare dată când la poarta adversarului are loc câte o situaţie critică devii totuşi încordat şi începi să te agiţi, nutrind speranţa absurdă că în clipa următoare va fi o fază de gol, care va izbuti să modifice scorul final. Dar asta nu se întâmplă niciodată, căci după cum se ştie minuni nu există.

Tăcurăm o vreme, iar eu nu izbuteam deloc să-mi vin în fire, atât de neaşteptată fusese pentru mine această mărturisire. Belaş întinse mâna, luă farfuria cu caşcavalul, apoi rupse o bucată de pâine şi-atunci mi-am adus aminte de cuvintele pe care mi le adresase cândva Ikonnikov: „am frânt amândoi pâinea...”

— Toate astea s-au petrecut demult de tot, parcă într-o altă viaţă, spuse Belaş, iar eu mi-am amintit că auzisem de la Ikonnikov şi o asemenea frază. Se zice că am fost un băiat foarte capabil, iar Ikonnikov a vrut să facă din mine ceea ce nu izbutise să ajungă el însuşi.

— Nimeni n-a ştiut că-ţi este profesor? l-am întrebat.

— Doar câteva persoane. Ikonnikov voia să convingă lumea că s-a lăsat pentru totdeauna de muzică. N-aş putea s-o afirm cu certitudine, însă îmi închipui că în ziua marelui meu triumf intenţiona să apară şi el, în mod senzaţional, din culise. În rest,

lumea ştia că învăţ la şcoala de muzică şi că mă pregătesc pentru examenul de admitere la conservator.

— Şi ce-ai făcut?

— N-am făcut nimic. Literalmente nimic. Într-una din zile mi-am fracturat mâna. O dublă fractură deschisă.

Belaş avu o grimasă de durere şi mi se păru o clipă că obida îi umple ochii de lacrimi.

— Peste trei luni oasele mi s-au sudat şi părea că am să mă pot folosi de mâna stângă ca şi până atunci. Am rămas însă cu o contracţie musculară, iar aşa ceva nu te prea ajută să cânţi la vioară. De aceea, gândul la un viitor triumf a trebuit să-l părăsesc pentru totdeauna...

— Cum a reacţionat la asta Ikonnikov?

— Să nu mă-ntrebi!

Belaş dădu din mână a pagubă.

— După primul crah pe care îl avusese de suferit, adică prăbuşirea întregii sale cariere, nenorocirea abătută peste mine i-a adus o lovitură şi mai teribilă. De fapt a însemnat pentru el sfârşitul. Deşi înţelegea mai bine decât alţii că afecţiunea mea este incurabilă, a fost ultimul care s-a împăcat cu această idee. De fapt, dându-şi seama că nu voi mai putea cânta la vioară, tot el m-a ajutat să ajung acordor de înaltă calificare. Cam de atunci a început şi traiul meu liniştit şi îndestulat pe lângă împărăţia muzicii...

Belaş nu se uita la mine. Îşi aţintise o privire pustie şi lipsită de expresie asupra peretelui pictat dinaintea lui, peste care se abătea o lumină puternică şi unde erau înfăţişaţi în perspectivă munţi cu piscurile ninse, un soare arzător, livezi, păşuni, oameni, unde cădea aproape de zare o ploaie oblică, unde se înălţau spre

cer vălătucii violeţi ai norilor şi mergea de-a lungul drumului o căruţă: pe acel perete, colorat, decorativ, luminat cu iscusinţă, puteai să vezi de toate, dar ele nu erau câtuşi de puţin reale, căci acolo nu erau şi nici n-aveau cum să fie înfăţişate amărăciunea şi deziluziile omeneşti, cu totul nepotrivite pentru diorama care crea în salonul restaurantului iluzia unui vesel picnic.

Belaş mai stătu astfel, dus pe gânduri, apoi mă privi şi spuse pe un ton inexpresiv:

— La început mi-a fost greu. Acum m-am obişnuit. Se vede că aşa mi-a fost scris. Gândeşte-te şi dumneata: să-mi fracturez mâna! Pentru oricine altcineva asta n-ar fi însemnat decât un necaz ca atâtea altele. Mie însă mi-a distrus întreaga viaţă. Un accident stupid! Marele violonist Flitzer era orb, Karol Lipinsky a ajuns ofticos, dar de cântat au putut cânta amândoi!

— Da, ai avut un mare ghinion, l-am aprobat.

Ce puteam să-i mai spun?

Belaş surâse cu tristeţe:

— Ikonnikov a încercat să mă încurajeze, spunându-mi că celebrul compozitor Lully a şi murit în urma unei septicemii, rănindu-şi piciorul cu *battuta* lui de dirijor...

— Ikonnikov era un om bun? l-am întrebat.

— Un om bun? repetă, gânditor, Belaş. Nu, nu era un om bun. Se deosebea însă de toţi ceilalţi. Ştia şi el asta şi căuta cu multă grijă să rămână aşa în continuare. Spunea adeseori că lumea tinde cu ardoare spre şabloane, spre o identitate de caractere, că ar dori să claseze totul într-o serie de categorii cât mai accesibile şi lesne de folosit. Că tocmai de ele lumea se desparte cel mai greu...

— Avea în vedere sfera profesiunii sale sau comportarea oamenilor în general? l-am întrebat eu.

— O spunea în general, despre toţi oamenii. Având însă prea puţin de a face cu ei, exemplele le culegea din sfera profesiunii sale.

— De exemplu?

— Obişnuia, de pildă, să spună adeseori că numele lui Rodolphe Kreutzer ne este cunoscut mai ales pentru faptul că Beethoven i-a închinat celebra lui sonată. Kreutzer însă n-a înţeles-o şi o interpreta într-un stil primitiv, sărăcăcios şi lipsit de îndrăzneală. Pe de altă parte însă, prea puţină lume ştie că cele patruzeci şi două de studii muzicale ale lui Kreutzer constituie şi astăzi abecedarul obligatoriu pentru orice şcoală violonistică din lume, că arta viorii nu se poate lipsi de ele, că tocmai aceste schiţe i-au făcut numele nemuritor, şi că oricare violonist, fie el amator, fie virtuos consacrat, se foloseşte de ele spre a-şi perfecţiona continuu tehnica interpretativă şi măiestria...

Cafeaua ne-o băurăm în tăcere. Belaş continua să privească, trist şi indiferent, peretele pictat dinaintea sa. Apoi, cu un glas ostenit, îmi spuse:

— Am o stare proastă. Nu ştiu de ce, dar în ultima vreme a început să mă obsedeze o amintire. Cu puţin înainte de a muri, Ikonnikov mi-a recitat cu obişnuitele lui strâmbături nişte versuri ale lui Lucretius Carus. Nu mi le amintesc în întregime, dar un vers în care se vorbeşte despre aurul înghiţit de-o fiară mi s-a întipărit foarte bine în minte: „...pogoară de viu în viul mormânt...” De ce mi-o fi recitat atunci versurile astea? Ce zici, de ce mi le-o fi recitat?

— Ajunsese pesemne să-şi dea seama că-l sfâşie Minotaurul, am rostit eu cu jumătate glas.

— Minotaurul? nu mă înţelese Belaş.

Am confirmat tăcut. Belaş îşi trecu palma îngustă, nervoasă, peste obraz şi spuse, zăpăcit:

— Posibil. Posibil. În viaţă totul e posibil...

L-am întrebat pe Poleakov când ar putea să mă primească. Îl auzeam în receptor murmurând ceva nedesluşit: pesemne îşi citea, cu jumătate glas, însemnările din agendă.

— Spune-mi, nu ţi-ar fi greu să vii diseară pe la orele zece şi jumătate? mă întrebă în cele din urmă cu obişnuitul lui ton de scuză şi am desluşit în această intonaţie supărarea de care era stăpânit la gândul că pentru interesele lui particulare trebuia să pună pe drumuri, în toiul nopţii, un om străin, însă ce poţi să faci când toate celelalte ore din zi, ba chiar şi o parte a nopţii, îţi sunt parcă într-adins ocupate, şi nu numai în ziua aceea, ci zi de zi, an de an, şi tocmai din această cauză eşti nevoit să-i deranjezi pe aceşti oameni fără să-i poţi recompensa cu nimic, ceea ce-i o adevărată porcărie şi-ţi creează un sentiment din cele mai penibile, căci folosindu-te de grija şi atenţia celor din jur le rămâi îndatorat continuu, iar singura posibilitate de a nu mai depinde nici de timp şi nici de oameni nu ţi-o dau decât concertele tale, munca ta, dar uite că nici lucrul acesta nu mai e posibil, căci ţi s-a furat vioara la care ţineai ca la ochii din cap...

Nu ştiu, poate că nici nu gândea astfel, întrebându-mă atunci cu vocea lui înaltă, nervoasă, dacă ora nu-i prea târzie pentru mine, însă mie mi se părea că lumea îl consideră un mare violonist nu numai pentru talentul său ci şi pentru această continuă emoţie care îl stăpâneşte, pentru înţelepciunea lui modestă, de copil, pentru uimitoarea lui sensibilitate, care îi face

din traiul cotidian o tortură, iar din întreaga viaţă o continuă şi desăvârşită fericire. Cel puţin aşa mi se părea, căci de afirmat cu certitudine n-o puteam desigur afirma: în treburile astea nu mă prea pricep...

— ...n-o să-ţi fie greu? mă întrebă din nou Poleakov.

— Deloc. Nu-i o oră târzie.

— Foarte bine!

Glasul îi trădă bucuria că măcar acest lucru nu-l va supăra pe omul care trebuie pe nepusă masă să se ocupe de treburile lui personale. În clipa următoare, însă glasul îi sună din nou a încordare:

— Ştii, la ora 22.45 televiziunea va transmite sonata Kreutzer în interpretarea mea. Asta n-o să ne împiedice să stăm de vorbă? Aş dori foarte mult s-o mai ascult o dată: am nişte îndoieli în ceea ce priveşte partea a doua – cred că am dat dovadă acolo de un tempo mai slab...

Seara, şedeam împreună cu Poleakov în biroul lui, acolo unde ne întâlnisem pentru prima oară şi unde el mă întrebase cu glasul stins, abia izbutind să-şi mişte buzele: „Vioara?... Vioara mea?”

Acum nu mi-a mai pus această întrebare, pentru că îşi dădea seama că, dacă aş fi avut vreo veste îmbucurătoare, i-aş fi spus-o singur. N-aveam însă cu ce să-l bucur şi tocmai de aceea peste întreaga noastră convorbire pluti continuu această întrebare mută, lucru care avu darul să ne întristeze pe amândoi. Pe masă, într-o cutie deschisă, zăcea vioara cafenie la care Poleakov cântase cândva chiar în prezenţa mea.

— Vuillaume a fost un meşter talentat? l-am întrebat.

Îmi aruncă o privire mirată:

— Sigur că da. A fost un om deosebit de înzestrat. De ce mă întrebi?

— Numai aşa, ca să ştiu. Nu izbuteam să înţeleg de ce nu s-a bucurat de o consacrare meritată.

Poleakov traversă cu paşi grăbiţi cabinetul şi scoase vioara din cutie:

— O vezi? Seamănă uimitor de mult cu vioara „Imperator", construită de Stradivari, şi la care a cântat maestrul Jan Kubelik. Dar nu e decât o asemănare. Să reproduci întocmai viorile vechilor meşteri italieni nu e cu putinţă.

— De ce? Doar nu există lucruri care nu pot fi cunoscute. Dacă Vuillaume n-a izbutit să găsească o soluţie proprie, ar fi putut să copieze originalul pe care îl avea la îndemână. Doar nu-i vorba decât de un lucru neînsufleţit!

Poleakov zâmbi şi clătină din cap:

— Ba nu-u! Vuillaume a fost tipul de om care îşi vede, calm, de treburile lui. Cred că n-a stat să piardă nicio noapte cu viorile pe care le construia. Meşterii italieni, însă, cunoşteau foarte multe secrete pe care nu le mărturiseau nimănui. Şi ca să le afle, Vuillaume ar fi trebuit să stea treaz nopţi de-a rândul, să plângă de disperare şi de fericire, să sufere, să ajungă la nebunie. Doar aşa ar fi putut să descopere tainicele resorturi ale măiestriei de-altădată.

— Dar atunci n-ar mai fi trebuit să copieze instrumentele altora. Ar fi construit propriile lui viori.

— Tocmai asta zic şi eu, îşi săltă Poleakov braţele uscăţive. Vuillaume însă avea o cu totul altă structură sufletească. Spre deosebire de un Stradivari sau de un Guarneri, însetaţi să descopere mereu altceva, el era pe deplin satisfăcut de traiul lui liniştit şi

îndestulat...

Înălţă, nedumerit, din umeri:

— Nu înţeleg cum de s-a putut mulţumi cu aşa ceva un om atât de talentat!

— Specialiştii s-au înşelat vreodată în aprecierea acestor viori? l-am întrebat.

— Mai demult, se înşelau adeseori. Acum lucrul acesta ni se pare ridicol, totuşi nu putem tăgădui că tocmai datorită lui Vuillaume viorile marelui Steiner n-au fost ani în şir apreciate la justa lor valoare. Cei care izbuteau să le deosebească instrumentele, puteau fi număraţi pe degete.

— Şi totuşi prin ce puteai să le deosebeşti?

— Prin sunetul lor. Sunetul vechilor viori este unic în felul lor. Îl poţi imita, ba uneori foarte bine, dar să-l reproduci întocmai nu-ţi este cu putinţă. N-a putut s-o facă nici Vuillaume şi asta pentru că, în primul rând, i-a lipsit... cum să-ţi spun, i-a lipsit un pic de nebunie. Nu şi-a găsit, ca să zic aşa, nici propriul lui sunet. Sunetul care să-i fi izvorât din inimă.

— Să fie şi nebunia o virtute a celor talentaţi?

Poleakov se lăsă în fotoliu, dispăru în el aproape cu totul, nelăsând să i se întrevadă decât coatele ascuţite şi genunchii. De acolo, ca dintr-o cetate, evitând să-mi întâlnească privirea, îmi spuse cu glasul pe jumătate:

— În munca lui, un om talentat trebuie să vădească totdeauna un pic de nebunie. Altfel nu va putea realiza nimic... Se zice că Stradivari şi-a iubit nemăsurat de mult atelierul, a petrecut acolo decenii întregi, a construit aproape o mie cinci sute de viori şi a lăsat cu limbă de moarte urmaşilor să aibă grijă de el, ca de-o amintire a trudei de care a dat dovadă. Atelierul mai există şi astăzi. Fiind în trecere prin

Cremona, l-am vizitat şi eu.

— A devenit muzeu?

— Nu. Casa lui Stradivari este acum un hotel ca atâtea altele, iar atelierul s-a transformat într-o sală de biliard. De piroanele care îi slujeau meşterului pentru a-şi pune viorile la uscat, vizitatorii îşi agaţă astăzi hainele năclăite de sudoare...

Pe ecranul televizorului, căruia nu-i funcţiona decât imaginea, apăru un titlu: „Întâlniri muzicale”. Încet, ca din adâncuri de ape, se ivi chipul unei femei tinere şi frumoase. După mişcarea buzelor ei precis conturate, mi-am dat seama că roşeşte: „Bună-seara, tovarăşi”. Continuă apoi să vorbească, chipul îi era vesel, nepăsător, dar mie – deşi nu auzeam ce spune – mi se păru că expresia nu-i este tocmai potrivită cu portretul care apăru îndată după aceea, al lui Beethoven – nici cu sprâncenele lui încruntate, nici cu ochii încărcaţi de suferinţă, nici cu buzele crispate, prin care părea că încearcă şi nu izbuteşte să-i răzbată în geamăt rugămintea: „Vorbiţi mai tare! Strigaţi! Eu nu vă mai pot auzi!”

Poleakov se ridică din fotoliu, suci butonul de sunet şi-atunci în încăpere pătrunse un vioi glas de femeie: „...a rămas drept una din cele mai optimiste opere ale marelui compozitor”.

Pe urmă, în odaie se aflară doi Poleakovi: unul, încordat, stând pe scaunul de lângă mine, cu spatele drept, într-o poziţie nefirească, copleşit de emoţie în aşteptarea a ceea ce s-a şi petrecut cândva, pregătit să-l examineze cu severitate pe celălalt Poleakov, acela ce pătrunsese în cabinet prin ecranul televizorului: un Poleakov sobru, puternic, sigur pe mişcările sale cele mai mărunte. Abia în clipa aceea am avut revelaţia uriaşei însemnătăţi a celor ce se

petreceau chiar înaintea mea: un om avea să se judece pe sine însuşi, căci, într-adevăr, Poleakov cel real, acela ce şedea la doi paşi de mine, venise la întâlnirea cu dublura sa de pe ecranul televizorului, venise, cu alte cuvinte, să-şi reîntâlnească clipa de ieri.

Poleakov cel de pe ecran îşi duse vioara la piept, ridică arcuşul, iar eu l-am văzut pe Poleakov cel real strângând spasmodic spătarul scaunului.

Şi arcuşul căzu pe strune...

Un ţipăt de durere, prelung şi încărcat de suferinţă – o suferinţă grea, cu neputinţă de exprimat prin cuvinte şi pe care nu pot s-o încerce decât oamenii dârji şi neînfricaţi – se înălţă şi se stinse. Îndată îi răspunse pianul: încet, cu duioşie. Apoi vioara ţipă din nou, ascuţit, cu putere, şi în ţipătul ei se desluşi acum mânia şi protestul...

Sunetele zburau repezi, pline de un sens profund şi de o simţire adâncă şi cu toate că nu ştiam ce interpretare i se poate da sonatei Nr 9, închinată lui Rodolphe Kreutzer, care n-a înţeles-o şi care îi simplifica fragmentele cele mai însemnate şi mai dificile, izbuteam totuşi să disting în torentul de sunete când o răsuflare furioasă, când un salt înainte, când un oftat de uşurare şi aceasta era evadarea, fuga din întuneric spre lumină, fuga din propria neputinţă spre fericire, iar fericirea însemna zălogul libertăţii, soarele, lumina, pacea adusă de împlinirea faptei, însemna mânia faţă de propria slăbiciune şi încredere în forţa care va să vină. Se adunaseră aici toate nopţile de nesomn, fără lună, şi din bezna cărora nu răzbea decât răsuflarea unei căutări necontenite, îndoiala şi teama faţă de cea dintâi revelaţie, iar ritmul clocotitor înlătura cu desăvârşire

cuvântul „moarte”, căci fiecare sunet al său era pătruns de nebunia trudnică şi aducătoare de bucurie, atât de trebuincioasă omului înzestrat cu talent. De ce mai are nevoie talentul? De răbdare, de dragoste, de noroc, de forţă fizică, de tot ce-i trebuie oricărui alt muritor...

Poleakov, cel de pe ecranul televizorului, muncea din greu. Truda nu-i era câtuşi de puţin uşoară. Dimpotrivă, era pe drept cuvânt o muncă grea şi istovitoare cea care năştea sunetele atât de repezi, atât de uşoare, şi precise, iar eu, necunoscând deloc graiul muzicii, eram totuşi convins că omul pe care îl vedeam nu simplifica nimic, că nu cânta cu prudenţă şi cu teamă, ci, dimpotrivă, cu deplin curaj şi cu întreaga lui forţă, atât de avântată îi era truda căreia i se dăruia cu patimă. Îşi privea cu luare-aminte arcuşul, ascultându-se cu atâta atenţie, încât părea că nu cântă el, ci altcineva, sau că se şi află, ca şi celălalt, acasă la el, căci se ascultă fără încetare, cu o încordată atenţie, ba chiar îl vedeam că, în clipele când interpreta câte un pasaj mai dificil, chipul i se strâmba, ca şi când ar fi încercat o durere, şi-atunci îşi muşca buzele, pe urmă şi le lungea uşor, de parcă ar fi încercat nu numai cu ele, dar şi cu dinţii şi cu întreaga lui voinţă şi putere să aducă sunetele la nivelul, la forma şi la accentul dorit. Agăţa câte o strună cu unghia şi-atunci părea că picuri de argint îi zboară de sub degete, iar el continua să se asculte cu încordare, ca nu cumva să risipească măcar o picătură din apa aceea vrăjită, ca şi când un singur strop ar fi putut dăuna iremediabil desăvârşitei armonii muzicale. Degetele mâinii stângi, pierzându-şi parcă orice greutate, îi zburau pe strune, şi părea că nu este el cel care le apasă, cu un efort măsurat o

dată şi pentru totdeauna, ci strunele se încordează de la sine, spre a-i zvârli degetele în sus în fiecare din clipele sorocite. Oceanul sunetelor era bântuit de furtună, iar furtuna aceea nu putea să aibă nicicând sfârşit...

Poleakov celălalt, acela ce şedea lângă mine, nu se mai uita la ecran. Îşi coborâse pleoapele, se lăsase pe spătarul scaunului şi continua să-l judece concentrat şi cu aceeaşi severitate pe cel care aparţinea zilei sale de ieri, dar nici atunci şi nici după ce torentul de sunete avu totuşi un sfârşit, n-am izbutit să-mi dau seama: îl acceptase oare pe cel de pe ecranul televizorului, nutrea faţă de el o anumită rezervă, ori poate că ar fi realizat acum o altă interpretare, căci la un moment dat s-a ridicat tăcut de pe scaun, a străbătut, de câteva ori, gânditor, biroul, apoi mi-a spus pe neaşteptate:

— Şi totuşi Pavel i-ar fi dat o interpretare mai interesantă...

Tăcurăm un timp, pe urmă nu m-am mai putut abţine şi i-am pus întrebarea pentru care de fapt venisem aici, izbutind totodată să-l văd în două ipostaze:

— Spuneţi-mi, Lev Osipoviei, îl cunoaşteţi demult pe Belaş?

— Pe Grigori? Nici nu mai ştiu de când. Cred că din ziua când a participat la un concurs muzical pentru tineret. Au trecut de atunci cel puţin cincisprezece sau chiar douăzeci de ani...

— Şaptesprezece, am precizat eu. L-aţi auzit cântând la concurs?

— Cum să nu? Eram preşedintele juriului.

Răspunsul îi fu destul de laconic şi am avut impresia că nu doreşte să intre în amănunte. Venisem

însă tocmai pentru acest răspuns şi nu puteam pleca fără să-mi lămuresc totul. De aceea l-am întrebat din nou:

— Cum vi s-a părut interpretarea lui?

Poleakov răspunse evaziv:

— Mi s-a părut a fi un tânăr foarte înzestrat. Amănuntele nu le mai reţin, doar sunt atâţia ani de-atunci.

Mi-am dat seama limpede că nu doreşte să abordeze subiectul şi că prezenţa mea începe să-l stânjenească. Totuşi am stăruit cu întrebările:

— Ce fel de legături au existat între el şi Ikonnikov?

Poleakov fu cu încetul cuprins de iritare. N-avea pesemne niciun chef să-şi răscolească amintirile:

— Nişte legături obişnuite, prieteneşti. Amănunte nu cunosc. De fapt, ce importanţă mai au toate astea, acum, când...

Nu mai rosti cuvintele „când Ikonnikov e mort”, dar tocmai de aceea fraza stărui între noi, ca un semn de întrebare.

— Au o mare importanţă, i-am spus. Şi dumneavoastră o ştiţi prea bine.

— De ce trebuie s-o ştiu? rosti el fără vlagă. Doar nu mă mai întâlneam demult cu Pavel Petrovici...

— Aşadar consideraţi că raporturile dintre ei n-au depăşit cadrul unei amiciţii obişnuite? am continuat eu.

Poleakov îşi ridică ochii trişti, obosiţi, mă privi lung, pe urmă spuse.

— Ai dreptate. Ştiam într-adevăr că Ikonnikov i-a fost profesor...

— Aţi aflat-o chiar de la Belaş?

— Da.

— V-a spus-o el?

— Nu. Dar a cântat la vioară. Doar ţi-am spus că am asistat şi eu la concursul acela.

Am rămas o clipă descumpănit, astfel că Poleakov avu răgaz să continue:

— Puteam oare să nu recunosc mâna lui Ikonnikov? Doar am fost prieteni din tinereţe. Belaş a interpretat piesa preferată a lui Pavel, un concert de Prokofiev, şi i-am recunoscut imediat maniera, stilul atât de amplu, avântat...

— Dacă Belaş n-ar fi suferit accidentul, credeţi că ar fi devenit un mare muzician?

— Ca să răspunzi la această întrebare, trebuie să ştii mai întâi ce înţelegi prin cuvântul „mare”. Vuillaume a fost şi el un mare muzician.

— Trebuie, totuşi, să existe nişte criterii generale privind nivelul unui interpret? Măcar din punctul de vedere al unui public eterogen?

— Privindu-l din acest punct de vedere, cred că ar fi devenit, într-adevăr. Şi totuşi, ca şi în interpretarea concertului, el n-a ieşit nicio clipă dincolo de limitele la care ajunsese Pavel. Chiar m-a surprins o asemenea atitudine rece, cerebrală, a unui tânăr violonist faţă de o piesă atât de pătimaşă...

Zilele treceau, una după alta, iarna îşi intrase pe deplin în drepturi, iar eu, împreună cu Lavrova, continuam metodic, folosindu-ne de graficul alcătuit după lungi dezbateri, să umblăm în căutarea a zeci şi zeci de oameni. Îi căutam la locul lor de muncă, acasă, pe la casele de odihnă, în pauzele unor filmări sau ale unor spectacole de teatru, dar cu un general a trebuit să stau de vorbă chiar în cursul unor exerciţii cu carele de luptă. Lista întocmită de noi rămânea tot mai scurtă, dosarele anchetei se îngroşau, noi însă tot

nu izbuteam să ajungem la punctul prin care trecuse linia care a unit pentru ultima oară vieţile lui Poleakov şi Ikonnikov.

Aflarăm astfel că în noaptea de 15 spre 16 octombrie:

- acordorul de piane Belaş se afla într-o deplasare la Leningrad...
- violonistul Kazarinov prezenta un recital la Zürich...
- dirijorul Stanilovski se ocupa de rezultatele unui concurs organizat la Minsk...
- maestrul de concert Stuck zăcea bolnav de pneumonie...
- şoferul Simonenko dormea la vila din afara oraşului a familiei Poleakov...
- membrul colegiului de redacţie Valeaev semna bunul de tipar al ziarului care urma să apară...
- meşterul de viori Batişcev se afla, împreună cu soţia lui, la staţiunea Essentuki...
- regizorul Alexandrovski discuta cu actorii premiera unui spectacol teatral...
- generalul Lukianenko se afla la postul de comandă a unor exerciţii de noapte...
- anticarul Samoncikov sărbătorea căsătoria fiicei sale...
- profesorul Kandel lupta împotriva morţii clinice a unui băieţaş lovit într-un accident de automobil...
- maestrul de şah Horst studia, împreună cu antrenorul său, o partidă aproape pierdută, pe care o amânase...
- compozitorul Şovkunov avea musafiri...
- violoncelistul Şahnazarian se afla în vizită la Şovkunov...

Restul persoanelor au dormit. Au dormit acasă la ei aşa cum o face orice om normal. Noaptea oamenii dorm. Acest obicei – de a dormi noaptea – l-au avut dintotdeauna şi astfel, dormind şi în seara respectivă, în propriul lor pat, nu le mai trebuia niciun fel de alibi. Era dreptul lor. Tocmai de aceea, în clipa când oamenii îmi spuneau cu mult calm şi sinceritate: „În seara aceea am dormit”, simţeam că mă înfurii pe mine însumi. Căci această acţiune normală şi necesară – de a dormi noaptea – îmi provocă de fiecare dată alte şi alte bănuieli, întrucât lăsa între mine şi cei cărora mă adresam un văl de mister, ceţos şi nesigur, ca însuşi somnul nostru, al pământenilor.

Melnik, căruia i-am arătat fotografiile acestor oameni, nu i-a recunoscut pe niciunul. Şi totuşi, unul din ei n-a dormit. Unul din aceşti oameni doar a declarat că a dormit. În realitate însă, a pătruns noaptea în casa lui Poleakov şi a furat vioara *Stradivarius*. O, dacă Ikonnikov ar mai fi fost în viaţă! Cu ajutorul lui aş fi izbutit să-l găsesc cât de curând pe cel care o furase. Ikonnikov însă, ostenit peste măsură, n-a mai avut în inimă pacea despre care îmi vorbise, căci nici cerul albastru, nici zilele tihnite ale toamnei, nici întregul univers atât de frumos din jurul tău nu-ţi pot oferi pacea dorită, dacă nu-i ai în jurul tău şi pe oameni, dacă nu te bucuri de căldura lor sufletească, de recunoştinţa lor, de cea mai obişnuită dragoste omenească...

Tocmai de aceea nu izbuteam să aflu nici eu cine a fost cel care stătuse treaz în noaptea de 15 spre 16 octombrie şi tocmai de aceea a trebuit să-mi cer scuze şi să-i las să plece acasă pe:

- profesorul de psihiatrie Bogomolov...
- instructorul Kisleaev...

- violonistul Horoşilov...
- celebrul iluzionist Koon...
- distribuitorul de bilete Sodomski...
- cunoscutul avocat Rudman...
- pictorul Polozov...

I-am lăsat să plece, deşi ştiam precis că pe unul din ei ar fi trebuit să-l reţin, căci în noaptea aceea el nu dormise câtuşi de puţin. Ceea ce pentru alţii era un lucru natural, şi nu necesită întrebări suplimentare – adică somnul de noapte – omul acela necunoscut îl transformase într-un principiu juridic care se numeşte „alibi”. Iar eu nu eram în stare să-l dezmint. Există o limită a posibilităţilor de care dispune raţiunea. În perioada aceea ajunsesem şi eu la acest hotar şi a trebuit să mă opresc, căci dincolo de el nu mai era decât absurdul, agitaţia monstruoasă a bănuielii îndreptate asupra tuturor, fapt care constituia pe drept cuvânt o aberaţie, un drum care nu ducea nicăieri. O pasienţă cu nouă cărţi întoarse pe dos nu te poate duce la rezultatul scontat, şi chiar dacă aş fi fost un ghicitor, situaţia creată ajunsese să semene cu palma unei mâini pe care ar fi fost trecute liniile şi cutele aflate în palmele tuturor celor care se perindaseră pe dinaintea mea, iar haosul acelor itinerarii încurcate – ale vieţii norocului, dragostei şi firii lor – nu l-ar fi putut desluşi niciun chiromant din lume.

Copil fiind, cineva îmi dăruise o cărţulie intitulată „Gerilă”. Era o carte trucată şi o însoţeau nişte ochelari cu ţiplă în două culori: roşie şi albastră. Dacă priveai pata neclară a uneia dintre poze prin ţipla roşie, vedeai, desluşindu-se ca într-un diapozitiv, o imagine foarte clară: Gerilă îşi îmbracă fata vitregă într-o blană de samur. Dacă priveai aceeaşi poză prin

ţipla albastră, vedeai cu totul altceva: Gerilă şi-a prefăcut fiica rea şi leneşă într-un sloi de gheaţă. Îmi amintesc că stăteam ore întregi aplecat peste pozele acelea, străduindu-mă să desluşesc cu ochiul liber, în învălmăşeala de culori a ilustraţiei trucate, imaginile pe care ajunsesem să le cunosc. Totul rămânea însă atât de încurcat, dat peste cap, şi încâlcit, încât, de exemplu, chipul blând şi senin al fiicei vitrege se afla, nu ştiu din ce cauză, lipit de trupul strâmb, îngheţat, al celeilalte fete. Şi numai atunci când ajungeam la disperare, neizbutind să deosebesc frumosul de urât şi binele de rău, îmi veneau din nou în ajutor ochelarii cei fermecaţi, cu ţipla lor roşie şi albastră.

Acum însă nu-i mai aveam la îndemână. Acum trebuia să mi-i înlocuiască propria mea experienţă şi intuiţie, însoţite de dorinţa – care ajunsese să constituie o parte din însăşi viaţa mea – de a parcurge labirintul până la capăt. Şi astfel, noaptea, în orele lungi de veghe, chinuit de insomnie şi de negura vâscoasă a tăcerii din jurul meu, încercam din răsputeri să pătrund legăturile nevăzute dintre scurgerea necontenită a timpului şi o mulţime de fapte aparent lipsite de însemnătate, dar care, împletindu-se între ele, ajunseseră să alcătuiască totuşi o plasă imensă, lungă cât patruzeci de ani ai unei vieţi omeneşti. În împletirea aceasta desluşeam clopotele soartei cu dangătul lor profund, avântul muncii şi al căutării continue, bucuria triumfului, spaima dinaintea *Drumului de gheaţă*, îmblânzirea craitului albastru, sute şi sute de întâlniri, tristeţea pe care o aduce cu ea pierderea unui prieten drag, precum şi gustul amar al înstrăinării. La un moment dat, pătrundea aici, pe nesimţite, însuşi Minotaurul şi, cuprins de turbare, se apuca să încurce întreaga

plasă, s-o calce în picioare, s-o tragă peste el cu smucituri sălbatice şi atunci toate faptele, toţi anii şi oamenii se amestecau din nou, într-o învălmăşeală haotică. Prietenia, amintirea, stima şi dragostea se lăsau afund, peste ele porneau să alerge nişte oameni încălţaţi cu cizme, călcându-le cu tălpile lor grele, şi, în goana lor aprigă, înşfăcau amintirea, răsuceau pe toate feţele prietenia, îşi vârau degetele în trupul stimei, zgâriau cu unghiile dragostea, iar la suprafaţă se înălţa atunci, ca o spumă, ura, oboseala, invidia, teama, obida. În tăcerea profundă, de proces-verbal, totul fierbea-n clocot, sunau în dangăt asurzitor clopotele mute ale soartei, dar nu le mai auzea nimeni, căci se străduiau cu toţii să-l prindă pe Minotaurul care – umbră tăcută şi el – turba cu desăvârşire. Şi-atunci plasa cea atât de veche – doar începuse a fi împletită în urmă cu patruzeci de ani! – pe care o alcătuiau scurgerea necontenită a timpului şi mulţimea de fapte omeneşti, nu mai izbutea să reziste. Trosnea şi se făcea fărâme, iar din capetele acelea sfâşiate era aproape cu neputinţă să mai întregeşti uriaşul univers al prieteniei, invidiei sau ostilităţii care îi unise cândva pe toţi aceşti oameni. Plasa înceta să mai existe, iar Minotaurul, viu şi nevătămat, se afunda din nou în ungherele sale adânci şi întunecoase.

De părăsit cazul acesta nu-l puteam părăsi, căci pe lume există unele lucruri pe care omul nu şi le poate ierta. Doar am fost chiar eu cel care a alergat peste plasa veche în căutarea Minotaurului, cel care a călcat-o în picioare, a mototolit-o, care şi-a vârât mâinile până la cot în sufletele oamenilor, şi toate acestea nu aveam dreptul să mi le iert, căci Minotaurul a ştiut prea bine: când va veni vânătorul,

cu plasa asta îl va prinde. Dar iată că am venit eu şi plasa s-a făcut bucăţi...

Ikonnikov a murit şi nimeni altcineva nu mai doreşte, nu mai poate şi nici nu mai are nevoie s-o lege la loc. Cu toate acestea, în orele mele de nesomn, am izbutit până la urmă să-mi dau seama: capcana de care am nevoie pentru a-l prinde pe Minotaur n-o voi putea ţese decât numai din firele amintirii şi ale sentimentelor pe care le mai încearcă şi astăzi oamenii aflaţi cândva în plasa destrămată pentru totdeauna, lungă cât patruzeci de ani ai unei vieţi omeneşti şi lată cât două talente mari, dar cu totul deosebite între ele...

Capitolul 4
Oamenii au memorie bună

Paolo Stradivari, cel care, cu mulţi ani în urmă, fugise în America, n-a pierit pe căile pline de primejdii ale mării, nici n-a murit de friguri în jungla Braziliei şi nici nu l-au spânzurat corsarii de catargul unui galion care le-ar fi căzut pradă.

A revenit la Cremona, chipeş, cu obrazul ars de soare şi bătut de vânturi, proprietar a cinci corăbii, şi bucurându-se de un cont deschis la „Banco commerciale di Napoli". Devenise neguţătorul Paolo Stradivari şi se bucura de creditele tuturor întreprinderilor comerciale englezeşti şi hanseatice. Acum îşi privea tatăl şi zâmbea în colţul gurii:

— După cum vezi, n-ai avut dreptate...

Stradivari înălţă din umeri, ocolindu-i cu încăpăţânare privirea.

— Mă rog, să zicem că te-ai lepădat de mine şi de Giuseppe, pentru că am încercat să ne hotărâm singuri soarta. Francesco şi Omobono însă, care nu ţi-au încălcat cuvântul, au ajuns oare meşteri vestiţi? Ar preţui ei ceva în lipsa gloriei şi avuţiei dumitale?

Paolo vorbea liniştit, fără să-l preocupe că fraţii săi mai mici sunt de faţă, aşa cum obişnuiesc să vorbească oamenii bogaţi şi încrezuţi. Francesco şi Omobono şedeau tăcuţi, cu ochii în pământ, iar Giuseppe continua să-şi treacă mătăniile printre degetele albe, uscăţive.

Antonio îl privi pe Paolo cu ochii mijiţi, înneguraţi, ca şi când fiul i s-ar fi aflat dincolo, pe celălalt ţărm

al oceanului şi s-ar fi văzut de acolo atât de mic, încât ochii meşterului, verzi şi înguşti, abia dacă izbuteau să-l desluşească. Dar nu spuse nimic.

— Ştiu, tată, că eşti bogat, reluă Paolo. Dar în aceşti câţiva ani, cu toate că n-am muncit ca un condamnat la galere, aşa cum ai făcut-o dumneata, am izbutit să adun şi eu un capital destul de mare...

— De ce ai venit? îl întrerupse Antonio. Ce vrei de la mine?

— Vreau ca măcar acum să te gândeşti la familia dumitale, la noi toţi, răspunse cu ciudă Paolo.

Bătrânul meşter înalţă, mirat, din sprâncene.

— Da! Da! Da! răcni Paolo. Dumneata nu te-ai gândit niciodată la noi. Viorile dumitale blestemate ţi-au întunecat mintea. Nu mai auzi nimic în afara scârţâielii lor nesuferite!...

Antonio îşi încrucişă la piept braţele lungi, puternice, şi îşi privi fiul drept în ochi. Acesta nu i se mai păru mititel, ci, dimpotrivă, uriaş, înălţându-se înaintea lui, ca un nor la marginea zării.

— Ce ar trebui să aud? îl întrebă Antonio.

— Glasul raţiunii!

— Oare glasul ăsta îmi va spune să vând împreună cu tine scrumbii, ori să car sclavi negri pe plantaţiile din America, zâmbi cu răutate Stradivari.

— Şi de ce să n-o faci? făcu, încins şi mai mult, Paolo şi îşi puse mâinile în şolduri. Jumătate din aristocraţii noştri provin din breasla neguţătorilor. Nu se află însă niciunul ai cărui strămoşi să fi fost meseriaşi ca dumneata.

— Vrei cumva să ajungi conte? întrebă Antonio.

— Eu, din păcate, n-am să mai ajung. Şi asta numai din pricina dumitale, ţipă înciudat Paolo. Copiii mei însă poate că vor ajunge...

— Şi eu ce-ar trebui să fac pentru asta?

— Trebuie ca noi amândoi să ne unim capitalurile. Atelierul ăsta să-l închidem, iar secretele dumitale

să le vindem pe toate. Voi avea eu grijă să luăm pe ele un preţ cât mai bun. Giuseppe va ajunge mâine-poimâine episcop şi se va strădui să ne apere şi el interesele. Francesco va pleca să-mi administreze plantaţiile din Brazilia, iar Omobono ne va conduce filiala de la Genova. Eu mă voi ocupa de cea din Neapole...

— Dar eu? Eu ce-am să fac? întrebă Antonio, iar chipul său nu lăsă să se întrevadă câtuşi de puţin dacă e de acord sau nu cu propunerea lui Paolo.

— Dumneata ai să fii conducătorul stimat de toată lumea al întreprinderii noastre comerciale. Doar ai împlinit şaizeci de ani! E timpul să te odihneşti, să te bucuri de nepoţi. Măcar ei, slavă Domnului, nu se vor mai ruşina de-o obârşie atât de dispreţuită. Şi nici nu vor mai avea nevoie să construiască viori. Dacă îşi vor dori un asemenea instrument, şi-l vor cumpăra.

Gândul îl făcu pe Paolo să izbucnească în râs:

— Închipuie-ţi, tată, cât de frumos îţi va fi încununată truda de-o viaţă, când strănepoţii lui Stradivari vor avea putinţă să ofere bani grei pentru viorile semnate cu numele dumitale!

— Aşa ceva nici nu mi-a trecut prin minte, mormăi Antonio. Ar trebui totuşi să-i întrebăm şi pe Francesco şi Omobono. Oare lor le surâde o asemenea treabă?

Şi îşi pironi asupra acestora privirea grea, stăruitoare. Omobono mai sta şi acum cu ochii plecaţi. Urechile însă i se împurpuraseră. Francesco rămase o vreme tăcut, apoi rosti încet, ocolind privirea lui Antonio:

— Cum îţi va fi voia, tată. S-ar putea ca Paolo să aibă dreptate...

Stradivari se ridică în picioare, merse câţiva paşi prin odaie, îşi potrivi şorţul de piele, îşi îndesă mai bine tichia, pe urmă spuse cu glas scăzut:

— Astăzi am isprăvit o vioară nouă şi i-am dat numele de „Santa Maria”. Oamenii n-au mai cunoscut o asemenea operă. Patruzeci de ani mi-au trebuit ca să ajung să-i cunosc sufletul, alcătuirea lăuntrică. Nădăjduiesc că şi peste sute şi sute de ani vioara asta se va mai afla încă în slujba frumosului. Iar sufletul îi va sta să vibreze în unison cu frumuseţea lumii...

Paolo mişcă supărat din cap, iar în colţul gurii i se ivi o strâmbătură. Stradivari se opri în loc, îşi cercetă cu privirea feciorii, apoi izbucni, ca dintr-o gură de tun:

— Precupeţilor! Netrebnicilor! Ticăloşilor! Paraziţilor! Tâlharilor! Mi-aţi furat mii şi mii de ceasuri, în care am încercat să vă învăţ minte! Am arat neobosit pământul înţelenit al sufletelor voastre păcătoase, am încercat să-l stropesc cu ploaia înţelepciunii, l-am umbrit de arşiţa lăcomiei şi a necredinţei. Dar au răsărit din el neghină şi buruieni veninoase! Vouă nu vă e de trebuinţă universul sufletului omenesc, voi nu vreţi altceva decât bani! Sunteţi nişte sclavi! Eu am visat să vă dăruiesc libertatea, iar voi nu visaţi decât lanţuri! „Contele Paolo!” Nici nu mi-am dat sufletul, că m-aţi şi trădat, v-aţi şi lepădat de mine! Sărutându-mă precum Iuda, v-aţi şi gândit să mă daţi uitării, spre a vă închina cât mai degrabă idolilor voştri scârbavnici. Aţi vrea să-mi vindeţi pentru treizeci de arginţi toate caznele sufleteşti, toate nopţile de nesomn şi zilele de trudă amarnică, toată duioşia şi patima sufletului meu, durerea şi căutările minţii mele! N-aţi vrut să-mi moşteniţi iscusinţa şi talentul, răbdarea şi dorul de muncă, pentru care mi-a fost făgăduită însăşi nemurirea! Nu căutaţi decât onoruri deşarte din partea unor oameni jalnici şi caraghioşi!...

Îl săgetă cu şuier o durere ascuţită drept în inimă.

Îi veni greu să mai respire: beregata păru că i-o strânge o zgardă.

— Plecaţi, rosti cu voce răguşită. Ieşiţi afară. Nu vă blestem, căci v-a blestemat însuşi Dumnezeu, luându-vă minţile. Trăiţi cum vă e pofta...

Vreme de mai multe ceasuri şezu meşterul de unul singur, simţindu-se deodată bătrân şi ostenit peste măsură. Vasăzică s-a sfârşit cu casa Stradivari, nu va mai exista nicicând o nouă dinastie de meşteri vestiţi. Şi nimeni nu va spune vreodată despre „Santa Maria": „Este un instrument din perioada timpurie a viorilor lui Stradivari: a construit-o Antonio, bunicul". Iar casa aceasta, străvechiul ei mobilier, tablourile, pielea de Spania, mozaicurile florentine, sticlăria de Veneţia şi podoabele levantine nu vor sluji nepoţilor decât pentru a ascunde obârşia bunicului? Poate că şi numele i-l vor uita curând după ce va închide ochii, iar viorile i se vor împrăştia în toată lumea, lacul lor va plesni, lemnul se va scoroji, glasul va suna răguşit, ca apoi să piară cu totul? Căci viaţa omului, oricât de lungă ar fi, este totuşi mult prea scurtă pentru a urmări soarta unor viori menite să dăinuiască prin secole!

Stradivari urcă în atelier, şi o scoase pe „Santa Maria" din laţurile ei de pergament. Până atunci nu mai făcuse nimeni o vioară atât de mare. Instrument clasic, „allonge", era de-o înverşunată culoare vişinie, licărind în ea „sângele-de-nouă-fraţi". I se resfirau prin trup, aidoma unor raze de soare, fibrele molatece ale lemnului de arţar, sclipeau luminos steluţele tari ca oţelul ale pinului alpin. Efurile îşi înscriau cu graţie curbura în lemnul plăcilor. O volută cioplită cu fermitate şi gâtul poleit de-o lumină mată întregeau alcătuirea viorii.

Stradivari şi-o lipi de obraz şi auzi dinăuntrul ei un zvon subţire. Îi trecu arcuşul peste strune şi sunetul

izbucni uşor, precum flacăra iscată de praful de puşcă. Sunetul se zbătu prin încăpere, ca şi când aceasta i-ar fi încătuşat zborul, căci zborul îi era uriaş şi luminos precum zorile de ziuă.

Stradivari cânta, simţind că ciuda, amărăciunea şi teama i se destrămau, că-i piere de la sine însăşi îndoiala privitoare la dăinuirea prin secole a viorii. Şi-apoi merită oare să te îndoieşti, dacă îţi dai seama limpede că alta ca ea nu se mai află pe lume? Şi că poate nici n-o să mai fie?...

Chiar atunci, jos, în curte, rămăsese locului un tânăr slăbuţ, mărunţel, cu un cap uriaş, ascultând cu încântare sunetele vrăjite ale viorii care se revărsau din atelier. Apoi cântecul conteni, iar pe treptele scării ieşi un servitor şi spuse:

— Signor Stradivari nu mai primeşte ucenici...

Giuseppe Guarneri făcu o plecăciune, îşi luă de jos traista şi porni încet spre poartă.

Signor Stradivari, vestite meşter! Trimite-ţi slugile să-l ajungă din urmă, să-l întoarcă din drum pe tânărul acesta cu capul mare şi pieptul scobit! Mai repede, signor, porunceşte-le cât mai grabnic să-l ajungă din urmă, să-l întoarcă înapoi, până ce n-a plecat prea departe! Doar n-o să-l mai vezi niciodată! Îţi pleacă acum însăşi speranţa, însuşi visul de-o viaţă, lumina bătrâneţilor dumitale! Oare nu desluşeşti în mersul lui potolit paşii ei, ai soartei? Întoarce-l din drum, întoarce-l, meştere!...

Zadarnic. Antonio Stradivari e trecut de şaizeci de ani, a avut astăzi o zi grea şi e ostenit. Nu mai are putere să-şi vadă ziua de mâine. S-a înserat. E timpul să se ducă la odihnă...

. . . . . .

În ziua de 17 decembrie am cerut ca Melnik să-mi fie adus pentru un nou interogatoriu. De fapt, situaţia

lui îmi era clară: independent de punctul meu de vedere, dosarul avea să fie încheiat şi înaintat la tribunal. Şi-apoi nici nu dispuneam de argumente serioase împotriva acestui lucru, pe care să le fi putut prezenta forurilor superioare, căci deocamdată nu se întrevedea nicio perspectivă reală cu privire la depistarea unor complici sau a locului unde s-ar fi putut găsi vioara furată.

În perioada petrecută la închisoare Melnik îşi pierduse în mod vizibil aerul încrezut de până atunci. Slăbise mult, pielea îi sta întinsă pe craniul masiv, colţuros, atârnându-i în dreptul obrajilor şi a bărbiei, şi căpătând acum o nuanţă străveziu-gălbuie, aşa cum se întâmplă cu cei care duc lipsă de aer proaspăt.

— De ce ai slăbit, Stepan Andreevici? Nu ţi se dă mâncare îndeajuns?

— Ba da, îmi răspunse. Parcă mult îmi trebuie, acum la bătrâneţe? Mi-a adus şi nevastă-mea de două ori câte-un pachet.

— Şi-atunci?

Melnik îşi mişcă buzele uscate, vineţii, apoi spuse cu o voce surdă:

— Mi-e inima amară...

— Te-au supărat cumva cei cu care stai în celulă?

— Ba deloc, clătină el din cap. Cine să mă supere? Doar sunt ţinut la regim special, stau împreună cu ăi care au furat din avutul obştesc. Cu delapidatori, adică, iar ăştia sunt oameni potoliţi, nu fac decât să-şi aştepte cu spaimă şi cu nelinişte ziua de judecată...

Ţârâi soneria telefonului. Am ridicat receptorul. Era Belaş. Vorbirăm de una, de alta, pe urmă el tăcu într-un fel cam ciudat, ba chiar mi se păru că ni s-a întrerupt legătura şi-am strigat în receptor:

— Alo! Alo!

— Da-da, Stanislav Pavlovici, te aud, îmi răspunse Belaş şi mi se păru că-i disting în glas o umbră de îndoială, însă chiar atunci spuse grăbit, parcă dintr-o răsuflare:

— De fapt ţi-am telefonat pentru că l-am întâlnit adineauri pe Sodomski şi mi-a spus că ar şti la cine se află vioara *Stradivarius*.

— Ză-ău? am rostit neîncrezător şi m-am uitat la Melnik: bătrânul continua să şadă nemişcat, cu pleoapele coborâte, cu chipul pământiu, parcă acoperit de un colb subţire, şi se vedea că nu-l mai interesează nimic din ceea ce i se află în preajmă.

— Da, spuse Belaş. Nu ştiu dacă-i adevărat sau nu, poate că m-a minţit, totuşi m-am gândit să-ţi telefonez.

— Îţi mulţumesc, i-am spus.

Apoi m-am gândit că nimeni nu mi-ar putea da un sfat mai bun decât Belaş, în legătură cu vioara aceea din secolul al XVIII-lea, autorul prezumtiv: Bergonzi, chipurile pierdută de la fondul de repetiţii. M-am mai uitat o dată, cu luare aminte, la Melnik, apoi l-am întrebat pe Belaş:

— Grigori Petrovici, eşti departe de sediul nostru?

— Nu, nu prea. De ce?

— N-ai putea să treci pe la mine? Numai pentru zece minute? Vreau să-ţi cer un sfat.

— Bine, am să trec, consimţi Belaş.

Am aşezat receptorul în furcă şi m-am uitat din nou la Melnik: părea că încremenise pe scaun, într-o poziţie din cele mai incomode, iar în timpul convorbirii mele cu Belaş nu făcuse nicio mişcare.

— De ce ziceai că ţi-e inima amară, Stepan Andreevici?

Îşi ridică spre mine – doar pentru o clipă – privirea tulbure şi m-am gândit atunci că până şi ochii parcă i se micşoraseră. Îmi spuse cu o amărăciune potolită:

— Cred că am să mor înainte de a-mi isprăvi condamnarea...

— De ce? Nu demult spuneai cu totul altceva.

— Nu demult? zâmbi cu amărăciune Melnik. Asta dumitale, că eşti prins de treburi şi te afli în libertate, ţi se pare că o lună de zile trece cât ai clipi din ochi. Când eşti închis, să ştii că o lună de zile trece foarte greu...

— Şi totuşi unii stau închişi ani de zile. Nici dumneata n-ai să scapi prea uşor. Pentru o asemenea infracţiune îţi dai seama că tribunalul n-are să-ţi dea numai o lună de zile...

— Pe urmă, când or începe să treacă anii, îi mai uşor. Greutatea mare o simţi acuma. Stai culcat cât îi ziulica de mare şi te tot gândeşti. Gândurile îţi sunt şi ele amare: ai crede că stând o lună fără să faci nimic îţi poate trece întreaga viaţă pe dinaintea ochilor. Şi totuşi te gândeşti şi iar o iei de la capăt şi uite aşa mereu...

— Ai ajuns la vreo concluzie?

— La niciuna. Doar mi-am amintit de-o zicală a lui Krest, cum că viaţa omului îi ca o cămăşuţă de copil: scurtă şi plină de murdărie.

— Dumneata însă nu eşti copil: trebuia să-ţi dai seama de la bun început că-ţi murdăreşti cămaşa.

— Asta cam aşa e. Ehei, dacă înainte de a încălca legea omul ar putea să vină numai pentru vreo două-trei zile la puşcărie, şi asta doar aşa, ca într-o excursie, apoi dumneata n-ai mai avea de lucru. Din păcate, gândurile astea îţi vin prea târziu, când ai şi ajuns să te îneci în rahat.

— Ce să-i faci, am înălţat din umeri. Asta să-ţi fie lecţie pentru mai târziu.

Melnik îşi ridică o sprânceană:

— Lecţie, zici? După lecţia asta o să mă duceţi drept la cimitir...

— Vezi-ţi de treabă! Colonia doar nu-i ocnă. Ţi se va da de lucru atât cât îţi va îngădui vârsta şi sănătatea.

— Nu-i ocnă? repetă Melnik. Dar ce să fie: staţiunea Soci? Dumneata te-ai duce acolo, să-ţi petreci concediul?

— Eu nu pătrund noaptea în locuinţele oamenilor, ci, dimpotrivă, îi prind acolo pe unii ca dumneata. Aşa că mie mi se cuvine staţiunea Soci, iar dumitale o regiune cu climă mai răcoroasă. Să nu te înfierbânţi muncind...

— De muncă să ştii că nu mă tem. O să mă omoare amărăciunea. Ştiu că în lipsa mea toată gospodăria o să mi se ducă de râpă. Muierea n-o să-i facă faţă de una singură. Şi-apoi dacă o afla Patronul că am umflat boarfele acelea, mi-l trimite pe Krest, şi ăsta îmi dă foc la casă. De aşa ceva să ştii că mă tem. Că nu mai am putere s-o iau de la capăt şi-mi pare rău de câte am adunat o viaţă întreagă. Măcar de-aţi pune mâna pe Krest, să fiu şi eu mai liniştit. Că de-oi pleca la colonie, iar Krest o rămâne să-şi facă pe aici de cap, să ştii că numai gândul ăsta o să mă bage în mormânt.

I-am privit ţeasta pleşuvă, urechile galbene, străvezii, pielea pământie şi, fără să vreau, încercând chiar un dezgustător sentiment de silă, mi l-am închipuit mort. Nici nu era greu să ţi-l închipui astfel. Înaintea mea şedea un cadavru. Împins de lăcomie, omul se devorase pe sine însuşi.

— După cum vezi, interesele infractorilor şi ale miliţiei judiciare se întâmplă uneori să coincidă, i-am spus, ridicându-mă de pe scaun şi făcând câţiva paşi prin birou.

Apoi m-am dus la fereastră. Afară era o zi rece, însorită, iar strălucirea ei albăstruie îmi pătrundea atât de năvalnic în birou, încât părea că dincolo de geamuri cineva ar fi instalat un uriaş proiector. La intrarea în parcul „Ermitaj" câţiva muncitori descărcau brazi ninşi dintr-un camion, pe trotuar alerga, doar cu halatul pe umeri, un student de la clinica institutului de medicină, iar capul descoperit îi era învăluit într-un mic nor de aburi, la staţia de taxiuri, licăreau ţigările şoferilor sprijiniţi de „Volgile" lor cu acoperişuri purpurii, o ceată de copii înfofoliţi, venind pesemne de la grădiniţă, îşi urmau educatoarea, ea îşi tot întorcea capul şi, bătându-şi o cizmuliţă de alta, le striga ceva, eu n-o puteam auzi, totuşi îmi dădeam seama că rosteşte nişte cuvinte vesele, de încurajare, căci îi vedeam limpede gura zâmbitoare cu buzele roşii, înfrigurate şi dinţii albi, sclipitori...

Am întors capul spre omul aproape mort de lângă masă şi i-am spus:

— Fapta-i faptă şi legea-i lege. Procuratura va întocmi actele şi dosarul îţi va fi înaintat tribunalului.

Melnik îşi înălţă capul, iar urechea i se răsuci spre mine ca o instalaţie de radar.

— Dar cu Patronul cum rămâne? Şi cu Krest? Numai eu să capăt pedeapsă?

Chiar atunci bătu cineva la uşă.

— Intră! am strigat eu.

Uşa se deschise. Cu ochii mijiţi după penumbra culoarului, în biroul plin de lumină intră Belaş.

— Bună ziua, rosti el şi se frecă la ochi.

Melnik îşi ridică şi el spre cel care intrase privirea lipsită de viaţă, apoi, cu aceeaşi indiferenţă, şi-o plecă din nou. Mi-am părăsit locul de lângă fereastră şi am pornit spre Belaş, iar el, aruncându-şi ochii prin încăpere, îl zări pe Melnik. Şi, în timp ce veni spre mine cu mâna întinsă, ochii i se pironiră fără voie asupra acelei siluete diforme ca o movilă de pământ. Încăperea n-avea decât vreo cinci metri lungime, noi mergeam unul spre altul, cu mâinile întinse, astfel că totul n-a putut să dureze decât vreo două, cel mult trei secunde. Pentru mine însă timpul se frânse, trosni, zăngăni, plesni ca un arc întins, îmi slobozi în urechi un urlet asurzitor: „M-am oprit! Restul nu mai contează! Restul e în afară de Mine! Acum nu mai există decât cele două secunde ale drumului tău prin această odaie!”

Nu mai ştiu, nu-mi pot aminti nici în ruptul capului ce expresie a avut chipul lui Belaş în acea fracţiune microscopică a timpului care stătuse în loc. Nu mi s-au întipărit în minte decât ochii lui şi mâinile: până atunci avusesem deseori prilejul să-i privesc ochii inteligenţi, frumos aşezaţi, cu pleoapele lor albăstrii, mijite a ironie. Ochi străini a avut Belaş în clipele acelea. Ca şi când, pregătindu-se să plece la carnaval, şi-ar fi pus în grabă o mască lătăreaţă, acoperindu-i întreg obrazul, doar cu două despicături înguste, prin care se agitau acum nebuneşte pupilele unui om înnebunit de groază, de durere şi neputinţă. Ca şi când cel care şedea pe scaun n-ar fi fost Melnik – un bătrân aproape mort, strivit cu totul de lăcomie, ruşine şi amărăciune – ci însuşi Minotaurul, cu colţii lui rânjiţi, gata să se repeadă. Aşa arătau ochii lui Belaş, iar în clipele acelea, ale timpului care se oprise, eu n-

am mai auzit nimic, de parcă aş fi surzit eu. Totul, căci în capul meu vuiră, stingându-se cu încetul, vorbele de altcândva ale celui care acum venea spre mine: *„...pogoară de viu în viul mormânt...*" Iar mâna pe care mi-o întindea – mâna lui îngustă, cu degete puternice – îi era cuprinsă de tremur...

Toate acestea n-au durat, într-adevăr, decât vreo două, cel mult trei secunde. Belaş izbuti în cele din urmă să-şi ia de la cel care şedea pe scaun ochii care nu i se supuseseră, care trăiseră o viaţă a lor, aparte, pe urmă, făcând un suprem efort să-mi zâmbească, îmi spuse:

— Afară e un ger cumplit...

— Da, e tare frig. Spune-mi: îl cunoşti cumva pe omul ăsta?

— Adineauri m-am şi speriat: am avut impresia că-l cunosc.

— De ce te-ai speriat?

Belaş se uită la mine, iar ochii îi erau acum cei dintotdeauna: liniştiţi, mijiţi uşor a ironie. Îşi frecă înfrigurat palmele, scoase o ţigară, şi-o aprinse cu bricheta şi mi-am dat seama că mâinile nu-i mai tremură.

— Mi s-a părut că l-am văzut într-o zi în casa lui Ikonnikov.

— Ţi s-a părut? Sau l-ai văzut într-adevăr?

— Seamănă bine cu omul acela, deşi n-aş putea s-o afirm cu certitudine.

Melnik îşi ridică privirea:

— Despre care Ikonnikov vorbeşte dumnealui?

Am trecut repede în spatele mesei şi le-am spus:

— Cetăţene Melnik, cetăţene Belaş: voi proceda la confruntarea dumneavoastră.

Melnik se trezi cu totul din amorţeală. În ochii lui

mici şi înfundaţi se ivi o expresie de răutate, strânse cu putere din maxilare, până şi ţeasta pleşuvă i se coloră uşor. Spuse, apăsând pe cuvinte:

— Nu sunteţi în stare să găsiţi vioara şi încercaţi acum să-mi aruncaţi totul în spate?

— Melnik, te rog să taci. Ai să-mi răspunzi numai mie şi numai la întrebările pe care ţi le voi pune. Cetăţene Belaş, îl cunoşti pe omul acesta?

Belaş îl mai privi o dată, cu multă atenţie, pe urmă spuse cu tărie:

— Acum, când îl aud vorbind, pot spune cu siguranţă că este chiar acela pe care l-am văzut în casa lui Ikonnikov.

— Ikonnikov ţi l-a prezentat?

— Nu.

— Când s-a întâmplat asta?

— În urmă cu vreo lună şi jumătate.

— În ce împrejurări?

— Venisem în vizită la Ikonnikov – era cu câteva zile înainte de spargerea comisă la Poleakov – şi l-am găsit pe omul ăsta acolo. Era gata de plecare şi îşi pusese paltonul. Tocmai de aceea nu l-am recunoscut acum, îmbrăcat cu scurtă. La plecare, Ikonnikov i-a spus să vină într-o altă zi. Cam asta a fost.

— N-ai observat ce fel de palton purta în ziua aceea?

— Un palton obişnuit. De culoare închisă. N-am prea stat să mă uit. Acasă, la Ikonnikov, veneau tot felul de oameni.

— Bine. Cetăţene Melnik: poţi confirma cele spuse de acest cetăţean?

— De-ar crăpa în faţa mea şi tot nu i-aş confirma o asemenea minciună! spuse, furios, Melnik. Acum îl văd pentru întâiaşi dată!

— Pe Pavel Petrovici Ikonnikov îl cunoşteai?

— Nici n-am auzit de numele ăsta! tăie Melnik aerul cu palma.

— Cum n-ai auzit, când i-ai expediat chiar dumneata o scrisoare?

— Despre ăsta e vorba? Am şi uitat! spuse Melnik, pus în încurcătură. Scrisoarea am pus-o într-adevăr la cutie, dar numele i l-am uitat. Şi de văzut pe Ikonnikov ăsta nu l-am văzut niciodată.

Îşi duse mâna la inimă şi spuse cu tărie:

— Nu te mint. Zău!...

— Poate că totuşi l-ai văzut, dar ai uitat şi de data asta. Ca şi de scrisoare...

— Ba nu l-am văzut, nu-l ştiu, nici n-am fost pe acolo! Şi cu asta basta! urlă Melnik.

— Nu ţipa! Te rog să nu ţipi! l-am potolit eu. Vasăzică pot să scriu că pe Ikonnikov nu l-ai văzut niciodată şi că nu-l cunoşti nici pe cetăţeanul Belaş, aici de faţă?

— Aşa să şi scrii.

Belaş înălţă din umeri şi spuse foarte liniştit:

— Pot să bag mâna în foc că era chiar dumnealui...

— Şi ce-i cu asta? Mirarea este o emoţie pozitivă, râse comisarul.

— Asta şi emoţie pozitivă? Am crezut că-l loveşte apoplexia!

Comisarul îşi ridică ochelarii pe frunte şi schiţă un zâmbet şiret:

— Eu zic că a avut chiar dreptul să se sperie. Doar nu era Poleakov cel care şedea în biroul dumitale. Era omul pe care îl văzuse la Ikonnikov cu puţin înainte de a se comite spargerea, după care – la un răstimp tot atât de scurt – Ikonnikov s-a sinucis. Aşa că de

înţeles îl putem înţelege foarte bine: are acum o stare sufletească din cele mai proaste. Oare nu te-ai gândit niciodată de ce Sodomski a adus vorba tocmai despre Belaş?

— Îmi închipui că a vrut să-mi îndrepte bănuielile asupra lui. La Dzasohov Sodomski s-a referit direct. Mi-a spus: „cred că ar fi fost în stare să fure vioara”, însă şi-a dat seama că nu sunt de acord cu el. Referirile la Belaş i-au fost mai subtile. E un tip antipatic Sodomski ăsta. Poate că şi ocupaţia lui şi-a pus amprenta?

— Cum adică? nu mă înţelese comisarul.

— Vorbesc de toate tertipurile astea: „vă fac rost de un bilet, n-aveţi nicio grijă, lăsaţi că ne înţelegem, serviciu contra serviciu” şi aşa mai departe.

— Aici nu mai sunt de acord cu dumneata, spuse comisarul. Ocupaţia unui om n-are nicio legătură cu calităţile lui sufleteşti: Kuzma Minin, înainte de a elibera Rusia, vindea carne în târg. Prin urmare, nici faptul că Sodomski e un om antipatic, nu ne determină să presupunem că ar fi participat la furt.

— Dar cealaltă vioară?

— Chiar! Eram gata şi eu să te întreb: ce-i cu cealaltă vioară?

— Vreau să întocmesc planul unor investigaţii paralele.

— Foarte bine, dădu din cap comisarul. Să nu fie însă paralele. Într-un asemenea circuit electric tensiunea curentului scade. Mai întâi să-mi găseşti vioara *Stradivarius*, pe urmă te poţi ocupa în voie şi de cealaltă.

— Dar dacă Sodomski îşi va lua între timp măsurile de precauţie?

— Aş! Dumneata ai avut perfectă dreptate să spui

că actualul ei proprietar nu se va mai învoi să i-o restituie. Şi-apoi Sodomski nici nu dispune de suma care i-ar trebui pentru a răscumpăra vioara. Cu toată căciula lui de blană şi filosofia de două parale, nu-i decât un golan. Apucă pe unde poate, ca să-şi satisfacă microscopicele lui patimi. Şi ar mai fi ceva...

Comisarul aprinse o ţigară, îi dădu fumul la o parte, apoi îşi sfârşi vorba:

— Dumneata nu i-ai expus decât teoretic cât de uşor vei izbuti să-i găseşti vioara. Cum va fi însă în practică, asta nu mai poţi s-o ştii. Aşa încât de problema viorii Bergonzi deocamdată nu ne vom ocupa. Dar numai deocamdată...

Sună telefonul. Comisarul luă receptorul din furcă:

— Da. Eu sunt. Bună ziua. Da, ştiu... Mi s-a comunicat. Şi ce-i cu asta? Într-adevăr, e un fotbalist bun, joacă pentru „Dinamo”: ca înaintaş e de neînlocuit. Să ştiţi însă că insistaţi degeaba, eu ţin cu „Spartak”... Da, chiar aşa... Să lăsăm gluma la o parte? Bine, dacă vreţi aşa, atunci să ştiţi că trebuia s-o faceţi mai demult: băieţii mei îl găsesc a treia oară beat, la cafeneaua „Lira”... Da-da-da, îi întocmim dosarul cât ai zice peşte. Pentru huliganism. Să mai mătură şi el străzile: poate şi-o da seama cum trebuie să se comporte de-aci încolo... Păi n-aveţi decât să mă reclamaţi. La Ministerul de Interne al U.R.S.S., strada Ogariov, şase... Uite-aşa... Dar ce aţi crezut?... La revedere...

Comisarul trânti enervat receptorul.

— Avocaţi! Apărători! Fir-ar ei să fie! Au nevoie doar să le înscrie goluri, încolo puţin le pasă. Faptul că o asemenea comportare îl poate duce la puşcărie, îi lasă indiferenţi! În fine... Ce zici că ai vrut să-mi spui?

— Am vrut să vă spun că din ziua în care s-a comis furtul, au trecut trei luni încheiate. Şi că în răstimpul ăsta atât de lung, n-am ajuns decât la rezultatele pe care le cunoaşteţi...

— Adică? La ce fel de rezultate? spuse iritat comisarul.

— Toate iţele s-au încurcat de nu le mai putem descurca. Hoţomanul de Sodomski ne atrage atenţia asupra lui Belaş, Belaş îl recunoaşte pe Melnik, însă acesta, deşi e dornic să-l arestăm cât mai grabnic pe Krest, neagă în mod categoric că l-ar fi cunoscut pe Ikonnikov. Totul se încurcă al naibii. Ca la jocul „Marocco”...

— Dumneata ai jucat vreodată „Marocco”? mă-ntrebă cu inocenţă comisarul.

— Nu-mi aduc aminte. Parcă am jucat.

— Atunci să-ţi împrospătez eu memoria. Se trântesc pe masă, unele peste altele, nişte beţişoare lungi şi subţiri. Pe urmă, cu unul din ele, jucătorul respectiv trebuie să le scoată pe celelalte, rând pe rând, în aşa fel, încât să nici nu clintească beţişoarele din jur. Pentru jocul ăsta să ştii că-ţi trebuie foa-arte multă răbdare. Vreau să-ţi spun că în ceea ce te priveşte, nu ai încă destulă răbdare şi perseverenţă.

— Lucrăm şi aşa după principiul dumneavoastră: să începi mai devreme, să isprăveşti mai târziu, în schimb să munceşti fără întrerupere. Mai mult de-atât ce-am putea face?

— Nu ştiu. Poate că vă mai trebuie încă două ceasuri. De unde să ştiu eu: doar ancheta o conduci dumneata. Orientează-te.

— Acum nu este vorba de cantitatea muncii. E nevoie de-o idee nouă! Nu întrezărim însă nicăieri niciun fel de indiciu.

— Nu întrezăriţi? Păcat. Să ştii că am să-l trimit pe Lioşa, şoferul meu, acolo unde ele se întrezăresc cu certitudine şi-o să-mi aducă vioara în doi timpi şi trei mişcări. Să ştii, Tihonov, că rezultate există şi chiar foarte importante.

— Adică?

— În peretele ăsta, până de curând un zid monolit, s-au ivit fisuri. De aci încolo nu vă mai rămâne decât să perseveraţi. Adică, să le lărgiţi şi mai mult. În cele din urmă, zidul o să se prăbuşească.

— Frumoasă povaţă! Mai întâi ar trebui să ştim care este fisura cu pricina. Numai una din ele duce la tezaur. Celelalte nu duc nicăieri!

— Până acum niciuna nu ducea nicăieri, ripostă comisarul. Vreau să-ţi mai pun o întrebare: de ce n-a declarat Belaş de prima dată că l-a avut ca profesor pe Ikonnikov?

— Nu voia să se afle acest lucru în cercurile muzicale. Era însăşi dorinţa lui Ikonnikov.

— Dumneata însă nu lucrezi la Filarmonică. I-am citit deunăzi depoziţia şi nu mi-a plăcut deloc felul în care l-a apărat pe fostul lui dascăl. Eu, de exemplu, – câte nu se întâmplă în viaţă! – nu mi-aş dori câtuşi de puţin să mă aperi dumneata în halul ăsta.

— Ca să aperi pe cineva, nu trebuie neapărat să te baţi cu pumnul în piept, am ripostat eu.

— Ai dreptate, dar numai în cazul când ai face parte din juriul unui concurs, iar Belaş ţi-ar vorbi despre meritele lui Ikonnikov ca interpret al cutărei piese muzicale. Dumneata însă ai discutat cu Belaş despre o situaţie care se reduce la întrebarea: ar fi putut Ikonnikov să fure vioara sau nu?

— Belaş mi-a spus categoric că n-ar fi putut.

— Ţi-a spus, este adevărat. Totuşi în treaba asta

ceva mă supără. În locul tău, aş încerca să aprofundez problema relaţiilor dintre el şi Ikonnikov.

Am tăcut, am încercat să găsesc o formulă mai convenabilă, apoi i-am spus:

— Nu cred că este o treabă absolut necesară.

— Te priveşte, înălţă din umeri comisarul. De ce nu crezi că-i necesară?

— Pentru că, în primul rând, asta ar însemna să mă iau după vorbele lui Sodomski, ori în ceea ce îl priveşte pe Ikonnikov s-a mai întâmplat şi altcândva să pornim pe o pistă greşită. În al doilea rând, Ikonnikov nu mai este în viaţă, ceea ce înseamnă că în mod inevitabil voi reveni tot la Belaş. Mă voi învârti, ca să zic aşa, într-un cerc vicios.

Comisarul se ridică de pe scaun, se plimbă câteva minute prin biroul său spaţios, apoi veni şi îmi puse mâna pe umăr:

— Nici nu afirm că ai să afli ceva important. Totuşi trebuie să cercetăm absolut toate fisurile. Şi-apoi Belaş nu reprezintă unica sursă de informaţii despre relaţiile lui cu Ikonnikov. Doar niciunul n-a ieşit dintr-o retortă de alchimist, şi chiar în ajunul spargerii. Amândoi au trăit printre oameni, iar oamenii să ştii că au o memorie foa-arte bună! Ţin minte o sumedenie de lucruri interesante, căci atâta timp cât trăim, lăsăm şi în viaţa altora seminţele faptelor noastre – bune şi rele. Uneori poate să treacă o vreme îndelungată până ce seminţele astea să încolţească. Noi uităm cu totul de ele, dar oamenii nu uită deloc, căci seminţele acelea, fie de grâu, fie de neghină, încolţesc pe ogorul lor...

Nu izbuteam să găsesc nici acum o explicaţie logică a spaimei lui Belaş. Se prea poate să-l fi întâlnit

într-adevăr pe Melnik în casa lui Ikonnikov. Totuşi emoţia care l-a cuprins, văzându-l pe bătrân în biroul meu, n-a fost deloc pe măsura sentimentului neplăcut pe care i l-ar fi putut provoca o asemenea întâlnire.

Pe de altă parte, îmi era cu totul de neînţeles atitudinea lui Melnik. De ce negase cu atâta înverşunare că l-ar fi cunoscut cândva pe Ikonnikov? Totul era un fel de talmeş-balmeş din care nu se întrezărea nicio ieşire...

Gândeam la toate acestea aflându-mă în cancelaria Şcolii centrale de muzică şi aşteptându-l pe Nikolai Sergheevici Trubiţin, profesor la clasa de vioară. Cu vreo şaptesprezece ani în urmă, făcând parte din comisia de examinare a Conservatorului din Moscova, alcătuise o caracterizare a candidatului G. P. Belaş, act pe care l-am găsit la arhiva acestei instituţii.

— Belaş? Sigur că-l ţin minte. Era, ca-s-zic aşa, un băiat cu calităţi excepţionale. Asta, ca-s-zic aşa, nu numai în ceea ce priveşte aptitudinile lui muzicale, ci şi caracterul...

Trubiţin, un bărbat subţiratec, cu părul bălai, de-o vârstă absolut imprecisă, făcea parte din categoria acelor oameni timizi şi nervoşi, pentru care primul contact cu o altă persoană este totdeauna cum nu se poate mai chinuitor. Asemenea oameni, pătrunşi de o nesiguranţă bolnăvicioasă în ceea ce priveşte atât propria lor persoană, cât şi concluziile şi deciziile pe care le iau în viaţa de toate zilele, încearcă de obicei, chiar din primele clipe ale unui asemenea contact, să-şi studieze cât mai amănunţit interlocutorul, ca să-şi dea seama cum să se comporte cu el în continuare. Din această cauză – furaţi de analiza pe care o întreprind – par neatenţi, distraţi, se bâlbâie şi, căutând să se concentreze, fac totdeauna o groază de

mişcări inutile: îşi freacă tâmplele, îşi îndreaptă ochelarii, răsfoiesc tot soiul de hârtiuţe dinaintea lor, răsucesc creioane şi, mai ales, îşi feresc tot timpul ochii, ceea ce îţi creează impresia că te mint întruna cu câte ceva sau că încearcă să ocolească răspunsul pe care-l soliciţi.

— ...Nu mai reţin, ca-s-zic aşa, amănuntele, de chemat însă ştiu că-l chema Grişa. E un nume, ca-s-zic aşa, destul de răspândit. Ani de-a rândul, ca-s-zic aşa, mi-a fost elev...

— Vă amintiţi cam în ce perioadă?

— Cum să nu? Îmi amintesc, ca-s-zic aşa, foarte bine. A absolvit şcoala în 1957, mi-a fost elev patru ani, prin urmare, s-a înscris la noi, ca-s-zic aşa, în 1953.

— După ce a absolvit şcoala, v-aţi mai întâlnit cu el?

— Nu. Ba da. Ca-s-zic aşa, cu totul întâmplător şi o singură dată. În urmă cu vreo doi ani.

— Şi, cum se întâmplă de obicei, v-aţi schimbat impresiile despre anii care au trecut, nu-i aşa? am insistat eu.

— Da. Adică nu. L-a împiedicat s-o facă... împrejurările, ca-s-zic aşa, nu i-au prea fost prielnice...

— Ce fel de împrejurări îl pot împiedica pe un elev să stea de vorbă cu fostul său profesor, am încercat să-mi schiţez pe chip o nemărginită uimire.

— Vedeţi, ca-s-zic aşa, eu nu-l condamn deloc. Şi să nu vă închipuiţi cumva că m-aş fi simţit jignit. Am fost chiar mulţumit, ca-s-zic aşa, că omul nu m-a uitat. De discutat însă cu mine n-a avut în seara aceea timp să discute...

— Despre ce fel de seară e vorba?

— N-a fost cine ştie ce, vă rog să mă credeţi! Sărbătoream atunci, ca-s-zic aşa, un fel de jubileu: aniversarea a treizeci de ani de la căsătorie. Ne-am gândit, eu şi soţia mea, s-o facem, ca-s-zic aşa, la un restaurant. Ne-am instalat acolo, frumos, ne-am amintit de anii care au trecut, cu toate bucuriile şi necazurile lor, iar la un moment dat, ca-s-zic aşa, l-am văzut pe Grişa. Venise acolo cu mai mulţi prieteni. Am dat fuga, ca-s-zic aşa, la masa lor, dar el mi-a spus: lăsaţi, zice, Nikolai Sergheevici, că mai târziu vin chiar eu la dumneavoastră. De recunoscut l-am recunoscut pe loc: nu se schimbase, ca-s-zic aşa, decât prea puţin. Voiam să-l întreb ce mai face, cum o mai duce, dar n-a mai venit. Ca-s-zic aşa, n-a mai avut timp. Doar ne-a trimis printr-un ospătar o sticlă de şampanie. El însă n-a mai venit...

— M-da, cam urât procedeul, am clătinat eu din cap.

— Ba nu! Ba nu! dădu din mâini Trubiţin. Să nu credeţi, care cumva, că m-aş plânge, ca-s-zic aşa, de comportarea lui. Au trecut atâţia ani, omul uită. Viaţa e plină de griji şi de emoţii. Într-adevăr, i-am fost, ca-s-zic aşa, profesor. Ei şi? Câţi dintr-ăştia nu ne trec prin viaţă: doar nu poţi să le porţi tuturor recunoştinţă şi nici să-i ţii minte pe toţi!

— Spuneţi-mi: ca elev cum a fost?

Trubiţin se frecă pe frunte, ca şi când ar fi încercat să-şi amintească, deşi, în realitate, n-a vrut decât să-şi formuleze mai bine răspunsul:

— Ca elev, n-a prea strălucit. Ca interpret însă era excepţional. Era, ca-s-zic aşa, un talent autentic.

— Cum adică n-a strălucit?

Trubiţin îşi scoase ochelarii, le şterse grăbit lentilele, şi-i puse din nou, bătu apoi darabana în

masă cu degetele sale uscăţive, îngălbenite de colofoniu; privindu-i chipul, vedeam că, deşi se străduieşte, nu izbuteşte să înţeleagă tâlcul acestei discuţii, la fel cum nu izbutise să-şi înţeleagă nici elevul lipsit de sârguinţă, dar foarte talentat.

— Fumaţi? mă întrebă într-un târziu.

Am clătinat din cap, în semn că nu fumez.

— N-o să vă supere dacă îmi aprind o ţigară? mă întrebă, ca şi când el ar fi venit să mă viziteze în odăiţa aceea împodobită cu un mic bust al lui Ceaikovski şi cu un portret al lui Glazunov.

Scoase apoi din buzunar un pachet de ţigări „Sever", iar eu mi-am dat seama că deşi nu mai avea decât vreo câteva ţigări înăuntru, pachetul nu-i era mototolit deloc, ca şi când Trubiţin l-ar fi desfăcut chiar în clipa aceea. De fapt el însuşi părea atât de ordonat, îmbrăcat cu atâta modestie, dunga de la pantalonii purtaţi îi era atât de dreaptă, şi de vorbit, vorbea cu atâta timiditate, încurajându-se într-una cu interminabilele lui „ca-s-zic aşa", încât îmi venea mereu să-l bat pe umăr şi să-i spun: haide, profesore, mai mult curaj!...

— Băiatul ăsta mi-a produs din primul moment o impresie, ca-s-zic aşa, cu totul deosebită. În orice compoziţie pe care o interpreta, fie ea cât de elementară, izbutea, ca-s-zic aşa, să aducă ceva personal. Se vedea cât de colo că nu poate suferi lucrurile prea simple şi prea bine cunoscute. Din cauza asta aveam cu el necontenite discuţii. În ceea ce mă priveşte, ştiu un singur lucru: ca să poţi descoperi ceva nou, trebuie mai întâi să asimilezi tot ce a fost cunoscut până la tine. Lucrul acesta mă străduiam, ca-s-zic aşa, să i-l demonstrez şi lui. El însă nu făcea tot timpul decât, cum să vă spun...

decât să mă ironizeze. Simţeam asta foarte limpede. Aveam impresia că toate eforturile mele parcă s-ar lovi de un zid, iar lucrul ăsta nu era, ca-s-zic aşa, o încăpăţânare de copil sau refuzul de a recunoaşte autoritatea unui om vârstnic...

— Dar ce putea să fie?

— Mi se părea, mai ales în ultimii lui ani de şcoală, că şi-a format, ca-s-zic aşa, o anumită convingere bazată pe o încredere totală. Poate în propriile lui forţe, poate într-o autoritate care îmi era superioară.

— Din ce a reieşit acest lucru?

— Din refuzul lui de a-mi accepta metoda. Ne străduiam, de exemplu, să descifrăm o piesă, eu încercam, ca-s-zic aşa, să-i aduc explicaţii, argumente, exemple, el se declara de acord cu mine, încât izbuteam totuşi să ajungem la înţelegerea sensului acelei piese, la interpretarea, accentul şi tehnica de execuţie pe care le consideram corespunzătoare. Revenind însă peste câteva zile la aceeaşi partitură, îmi dădeam seama că o interpretează, ca-s-zic aşa, cu totul altfel.

— Mai prost?

— Nu. Dar cu totul şi cu totul altfel. Distingeam în interpretarea lui farmecul unui talent adevărat, o manieră neobişnuită şi originală, dar care părea, ca-s-zic aşa, să-mi amintească de ceva care îmi mai fusese dat să aud, ori poate că nu era decât o impresie, nu ştiu, îmi vine greu să vă dau explicaţii. Ştiu însă că de la un timp începusem să nu-l mai contrazic, căci îmi dădeam seama din ce în ce mai bine că o asemenea interpretare, nespus de sigură, plină de energie, marcată, ca-s-zic-aşa, de talent şi de inspiraţie, totuşi o mai auzisem şi altcândva. Uneori aveam impresia că Belaş ştie mai mult decât mine şi tocmai de aceea

mă ironizează. O asemenea cunoaştere atât de precoce mă înspăimânta. Soarta lui începuse să mă îngrijoreze...

Trubiţin îşi scoase şi îşi şterse din nou ochelarii, apoi şi-i urcă pe nas, iar eu m-am gândit că seamănă foarte mult cu un actor tânăr, căruia i se pun ochelari ca să pară bătrân, dar el nu pare deloc astfel şi doar le sugerează spectatorilor că trebuie să-l considere un om în vârstă.

— ...Curând, temerile mele au început să se adeverească. Deşi, ca-s-zic aşa, dintr-un punct de vedere cu totul neaşteptat. Comportarea lui Grişa a început să vădească un fel de nepăsare, de bravadă, o dorinţă irezistibilă de a demonstra că poate să facă orice, că îi este permis totul. Cred că în perioada aceea visa să ajungă cât legendarul tambur-major Ivan Stepanovici Luşkov, care măsura doi metri şi jumătate. Asta, ca să-l vadă toată lumea, să afle că există... Într-o zi însă am fost chemat la miliţie, unde mi s-a spus că Belaş va fi deferit justiţiei pentru un act de huliganism. Împreună cu câţiva amici de-ai lui săvârşise ceva aproape de neconceput...

Până şi acum, după aproape două decenii, amintirea faptei huliganice despre care încă nu aflasem nimic îl făcu pe Trubiţin să i se tăie răsuflarea.

— Ce-a făcut? l-am întrebat eu.

— Acolo unde strada Sretenka întâlneşte bulevardul Rojdestvenski şi chiar în dreptul staţiei de troleibuz îşi avea ghereta un văcsuitor de ghete. Un armean bătrân şi mustăcios. Într-o zi, Belaş cu amicii lui au legat o frânghie de gheretă, iar celălalt capăt l-au agăţat de bara unui troleibuz. Plecând din staţie, troleibuzul a tras după el ghereta cu armeanul care

răcnea după ajutor, ba chiar şi cu un client de-al lui, înspăimântat de moarte.

Mi-am imaginat întâmplarea şi, fără să vreau, am zâmbit. Trubiţin mă privi, mirat:

— Râdeţi? Vi se pare un lucru hazliu?

— Există totuşi lucruri amuzante prin ele însele, am înălţat eu din umeri.

— Nu vă înţeleg. Cum poate provoca râsul un act huliganic?

Tulburarea, ba chiar întreaga istorisire de până atunci, îl făcuseră să uite de interminabilele lui „ca-s-zic aşa”.

Am încercat să mă justific:

— Pe lângă intenţie, mai există şi aspectul exterior al faptei. Asistând la un spectacol de circ, râdem cu toţii când unul din clovni îi trage altuia o scatoalcă de-l răstoarnă peste cap. Văzând însă aceeaşi întâmplare într-o staţie de troleibuz, o calificăm drept o faptă huliganică.

Cu degetele care îi tremurau mărunt, Trubiţin îşi scoase ochelarii şi, clipind des şi mijindu-şi ochii miopi, mă scrută cu atâta atenţie, încât am avut la un moment dat impresia că devin mic de tot şi încep să sar de colo până colo, ca un purice.

— Să ştiţi că am fost şi eu tânăr, ca-s-zic aşa. Aveam şi eu tot soiul de porniri inerente acestei vârste. Dar o asemenea faptă revoltătoare totuşi n-aş fi fost în stare s-o fac. Belaş trebuia să-şi dea seama că ceea ce vrea să facă nu este numai un lucru jignitor, ci şi de-a dreptul periculos!...

Era mic, supărat, zburlit, şi totuşi rămânea ordonat ca şi până atunci. Umbla necontenit prin încăpere, pesemne să nu-şi mototolească dunga, dreaptă ca un meridian, a pantalonilor vechi, dar atât de bine

călcaţi. Şi în clipa aceea m-am gândit că fiind copil, prietenii fără îndoială că-l luau la bătaie, pentru ca mai târziu să-l ia peste picior propriii săi elevi. Deşi cred că avea cel puţin cincizeci de ani, îmi părea şi acum foarte tânăr. Era însă o tinereţe aparte, cu aspect bătrânesc şi cu tendinţe spre principialitate, în care puteai să întrezăreşti încercarea omului de a-şi masca nerealizarea printr-un aer important, să constaţi o gravitate scoasă în evidenţă, şi venită să însoţească conştiinţa unei răspunderi de fapt prea puţin importante. Toate acestea nu erau decât nişte zale fragile, sunând din pricina încordării lăuntrice ca o gheaţă subţire. Căci sub pojghiţa lor se afla de fapt un suflet de copil sensibil, speriat, supus oricărei lovituri, al unui copil care şi-a urât de mic neputinţa trupească şi căruia nici tinereţea, otrăvită şi ea de felurite complexe, nu i-a adus mulţumirea dorită, căci i-a solicitat continuu voinţa, i-a cerut necontenit să ia decizii fără ajutorul cuiva. Izbutise să se smulgă din copilărie ca dintr-o cămaşă prea strâmtă, spre a se pierde îndată în veşmântul prea larg şi lipsit de personalitate al maturităţii.

Pe Trubiţin îl înspăimântau năstruşniciile tânărului Belaş ca şi maniera interpretativă a lui Pavel Ikonnikov, pe care o distingea zilnic în cursul lecţiilor avute cu elevul său, fără să-şi poată aminti de unde o cunoaşte şi fără să poată accepta această influenţă puternică şi tulburătoare ca o erupţie submarină: forţa ei avea darul să-i întreacă propriile năzuinţe, fără ca el să bănuiască măcar că duce lupta cu un violonist şi un om de talia lui Ikonnikov. Nebănuind acest lucru, îşi simţea din ce în ce mai limpede înfrângerea, iar avântul misterios şi continuu al elevului său către o lume pe care el nu izbutise s-o

exploreze îl tortura, îi spulbera principiile, îi demonstra cu o înspăimântătoare limpezime că în tinereţe poţi fi cu totul altfel decât fusese el însuşi, Nikolai Sergheevici Trubiţin...

— Cum s-a sfârşit toată povestea asta? l-am întrebat.

— A intervenit şcoala şi-atunci cei de la miliţie s-au mulţumit să-i amendeze pe făptaşi şi să le dea drumul. Peste câteva zile, Belaş a cântat pe scena Festivalului de la Moscova al tinerilor muzicieni şi a luat premiul întâi. O lună mai târziu a dat proba practică la vioară în cadrul examenelor de admitere la conservator...

— În afara acestei probe practice, nu s-a mai prezentat însă la niciun examen. Din ce cauză?

— Ah, dacă aş putea s-o ştiu şi eu! îşi ridică mâinile în sus Nikolai Sergheevici. Când a plecat din oraş, nici nu şi-a luat rămas bun de la mine. Cu toate ciudăţeniile de care îl ştiam capabil, fapta asta a lui, nu mi-o pot explica nici astăzi. Un tânăr cu capacitatea sa, cu aptitudinile şi năzuinţele de care dădea dovadă, îşi face deodată bagajele şi pleacă să lucreze la pământurile înţelenite! E drept, treaba asta era pe atunci la modă, totuşi el se prezentase să dea admiterea la conservator!

— De atunci nu l-aţi mai văzut?

— Nu. În afara acelei întâmplări absurde de la restaurant. Îmi dau seama prea bine că era ocupat, totuşi nici eu nu l-aş fi reţinut prea mult: voiam doar să aflu ce mai face.

Adăugă cu un fel de sfială:

— Îmi pusesem multe speranţe într-însul. A fost unul din cei mai înzestraţi elevi de-ai mei.

În clipa aceea avu darul să-mi inspire un acut

sentiment de milă: l-am văzut atât de mititel, pierdut, umilit de răceala şi nerecunoştinţa celuilalt.

— Ştiţi, mama lui Belaş l-a crescut singură. Nu cunosc amănuntele, însă ştiu că tatăl lui îşi părăsise familia. Dânsa i-a dat o educaţie îngrozitoare. I-a îndeplinit fără să crâcnească orice dorinţă, chiar dacă aceasta i-a solicitat nişte eforturi supraomeneşti.

— Cu ce se ocupa?

— Pe vremea aceea era acordeonistă în orchestra restaurantului „Narva”. Cât timp Grişa a învăţat la noi, am avut prilejul să discut adeseori cu ea şi de fiecare dată discuţiile astea mă îngrozeau: o asemenea educaţie ar fi trebuit să facă din el un monstru, totuşi băiatul nu părea decât niţel răsfăţat, încolo un copil bun.

— Ce anume vă îngrozea?

— Totul. În primul rând incultura ei amplificată de o filosofie din cele mai meschine. Pe oricine nu izbutea să-şi aranjeze treburile „pe şest”, îl consideră drept un prost. Cel mai îngrozitor lucru era însă că o spunea de faţă cu băiatul, fără să-şi ascundă câtuşi de puţin micimea aspiraţiilor. Făceam cu el exerciţii tot mai complicate ca să-i măresc mobilitatea degetelor, iar ea îi spunea: când ai să ajungi artist, ai să te plimbi numai prin străinătate. Îi spuneam atunci că marele violonist Karl Davîdov n-a cântat niciodată în străinătate cu atâta strălucire ca în patrie, la care ea îmi răspundea, în prezenţa băiatului, că pe atunci erau alte vremuri şi cu totul alte câştiguri.

— Dar despre plecarea lui Belaş ce v-a spus?

— Că nu ştie nici ea de ce şi unde anume a plecat. Eu însă n-am crezut-o. Dacă s-ar fi întâmplat într-adevăr aşa ceva, o asemenea mamă ar fi pus în picioare însuşi Consiliul de miniştri. Dar ea – nimic, şi-

a văzut de treabă. Mi-am dat seama că luaseră hotărârea de comun acord.

— De ce aţi considerat că vizitele dumneavoastră îi erau neplăcute?

— Am înţeles-o din tonul ei şi din primirea pe care mi-o făcea. În cele din urmă a ajuns să-mi spună: „Ce, sunteţi mai cu moţ decât alţii? Credeţi că nu putem trăi şi fără dumneavoastră?...” De atunci nu m-am mai dus pe acolo. Peste doi ani am aflat că Belaş a suferit o gravă fractură a braţului stâng, care i-a provocat o contracţie a degetelor.

Chiar în clipa aceea pe coridor sună trepidant clopoţelul care anunţa recreaţia. Stătuserăm de vorbă exact atât cât durează o oră de curs. Fusese şi pentru mine o lecţie de muzică, dar totodată de etică şi de ceea ce se cheamă memorie omenească, o lecţie predată voluntar, în timpul unei „ferestre”, de către profesorul de vioară Nikolai Sergheevici Trubiţin, un om cumsecade, ordonat şi lipsit de tărie sufletească, un om care din fericire nu izbutise să-şi dea seama că speranţele pe care şi le pusese în reuşita elevului său îi trebuiseră acestuia numai pentru a-şi căpăta o diplomă înaintea examenului de admitere la Conservator.

Capitolul 5
Bunica lui Truman

Ce onoare! Cât respect! Ce favoare pentru sărmana familie Guarneri! În casa lor sărăcăcioasă a binevoit să vină însuşi monseniorul Giuseppe Stradivari, canonicul parohiei Sfântului Donat! Iertaţi-ne, monsignore, încăperea asta e cam murdară şi întunecoasă. Poftiţi dincoace, unde am şters praful. Nu doriţi o gustare? E drept, n-avem decât nişte brânză şi câteva roşii. Vă mulţumim: sunteţi cu adevărat un suflet bun...

Tânărul Guarneri rămăsese în picioare. Stătea sprijinit cu spatele de perete, ameţise, în ochi i se roteau cercuri luminoase şi respira cu greutate. Iar atunci când se ştergea la gură, pe albeaţa batistei rămâneau pete întunecate, sângerii. Tatăl său îi dete un ghiont:

— Nu sta ca un butuc. Nu vezi ce bucurie ne-a fost dat să trăim? Însuşi sfinţia sa părintele Giuseppe ne vizitează bordeiul.

Giuseppe Stradivari îi spuse cu o voce nici slabă, nici puternică, nici veselă, nici supărată, ci doar lipsită, parcă, de viaţă:

— Lasă-ne singuri, cinstite Guarneri. Am de vorbit ceva cu feciorul dumitale.

Uşa se închise, iar călugărul rosti cu aceeaşi voce stinsă:

— Spune-mi, Giuseppe Guarneri, eşti sau nu în stare să faci o vioară mai bună decât tatăl meu, Antonio Stradivari?

Tânărul se lăsă pe laviţă şi îşi îndreptă curios privirea ochilor negri, pătrunzători, spre călugărul

dinaintea sa.

— Tatăl sfinţiei voastre e un geniu.

— Ăsta nu-i un răspuns.

— Oare se poate cunoaşte cineva pe sine însuşi? Guarneri zâmbi. De unde poţi să ştii: eşti sau nu eşti înzestrat cu talent? Tatăl sfinţiei voastre...

— Mintea i-a fost întunecată de-o înfumurare potrivnică învăţăturii lui Dumnezeu. Tu însuţi ce crezi despre tine?

— Nu ştiu. Numai după ani şi ani poate că voi izbuti să fac o vioară care să se poată asemui celor construite de tatăl sfinţiei voastre.

— Ce te împiedică s-o faci acum?

— Mă împiedică sărăcia. Nu sunt în stare să-mi cumpăr nici materialele de care am trebuinţă.

— Dar dacă se va găsi cineva care să-ţi dea o anumită sumă de bani?

— M-aş ruga toată viaţa pentru sănătatea lui şi i-aş încânta urechea cu glasul viorilor pe care le-aş construi.

— Negustorul şi misitul Duvernois susţine că eşti un tânăr sârguincios şi înzestrat cu talent.

— Ce folos? exclamă cu ciudă Giuseppe. El însuşi a ajuns în pragul falimentului şi n-ar putea să-mi dea nici măcar un baiocco.

— Banii lui nici nu sunt de trebuinţă, surâse ironic călugărul. Are preţ doar părerea lui de cunoscător.

— Oare s-ar învoi cineva să mă împrumute cu bani? întrebă cu nelinişte şi cu speranţă Giuseppe. Se află oare pe lume o asemenea bunătate omenească?

— De bună seamă, rosti cu voce scăzută Giuseppe Stradivari. Furaţi însă de grijile lumeşti, uităm adeseori de acela care ne oblăduieşte neîncetat şi ne călăuzeşte paşii spre împlinirea dorită.

Apoi adăugă:

— Acum, în ceasul încercărilor şi al îndoielii tale,

ordinul lui Iisus îţi întinde, în numele Domnului, o mâină de ajutor.

Călugărul scoase din buzunarul adânc al sutanei o pungă doldora de bani şi o zvârli pe masă.

— Aici sunt o sută de livre. Cu aceşti bani vei putea să-ţi deschizi un atelier şi să construieşti viori, al căror glas îl va lăuda pe Dumnezeu şi faptele de bine ale slugilor sale credincioase.

Guarneri căzu în genunchi şi sărută cu înfrigurare mâna prelungă şi albă a lui Giuseppe. Cuvintele de recunoştinţă i se îngrămădiră în gâtlej, ar fi vrut să strige că e fericit, că preţuieşte nemăsurat de mult ajutorul atât de generos, că datoria aceasta o va restitui până la ultimul ban, împreună cu închinăciunea lui plină de dragoste şi credinţă, însă vorbele i se încurcară, clocotindu-i înfundat, săgetându-i cu durere pieptul îngust şi firav, în timp ce din ochi îi izvorau continuu, brăzdându-i obrajii, lacrimi de bucurie şi recunoştinţă.

Călugărul se ridică şi spuse cu răceală:

— N-ai de ce să-mi mulţumeşti. Eu nu îndeplinesc decât voia Celui de sus şi a fiului său Iisus Hristos. Şi acum – îmi pare bine că n-am uitat – trebuie să-mi semnezi o hârtie. Ştii carte ori să ţi-o citesc eu?

Cu mâinile tremurându-i de bucurie, Guarneri desfăcu pergamentul şi spuse grăbit:

— Da, da, ştiu carte...

Literele îi jucau pe dinaintea ochilor, nu izbuteau să alcătuiască rânduri drepte şi doar într-un târziu, mişcându-şi anevoie buzele, le pătrunse tâlcul sinistru, căruia nu se încumetă să-i dea crezare:

„...Vreme de cincisprezece ani socotind din ziua de astăzi, eu, Giuseppe Guarneri, nepotul lui Andrea, voi dărui parohiei sfântului Donat toate instrumentele construite de mine, în semn de recunoştinţă pentru darul pe care mi l-a trimis Cel de sus întru întărirea credinţei şi a cauzei pentru

care luptă sfântul ordin al lui Iisus Hristos, binecuvântat fiind de faptele şi mucenicia slăvitului Ignaţiu de Loyola... Şi îmi depun jurământul de sânge că-mi voi semna toate instrumentele cu propriul meu nume, adăugându-i numele aceluia ce a pătimit pentru păcatele omenirii, adică le voi semna cu numele de Giuseppe Guarneri del Gesù...”

— Asta nu se poate! exclamă tânărul cu o voce gâtuită. Eu vreau ca la viorile mele să cânte toată lumea!...

— O să cânte la ele cei care o să le merite, spuse Giuseppe Stradivari. Biserica va avea grijă de asta.

— Dar eu nu mă pot vinde pe cincisprezece ani! strigă cu deznădejde Guarneri. Şi vreau să ştiu ce se va întâmpla cu viorile...

— Întreaga viaţă ni se află în mâinile Domnului, iar tu ai căpătat înalta cinste de a-i sluji lui. Dacă nu vei fi în stare să înţelegi această cinste, vei muri sărac şi uitat de toţi...

— Sănătatea mi-e şubredă şi nu ştiu dacă peste cincisprezece ani voi mai fi în viaţă. Oare nu voi putea lucra nicicând pentru mine însumi?

— Vei lucra pentru Dumnezeu, şi asta trebuie să te încânte. Nu vei avea decât o singură preocupare: viorile tale să fie şi mai bune decât cele pe care le face acum tatăl meu.

— Pentru ce-i nevoie de asta? făcu în culmea nedumeririi Guarneri.

— El a uitat de Dumnezeu. Dacă vei ajunge la aceeaşi măiestrie, atunci drumul îţi va fi deschis de biserică şi nu te va mai întrece nimeni. Vei fi singurul şi cel mai bun meşter din lume. Şi cele mai bune viori vor slăvi numele Domnului.

Oamenii însă nu-şi pot cunoaşte viitorul. Călugărul Giuseppe Stradivari era şi el un om, ca toţi ceilalţi, de aceea nu putea şti nici el că, punând gând rău propriului său părinte, îi asigură prin

aceasta deplină nemurire şi că, adunând pentru ordinul iezuiţilor viorile lui Guarneri, nu va izbuti totuşi să pună mâna pe cea mai bună dintre ele: vioara pe care o va face vestită în întreaga lume un alt om prigonit de iezuiţi: ateul şi duşmanul bisericii, Niccolò Paganini...

. . . . . .

Informându-ne la Biroul central de adrese, ni s-a spus că înainte de a se muta la actualul său domiciliu, Belaş a locuit în apartamentul 29 al unui imobil aflat la numărul 15 pe bulevardul Rojdestvenski. Casa se afla în raza secţiei 18 a miliţiei. În acelaşi sector avusese loc şi întâmplarea cu ghereta văcsuitorului. Toate acestea m-au hotărât să pornesc într-o dimineaţă spre secţia 18.

Nu ştiu cam ce aveam de gând să găsesc acolo: nu erau decât prea puţine speranţe să mai fi rămas şi astăzi la secţie cineva din vechiul ei personal. Unii de bună seamă au fost avansaţi, alţii şi-au mutat domiciliul să lucreze mai aproape de casă, alţii au fost demobilizaţi. De atunci, trecuseră totuşi şaptesprezece ani. Iar eu stăruiam în dorinţa de a-i mai găsi şi astăzi pe băieţii care, în urmă cu şaptesprezece ani, legaseră împreună cu Belaş o frânghie de ghereta unui văcsuitor. Frânghia aceea se pierdea în trecut, în tinereţea lor, în sentimentul de prietenie care îi legase încă din anii copilăriei, în discuţiile lor comune despre viitor, în bucuriile şi necazurile pe care le cunoscuseră cu toţii. Băieţii aceia erau legaţi prin prietenia lor mult mai strâns decât fusese legată frânghia buclucaşă de ghereta armeanului. Tocmai de aceea nutream speranţa că trebuie să ştie foarte bine ce anume îl făcuse pe Grişa

Belaş, prietenul lor de nedespărţit, să-şi schimbe atât de brusc planurile, care nici măcar nu erau nişte planuri obişnuite, şi să plece spre pământurile înţelenite, de unde nu mai venise decât spre a părăsi aceste planuri pentru totdeauna. Pesemne că se petrecuse ceva mult prea important de-a fost în stare să-i schimbe atât de brusc drumul spre viitor.

Ştiam şi până atunci că registrele în care sunt notate faptele diverse nu au un anumit termen de păstrare şi rămân în arhivă pentru totdeauna. Totuşi aceste registre nu conţin decât informaţii foarte laconice şi te trimit la dosarele întocmite pentru cazurile mai grave. Dosarul care mă interesa, însă, nici nu fusese întocmit.

Şeful investigaţiilor de la secţia 18, un tânăr purtând la rever insigna de absolvent al universităţii, şi care cerceta împreună cu mine registrul pe 1954, mă întrebă:

— În ce lună ziceţi că s-a întâmplat?

— Nu ştiu. Cred însă că ar trebui să începem cu luna aprilie. Iarna, văcsuitorii nu prea au de lucru.

Răsfoiam încet paginile vechi, umede, cu colţurile întoarse şi cu marginile slinoase, stropite cu cerneală. Era o tristă cronică a incorectitudinii unor oameni de pe un teritoriu doar cu puţin mai mic decât cel al Luxemburgului. Un soţ şi-a bătut nevasta... Au fost furate dintr-un pod rufele puse acolo la uscat... Într-un bufet de pe Sretenka s-a iscat o bătaie... Cutare a fost adus la secţie, unde i s-a pus în vedere să nu mai încalce dispoziţiile privitoare la obţinerea vizei de flotant... Un hoţ de buzunare a fost prins într-un autobuz, în momentul în care încerca să fure un portofel... Dintr-un chioşc au fost sustrase şapte sticle de vin... Un colocatar a smuls din balamale uşa de la

baie... Cutăruia un individ i-a furat servieta şi a reuşit să dispară... Cutare, fiind în stare de ebrietate, a proferat injurii într-un tramvai de pe linia „A”... Câţiva minori din imobilul cu numărul treisprezece au furat porumbei... A dispărut un copil în vârstă de şapte ani... Cetăţeanul Paderin, încercând să atragă asupra lui atenţia cetăţenei Kononova, a azvârlit în camera ei, pe fereastră, o rachetă, provocând incendiu... A fost adus la secţie în stare de ebrietate şoferul care conducea un automobil „Pobeda”...

...12 mai, orele 17 şi 20 de minute. Minorul Belaş împreună cu alţi doi minori, încă neidentificaţi, au legat de un troleibuz ghereta unui văcsuitor de ghete, ceea ce a dus la deplasarea ei pe caldarâmul străzii Sretenka, împreună cu văcsuitorul şi cu clientul acestuia. Datele au fost comunicate sectoristului, spre cercetare...

Atât. Datele au fost comunicate sectoristului, acesta pesemne că a stabilit la iuţeală identitatea celorlalţi „doi minori”, iar după aceea, având în vedere că niciunul nu avea cazier, că toţi trei au fost caracterizaţi pozitiv la locul unde domiciliau şi că s-au căit de fapta comisă, s-a limitat să-i amendeze şi să trimită dosarul la arhivă, unde, un an mai târziu, considerându-se a nu avea importanţă, acesta a fost clasat.

Aşadar, nici aici, la secţie, nu puteam da de urma băieţilor cu pricina. Gândindu-mă la felul în care ar trebui să procedez pentru a-i găsi fără să mai apelez la Belaş, am continuat să răsfoiesc maşinal foile îngălbenite ale registrului, iar pârâiaşul micilor necazuri omeneşti îşi strecură mai departe, printre palmele mele, firul subţire de cerneală violetă.

Cetăţeanul Sizonenko s-a dedat la acte huliganice

în holul cinematografului „Uran”...

De la garderoba clubului surdomuţilor a fost furat un palton...

Cetăţeanul Monahov l-a ameninţat cu cuţitul pe cetăţeanul Koliubakin...

În strada Kolokolnîi, minorul Saşa Basov, în etate de 10 ani, a fost muşcat de un câine, bănuit a fi turbat...

Cetăţeanul Nikiforov, care a călătorit cu autobuzul fără a scoate bilet, a refuzat să plătească amenda cuvenită şi a fost adus la secţie...

— Să-l întreb totuşi pe Belaş cine erau ceilalţi doi băieţi? Nu. Cred că n-ar trebui s-o fac. Dacă bănuielile mele nu sunt întemeiate, o asemenea întrebare l-ar jigni profund. Îmi va spune, desigur, numele prietenilor săi, însă rezultatul convorbirii cu ei va rămâne sub semnul întrebării. Dacă, dimpotrivă, dreptatea e de partea mea, atunci, Belaş va deveni circumspect şi va pricepe că am pornit o investigaţie, ca să zic aşa, „în profunzime”. Îmi va spune că a uitat cum îi cheamă pe cei doi băieţi şi cu asta basta. În schimb, va fi el însuşi avertizat. Dacă nu-i spun nimic, îmi rămâne totuşi speranţa că-l voi putea lua cândva prin surprindere... Aşadar, ce să fac, cum să procedez? Oare să nu mai pot găsi, într-adevăr, nicio soluţie?

...Un escroc neidentificat i-a vândut cetăţeanului Laptev un inel de aramă, zicându-i că este de aur...

...Cetăţeanul Erohin a tras cu o armă de vânătoare, încărcată cu sare, în cetăţeanul Seliverstov...

...Cetăţeanul Şciukin şi-a dat familia afară din casă şi, fiind în stare de ebrietate, continuă să facă scandal...

...Cetăţeanul Kalughin a fost reţinut în momentul

când încerca să fure diverse obiecte dintr-un automobil cu marca „BMW”...

Ce i-o fi provocat lui Belaş plecarea atât de precipitată? Sau toate astea nu sunt decât nişte fleacuri, cărora nu merită să le dau atenţie? Şi-apoi, chiar dacă Belaş o fi avut vreun motiv serios să plece, să aibă oare asta vreo legătură cu cele ce s-au petrecut în prezent? Doar este vorba de un trecut foarte îndepărtat! Sau poate mă tem să recunosc faţă de mine însumi că mi-am pierdut cu desăvârşire busola? Poate o fi intuiţia la mijloc? Ba nu, intuiţia tace mâlc, nu-mi spune nimic. Ori poate curiozitatea pe care o manifest faţă de persoana lui Belaş, succesorul nerealizat al lui Ikonnikov, să fie tocmai ceea ce se cheamă intuiţie? Curiozitatea însă nu se poate numi intuiţie. Şi-atunci ce reiese? Că îmi satisfac această curiozitate pe socoteala statului? Să mă fi împăcat oare, într-adevăr, cu ideea că vioara *Stradivarius* va rămâne pierdută pentru totdeauna? A avut oare dreptate Belaş să-mi spună că o asemenea vioară n-o furi decât în aşa fel ca să nu poţi fi prins? Dar asta înseamnă că totuşi îl bănuiesc! De fapt în ce constă această bănuială? Nu, totul nu-i chiar atât de simplu şi linear: deocamdată nu sunt convins decât de un singur lucru: că Belaş ştie mult mai mult decât îmi spune...

În concluzie, răscolind toate hârţoagele astea vechi, mototolite şi uitate, nu vreau decât să găsesc o cheie? Cheia care să-mi permită a-i desluşi tâlcul comportării de astăzi? Între timp însă au trecut atâţia ani? Oare să pot ajunge la rezultatul dorit? „Vremurile se schimbă, ne schimbăm şi noi”. Într-adevăr, timpul îi schimbă mult pe oameni. Şi de atunci a trecut un timp tare îndelungat...

...Crimă de omor. A fost jefuit apartamentul cetăţeanului Semînin şi asasinată mama acestuia, în etate de 76 de ani. Investigaţiile au fost întreprinse de către lucrătorii operativi ai secţiei şi de către Miliţia judiciară a Moscovei.

Rândul acesta, scris în grabă cu litere strâmbe, care păreau că saltă, împrăştiate de-a latul paginii, îmi sări în ochi, aşa cum ar ţâşni în stropi, lovită de un bolovan, apă stătută a mlaştinii unor demult uitate dureri omeneşti, căci pesemne aşa o fi însăşi natura omenească: o crimă continuă să suscite şi după şaptesprezece şi după o sută şaptezeci de ani un mereu acelaşi interes, mai ales pentru cel care lucrează de ani de zile în miliţia judiciară şi căruia, tocmai din această cauză, îi este de ajuns să-şi arunce doar o privire peste foaia de registru cu rânduri aşternute la repezeală, ca să-şi imagineze chiar în clipa următoare tăcerea care se prăvale brusc, ca un torent de smoală peste camera de gardă, apoi tropăitul grăbit al echipei care se repede spre maşini, chipul subţiat fără veste al ofiţerului operativ – cel ce va prelua îndată atât comanda, cât şi întreaga răspundere a primelor investigaţii – zbârnâitul febril al telefoanelor, ţipetele disperate ale rudelor celui asasinat, figurile pătrunse de spaimă ale vecinilor. Cu cât sunt mai multe asemenea cazuri prin care ai avut prilejul să treci, cu atât mai puţin te poţi obişnui cu ele...

Şi totuşi, chiar urmărind cu privirea rândul acela, aş fi trecut mai departe. Ştirea însă fusese notată chiar în ziua când se comisese şi crima, adică la 7 august, orele 0 şi 35 de minute. Iar până atunci mă gândisem îndelung la Belaş. În ziua de 10 august el ar fi trebuit

să se prezinte, pentru lucrarea scrisă, la examenul de admitere în Conservator. În faţa ochilor părea că-mi stăruie imaginea formularului său de examinare:

1/VIII – proba practică – foarte bine.
10/VIII – lucrare scrisă la limba rusă – absent.

În anii de demult, când încă nu eram în stare să pătrund tainele jocului de domino, îmi plăcea să înşir una lângă alta pe cant pietrele de joc, iar apoi, sfârşind de alcătuit complicata construcţie, să împing uşurel piatra aflată la capăt. Piatra cădea, împingând-o pe cea de alături, aceasta o antrena pe următoarea, până ce şirul întreg cădea cu un trosnet uşor pe tăblia mesei.

Găsind ştirea privitoare la crima care fusese săvârşită în urmă cu şaptesprezece ani, n-am făcut decât să împing piatra aflată la capătul unui şir lung de destine, cărora le-a fost dat să se afle atunci, unul lângă altul, la o distanţă egală cu prăbuşirea morală a unui suflet omenesc...

— La arhiva noastră n-aţi găsit nimic? mă întrebă Lavrova.

— Nu, decât că cei doi, adică Baranov şi Kostîlin, au fost arestaţi chiar a treia zi după comiterea crimei. Veniseră la „consignaţie” plini de importanţă, să vândă un palton de blană. Miliţia însă avusese timp să prevină şi aceste centre de cumpărare. Au fost arestaţi pe loc. Li s-a luat un interogatoriu, apoi, ţinând seama că erau minori, au fost trimişi la procuratură. Până spre seară au mărturisit totul şi despre Lopakov.

— Nu se găseşte nimic nici în dosarul anchetei, nici

în cel penal?

— Nu. Numele lui Belaş nu este amintit nicăieri. Şi totuşi cei trei inculpaţi au locuit cu el în acelaşi imobil, iar o zi sau două după comiterea crimei, Belaş, nemaiprezentându-se la examenul de admitere, a plecat din capitală. Poate să fie, într-adevăr, o simplă coincidenţă, totuşi...

— Ancheta a durat mult?

— Nu. Toţi trei şi-au recunoscut pe loc vina, aşa că într-o lună de zile totul s-a terminat.

— Cum a sunat actul de acuzare?

— Păi cam aşa: acuzatul Lopakov, în vârstă de douăzeci şi şase de ani, judecat până atunci de trei ori, a alcătuit o bandă împreună cu minorii Baranov şi Kostîlin, apoi, înştiinţându-i pe aceştia că familia inginerului Semînin a plecat la o vilă din afara oraşului, i-a îndemnat să-i jefuiască apartamentul. Forţând însă uşa, au găsit-o în apartament pe mama inginerului. Speriată, bătrâna a încercat să ţipe şi-atunci Lopakov a lovit-o în cap cu o rangă...

— Cum a calificat tribunalul faptele acuzaţilor?

— A considerat că omorul a rezultat dintr-un exces al făptaşului, întrucât s-a putut dovedi că n-a existat o premeditare. Lopakov a fost condamnat la douăzeci de ani, iar Baranov şi Kostîlin la câte nouă.

— Mai ştiţi ceva despre ei?

— De la biroul de adrese mi s-a comunicat că Baranov locuieşte la Moscova, la fostul său domiciliu. Datele privitoare la Kostîlin şi Lopakov încă nu mi-au sosit.

— Îmi închipui că vă pregătiţi să staţi de vorbă cu Baranov.

— Bineînţeles.

Lavrova merse câţiva paşi prin birou, îşi aprinse o

ţigară, apoi îmi aruncă o privire:

— De vioara *Stradivarius* parcă ar fi uitat toată lumea. Ca şi când din seara aceea ar fi trecut o sută de ani...

— Ei, nu chiar o sută... am înălţat eu din umeri.

— Două luni şi mai bine, insistă Lavrova.

— Să ştii că n-ai dreptate, am clătinat din cap. Totul n-a început chiar din seara când s-a comis acest furt. Sunt convins că a început cu mulţi ani în urmă...

— Şi dumneavoastră vreţi să reconstituiţi toate faptele oamenilor din perioada care s-a scurs de atunci? Chiar dacă am admite că în acest trecut au fost instalate într-adevăr o serie de mine, să ştiţi că detonatoarele le-au ruginit de mult. N-o să mai poată declanşa nu o explozie, dar nici măcar un foc de artificii!

— În primul rând unei mine vechi i se poate ataşa un detonator nou şi-atunci s-o vezi ce mai bubuie. În al doilea rând, să ştii că lumea n-a uitat câtuşi de puţin de vioară. Nici eu...

— Stanislav Pavlovici, de ce nu vreţi să înţelegeţi ceea ce reiese atât de limpede: intenţia dumneavoastră de a lega printr-o frânghie ghereta unui văcsuitor de vioara *Stradivarius* e o intenţie arbitrară! Căci tot ce mi-aţi spune privitor la dorinţa dumneavoastră de a cunoaşte motivele mai profunde ale comportării omului vă trădează de fapt principala intenţie. Să ştiţi însă că din punct de vedere logic intenţia este absolut neîntemeiată şi nu vă poate duce nicăieri.

— S-ar putea! nu m-am lăsat eu convins. Dar nu-i mai puţin adevărat că am văzut chiar eu – pricepi: chiar eu! – cât de tare s-a speriat Belaş dând cu ochii de Melnik. Ce l-a determinat oare să se sperie în halul

ăsta, întâlnind un om pe care, practic, nici nu-l cunoştea?

— Dar ăsta nu-i un argument! Nu-i nicidecum un argument! Şi în niciun caz nu puteţi face o legătură logică între această întâmplare şi toate faptele din trecut. Oare n-a susţinut însuşi Melnik că-l vede pe Belaş pentru întâia oară? După teoria dumneavoastră ar însemna că minte, deşi n-ar avea niciun interes s-o facă...

— Melnik poate că nu minte.

— Atunci vă contraziceţi dumneavoastră! Dacă Melnik nu s-a întâlnit niciodată cu Belaş, înseamnă că spaima lui Belaş a fost provocată de ambianţa în care s-a aflat, de o eroare sau de o mie de alte cauze.

— Ar mai fi o variantă.

— Care?

— Uite, de exemplu, dacă eu am să ies pe coridor şi-am să mă uit la dumneata prin gaura cheii, dumneata n-ai să mă vezi, în timp ce eu am să te pot privi în voie.

Lavrova îşi desfăcu braţele, a neputinţă:

— Asta-i prea de tot! Variante dintr-astea poţi găsi câte vrei. Bine, să zicem ca dumneavoastră şi să presupunem că în urmă cu şaptesprezece ani Belaş a fost amestecat în crima comisă, lucru pe care ancheta nu l-a sesizat. Şi ce-i cu asta? Până şi termenul de prescriere a trecut demult. Belaş nu mai poate fi condamnat, şi prin urmare nici nu are motiv să se teamă.

— Aha! am făcut eu pe un ton triumfător. Aşa te vreau! Să ştii însă că nu mă gândesc nici eu la pedeapsa care i s-ar cuveni lui Belaş. Eu nu vreau decât să aflu: o fi fost sau nu capabil de-o asemenea faptă.

— N-o să aflaţi nimic! spuse, iritată, Lavrova. Orice s-ar fi întâmplat pe vremea aceea, el nu era decât un copil. Timpul însă îi schimbă pe oameni...

— Ai dreptate. Pe vremea aceea copilul de care ai amintit voia să ajungă la fel ca tambur-majorul Ivan Stepanovici Luşkov, adică înalt de doi metri şi jumătate. Totodată se preta la un joc foarte urât cu profesorul său.

— Ce fel de joc?

— Cam la fel cu acela despre care ne povesteşte o veche anecdotă. Un iepure mergea o dată cu trenul şi-i asurzise cu chitara lui pe toţi călătorii din compartiment. La un moment dat, vulpea îl roagă să nu mai cânte, dar el îi spune: hai afară, pe culoar, să stăm de vorbă. Şi au ieşit. Peste câteva minute iepurele se întoarce şi azvârle blana jupuită a vulpii pe bancă. După un timp, n-a mai rezistat nici lupul. A ieşit şi el pe culoar să stea de vorbă cu iepurele, pentru ca acesta să revină şi cu blana lupului. În cele din urmă începe să răcnească ursul: stai că-ţi arăt eu! Dar tocmai atunci se deschide uşa şi în compartiment îşi vârâ capul – cine crezi? Leul. Zice: hei, iepure, cine a mai spus că nu-i place cum cânţi la chitară?

— Nu pricep, spuse Lavrova. Chiar dumneavoastră ziceaţi de curând că Belaş v-a plăcut foarte mult.

— Aşa este. Am aflat însă că bătrânul profesor Trubiţin a vrut într-o zi să stea de vorbă cu el, iar Belaş i-a trimis de la masa lui boierească o sticlă de şampanie.

— Dragă Stanislav Pavlovici, ăsta chiar că-i un argument neserios, spuse Lavrova aproape cu compătimire în glas.

— Dimpotrivă. E un argument foarte serios. Un profesor nu trebuie să se aştepte la cine ştie ce de la

foştii săi elevi. La un gând de recunoştinţă însă, are tot dreptul...

În clipa când i-am păşit pragul casei, Nikolai Baranov, cel care în urmă cu şaptesprezece ani purtase caraghioasa poreclă de Bibik, născocită de către prietenii din curtea comună a imobilului, omul care fusese condamnat pentru tâlhărie la nouă ani de colonie cu regim obişnuit, fiind eliberat înainte de termen datorită comportării sale exemplare şi atitudinii conştiincioase faţă de muncă, tocmai îşi aşeza pe oală fetiţa care nu împlinise decât trei anişori.

Fiica moştenise de la tatăl său ochii străvezii şi albaştri şi părul ca spicul grâului. Şezând pe tron, îi vorbea tatălui cu multă severitate, iar acesta nu făcea decât să dea din cap, în semn că a înţeles-o.

— Intraţi în odaie, îmi spuse, după ce mi-am declinat calitatea. Vin îndată şi discutăm...

Într-adevăr, iată-ne stând de vorbă...

— De ce vă mai interesează toate astea? mă întrebă Baranov, cu o sinceră mirare în glas. Ce a fost, s-a isprăvit demult!...

Am început să râd.

— Asta cam aşa e. Pe mine însă nu mă interesează subtilităţile juridice ale cazului. Mă gândesc doar că unele lucruri de atunci nu s-au isprăvit cu totul, ba poate că se mai fac simţite şi astăzi...

— Cum adică? ciuli urechile Baranov.

— Uite, de exemplu, eu cred că la procesul de atunci v-aţi prezentat trei, iar la locul crimei aţi fost patru...

— De ce credeţi aşa ceva? mă întrebă cu prudenţă Baranov. De unde puteţi s-o ştiţi?

— Nu ştiu nimic precis. Nu-ţi spun decât ceea ce cred. Doar isprava aceea cu ghereta legată de troleibuz ai făcut-o împreună cu Kostîlin şi cu Belaş.

— Da, s-a întâmplat şi aşa ceva, zâmbi ruşinat Baranov.

— Nici în timpul anchetei şi nici mai târziu, la proces, n-aţi pomenit însă nimic despre faptul că la comiterea crimei a luat parte şi Belaş, iar mie mi se pare că el a tras de aici nişte concluzii greşite. De atunci a trecut multă vreme şi el nu mai este pasibil de pedeapsă. N-aş vrea totuşi să creadă că poate proceda la fel şi în continuare.

Baranov rămase multă vreme pe gânduri, îşi încreţi fruntea, clătină din cap, se frecă pe obraji şi în cele din urmă îmi spuse:

— Nu ştiu ce concluzii o fi tras dânsul, numai că s-a dovedit să fie într-adevăr un om de nimic...

— Încep s-o cam bănuiesc şi eu. De fapt, la ce te referi?

— Asta nu poţi s-o spui în două cuvinte. Când m-am întors din colonie, l-am căutat pe-acasă: lasă-mă, zic, să stau la tine un timp, că nu voiam să mă duc la ai mei, aşa cum eram, fără niciun căpătâi: într-o săptămână, două, aveam de gând să-mi rezolv toate problemele – cu viza buletinului de identitate, cu angajarea, mă rog, cu tot ce mai trebuia de făcut.

— Şi ce ţi-a spus?

— Am crezut că face pe el de frică. Ia banii ăştia, zice, şi îl văd că-mi vâră în mână o sută de ruble, însă ca să stai la mine nu-i cu putinţă. Te-aş primi, zice, cu dragă inimă, însă am nişte vecini ai dracului, o dată îi vezi că-l cheamă pe sectorist şi-atunci ne-am dus pe copcă. Am râs desigur şi i-am spus să-şi ia rublele înapoi: am adus, zic, cu mine patru mii pe carnetul de

economii. Şi-am plecat. Peste câteva clipe îl aud că-mi strigă din urmă: „Sună-mă la telefon, poate găsim o soluţie...” A fost pentru mine o zi tare păcătoasă...

— Pe urmă ce-ai făcut?

— Ce-am făcut? Păi să vedeţi cum a fost treaba: de eliberat, mă eliberasem înainte de termen, iar în colonie ajunsesem de-a dreptul o celebritate: eram sudor de categoria a şaptea, spuse Baranov cu simplitate. Lucram cu toţii la construcţia unei conducte de gaze, iar brigada mea avea mare căutare: unde se întâmplă o întârziere, acolo eram şi noi. De lucrat, desigur, lucram pe brânci, dar şi câştigam bine, în ultimii trei ani am fost scutiţi de escortă, iar pozele ne stăteau numai la tabloul de onoare. Dincoace însă am cam luat-o de la capăt: „până la prescriere n-ai dreptul să locuieşti la Moscova” şi alte chestii dintr-astea...

— Aşa, aşa...

— Da, chiar aşa... Ce vreau să zic: aveam aici o prietenă, pe Galea, şi Baranov îmi făcu semn spre fotografia din perete, unde un tânăr cu ochii străvezii şi cu părul tuns ţinea de umeri o fată cu chipul rotund şi cu un zâmbet sfios pe buze. Ea este, îmi confirmă Baranov presupunerea. Iar ziua aceea am s-o ţin minte cât oi trăi...

— Ce s-a întâmplat în ziua aceea? am zâmbit eu.

— De fapt, nimic deosebit. Doar am trecut pe la Galea ş-am stat niţel de vorbă. Ştiu că i-am spus cam aşa: dacă poţi, mai ai răbdare, că nu se poate să nu-ţi trimit şi-o veste bună. După aceea am plecat la Konakovo, unde se construia o mare hidrocentrală. Aflându-mi calificarea, cei de-acolo m-au angajat bucuroşi. Şi nici nu eram prea departe de Moscova: doar la câteva ore de mers cu trenul. Mai pe scurt, n-

a trecut niciun an de zile şi colectivul de acolo a intervenit să mi se urgenteze reabilitarea.

— Galea te-a aşteptat?

— Nu m-a aşteptat deloc, râse Baranov. Cum a primit prima scrisoare pe care i-am trimis-o din Konakovo, m-am şi pomenit cu ea. „Nikolai, o îngână râzând, trebuie neîntârziat să te apuci de carte!”

— Şi te-ai apucat?

— Ce era să fac? înălţă el din umeri. Dacă îşi bagă ceva în cap, nu mai scapi de ea nici mort. Atunci îşi băgase în cap să-mi facă reeducarea. Şi m-a reeducat până s-a măritat cu mine.

— După aceea s-a lăsat?

— Da de unde! O mai face şi astăzi, ba chiar de dimineaţa până seara, spuse cu o duioasă mândrie.

După câte îmi puteam da seama, întâlnisem un exemplu de armonie conjugală, bazată pe supunerea benevolă şi plină de satisfacţie a unuia dintre soţi faţă de celălalt. Am remarcat de asemenea că toate aceste amintiri ale lui Baranov, întreaga discuţie privitoare la viaţa lui de familie, îi făceau o nespusă plăcere. Cei zece ani de viaţă în comun nu i-au sădit în suflet sentimentul monotoniei şi nici iritarea la gândul că trebuie să se supună voinţei altcuiva. Ca urmare, în clipele acelea de totală sinceritate, când omul cu care stăteam de vorbă îmi înfăţişa fără niciun ascunziş adevărata lui fire, când îl vedeam descoperit ca pe un hocheist care şi-ar fi dat jos întreg echipamentul, am simţit că-mi vine foarte greu să-l mai întreb despre perioada grea şi neplăcută care îi precedase traiul fericit de astăzi. Dar nici de evitat aceste întrebări nu le puteam evita, căci din păcate nu-i eram doar un simplu musafir: era singurul om care mă mai putea călăuzi prin încurcatul labirint al

trecutului. Pe neaşteptate, reveni chiar el la discuţia de până atunci:

— De fapt, vorbeam despre Grişka. Acum nu mai are rost să fac din asta o taină. Au trecut atâţia ani, n-are decât să trăiască aşa cum îi place. Într-adevăr, în ziua aceea a fost şi el în grupul nostru. Dacă treaba asta l-ar mai fi ameninţat şi astăzi cu ceva, să ştiţi că aş fi tăcut din gură.

— De ce?

Baranov înălţă din umeri:

— Cum să vă spun. Într-un fel şi-a luat şi el pedeapsa cuvenită. Doar nu-i un fleac să stai atâţia ani cu frica în sân. Om de treabă, însă, cred că n-a ajuns nici astăzi.

— De ce? am stăruit eu.

— Nu ştiu.

Baranov îşi încreţi fruntea şi spuse posomorât:

— Chiar dacă nu mi-ar fi purtat recunoştinţă pentru faptul că n-am adus vorba de el la proces, totuşi nici aşa, ca simplu prieten, n-avea dreptul să mă dea afară...

— De ce n-ai pomenit despre el la proces?

— Acum e cam greu să vă explic. De fapt nu ajunsesem la tragedia aceea decât din propria noastră prostie şi lipsă de supraveghere. Grişka, ce-i drept, avea o mamă care câştiga destul de bine, aşa că duceau o viaţă îndestulată. De supravegheat însă nu-l supraveghea nici ea. Omul care s-a apucat să ne facă educaţia a fost, de fapt, Hriunea...

— Adică Iuri Lopakov?

— Da, Iuri Lopakov. Astăzi nu mai există asemenea indivizi, ba chiar şi pe atunci se deosebea de alţii ca el. Avea vreo douăzeci şi cinci de ani, iar noi, mucoşii, îl vedeam ca pe un adevărat erou. Îi plăcea să stea cu

noi pe bancă şi să ne povestească tot felul de istorii din viaţa de lagăr şi din cea a hoţilor. Îl ascultam cu gura căscată. Purta părul pe frunte ca Raj Kapoor şi cânta tot felul de cântece învăţate prin puşcării, căci avea şi o voce frumoasă... Nu ştiu de ce, dar lui Grişka îi acorda o atenţie deosebită. Mie şi lui Fatik – aşa îi ziceam lui Felix Kostîlin – ne spunea întruna „Proşti mai sunteţi că v-aţi lăsat de şcoală: o să rămâneţi toată viaţa nişte căcănari. În timp ce Grişka îi băiat deştept, o să fie un om învăţat, un artist plin de bani, şi o s-o ducă toată viaţa împărăteşte...” Avea mare stimă pentru Grişka! Când am fost arestaţi s-a întâmplat, pesemne dintr-o greşeală a cuiva, să stăm cu toţii împreună. Eu cu Fatik ne-am cam speriat: ziceam că Hriunea o să se răzbune că l-am trădat. Când colo a venit la noi foarte calm şi prima lui întrebare a fost despre Belaş: „L-aţi turnat, zice, şi pe Grişka, fraierilor?” „Nu, i-am spus noi, încă n-am apucat s-o facem.” Hriunea a oftat uşurat: „Bravo vouă! Să vă intre în cap că un hoţ moare, dar nu-şi trădează complicele. Să nu vă prind că suflaţi despre el vreo vorbă!”

— Totuşi nici până atunci n-aţi amintit de el.

— Să vedeţi cum a fost: atât eu, cât şi Fatik ţineam foarte mult la Grişka. Era pentru noi ca un fel de şef. Iar dacă nouă ne-a fost frică să pornim la treaba aceea, apoi lui Grişka cu atât mai mult. A consimţit s-o facă numai ca să nu-l facă Hriunea de ocară, să-i spună că-i laş. Numai gândul ăsta l-a îndemnat să ne însoţească.

— Cum s-au petrecut lucrurile?

— Păi cam aşa: ne adunasem într-o seară în curte şi stăteam la palavre. Tocmai atunci vine şi Hriunea. Scoate din buzunar două sticloanţe şi ne zice „Să bem

pentru reuşita lui Grişka”. Pe vremea aceea nu eram obişnuiţi cu băutura, însă ne-a fost ruşine de Hriunea: doar ne socoteam oameni în toată firea! Am băut câte un pahar, am mestecat nişte bomboane şi, desigur, ne-am cam ameţit. Hriunea ne-a întărâtat: „Sunteţi, zice, cam slabi de înger, nu vă pricepeţi decât să turnaţi gogoşi şi să vă lăudaţi. Sunteţi nişte fricoşi!” Serios? zicem noi. Suntem nişte fricoşi? Ia să ne pui la încercare. Şi Hriunea a făcut-o: ne-a propus chiar atunci să jefuim apartamentul lui Semînin, un tip care locuia tot în imobilul nostru. Era un om liniştit, politicos, umbla totdeauna cu cravată la gât şi purta ochelari de soare. Din cauza asta îi dădusem porecla de Truman şi nu ştiu de ce îl credeam tare bogat. Pe urmă s-a dovedit că nu era deloc, fiind chiar un om foarte nefericit. N-am aflat-o însă decât după povestea aceea...

— N-aţi încercat să refuzaţi propunerea lui Lopakov?

Baranov clătină din cap:

— Nu. Să ştiţi că nici eu şi nici Fatik nu am folosit la proces dreptul de recurs. Ştiam că pedeapsa ne-o meritäm cu vârf şi îndesat. Atunci însă ne-a venit mult mai greu să-l refuzăm, decât să pătrundem într-un apartament străin... Am intrat deci, împreună cu Hriunea, în casă, iar Belaş a rămas afară, de pază.

Tulburat pesemne de aceste amintiri, Baranov se ridică de pe scaun, se plimbă prin odaie, îşi aprinse o ţigară, apoi, fără s-o fumeze până la capăt, o strivi în scrumieră.

— Atâţia ani au trecut de-atunci şi totuşi îmi amintesc limpede fiecare amănunt! Când am ieşit din casă, Fatik a început să vomite. Astăzi îmi dau seama că n-a făcut-o din cauza băuturii, ci mai mult a

spaimei prin care trecuse. De fapt ne trezisem cu toţii, iar Grişka i-a spus lui Hriunea. „Ţi-am dovedit că n-o să-mi fie frică? Ţi-am dovedit. Şi cu asta basta: de-aci încolo nu vreau să mai am de a face cu tine”. Hriunea însă a început să râdă: „Lasă-te, zice, Grişa, de goange: de-aci încolo rămânem prieteni nedespărţiţi. Bunica lui Truman ne-a legat pentru totdeauna”.

— Cu Fatik ce s-a făcut?

— E viu şi sănătos. Lucrează ca maistru pe-o navă de pescuit, în Kamciatka.

— Dar cu Lopakov, alias Hriunea?

— Nu ştiu. După încheierea procesului nu l-am mai văzut.

— Spune-mi, Nikolai Ivanovici, nu te-ai întrebat vreodată ce-l făcea pe Hriunea să se poarte atât de frumos cu Belaş?

Baranov înălţă din umeri:

— Ştiu şi eu? Poate că-l plăcea mai mult. Nu ştiu ce să vă spun...

Într-adevăr, Baranov n-o ştia, n-o putea pricepe, aşa cum n-ar fi putut să-şi dea seama nici de tâlcul unui plan ca acela, premeditat cu mulţi ani în urmă...

— Crezi că a fost în stare să-şi facă un asemenea plan? mă întrebă comisarul.

— Sunt convins. Baranov mi-a spus că până să-l fi cunoscut, Hriunea mai suferise trei condamnări. Era prin urmare un infractor cu multă experienţă şi l-a vârât pe Belaş în afacerea aceea numai ca să-l aibă la mână.

— Chiar dumneata mi-ai spus, însă, că din anumite puncte de vedere Hriunea se deosebea de alţii ca el. Îţi aminteşti cum i-a mustrat pe cei doi băieţi că s-au

lăsat de şcoală, şi cum le-a dat pe Belaş de exemplu? Un criminal cu experienţă de obicei îi sustrage pe tineri de la învăţătură.

— Pentru mine, asta nu-i o problemă, i-am răspuns cu multă siguranţă. Hriunea îşi dădea seama că trebuie să pună laba pe Belaş atât timp cât acesta mai este încă un mucos şi îi poate da ascultare. Succesele lui Belaş pe tărâm muzical îl preocupau în mod deosebit, căci mama băiatului le împuiase tuturor urechile, afirmând că Grişa este un copil-minune. Asta însemna că mai târziu Belaş avea să intre în relaţii strânse cu tot felul de celebrităţi. Vă daţi seama ce ajutor nepreţuit putea fi pentru poftele lui Hriunea, care l-ar fi ameninţat continuu cu demascarea?

— Crezi că asta l-a făcut pe Hriunea să tacă şi el la proces?

— Nu numai că a tăcut, dar le-a interzis şi băieţilor să aducă vorba de Belaş. Cred că mizase pe el, gândindu-se la ziua când avea să-şi recapete libertatea.

— Dar despre Belaş ce zici? Ţi-e clară şi problema asta?

Am rămas tăcut câteva clipe, apoi am dat afirmativ din cap:

— Da. Consider că a participat şi el la furtul viorii.

Comisarul îşi scoase ochelarii, şi-i puse pe masă, răsfoi dosarul dinaintea lui, scoase o ţigară din pachet, o aprinse de la brichetă.

— Ce rol crezi că a jucat în organizarea infracţiunii?

— Nu ştiu. Uneori încep să cred că Hriunea şi Iakov Krest sunt una şi aceeaşi persoană. Iar în ceea ce îl priveşte pe Belaş, am acum nişte bănuieli foarte serioase.

Comisarul înălţă din umeri:

— Bănuielile constituie un factor destul de abstract, iar dovezile – unul foarte concret. Tocmai aceste dovezi ne arată că în momentul când a fost comis furtul, Belaş se afla la Leningrad. Să ne îndoim de treaba asta, ar fi o prostie. Doar nu putem să nu credem ceea ce vedem cu ochii!

Nu izbuteam să-mi dau seama: e convins într-adevăr comisarul de ceea ce spune, sau nu face decât să mă verifice? Oricum ar fi fost însă, îmi era egal: ajunsesem la o concluzie fermă şi nimeni n-ar mai fi izbutit să mi-o schimbe ori să mă facă să procedez altcumva.

De aceea m-am pomenit spunând:

— Dacă am ajuns să discutăm şi aşa ceva, atunci trebuie să ştiţi că ochii ne înşală în permanenţă.

— Cum adică? zâmbi comisarul.

— Simplu: mecanismul optic al ochiului recepţionează obiectele din jur în poziţie răsturnată. Cel care face ordine este creierul. Fenomenul e relatat în toate manualele de fizică.

— Trebuie să mă ierţi, Tihonov: ultima dată le-am citit în urmă cu treizeci de ani. Dacă nu mi-ai fi spus-o dumneata, o uitam cu totul.

În semn de scuză, comisarul îşi duse mâinile la piept.

— Şi zici că vedem lumea cu susul în jos?

Am dat din cap.

— Eşti un om foarte grav, Tihonov, râse comisarul. Dar ia spune-mi: cum rămâne cu sugarii? Creierul le e prea puţin dezvoltat şi totuşi pun mâna pe ţâţă cu foarte multă precizie.

— Aici e vorba de instinct. Şi-apoi am observat că nici unui om matur nu-i trebuie prea multă minte – să

facă la fel...

Spunând acestea mi-am amintit pe neaşteptate de cuvintele lui Ikonnikov: „...dar în clipa aceea îngerul îl loveşte peste buze şi îl face să uite totul...”

Prostii! Nu există nici îngeri şi nici marea cunoaştere, care l-ar putea mântui pe om. Nici Ikonnikov nu mai există. Şi totuşi, în clipa aceea m-am simţit şi eu un nou-născut, lovit peste buze de-o uriaşă ignoranţă care mă făcuse să uit totul, iar acest tot era şi el uriaş, căci izbutise să cuprindă în el şi o vioară străveche care purta pe ea o cruce malteză, însoţită de data „1722”, şi bucuria lui Belaş la examenul de admitere în Conservator, şi marea spaimă a celor doi băieţi din locuinţa în care îi întâmpinase bunica lui Truman, şi disperarea tăcută a lui Trubiţin care se dovedise a fi mai nevolnic decât propriul său elev, şi recidivistul Hriunea cu grijile lui pentru viitorul lui Grişka-violonistul, şi marea oboseală a lui Ikonnikov din clipele în care îmi lasă cu limbă de moarte să fiu printre detectivi cel dintâi. Ignoranţa aceasta mă îndemna să dau cu desăvârşire uitării întâmplările de altă dată, dar dacă aş fi acceptat-o, ar fi însemnat să recunosc că raţiunea şi căutarea adevărului nu-i pot aduce omului fericirea, cu alte cuvinte să-mi reneg însăşi viaţa, ceea ce nu voiam şi nici nu eram în stare s-o fac.

N-am avut timp să-mi mărturisesc niciunul din aceste gânduri, căci tocmai atunci se auzi soneria telefonului şi comisarul ridică receptorul:

— Da. Sunt cu Tihonov. De ce? Zău?... Atunci trimite-mi-o aici, s-o cercetăm împreună. Haide, dă-i bătaie...

Lăsă receptorul în furcă şi-mi spuse:

— Cei de la Cartoteca centrală ţi-au trimis

răspunsul la solicitarea pe care le-ai făcut-o. Cu privire la soarta celor implicaţi în asasinarea bătrânei...

— Acum nu mă interesează decât Lopakov alias Hriunea.

— Nu cred să fie aceeaşi persoană cu Krest. După descrierea lui Melnik, acela ar trebui să fie cu vreo zece ani mai bătrân decât Hriunea.

— Vom vedea.

Comisarul râse:

— Ce să mai vedem? Doar zici că n-ai încredere în ceea ce-ţi spun ochii.

— Aşa este. Am încredere numai în ceea ce-mi spune raţiunea.

— Asta nu-i rău, se arătă de acord comisarul. E rău însă când începi s-o ţii cam într-o singură direcţie. În munca noastră e nevoie de un echilibru perfect între minte şi inimă.

— Echilibrul ăsta e bun şi pentru alte treburi.

— Bineînţeles. Numai că e foarte greu să măsurăm totul cu precizie: doar nu suntem farmacişti... Uite, aseară îmi aduce fiică-mea în casă un gentleman dintr-ăia pletoşi şi-mi spune: tăticule, eu şi cu Ghera am hotărât să ne căsătorim. Lui Ghera însă abia dacă i-au dat tuleiele şi acelea încă pline de muci. Of, ce gugumănie! şi comisarul dădu din mână a pagubă.

Mi-am imaginat felul în care s-o fi desfăşurat respectiva ceremonie în faţa unui socru atât de impunător, mi-a venit să râd, dar în acelaşi timp mi-am spus că pentru aşa ceva ţi-ar trebui şi o serioasă doză de curaj.

— Dumneavoastră ce i-aţi spus?

— Căsătoriţi-vă, zic, dacă aşa aţi hotărât. Cam ce-aş fi putut să-i spun? A împlinit zdrahoanca douăzeci

de ani şi o fi crezând desigur că se poate descurca în viaţă cum m-aş descurca eu. Despre Ghera nici nu mai vorbesc. Asta o fi zicând de bună seamă că m-ar putea învăţa el pe mine... bineînţeles, dacă aş fi şi eu de acord.

— Poate n-ar strica să vorbiţi mai serios cu fata, i-am sugerat cu jumătate gură.

— Of, Tihonov, tare aş vrea să te văd – dacă am să ajung până atunci – cât de serios ai să poţi discuta dumneata cu fata dumitale. Ce să discut cu ea? Să-l vorbesc de rău pe Ghera? Asta nu pot s-o fac, pentru că nici nu-l cunosc ca lumea. S-ar putea să fie şi un băiat bun. Dacă le-aş spune să mai aibă răbdare, să mai cunoască viaţa, m-ar lua în râs.

— Păi este într-adevăr cam prea devreme pentru o căsătorie.

— Încearcă dumneata să le-o spui. Ştii care e greşeala pe care o fac toţi tinerii? Ei nu vor să creadă că mai târziu vor fi mai înţelepţi decât sunt acum. În orice moment ai sta de vorbă cu ei, încearcă să te convingă că au şi ajuns la culmea înţelepciunii. Tocmai de aceea păţesc atâtea necazuri.

— Dar dacă aţi sta de vorbă cu flăcăul. Aşa, ca între bărbaţi?

— Fii serios! Copiii de astăzi cresc foarte siguri pe ei şi nu prea îşi fac probleme. Acceleraţia, fir-ar ea să fie! Ghera ăsta învaţă la un institut, iar seara dansează într-un ansamblu de amatori. Dansează, repetă cu o voce nesigură, apoi spuse: La ce i-o fi trebuind?

Ochii lui de oţel îşi pierduseră sclipătul dur, pătrunzător, privirea le era acum şovăitoare, nedumerită, văzând că omul nu izbuteşte să priceapă cum e posibil ca un tânăr voinic şi sănătos, în loc să-şi

folosească cu spor orele libere, atât de scurte şi atât de preţioase, se duce seara să danseze. La ce i-o fi trebuind?

Am început să râd:

— Nu-i nicio nenorocire. Asta îi ţine loc de gimnastică.

Comisarul înălţă din umeri.

— Nu ştiu, nu pot să înţeleg. Mi-a văzut în cuierul din vestibul mantaua şi mă întreabă: a cui o fi mantaua asta de general? Zic: am avut nişte musafiri şi unul din ei mi-a lăsat-o, ca amintire. Pot, zice, să văd cum îmi şade? Încearcă, zic, cum să nu. S-a învârtit flăcăul în faţa oglinzii, şi-a admirat epoleţii, apoi şi-a dat verdictul: aţi avut nişte musafiri pe cinste, bravo lor! Ne-am aşezat să bem un ceai, iar eu m-am apucat să-i povestesc câte ceva despre munca noastră. M-a ascultat cu atenţie, ca în cele din urmă să tragă concluzia: aveţi, zice, o meserie interesantă, numai că-i de prea strictă actualitate şi din punct de vedere al viitorologiei lipsită de perspective. Ce zici, poţi să ai cu ăştia o discuţie serioasă?

M-am gândit că în viaţa de toate zilele apar uneori nişte situaţii din cele mai absurde: comisarul nostru, de exemplu, care îşi dă seama dintr-o singură privire ce atitudine să ia faţă de cutare sau cutare interlocutor şi care izbuteşte „să-i tragă de limbă” pe oamenii cei mai vicleni, trecuţi, cum se zice, prin ciur şi prin dârmon, nu-i în stare să găsească cheia unei convorbiri – cu cine? Cu un mucos! Ce-i drept, oamenii aceia vicleni nu-i socotesc meseria lipsită de perspective şi nici n-au de gând să şi-l facă socru.

Ofiţerul de serviciu ne aduse un plic. Comisarul îl suci pe o parte şi pe alta, apoi mi-l întinse:

— Eşti iniţiatorul acestor cercetări, aşa că citeşte

dumneata ce ţi se comunică. Iar eu am să te ascult...

M-am apucat, grăbit, să desfac plicul, dar hârtia tare nu voia să se rupă. Comisarul îmi întinse un foarfece:

— Nu te agita... Au trecut şaptesprezece ani – mai poţi răbda câteva clipe.

„...Nikolai Ivanovici Baranov... a fost eliberat înainte de termen.

...Felix Sergheevici Kostîlin... a fost eliberat înainte de termen...

...Iuri Mitrofanovici Lopakov... executându-şi pedeapsa, a mai comis o infracţiune şi a fost condamnat pentru tâlhărie la încă 10 ani detenţiune... La data de 18 aprilie 1966, a încercat să evadeze împreună cu deţinutul Nikodimov... În timpul urmăririi care a fost întreprinsă, cei doi criminali au încercat să traverseze pe gheaţă fluviul Enisei... La data menţionată, sloiurile începuseră să curgă în aval. În momentul când grupa de urmărire a ajuns la malul drept al fluviului, cei doi criminali se şi aflau pe la mijloc... Pe neaşteptate, un sloi de gheaţă s-a rupt sub picioarele lui Lopakov şi acesta a căzut în apă... Cu toate ţipetele lui disperate, deţinutul Nikodimov nu i-a acordat ajutor, ci a continuat să alerge spre malul celălalt... Sergentul Konovalov şi soldatul Apraxin din grupa de urmărire au coborât pe gheaţă... Înaintând câţiva metri, sloiurile au început să se frângă mai intens şi, în lipsa unei ambarcaţiuni, porţiunea de apă dintre ei şi Lopakov n-a mai putut fi traversată. Apraxin şi-a scos hainele şi a înotat spre Lopakov, însă,

câteva clipe mai târziu, acesta a dispărut sub gheaţă... Lui Apraxin i s-a ordonat să revină la mal... Deţinutul Nikodimov a ajuns la malul stâng al fluviului şi s-a făcut nevăzut...

Pentru urmărirea lui Danila Spiridonovici Nikodimov, născut în anul 1921, judecat anterior, în anul 1943, de Tribunalul militar din Leningrad şi aflat în detenţiune din anul 1959 ca urmare a sentinţei Tribunalului orăşenesc din Moscova, s-au dat dispoziţiile cuvenite tuturor organelor de miliţie din ţară, dar până în prezent criminalul nu a fost depistat...”

— Hm, murmură comisarul. E viclean individul, a ştiut să se strecoare...

Apăsă butonul interfonului, pe panou se aprinse un bec verzui, şi comisarul rosti în microfon:

— Rog să găsiţi urgent toate datele privitoare la numitul Danila Spiridonovici Nikodimov. Solicitaţi să ni se trimită cu maximă urgenţă de la arhiva Tribunalului Suprem dosarele privind judecarea lui în anii 1943 şi 1959 de către Tribunalul militar din Leningrad şi Tribunalul orăşenesc din Moscova. Dosarele să cuprindă datele operative, fotografiile numitului, absolut totul. Pe măsura sosirii acestor acte, le veţi prezenta căpitanului Tihonov, iar mie îmi veţi raporta executarea ordinului...

Comisarul luă o ţigară şi o frământă între degete cu atâta energie, încât m-am temut să nu-i scuture tot tutunul.

— După cum vezi, Hriunea nu mai este în viaţă, îmi spuse.

— L-a înmormântat cineva? am ripostat eu, cu încăpăţânare. Moartea lui încă trebuie dovedită. În

schimb, ne-a rămas Nikodimov.

— Nici lucrul ăsta nu-i sigur. Să ieşi din taiga de unul singur nu-i chiar atât de uşor. Ba încă ferindu-te de ochii lumii. Şi să mai scapi după aceea timp de patru ani de urmărirea noastră. Asta-i o chestie foarte serioasă. Trebuie să ne gândim bine cum să procedăm de-aici încolo...

Sună telefonul. Comisarul ridică alene receptorul din furcă.

— Da, Elena Sergheevna, sunt chiar eu...

E Lavrova? De ce i-o fi telefonat?

— Da, e la mine. Stăm şi ne gândim. Ai nevoie de ajutorul nostru? Da, da, am înţeles. În cazul ăsta, te aşteptăm...

Comisarul lăsă receptorul şi-mi spuse:

— Lavrova zice că a ajuns la nişte considerente care pot avea pentru noi o importanţă deosebită. Ni le va comunica îndată. Spune-mi, te rog, ea încă nu s-a măritat?

— Nu. De ce mă întrebaţi?

— Doar aşa, pentru că nu eram sigur. Când s-o mărita, cred că va pleca de la noi. Care bărbat s-ar împăca cu munca ei? Până şi soţiile băieţilor noştri mai fac din când în când grevă, deşi au mai multă răbdare decât bărbaţii. Să ştii însă că mi-ar părea rău s-o pierdem...

— Şi mie, l-am susţinut eu. Ne-am împăcat bine amândoi.

Uşa se deschise şi intră Lavrova, nebănuind desigur că ne şi luasem rămas bun de la ea, ba chiar că îi şi regretasem plecarea.

— Bună ziua, ne spuse, iar eu m-am gândit că n-am auzit-o niciodată spunând, conform regulamentului, „să trăiţi”: pesemne că nu-i permitea s-o facă

sentimentul ei de demnitate feminină.

— Ziua-bună, Elena Sergheevna, îi răspunse comisarul. Te ascultăm.

— De obicei, în încheierea unei sentinţe a tribunalului se spune cam aşa: infractorii cutare şi cutare vor fi trimişi în colonie, obiectele înstrăinate vor fi restituite păgubaşilor, iar instrumentele folosite la comiterea infracţiunii vor fi casate sau depuse la Muzeul de criminalistică. În acest sens, convorbirea pe care am avut-o cu Stanislav Pavlovici mi-a sugerat ideea să mai citesc o dată sentinţa dată cu prilejul procesului lui Lopakov – Baranov. Printre altele, am găsit acolo următoarea notă: „...legătura cu chei şi şperaclul vor fi casate”. Mi-a atras atenţia menţiunea privitoare la şperaclu. Am început să citesc toate materialele din dosar, iar în procesul-verbal al percheziţiei efectuate la domiciliul lui Lopakov am găsit o nouă menţiune: „Un şperaclu de oţel, cu capătul turtit, având ştanţate la celălalt capăt două zigzaguri scurte”. Lucrul acesta am vrut să vi-l aduc la cunoştinţă.

— Concluzii? Idei? întrebă comisarul.

— Propun să se verifice dacă nu cumva Lopakov alias Hriunea este aceeaşi persoană cu Iakov Krest, cel pe care îl căutăm.

Comisarul clătină din cap.

— Nu. Cred că posibilitatea asta o putem exclude. Ştirea este însă deosebit de importantă.

— Dacă părerea mea e greşită, de ce consideraţi importantă ştirea?

— Pentru că ne confirmi prin ea – mie şi lui Tihonov – o altă ipoteză, pe care de-abia am formulat-o. Aceea că Iakov Krest nu este altcineva decât Danila Nikodimov. Nu-i aşa, Stas?

— Dacă o acceptăm ca pe una din variante, ipoteza e, într-adevăr, pe deplin verosimilă. Mai ales dacă ne gândim că pregătindu-şi planul comun de evadare, Lopakov i-ar fi putut vorbi lui Nikodimov despre discipolul său atât de talentat, dându-i pentru orice eventualitate şi adresa acestuia. Pe atunci Hriunea n-avea de unde să ştie că Belaş nu va mai ajunge un mare violonist...

— Sunt de acord cu dumneata, spuse comisarul. Şi-acum ce ai de gând să faci?

— În primul rând, să-i arăt lui Melnik fotografiile lui Lopakov şi Nikodimov. Apoi să studiez cu maximum de urgenţă datele privitoare la Nikodimov şi imediat după aceea să plec la Leningrad.

— De ce să pleci la Leningrad?

— Belaş trebuie acum lăsat în pace. Totuşi eu vreau să aflu cam ce făcea dumnealui la Leningrad, în timp ce hoţii goleau apartamentul spre care îi trimisese.

— Belaş dispune de un alibi perfect, remarcă Lavrova.

— Omul pe care îl bănuiesc ar putea dispune de alibi numai dacă aş şti că în momentul infracţiunii s-a aflat lângă mine.

Am coborât treptele vagonului şi, oprindu-mă pe peron, mi-am dat seama din prima clipă că aici, la Leningrad, este mult mai cald. Pe unul din pereţii gării, becurile ceasului electric indicau ora 8 şi 27 de minute. Câteva clipe mai târziu, felinarele cu mercur se stinseră toate şi gara se cufundă într-o semiobscuritate violet-albastră, răcoroasă, prin care răzbătea un uşor iz de cărbune, învălmăşit cu mireasma abia simţită a mării.

Domnea o linişte puţin obişnuită pentru o gară ca aceea, nu se auzeau nici măcar strigătele şi agitaţia hamalilor. „Krasnaia strela” e un tren pentru cei ce vin aici în interes de serviciu şi nu au alte bagaje decât o servietă sau o valijoară, aşa că la ora aceea hamalii, într-adevăr, nu prea aveau de lucru. Locomotiva Diesel gâfâia ostenită, ca şi când ar fi încercat să-şi potolească respiraţia după cursa lungă şi rapidă din care abia se oprise, la uşa cabinei sta mecanicul, cu haina pe umeri, fumându-şi fără grabă ţigara, şi întreaga lui atitudine vădea o oboseală tihnită, o calmă satisfacţie pe care ţi-o oferă de obicei o muncă grea, dusă până la capăt, precum şi aşteptarea unei binemeritate odihne. Nu ştiu de ce, dar în clipa aceea m-a cuprins un puternic sentiment de invidie pentru omul dinaintea mea: ce n-aş da, mi-am zis, să mă pot urca şi eu în cabina lui cu pereţii de sticlă, să-mi duc garnitura la staţia de triaj, pe urmă să fac o baie de aburi, să beau o sticlă-două de bere şi să mă duc la culcare, pentru ca spre seară, ajuns la acelaşi peron, să fac auzit glasul profund al sirenei şi-apoi să pornesc în goana roţilor înapoi, spre Moscova, în urma mea lăsând în fiecare secundă câte douăzeci şi trei metri de cale ferată şi, cu toate că în jurul meu n-ar mai fi atunci decât întuneric şi zăpadă troienită, farul puternic al locomotivei ar lumina până hăt, departe, şinele sclipind ca argintul pe drumul acela lung de şapte sute de kilometri şi drept ca o săgeată, doar cu o singură cotitură la mijloc, dar şi aceea ştiută dinainte.

Prin piaţa Moskovskaia lunecau troleibuzele presărând în jurul lor scântei albastre, clipeau semafoarele, vâjâiau surd vagoanele aerodinamice ale tramvaielor „Tatra”, iar lumina incertă, albastră-

verzuie, a dimineţii făcea ca ciucurii de promoroacă de pe crengile arborilor să pară încâlcite fire de alge. Pe Nevski Prospekt se stingeau, una după alta, luminile din vitrine.

În patiseria aflată la subsol, unde am intrat să iau o gustare, domnea curăţenia şi era lume puţină. Ospătara îmi aduse o cană de supă, nişte pateuri fierbinţi şi o cafea: masa trebuia să-mi ajungă pentru toată ziua aceea, care nu promitea să fie câtuşi de puţin uşoară. Arătându-i lui Melnik fotografiile scoase din arhivă, acesta îl indicase fără nicio ezitare pe Nikodimov ca fiind Iakov Krest. Observase doar că în fotografie arăta „mult mai tânăr ca ălălalt”... Trecând la fotografia lui Lopakov alias Hriunea, spusese cu o oarecare nesiguranţă: „Parcă îmi amintesc de unul ca ăsta cu botul strâmb, dar mi-e teamă să nu mă înşel”...

Timp de două luni am orbecăit prin labirint, făcând semne pe zidurile sale, pentru că abia acum să încep a-i desluşi conturul general, schema lui de principiu. O asemenea schemă nu era însă un plan amănunţit, aşa că nici în ziua aceea nu ajunsesem încă să ştiu unde anume trebuia barat drumul, pentru ca Minotaurul, ascuns în şerpuirea traseelor îndelung şi bine ticluite, să nu poată scăpa afară. Eram convins că în timpul şederii lor în colonie Hriunea şi Krest se înţeleseseră foarte bine între ei şi, plănuindu-şi evadarea, nu aveau în vedere numai recâştigarea libertăţii: Belaş reprezenta pentru ei un adăpost sigur, zălogul ferm al unei vieţi îmbelşugate. Hriunea doar nu se putea compara cu Nikolai Baranov pe care trădarea prietenului îl făcuse cândva să plângă pe o bancă dintr-un parc. Hriunea l-ar fi înhăţat pe Belaş de beregată, la fel cum îl înhăţase mai târziu Krest.

Asupra participării lui Belaş la furtul viorii *Stradivarius* nu mai aveam nicio îndoială. Singura întrebare pe care mi-o mai puneam se referea la rolul pe care îl avusese de jucat în organizarea şi comiterea infracţiunii. Era vorba numai de trădarea care ajunsese să-i fie caracteristică în toate momentele critice ale vieţii? Sau participase direct la furtul viorii?

E drept, Melnik n-a recunoscut că ar fi avut vreodată de a face cu Belaş. Totuşi, crezând în sinceritatea lui, nu aveam nicio încredere în obiectivitatea depoziţiei pe care o făcuse. L-ar fi putut cunoaşte, ca să zic aşa, într-un mod unilateral. Tocmai de aceea am şi venit la Leningrad. Un alt motiv al acestei călătorii l-a constituit dorinţa mea de a cunoaşte mai bine persoana lui Danila Spiridonovici Nikodimov.

La miliţia judiciară din Leningrad, în afara inspectorului Leonidov nu cunoşteam pe nimeni, însă băieţii îmi făcură o primire veselă şi prietenească, am intrat în cercul lor într-un mod foarte simplu şi natural, cam aşa cum s-a întâmplat cu micul Buratino, recunoscut şi acceptat la iuţeală de către toate păpuşile din teatrul lui Carabas.

— Aşadar, ce-au spus martorii? l-am întrebat pe Leonidov, care, la solicitarea noastră, se ocupase de verificarea întregului itinerariu parcurs de Belaş.

— Au confirmat totul. N-a existat nicio nepotrivire. Am cules informaţii de la Conservator, de la teatru, de la familia Medvedev la care Belaş a fost în vizită, precum şi de la profesorul Preobrajenski. Am interogat-o chiar şi pe fata care locuieşte în strada Gromov. Toate depoziţiile li se potrivesc întocmai.

Mi-am scos carnetul de notiţe, am parcurs în fugă

câteva însemnări mai importante şi l-am întrebat pe Leonidov:

— Unde a fost Belaş în seara când se comitea furtul?

— La familia Preobrajenski. Profesorul şi soţia lui confirmă că a stat la ei toată seara, pe urmă a telefonat să i se trimită un taximetru şi a plecat la hotel. Camerista de serviciu pe etaj mi-a spus că Belaş a venit devreme şi a rugat-o să-l trezească a doua zi la ora opt dimineaţa – există chiar o însemnare în acest sens într-un registru special.

— După ce a sosit la hotel, ar mai fi putut să iasă în stradă fără să-l vadă camerista? Mai e pe acolo vreo ieşire?

Leonidov stătu să se gândească.

— Cred că mai este o scară laterală. Ca să ajungi la ea nici nu mai treci pe lângă camera de serviciu. Cobori direct la restaurantul de la parter, iar de acolo ajungi la intrarea principală. De ce mă întrebi?

— Pentru că în cazul când ar fi putut să coboare imediat şi să plece la aeroport, peste o oră şi jumătate ar fi putut să se afle la Moscova, în piaţa Maiakovski.

— Te contrazic, spuse Leonidov. M-am gândit şi eu la varianta asta şi cred că, teoretic, itinerariul ăsta ar fi pe deplin posibil. Dar numai până la Moscova. De revenit, însă, înainte de ora opt dimineaţa, la hotelul din Leningrad, n-ar mai fi putut să revină.

— De ce?

— Păi fă socoteală şi dumneata. Să admitem că a participat direct la furtul viorii...

— Asta am şi admis-o.

— Din relatarea dumitale reiese că a părăsit apartamentul lui Poleakov pe la douăsprezece şi

jumătate...

— Asta reiese din relatarea lui Melnik. Dar să admitem.

— Pentru a reveni la Leningrad, ar fi putut să folosească unul din următoarele mijloace de transport: avionul, automobilul sau trenul.

— De acord. Şi-atunci?

— Avionul îl eliminăm. Prima cursă spre Leningrad pleacă la orele 7.45. N-ar fi ajuns la hotel înainte de opt.

— Ai dreptate. Dar automobilul?

— Îl eliminăm şi pe ăsta. Uite aici buletinul meteorologic pentru noaptea aceea: temperatura coboară până la minus 11 grade, polei şi ceaţă, înălţimea valurilor – 1 metru...

— Astea-s chestii de-ale voastre de la Leningrad – valurile de un metru. Doar nu se pregătea să călătorească pe valuri.

Leonidov îmi răspunse, netulburat:

— Nici pe şoselele acoperite cu polei nu poţi călători în voie. Doar ai şi dumneata carnet de conducere şi-ţi dai seama că pe o vreme ca asta nu poţi atinge mai mult de şaptezeci pe oră. Prin urmare, omul nostru ar fi avut nevoie de zece ore şi nici în felul ăsta n-ar fi ajuns la timp. Deci – jos cu automobilul!

— Mai rămân trenurile.

— Nici varianta asta nu se potriveşte. La ora 1.05 pleacă din Moscova expresul „Arctica”, dar ajunge la Leningrad abia la 9.30. Mai sunt câteva trenuri care pleacă din capitală, dar fie că o fac înainte de ora care ne interesează, fie că ajung la Leningrad după ora opt dimineaţa.

— Mă rog, am înălţat eu din umeri. Asta înseamnă

că sarcina lui Belaş a constat doar în indicarea apartamentului din piaţa Maiakovski. Călătoria la Leningrad n-a fost necesară, decât ca să-i demonstreze alibiul. Acum, cealaltă întrebare: cazul lui Nikodimov...

— Aici, situaţia e următoarea...

Şi Leonidov strânse din pleoape, ca şi când ar fi savurat dinainte efectul surprizei pe care mi-o pregătise.

— Am dat aici, în oraş, de un om...

— Ce fel de om?

— În timpul războiului a lucrat în miliţia economică...

Feodor Petrovici Dolgov, un bătrân parcă dăltuit pe de-a-ntregul în piatră, vorbea prelung, cu o voce ca din butoi şi când îşi aţintea asupra ta ochii pătrunzători, verzui, pictaţi cu vinişoare roşii, aveai impresia că această privire fixă, vâscoasă, sunetul vocii sale profunde şi însăşi figura lui masivă, de monument, sunt menite să te cufunde într-un somn hipnotic.

— Să ştiţi că fac parte din categoria oamenilor care deşi se străduiesc să facă ceva în viaţă, sunt cam lipsiţi de noroc, ne spuse după ce făcurăm cunoştinţă. Din cauza asta n-am izbutit să ajung nici la gradul de colonel. Deşi poate că nici n-a fost cazul, pentru că în miliţie am nimerit cu totul întâmplător. La începutul războiului, eram comandantul unei echipe de scafandri...

Obrazul lui Dolgov era umflat, acoperit cu o reţea deasă de vinişoare plesnite, vineţii, iar sclipătul ciudat al ochilor săi cu privirea fixă, chiar că te vâra în sperieţi. Nevastă-sa, o femeie grasă, cu părul cărunt,

strâns într-un coc enorm, rosti cu o voce joasă:

— Fedea, stai cuminte, că iar faci criză. Mai bine invită-i pe tovarăşi să ia o gustare...

Pe unul din pereţi se aflau înrămate laolaltă mai multe fotografii: un brav marinar de-a cărui caschetă erau prinse două panglici cu inscripţia „Marat”, apoi tot el lângă o fată înaltă cu părul cânepiu, bogat, pe urmă un grup de ofiţeri de marină cu trese la mâneci, iar în mijloc o diplomă anunţând decorarea (post-mortem), cu ordinul „Krasnoie Znamia”, a locotenentului Alexandr Feodorovici Dolgov. Alături de diplomă, – o altă fotografie a lui Feodor Dolgov, îmbrăcat în uniformă de paradă, cu un şir de decoraţii la piept, stând în poziţie de drepţi lângă drapelul miliţiei din Leningrad. Aici obrazul i se vedea umflat, acoperit cu reţeaua de vase plesnite, iar ochii îi erau bulbucaţi şi cu privire fixă.

— Într-unul din canale, fasciştii ne-au scufundat un şlep încărcat cu făină şi am coborât chiar eu să văd despre ce-i vorba: pe vremea aceea conta fiecare gram. Tocmai când mă aflam sub apă, s-a nimerit să vină o escadrilă de „messerschmidturi”, iar o bombă a nimerit drept în şalupa noastră. Dacă aş fi avut organismul mai slab, mi-aş fi găsit sfârşitul. Aşa însă le-am făcut în ciudă fasciştilor şi-am ieşit la suprafaţă. Totuşi, îşi trecu el palma peste obraz, treaba asta de-acolo mi se trage. Am stat şase luni în spital, pe urmă m-au lăsat la vatră. Cică sângele nu-mi mai circulă cum trebuie. N-am avut încotro şi am intrat în miliţie. Că n-aveam de gând să tai frunză la câini pe la vreun depozit. Tocmai atunci s-a aflat şi de cazul care vă interesează, iar eu m-am văzut numit în echipa operativă: pasămite, să capăt experienţă...

— Fedea, mai lasă-i pe oameni să-şi ia gustarea,

spuse din nou nevastă-sa.

Se oprise la spatele lui şi-i netezea uşor ceafa brăzdată de cicatrice şi vine umflate.

Dolgov înălţă din umeri:

— Lasă-mă! Pe dumnealor nu-i preocupă gustările: îi interesează cum a fost cu chestia aceea. Ori poate, într-adevăr, să bem mai întâi un ceai? ne întrebă deodată.

— Eu zic să facem şi una şi alta, răspunse Leonidov. Bem ceai şi vă ascultăm istorisirea...

O clipă Dolgov îl privi ţintă, ca şi când nu l-ar fi înţeles, apoi despică aerul cu palma:

— Chiar aşa! Aveţi dreptate! Dumneavoastră mâncaţi, iar eu am să vă povestesc. Îmi pare bine şi mie să-i fie cuiva de folos munca mea de odinioară. Să ştiţi că de n-ar fi fost cazul acela, nici că aş fi rămas în miliţie.

— De ce? l-am întrebat eu.

— Să vedeţi... Activitatea mi-o începusem cu multă neplăcere. Cum adică: toată lumea să lupte pe front, iar eu să-mi pierd vremea cu escrocii? Astăzi mă gândesc că Ivan Bodunov, comandantul nostru de-atunci, mi-o fi dat pe mână cazul acela tocmai ca să-mi dau seama cam cum e cu munca la miliţie.

— Şi v-aţi dat seama? l-am întrebat.

— Ba bine că nu! După cum vedeţi, eu am rămas schilod numai pentru o sută de saci de făină, în timp ce bestiile acelea jefuiau lumea de ultima fărâmă de pâine. Ah, ticăloşii! Când îmi amintesc de ei, mă apucă şi astăzi toate năbădăile. Că de muncit, nu munceam cum se munceşte acum. Mâncam te miri ce, nu dormeam nici atât, dar treaba o duceam până la capăt. Escrocii erau şi ei din ce în ce mai puţini. Astăzi există tot felul de judecăţi tovărăşeşti,

infractorii sunt eliberaţi pe garanţia colectivelor de muncă, iar sectoriştii se bazează mai mult pe activitatea drujinelor...

— Şi asta-i rău? l-am întrebat.

— Păi cum să fie bine? E o absurditate: omul nu-şi mai simte răspunderea pentru funcţia asumată. Îi curat liberalism! Cu criminalii să ştiţi că nu e cazul să te porţi delicat. Dimpotrivă, trebuie să fii cât mai sever! Astăzi severitatea nu mai e cum a fost şi tocmai de aceea unii îşi cam fac de cap... Pe vremea mea nu exista aşa ceva. Astăzi, până să se termine un proces, infractorul trece prin zece instanţe ca să obţină clemenţa judecătorilor. Ba eu l-aş pune la zid cât ai clipi din ochi!...

— Nu mai vorbiţi aşa, Feodor Petrovici, spuse, încruntat, Leonidov. Metodele astea nu mai sunt actuale. Astăzi legislaţia noastră se bazează pe cu totul alte principii.

— Şi credeţi că e cazul?

Dolgov se răsuci spre el cu tot trupul său uriaş.

— Credeţi că-i bine să avem milă pentru fiecare ticălos? Păi dacă tribunalul din Leningrad n-ar fi avut milă de Nikodimov, poate că nici dumneavoastră n-aţi mai fi venit astăzi la mine. Ă-ă? Păi vedeţi! Să ştiţi că ceea ce se face astăzi nu înseamnă umanism. Asta-i liberalism sadea! Să ştiţi că Nikodimov acela îi ducea pe oamenii noştri la moarte taman ca fasciştii!

Am vrut să intervin în discuţie, dar Leonidov îmi făcu un semn discret: taci din gură, că altfel o lungim până diseară. Atunci l-am întrebat pe bătrânul dinaintea mea:

— De fapt, ce făcuse Nikodimov?

— Păi să vă spun... Toată povestea a pornit de la el şi de la Parşin, un amic de-al lui. Şeful era Parşin, iar

Nikodimov, ajutorul. Într-o zi, Nikodimov a cunoscut o fetişcană care lucra la tipografia „Goznak”[25]. Ca bărbat, dumnealui arăta destul de bine, iar ca ocupaţie era conţopist pe undeva pe la nu ştiu ce comitet executiv. Purta cizme, era vesel, bun de gură şi a zăpăcit-o. A invitat-o la el acasă, a servit-o cu băutură, or e lucru ştiut că o fată la beţie nu mai e stăpână pe ea. Mai pe scurt, a îndemnat-o la preacurvie, iar după aceea a făcut din ea ce-a vrut. Până la urmă a convins-o să-i aducă de la tipografie literele cu care se tipăreau cartelele pentru alimente. Mai târziu au corupt-o şi pe-o amică de-a fetei. Asta lucra la cuţitele de tăiat hârtie filigranată şi a început să le aducă deşeurile.

— Din deşeuri nu poţi să faci o cartelă.

— Nici n-au făcut aşa ceva, că ar fi riscat prea mult. N-au tipărit decât taloanele care se detaşau de lângă cotor. Aproape un an de zile şi-au făcut de cap...

— Ştiam că taloanele nu se primeau fără să fi prezentat şi cotorul, observă Leonidov.

— Staţi. Nu vă grăbiţi, i-o tăie Dolgov. După ce au pregătit o serie de taloane, au început să atragă în afacerea asta şi pe unii directori de magazine alimentare, de care aflau că-s lacomi şi ticăloşi. Îi dădeau unuia dintr-ăştia taloanele, să zicem pentru două lăzi de votcă, el îşi reţinea o ladă, iar pe cealaltă le-o dădea lor. Pe vremea aceea o sticlă de votcă costa o mie de ruble, o pâine – trei sute, un kilogram de unt – nouă sute. Dar ce să mai vorbim! Pe zi, mureau de foame aproape o mie de suflete. Pentru o coajă de pâine lumea îşi dădea şi ultima cămaşă. Iar din toată suferinţa asta, din sângele şi din lacrimile

[25] Monetăria statului.

oamenilor, viermii aceia scârnavi şi-au clădit o viaţă de huzur? S-au scăldat în aur!...

Dolgov tăcu, ochii sticloşi, cu vinişoare roşii, i se întunecară, iar chipul sluţit parcă i se făcu de tuci.

— În ziua când am plecat să-l arestez pe Nikodimov, vecinilor mei tocmai le murise fetiţa. Eram şi eu ca vai de lume, parcă mi se aşezase o ceaţă pe creier şi-mi vuia capul de slăbiciune, de boală, de foamea care mă chinuia şi de surogatul pe care îl beam toată ziua, în chip de cafea. Când am intrat la Nikodimov, ce să vă spun: casa era pe jumătate muzeu, pe jumătate magazie de alimente. Cristaluri, ciocolată, tablouri puse unele peste altele, un butoi cu icre de Manciuria, în şifonier – inele, brăţări, până şi dinţi de aur într-o cutie. De asemenea, pâine albă, conserve din carne, slănină, iar într-o ladă cu unt – îngropaţi – trei sute de galbeni. M-am aşezat pe-un taburet şi mi-au dat lacrimile: „Fascist blestemat ce eşti, zic, tu ne seceri pe la spate cu mitraliera...” El sta şi tremura. „Permiteţi să predau totul, zice, numai să nu mă împuşcaţi...”

— Cum de n-a fost executat? se miră Leonidov.

— Nu ştiu. La sfârşitul procesului, tribunalul a condamnat la moarte şase persoane. Cinci cereri de graţiere au fost respinse, iar pe Nikodimov l-au trimis pe front, în linia întâi. Nu ştiu, poate că a fost o dovadă de clemenţă. O fi ţinut seama tribunalul că-i băiat tânăr şi a considerat că o să se reabiliteze sub focul inamicului. Se vede însă că pe un individ de teapa lui nu-l mai poate schimba decât mormântul.

— Din ce familie provine Nikodimov ăsta? l-am întrebat pe Dolgov.

Bătrânul surâse ironic, buzele vinete, crăpate, i se întredeschiseră.

— E dintr-o familie duhovnicească. Tatăl i-a fost dascăl într-o staniţă din Kuban. Pe urmă l-au răspopit sau cum s-o mai fi zicând la chestia asta. Mă rog, a spart cutia milelor din biserică şi l-au dat afară. Mi-a spus-o chiar Nikodimov, la un interogatoriu. Vorba zicalei: unde a fost o mlaştină nu se poate să nu se facă smârc...

Era o zi însorită, geroasă. Chiciura atârna în ciucuri grei de pe crengile arborilor, se adunase în strat gros pe grilajul care înconjura Letnii Sad, pe câmpul lui Marte se învolbura, înălţându-se din urna ei de piatră, flacăra gălbuie a Focului veşnic, sălta într-un avânt neostoit Călăreţul de aramă şi pretutindeni era linişte şi pace. Pretutindeni, doar albeaţa zăpezii...

— Mergem la Direcţie? mă întrebă Leonidov.

— Nu. La hotelul „Evropeiskaia”.

— Pentru ce?

— Vreau să văd ce-o fi făcut pe acolo amicul meu Belaş.

— Parcă am căzut de acord că alibiul îi este dovedit?

— Nu! am rostit cu încăpăţânare. N-am căzut de acord. N-am vrut să te mai contrazic. În ceea ce priveşte alibiul, să ştii că am nişte îndoieli serioase.

— Măcar să mă fi lămurit şi pe mine, spuse Leonidov pe un ton nemulţumit.

— Prea multe n-aş avea ce să-ţi spun. Mă gândesc numai că de-ar fi vrut să-şi întărească alibiul, nu s-ar fi culcat cu găinile în seara aceea.

— În primul rând, n-a fost chiar aşa devreme. Pentru el era o oră normală de culcare.

— Ba pentru dumneata ar fi putut să fie, am ripostat cu ciudă. Adică pentru un om obosit după o zi

de muncă şi care nu se îngrijeşte să-şi realizeze un alibi.

— De obosit putea să obosească şi el. Şi-apoi ce-i mai rămânea să facă? râse Leonidov. Să se înregistreze la miliţie?

— Chiar şi aşa ceva, i-am răspuns cu mult calm. Dumneata nu-l cunoşti pe omul ăsta, iar eu îmi dau seama foarte bine că dacă ar fi vrut să-şi scoată în evidenţă alibiul, nu s-ar fi dat înapoi nici s-o facă pe huliganul. Ar fi ajuns la miliţie, iar mai târziu când l-aş fi întrebat, mi-ar fi întins fâstâcit adeverinţa în cauză.

— Şi dacă e să vorbim serios? făcu Leonidov.

— Dacă e să vorbim serios, atunci trebuie să-ţi reamintesc că din seara aceea şi până a doua zi la opt dimineaţa pe Belaş nu l-a mai văzut nimeni şi deci alibiul nu-i poate fi confirmat. Asta e, să ştii, ceea ce mă interesează mai serios...

Plecând de la hotel, eram convins că Belaş ar fi putut să iasă din odaia lui şi fără să fie observat de cameristă, încăperea în care fusese găzduit se afla pe la jumătatea unui culoar foarte lung, şi care cotea de două ori. La unul din capetele culoarului era scara pe unde se putea coborî la restaurantul de la parter. Din păcate însă, nimeni nu mi-ar fi socotit convingerea drept o dovadă serioasă, iar lucrul acesta făcea ca deplasarea mea la Leningrad să nu se soldeze, în fond, cu niciun rezultat. L-am rugat pe Leonidov să-mi comande un bilet de tren pentru Moscova, cu plecarea chiar în seara aceea. Leonidov intră în camera de gardă, iar eu m-am aşezat la o masă, am desfăcut mapa cu materialele culese în urma solicitărilor noastre, pe care mi-o lăsase, şi am început să răsfoiesc alene procesele-verbale de interogatoriu şi tot soiul de note. Iată depoziţia lui

Evgheni Konstantinovici Preobrajenski, artist al poporului: „...Despre G. P. Belaş nu pot vorbi decât în termeni elogioşi... este de o cinste ireproşabilă... e foarte sârguincios... este un meşter dotat cu calităţi excepţionale... Da, ziua aceea a petrecut-o la noi. De la prânz şi până seara târziu... A făcut comandă pentru un taxi şi a plecat la hotel... Pe la unsprezece fără un sfert ne-a telefonat din cameră şi ne-a mulţumit pentru ospitalitate... E un om foarte atent şi politicos... Am reţinut ora pentru că după câteva minute la radio urma să se transmită Simfonia a şaptea de Şostakovici, dirijată de mine... Da, Belaş mi-a amintit-o şi el... Mi-a spus cam aşa: „Chiar acum am să mă vâr în pat şi-am să ascult muzică, cu tot confortul...”

Aşadar, la ora unsprezece fără un sfert, Belaş vorbise din camera lui de hotel cu Preobrajenski. Asta înseamnă că n-ar fi avut timp să ajungă la ultima cursă de avion spre Moscova. Ultimul „TU” din ziua aceea decola la ora 22.50. Stop! N-o fi tocmai aceasta încercarea lui Belaf de a-şi scoate alibiul în evidenţă?

Pe uşă intră Leonidov, cu veşnicul lui zâmbet pe buze, şi-mi spuse:

— Ai un tren la ora douăsprezece fără cinci minute. Biletul îl găseşti la casa pentru militari.

— Mulţumesc, bătrâne. Spune-mi, te-ai interesat cumva de lista pasagerilor care au plecat atunci cu ultima cursă de avion spre Moscova?

— Închipuie-ţi că m-am interesat. Numele lui Belaş nu se află pe listă.

— Hm! Poate că nu izbutesc să observ nişte lucruri evidente?... Spune-mi, ai cumva telefonul dispeceratului central pentru taximetre?

— Am. Pentru ce-ţi trebuie?

— Vreau să aflu precis la ce oră a sosit Belaş de la profesorul Preobrajenski. Dispecerii notează totdeauna ora pentru care se face comanda.

— Aşteaptă niţel, mă rugă Leonidov, apoi formă un număr la telefon şi spuse cu multă dezinvoltură: Alo, alo, dispeceratul? Aici e miliţia judiciară a oraşului. Bună ziua, domnişoară. Am avea nevoie de-o informaţie. Uite, îi dau receptorul unui alt tovarăş pe care te rog să-l serveşti...

Am auzit o voce plăcută, de fată, care îmi vorbi cu un accent de ucraineancă:

— Vă ascult, tovarăşe...

— Am să te rog să deschizi registrul de comenzi la data de 15 octombrie...

— Aşteptaţi o clipă.

În receptor i se auzi respiraţia. Calmă, potolită, apoi foşnetul paginilor întoarse şi, venind de mai departe, o altă voce de fată: „Oxia, nu vii la masă?" Dispecera îi răspunse, ferind microfonul: „Stai să termin convorbirea şi mergem împreună". Se mai strecură pe fir o convorbire a nu ştiu cui, apoi fata îmi spuse:

— L-am deschis la data de cincisprezece...

— Mă interesează o comandă făcută, în jurul orei douăzeci, de la telefonul A1-26-75.

— Staţi să văd, spuse fata, apoi am auzit din nou foşnetul paginilor, cealaltă voce mai spuse o dată „Haide, Oxia", iar câteva clipe mai târziu glasul dinainte, cu inflexiunile lui catifelate, rosti: Am găsit-o...

— Vrei să mi-o citeşti? am rugat-o.

— Comanda a fost recepţionată la ora 20.36, de la telefonul A-26-75. Taximetrul cu numărul 66-52 a plecat spre destinatar la ora 20.45. Destinatarul a fost informat telefonic...

Notam informaţia pe o filă de hârtie şi, chiar în clipa aceea, mi-am dat seama că am scris-o pe partea din spate a unei pagini din depoziţia profesorului Preobrajenski. Chiar în dreptul notiţei mele, pe pagina următoare a depoziţiei, mâna sigură a lui Leonidov caligrafiase următoarele rânduri: „Adresa de acasă: bulevardul Liteinîi, nr. 18, apart. 45”.

Dispecera, mirată de tăcerea mea, spuse în microfon:

— Alo, alo!

— Da, da! am exclamat. Spune-mi, domnişoară, cine a lucrat în ziua aceea pe maşina 66-52?

— Şoferul Kolea Savuşkin...

— Visul meu e să ajung anchetator, îmi spuse taximetristul Kolea Savuşkin, retezându-mi îndată orice încercare de ripostă. Cum mă pun niţel pe picioare, mă şi înscriu la Ştiinţe juridice. Activitatea asta îmi place la nebunie: vii la locul delictului, în jurul tău cadavre, lume, cordoane de miliţie, câte şi mai multe. Şi tu începi să lucrezi zi şi noapte...

— Chiar aşa nu se poate, am încercat să-l opresc.

— N-are importanţă, mi-o tăie Kolea. Să ştiţi, când plecăm cu băieţii din drujină să ne facem rondul, miliţia poate să...

— Şi cum e cu data de cincisprezece? l-am întrerupt.

Savuşkin mă privi mirat, apoi, neschimbând decât tema avântatului său monolog, îi zise înainte, într-un acelaşi ritm:

— A fost o zi cu totul deosebită! N-am avut parte decât de neplăceri! Mai întâi mi-a plesnit un cauciuc, după aceea am rămas fără benzină, şi, colac peste pupăză, un controlor de-ai noştri m-a cadorisit cu un

avertisment... Pe cuvânt! Ca în cele din urmă să păţesc şi chestia aceea. Chiar am avut o presimţire că n-o să se termine cu una cu două...

— La ce te referi, tovarăşe Savuşkin? Ce fel de presimţire ai avut? am izbutit cu multă greutate să opresc pentru o clipă torentul acela verbal.

— Cum la ce mă refer? Mi s-a spus la garaj că vă interesează chemarea din bulevardul Liteinîi, 18. Şi-am înţeles pe loc că-i o treabă necurată...

— Aşa, aşa, l-am îndemnat simţind că mi-a stârnit curiozitatea.

— Călătorul acela mi s-a părut tare suspect. Adică la început a fost om ca toţi oamenii: destul de tânăr, vorbăreţ, chiar îmi place să stau de vorbă cu unul ca ăsta. Ba îmi aduc aminte că m-a servit şi c-o ţigară, „Riga” le zice, cu filtru...

— Cum arăta la faţă? l-am întrebat numai aşa, ca să verific ceea ce ştiam.

— Uite asta n-aş mai putea să vă spun, făcu, mâhnit, Savuşkin. De ce să vă mint: semnalmentele nu i le-am reţinut. Suspiciunile mi le-a trezit abia după aceea. Şi cum vă ziceam, ne-am aprins amândoi ţigările, am discutat de una, de alta, ba chiar mi-a spus că ne compătimeşte pe noi, şoferii: circulaţia prin oraş, zice, e tot mai intensă, iar când or apărea şi maşinile alea noi, marca „Jiguli”, o să fie şi mai rău... Mi-a mai spus că-i muzician şi că-i venit de la Moscova, într-o delegaţie... Să ştiţi că noi avem clienţi de tot soiul...

Dându-mi seama că Savuşkin va începe iar cu generalizările, m-am grăbit să-l readuc pe firul discuţiei:

— Ţi-a mai spus şi altceva?

Tânărul făcu un efort, îşi încreţi fruntea nu tocmai

înaltă, iar pistruile care îi împodobeau obrajii parcă i se făcură şi mai vizibile.

— Ba da, mi-a spus! rosti în cele din urmă, cu uşurare. Cum să nu? Mi-a spus că-i obosit ca un câine şi că abia aşteaptă să se vâre în pat. Ştiu că i-am şi urat atunci, cu oarecare umor, dar fără să fiu obraznic: „Vă doresc somn uşor şi vise dintr-alea, pe ecran lat”. După aceea am oprit în faţa hotelului şi omul a coborât.

Savuşkin mă privi cu ochi limpezi, mulţumit că-şi îndeplinise cu cinste datoria de cetăţean, ba chiar mândru de umorul său cel lipsit de obrăznicie.

— Asta-i tot?

— Tot, spuse cu mândrie Savuşkin.

— Dar cum rămâne cu presimţirea? l-am întrebat, deşi îmi dădeam seama că o fac zadarnic, ba chiar că-i pot provoca, astfel, o nouă erupţie verbală.

— Cu presimţirea? repetă el, întrucâtva derutat, se gândi o clipă, apoi, nemulţumindu-l pesemne lipsa mea de perspicacitate, se grăbi să-mi explice: Păi cu siguranţă că s-a întâmplat ceva! Altminteri nu m-aţi fi căutat! Nu-i aşa că am dreptate?

L-am privit lung, cu recunoştinţă, apoi i-am spus cu multă blândeţe:

— Nu, tovarăşe Savuşkin, nu cred că merită să te înscrii la Ştiinţe juridice. N-o să iasă din dumneata un bun anchetator...

În drum spre dispeceratul central, Leonidov, căruia îi relatasem între timp considerentele la care ajunsesem, îmi spuse cu oarecare nesiguranţă:

— E o presupunere cam prea îndrăzneaţă...

— Ai dreptate. Însă nu-i decât o presupunere. De afirmat, nu afirm nimic. De presupus însă, sunt

obligat să presupun...

Leonidov surâse în colţul gurii:

— Depoziţia lui Savuşkin n-a făcut decât să întărească alibiul lui Belaş. Cred că în presupunerile dumitale s-a strecurat, totuşi, o eroare.

— Se prea poate. Însă în cazul când Belaş este cel care a furat vioara, el n-a putut să ajungă la Moscova, decât cu avionul.

— Şi cum crezi că a procedat?

— Dacă aş fi fost în locul lui, aş fi solicitat două taxiuri...

— Sunt numai ochi şi urechi. Aflu o nouă ipoteză.

— Îţi aminteşti cumva unde îşi ţine Preobrajenski telefonul? Pe sală?

— În apartamente ca al lui, încăperea se cheamă vestibul. De ce mă întrebi?

— Cred că în momentul când Belaş făcea comanda şi îşi dădea adresa, gazdele nu erau preocupate să-l audă ce spune. Mai târziu însă, când i-a telefonat dispecera să-l anunţe că taxiul a plecat spre adresa indicată, faptul a fost remarcat, iar partea respectivă a alibiului pe deplin asigurată. Până şi şoferul taxiului avea să confirme că a adus la hotelul „Evropeiskaia” pe un muzician de la Moscova, care murea de somn.

— Să admitem...

— Mai avea nevoie să-şi asigure şi un taximetru care să-l ducă de la hotel la aeroport. „Evropeiskaia” se află în centru, tot acolo e şi Filarmonica şi alte săli de spectacol, de unde la ora aceea iese multă lume care solicită taxiuri. El însă îşi calculase timpul minut cu minut. De aceea cred că celălalt taximetru şi l-a comandat înainte să plece la Preobrajenski, de la vreo cabină telefonică. Timpul îi era foarte limitat: un sfert de ceas până ce avea să vină maşina chemată la

adresa profesorului, şi alte vreo cincisprezece minute până la sosirea celuilalt taximetru. În aceste cincisprezece minute Belaş a ajuns la hotel, i-a spus lui Savuşkin că se duce să se culce, a urcat în camera lui, apoi a coborât prin restaurant la celălalt taximetru şi a plecat, spre aeroport. E logică presupunerea?

— Nu prea. Nu se leagă cu cele ce i-a spus Belaş la telefon lui Preobrajenski.

— Ba se leagă perfect! Biletul îl avea cumpărat din timp, aşa că înainte să iasă din sala de aşteptare i-a telefonat profesorului, i-a spus: mă vâr în pat să ascult concertul dirijat de dumneavoastră, apoi s-a urcat în avion şi dus a fost.

— Perfect. Dar de la Moscova cum a plecat? Doar trebuia să revină la Leningrad înainte de ora opt!

— Asta o s-o vedem mai târziu. Deocamdată am nevoie de registrul dispecerilor.

Însemnările făcute în registrul de la dispeceratul central arătau că taximetrele solicitate între orele 9 şi 10 seara pentru cartierul din jurul hotelului „Evropeiskaia” urmau să-şi ducă pasagerii în trei direcţii diferite: spre bulevardul Moskovski, spre cartierul Ohta şi spre bulevardul Kirovski. Doi dintre şoferii acestor taximetre, pe care i-am găsit chiar la dispecerat, mi-au spus că spre Ohta plecase un bătrân cu nepotul său, iar spre bulevardul Kirovski, două femei. Serghei Ivanovici Moghilevski, cel de-al treilea şofer, era în concediu şi n-am putut să stăm cu el de vorbă. În registru însă, în dreptul numelui său, fusese făcut un semn cu creionul roşu.

— Ce reprezintă semnul ăsta? am întrebat-o pe Oxana, dispecera cu care mai înainte discutasem la telefon.

— Reprezintă un obiect pierdut, mă lămuri cu multă tragere de inimă.

— Adică? mi-am ciulit eu urechile.

— Adică un obiect găsit, continuă ea să mă lămurească.

— Nu pricep nimic: ori e pierdut, ori e găsit?

— Adică îl avusese pasagerul acela, de pe traseul „Evropeiskaia” – bulevardul Moskovski. E un obiect pierdut în maşina lui Serghei Ivanovici... Vreau să spun că şi l-a uitat omul în taxi... E ceva de fier. Cu un mâner de lemn... Un mâner frumos...

Ieşirăm în stradă.

— După cum vezi, Leonidov, omul n-a izbutit să ne ducă de nas, i-am spus însoţitorului meu şi mi-am frecat obrajii cu palmele ca să-mi revin pentru ultimul efort care mă mai aştepta.

— Nu ştiu la ce te referi, spuse Leonidov.

— Ai să ştii imediat. Bulevardul Moskovski se află în direcţia aeroportului, nu-i aşa? Prin urmare şoferul unui taxi poate fi rugat să-şi prelungească numai un pic itinerarul. Înţelegi? Cam aşa se prezintă treaba. Haide acum să vedem obiectul acela „găsit”. Cred că ştiu cam ce-ar trebui să fie...

Capitolul 6
Un alibi perfect

Cincisprezece ani de viaţă!... Sunt mulţi? Sunt puţini?

În cincisprezece ani de viaţă, Paolo Stradivari a ajuns mare bogătaş, însă datorită meseriei mult prea nepotrivite a tatălui său era adânc mâhnit că regatul de Neapole refuzase a-l înveşti cu rang nobiliar.

Lui Giuseppe Stradivari îi fusese acordat titlul de prelat-ajutor al preasfântului ordin al lui Iisus.

Francesco şi Omobono Stradivari au continuat să facă piese pentru viorile tatălui lor şi să repare instrumente vechi.

Antonio Stradivari a construit mereu alte viori.

Pe franţuzul Duvernois – neguţător şi misit – l-a vârât în mormânt o boală de piept.

Bătrânul Guarneri şi-a ajutat fiul la treabă.

Iar fiul său – del Gesù – şi-a recăpătat libertatea.

Vreme de cincisprezece ani a construit nenumărate viori, căutându-le mereu alte forme şi principii de execuţie, schimbând întruna felul de a despica lemnul, de a-l usca şi a-l îmbiba cu diferite soluţii, zbătându-se, totodată, să afle tainele a tot soiul de lacuri. Stricase douăzeci şi trei de viori, până ce într-o bună zi, impregnând lemnul cu ulei de in dat în clocot, să-şi spună că a aflat, în sfârşit, secretul viorilor lui Stradivari. Într-adevăr, viorile căpătară o frumuseţe neasemuită. Şi totuşi, foarte curând, sunetul li se întunecă, apoi li se stinse cu totul.

Stând să aleagă noi principii de construcţie, Giuseppe Guarneri n-a mai luat în seamă nimic din ceea ce făcuse Amati. A pornit de la ceea ce ajunsese să facă, în floarea vârstei sale, Stradivari: cea mai mică vioară a lui del Gesù întrecea în mărime până şi vestitul „allonge" al lui Antonio. Efurile ajunseseră şi ele mai lungi, iar liniile le erau colţuroase, gotice. Trupul viorilor era prelung, plăcile le coborau oblic spre capete, încât păreau aidoma cu siluetele avântate ale unor mari fregate oceanice.

Şi totuşi Guarneri n-a izbutit să afle că în urmă cu cincizeci de ani Stradivari găsise pentru lacul său sucul plantei *euphorbia marshalliana*. De aceea, după căutări lungi şi istovitoare, a ajuns la concluzia că cel mai bun conservant, care poate sluji şi pentru reflectarea trebuincioasă a sunetului, este sucul lăptos de *heveea*, un arbore din pădurile Braziliei. Acoperi lemnul viorilor cu un strat gros din această soluţie incoloră, îl unse cu un alt strat de lac colorat, stratul de jos se întrevăzu, sclipind ca o foiţă de poleială, şi viorile căpătară un luciu gingaş, care încânta ochiul.

Del Gesù îşi lăsa viorile la uscat vreme îndelungată, pe urmă le turna înăuntru, prin despicăturile efurilor, ovăz încălzit, le scutura cu multă răbdare spre a le curăţi cât mai bine, pentru ca în cele din urmă să cânte la ele ceasuri întregi, zicând că sunetul unei viori abia terminate încă nu-i înzestrat cu tăria necesară, e greoi, neguros şi trebuie trezit la viaţă.

Iar în clipa când vioara era gata cu totul, venea la Guarneri un călugăr şi o lua cu el.

Parcă ar fi fost duse în captivitate turcească toate aceste odrasle ale lui del Gesù, căci de auzit glasul lor nu l-a mai auzit niciodată. Dumnezeule, pentru ce m-ai osândit atât de crunt?! Şi osândei tale nu i se

mai vede sfârşitul, căci cincisprezece ani de viaţă trec nespus de încet!...

Prins de treburi, del Gesù nici nu s-a mai însurat: la început n-avea timp pentru aşa ceva, iar după aceea a fost prea târziu s-o facă. De fapt, nici frumoasele din Cremona nu l-au prea luat în seamă: care dintre ele ar fi vrut să ia de bărbat o arătare atât de hidoasă, cu pieptul scobit şi cu capul mare, care sta ca prostul, de dimineaţă până scara, în atelier?

De mâncat, mânca ce se nimerea, de cele mai multe ori câte o zeamă lungă, câte o felie de brânză, sau câte un boţ de polenta. Veşmintele îi erau sărăcăcioase şi neîngrijite. Umbla adus de spate, cu capul plecat, păşind anapoda şi ţinându-se mereu de barba sa lungă şi roşcată, care îl făcea să semene leit cu piticii de la circul „Esposito". Se ascundea de lume, iar când cineva încerca să-i vorbească, îşi ferea ochii, ca şi când s-ar fi ştiut vinovat de ceva, ori s-ar fi temut de bătaie. Ajunsese un chin pentru el să mai stea de vorbă cu oamenii, pentru că n-ar mai fi putut să le spună nimic, decât ce grădină de sonuri le-ar înflori în jur, în clipa când şi-ar duce la piept oricare din viorile lui, ce prieten nepreţuit ar putea găsi într-însa, purtaţi pe un ocean scânteietor de sunete furtunoase, învolburate. Altceva n-ar mai fi avut ce să le spună oamenilor, căci zi de zi nu făcea decât să robotească în atelier, nu se ducea nicăieri, nu vedea pe nimeni, de aceea nici nu ştia nimic, iar oamenilor nu le mai venea să stea cu el de vorbă, astfel că nu avea cum să le povestească nici măcar despre grădina aceea fermecată, în care îşi găsise adăpost pentru toată viaţa. Iar oamenii? Oamenii râdeau de el şi îl porecliseră „del Gesù, inimă de lemn"...

Şi tot ce gândea în singurătatea lui, tot ce-i înfăţişa închipuirea şi ceea ce cânta uneori în

surdină, prins de munca lui fără sfârşit, noaptea părea că i se înfăţişează aievea în visele lui stăruitoare, colorate, colbăite de melancolie, care i se înălţau din străfundurile amintirii precum se înalţă din apa mării un miraj străveziu şi încântător. Visele îi înfăţişau culori, forme, sunete şi mişcare, îi promiteau mult dorita odihnă şi totodată erau pline de viaţă şi frumuseţe. Răsunau în ele zeci de melodii uimitoare, fiecare sunet al lor părea că-şi trăieşte o viaţă a lui, proprie, şi del Gesù auzea în vis totul: zvonul picăturilor de rouă străbătute de razele soarelui, foşnetul cetinii, pocnetul stins al castanelor coapte, năvala sângelui în trupuri tinere şi sănătoase, susurul şuierător al râurilor, ţipetele prelungi şi aspre ale vulturilor şi clinchetul albastru al gheţurilor alpine; băteau în visele lui clopote de argint, se năpusteau în nechezat de cai plutoane de cavalerie, bubuiau răscolitor tunuri grele, cântau cu glasuri de uriaşi mari mulţimi de oameni, stoluri de păsări se înălţau spre cer, iar în adâncuri de ape verzi plescăiau, lunecând, peştii. Lumea aceasta era o lume uriaşă, puternică şi liberă şi nu era locuită de nimeni, era în ea loc destul pentru oricine. Deocamdată însă nu-şi găsise aici tihna visată decât micul del Gesù, cel sărman şi istovit de boală.

Tocmai despre lumea aceasta, care îi sta la picioare cu toate imensele ei bogăţii şi marea ei frumuseţe, începuseră a grăi viorile lui del Gesù celor care aveau urechi să le audă. Viorile lui aurii, marile lui viori cu trupuri prelungi şi unduioase, cu inimi blânde şi înţelegătoare... Sub îndemnul arcuşului, strigătul li se înălţa clocotitor:

— Oameni buni, noi v-am fost trimise de către tatăl nostru, vajnicul stăpânitor al unei lumi fermecate! Auziţi-ne chemarea! Tatăl nostru ne-a poruncit să vă slujim cu credinţă, veacuri de-a rândul! Oameni buni, ascultaţi-ne! Suntem ale

voastre! Suntem fericite că vă putem sluji!...

Dar oamenii nu le auzeau. Poate nici nu se osteneau să-şi plece urechea. Şi-atunci strigătul le răsuna plin de durere şi amărăciune:

— Tatăl nostru este în mâinile unor oameni răi şi lipsiţi de înţelepciune! Dacă îi veţi reda libertatea, va mai putea găsi şi alte lumi vrăjite, în care veţi afla fericirea! Oameni buni, el n-are nevoie de nimic! Nu tânjeşte decât după un strop de libertate!...

Nu le răspundea nimeni. Doar tăcerea. Şi-atunci glasurile lor pătimaşe, pătrunse de mânie şi deznădejde, izbucneau din nou, implorând milă:

— Tatăl nostru e suferind! El va muri curând, fără a izbuti să dea viaţă violoncelului pe care atât de mult a visat să-l construiască! Nu mai are timp să facă nimic pentru el însuşi! Tot ce a făcut, v-a dăruit vouă. Oare nicio bogăţie şi putere din lume să nu fie de ajuns pentru a ajuta un geniu sărman şi suferind? Aju-ta-a-aţi-l!...

Glasurile le răsunau acum în întreaga Europă, dar înapoi nu mai venea decât ecoul: un murmur schimonosit, pătruns de răutate, ironic...

— Sunt viori ale bătrânului Guarneri? Se vede că moşneagul şi-a ieşit cu totul din minţi: astea sunt tobe, nu viori. Scot nişte sunete grosolane, să le-asculte doar mitocanii. Nu sunt bune de folosit decât prin bâlciuri, pentru prostime...

Dar unde sunteţi voi, confraţi ai geniului? Voi: Haydn, Mozart şi Gossec? Şi voi: Pugnani, Paganini, Gavinier? Veniţi-i măcar voi în ajutor, căci geniul, sărman şi chinuit de boală, îşi dăruieşte măiestria fără să primească nimic în schimb: iezuiţii îl storc de datorie, luându-i pentru fiecare ducat câte-o vioară. Vorbiţi despre ei lumii întregi, spuneţi tuturor că el încă n-a murit, şi că aceste corăbii magnifice, care plutesc spre nemurire, el le-a făcut iar nu răposatul Andrea, bunicul său. N-a mai rămas decât prea

puţină vreme, deşi, sărmanul, e învăţat să aibă răbdare. Cât va trebui să aştepte?

— O sută de ani. Poate două...

— O sută de ani? E prea mult. El nu va mai trăi nici douăzeci. Iar vouă n-o să vă rămână decât odraslele lui: viorile. Nu uitaţi că măcar numele lui, al lui Giuseppe Guarneri, să cunoască gloria care vă e sortită tuturor!

— Nu vom uita!...

Astăzi însă a sunat ceasul libertăţii: Guarneri a încetat să mai fie sclavul iezuiţilor.

Giuseppe Stradivari, prelat-ajutor al preasfântului ordin, slobozi un râs prelung şi aspru, sunând a batjocură:

— Ba nu, del Gesù! Vei rămâne cu noi până la moarte...

Del Gesù se trase distrat de barbă şi rosti, cu mintea aiurea:

— Ba n-am să rămân... Şi nu mă mai cheamă decât Guarneri. Del Gesù a pierit pentru totdeauna. De azi înainte, sunt liber.

— Del Gesù nu va pieri decât o dată cu Giuseppe Guarneri, clătină din cap călugărul. Văd că ai ajuns să fii încăpăţânat şi obraznic. Oamenii mei mi-au spus că ieri ai dat de pomană o vioară unui vagabond de pe stradă. E adevărat?

— Da, îşi aplecă Guarneri capul enorm.

— Şi ai scris pe ea cuvinte de închinăciune lui Antonio Stradivari, numindu-l tot acolo dascălul tău. E adevărat?

— Da, e adevărat.

— Să ştii că vei fi pedepsit.

— Nu vă mai stă în putinţă s-o faceţi, surâse cu amărăciune Guarneri. Unui ocnaş nu-i poţi lua decât lanţurile.

— Ba îi mai poţi lua hrana zilnică şi acoperişul sub

care se adăposteşte, spuse calm călugărul.

— Dar nu vă mai sunt dator cu nimic, rosti cu voce slabă: Guarneri.

— Te înşeli. Înţelegerea dintre noi a rămas neîmplinită: viorile tale nu găsesc cumpărători. De aceea, judecătorul te va da afară din casă.

— Cine are nevoie de un bordei ca ăsta, îşi ridică Guarneri privirea încărcată de tristeţe.

— Numai tu, desigur. Tocmai de aceea ţi-l vom lua...

Antonio Stradivari, vestite meşter! Oare nu auzi în preajma ta un plâns de durere? Oare ţi-a slăbit lumina ochilor şi nu-ţi mai vezi odrasla strângându-l de gât pe însuşi fiul sufletului tău?

Nu. Antonio Stradivari a îmbătrânit. E tare bătrân. La nouăzeci de ani – dacă ochiul ţi-e încă ager şi mâna încă nu-ţi tremură – trebuie să te grăbeşti, trebuie să-ţi duci opera la bun sfârşit, construind cele din urmă viori, aceste corăbii semeţe care vor porni spre depărtata ziuă de mâine, pe care ţi-o ascunde totdeauna sclipătul celei de astăzi. Îţi mai rămâne încă o preocupare, ultima pe acest pământ: să cumperi – mai ales că nici preţul nu-i prea mare – superbul cavou de marmoră al familiei Villani, aflat în capela sfântului Dominic şi să porunceşti ca numele acela să fie şters de pe lespezi. Locul de veci trebuie să-ţi fie gata înainte de a-ţi închide ochii...

Antonio Stradivari, vestite meşter, la ce-ţi trebuie cavou de marmoră, când Giuseppe Guarneri del Gesù, fiul iubit al visurilor tale, continuatorul dorinţelor şi al vieţii tale doarme prin şanţuri, şi îşi scuipă plămânii?

Nu. Antonio Stradivari nu mai poate auzi nimic. Auzul l-a părăsit cu desăvârşire. Nici glasul propriilor sale viori nu-l mai poate desluşi, decât pipăindu-le când vibrează sub lovitura arcuşului...

. . . . . .

Obiectul găsit în maşina taximetristului Serghei Ivanovici Moghilevski, şi care, după spusele dispecerei, arăta ca o mică potcoavă de fier, prevăzută cu un mâner de lemn, se dovedi să fie un diapazon. Era un obiect vechi, o adevărată antichitate: picioruşele îi erau dintr-un oţel negru-albăstrui, iar la capătul mânerului de lemn, lustruit de atingerea atâtor mâini, se mai întrezăreau două iniţiale: „P.I.”

Mă aflam şi eu într-un taxi, îndreptându-mă de la gara Leningradski direct spre locuinţa Raisei Nikonovna Filonova şi mai ţinând şi acum în mână micul diapazon. Când îl loveam uşurel cu degetele, diapazonul scotea un sunet prelung, cântător. Aduceam capătul diapazonului la ureche şi sunetul grav i se întărea, vibrând cu tulburare, iar mie mi se părea – poate pentru că muzica e ceva la care nu mă pricep – că prin zumzetul acesta continuu aud sunând clopotele soartei, murmurul toropitor al lui Melnik, melodia avântată pe care mi-o cântase Poleakov pe o minunată vioară *Vuillaume* ce totuşi nu se putea asemui cu un *Stradivarius*, că-mi răsuna în urechi huruitul unei gherete de văcsuitor pe caldarâmul străzii şi nesfârşitele „ca-s-zic aşa” ale profesorului Trubiţin, groaza mută a bunicii lui Truman, încremenirea tâmpă a celor doi băieţi, ajunşi pe neaşteptate complici ai unui asasin şi ţipătul de triumf iscat în sufletul lui Belaş la sfârşitul Concertului de Haydn, prezentat la proba de admitere la Conservator, trosnetele sloiurilor sfărâmate pe apa Eniseiului, sinistrul răcnet de disperare al lui Hriunea-

Lopakov căzut printre ele, şi gâfâitul precipitat al lui Nikodimov în goana lui peste gheaţă, sâsâitul craitului albastru şi vocea obosită a lui Ikonnikov: „eşti încă un copil...”

— ...Da, cunosc diapazonul ăsta, spuse Filonova. Pavel Petrovici l-a dăruit în urmă cu câţiva ani lui Grişa Belaş.

În cele câteva săptămâni de când n-am mai văzut-o, îmbătrânise cu totul. Capul i se clătina a neputinţă, un tic nervos făcea să-i zvâcnească ochiul, chipul i se buhăise, căpătând o culoare pământie, îşi ţinea pleoapele mai mult coborâte, iar de sub ele lacrimile i se rostogoleau continuu peste obrajii veştejiţi.

În odaie era curat, totuşi o abia simţită dezordine arăta că gospodărise aici altcineva. Mirosea iute a picături pentru inimă, iar izul de oţet şi amoniac era de-a dreptul ameţitor. Mica lustră din tavanul odăii era înfăşurată într-un voal de doliu, iar la portretul din perete a lui Ikonnikov se vedea prinsă o panglică neagră. Aici Ikonnikov arăta energic, plin de vigoare, aproape atotputernic...

— Grigori Petrovici nu vă vizitează?

— Nu, clătină din cap Filonova. Grişa se teme.

— De ce se teme?

— Că am să-l obosesc cu amintirile despre Pavel Petrovici.

— Ce vă face s-o credeţi?

— Nu ştiu... Pavel Petrovici avusese cândva un prieten, un maestru de şah. Uneori jucau câte-o partidă. Şi de câştigat câştiga de cele mai multe ori Pavel Petrovici...

N-am înţeles ce vrea să spună, de aceea am întrebat-o:

— Şi ce-i cu asta? Nu văd legătura...

Filonova îmi aruncă o privire, apoi îşi coborî din nou pleoapele.

— De fapt, n-are importanţă... Voiam să spun că Pavel Petrovici n-a fost un jucător de mare clasă. L-ar fi putut învinge şi un amator. Totuşi, pe maestrul acela îl făcea mat.

N-am înţeles nici acum unde voia să ajungă. Doream însă mult să-i aflu gândul, de aceea i-am spus pe un ton cât mai blând:

— Vă rog să mă lămuriţi mai bine, Raisa Nikonovna. De ce îl făcea mat pe maestru?

O nouă lacrimă i se rostogoli pe obraz şi ea şi-o şterse, fără grabă, cu batista.

— Îşi cunoştea foarte bine prietenul, şi asta îl făcea să-i ghicească raţionamentul. În timp ce un jucător de rând, dar pe care Pavel Petrovici nu-l cunoştea deloc putea să iasă câştigător.

— Vreţi să spuneţi că Pavel Petrovici nu izbutea să-l înfrângă pe Belaş?

— Nu. Am spus-o în legătură cu mine însămi. Eu nu mă pricep deloc la oameni, iar asta cere o forţă de pătrundere mult mai mare decât la jocul de şah. În decursul anilor, însă, am izbutit să-l cunosc atât de bine pe Belaş, încât el – maestru în treaba asta – n-a izbutit să mă înşele. Deşi oricare altul ar putea s-o facă foarte uşor. Chiar dumneavoastră mi-aţi tras o păcăleală...

— Raisa Nikonovna, doar ştiu că m-aţi iertat. Voiam să fac cum e mai bine...

— Vedeţi-vă de treabă. Astea-s fleacuri. Parcă mai pot ele să aibă vreo importanţă? Până şi despre Belaş v-am vorbit numai aşa, pentru că a venit vorba...

— În legătură cu ce ziceţi că n-a izbutit să vă înşele?

— Grişa încerca să demonstreze tuturor că este un om foarte bun şi cumsecade. Pe mine însă mă socotea o proastă, un om care nu merită atenţie, de aceea nu încerca să-mi demonstreze nimic. Aşa că încetul cu încetul am izbutit să-mi dau seama că de fapt nu-i decât un om rău, obosit de viaţă şi parcă mereu cu spaimă în suflet.

— I-aţi spus-o vreodată lui Pavel Petrovici?

— Vai de mine! Se poate? De vreme ce Pavel Petrovici ţinea atât de mult la el, se înţelege că-i intram şi eu în voie. Pavel Petrovici îşi pusese în el atâtea speranţe! Visul lui era să facă din Grişa un mare muzician. Mai mare chiar decât Poleakov.

— Decât Poleakov? am întrebat-o, surprins.

— Da, rosti cu simplitate Filonova. Unii credeau că Pavel îl invidiază pe Poleakov. Nu era câtuşi de puţin adevărat. Pavel voia ca Belaş să-l întreacă pe Poleakov numai pentru că îl socotea pe Lev Osipovici drept un etalon al măiestriei şi sârguinţei unui artist. În atingerea acestui scop vedea şi o ispăşire. Să ştiţi că moartea nu i-a fost provocată de teama că va fi implicat într-o afacere necurată.

— Dar de ce anume?

— N-o ştiu nici eu, însă am impresia că a fost ceva care a venit să-i spulbere tot ce-l mai lega de viaţă. Lucrul ăsta n-ar fi putut să pornească decât de la Belaş, căci Pavel Petrovici n-a fost legat sufleteşte, în asemenea măsură, de nimeni. Din câte l-am cunoscut, n-a mai trecut decât o dată în viaţă prin starea în care se afla înainte de a se fi sfârşit.

— Ce anume i-a provocat starea aceea?

— Ştiţi şi dumneavoastră, pesemne, că toţi marii noştri muzicieni cântă la instrumente vechi de mare preţ, care le sunt înmânate printr-o decizie specială a

guvernului. Ei bine, în ziua când Pavel Petrovici a luat hotărârea fermă de a părăsi viaţa muzicală, s-a dus el însuşi – mă-nţelegeţi, el însuşi, fără să i-o ceară cineva – ca să-şi predea vioara. Avusese un „Guarneri” de o tonalitate excepţională. S-a dus şi a predat-o. Pentru un violonist, treaba asta e ca şi când... cum să vă spun?... nu. Nici n-aş putea găsi vreo comparaţie...

— M-da, spuse comisarul. Fiecare ghicitoare are şi o soluţie, numai că până ajungi la ea, ai de trecut prin câte şi mai multe...

Suci diapazonul în mâini, îl lovi cu degetul, îi ascultă zumzetul prelung şi egal, îl duse la ureche, apoi îl aşeză brusc pe tăblia mesei. Diapazonul sună scurt şi zumzetul i se stinse.

— Spune-mi, cum de n-a sunat, când s-a lovit de podeaua maşinii?

— N-a căzut pe podea. Belaş l-a scăpat din buzunar pe bancheta din spate. Acolo l-a şi găsit Moghilevski, când a ieşit din tură.

— Pesemne că Belaş ăsta era tare grăbit. Dar cu înapoierea la Leningrad cum a fost?

— Cu înapoierea? Foarte simplu. Se ştie îndeobşte că cei care pleacă spre Leningrad se îmbarcă în tren la gara Leningradski. Nu-i aşa?

— Aşa e.

— Ei, aici e aici! Am crezut şi noi tot timpul că Belaş ar fi trebuit să plece cu trenul din gara Leningradski – asta reieşea de la sine. Indivizii însă au fost mai ingenioşi...

— Văd că ingeniozitatea lor te bucură tare mult...

— Mă bucură ingeniozitatea mea, nicidecum a lor. Doar am ajuns să le dezleg toate şaradele...

— Asta ţi-o cere chiar funcţia pe care o îndeplineşti, îşi înălţă uşor sprânceana comisarul. Şi în ce zici că le-a constat ingeniozitatea?

— La ora 1 şi 12 minute, la gara Kurski opreşte trenul accelerat Erevan-Murmansk, care trece prin Leningrad. Dumnealor au aflat-o dinainte şi i-au înmânat lui Belaş biletul gata cumpărat. La unu şi douăzeci el a şi pornit spre nord, la ora 7.35 a sosit la Leningrad, iar un sfert de oră mai târziu se afla în camera lui de la „Evropeiskaia" şi aştepta telefonul cameristei. În afara problemelor legate de orar şi de itinerariu, trenul ăsta mai avea avantajul că era un tren de noapte în care e întuneric, lumea doarme şi nimeni nu stă să iscodească cine s-a mai urcat pe parcurs.

— Au calculat totul foarte bine, clătină din cap comisarul. Chiar că au fost ingenioşi, ticăloşii... Te duci dumneata să-l ridici?

— Nu. I-am telefonat să poftească el la mine.

— I-ai telefonat? se miră comisarul. Dar dacă şi-o da seama şi-o fugi?

— N-are să fugă. Unde să mai fugă?

— Treaba dumitale. Vezi să n-o păţeşti ca ursul...

— Ce-a făcut ursul?

— S-a căţărat într-un pom să caute miere în scorbură. Dar a dărâmat pomul şi nu s-a ales cu nimic...

— Să fie sănătos, am spus eu şi, luându-i de pe masă diapazonul, am ieşit afară.

La uşa biroului meu mă aştepta Belaş. Ne-am salutat, însă după faptul că nu mi-a întins mâna, mi-am dat seama imediat că pesemne bănuieşte motivul pentru care a fost invitat.

Intrarăm în birou şi ne aşezarăm în dreptul mesei.

Belaş scoase un pachet de ţigări, îşi aprinse una, dar în tot acest răstimp îmi evită privirea, uitându-se afară, pe fereastră. În ochi însă nu i se citea nici teamă, nici durere şi nici furie: privirea îi era pustie. Tăcurăm multă vreme iar lui îi veni mult mai uşor s-o facă: aprinzându-şi ţigara, îşi găsise o ocupaţie. Eu însă n-am făcut altceva decât să tac şi să-l privesc, iar în clipa când am deschis gura să-i vorbesc, vocea mi-am auzit-o răguşită şi nesigură.

— Grigori Petrovici, nu doreşti să-mi spui nimic?

Fără să-şi întoarcă privirea, uitându-se tot aşa, pe fereastră, îmi răspunse:

— Nu. Nu doresc. Nici n-aş avea ce să-ţi spun.

Am scos diapazonul din buzunar ca să-l pun în sertarul mesei, dar, fără să vreau, l-am lovit de coperta unui registru. Diapazonul scoase un sunet grav şi prelung, în clipa aceea Belaş se suci brusc pe scaun şi zări diapazonul.

— S-a găsit totuşi, rosti în aşa fel ca şi când abia cu o seară înainte l-ar fi rătăcit acasă la mine, l-am fi căutat după aceea amândoi îndelung şi fără succes, ca până la urmă totuşi să-l găsesc eu şi să i-l aduc. Tonul ăsta al lui mă făcu să-mi revin.

— Dacă nu ai să ne spui nimic, atunci, Grigori Belaş eu te acuz de furtul viorii *Stradivarius* din casa profesorului Poleakov. Eşti de acord cu această acuzaţie?

Belaş îşi luă ochii de la diapazon şi privirea lui pustie stărui atât de mult asupra mea, încât părea că omul încearcă să-şi adune gândurile, ori să-mi desluşească mai bine chipul. În cele din urmă, rosti fără vlagă.

— Da, sunt de acord.

Se lăsă tăcere. O tăcere grea, vâscoasă, deşartă,

care nu vădea nici încleştarea unor gânduri potrivnice, nici scrâşnetul mut al luptei, nici istovitoarea încremenire a spaimei. Fusesem convins că Belaş va desfăşura o bătălie pe viaţă şi pe moarte, că se va zbate pentru fiece replică, pentru fiece cuvânt. Când colo îmi răspunsese laconic: da, sunt de acord...

— Povesteşte-mi, cum s-au petrecut lucrurile, i-am spus.

Clătină din cap:

— Nu, acum nu pot. Sunt foarte obosit, Sunt peste măsură de obosit. De luni de zile n-am mai izbutit să închid ochii. Iar în clipele în care izbuteam să aţipesc, te visam de fiecare dată pe dumneata. Nici pe Krest, nici pe Ikonnikov, nici pe Poleakov, doar pe dumneata. Şi te uram atât de tare, încât simţeam că-mi plesneşte capul...

Se lăsă din nou o pauză lungă, apoi i-am spus:

— Asta înseamnă că n-ai înţeles nimic din toate câte s-au petrecut. Deşi ar fi fost cazul să-ţi dea foarte mult de gândit...

— Se poate, spuse Belaş şi îşi coborî pleoapele vineţii, uşor umflate, cu gene lungi. Ştii, chiar din clipa în care ne-am întâlnit pentru prima oară, am înţeles că dumneata, un bădăran rău şi necioplit, vei fi însuşi destinul meu. Şi-ntr-adevăr, de-atunci n-am mai putut să fac nicio mişcare, niciun pas pe nicăieri, fără să-mi dau seama că ai şi fost pe acolo, că ţi-ai vârât nasul, că ai aflat tot ce te putea interesa şi-mi strângi tot mai mult laţul în jurul gâtului. Astăzi poţi să fii fericit: poftim, mă predau, nu mai pot, sunt prea istovit. M-ai prins în capcană ca pe o fiară. Bucură-te! Ce-mi arborezi mina asta acră?

Omul arsese pe dinăuntru de spaimă şi de-o

continuă încordare, ca un tanc în care ar fi nimerit un proiectil. Înfiorătoare treabă! Şi de vorbit acum cu el nu se putea vorbi. Deodată deschise ochii, mă cercetă cu atenţie, apoi spuse:

— Dumneata eşti ca un controlor de bilete care stă ca şi ceilalţi călători în staţie, îl udă ploaia, îl bate viscolul, pe urmă se înghesuie şi el să se urce în autobuz, totul reintră în ordine şi deodată: haţ! Îşi scoate ecusonul şi zice laconic: „biletele dumneavoastră!”

— Păi dacă mergi cu autobuzul, trebuie să-ţi iei bilet, am înălţat eu din umeri. Ţi-l prezinţi controlorului şi nu păţeşti nimic.

— Dar dacă omul n-are bani să şi-l scoată? Iar de călătorit vrea să călătorească? Atunci ce să facă? ţipă, cu o voce aproape isterică.

— Vrei să spui că nu-i rămâne decât să-şi vâre mâna în buzunarul altuia, să-i scoată biletul şi-apoi tot pe călătorul acela să-l arate: vedeţi că merge fără bilet?

— Bine, dar am vrut şi eu să merg cu autobuzul! Am şi eu dreptul ăsta!...

— Ba nu. Dumneata n-ai vrut să mergi cu autobuzul. Ai vrut să călătoreşti cu o limuzină luxoasă, iar dacă pentru asta ar fi trebuit să arunci pe altcineva dintr-însa în plină viteză, ai fi făcut-o fără nicio ezitare...

— N-ai decât să crezi ce vrei, spuse Belaş. Mi-e indiferent. Îmi amintesc însă că într-o zi, când stăteam de vorbă, mi-ai pomenit de Minotaur, deşi habar n-aveai pe-atunci că Minotaurul sunt chiar eu. Prin asta să ştii că m-ai absolvit de orice răspundere, căci Minotaurul n-a fost câtuşi de puţin vinovat că s-a născut monstru, şi nici pe oameni nu-i sfâşia, decât

pentru că-i era foame. Atât. Altceva nu mai sunt în stare să-ţi spun. Trimite-mă la arest. Sunt obosit din cale afară. Vreau să dorm...

— Bine. Mai am însă o singură întrebare. Spune-mi: unde-i vioara?

Belaş mă privi lung cu ochii lui transparenţi şi pustii, mă privi în aşa fel, ca şi când aveam să nu ne mai vedem niciodată şi tocmai de aceea ar fi încercat să-şi întipărească figura mea în minte. Pe urmă începu să râdă. Un rânjet isteric îi schimonosi buzele, în pupile îi jucă o flacără de nebunie, râse din ce în ce mai tare, se strădui să-mi spună ceva prin hohotele acelea nefireşti care îi zguduiau trupul, însă cuvintele nu mai izbutiră să-i iasă din gura încleştată, i se opriră în gâtlej, îl înecară, i se desfăcură în bucăţi, ţâşnind afară aidoma unor răcnete confuze, trunchiate, de disperare, de spaimă şi totodată de triumf. Nicicând nu mi-a mai fost dat să asist la o scenă mai înspăimântătoare decât acea smintită veselie a Minotaurului căzut în capcană. Abia într-un târziu am izbutit să disting prin vălmăşagul acela de sunete gâlgâite şi sugrumate câteva vorbe mai cu şir:

— Vioara? Păi – nu – ţi-am – spus – că un – „Stra-di-varius” – îl – furi – în aşa – fel – ca să nu – poţi fi – prins?... Nu-u!... Vioara nu-i la mine!... Şi nici n-a fost vreodată...

Capitolul 7
Soarta omului stă în însăşi firea lui

Şase cai albi purtau încet catafalcul spre capela sfântului Dominic. În urma carului funebru păşeau, lovind ritmic caldarâmul cu cizmele, o companie de ostaşi. Stafidit, chel, cu o ţinută foarte dreaptă, urma sicriul cu trupul neînsufleţit al tatălui său şi monseniorul Giuseppe Stradivari. Buzele vinete îi şopteau rugăciuni, iar degetele îi lunecau, grăbite, peste şiragul de mătănii. De-o parte şi alta păşeau Francesco şi Omobono, plângând cu lacrimi amare: în atelierul tatălui lor nu găsiseră decât chitanţe pentru viorile care fuseseră vândute între timp, dar niciun rând care să le dezvăluie secretele lui atât de bine păstrate. Ultimele speranţe li se năruiseră când au descoperit în cenuşar un morman de hârtie arsă.

La procesiunea funebră luaseră parte toţi cetăţenii de frunte ai oraşului Cremona. Peste capetele lor plutea în liniştea amiezii dangătul potolit al clopotelor mănăstireşti: ban-ng, ban-ng, ban-ng...

Pe fiii marelui meşter săvârşit din viaţă îi preocupau planurile legate de moştenire, ostaşii se gândeau că astăzi s-ar putea să tragă câte-o duşcă de vin bun, iar orăşenii priveau chiorâş în jurul lor: oare nu arată mai prejos decât ceilalţi? Doar un singur om, mărunt, adus de spate, cu un cap mare şi îmbrăcat în zdrenţe, pe care lumea îl împinsese, încet, încet, spre capătul din urmă al procesiunii, îl plângea sincer din toată inima pe cel al cărui trup lipsit de viaţă avea să fie aşezat curând sub o

lespede de marmoră cu inscripţia: „Cavalerul Antonius Stradivarius, săvârşit la cel de-al 91-lea an al vieţii sale destoinice şi pioase”.

Detună apoi răsunătorul „amen” şi soarele se înnegri, se zbătu printre nouri ca o pasăre captivă: lăsaţi-mă să-mi iau rămas bun de la omul de geniu! Dar lumea se împinge, trage ghionturi, încearcă să-l dea la o parte pe vagabondul îmbrăcat în zdrenţe, pe smintitul care a venit la înmormântarea lui Stradivari cu vioara sub braţ. Lăsaţi-l! Lăsaţi-l să treacă! Dar coatele de piatră, spinările metalice şi cefele de granit fac zid de netrecut, iar omul slab şi bolnav, care gâfâie năduşit, n-are putere să-l înfrunte.

Şi la ce bun s-o facă? Del Gesù iese din rând cu picioarele lui tremurânde, rămâne locului şi tusea îi zguduie pieptul. De fapt el, del Gesù, nici nu mai există. A fost strivit în picioare, scuipat şi batjocorit de ignoranţii care râd şi acum, cu răutate:

— ...De unde te-ai iscat, del Gesù? Ştiam că zaci în închisoare!

— Ba eu n-am făcut rău nimănui şi n-am ce căuta la închisoare.

— Minţi! Toată lumea ştie că ai fost închis pentru hoţie şi că ai potopit întreaga Cremonă cu viori pe care le-ai cioplit cu toporul...

— N-am furat nimic niciodată, iar la Cremona nu se află nicio vioară făcută de mine. Oamenii răi sunt cei care pun însemnul meu pe tot felul de viori grosolane, ca să-şi bată joc de mine, iar dezonoarea mea să-i îmbogăţească...

— Minţi, del Gesù! Toată lumea spune că închisoarea te găzduieşte foarte des. Iar dacă o spune, înseamnă că o ştie prea bine...

— De ce să mă găzduiască închisoarea? În viaţa mea n-am omorât o muscă! N-am pus mâna pe un fir de aţă!...

— Atunci de ce oamenii bisericii le spun tuturor să se ferească de tine?

— Pentru că încearcă să se răzbune pe mine.

— Haide, nu te mai încăpăţâna, del Gesù. Pleacă-ţi genunchii în faţa bisericii, căieşte-te şi vei fi iertat.

— N-am de ce să mă căiesc: în viaţa mea n-am făcut decât bine.

— Ba noi ştim că închisoarea a fost cea care te-a făcut să-ţi pierzi aproape cu totul vederea şi că oftica ţi se trage tot de acolo.

— Lumea mă vorbeşte de rău. Sănătatea mi-am pierdut-o străduindu-mă să făuresc frumosul care poate proslăvi întreaga fire...

— Atunci arată-ne şi nouă frumosul acela! Ha-ha-ha-ha!

Guarneri îşi duce vioara la piept, scoate din sân arcuşul şi îl trece peste strune. Vioara îi pare făcută într-o singură zi, într-o singură clipă, dintr-o singură răsuflare, printr-o singură atingere şi privire – atâta prospeţime şi seninătate cuprinde într-însa. Toată nu-i decât o lumină, ca şi când n-ar fi fost cioplită, dată la rindea, vopsită, unsă cu lac. Ca şi când Guarneri doar şi-a închipuit-o, iar în clipa următoare ea a şi prins trup. Ca şi când del Gesù a smuls două frunze de stejar, le-a pus una peste alta şi minunea – iat-o!

Glasul îi este şi el deosebit – un glas plin de încordare, saturat de lumină ca o rază de soare şi atât de bogat în nuanţe, atât de puternic şi pătruns de înţelepciune, încât larma celor din jur se potoleşte.

Şi Guarneri se tot duce de-a lungul drumeagului şi nu-l mai opreşte nimeni şi nimeni nu-i mai azvârle în derâdere vorbe urâte şi jignitoare.

Mărunt, cocoşat, cu capul mare, merge şi tot merge înainte, cântând pentru el însuşi şi pentru toţi ceilalţi, ca şi când prin puterea magică a viorii

sale vrăjite îşi pune în gând să cheme din aburul nesigur al viitorului pe toţi cei pentru care şi-a trăit viaţa atât de amară şi atât de fericită. Nu-i supărat pe nimeni, nu-i necăjit de nimic, pentru că a ajuns să afle prin propriile sale puteri că geniu nu înseamnă decât o mare şi înţeleaptă bunătate a inimii. Bogăţie nu-i trebuie, căci nu se află alta mai mare decât bucuria muncii împlinite. Nu-i trebuie nici onoruri, pentru că virtuţile şi le cunoaşte singur, iar de fapte nedemne n-a fost nicicând în stare. Doar puţină dragoste îi mai trebuie geniului spre a fi pe deplin fericit şi poate un strop de recunoştinţă omenească. Fie chiar şi peste un veac...

. . . . . .

— Te înţeleg, spuse comisarul. Totuşi nu-i decât un hoţ. Iar faptul că cele pe care le-a săvârşit altcândva nu mai sunt de actualitate, nu înseamnă deloc că a încetat să mai fie un criminal.

— Ştiu.

Comisarul mă privi peste lentilele ochelarilor:

— Ţi-e milă de el?

— E greu de spus. Amândoi am crescut doar la câteva străzi depărtare unul de altul. Am fi putut să fim prieteni...

— Dacă aţi fi fost prieteni, te-ar fi trădat şi pe dumneata.

— Cine ştie? Poate că totul s-ar fi desfăşurat altfel?

Comisarul clătină din cap:

— Comportarea unui om i-o determină propriile lui fapte. Doar Belaş nu-i un demon. E un om ca toţi oamenii. A purtat însă cu el ani de zile povara unei crime de care nu s-a căit nicicând. Şi de fiecare dată când trecea prin câte o situaţie critică, instinctul de

conservare îi era mai puternic, iar conştiinţa mai slabă... şi mai lesne de împăcat.

Am vrut să-i mai spun că cel care va fi dus la închisoare e un om foarte inteligent şi înzestrat cu calităţi deosebite şi că lucrul ăsta e teribil de nedrept – nu faptul că va fi închis, ci ceea ce a săvârşit şi pentru care va rămâne în captivitate mulţi ani de zile, împreună cu tot soiul de tâlhari şi asasini. Dar tocmai atunci intră ofiţerul de serviciu şi spuse:

— A fost adus arestatul.

— Să intre, răspunse comisarul.

Uşa se deschise şi doi miliţieni îl introduseră pe Belaş.

— Puteţi pleca, le spuse comisarul celor din escortă. Dumneata ia loc pe scaun, i se adresă lui Belaş. Să stăm de vorbă...

— Sunteţi convins că am să stau de vorbă cu dumneavoastră? îl întrebă Belaş pe un ton de provocare.

— Nu mă îndoiesc nicio clipă. Asta acum, la început, te simţi mândru şi nefericit, ca Frankenstein, de exemplu, dar o să mai treacă un timp şi ai să începi să lupţi pentru fiecare lună în plus de care să fii scutit la încheierea procesului... Şi treaba asta o socotesc foarte justă, conchise pe neaşteptate comisarul. Căci situaţia normală a unui om e să fie liber, iar nu să zacă la închisoare. Mai ales dacă a înţeles totul şi îşi dă seama cum trebuie să trăiască de-aci încolo...

Belaş îşi coborî fruntea şi spuse:

— E o constatare destul de logică. Ce anume vă interesează?

— Ne interesează totul. Vom începe însă cu cele ce ai făcut după ce i-ai telefonat de la aeroport

profesorului Preobrajenski şi ai plecat la Moscova.

— Cum doriţi.

Belaş îmi aruncă o privire fugară, apoi începu să povestească.

— Avionul acela n-a avut nicio întârziere, aşa că la douăzeci de minute după miezul nopţii mă şi aflam în piaţa Maiakovski. L-am găsit acolo pe Krest şi pe omul cu care m-am întâlnit ulterior, în biroul prietenului nostru Tihonov...

— Cine era omul acela? Ce ne-ai putea spune despre el?

— L-am văzut atunci pentru prima oară.

— Şi nu l-ai întrebat pe Krest ce hram poartă?

— Ba da. Însă dumneavoastră nu-l cunoaşteţi pe Krest, iar eu pot să vă spun că un ticălos mai perfid şi mai precaut nu mi-a fost dat să văd.

— Adică?

— Judecând după faptul că omul acela nu m-a recunoscut, trag concluzia că nici el nu mă ştie. Cât despre Krest, ăsta mi-a spus atunci cam aşa: am organizat totul foarte bine, încât nu vom putea fi prinşi niciodată. Cine ştie însă ce se poate întâmpla, de aceea e mai bine să nu mă întrebi ce-i cu ăsta. Omul e supus greşelii şi poate că într-o zi ai să vrei să-ţi mărturiseşti fapta „sticleţilor”. Numai că atunci Domnul o să te ocrotească: de vrut ai să vrei, dar de putut n-ai să poţi, căci n-ai să ştii nimic... Şi-o să-ţi fie mai bine...

— Am înţeles, spuse comisarul. Şi-acum să revenim... Deci, v-aţi întâlnit cu toţii în piaţa Maiakovski...

— Da. Krest mi-a spus că totul e gata: în apartamentul lui Poleakov nu-i nimeni, iar omul cu cheile mă aşteaptă. M-a mai avertizat să nu intru în

vorbă cu el sub niciun motiv. Mi-am ridicat gulerul paltonului, mi-am tras şapca pe ochi şi am intrat pe poarta blocului. Omul cu cheile m-a ajuns din urmă...

— De ce i-ai spus să urce cu liftul, iar dumneata ai urcat scara pe jos? l-am întrebat.

— Pentru că în vestibul era un fel de semiîntuneric, în timp ce cabina liftului era luminată de un bec foarte puternic şi omul ar fi putut să mă cerceteze în voie. Pe lângă asta, m-am gândit că în timp ce eu aveam să urc scara, omul ar fi avut timp să-mi descuie uşa. Chiar aşa s-a şi întâmplat...

— Intrând în apartament, ai aprins lumina? întrebă comisarul.

— Doamne fereşte! exclamă cu un fel de spaimă Belaş. Nici n-am avut nevoie. Fusesem acolo de mai multe ori şi mă puteam orienta foarte bine. Am intrat direct în cabinetul lui Poleakov, am scos şperaclul pe care mi-l dăduse Krest şi am deschis şifonierul...

— Cum s-a întâmplat că ţi-ai uitat şperaclul pe fotoliu? l-am întrebat.

— Trebuia să scot vioara din cutie şi s-o pun în săculeţul pe care îl aveam prins de căptuşeala paltonului. De aceea am pus şperaclul pe fotoliu, iar pe întuneric n-am băgat de seamă că s-a rostogolit sub spătar. Să aprind lumina nu puteam: Krest mi-o interzisese cu desăvârşire. Şi-apoi... mi-a fost teamă să mai întârzii pe-acolo. Am închis uşile şifonierului şi-am plecat...

— Cât timp a durat toată operaţia? îi puse o nouă întrebare comisarul.

— N-am rămas în apartament decât cel mult două sau trei minute. Am ieşit în stradă m-am urcat în maşină, Krest l-a lăsat pe omul acela să plece, apoi am pornit amândoi spre gara Kurski. Până la sosirea

trenului care venea din Erevan, mai rămăseseră câteva minute. Ajungând în piaţa gării, i-am dat lui Krest săculeţul cu vioara, iar el ştiu că m-a întrebat dacă este cea care trebuie. Nu i-am răspuns nimic, am coborât din maşină, iar Krest mi-a dat biletul şi un teanc de bancnote învelite într-un ziar. Mi-a spus că o să mă mai caute, a apăsat pe accelerator şi a plecat. Iar eu m-am urcat în trenul de Leningrad. Asta-i tot...

— Asta-i tot... repetă comisarul, pe urmă întrebă: Krest ţi-a povestit ceva despre soarta lui Lopakov zis şi Hriunea?

— Mi-a spus că Hriunea va fi eliberat curând şi că l-a trimis la mine să-i fac rost de nişte bani. Cică ar fi sosit momentul să-mi plătesc vechea datorie.

— M-da, clătină din cap comisarul. Te-a cam minţit complicele...

— Cum adică m-a minţit? îşi înălţă Belaş privirea.

— Hriunea a murit în urmă cu vreo patru ani.

— A murit? repetă Belaş mişcându-şi anevoie buzele albite. A murit? Vasăzică, am fost urmărit de-o fantomă?

— Cam aşa, i-am spus eu. Dar şi aici faci o greşeală, Grigori Petrovici. N-a fost fantoma lui Hriunea cea care te-a urmărit, ci a bătrânei Semînina, pe care aţi asasinat-o...

Belaş se uită la mine, îşi trecu privirea asupra comisarului, apoi murmură, uluit:

— Înseamnă că tot chinul ăsta... tot zbuciumul... n-a avut niciun rost... ca la o găină cu capul tăiat?

— Chiar aşa, spuse comisarul şi se scărpină la ceafă. Iar despre povestea cu Ikonnikov se poate spune ca în rugăciunea aceea: batjocorit a fost pentru păcatele voastre şi chinuit pentru fărădelegile voastre...

Belaş ne mai privi câteva clipe cu ochi pustii şi albi, pe urmă spuse rar, cuvintele căzându-i greu, ca nişte bolovani:

— Fiţi blestemaţi cu toţii!...

Comisarul surâse strâmb şi spuse:

— De blestemat ne blestemi degeaba. Aşa e munca asta, a noastră: să-i dăm cezarului ce-i al cezarului. Dumneata însă eşti un tip interesant: dai dovadă de-un egoism aproape ieşit din comun. Pe toţi îi vezi vinovaţi: şi pe Hriunea şi pe Krest şi pe Tihonov şi pe mine. Dar despre dumneata însuţi ce crezi? Că eşti un mieluşel nevinovat? Să ştii că nu-i bine ce faci...

— Dar ce e bine? se răsti Belaş.

— Să fii om cinstit. Asta-i bine, spuse încet comisarul. Uneori este un lucru mai greu, decât să te fereşti şaptesprezece ani de judecata oamenilor. Ideea cu vioara pesemne că dumneata i-ai sugerat-o lui Krest?

Belaş afirmă, tăcut.

— Ştii?... Tihonov îşi închipuie că te cunoaşte foarte bine. Eu aş zice că se înşală...

Atât eu cât şi Belaş ne ridicarăm, surprinşi, privirea. Comisarul surâse:

— După cum vezi, Tihonov e tot atât de mirat ca şi dumneata. Asta pentru că nu izbuteşte să treacă de bariera unei atitudini binevoitoare faţă de persoana dumitale. Mie însă nu-mi placi mai demult, şi asta pentru că am izbutit să-ţi aflu adevărata fire...

— Şi, mă rog, care îmi este firea? îl întrebă Belaş, făcând o grimasă.

— Nu eşti decât un invidios. Dar nu unul de rând, ci un invidios de mari proporţii, un invidios cu literă

mare. Faptul că am dreptate, mi-l indică însuşi caracterul infracţiunii pe care ai săvârşit-o.

— Acum puteţi să-mi spuneţi orice, înălţă Belaş din umeri.

— Te-aş ruga să n-o faci pe omul oropsit, că-i ruşine, spuse comisarul şi îşi aprinse o ţigară. Trebuie să înţelegi bine: ai ajuns astăzi la cel mai teribil hotar al vieţii dumitale. Trebuie să ai curajul să-l treci ca un om, iar nu ca o jigodie...

— La ce pedeapsă să mă aştept? întrebă Belaş.

— Nu sunt instanţă de judecată şi nu pot pronunţa sentinţe, înălţă din umeri comisarul. Cred totuşi că vei fi condamnat la ani mulţi de închisoare sau colonie şi că de dumneata depinde să te poţi întoarce de acolo la o viaţă normală ori să consideri că viaţa ţi s-a sfârşit încă de ieri, din momentul în care ai fost arestat.

— Dar invidios de ce credeţi că sunt?

— Cum? Nu-ţi dai seama? se miră comisarul. Până şi Krest văd că a înţeles-o, după ce te-a cunoscut mai bine. Nu i-ai vorbit chiar dumneata despre vioara *Stradivarius*?

— Să presupunem.

— N-avem ce presupune. Sunt convins că ai făcut-o încă înainte de a te gândi s-o furi...

Cuvintele „s-o furi” îl făcură pe Belaş să tresară, dar comisarul continuă, netulburat:

— Da, da, s-o furi. Mai întâi însă, n-ai făcut decât să i te plângi: ca să vezi cum o duc unii: au talent, sunt plini de noroc, până şi instrumentul la care cântă valorează o avere! Ca după aceea tocmai de vioara asta să se folosească Krest pentru a te strânge cu uşa. De fapt nici nu cred că i te-ai împotrivit prea mult. Te-a ispitit ideea să-i joci o festă zdravănă lui

Poleakov, căruia, după părerea dumitale, prea îi surâdea norocul. Te-ai hotărât să joci rolul destinului şi să egalezi măcar întrucâtva şansele lui Poleakov cu ale lui Ikonnikov şi cu propriile dumitale şanse. Nu-i aşa că am dreptate?

— N-aveţi dreptate! gâfâi Belaş. Asta chiar că ar fi fost o intenţie canibalică!

— Aşa a şi fost, spuse calm comisarul. Iar în ceea ce îl priveşte pe Ikonnikov, ai trecut de la canibalismul moral la unul fizic. Cui dintre voi i-a venit ideea să se folosească de Ikonnikov? Ă-ă?

Belaş înghiţi nodul care i se oprise în gât, încercă să riposteze, apoi îşi coborî ochii şi spuse aproape în şoaptă.

— Lui Krest.

— Vasăzică el era puşcaşul, iar dumneata îi corectai tirul? Te-am înţeles bine?

Belaş nu făcu decât să dea din cap.

— Frumos, murmură comisarul.

Belaş îşi ridică privirea şi-am văzut că ochii îi erau înlăcrimaţi.

— N-am vrut să se întâmple aşa. N-am vrut nicio clipă! N-am crezut că o să se sfârşească atât de îngrozitor, spuse în şoaptă.

— Că n-ai vrut, asta-i foarte bine, spuse comisarul. Totuşi ai făcut-o?

Belaş nu răspunse. Apoi rosti cu o voce răguşită:

— Ceea ce faceţi acum cu mine... e inuman.

Comisarul îşi puse ochelarii şi îl privi cu atenţie.

— Mda, întrebările pe care ţi le punem sunt, într-adevăr, cam neplăcute.

Bătu gânditor darabana în masă, apoi vorbi din nou:

— E cam greu să spui cu glas tare că ţi-ai jefuit, ţi-

ai batjocorit şi ţi-ai ucis profesorul. Văd că-i mai greu chiar decât s-o faci. Bine, să lăsăm... Spune-mi unde îl putem găsi pe Krest?

— Nu ştiu, răspunse Belaş şi chiar din clipa următoare, ca şi când s-ar fi rupt în el nişte zăgazuri, vorbi repede, bâlbâindu-se, fiindu-i pesemne teamă că n-o să-l credem: Pe cuvântul meu că nu ştiu. Şi-n general nu ştiu despre el absolut nimic. Când avea nevoie de mine, îmi telefona sau venea la mine acasă. Nu ştiu nici unde locuieşte...

— Cu vioara ce avea de gând să facă? Nu ţi-a spus nimic?

— Nu, însă cred că... am impresia că... voia parcă s-o vândă prin nişte legături de-ale lui foarte încurcate...

— Când l-ai văzut ultima oară?

— Alaltăieri.

Comisarul mă privi cu coada ochiului şi întrebă din nou:

— Unde?

— La mine acasă.

— Trebuie că ai nişte nervi de oţel, râse comisarul. Eu în treaba asta a voastră m-aş fi scrântit de frică, hehei de când, pe câtă vreme dumneata văd că n-ai nimic, te ţii bine... De ce te-a căutat Krest?

— Să afle ce întrebări mi-a pus data trecută Tihonov.

— Carevasăzică îl respectă omul pe Tihonov? zâmbi comisarul. Ţine seama de dânsul?

Belaş nu-i răspunse, iar mie îmi trecu prin minte o bănuială, însă n-am avut timp să spun nimic, căci comisarul mi-o luă şi de data asta înainte. Se aplecă spre Belaş şi îl întrebă încet, aproape prieteneşte:

— Ia spune, Grigori Petrovici, i l-ai şi arătat pe

Tihonov lui Krest?

Belaş făcu speriat o mişcare înapoi, ca şi când comisarul l-ar fi lovit peste obraz, se făcu pământiu de tot şi murmură nedesluşit:

— Cum adică? Nu pricep...

Comisarul lovi uşor, dar cu hotărâre şi ciudă, în tăblia mesei şi spuse cu aceeaşi voce scăzută, care păru însă cu atât mai ameninţătoare:

— Cu mine te rog să n-o faci pe prostul. Te-am întrebat foarte clar. Krest îl cunoaşte la faţă pe Tihonov?

Belaş îl privi ca un hipnotizat, drept în ochi, pe urmă dădu din cap:

— Da, îl cunoaşte.

— Unde i l-ai arătat?

— La restaurantul „Ararat”. Şedea la câteva mese mai încolo.

— Krest poartă la el vreo armă?

— Da. Un pistol...

Comisarul clătină din cap:

— Of, Belaş, cât de mult ţi-ai riscat pielea? Numai că partida asta nu ţi-a fost pe măsură. În fine... Să ştii că o să-ţi facem acum o percheziţie la domiciliu...

Garsoniera lui Belaş, plină de praf şi de gunoaie, purta amprenta indiferenţei şi a delăsării, ca şi când cel care locuia într-însa n-ar fi plecat de aici doar cu o zi înainte, ci ar fi părăsit-o de cine ştie când.

Percheziţia o făcea Lavrova şi, în clipele când Belaş se uita la ea, chipul i se întuneca, iar ochii îi sclipeau a ameninţare. Într-un târziu, i-am spus.

— După ce terminăm percheziţia, poţi să-ţi pui alte haine, să-ţi iei îmbrăcăminte călduroasă şi ţigări.

— Mulţumesc, îmi răspunse, apoi în odaie pluti din

nou liniştea, neîntreruptă decât de paşii Lavrovei şi de respiraţia agitată a celor doi martori.

Belaş stătu multă vreme cu ochii aţintiţi spre parchetul murdar de la picioarele lui, apoi îmi spuse:

— Ştii? Nenorocirea mea stă în faptul că sunt ca fotbaliştii aceia, care chiar dacă pasează cuiva balonul, aleargă tot ei să-l prindă...

Am înălţat din umeri şi nu i-am răspuns nimic. Belaş veni mai aproape de mine:

— Nu mă crezi? Îţi dau cuvântul meu de onoare că nu mi-am închipuit nicio clipă ce întorsătură ar putea să ia lucrurile. De vină nu-i decât Krest...

L-am privit drept în ochi, gândindu-mă cu tristeţe că spaima poate ucide un om mai rău decât gloanţele. Belaş continuă să-mi vorbească, agitat:

— N-ai văzut niciodată „cercul satanei”? E o poiană rotundă şi golaşă, în jurul căreia cresc o sumedenie de ciuperci. Rădăcinile lor nimicesc toate ierburile de pe întinderea poienii...

Încerca să se justifice faţă de el însuşi, iar eu am simţit că nu mai sunt în stare nici să-l privesc.

— Cu cine ai petrecut aici? îl întrebă Lavrova, arătând spre masa pe care se aflau resturi de mâncare, sticle goale şi cutii de conserve.

— Cu Krest, spuse Belaş.

Atunci l-am întrebat şi eu:

— Zici că nu ţii cu el o legătură permanentă?

— Nu. Totdeauna a venit pe neaşteptate.

— Data trecută nu ţi-a spus când o să te mai viziteze?

— Nu mi-a spus-o niciodată.

— Vizitele lui n-aveau o anumită periodicitate?

Belaş clătină din cap.

— Ce zici: Krest o fi locuind la Moscova?

— Cred că nu. De întrebat nu l-am întrebat niciodată, însă îmi amintesc că într-o seară mi-a spus cam aşa: „Tu te vâri în pat, iar eu mai am de mers cinci ore până acasă”.

— N-ai văzut ce număr avea la maşină?

— Nu. Dar chiar dacă l-aş fi învăţat pe de rost, tot nu v-ar fi de folos.

— De ce?

— Pentru că nu ştiţi ce fel de om e Krest. Ăsta gândeşte totul, până la cele mai mici amănunte. Sunt convins că până şi numărul maşinii îi era fals. Cel puţin atunci când venea la Moscova.

— Ceva mai neobişnuit în aspectul maşinii n-ai observat?

Se gândi o clipă apoi înălţă din umeri.

— Era un „GAZ” ca atâtea altele. Poate doar capacele nichelate de la roţi... Ştiu că maşinile astea n-au asemenea capace.

— Cam cum se comporta Krest? Aşa în general?

— Ca un ticălos, spuse Belaş. E un tip dintr-ăia, cu gura până la urechi, un afemeiat cu maniere de bădăran...

— Asta-i ceva nou, am spus, gândind că cele auzite ar putea să ne fie de folos. Asemenea indivizi pot fi câte-odată depistaţi prin intermediul unor femei pe care le părăsesc şi care rămân multă vreme neconsolate.

— Ce noutate vezi într-asta? spuse cu dispreţ Belaş. E un muieratic ca toţi muieraticii. Mi-a spus într-o zi că obişnuieşte să-şi petreacă odihna la Anapa. „Vin acolo mame cu copii bolnavi şi au nevoie de consolare”...

— M-da, grozav companion ţi-ai găsit.

— Nu mi l-am găsit deloc. La fel cum nu te-am

găsit nici pe dumneata.

— Asta-i drept. De găsit te-am găsit noi. Numai că am venit dintr-o altă direcţie. Şi mie, din păcate, mi te-ai împotrivit mult mai mult decât lui Krest...

Belaş dădu din umeri şi râse cu răutate:

— Nu-i nicio mirare. Krest nu m-a lipsit de conştiinţă, în timp ce dumneata ai vrut să-mi iei totul. De altfel, mi-ai şi luat...

— Da, i-am spus obosit. Numai că am venit atunci când din conştiinţa dumitale nu mai rămăsese nici urmă.

Mi-am dat seama că nu mai am pentru el niciun fel de compasiune, căci nici acum, în această ultimă şi cea mai grea încercare, Belaş nu rămăsese decât acelaşi om de nimic. Nu m-a bucurat nici faptul că izbutisem să-i opresc desfăşurarea vieţii, pornindu-i-o înapoi, aidoma unei pelicule cinematografice: ca om eram dezamăgit şi nici din punct de vedere profesional nu încercam vreo satisfacţie, căci vioara *Stradivarius*, cea care mă făcuse să pătrund într-o serie întreagă de destine omeneşti, să aflu ce înseamnă minciuna, laşitatea şi josnicia, vioara aceea încă n-o găsisem. Se mai află şi acum în mâinile rapace ale omului care ştia să-şi ticluiască până la cele mai mici amănunte planurile scelerate şi care le garantase cu toată fermitatea complicilor săi că nu vor putea fi prinşi niciodată.

Nu-mi închipuiam nici măcar cu aproximaţie în ce fel l-am putea căuta de aici încolo pe Nikodimov. Să organizăm o capcană la domiciliul lui Belaş? Nu ştiam însă cu precizie când mai avea de gând Krest să vină pe acolo, şi-apoi ar fi însemnat să-l ţinem pe Belaş acasă, pentru a-i putea răspunde celuilalt la eventualul său apel telefonic. Era o treabă

complicată, căci între timp ar fi putut să treacă şi o lună de zile. Să plec la Anapa, spre a întreprinde pe acolo niscaiva investigaţii? Nu era nici asta o soluţie prea simplă şi nici sigură. Atunci ce era de făcut? Oare cât timp mai avea de gând complicele lui Belaş să ţină la el vioara? Dar dacă s-a şi debarasat de ea? Gândul avu darul să mă înfioare: să fi fost zadarnice toate eforturile noastre de până atunci? Căci chiar dacă am fi izbutit să punem mâna pe Nikodimov – avându-i la îndemână fotografia, ipoteza avea reale şanse de succes – dar n-am fi găsit vioara, totul s-ar fi sfârşit doar cu pedepsirea făptaşului. Nouă însă ne trebuia vioara...

Lavrova îl întrebă pe Belaş:

— Alimentele şi băutura erau ale dumitale sau ţi le-a adus Krest?

— Mi le-a adus Krest, spuse după câteva clipe de gândire Belaş. De ce vă interesează?

N-am priceput nici eu ce rost mai avea întrebarea.

— Am vrut să ştiu, îi spuse Lavrova, apoi se întoarse spre mine: O cutie ca asta cred că am văzut şi în bucătăria lui Melnik...

„Mânătărci murate”: nişte conserve din cele mai obişnuite. Nimic extraordinar. În clipa aceea nici nu mi-ar fi trecut prin minte că aceste banale ciuperci marinate, bune să le mănânci după un păhărel de votcă, vor fi ele acelea care vor hotărî soarta străvechii viori *Stradivarius*, punând totodată punct întregii afaceri şi arătându-ne însuşi bârlogul Minotaurului. Al Minotaurului care ştia să judece totul, până la cele mai mici amănunte, dar care un fleac de nimic, cum era cutia aceea goală de conserve, n-a ştiut să-l prevadă...

I-am telefonat prietenului meu Gusev, anchetator

la serviciul care se ocupa de transporturile auto.

— Serioja, am un caz deosebit pe linia preocupărilor tale. Nu te-ar interesa?

— Nu, îmi răspunse, plin de curiozitate, Gusev. Am şi aşa destule...

— Pe acelea eşti dator să le rezolvi, şi e un lucru plictisitor ca o lecţie de şcoală. Cazul meu însă e ca o problemă de cuvinte încrucişate, pe care o dezlegi cu poftă, sâmbătă seara...

— Nu mă mai bate la cap, dragă tovarăşe. Spune-mi ce vrei şi la revedere!

— Serioja, calculează-mi şi mie cât de departe ar putea să ajungă o maşină într-un răstimp de cinci ore?

— Ce fel de maşină?

— Un „GAZ-69”. Maşina asta a plecat în noaptea de 12 octombrie din centrul Moscovei şi a mers fără întrerupere cam cinci ore. Potrivit buletinului meteorologic, în noaptea aceea a fost burniţă, iar în regiunea Moscovei, ceaţă. Îţi atrag atenţia că data de 12 octombrie a căzut într-o luni, adică într-o zi de lucru. În drum spre Moscova cred că a parcurs acelaşi itinerariu, în timpul zilei n-a stat pe loc, aşa că se prea poate să mai fi luat nişte benzină...

— Stai niţel, îmi spuse Gusev. Fac socoteala şi-ţi spun.

Pesemne că scosese să consulte o hartă, căci o vreme l-am auzit murmurând, apoi îmi spuse:

— Cred că şi-a sfârşit călătoria pe un perimetru care străbate regiunile Kalinin, Vladimir, Riazan, Tula, Kaluga şi Smolensk. Distanţa parcursă: cel mult două sute cincizeci de kilometri.

— Cum adică? Să nu fi mers decât cu cincizeci de kilometri pe oră?

— Maximum. Încearcă tu să străbaţi mai mult cu un „GAZ”, pe timp de noapte, când afară plouă şi când pe şosea vin spre Moscova o sumedenie de camioane încărcate.

— Am să încerc neapărat...

— Vă imaginaţi cam cum arată o cutie de conserve? mă întrebă cu severitate Lavrova.

— Ai impresia că nu mai pot să-mi imaginez nici aşa ceva? am întrebat-o la rândul meu.

— Ba nu. Cred că n-a fost pierdută orice speranţă. Tocmai de aceea vă şi întreb. Nu vreţi să-mi răspundeţi?

— Ba da, am dat eu, supus, din cap. Îmi imaginez perfect cum arată. De obicei este vorba de un cilindru metalic sau de sticlă, gol pe dinăuntru, închis ermetic şi care conţine anumite alimente conservate.

— Şi ce mai conţine? Adică ce se mai află totdeauna în exteriorul lui?

— Eticheta, i-am răspuns încruntat. N-ai putea să-mi pui o întrebare mai interesantă?

— Încă nu sunteţi copt pentru asemenea întrebări, îmi spuse, cu mult calm, Lavrova. Dar în afară de etichetă?

— Se mai poate găsi murdărie, unsoare împotriva ruginii, precum şi indicarea preţului, cu inscripţia: „În regiunile nordice, cu 5 copeici în plus”. Atât. Altceva nu mai există, iar în momentul de faţă nici nu ne interesează...

— Vă înşelaţi, spuse Lavrova. Pe fiecare cutie de conserve, fie pe capac, fie pe partea opusă, se mai află nişte cifre şi litere...

— Cifre? am repetat, surprins, şi chiar atunci mi-am adus aminte că, într-adevăr, văzusem adeseori pe cutiile de conserve câte un şir de cifre şi litere mici,

ieşite în relief.

— Da, cifre. Ca şi dumneavoastră, nu le-am luat niciodată în seamă. Dar dacă se află acolo, înseamnă că trebuie să aibă un rost... De aceea astăzi m-am ocupat de ele foarte serios.

Mi-am şi dat seama încotro bate Lena, totuşi am spus, nesigur:

— Cred că fiecare lot trebuie să conţină sute de mii de cutii...

— Şi asta se poate, spuse, tot atât de calm, Lavrova. N-avem însă altă ieşire. Vreţi să vedeţi ce-am aflat?

Desfăcu o foaie de hârtie pe care stă scris: „K 2 6 3 0/2 1 1 I 3 4 9”.

— Ka-două mii şase sute treizeci bară două sute unsprezece-I-trei sute patruzeci şi nouă, am citit cu glas tare. E o adevărată abracadabra. Nu înţeleg nimic.

— Nici nu-i de mirare, zâmbi Lavrova. Este cifrul de pe cutia cu mânătărci murate pe care le-au consumat Krest şi cu Belaş. Belaş ne-a afirmat recent că această cutie i-a fost adusă de Nikodimov.

— Şi cam ce-am putea înţelege din cifrul ăsta?

— Ca s-o pot afla, m-am deplasat astăzi la Ministerul Industriei Alimentare.

— Haide spune-mi şi mie, am rugat-o cu o vie curiozitate.

— Ascultaţi. Litera „K” reprezintă grupul de fabrici din care face parte şi producătoarea acestei cutii. În total, nu există decât trei litere: „K”, „M” şi „R”. „R” reprezintă fabricile care produc conserve de peşte, „M” – fabricile de produse lactate, iar „K” – toate celelalte fabrici de acest fel, care produc şi conserve de legume.

— Puteam să mă dumiresc şi eu că ciupercile murate nu se fac la întreprinderile care produc conserve de peşte, i-am spus pe un ton arţăgos. Era desigur o observaţie ironică şi fusese provocată de invidie: îmi dădeam seama perfect de bine că Lavrovei îi venise în minte o idee straşnică.

Am văzut-o că face un gest de lehamite, apoi îmi spuse:

— Cifra zero nu ne interesează: e chiar anul de fabricaţie.

— Zero este anul de fabricaţie?

— Nu e zero. E şaptezeci, mă lămuri din nou, cu multă răbdare. Ciupercile au fost pregătite în anul nouă sute şaptezeci, adică în anul în care ne aflăm. Cifra şapte se omite şi nu se indică decât cifra zero.

— Poate că e vorba de nouă sute şaizeci? Există şi acolo un zero.

— Conservele de legume nu pot fi păstrate atâta vreme. Ne mai rămâne numărul 263, care reprezintă indicele fabricii. Unde se află fabrica cu indicele 263? Am aflat că este vorba de o mică fabrică regională din comuna Kotiolniki, raionul Sasovo, regiunea Vladimir. Produsele acestei fabrici se desfac aproape în întregime prin reţeaua comercială regională, în special prin magazinele cooperaţiei de consum. Ştirea asta vă încălzeşte cu ceva?

— Regiunea Vladimir?... am murmurat cu gândul în altă parte. Hm! S-ar potrivi foarte bine. Chiar nemaipomenit de bine. Lenocika, pot să te sărut?

— Puteţi! spuse în grabă Lavrova, apoi îşi dădu seama şi râse: Nu vă supără că o faceţi... aici, în birou?

Am clătinat din cap şi am sărutat-o, răsunător, pe obraz. Îşi ridică privirea şi mă întrebă cu o sinceră

curiozitate:

— De ce vă închipuiţi că sărutul ăsta vă poate sluji drept o formă de recunoştinţă?

— Păi nu mi-ai spus cândva chiar dumneata că sunt un om rău şi sentimental? m-am bucurat eu că am prilejul să mă „revanşez”. Să ştii că oamenii răi şi sentimentali îşi închipuie totdeauna aşa ceva. Oricum ar fi, să ştii că ne-ai redus volumul de muncă de cel puţin douăzeci de ori.

— Poate chiar de patruzeci. Să nu fim meschini, îmi spuse cu mărinimie Lavrova. Să ştiţi însă că ne-au mai rămas câteva cifre şi o literă. Ele înseamnă următoarele: prima cifră e numărul schimbului care a pregătit această cutie. Cele două cifre care urmează reprezintă data de 11, iar litera „I”, luna august. Ultimele cifre arată indicele chiar al acestui sort de conserve. De fapt, ele nu ne interesează, căci lucrul ăsta reiese şi din etichetă.

— De ce să reprezinte litera „I” luna august?

— O întrebare mai uşoară n-aţi putut să-mi puneţi? De unde vreţi să ştiu? Poate că literele sunt dispuse în ordine alfabetică: „A” – ianuarie, „B” – februarie şi aşa mai departe.

— S-ar putea. De fapt nici asta nu ne mai interesează.

— N-aţi vrea să mergeţi cu mine la Kotiolniki?

Lavrova mă privi lung, drept în ochi, mi se păru chiar că vrea să-mi spună ceva foarte important, dar ea tăcu, iar eu am simţit deodată că doresc nespus de mult să aflu la ce anume se gândeşte. Chipul însă îi rămase de nepătruns, astfel că n-am izbutit să-i aflu gândul care îi trecuse prin minte. Mai rămase tăcută câteva clipe, privindu-mă tot astfel, drept în ochi, apoi spuse:

— Telefonaţi, vă rog, să ne vină maşina...

— Vă interesează data de unsprezece august? ne întrebă şeful secţiei. Să ne uităm în registru.

Trase spre el o cărţulie mare, cu copertă soioasă, şi începu să caute însemnarea care ne trebuia. Îşi ridicase ochelarii pe frunte, se aplecase peste registru, lăsând impresia că adulmecă sortul de conserve de care avea nevoie. Încordarea de care era cuprins făcea să i se mişte într-una mustaţa sură, cu vârfurile în jos.

— Am găsit-o, făcu în cele din urmă. Carevasăzică, în dimineaţa aceea, am început să fabricăm un lot de mânătărci, operaţiune care a durat până pe data de paisprezece. În noaptea spre cincisprezece, cazanul a fost golit şi spălat, iar de-a doua zi dimineaţă s-a dat drumul la bureţii-lăptoşi. Din lotul mânătărcilor am pregătit 1674 de cutii.

— Unde au fost trimise cutiile? l-am întrebat.

— Să ne uităm în condica de expediţie.

Luă de pe masă un alt registru şi începu să-l adulmece şi pe acesta.

— Aha! Uite o notă făcută pe data de şaisprezece: la magazinul alimentar din Kolotovo au fost expediate 1674 cutii de mânătărci şi 965 cutii de bureţi-lăptoşi...

— Nouă nu ne plac decât mânătărcile, spuse Lavrova. Kolotovo ăsta cam pe unde e?

Şeful secţiei se trase cu atâta putere de mustaţă, încât m-am speriat că şi-o va smulge cu totul.

— Ce ţi-e şi cu pofta asta: să faceţi atâta cale pentru nişte mânătărci! spuse cu mirare. Kolotovo e un orăşel: sunt până acolo vreo şaisprezece kilometri...

— Nici n-am auzit de ăsta, am spus. Are mulţi

locuitori?

— Da’ de unde! făcu şeful atelierului, lăsându-şi mustaţa în pace. N-are nici două mii de suflete...

— Despre noi s-ar putea spune cam în felul următor: dacă serviciul de aprovizionare ni se descurcă bine, consumatorul e şi el mulţumit. Asta-i realitatea.

Directorul magazinului alimentar din Kolotovo începuse să ne expună principiile sale privitoare la servirea cumpărătorilor. Mai întâi se cam tulburase, crezând că facem parte din miliţia economică, dar mai târziu, aflând cum stau treburile, se liniştise, devenise mult mai vesel ba chiar spiritual.

— Ţăranul de astăzi, îşi continuă el peroraţia, nu mai este plugarul obidit de odinioară. Este un colhoznic fruntaş, care ne solicită o atitudine conştiincioasă şi bine gândită faţă de felul cum se alimentează. De aceea ne străduim să-i satisfacem cu cinste cerinţele materiale şi culturale. Suntem o întreprindere din cadrul cooperaţiei de consum, aşa că tot ceea ce primim de la producători trece direct pe masa oamenilor muncii de la sate. Tocmai de aceea ne depunem eforturile ca meniul să le fie cât mai bogat şi variat...

N-am mai putut îndura şi l-am întrerupt:

— La data de şaisprezece august, dumneata ai primit un lot de conserve de la fabrica din Kotiolnikov. Ai vrea să-mi arăţi actele?

Chipul senin al directorului păru din nou că se tulbură.

— Poftiţi, uitaţi-vă, astea sunt. Să ştiţi că de lucrat, lucrez aici de douăzeci de ani. Până şi câinii mă cunosc, iertată-mi fie expresia. Lucrez în văzul

tuturor, lumea îmi ştie orice mişcare...

— Câte cutii de mânătărci murate ţi-au mai rămas?

— Mă uit îndată şi vă spun. Nu cred că a rămas mare lucru: marfa asta e foarte cerută.

Şi directorul ieşi glonţ din birou.

Am făcut câţiva paşi spre Lavrova, care fuma, stând în dreptul ferestrei:

— Cred că-i ştie şi el pe toţi cei de aici. Dacă ipoteza noastră nu-i greşită, ne va ajuta fără doar şi poate să-l găsim pe Krest.

— Nu trebuie să fie greşită, spuse Lena.

Faţa îi era trasă, obosită, şi cearcăne vineţii i se aşternuseră în jurul ochilor.

— Diseară serviciul regional de circulaţie ne va informa despre toate „GAZ-urile" cu capace nichelate la roţi...

Directorul năvăli în birou şi ne spuse radiind de bucurie:

— Să ştiţi că ne-au mai rămas şase lăzi! Vă recomand cu insistenţă să le luaţi cu dumneavoastră. Cunoscătorii susţin că-i o murătură cu totul deosebită: are un gust excepţional. Şi pentru, că a venit vorba, vă mai spun că de mâine dimineaţă băgăm în vânzare, fie-mi iertată expresia, un lot de gâşte. Nu vă interesează? Să aveţi de Anul Nou...

— Poate cu altă ocazie, i-am spus. Acum fii, te rog, amabil şi uită-te la fotografia asta. Persoana ţi-e cumva cunoscută?

Directorul îşi puse ochelarii şi cercetă cu atenţie fotografia.

— Dumnezeule, păi ăsta-i Piotr Semionovici! Mai să nu-l recunosc: e slab şi-i tuns şi cu maşina.

— Ehei, sunt ani de-atunci, i-am ţinut în grabă isonul. Ce-o mai fi făcând astăzi? Te pomeneşti că a

ajuns om mare?

— Ba nu, e chiar şeful serviciului nostru de aprovizionare. Şi să ştiţi că-i un lucrător tare isteţ. Are cap, nu glumă. De orice s-ar apuca Polozov ăsta, al nostru, eşti sigur că o face „de milioane”, fie-mi iertată expresia...

— Acum pe unde e dus, Polozov ăsta al dumneavoastră?

— A plecat la Sasovo să-şi ia un bilet de tren. Curând trebuie să sosească. Aveţi nevoie de el?

— Da... Să mai schimbăm o vorbă. Spune-mi la ce-i trebuie bilet de tren?

— E pe cale să-şi piardă concediul de odihnă. Până la 31 trebuie să şi-l efectueze. De aceea a hotărât să facă o plimbare până la Eleţ, că are acolo o soră. Pe data de 6 se întoarce. În perioada asta avem cam mult de lucru, şi de aceea.

— Carevasăzică pleacă la Eleţ? am repetat, gânditor.

După datele de arhivă de care dispuneam, ştiam precis că Nikodimov nu are niciun fel de soră.

— Chiar acolo. La Eleţ. Darurile le-a şi pregătit, şi directorul ne arătă o valiză legată cu sfoară, care, împreună cu două lădiţe, se afla într-un colţ al încăperii.

— De ce îşi ţine darurile aici, şi nu acasă? interveni, pe neaşteptate, Lavrova.

— Ştiţi, stă în gazdă la un cetăţean, Stepan Kuzmiciov îi zice, casa e cam veche şi-i plină de şobolani... Aşa că s-a temut să nu-i roadă merindele.

M-am uitat la gratiile solide ale ferestrelor, la zăvorul uriaş, de fier, de la uşă, dar n-am izbutit să spun nimic, căci în clipa următoare Lavrova slobozi pe neaşteptate un strigăt:

— Stanislav Pavlovici!!

Am privit-o mirat: se dăduse înapoi de la fereastră, chipul îi pălise şi mai mult şi parcă i se subţiase. Îndată am auzit-o rostind încet, aproape în şoaptă:

— Ştiu că vreţi să vă luaţi pentru maşină nişte capace...

Dintr-un salt am şi fost lângă fereastră. De la volanul unui „GAZ" verzui, mititel, cu capace sclipitoare la roţi, cobora un om. Era voinic, bine făcut, scurta neagră îi făcea umerii şi mai laţi, pe cap avea o căciulă brumărie, iar perechea de pâslari cenuşii din picioarele lui uşor strâmbe i se înfundau în zăpadă. Geanta enormă care i se legăna în mână părea că nu-i pentru el decât o jucărie. Prin florile de gheaţă care împodobeau geamurile, n-am izbutit să-i desluşesc chipul.

Directorul magazinului, care se apropiase de mine, rosti cu o voce răsunătoare şi speriată:

— Este chiar el. Piotr Semionovici Polozov. E un om cumsecade...

M-am răsucit în călcâie şi i-am spus:

— Aşază-te la masă şi stai liniştit...

— Ce vreţi să?...

Zări însă pistolul din mâna Lavrovei şi îşi înghiţi vorba.

— Ţi-am spus: aşază-te! Lavrova, treci în spatele uşii!

Directorul se lăsă pe scaun, mut de spaimă şi de surprindere, iar eu mi-am dat seama că dacă cel de afară este Krest, atunci, îndată ce va intra pe uşă, va pricepe totul. Prin urmare, de discutat cu el nu mai puteam discuta. Mi-am scos pistolul, am trimis un glonte pe ţeavă, mi-am mişcat degetele să nu-mi tremure mâna şi mi-am vârât arma în buzunar, în aşa

fel ca să pot trage prin căptuşeală.

Pe sală, aproape de tot, se auziră paşi, uşa se deschise şi omul intră în odaie. Avea un cap nenatural de mic pentru nişte umeri atât de laţi. Un năsuc cârn, nişte ochi incolori şi veseli, obrăjori rumeniţi de ger, sprâncene albicioase – asemenea chipuri întâlneşti în cale cu miile, n-au în ele nimic deosebit, de aceea, îndată ce nu le mai vezi, le uiţi pentru totdeauna. Eu însă nu l-am putut uita: era chipul lui Nikodimov, al lui Krest, chipul Minotaurului meu. Faţă de fotografiile din arhivă nu părea îmbătrânit, doar parcă mai mătăhălos. Poate că nici timpul nu are putere asupra coşmarului?

Iată că, în sfârşit, îl aveam în faţă. Pe monstrul din labirint. Pe cel care îmi făcuse viaţa un calvar, căci din pricina lui continua să-mi apese umerii teribila povară a obligaţiei pe care mi-o asumasem.

Omul spuse:

— Bună zi... dar în momentul acela mă zări pe mine şi prin ochi îi fulgeră scânteia unei chinuitoare încercări de a-şi aduce aminte. Scânteia pieri îndată, căci omul mă şi recunoscu. Geanta îi atârna de braţ, astfel că nu izbuti să-şi vâre mâna în buzunar. Ca s-o facă, ar fi trebuit să-şi arunce geanta, iar pentru aşa ceva ar mai fi avut nevoie de-o secundă. Secunda însă trecuse.

Din inerţie mai făcu un pas înainte şi chiar atunci Lavrova, care ieşi de după uşă, îi propti pistolul în ceafă:

— Mâinile sus!

— Sus mânuţele, sus! am repetat eu şi i-am arătat cu pistolul că mâinile trebuie, într-adevăr, să şi le ridice.

Nikodimov îşi aruncă geanta sau o lăsă să cadă,

bufnitura îi fu greoaie şi surdă, ca o călcătură de cizmă peste un pământ zvântat, apoi începu să-şi ridice mâinile încet, ca în vis. Mi-am vârât mâna în buzunarul de la piept al scurtei lui îmblănite şi, trăgându-i afară calupul greu şi cald al browningului, i-am simţit inima izbindu-i nebuneşte, cu lovituri crunte, spasmodice, coşul pieptului, iar aceste bătăi sinistre, nefireşti, nu-i mărturisiră altceva decât o spaimă cumplită, sălbatică. În clipa aceea am simţit că mă cuprinde sila, ca şi când aş fi avut în preajmă un lup turbat.

— Întinde mâinile!

Cătuşele se închiseră cu un pocnet sec, iar eu am oftat adânc şi mi-am şters fruntea de năduşeală:

— Gata, până aici ne-a fost...

Nikodimov căzu greu pe scaun.

— Ia spune-mi, Danila Spiridonovici, de ce ai ţinut atât de mult să mă vezi la faţă? Ce te-a făcut să vii atunci la restaurantul „Ararat”? Nu vrei să spui? Las’ că te luăm cu noi, la Moscova, să-ţi vezi prietenii... Că le-ar părea rău să stea singuri în noaptea de Anul Nou. Spune-mi, unde-i vioara?

Nikodimov rămase ca şi până atunci, tăcut, cu privirea fixă. M-am ridicat de pe scaun şi i-am desfăcut geanta care zăcea pe duşumea. Câteva schimburi, un prosop, o savonieră, o maşină de ras electrică...

— Unde-i vioara? am repetat.

Trase aer în piept, ca şi când s-ar fi pregătit să se dea afund, apoi vorbi repede, cu o voce gâtuită:

— Tovarăşi, dragi tovarăşi, la mijloc e o neînţelegere... Nu ştiu de nicio vioară... Voiam să plec în concediu... Să stau o săptămână la alde soru-mea... Puteţi să-mi răscoliţi toată casă: n-am nimic de

ascuns... Vă-nşelaţi amarnic, tovarăşi... Uitaţi-vă, mi-am luat şi biletul... N-am venit aici decât să-mi iau rămas bun şi-apoi să plec... Acum o să pierd trenul... Şi nu-i bine... Nepoţii o să mă aştepte degeaba...

Nu izbutea deloc să-şi adune gândurile şi spunea toate aiurelile astea doar ca să câştige timp, să găsească o portiţă de scăpare. Am desfăcut una din lădiţe şi am început să scot din ea bucăţi de slănină trandafirie, cutii de conserve, borcane de miere. Am rupt sfoara cu care era legată valiza. Înăuntru se afla un sac. L-am desfăcut şi pe acela, iar în palme îmi curse o făină albă ca neaua.

— Unde-i vioara?

— Dumnezeule, ce-o mai fi şi asta! ţipă cu glas subţire Nikodimov. Habar n-am despre ce vorbiţi! N-aveţi decât să căutaţi peste tot şi-o să vedeţi că m-aţi luat drept altcineva... Sunt om cinstit... N-am vrut decât să le duc nepoţeilor câte ceva de-ale gurii... să se îndulcească şi ei... Când colo, ia te uită, năpasta!...

— Eşti om cinstit, carevasăzică? am dat eu glas. Da’ de ce umbli cu pistolul în buzunar?

M-am dus spre birou şi am ridicat receptorul telefonului, să le cer colegilor de la secţia din Sasovo o escortă.

— Să-i îndulceşti pe nepoţei?... Cu făină?... rosti Lavrova anevoie, căzută parcă în transă. Stanislav Pavlovici, sacul!...

Am trântit receptorul în furcă, mi-am suflecat mânecile şi, cu palmele făcute căuş, am început să scot făina din sacul desfăcut la gură. Pe duşumea crescu, tot mai înaltă, o moviliţă albă, până ce mâinile mi se loviră de ceva tare...

Pesemne că arheologii înlătură cu aceeaşi grijă colbul de pe vestigiile pe care le găsesc în pământ: cu

toate că tremuram, cuprins parcă de febră, am continuat să scot cu băgare de seamă făina din jurul pachetului prelung şi turtit de care dădusem. Pe urmă l-am tras încet spre mine, l-am scuturat cu aceeaşi băgare de seamă şi prin încăpere pluti un nor mic şi alb. Am desfăcut punga de celofan în care se afla un obiect învelit într-o pânză moale şi prin ţesătura ei am simţit marginile curbate ale viorii. Degetele îmi amorţiră deodată, nu mă mai ascultară deloc, suciră zadarnic de panglicile cu care era legată pânza. Atunci am tras de ele cu dinţii şi pânza plesni.

Lumina stinsă a amurgului de iarnă se abătu peste placa vişinie, de lemn lustruit, în sobă pocni un tăciune, o strună sună şi ea molcom, degetele îmi mângâiară ornamentul sculptat de la capătul instrumentului; mi-am pironit ochii asupra celor două efuri arcuite cu graţie şi, prin despicăturile lor, am zărit în adâncul viorii o inscripţie: „*Santa Maria, Antonius Stradivarius. Faciebat anno 1722*", iar alături de ea, o cruce malteză.

Am strâns vioara la piept şi i-am spus Lavrovei:

— Ah, Lenocika, ce păcat că n-am şi un arcuş!

Lavrova râse:

— Aţi cânta?

— Zău că aş cânta! În clipa asta simt că aş putea s-o fac cu adevărat! Până şi Poleakov m-ar invidia!

Lavrova îmi luă vioară, îi cercetă şi ea inscripţia, o mângâie cu duioşie, ca pe un copil, apoi râse din nou şi spuse:

— Poate că totuşi n-ar trebui. Fiecare să facă ceea ce ştie cel mai bine!...

Comisarul suci butonul aparatului de radio şi o voce, ciudat de vioaie pentru ora aceea de noapte,

rosti din difuzor.

— ...ora trei şi şase minute. Postul de radio „Maiak” transmite emisiunea: „Punct şi de la capăt”...

În clipa următoare corul care însoţea melodia de jazz întrebă poznaş: „Încotro, Odiseu? Iar o ştergi, teleleu?...”

Comisarul scutură din cap şi, spre marea mea mirare, spuse în unison cu artistul şi uimitor de corect:

— La culcare te du, Penelopa...

Izbucni într-un râs tineresc, sclipindu-i vesel dantura de aur. Am zâmbit şi eu, iar comisarul, mai râzând încă, mă întrebă:

— Ia spune-mi, încotro a vrut s-o şteargă Krest, teleleu? Ba încă şi cu vioară cu tot?

— Îşi luase bilet pentru Leningrad. În ziua de trei, avea să se întâlnească acolo cu un elveţian, pe nume Maurice Kozlov...

— Kozlov – un elveţian?

— După cetăţenie. Altminteri, cred că-i urmaşul vreunor emigranţi.

— Şi ce vrea albgardistul ăsta?

— Nu cred să fie albgardist. Mai curând, speculant. Sau misit. Trebuia să-l prezinte pe Krest unui businessman, sosit de peste hotare, iar acela avea să-i spună cât îi poate oferi pentru vioară. Krest zicea că nu ştie în ce fel au plănuit cei doi s-o treacă peste graniţă.

— Şi ce ai de gând? Să-l dezamăgeşti pe Kozlov, elveţianul?

— Trag nădejde. De fapt, aş vrea să plec chiar mâine la Leningrad. Să mă uit mai îndeaproape la amatorii ăştia de viori celebre. Dar nu mai e cine ştie ce problemă. Ca să zic aşa, e doar o chestie de

tehnică...

— De acord, spuse comisarul. Dar cu vioara ce faci? O duci tot mâine lui Poleakov?

— Da. Mă gândesc însă că poate ar trebui să-l invităm la noi. Pentru mai multă solemnitate...

Comisarul zâmbi uşor şi în lumină oblică a lămpii de birou ochiul lui verde aruncă o scânteie.

— Pentru mai multă solemnitate, zici? Îţi face impresia că-l răsplăteşti pentru ceva cu vioara asta? Doar e vioara lui şi nu a dumitale. Omul ne-a cerut să-l ajutăm ca să şi-o poată găsi mai repede, iar noi, cum să-ţi spun... am pus şi noi, oleacă, umărul...

— M-da, am rostit eu şi m-am scărpinat la ceafă. Asta cam aşa e.

— De răsplătit, o să te răsplătim pe dumneata şi pe Lavrova. Cu obiecte de valoare. Sunt în târg nişte tranzistoare mititele, de câte treizeci de ruble bucata. Postul „Maiak” îl prind de nemaipomenit. Astea o să vi le şi înmânăm. Cu multă solemnitate...

— O! Mulţumesc!

— Încă nu-i timpul s-o faci. Problema trebuie s-o mai discut cu cei de la cadre. Aşa că mai aşteaptă cu mulţumirile.

— Gata. Mai aştept.

Comisarul arătă cu bărbia spre aparatul de radio, din care continua să se reverse melodia despre neodihnitul Odiseu.

— Uite, flăcăul acela şi-a depus strădania fără să se gândească la răsplată...

Se ridică din fotoliu, ocoli biroul său imens, îmi puse mâna pe umăr şi-mi spuse încet:

— Îţi mulţumesc, băiatule...

Pornisem împreună cu comisarul spre casă. Să

dormim somn adânc. „Volga” ne purta acum de-a lungul străzilor pustii, poleite de lumina bogată a felinarelor. Mirosea a cetină, iar mireasma ei pătrunzătoare se simţea până şi în interiorul maşinii: capitala se pregătea de revelion, toată lumea era preocupată să-şi împodobească pomul de Anul Nou. În timp ce traversam piaţa Maiakovsici, comisarul făcu un semn cu mâna şi-mi spuse:

— Priveşte...

Un afiş uriaş anunţa recitalul lui Lev Poleakov. De data aceasta, banda trandafirie ca o aspidă, cu inscripţia „AMÂNAT”, lipsea.

— Încă nu ştie nimic...

— Tocmai de aceea telefonează-i de dimineaţă şi fă-i o surpriză.

Comisarul îşi scoase chipiul, se sprijini cu capul de spătar şi păru că aţipeşte.

Pneurile foşneau pe asfaltul îngheţat, iar zumzetul motorului îmbia la somn. Gândurile mi se împotmoliră tot mai mult în tina moale a toropelii, în urechi îmi sunară frânturi de sunete şi de fraze, imagini de-o clipă îmi perindară pe dinaintea ochilor chipuri şi culori, ca pe o înşiruire de fotografii. Un soare purpuriu, agăţat de-o fereastră din apartamentul lui Poleakov, cioburile din rama cu portretul reginei, „Vioara, unde-i vioara mea?”, degetele subţiri ale violonistului, unse cu tuş dactiloscopic. Cărări geometrice, presărate cu cărămidă pisată, în parcul clinicii de dezalcoolizare, „adevărul nu-i ca o monedă, nu poţi să-ţi dai seama de preţul lui” şi lacrimile de ciudă ale lui Obolnikov... Fata cea frumoasă şi albă, căreia îi zicea Maria Kolesnikova: „...a trebuit să-l învingă pe Minotaur”... O grădină pustie într-o zi de toamnă: „Există oameni care îşi pot arăta de timpuriu

harul cu care au fost înzestraţi” – este din nou vorba de Poleakov, dar iată-l şi pe Ikonnikov, în mâini cu aspida cea trandafirie: „...doar ca detectiv poţi să fii primul sau al optsprezecelea...” Elegantul Belaş cu fulgarinul pe umăr: „Un *Stradivarius* îl furi în aşa fel, ca să nu poţi fi prins”... Luciul de aluminiu al unei foiţe carbonizate, păstrând abia vizibile urme de cifre... „Fii mai blând, că nu-ţi strică”... Raisa Nikonovna Filonova cea căruntă şi frumoasă, în dreptul portretului lui Ikonnikov: „...ceea ce i se iartă unui om oarecare, nu i se iartă niciodată unui talent”... Dansul fetelor de pe ecranul televizorului în culori din vitrina unui magazin, chiar lângă spitalul în care zace trupul neînsufleţit al lui Ikonnikov şi foiţa liniată a scrisorii sale... Melnik, cu capul lui chelbos: „...te-am priceput de cum ai intrat pe uşă...”, apoi decoraţiile lui Poleakov strălucind pe o masă de scândură şi din nou Melnik, aşezându-şi scurta pe parchet, în biroul comisarului... Frizerul Katz cel mititel şi neastâmpărat, Dzasohov cu frizura lui teribilă şi găina cu ochi melancolici, bucuria răutăcioasă a lui Sodomski, chipurile fără număr ale celor care şi-au prezentat depoziţiile, ochii înnebuniţi de groază ai lui Belaş în clipa când l-a zărit pe Melnik, apoi din nou Ikonnikov: „...soarta unui om stă în însăşi firea lui”... Hriunea şi Nikodimov alergând pe gheaţa şubredă a fluviului Enisei... Chipul de piatră, cu vinişoare sângerii, al lui Dolgov „...în dimineaţa aceea vecinilor mei le murise fetiţa, iar casa lui era pe jumătate muzeu, pe jumătate depozit de alimente”... Vibraţia pătrunsă de nelinişte a unui mic diapazon şi bătăile nebuneşti ale inimii lui Nikodimov...

Cum au izbutit să se petreacă atâtea în numai

două luni de zile? Ba nu, uitasem: e vorba de şaptesprezece ani, nicidecum de două luni. Sau poate chiar de mai mult? Vioara aceea n-a împlinit oare două sute patruzeci şi opt de ani? Şi de la vioară să fi început totul? Poate de la altceva?...

...Se agită în vuiet talazuri înalte şi verzi. Sclipesc pe crestele lor vâslele albe ale triremelor plecate din Siracuza. Navele duc tiranului din Minos podoabe scumpe pentru uluitorul lui palat din care nu se află ieşire.

Dong-dong – meşterii înalţă ziduri groase, în spatele cărora poţi să pătrunzi în voie, înapoi însă nu mai poţi ieşi nicicând.

Scârţ-scârţ – pana lui Dedal aleargă pe foaia gălbuie a papirusului.

— Pentru ce înalţi, înţeleptule, un palat din care nu poţi ieşi nici măcar zburând cu aripile pe care tot tu le-ai născocit?

Cling-clang – Dedal e şi el sclav.

— De ce, o, înţelepciune, te-ai pus în slujba nelegiuirii?

— Pentru că labirintul meu e sublim, iar sublimul este etern.

Trop-trop.

— Ai auzit, Dedal? Sunt paşii monstrului!

— Minotaurul nu va face decât să-şi ascundă aici, de ochii oamenilor, chipul cel hâd.

— Atunci de ce sunt duşi spre palat şapte tineri chipeşi şi şapte fete nevinovate?

— N-am vrut să se întâmple aşa! Am visat să clădesc o minune nemaivăzută!

— Auzi cum răsună, Dedal, ţipete şi vaiete de după zidurile palatului pe care l-ai clădit?

— Sunt sclav, iar despotul e totdeauna mai

puternic decât înţeleptul!

— Bagă de seamă, Dedal! Supunerea Înţelepciunii în faţa tiranului n-a adus niciodată libertate şi bine.

— Cât de mult aş vrea să-mi ispăşesc păcatul!

— Ţi-l vei ispăşi, dăruind zeilor pe fiul tău, Icar...

— Nu! Nu! Mai bine luaţi-mi viaţa!

— Cu soarta nu poţi sta la tocmeală. Corabia lui Tezeu a şi ieşit în larg.

— Nu, nu, nu! A-a-a!...

— Tovarăşe căpitan, treziţi-vă!

Am deschis ochii. Lioşa, şoferul, mă bătea uşor pe umăr. Maşina se oprise în dreptul locuinţei mele. Comisarul mai dormita şi acum. Am coborât din maşină, am închis uşurel portiera şi „Volga” se depărtă fără zgomot.

Am mai stat multă vreme pe trotuarul înzăpezit, dar tot nu mi-am putut aminti de la ce începuse totul. Pe urmă am înălţat din umeri şi am pornit spre patul care mă aştepta: dimineaţa avea să vină curând-curând.

SFÂRŞIT